

TINKOKETA

BIZKAIKO BERTSOLARI
ELKARTEA

TINKOKETA

BIZKAIKO BERTSOLARI
ELKARTEA

BIZKAIKO BERTSOGINTZA
IZENGABEAK

Xabier Amuriza

Be
ai

BIZKAIKO
BERTSOGINTZA
IZENGABEAK

A
sol
hul
puntarik erdiak

Kalien nago kalien
harri hotzaren ganien
atie nok edei ez da
gabak emon daidanien

Aldazlorrean nengoenean
irra goruetan
erroi zaharra etorri
jalan grauetan

Be
ai

Xabier Amuriza

Seintxo bat sabelean
beste bat besoan
gizona tabernan da
artoa auzoan

Arrabako landea
balego Gorbeien
hantxe egingo geunka
zirikin zakien

Astotxo bat banenako
buzten zuriegaz
Ermure joateko
gona gorriegaz

Eguzkie joan da
bere amagana
bihar etorriko da
denpora ona bada

le gureak amari
gorrie ekarri

**BIZKAIKO
BERTSOGINTZA
I
IZENGABEAK**

Xabier Amuriza

LAGUNTZAILEAK:

BIZKAIKO BERTSOLARI
ELKARTEA

Bizkaiko

ZENBAT GARA
kultur elkarteak

■ Bizkaiko Foru
Aldundia

Kultura Saila

■ Diputación Foral
de Bizkaia

Departamento de Cultura

Azala: **Juan Mª Perez**
Autore eskubideak: **Xabier Amuriza**
Argitalpen eskubideak:

© **Kulturgintza**

Diputazio kalea 3, 1goa esk
48009 BILBO

© **Bizkaiko bertsolari elkarteak**

Karmen kalea, 14
48340 ZORNOTZA

© **Tinkoketa S. L.**

Gran Via 24, 1goa
48001 BILBO

Inprimategia: **Gertu Koop. E.** (Zubillaga-Oñati)

L. G. : BI-928-95.

I. S. B. N. : 84-88747-26-8.

Iturriak gehigarrian izendatzen ditudan laguntzaileez gainera, eta lankiderik behinen gisa, Euskaltzaindiaren Bilboko Azkue Bibliotekako zerbitzua, eta bertan batez ere Josune Olabarria, eta Labayru Ikastegiaren Derioko Euskal Bibliotekako zerbitzua, eta bertan batez ere Jon Elorriaga, eskertu behar ditut.

AURKIBIDEA

Hitzaurrea	9
Lehen partea: KOPLARITZA	17
Zaharrak edo arkaikoak	27
Dantzarakoak	39
Eske koplak	125
Argumentudun konposizioak	157
Gabon koplak	283
Bigarren partea: BERTSOLARITZA	347
Gabon bertsoak	351
Bertso politikoak	423
Bertso erlijiozkoak	487
Gertaerak eta umorezkoak	521
Beste batzuk	601
Hiztegia	655
Piezen aurkibide alfabetikoa	673
Iturriak	689

HITZAURREA

HELBURUA ETA MUGAK

Izenburua alderantzituz, has gaitezen mugetatik. Lan honen abiagunean, duela urte batzuk ETOR argitaletxearentzat egiten hasi eta bertan behera gelditu zen lan bat dago. Orduan *Bertsolaritzaren Historia* izen orokorpean, Euskal Herri osoa hartuko zuen asmo eskerga bat proposatu ziguten argitaletxe horretatik, non dozena bat lagunek, bakoitzak esparru jakin bat harturik, bilduma ahalik osoena burutuko zuen. Nik bizkaieraren esparrua hartu nuen, zaharrenetarik azken gerraurrearaino.

ETOR argitaletxeak porrot egin zuen eta bitartean genbiltzanon asmoa ere hartan ezereztu zen. Nik izengabeen bilduma nahiko aurrertua neukan, baina hantxe gelditu behar izan zuen apal batean hautsak jaten.

Urte batzuk iraganik, Bizkaiko Bertsolari elkarteari adierazi nion etxean zer neukan erdi egina, eta norbaitek falta zen lanaren ordaina aurreratzen bazuen, prest nengoela amaitzeko. Ondo iruditu zitzairen eta halaxe hartu nuen hiru hilabeteen bilduma hura burutzeko konpromezua. Gero Bilboko *Gabriel Aresti Euskaltegiak* ere bere gain hartu zuen asmo hau eta geroago *AEK*'k ere bai. Azkenean beraz, baten faltan, hiru babesle egokitu zaizkit eta eskertzekoa da, hauek gabe ez bait zen egiterik izango.

Hitzak hala, nire lan nagusia eskuartean neukana atontzea eta ematea izan da. Zenbait bilketa berri egin dut, baina oro har lehendik bildua neukanari lotu natzaio. Beraz, bilduma guztiak ere nahitaez mugatuak badira, guztizko osotasuna lortzerik ez bait dago, nirea mugatuago gerta daiteke. Hala ere uste dut nahiko bilduma handia eta osoa dela, eta hiru barik sei hilabete dedikaturik ere, agian ez nuela asko mardulduko. Lehen bilaldi zabalean, iturri eta lekuko multzo ustez gehiena bahetu eta handi-handienak jaso ondoren, gero denbora luzea behar da han-hemen zerbait gehigarria aurkitzeko, non aurki litekeen ere ez bait dakizu. Astebetean hara eta hona, beharbada ez duzu ezer aurkitzen. Bistan denez, lan horri ez diot ekin, egina neukanari irtenbidea eman baizik.

Gehiago biltzea alboratu badut, are gehiago zenbait datu hornitzea. Honelako bilduman, batez ere koplak edo bertso zahar samarretan, bizi guztia dedikatzeko aina ikergai agertzen da. Badago hala ere, denbora apur bat sarturik, hainbat argibide osagarri ematea. Esaterako, Bizkaiko dantza kopletan bada behin eta berriz agertzen den pertsonaia bat, Matxalen Busturiko, zeinaren datu batzuk eskergarri litezkeen. Oso emakume entzuna eta libre samarra izan behar zuen, garai hartarako libreagia nonbait. Honelako araketak beste baterako edo beste batzuren zatituz utzi ditut.

Bilduma honen edukian lo-kantak eta haurren jolas kantak kanpora utzi ditut. Hemen bertsogintza aduloa bakarrik sartzen da. Egin zitezkeen bestela ere, baina haur kantek oso genero propioa daukatela eta beste era bateko trataera behar zutelak pentsatu ditut.

Doñuetan edo musikan ere ez naiz sartu, batzuri agian horixe axolako zaie gehien baina. Horrek bilduma asko konplikatu eta luzatuko zuen, Azkueren **Cancionero Vasco**'z aparte, besteetan oso gutxitan jasotzen bait da doñurik edo doinuen aipamenik. Badakit oso interesgarria litzatekeena, bai arlo horrek beste ikerlan luze bat beharko luke.

Ematen ditudan ohar ugarien artean, batzutan ez dakidala esaten dut, autore batentzat aitormen luzitua ez bada ere. Ez da askotan gertatzen, baina gertatzen denean, adierazi egiten dut. Hori batez ere hitz eta pasarte ilunetan gertatzen da. Neurri bateraino ahalegindu eta zenbait kontsulta eginik, argitu ezin izan dudana bere hartan uzten dut eta kito. Ez nintzen ibiliko astebetean itzulka eta bazterrak molestatzen, hitz bat argitzeko, edo azkenean bera ere dudan uzteko, edo errata bat izan dela aurkitzeko. Hori dakiguna erakutsiz eta ez dakiguna ezkutatu ekiditen dena badakit, baina seinalea uzteari duinago deritzot, nik ez dakidana irakurleak ere ez jakitea litekeena bait da. Horrela behintzat badaki bere ezjakinean autorea ere kide duela.

Mugak muga, goazen orain helburura. Bilduma baten helburu nagusia bilduma bera da, eta kasu honetan, bizkaierazkoa guztiz sakabanatua eta ezezaguna izanik, osotasun bat eskaini nahi nuen. Lehenengotan ez neukan antzik ere zer aurkituko nuen. Egongo ote zen asmoak eskatzen

zuen bezain liburu mardula betetzeko lain? Laster ohartu nintzen bat ezezik bi osatzeko ere bazegoela gaia. Orduan bata **izengabeak** eta bestea **izendunak** banatzea pentsatu nuen eta orain ere bitasun horri eutsiko diot.

Bildumaren helburu nagusia beterik, hurrengo gakoa da nola ahalik ulergarrien eman, bizkaierak sortzen dituen zailtasun handiak kontuan izanik. Lehenengo arazoa ortografia da. Horretan ez dut zalantza izpirik eduki, ortografia gaurkotuan eman behar nuela. Hau ez da edizio kritikoa ez etnografikoa, altxor bat ahalik gehienentzat ahalik eskuragarrien jartzekoa baizik. Alde horretatik badakit begia ohituta ez dagoen ortografiak idatzitako testuak irakurtzea zenbat kostatzen den. Oso xede teknikoa, fonetikoa, konparatiboa edo gisako zerbait daukan ikerkuntza ez bada, testuak eguneko ortografian emateari arrazoiketarik behar ez duen ebidentzia deritzot.

Ortografia gaurkotzeak, jakina, zenbait arazo dakar bere gain. Euskalki beraren barruan badira azpi-euskalkiak, zeinen nabardurak errespetatu beharra dagoen, neurriagatik, errimogatik edo halaxe eginda daudelako soilik. Honetan bizkaieraz hiru azpi-euskalki handi daude, J letraren ahozkatetik berez daitezkeenak: Y, J eta JJ. Ez da noski berezle bakarra, horren azpian sistema osoa bait dago, baina hots horrek banakuntza oso zehatz markatzen du. Horrela *jan*, *jo*, *jagi* adibidez honela entzungo dira azpieuskalki bakoitzaren arabera: *yan*, *yo*, *yagi*, edo *jan*, *jo*, *jagi* (jota espainolez), edo *jjan*, *jjo*, *jjagi* (jota frantsesez). Ortografia batuan dena jotaz idaztea erabakita dago, ahozkatzea bakoitzaren arabera utzirik. Zalantzan egon ondoren, azkenean *Yota* sisteman zeudenak seinatzea erabaki dut, beste biak *Jota* hutsean utzirik, irakurlearen begiak gehiegi ez endregatzeko.

Baina arazoak hasi besterik ez dira egin, hiru sistema nagusi horien barruan, bakoitzak beste hainbat azpi-sistema bait dauka. Batuen *Yota* sistema da, nagusiki hiru azpi-sistema hartzen dituen: Arratia-Zeberiotik Bilboraino, Txorierri eta Uribe kosta. *Jjota* sistemak Bermiotik Lekeitiorainoko kostaldea hartzen du, lur barrurantz gutxi-asko sartuz. Hemen ere nagusiki hiru azpi-sistema jo daitezke: Bermio ingurua, Elantxobe

ingurua eta Lekeitio. Beste guztia, bai Bizkaiko eta bai Gipuzkoako eta Arabako bizkaiera eremua, *Jota* sisteman sar daiteke, eta hemen azpi-sistemak ugari eta gusto guztietakoak daude. Alde batean Orozko aldean utzi dugu, sistema propioduntzat jo dezakeguna, eta baita agian Otxandio ere beste aldean, bien artean antxinako Arabako uztaiari bizirik geratzen zaizkion bi mutur osatuz.

Baina arazoak ez dira hiru azpi-euskalki eta hainbeste azpi-sistematan amaitzen. Jasotako testuak, koplak edo bertsoak, bakoitza bere azpi-euskalkian eta azpi-sisteman garbi baletoz, ez legoke inolako koskarik. Baina hortxe dago gako nagusia, askotan oso nahasian datozela eta onenean ere beti zerbait gurutzatuak. Horren arrazoi nagusia transmisioa izan daiteke, azpi-euskalki ezberdinetako lekukoen bitartez heldu zaigulako.

Guzti hau gogoan ukanik, batzutan zenbait lokalismo eta inkoherentzia nabarmen leundu egin ditut. Esaterako: *Hauxe da despedidea, despedide honen tristea... etxera doa jentia*. Edo: *Ederregie zara zu soloan beharrerako, hartuixu kabailerue kalia pasietako*. Bistan da *jentia* eta *kalia* horiek *jentea* eta *kalean* behar dutela. *Pasietako* horrek ere *paseetako* behar luke, baina hori barkagarriago litzateke.

Honelako inkoherentziek sorta beraren barruan, eta batez ere koplak edo bertso beraren barruan, itsusiak dira. Dena den, normalean ez dut eskurik sartu, nabarmenegi iruditu ez bazait.

Irakurlea laster ohartuko denez, sorta bakoitzaren azpian ohar argigarri asko jartzen dut, hitzen eta aditzen esanahiaz. Badakit hori zenbat eskertzen den, testu ulergaitz samarren aurrean lehenengo tentazioa —gehienean erortzekoa— bertan behera uztea izaten bait da. Hau ez da ikas-liburua, gogo dagoenean irakurtzekoa baizik, eta gogo hori zailtasunak laster desgogotzen du, oso setatia ez bada.

Eta oharrak sorta bakoitzari. Bada azkenean hiztegi orokor bat, baina hori ez da praktikoa izaten. Liburu hau, normalean, lantzean zati bat irakurtzekoa da, halako sorta edo bestelakoa, eta orduan ez da batere eroso atzeko hiztegi bueltaka ibiltzea, sarritan nahi den hitzaren

argibiderik ez aurkitzeko gainera. Pare bat atzera-aurrera alperrik egitea aski da, aipatu tentazioa erortze bilakatzeko. Xehetasun asko dago, hiztegi orokor batean zentzurik ez daukana, agian liburu osoan behin bakarrik agertzen delako. Baina xehetasun horiek, dagokion tokian, oso beharrezkoak dira, sorta hura ulertzeko. Eta honelakoak, koplak bezain genero xehe eta erabat ahozkoan, txitean pitean agertzen dira. Esan beharrik ez dago hiztegi orokorraz aurretik jabetzen direnei askoz errezago egingo zaiela gero dena, baina horrelako saiatiak zenbat izaten diren, kalkuluak antzinatek aterata daude.

Hemen jakinarazi nahi dut, hitzen esanahia eta definizioa azaltzean, maiz erabili dudala **ELHUYAR Hiztegi Entziklopedikoa**.

Liburu honen hartzailegai edozein euskaldun da, Bizkaikoa, Maulekoa, nahiz Elkokoa. Bizkaiera ezagutzen dutenei ohar asko agian irain begitanduko zaie, baina pentsa Bizkaian ere asko direla, gazteak eta euskaldun berriak batez ere, bizkaiera oso edo aski arrotz zaienak. Eta zer esanik ere ez bizkaieratik at. Euskaldun irakurleok, bestela ere hain gutxi izanik, gehitzeko eta elkar estimatzeko bideak erretzen ez baditugu, azkenean norbere etxean ere arrotz aurkituko gara.

Azkenik, bilduma honetan zati errepikatuak mehatzu egiten dira. Iturri ezberdinetan hainbat gauza berdin edo berdintsu agertzen da. Orduan argi dago hautatu egin behar dela. Askotan zenbait aldaera jaso egin ditut, zerbaitetan ezberdin edo, kontextu baten osagai gisa, beharrezko direlako. Irakurtzen ari dena nondik eta nola hartua izan den aztertu nahi lukeenak, han dauka sorta bakoitzaren ondoren bere iturriaren aipua, non pieza bakoitza iturriaren osotasunean eta forman aurkituko duen.

KOPLARITZA

Koplaritzan sartzen denak bertsoariatzako pentsakerak atean utzi behar ditu. Kopla ez da bertso labur bat, luzeago baten erdia edo laurdena, hamar urteko haurra hogeikoaren erdia edo berrogeikoaren laurdena ez den bezala. Luze-laburrak generoa asko erabakitzen du, jakina. Kopla oso laburra izanik, ez du betelanik jasaten. Egongo dira bertsoariatzaren burutik osatuak ere, ez bait dira bata bestetik hain urrun dauden generoak, baina bi puntuko edo gehienez ere hiruko kopletan, betelanerako tokirik ez dago. Hortik gorakoak ez dira koplak, bertsoak baizik, batzutan muga berezlea zehatzegia ez bada ere.

Handi handika, koplak bi sailetan banatu ditut liburu honetan. Batzuk elkar-loturarik gabeko kopla soltez osaturiko sortak, eta besteak argumentudun sortak. Erromeri koplak, dantzarakoak, gehienik lehen sailekoak dira, ugarietak gainera. Normalean dantzaldi bakoitzean hiru edo lau kopla kantatu ohi dira, jendeari arnasa hartzen uzteko ere. Kopla horiek gehienez bata-bestearekin zerikusirik ez daukate, argumentuan behintzat.

Badira argumentudun kopla sortak ere, ez hainbeste dantzarakoetan, baina bai eskean eta gabonetan. Eta zer esanik ez balada eta erroman-tzeetan. Hauek ere, nahizta oso aire bereziko konposizioak izan, koplari-tzan sartu ditut.

Koplen izpirituari gagozkiola, logika diskurtsiboa baino areago logika bisuala daukatela esan genezake.

Gorbei altuen edurre
bota surtera egurre
alaba galanten amak
mutil zantarren bildurre.

Errekan dago harrie
haren ganean txorie
neskatxa kolore gorrie
mutilen engainagarrie.

Hain koplak polit hauen xarma ikuspenean dago. Mendi altuko elurra eta sutara botatzen den egurra amaren bildurraren hondo piktorikoa bezala dira. Bigarrenean ere harriak eta haren gaineko txoriak errekarren magaletik neskak kolore gorria zaintzen dute. Koadru batean irudi zentralak ingurua edo kokapena behar du. Argazki onen sekretuetariko bat ere horixe da, ingurua hautatu eta neurtu, behar duen dimentsioa eta presentzia eman. Hori ondo egiteko sena daukatenean, artelana lortzen dute.

Edo elementu batzuk begi aurrean jarri eta ondorio bat atera:

Ule trentzia gerriraino
zeda mantoia lurreraino
bedorren langorik ez dauela
Sibirijetik honeraino.

Edo paralelismo edergarriak:

Bedarrik onena da
soloan garie
andrarik ederrena
Birjina Marie.

Edo pare bat elementuren kontrastez osotasun hunkigarri bat:

Astotxo bat baneuko
buzten zuriegaz
Ermure joateko
gona gorriegaz.

Kopla honek zirrara egin dit beti. Buztan zuria eta gona gorria hain nabarmen ikusten dira, ezen astotxoaren eta neskaren irudiak ezabatu egiten dira, edertasun inmaterialean. Koplagileak ez zuen noski hau

guztia pentsatuko. Hark ikusia, begietan zeukana besterik ez zuen kantatu, baina oharkabean azartatu egin zuen, astoaren eta neskaren elementu bana hautatzean. Eta biak koloreak.

Olagizonak eta
errementariak
frakatxu zaharrak eta
begiek gorriak.

Irabazten dituez
pezeta zuriek
eroaten deutesiek
euren egarriak.

Hauetan ere begi gorriak eta pezeta zuria koloretan datoz. Eta kolore gehiago:

Begiek baltzak baltzak
azala zurie
munduen askok dau
zure enbidie.

Txakur gorri polit bat
galdu jaku guri
belarri baltzak eta
burua belegi.

Ikusmena bezala, entzumena ere oso bertan dago kopletan, onomatopeiaren bitartez. Begiari kolorea zaiona, belarriari hotsa zaio, eta koplaritzan baliabide onomatopeikoak ugari aurkituko dituzu: *tiriki tauki tauki, turruku truku truku, dingili dangoloa, inkirrinki soinue, dringilin dron, zirikin zakien, Abustin kirre marro*, etab.

Zentzuak, ikusmena eta entzumena batez ere, nabarmentzea ez da inolako planteamendu estetikoren ondorioztat jo behar koplaritzan. Gauza nabaria, bertakoa, sinpleena da hori. Adimena zentzuen ondoren, geroago dator. Koplen logikari buruzko interpretazio sarritan sublimegiak koplariak berak entzungo balitu, esango luke:

-Hemen ez zegok misteriorik. Zer kantatuko diat, ba, ikusten eta entzuten dudana besterik?

Koplaren sorlekua eta kantalekua natura bera da, ez koplariak berariaz hautatua, hantxe aurkitzen delako baizik. Dantzalekuak mendiz, soroz, ibaiz, zuhaitzez, animaliz, jende mota oroz inguraturik zeuden.

Eske eta erronda koplak ere berdin. Etxeetan haizkorak, haitzurak, ganbarak, teilatuak, ereinotzak, erromeruak, izarrak, ilargia... hantxe dago dena. Zer kantatuko zuten, ba, zapaltzen ari ziren lurra eta gainean zeukaten zerua besterik?

Kopletan bada noski arrazoiketa ere. Bizi zuten mundua islatuko da, umore puntuan beti ere, koplak dibertsioa edo azaskua jatzeko bait dira. Eta agian umore mota horretantxe dago koplartzaren eta bertsolaritza mota baten arteko alde nagusia. Koplartza ironian oinarritzen da, ez zirian. Ironia sarritan miseria edo egoera errukarriak karikaturatzea izango da, baina ez ziria sartzea. Ziri bertsoa edo eraso zuzena maite duenari koplartza agian xaloegi, inozoegi irudituko zaio. Bi mundu dira. Bata ala bestea gustatzea zilegi da. Biak gustatzea onena. Ironia bera ere batzutan xumea, bide batezkoa izan daiteke, eta beste batzutan argiagoa eta zuzenagoa, baina beti ere itzulinguru bat gorde behar du, ona izango bada, eta fina izango bada, ia oharkabean joan behar du.

Aite gureak amari
gona gorrie ekarri
luze dala labur dala
garri garritik erdi bi.

Ai mutil hankaluze
txotxo armario
gantzontzilo borlea
bernatik dario.

Hamalau zapatarik
ein dabe juntea
zeinek lehenago josi
zapata puntea.

Oh neska farandona
akerran bekoki
zazpi arto zati ta
babalapiko bi.

Urkiolako denderuari
larogeigarren urtean
zaldar batek urten deutso
orkatileko zanean.

Azken biok, darabiltzaten kalifikatzaile eta konparantzengatik, bistan dute ironikoak ezezik, burlazkoak ere badirela. Baina lehen hiruretan gaiaren oso jakile izan behar da, anormaltasunik baden eta zertan den

somatzeko. Eta jakinda ere, oso arretaz egon ezik, oharkabean pasatzea aisa gerta liteke.

Koplartza ez da arrazoi distiratsuak, idea handiak bilatzeko tokia, egi xumeak, konstatazio sinpleak eder bihurtzen dituen baizik. Kopla askok euren xalotasun malezi gabeari zor die edertasuna. Horrek ez du esan nahi koplariak berak edo entzuleak malezirik ez daukanik, generoa bera halakoa dela baizik.

Eguzkie joan da
bere amagana
biher etorriko da
denpora ona bada.

Urkiola ganeko
lirio lorea
handixe gora dago
zerura bidea.

Ederrak bi balio
onak hiru ta lau
galanta izateak
asko balio dau.

Koplartzak errepika bere-berea du, dantzakoetan batez ere. Liburu honetan ez dut errepikarik ematen, alperreko luzera ematea litzateke-elako, eta errepika mota ezberdinak daudelako, baina bistakoa da aurreko kopla, adibidez, honela kantatu behar dela:

Ederrak bi balio
onak hiru ta lau
ederrak bi balio
onak hiru ta lau
galanta izateak
asko balio dau
ai oi ene
asko balio dau
ederrak bi balio
onak hiru ta lau.

Hitzak, beraz, hortxe dabiltz itzulka, elkar kiribilduz, eta hori gabe koplartzari bere bizitasunetariko bat kentzen zaio. Alperreko errepikak direlakoan, lau edo bost puntuko ahapaldiak sartzea generoa izorratzea da. Bertsolaritza koplartzara gaizki aplikatzea, edo zuzenago esanda, koplartza inbaditzea.

Kopla zatien errepika honetaz gainera, kopla barruan bertan ere bada beste errepika formal bat, genero honek oso maitea duena.

Dingili dango Marine
beti honela bagine
beti honela izateko
burue deukek arine.

Kalien nago kalien
harri hotzaren ganien
atie nok edei ez da
gabak emon daidanien.

Antonio goiko kalekok
txahalen dirua zor deko
txahalen dirua pagetako
bibolina jotzen dago.

Lezamako neskabila
neskabila baltzerana
arpeian ezagun dozu
Lezamatarra zarana.

Hitz bat, hitz bi, edo esaldi osoak errepika daitezke, baina ez mekanikoki, progresiboki baizik. *Beti honela* horrek batean *bagine* definitzen du eta bestean *izateko*. Baliabide hau batez ere erromantze eta baladetan nabarmentzen da:

Aitak eta amak biraldu nabe
datorkigula geurera
datorkigula geurera eta
geurekin apalduera.

Egin zuen berba bat eta
sartu zuen kapapean
sartu zuen kapapean eta
eroan zuen ontzian.

Errepika lege horrek inoiz errima bera ere hartzen du. Batzutan errimarekiko erizpide laxoa izango da, beste batzutan lekuko edo transmitzailearen akatsa, baina beste batzutan errepikaren balio estetikoak har dezake.

San Antonio, San Antonio
txarrie geixo danean
San Antonio ez da esaten
urdeie jaten danean.

Errekara juanda
begi bijek bota
bat baino ez dekonak
bijek ezin bota.

Bada lehenengoaren aldaera bat, diona:

San Antonio, San Antonio
txarrie geixo danean
San Antonio ez da esaten
urdeie datorrenean.

Nik, bat beharrean, lehenengoa nahiago dut, ez bait dut potoaren alde peioratiboa begiratzen, errepikaren paralelismo positiboa baizik. Bigarrenean ere potoa konpondu nahiak paralelismo dotore bat, *begi bijek bota-bijek ezin bota*, zapuztuko luke. Errimaren errepikak balio positiboa edukitzeko, beste balio batzuren gainean joan behar du, hots, kopla osoak zerbaitegatik polita izan behar du. Kopla eskasa potoak eskasagotu egingo du. Dena den, argi dago koplartzak erriman ez duela bururik asko nekatzen, eta potoaren alegazioa egiten bazaio, segurrenik kontzeptu horren oharmenik eduki ere ez dauka.

Azkenik, koplartzan narrazioa eta elkarrizketak plano berean eskaintzen dira. Batetik bestera inolako zubirik edo abisurik gabe iragaiten da, eta sarritan, nor hizketan ari den bereizteko, pentsatu egin behar da, edo oharkabea doakizu. Perspektiba gabeko haurren pinturan bezalatsu da. Loturazko elementuak ezabaturik, bakoitzak bere presentzia zuzen adierazten du.

Tortolo Makastiko
nor dozu nobie
Erramona Garratzeko
kolore gorrie.

Lehen puntua Tortolori egiten zaion itauna da eta bigarrena Torto-
loren erantzuna. *Maritxu, nora zoaz* ere eite berekoa da. Joera hau batez
ere pieza luzeetan nabari da, erromantze eta baladetan:

Uso zuri ederra, zeruan ze barri?
Zeruan barri onak orain eta beti.

Eta hala jarraitzen du elkarrizketak, batek galdetu eta usoak eran-
tzun. Berdin hurrengoan ere:

Goizeti jagi zara, oh andra gaztea
Leixibatxua egitearren, jauna neurea.

Honela hasten eta honela amaitzen denean, aisa jarraitzen da, bi
pertsonaiaren arteko elkarrizketa soila bait da. Baina sarritan narrazioa
eta elkarrizketa zapla elkargaintzen dira eta orduan adi ibili behar da:

Aldaztorrean nengoenean irra goruetan
erroi zaharra etorri jatan grauetan.
Erroi zaharra, zer dakazu albiste?
Alamarkea galdu dala dinoe. Etab.

Erroi edo beleari egiten zaion galdera argi jasotzen da, baina hurren-
go lerroa erroiaren erantzuna dela oharkabea joatea ez da hain zaila.
Dena den, beste gauza guztietan bezala, generoaren ezagutzak ulermena
berez-berez bideratzen du.

ZAHARRAK EDO ARKAIKOAK

Textu zaharrek edo arkaikoak deritzen hauek hemen sartu ala ez dudan egon naiz, azkenean baietz erabaki arte. Konposizio hauek areago dira filologian edo linguistikan aztergai, hemengo irakurgai baino. Ohar eta argibide gehiegi eman beharko litzateke, zerbait ulergarri gelditzeko, eta dauden bezala biluzik uztea erabaki dut. Nahi duenak badauka nora jo, oso estudiatuak izan bait dira. Ortografia gaurkotuak hurbilago eta lagunago egingo ahal ditu textuetan sarritan ieroglifikoak diruditen piezok.

LELO

(Euskalzale, 370. or. Mila euskal olerki eder, 35. or. Aita Santi Onaindia. Poesía Vascongada - Dialecto Vizcaíno, 139. or. Jose Antonio Uriarte. Jon Kortazar, Miren Billelabeitiak prestatutako edizioa).

01. Lelo hil Lelo, Lelo hil Lelo Leloa, Zarak hil Leloa. Romako armak ahalegin eta Bizkaia daroa zansoa.	05. Bosturteko egun-gabean geldi bagarik potxoa gureko bata hil badagian bost hamarren galdoa.
02. Oktabiano munduko jauna Lekobidi Bizkaikoa Itxasotati eta lehorrez imini deusko molsoa.	06. Haek anis ta guk gitxi taia azkin in dugu lalboa. Geure lurrean ta haen herrian birotx hain baten zamo.
03. Lehor-zelaiak bereak dira mendi-tantaiak leusoak leku ironian gagozanean nok-bera sendo dau gogoa.	07. Tiber lekua geldiko zabal utxin ta amaio grandoa handiar istak geizto zindoaz betiko naiaz nar doa.
04. Bildurrik gitxi arma bardinaz Oramaia, zu gexoa sojak gogorrek badirituiz narru biloxa surboa.	

SANDAILIA

(Textos arcaicos vascos. Luis Mitxelena. Contribución al estudio y edición de textos antiguos vascos. Ibon sarasola. Anejos del Anuario del Seminario de Filología Vasca Julio de Urquijo, XI. Gipuzkoako Foru Aldundia - Euskal Unibertsitatea. Donostia 1990. Mitxelenaren liburua eta Ibon Sarasolaren eranskina liburu berean editatu zituzten).

Ala Zalagarda
Zalagarda mala
Zalagarda gaizto
Oinaztarraondako.

Sandailiak atea ditu zirarrez
nola zirarrez da hala zendalez
Hermandadea arean doa negarrez
Anso Garciak gaztelu hori emunez
hek enbinda estikitxa esan ez.

Ardao zuri, ardao Madrilgoa
Ardao zuria Mendozagana doa
halabana Sandaili gogoa
Zalagarda Sandailira doa.

Laskauarroen ihesatako lasterra
Laskauarrok ostatuan honela
gauaz ere urtunika obela
argi izarrok ditugula kandela
ostatuan gera diro igu emenda.

ARAMAIOKO KANTEA

(Idem)

Izarragati gora heltzian joeala
Jaun Peru Abendañokok esala:
Oinetako lur hau jabilt ikara
gorputzeko lau haragiok berala.
Oi aldi honeri ahal banegi enpara
berriz enendorke Aramaioko kontrara
Mendiola, hil deustak Gasto Apala
bere laguntzat beste asko ditubala.

ARRASATEKO ERREKETA

(Idem)

Gal didila Unzueta ta Bergara
Zaldibarrek bere partea debala.
Aramaio, suak erre hazala
ta sumi a...la Guraiarra
zeren zeuren jauna ez zenzan enpara.

armakaz ezin egien legez ezer
Ganboarrok su emaitan
hasi dira, ta honegaz urten daude
beralan
Oineztar barruangoak
zein erre ez zitezan.
Gomiz Gonsalu bertan zan
beragaz Presebalen kaltean
Joanikok eta beste askok
eudela parte bertan.

Gomez handia zan arren
han zan Presebal bere
bai Joanikote bere.
Madalenaan han ei dauza
viola tronpeta bage.

Oin arrok zituan luma
Ozaetako jaun gazteak
laster baten igaro zan
uraz alde bestean.
Ama bereak esaeusan:
Semea, zer dok horrelan?
Zaurietan kuradu eta,
ama, nagozu ohera.
Egun behin hur jarruta
Ganboar seme lasterra
are bere lasterrago
Abendañuje Motela.
Eskerrik asko emaiten deusat
Andra Santa Maiñari
bera axeizat sartu eta
esera bidaldu nau ni.

Gomizek asko lagunik
zabal Arabaarrik
Gipuz hondo ederrik
Bizkaitar urduri gogorrik.
Ez diazo bakarrik
ze han daz Presebal hilik
Juanikotegaz lagundurik
txibuluen ospe bagerik
ez urrun Malogenik.

Argi izarrak urten dau
zeruan goian ostanzean
Bergararrok hasi dira
trajioe bat asmazean
euroen artean dioela:
Erre dezagun Mondragoe
lasterreon sar gaitezan
kantoeko zarzaikeran
haen bizarrak ikara zirean

URREXOLAKO GUDUA

(Idem)

Gaiza zenduan Leintzarrok
Urruxolako lakaioa
sendo zenduan odol hori
bihurtu jatzu gatzatua.

OLASO

(Idem)

Berba horren berba gazia
berba horri nahi ez dakiola balia
dardoak egin arren bere aldia
Olaso da ene egoteko aulkia.

SALINASKO KONTEA

(Idem)

Lelorilelo sara i leloa
Bilbaon katigu dago Salinasgoa
Kalea behera burua bax..n daroa
Zer ete dan amoradu gexoa.

MILIA LASTURKO

Miliaren ahizpak:

01. Zer ete da andra erdiaen zauria?
Sagar errea eta ardao gorria.
Halabaia kontrario da Milia
azpian lur hotza, gainean harria.
02. Lasturrera behar dozu, Milia
aita jaunak eresten dau elia
ama andreak apainketan hobia
hara behar dozu, Milia.
03. Jausi da zerurean harria
aurkitu dau Lasturren torre barria
edegi dio aldameneari erdia
Lasturrera behar dozu, Milia.
04. Arren, ene andra Milia Lasturko
Peru Garciak egin deusku laburto.
Egin dau Andra Marina Arrazolako
ezkon bekio, bere idea dauko.

Peru Garciaren arrebaren erantzuna:

05. Ez dauko Peru Garciak beharrik
hain gatx handia apukadua gatik
zeruetako mandatua izanik
andrariok hala kunpli jasorik.
06. Gizon txipi sotil baten andra zan
ate arte zabalean ohi zan
giltza porra handiaen jabe zan
onrra handi asko kunplidu jakan.

Miliaren ahizpak:

Arren, ene andra Milia Lasturko
mandatariak egin deust gaxtoto.

01. Zerurean jausi da habea
jo dau Lasturko torre gorea
eroan ditu hango jauna eta andrea
bata lehen, gero bestea
bidaldu dogu zeruetara karte
arren diguela gure andrea.

02. Mondragoeri hartu deusat gorroto
Giputz andraok hartu ditu gaxtoto
Iturrioz kalean andra Maria Baldako
Arte kalean andra Ojanda Gabiolako
Errebalean andra Milia Lasturko.

JAUN DIAOZ AROKOA

(Idem)

Jaun Diao Arokua
Zaldun handi Españakoa
ezek ezer eziegion
egian Jaunak baroa.

OINETAKO LUR HAU

(Idem)

Oinetako lur hau jabilt ikara
lau haragiok bere han berala
Martin Bañes Ibarretan hil dala.
Hartuko dot esku batean gezia
bestean zuzi iraxegia
erreko dot Aramaio guztia.

PERUTXOREN KANTA

(Idem)

Lelo lirelo zaraileroba
jazoegia ninzan
aurten erua
ai joat gabiraia
astor-usua
lelo lirelo zaraileroba.

Ai joat gabiraia
aztobikarra
esso amorari
gajona txala
y penas nazala
jator que dala
lelo lirelo zaraileroba.

ENE BEGIAKAZ BIHOZEEN ARTEAN

(Idem)

Ene begiakaz bihozeen artean
errenkore handiak erne zitean.

01. Onerestea daukat bihozean sarturik
linda eder galanpat kausea izanik.
Begiratu negion ta egun batean
errenkore handiak erne zitean.
02. Bihoza begien dago kereila
zana librea haek gaiti katiga zidila
ta atera ebelako bere eserean
errenkore handiak erne zitean.
03. Begiak deuse egozten bihozari kulpea
haganik jaio zala onerestea
ta hagaitirren aditu zerren zirean
errenkore handiak erne zitean.

ZURE BEGI EDERROK

(Idem)

Zure begi ederrok
ene laztana
katibaturik nabe
librea ninzana.

ATSEIN HANDIA DA AMORE EUTEA

(Idem)

Atsein handia da amore eutea
eta bere bada guztiz firmea
ezin esan leidiz ondo munduak
zein handiak diren haren gustuak
gloriaz beterik jaio nindia
ikusiaz gero zeu, ene eguzkia.

KATIGATU NINDUZUN LIBREA NINZANA

(Idem)

Katigatu ninduzun librea ninzana
nizaz eras daizu gura dozuna.

01. Zurea izanagaz nago kontentu
halan gura dot bizi zuk gura badozu.
Bakit orain ondo hil behar dodana
nizaz eras daizu gura dozuna.
02. Ausenzia triste gogor kruela
nolan hilgo nozu orain honela?
Despedidan indazu laztan bat, laztana
nizaz eras daizu gura dozuna.
03. Laster etorri nadin gurako ahal dozu
hil baino lehenago zakuskidan zu
bakizu zurea orain guzti hau nazana
nizaz eras daizu gura dozuna.

MARTIN JOANES

(Antología de Poesía Popular Vasca, 109. or. Juan Gorostiaga. Liburu honetan goragoko beste zenbait pieza ere aurki daiteke).

Martin Joanes Labieruko zalduna
Bizkaiko kontsejua ta zentzuna.
Nor ete zan zuri lotsa igorrotsi egizuna?

DANTZARAKOAK

ZEANURIKO KOPLA ZAHARRAK

(Adolfo Arejita. Etxebarriatar Pelik batuak. **Eusko Ikaskuntza - Sociedad de estudios vascos. Cuadernos de sección - Hizkuntza eta Literatura 2, 222. orrialdea**)

01. Bedarrik ederrena soloan garie Andrarik onena da Birjina Marie.	07. Ederra zareala pentsetan badozu espilu faltso horrek engainetan zaitu.
02. Antonio Goitia bigolinerua zortzi marigaitino yoten dau soinua.	08. Maritxu nora zuaz eder galant hori iturrira Bartolo nahi bozu etorri.
03. Otxandio eta Ubide Arrazola partetik pobreen fortuna beti kokotetik.	09. Zer dago iturrien ardaotxo zurie biok edango dogu nahi dogun guztie.
04. Axpe Arrazolatik Mañari bitarte arrautze tortilea sartankila bete.	10. Antxine bota neuntsen astoari plana hanka luzeak eta lepo hiru kana.
05. Antxine esan neuntzun Mari eskupulu gabeko errolda ez dala seguru.	11. Ezkondu nintzanean bost gona nintuen bi prendan ipini te bi saldu nituen.
06. Abustin kirre marro dendari karue sonbreru baltza eta zinta moradue.	12. Domingo da domeka astelehena lunes Ormetzeko Klaritak artorik yan gure ez.

13. Dimetik Igorrera
paraje zelaie
Igorrek bota deutso
Dimeri bonbaie.
14. Harako antxineko
bioren kontuek
ixilik egon arren
ez daukaz aitzuek.
15. Atsoa ta agurea
alkarren atzean
basora yoan dira
pekorotz batzean.
16. Atsoa ta agurea
hasarratu dire
atso demoninoak
bargetatik tire.
17. Arantza baltzena da
lehenengo lorea
damutzen yakonari
Jaungoikoak hobea.
18. Harako zeuk gure ta
neuk ez neuenean
berba labanik asko
zeunkan zuk minean.
19. Ama buruen min dot
ez esan aiteri
atzoko erroldak
egin dausta niri.
20. Ibili ta erabili
ezin dot eralgi
errotara yoan da
zahie dot ekarri.
21. Ze mutil hanka luze
begi arranpalo
tabernara yoan da
negarrez ei dago.
22. Maritxu Petrolina
Olabarrikoa
katuek yan dautsela
surteko taloa.
23. Erreka baztarreko
lirio lorea
ez naz ederra baina
bai eder zalea.
24. Oiloa faltau yako
Mari Mondrongori
seinale onak ditu
agertu baledi.
25. Buztena luze luze
paparra beilegi
haren arrautzetxoak
bolea dirudi.
26. Udabarriko lorea
eder maiatzean
ez egunez etorri
erdu arratsean.

27. San Joan ta San Migel
mezea erasoten
hamabi apostoluek
mezea kantetan.
28. Altzak orrie zabal
Begoñe ganean
asko be zabalago
Baso baltz aldean.
29. Arin arin duela
itsuen soinue
Otsek apurtuten dau
zapata zorue.
30. Zizilio Belensiko
zozo armario
gantzontzilo borlea
hankatik dario.
31. Nabarriz Anbotoko
Eulesti mendi
haretan hiruretan
haxe hotza sarri.
32. Nabarriz Amoroto
Santa Eufemia mendi
haretan hiruretan
haxe hotza sarri.
33. Durangon bazkaldute
Mañarien gora
Txakurzulon yausi de
eperdiez gora.
34. Laztanen portalean
dagoz arbola bi
bata naranjea ta
bestea madari.
35. Inkirrinki soinue
Belensin gorako
zapatarari zoruek
egin uderako.
36. Maritxu Petrolina
ze enbra polite
buruen paineloa
moino ipinite.
37. Tortolo Makastiko
nor dozu nobie?
-Erramona Garratzeko
kolore gorrie.
38. Ixiliek egon hadi
faltso arlotea
higaitik yaukoat nik
sarna kokotean.
39. Astotxo bat baneuko
buzten zuriegaz
Ermure yoateko
gona gorriegaz.
40. Aldatz bat igarota
zelai eder baten
Kristo topatu nuben
mezea emoten.

41. Haizea fresko dago
Arralde gainean
arkondara bustie
baleuko soinean.

42. Orratzaren punteak
irabazi gitxi
endemas trabenara
bidea badaki.

43. Negar da negar dago
Errosa gurea
katuek yan deutsela
bart labadurea.

44. Ez egizu Errosa
ez egin negarrik
ez zara geldituko
lebadure barik.

45. Errementari androk
goizean goizean
txikerdi aguardiente
arnasa batean.

46. Olagizonak eta
errementariak
frakatxu zaharrak eta
begiek gorriek.

47. Irabazten dituez
pezeta zuriek
eroaten deutsiez
euren egarriek.

48. Dingilin dangoloa
hi ez haz zoroa
sardina burua baino
hoba dok oiloa.

49. Anton Errementari
bentanan lo doa
urra daroalakoan
plomoa daroa.

01. **Bedarrik:** belarrik. Belarra eta garia erlazonatzeak adierazpide handia sortzen du.

02. **Bigolineru:** bibolinteru, bibolintari... forma asko hartzen ditu hitz honek. Eta herri hizkeran gehienez ez dauka bibolinarekin zerikusirik. Haurrei *handitan zer izango zara* galdetzean, *bibolinteru* erantzuten genuen, horrek barregura emango zuela jakinik. Musika tresnaren

bat. Gauza alai eta informal samarra behintzat.

Marigaitino: marigatik.

Mari edo marai: *marabedi* espainiar monetaren laburdura. Esanahi zabalgogoan, balio gutxikoa. *Ez du marairik balio* gaurko *ez du xentimorik balio* ren antzekoa.

03. **Kokot:** Lepo edo samaren atzealdea, garondoa. Kokota uztarri, soka, hatza-

par, pizti ehiztarien hortz eta gisakoen gunea izan ohi da. Pobrean fortuna, beraz, beti larri, beti azken mugan.

04. **Sartankila:** zartain, zartagin. Kutsu txiki-garria ere eduki dezake. Fortuna kokotetik edukitzetik sartankila beteko arrautze tortilara badago aldea.

05. **Eskupulu:** Ez dauka esanahi zehatzik. Nor-izena, zer-izena, onomatopeia, denetik zerbait.

07. **Pentsetan:** pentsatzen. Bizkaieran forma hau oso zabala da. *Kantetan, engaintan, altzetan, formetan...* edo hauen ki-deak: *kantaten, engaintaten, altzaten, formaten...* = kantatzen, engaintatzen, altzatzatzen, formatzen.

10. **Neuntsen:** nion. *Nien* ere izan daiteke. *Neu (n)tsan, neu (n)tson, neu (n)tsen* eta hauen aldaerak: *notsan, notsen, notson* eta beste batzuk gehienez indistintoki erabiltzen dira, segun nork eta non. **Lepo:** Bizkaierarik gehienez lepoa bizkarra da eta buruari eusten diona *sama:* samea, samia, samie.

13. **Deutso, deutsa, dautsa, dotso...**: dio. **Bonbaie:** bonbea, bonba.

14. **Aiztuek:** ahaztuak, ahantziak, atzenduak.

15. **Batzean:** batzen. Zenbait eskualdetan hartzen, saltzen, sartzen... *hartzean, saltzean, sartzean* dira, edo *hartzien, saltzien, sartzien...* edo *hartzian, saltzian, sartzian...*

17. **Jaungoikoak:** Jota jota ahozkatzen den eskualdeetan ere, jauna jota espainolez esaten da. *Berdin jentea, Jesukristo, Jose* eta beste izenak ere. **Yakonari:** zaionari.

18. **Laban:** lerrakor, irrastakor. **Min:** mihi. Bizkaierarik gehienez *min* hitza erabiltzen da, *mingaina* mihiaren gainaldea litzatekeelarik.

19. **Dausta** edo **deusta, daust, deust, dost, dust:** dit.

21. **Arranpalo:** Hitz honek noizbait, Azkuek bere hitzegian dionez, *txorimaloa* edo *txorimamua* esan nahi bazuen ere, gaur pertsonen esanahi kalifikatiboa dauka. Erdi tentel edo ergela, kankailua eta zaratatsua. Hala *arranpalo negarra* eskandalu handiko negarra izango da. **Ei:** omen. Ia bizkaiera guztian.

22. **Surteko:** surtako, sutako, suko.

23. Kopla hunkigarria eta iradokipen handikoa. Erreka bazterrean lirio lorea isililik, eta ni hari begira oste batetik, lotsor, ez bait naiz ederra, baina bai zalea. Edo bestela koplaren lehen zatia naturaren zertzelada soil bat, genero honetan oso ohizko denez, eta bigarrena atrebentzi ironikoa. Edo gauza asko.

24. **Yako:** zaio.

25. **Beilegi** edo **belegi:** hori iluna.

26. **Erdu:** Zatoz. Aginduzkoa beti. Zuek: *erdue* edo *erduze*.

27. **Mezea eraso:** meza lagundu, erantzun. Bereterrak edo monagiloak egiten duena.

29. **Otsek:** goitzen bat dirudi.

30. **Zozo armario:** kaikua, kankailua. Hemen *armario* kalifikatzailea da, haltzari horren irudia eta hitzaren beraren hotsa zerbait handisko eta traketsa adierazteko baturik. *Txotxo armario* ere sinonimoa da, zabalagoa bestalde.

31. **Anbotoko:** Argi dago *Amoroto* izan behar duela, hurrengo koplari A. Arejitak zuzentzen duenez. Triangelua osatzen duten Nabariz, Amoroto eta Aulesti menditik lekutan dago Anboto.

33. **Yausi de:** jausi da. Aurreko hitza *i-u* bokalez amaitzean, edo bokal horiek silaba barruan daudenean, eskualde askotan *a* bokala e bihurtzen da: *etorri de, bizi de, ezin de, heldu de, entzun de*. Berdin forma partizipiozkoan: *erosite, apurtute, jakin-*

de, iraunde, eta deklinabidean: begie, mutile (begije, begixe eta bustidura guztiekin), mutue, egurre, zentzune...

35. **Inkirrinki:** soinu hotsaren onomatopeia ironikoa. Soinuak zapata zoruak gastaraziko ez balitu!
36. **Enbra:** *emakume* edo *andrazko* ren sinonimotzat erabiltzea normala da, inolako esanahi txarkoirik gabe.
38. **Yaukoat, yekoat, yaukat...:** *daukat* en hiketa maskulinoa. *Zeukaat, zeukat.*
39. Kopla honek zirrara eragin dit beti. Buztan zuriaren eta gona gorriaren baturak koadru osoa bisualtzen du. Bestalde neska baten desioa, ia utopia, zeren, gona gorria edukiarren, buztan zuridun astoa ez da noiznahi jaiotzen den dohaia.
40. Kopla hau beste konposizio bateko alea da. Nahiko graziosoa bestalde, Jesukristo bera meza ematen ikustea ez bait da oso bisio ortodoxoa.

41. Kopla honi oso ironia sotila dario. Jostuna bera aipatu gabe, orratzaren punta jartzan da tabernara bidean. Berari dagokio bidea *jakitea*.

43. **Deutsela** edo **deutsola, dautsala, dotsela...:** diola.

46-47. Bi kopla hauek oso plastikoak dira begi gorriei eta pezeta zuriei esker, baita laz-tankorak ere, frakatxu zaharren txikigarri horri esker. Biziera gogorra, oso xarmantki adierazia, baita zirikor ere nahi bada, egarri hori ez bait dakigu lanbidearena ala ondoko tabernakoa den. Ez dakigu bihozkada lirikoan, erruki dramatikoa ala adar jotze soilean gbiltzan.

48. **Dingilin dangoloa:** onomatopeian oinarritzen den lokuzioa, euskarari oso gogoko zaion bikote korrelatiboa. Ibilera edo izaera koordinatu gabea daukana.

01. Oiloa faltau yako
Mari Mondrongori
buztena pardo pardo
paparra beilegi
haren arrautzatxoak
bolea dirudi

(Adolfo Arejita. Idem)

Hiru puntukoa oso mehatza izan da kopla txikietan. Hau ere bi puntuko bi koplen nahastea da.

01. Bitorin neska gitxi dago
Millerlen bape bez
Otxandion badagoz baina
ogirik egiten yakin ez.
02. Semetxo txiki negarrez dago
ama emoiozu titie
aite faltsoa trabenan dago
arrotea ta nagie.
03. Neure laztanak yaten deu
mailukiekaz ogie
ostera bere eukiko deu
luze ta linde garrie.
04. Zatan lei alegre danak
triste egonda ez dau probetxu
gazte zoroak ez dau falta
norekin entretenidu.
05. Aita-semeak trabenan dagoz
ama-alabak yokoan
ostera bere egongo dira
erroza zaharrak kakoan.
06. Santa Luzietan gaba da luze
San Bernabetan egune
nobera ondo egon ezkeru
ez da erruki lagune.
07. Euskeraz kantauko dot
hau da bigarren bertsoa
honexek emongo dautzu
yantzan eiteko gogoia.
08. Leihotxu bet egin behot
itsasoaren parean
handixik ikusteko
neure laztana noiz doan.
09. Aite yoan da Bituriera
ama lepoan hartute
aite etorri da Biturietik
ama bidean galdute.
10. Altuen da San Kristobal
bajuen da Madalena
haien bien bitartean
Donutxuko taberna.
11. Aspaldien ez dot ikusi
Donostiko Fidela
ha baino gurago neunke
txarri onaren gibela.
12. Haurtxo txikie negarrez dago
ama emoiozu titie
aita gaiztoa tabernan dago
pikaro jokolarie.
14. Biturie da Araba
alargun batek eukezan
ederrak hiru alaba.
...
15. San Antonio San Antonio
txarrie gexo danean
San Antonio ez da esaten
urdeie yaten danean.

16. Arto kamaran motxolinoa
domingiloa lepoan
honexek yaiok pasau artean
ez dot besterik gogoan.

17. Heriotzeaz gauza bat gaitik
ez nagoala kontentu
aberatsari diruak gaitik
ezin leio ta parkatu.

18. Aberats horrek diruak ditu
probeak umildadea
projimuegaz ondo on behar
zabalduteko atea.

19. Amak ezkondu naiela
neure moduko batekin
dotea emongo eustela
oilo bat bost txitarekin.

(Adolfo Arejita. Idem)

01. Ogirik egiten ez jakitea ezjakintza soila
izan daiteke edo maila apalaren seinalea,
ogia garai batzutan ondasun urria eta
preziatua bait zen. Etxe guztietan ez ze-
goen hura egiten ikasteko aukerarik.

03. **Mailuki:** marrubi. Mailukiak eta ogia,
banaka preziatuak badira, pentsa biak
batera zer izan daitekeen.

04. **Zatan:** hitz hau ez da existitzen. *Kanta*
izan ote daiteke, A. Arejitak dionez?
Lei: leike, lezake.

08. **Bet:** bat.
Behot: behar dot.

11. **Ha:** hura.
Neunke: nuke. Kopla honetan preferen-
tzi gordina eta satirikoa azaltzen da.

14. Zatia falta zaio.
Eukezan: zeuzkan. Kopla hau beste pie-
za baten osakina da. Ikus **Fuenterrabia**.

15. **Gexo:** gaiso. Koplaritzan, batzutan erri-
ma ere errepikatu egiten da, bertsolari-
tzan hain gaitzetsia dagoen potoa eginez.
Kasu honetan errimaren errepikak bi
puntuen erlazioa indartu egiten du. Eder-

tu esango nuke. Badira *urdeie datorre-
nean* eta horrelako aldaerak, potoaren
eskrupuluak eraginda beharbada, baina
nik nahiago dut dagoen moduan.

16. **Honexek yaiok:** jai hauexek. Bizkaiera-
rik gehienez, erakuslea aurretik jartzea
normala da.
Motxolinoa, domingiloa: Trapuzko edo
lastozko panpina, zinta dantzan adibidez,
ardatz puntan ipintzen dena.

17. **Leio:** lekiok. Kopla honek aldrebestua
dirudi. *Ez nagoala* horrek *bai nagoala*
behar luke. Badira beste aldaera batzuk,
heriotzeaz gauza bategatik kontentu da-
goela diotenak, aberatsari diruagatik bar-
katzen ez diolako.

18. **On:** egon.

19. **Naiela:** *naitela* (nadila) edo *nazala* (baita
nazatela ere) izan daiteke. Hemen lehe-
nengoa dirudi.
emongo eustela: *emongo (e)ustela* edo
emongo deustela. Bigarren honek zuzena-
go dirudi, edo bestela *naiela*'ren esana-
hiak *neintela* edo *nendila* behar du.

01. Soldadu noa soldadu
ontzi barrien soldadu
ez dot gure yoan baina
eroango neure seguru.

02. Itsasoan ure lodi
ez da hondarririk agiri
neure laztana ikustearren
paseuko nintike handik.

03. San Blas pasau den urte bi
Abadiñora nindun ni
denpora txarrak emonda
ez nintzen ondo ibili.

04. Mendi altuen edurre
bota surtera mukurre
alaba galanten amak
mutil zantarren bildurre.

05. Aite gureak amari
gona gorrie ekarri
luze dala labur dala
garri garririk erdi bi.

06. Errekan dago harrie
haren ganean txorie
neskatxa kolore gorrie
mutilen engainagarrie.

07. Txikitine ta polite
Lupetzako Pantxike
alargunagaz ezkontzea
asko sentiduko neuke.

08. Gorozikeko etxe baten
zazpi koltxa oge baten
mutil bi ipini dauz
deskantsaten apur baten.

09. Jose Benito saleue
Algortan esamineue
Portugaletako barran
brantza estue paseue.

10. San Adrian San Adrian
agostuaren erdian
neu bere hantxe nengoan
euria zan arrastian.

11. Dingilin dango Marine
beti honela bagine
beti honela izateko
burue deukek arine.

12. Haxeak eta euriek
atera behar begiek
beheko lupetzan galdu
doguz lagunik erdiek.

13. Hauxe da despedidea
despedide honen tristeia
egin badot berba txarto
parkeske nago jentea.

14. Neskabila morenea
maronezkoa gonea
abarka traila baltzakin
dirudi probintzianea.

(Adolfo Arejita. Idem)

Kopla handietan hiru puntukoak ugari samar izan dira, nahizta askotan muga difusoa izan.

01. Neure: nabe, naute.	07. Txikitine: txikitxoa.
02. Paseuko nintike: pasatuko nintzateke.	08. Dauz: ditu.
04. Mukurre: enbor zatia, anporra. Kopla hau ezagunenarikoa izan da eta ez da harritzekoa, ederrenarikoa bait da.	09. Saleue: saladua, graziosoa. Esamineue, paseue: esaminatua, pasatua.
05. Ironia xarmagarriko kopla. Horra nola amaitzen den luze-laburraren eztabaida edo duda.	12. Haxeak: haizeak. Lupetza: basa, istil, lokatz.
06. Bai dela polita eta bisuala kopla hau ere!	14. Traila: kordel, soka. Behia trailan eroan: sokatik eraman.

MANUEL LEKUONAREN BILDUMA

(*Cantares recogidos por Manuel de Lekuona. Anuario de "Eusko-Folklore", 1930. Tomo X, 37. orrialdea. Baita Cantares coreográficos - Fandango, danza de pandereta o trikiti, Lekuona'tar Manuel. Idazlan guztiak 1. Aozko Literatura, 37. orrialdetik aurrera*)

Larrabetzu:

01. Arin arin eiten dau soloan erbiek hutsik egiten deitu punturik erdiek.	02. Maria Ramonatxu labradore fine antxine hartu neban zeuganako mine.

03. Antxine esan neutsan ama zeuriari gorde zagidazala prenda eder hori	10. Maritxu Karduenena ze atso polite buruen ixaratxuegaz moinoa ipinite.
04. Loria bateti ta loria besteti zeugatikan noala mundu honetati.	11. Udebarrie da ta denpora beroa gazte zoroa naz ta alegre gogoia.
05. Ama goruetan da alabia yosten mutilek egon dire bentanan sorosten.	12. Goiengo kantarara bidia labana galdaran sartuko dot mutil barrabana.
06. Zer ikusi ete daben bentana horretan? Aguria egoala taloak erretan.	13. Esango neuke baina lotsa naz esaten hamalau mutil dagoz zestope baten.
07. Hauxen aguriaren fortuna bakoa katuak yan dotsela surteko taloa.	14. Aste goieneko jabonaduria txitxilin frakak eta bentanan gonía.
08. Gaztaina koloreko begitxu balzakaz ondo engaineu nozu berba labanakaz.	15. Neskatile galanta beste alderditik tarrataria daule atzeko partetik.
09. Txikirriki soinuena Bilinkikorako zapatatxu barriek egin uderako.	

Zeanurin

16. Aputz eta Polañe
ibili zirean yantzan
Igartuko landan
Garixume Santan.

17. Potxolo yoango da
India urriner
aitetxon paineloa
gorbeta dauela.

18. Txirikiti txainia
bihar domekea
txokolatez beterik
baneuko tripea.

Elantxobe

21. Tiriki tauki tauki
mailuaren hotsa
handixik behera dator
praile burumotza.

19. Oraingo neskatilen
dote arreo
burruntzaletxu zahar bat
hiru zulokoa.

20. Hamalau zapatarik
ein dabe juntea
zeinek lehenago yosi
zapata puntea

01. Erbiak arin egiten soloan, baina dantzaren punturik errespetatu gabe. Bestalde *arin arina* dantza ritmo baten izena da. Kopla bitxia benetan.

03. **Neutsan:** nion.
Zagidazala: Gorde zaitzala niri, niretzat. Hark zu niri. Esanahia hori da, baina flexio hirukoitzik apenas izan den bizkaieran. Izatez *zagidazala zaitzadala* da.

05. **Sorosten:** begiratzen, zelatatzen.

06. **Erreten:** erretzen.

07. **Bakoa:** bagekoa, gabea.
Dotsela: diola.

08. **Baltzakaz:** baltzekin.

10. **Ixaratzuegaz:** izaratxoarekin. Maindiretxoa.

12. **Barrabana:** barrabasa, gaiztoa.

14. **Txixilin:** txintxilin, zintzilik.
Frakak: prakak, galtzak.

15. **Tarrataria:** tarratada, urratua, apurtua.
Daule: dauela, duela.

17. **Urrin:** urrun, urruti.

18. **Txirikiti txainia:** lokuzio onomatopeikoa.
Domekea: igandea.

20. **Juntea, yosi:** *Yota* ahozkatzen den eskualdeetan ere, *juntea, jentea, jabonadura, jeneroa* etab., oraintsukoak edo mailibuak direlako, edo erdararen eragin soilez, jota espainolez ahozkatzen dira.

Larrabetzu

01. Bentana bat egin bihar dot
itsasoaren parian
handixi ikusteko neure
maitia doianian.

02. Ederregi bazara
lurrean behar eiteko
ezkondu aberatsagaz
kalean paseatzeko.

Zeanuri

03. -Txirrikixitxu nongoa zara?
-Ni, jauna, Markinakoa.
-Lau ziri baino gurago neuke
bazine neure herrikoa.

(Manuen Lekuona. Idem)

02. **Behar egin:** lan egin.

03. **Ziri:** zuri, antxinako moneta bat, gaztelaniaz *blanca*. *Lauziri* edo *lauzuri*, edo *lauziriko-lauzuriko*: lau zuriko txanpona, bi mar(a)i edo marabedi zeuzkana.

Larrabetzu

01. Hauxe da pandero barrie
Durangotik ekarrie
hamar errial pagaute
dana da urre gorrie.

03. Hauxe da despedidia
despedidiaren tristia
motiborik emon badot
parkeske nago jentia.

02. A mutil zer hago sumatzen
sumatzen edo pumatzen
nori geituko ete dotsen
erdu dantzan puska baten.

(Manuel Lekuona. Idem)

01. **Errial:** erreal, pezeta laurden.

02. **Ete:** ote.
Geitu: deitu, dei egin.
Dotsen: dautsan, dion.
Erdu: zatoz, etor zaitez.

EULOGIO GOROSTIAGAREN BILDUMA

(Cantares recogidos en Zeanuri por Eulogio de Gorostiaga. Anuario de "Eusko-Folklore", 1930, Tomo X, 7. orrialdetik aurrera.)

01. Ama buruen min dot
ez esan aiteri
Txomintxo auzokoa
gustetan yat niri.

02. Pasetan nazenean
zuen portaletik
negarrak urtetan daust
begi bietatik.

03. Taloak erretako
ona da pareta
Txomin Agarrekk dauko
alaba pareta.

10. Batobat akabaute
bigarrena hasi
alegrentzi on baten
gure naunke bizi.

04. Oraingo mutilek
bana-binekoak
lapiko tapatzat
alagalakoak.

11. Soinua alegrea
gaita zamorana
enamoraudisie nao
maitea, zugana.

05. Sartan da burruntzalu
harroa patela
Arratieko neskak
guztiek alperrak.

12. Iturri urrinean
ure dago freskoa
hangoxe urek einde
dauket katarroa.

06. Hasi Bilbo Zaharren da
Kanpazarreraino
hamaika neskazahar
bayaok oindino.

13. Paskua maietzeko
bigarren goixean
lupetza ei egoan
Ermure bidean.

07. Oraingo neskatilek
daukie engainue
uzkerra botateko
katigu kainue.

14. Ermua dala Ermu
mutilok yantzari
neskak konbidetako
foltsan diru gitxi.

08. Gaubean erroldan da
goxean logure
zu ez zara, maitea
osasunen gure.

15. Txikitxo polit hori
ojalaterue
diru gitxi foltsan da
enbustuerue.

09. Trabenererari deusat:
-Entzuine, patrona
afari txar bi baino
hoba bat ona.

16. Begiek baltzak baltzak
azala zurie
munduen askok dau
zure enbidie.

17. Gazteak entzun dozue
beste honenbeste?
Aurten martisean
dala Aratoste.
18. Mutil txameline
hartzean badozu
asteen hiru zurre
seguru daukozuz.
19. Asteen hiru zurre
zapatuen beti
domekan okelea
auzoan ikusi.
20. Txoritxo bat on da hemen
lehen hemen ez zana
uden berotuko da
neguen ez dana.
21. Etxetxo zahar bat dago
Barazar ganean
ez yako urik sartzen
aterri danean.
22. Entzuten ez danean
diruen soinue
lanerako da triste
bai jornalerrue.
23. Txakur gorri polit bat
galdu yaku guri
belarri baltzak eta
burua belegi.
24. Triki te trauki
mailuaren hotsa
Urkiolako punten
fraile burumotza.
25. Ai mutil hankaluze
txotxo armario
gantzontzilo borlea
bernati dario.
26. Kortako burdie
balitzok kotxea
haintxe erabiliko ñaukek
neure atso motxea.
27. Atsoari gorde yutsat
buru-kopetea
orain kostako yako
bera topetea.
28. Esan dot lehen bere
dinot orain bere
udeko kolorea
nik neguen bere.
29. Ez egizu, Errosa
katue mankatu
saguek kuietako
katue behogu.
30. Ez da denpora handirik
zeuk esan dozule
saguek izterretik
usegi deutzule.

31. Eguzkie yoan da
bere amagana
biher etorriko da
denpora ona bada.
32. Hamar-hamaketatik
eguzki beroa
ama, buruen min dot
ni etsera noa.
33. Gora gora begitu
lainoak agiri
horrako mutil horrek
tontoa diruri.
34. Urrabitxi
urrabitxi
neskatxiek amentala
Billaron itxi.
35. Amentala ezeze
baita zintak bere
kanea pezetea
pagauek dire.
36. Durangon hasite
Mañari bitarte
arrutze tortilea
sartangile bete.
37. Atsoa zarra-zarra
zaharrago ta txarrago
atso demoninoa
tragaute balego.
38. Saitukaris kamino
ez yaukat dirurik
lau alaba yaukazat
ezkondu barik.
39. Bosgarrena semea
kapote zaharragaz
konejua dirudi
bere bixerragaz.
40. Urta txuntxulun berde
mesmeru mokordo
haintxe goien atso bat
kakaginen dago.
41. Bilborako bideetan
amak alabea
salduko leukela
bere saladea.
42. Soloan nagonean
eguzki berotan
neure pentsamentua
lekurik askotan.
43. Lapatza goi-arine
Undurra zentroa
bien bitartean dago
Undurragoikoa.
44. Undurragoikoa dagoz
hiru neskatile
kalabazea janda
lodituten dire.

45. **Atsoa ta agurea**
etxe txiki baten
aguardintea saltzen
pitxer txiki baten.
46. **Atsoa ta agurea**
biek egurretan
hazkorea galdute
dabiz barriketan.
01. **Yat:** zait.
02. **Daust:** dit.
03. **Erretako:** erretzeko. Lehen *parea: para + a = parea*. Pala, kasu honetan talo-burdina. Bigarren *parea: pare + a = parea*. Bikotea.
04. **Bana-binekoak:** bakanak, aukerakoak. Bana-banakoak normalagoa da. **Alagalakoak:** gaztelaniazko *a la gala* 'tik. Espezialak, aproposak.
05. **Sartan:** zartain, zartagi.
Patelak: platerak.
06. **Bayaok:** bayagok, badagok, bazegok.
Oindino: oraino, oraindik.
07. **Daukie:** daukate.
Katigu: gatibu, lotua, trabatua.
08. **Errolda:** erronda.
Goxean: goizean.
Osasunen gure: osasun zale, estima-tzaile.
09. **Deutsat:** dirautsat, diotsat, esaten diot.
10. **Batobat:** bat edo bat, baten bat. Hemen, neurriagatik edo, *bat* ordez dagoela dirudi, baina gauza ezberdinak dira.
Naunke: neuke, nuke.
11. **Enamoraudisie:** enamoratutxo.
Nao: nago.
13. **Lupetza:** basa, istil, lokatz.
Ei: omen.
Egoan: zegoen.
14. **Konbidetako:** konbidatzeko.
Foltsa: moltsa, poltsa, boltsa.
17. **Martisean:** martitzenean, asteartean.
Aratoste: haragi uzte, ihauteri.
18. **Txamelin:** txanbelin, buruarin.
Hartzean: hartzen.
Zurre: zurra, jipoi.
Daukozuz: dauzkazu.
20. **On da:** egon da.
25. **Berna:** Oinetik belaunera bitarteko zango zatia.
26. **Balitzok:** *balitz* hiketan.
Ñaukek: neukek, nitek.
Motxea: *motxo* 'ren femeninoa. *Motxo-motxa* hauek motz-motzetik datozen ad-jetiboak dira, zerbait kamutsa edo moz-tua adieraziz. Femeninoan ordea esanahi xerakorra, positiboa eduki dezake, he-men bezala. *Neska motxea:* neska txiki polita. *Neska motza* bera ere onezkoa da zenbait lekutan, nahizta beste batzutan, *motza* itsusiaren sinonimoa den lekuetan batez ere, iraintzat hartzeko arriskua da-goen.
27. **Yutsat:** zioat.
Kopetea: kopeta, trentza, hemen ileor-dea.
Topetea: topatzea, aurkitzea.
28. **Bere:** ere.
Dinot: diot, esaten dut.
29. **Mankatu:** zauritu, kolpea eman edo har-tu.
Behogu: behar dogu.
30. **Usegi:** usiki, horzkatu, kosk egin.
31. Zer koplak polita eta xaloe den hau!

32. **Etsera:** etxera.
37. **Zarra-zarra:** onomatopeikoa.
Tragaute: hilda. *Tragau-trageu* hiltzea baino hitz gogorragoa da, hots, modu txarrean, gosez, nekez, abandonuan... hiltzea.
38. **Sailtukaris kamino:** bidelapurrak, gaz-telaniazko *salteadores de caminos* 'en er-dal-euskal nahastea.
Yaukat: zeukaat.
Yaukazat: zeuzkaat.
40. **Mesmeru:** mizpira.
Kakaginen: kaka egiten.
41. **Saladea:** gaztelaniazko *salada* gehi artiku-lua. Hizketan grazia daukana.
45. Koplak hau oso adierazkorra da, errima errepikatzeak paralelismoa areagotzen duelarik.
46. **Egurretan:** egur garraioan, egurra egi-ten.
Dabiz: dabiltz.

01. Baltza nazela diñuste baina
neuri dust ardure gitxi
ardaoa be baltza da baina
askok egiten dau erosi.

(Baltza nazela diñeuste
ai niri ez deust ardure
ardaoa baltza da baina
ai danak edaten deure)

02. Larrosa maietzekoa
iminten zaitut kontuen
batek ezetz esan arren
asko dago munduen.

03. Logure naz ta lo egingo neunke
banauko oherako lagune
badauket lagune baie
agure lepo makurre.

04. –Maitea, Bilbora noa
ezertxo gura badozu.
–Amore firmea da ta
maite polit bat ekazu.

05. Zubi txiki bet pasaute dago
neure etxera bidea
baldin badozu borondaterik
ez dago bide luzea.

06. Balentina saladea
enbra ederra zara zu
zeuk gura dozun artean
ez zara ezkonduko zu.

07. Zotz zuritzaillea da senarra
sarrabeterue kuinetu
zotz zuritzailleen irabazie
sarrabeteruek hondatu.

08. Biturie baino honantzago
legoa batez Gamarra
kakarraldoak bran-bran eginde
hantxe itxi dot senarra.
09. Bilbon barberurik asko
endemas Barrenkalean
neu bere haraxe noa
buruen min dodanean.
10. Salada batek Zorrontzan
egin dau gona gorrie
barrenetik imini deutso
haginade zurie.
11. Urkiolako denderueri
laroigeigarren urtean
zaldar batek urten deutso
orkatileko zanean.

01. **Diñuste, diñeuste:** dirauste, dioste, e-
saten didate.
Dust: daust, dit.
Edaten deure: edaten dute. Argi dago
parentesian datorren aldaera, nik txikita-
tik ikasi nuena, bestea baino zehatzagoa
eta politagoa dela.
03. **Lepo makurre:** bizkar makurra.
04. **Ekazu:** ekarzu, ekar ezazu.
06. **Saladea:** *Saladua* ren femeninoa. Hizke-
tan gatza edo grazia daukana.
Enbra: emakume. Ez dauka kutsu txar-
koirik.
07. **Zotz zuritzailea:** zurgina argot ironikoan.
Sarrabeterue: errementari edo harotz
gisa itzultzen du gaztelaniara E. Goros-
tiagak. Zarrabete musika tresna bat ere
bada, eta hortik ere zentzua eduki de-
zake. Bata zurgin mehea eta bestea mu-
sikari ibiltuna, dirua aurreratzeo ez da
elkarte egokiena.
08. Kopla honek grazia handia egiten dit.
Senarra kakarraldoak ikaraturik bidean
gelditzea da bat, eta bestea andreak au-
rrera jotzea eta lasai kontatzea.
09. **Barberu:** sendatzaile, erdi medikua.
10. **Barrenetik:** beheko aldetik, beheengo
ertzetik. *Barren* bizkaierarik gehiengan
ez da barrua edo barnea, behe aldea bai-
zik. *Hori barrena:* hori gutxienez, mini-
mo gisa.
Haginade: haginadura, jantziei barre-
nean jartzen zaien tira horzduna.

(Eulogio Gorostiaga. Idem)

11. **Zaldar:** azalpea zoltzean irteten den biko-
rra, batez ere kokotean.
Zanean: zainean. Zaldarra zainean sor-
tzea, batez ere laurogeigarren urtean,
Urkiolako San Antonioren miraritzat jo
beharko da.
12. **Ganera:** enda, klase.
13. **Urtetan daure hordiek:** irteten, jalgitzen
dira mozkorrak.

01. Gorbai altuen edurre
bota surtera egurre
alaba galanten amak
mutil zantarren bildurre.
02. Inglaterran burrinezko bidea
Prantzien merinakea
ez dala errez izango ezautzen
aberatsa ta pobrea.
03. Hasiko naz hasitzera
honelan dibertitzera
ni honelan ikusirik
errukituten etzera?
04. Dingilin dangoa, Marine
beti honelan bagine
beti honelan izateko
errenteen arine.
05. Seintxo txikerren amantzako
herri gogorra Orozko
txoriek txirrist ein daieneko
arta yorran yoan beharko.
06. Goian da behean hurie
erdien Errenterie
zeuk dirudizu, maitea
larrose yaio parrie.
07. Neure nobiaren ama
asto baten yabe dana
astoak ekarrikutso
etsean behar dana.
08. Begire nago begire
kamino barrire
noz etorriko ete dan
neure laztana herrire.
09. Eurie dator menditik
Naparroaren ganetik
kapote zahar bat hartute
goazen hemendik.

(Eulogio Gorostiaga. Idem)

01. Adolfo Arejitaren sortan agertutako koplaren baten aldaera.
02. **Burrinezko:** burdinazko.
Merinakea: trainerua baino txalupa txikiago bat. Baita gonak aldaka parean harrotzeko egitura metalezkoa ere. Bertsolaritzan eta koplartzan esananhi hau dauka gehienik.
04. **Dingilin dangoa:** Lokuzio onomatopeikoa.
Errenteen arine: irabazi arina, urria.
05. **Seintxo:** haurtxo, umetxo.
Txiker: txikia.
Daieneko: daiane(ra)ko, dezane(ra)ko.
06. **Yaioparrie:** jaio berria.
07. **Ekarrikutso:** ekarriko dautso, ekarriko dio.

HASIAK EGINA DIRUDI

(Euskalerrriaren Yakintza IV, R. M. Azkue, 29. or)

01. Hasiak egina dirudi
eginak urre gorria
mila neska baino gurago neuke
etxean zorro handia.
02. Oterre barberua
Basabarleten koinatua
Aupa labirun labirun lena
aupa labirun labirun lon.
03. Bart hamarretan etxean nintzan
hamabietan basoan
dama gazte bat ikusi neban
Basabarleten besoan.
04. Atsoak yo ninduan bekokian
nik ilentiaz ipurdian
...
...
05. Andra galantak Azkoitin dira
galantagoak Azpeitian
heldu nintzarian neu Arratian
arta zukua zirakian.
06. Gure sala ganbara
urdetokia bezala
ontziak ere izilupean
txakurrak garbi ditzala.

04. Koplaren erdia falta da.
05. **Arta zukua:** morokila, dungulua, arto hirinez eginiko ahia.
Zirakian: Irakiten ari zen.
06. **Izilu:** zizelu, zizeilu, eserleku bizkardun luzea.

ABADIÑO KO KARMENTXU

(Euskalerrriaren Yakintza IV, R. M. Azkue, 46. or)

01. Abadiñoko Karmentxu
neska polita zara zu
neska polita ai zareana
urrundi agiri dozu.
02. Undurran neskatilarik ez
Ipinaburun bapere ez
Altzuan badagoz baia
Undurrarako bat baino ez.
03. Milaerrealen ota lora
Elosun asentsioa
andra galanta behar dauena
Nafarretera beihoa.

02. Zeanuriko auzoak.
Bapere: bat bere, bat ere.
Baia: baina.
Bat baino ez: bat besterik ez.
03. **Milaerreal(e)** edo **Milerle:** Arabako Legutio. *Elosu* eta *Nafarrete* Legutioko auzoak.
- Asentsioa:** asentsio-belarra, landare mota bat.
Beihoa: bihoa, joan bedi. Kopla honen aldaera *Aita San Migel* bigarren koplari dago.

AIKO JUANIKO

(Euskalerrriaren Yakintza IV, R. M. Azkue, 49. or)

01. Aiko Juaniko Olabarriko
zer daukak aparitako?
Orio-aza gozo gozoak
arto beroaz jateko. Rai ta rai.
02. Kaspel handian intxaur saltsea
pitxar morkoan txunpletin
eragin eta beti eragin
zaharrok bayaukek zer egin. Rai ta rai.

01. **Aiko:** hona hemen, horra hor, hara han.
Normalagoa da *aiko hemen, aiko hor*
(aikor) eta *aiko han* erabiltzea.
Orio-aza: olio errez onduriko aza. Singu-
larrean normalagoa da, ez bait da *olioa*
eta aza, *neska-mutilak* egitura bezala, *orio-*
dun aza baizik.
02. **Kaspel:** ontzi bat.
Pitxar morko: pitxar mota bat, trauskil
samarra.
Txunpletin: edariaren izen onomato-
peikoa.
Bayaukek: bazeukatek.

AITA SAN MIGEL

(Euskalerrriaren Yakintza IV, R. M. Azkue, 50. or)

01. Aita San Migel Iurretako
zeru altuko lorea
agura zaharrak dantzan ikusi
ta hak egiten yok barrea.
02. Garaiko plazan otea lore
Ermuan asentzioa
dantzan ikasi gura dabena
Barruetara beihoa.

03. Aita Juaniko, seme Periko
zer dogu aparitako?
Orio-aza gozo gozoa
arto beroaz yateko.
04. Kazuelatxoan intxaur saltsea
txarra morkoan txunpletin
eragin eta beti eragin
atsoak bauke zer egin.

01. **Hak:** hark, harek.
Yok: *dau* hika, dik.
02. Kopla honen aldaera *Abadiño*ko hiruga-
rrrena.
04. **Bauke:** badauke, badaukate. Kopla hau
eta hirugarrena *Aiko Juaniko*'ren bien
aldaerak dira.

AMAREN ALABARIK

(Euskalerrriaren Yakintza IV, R. M. Azkue, 55. or)

01. Amaren alabarik
munduan badago
gizon kanpo-ederrez
neu aserik nago.
Ai, ai, ai! Neu aserik nago.
02. Sagar bat erreta
beste bat gordinik
ai zer bizimodua
gastaten dodan nik.
Ai,ai,ai! Gastaten dodan nik.

01. **Kanpo-eder:** kanporantz itxura handia ematen saiatzen dena, nahizta barruan, etxean,
kaskarra izan. Hau pertsonen izaerari nahiz ondasunei buruz aplikatu daiteke.

ATZO BILBON

(Euskalerrriaren Yakintza IV, R. M. Azkue, 57. or)

01. Atzo Bilbon nengoan ta gaur Bitorian sarri ura agortu da gure iturrian.	04. Bata da Mari Pepa bestea Karlota hirugarrena bere txairo txairoa da.
02. Oh neska farandona akerran bekoki zazpi arto zati ta babalapiko bi.	05. Tiriki tauki tauki non dona senarra? Tiriki tauki tauki basora yoan da.
03. Mendiolan ei dagoz hiru neskatila asko egoten dira eurari begira.	06. Bart gaberdian harek eroan katua ha zekusenak hutsik ez eukan barrua.

03. **Ei:** omen.
Dagoz: daude.
04. **Txairo:** dotorea, airosoa.
05. **Dona:** don, dun.
06. **Ha:** hura.
Zekusenak: ikusten zuenak.
Eukan: zeukan.

EDURRA TEILATUAN

(“Euskalerrriaren Yakintza IV”, R. M. Azkue, 59. or)

01. Edurra teilatuan abarra basoan taloak erretako huruna auzoan.	05. Gaztea nintzanean denpora batean ez nintzan sosegatzen ezkondu artean.
02. Kortan daukagu txahal bat hazurra ta azala Aita San Antoniok loditu dagiala.	06. Ezkondu eta gero hilabete bage porrusaldea neuan oriorik bage.
03. Astean bariku bi zapatua beti domekan okelea auzoan ikusi.	07. Porrusaldataxo likin orio bagea ez nintzan ni gaztetan holako zalea.
04. Edurra teilatuan zakua lepoan ibili beharko yoat aurtengo neguan.	

01. **Erretako:** erretzeko.
02. **Korta:** ikuilu, tegi.
03. **Bariku:** ostiral.
Domeka: igande.
04. **Yoat:** diat.
05. **Hilabete bage:** hilabete baino lehenago.

GAZTEAK BADAKIZU

(Euskalerraren Yakintza IV, R. M. Azkue, 62 or.)

Gazteak, badakizu
zelan dantzan egin
burua gora gora
kaderai eragin.

Badakizu: badakizue. Forma arkaikoa, lehenago zuek subjetuari normal zegokiona.**Kaderai:** zangoei, hankei.

GORA GORA

(Euskalerraren Yakintza IV, R. M. Azkue, 62. or. Kopla batzuk kendu egin ditut, beste sail batzutan jasoak daudelako)

01. Txapel azula eta
barradunak prakak
Arratian ei dagoz
mutilak galantak.

02. Orain etorri yaku
herrira modea
txapel azulak eta
merino-yakea.

03. Urkiola ganeko
lilio lorea
handixe gora dago
zerura bidea.

04. Lapatza goi-arina
Undurra behekoa
bien erdien dago
Undurra goikoa.

05. Iturrira yoanda
laster da etorri
baragarriren bat
topau ez balegi.

06. Harro harroak dira
azukariloak
holakoxeak dira
Zeanurikoak.

07. A mutil hankaluze
pipa hartzailea
txingarrak erre deutso
surraren puntea.

08. Ikatza zabaltzeko
ona da larrina
saltzeako ei dauko
alaba zaharrena.

09. O mutil hankaluze
txotxo armario
kantzontzilo kordela
bernati dario.

10. Oraingo neskatilak
dauken gogoagaz
ezkonduko litzakez
ota moltzoagaz.

11. Ama neurea beti
agiraka neuri
iluntzean goizegi
etorriagaiti.

12. Hurrengo agiraka
eiten daustanean
ez nazala etorriko
gaberdirartean.

13. Arrabako landea
balego Gorbeien
hantxe egingo geunke
zirikin zakien.

02. **Yaku:** zaigu.05. **Baragarri:** barregarri, xelebrea. Baita badaezpadakoa, ez fidatzekoa ere.
Ez balegi: ez baleza.07. **Deutso:** dio.08. **Saltzeako:** saltzeko.
Ei dauko: omen dauka.

10. Konparazio indartsua. Ote multzoak batzutan giza itxura hartzen du, altueran hortxe-hortxe ibiltzen bait da. Ote mul-

tzoa ondoan eserita egoteko edo bere ostean laztanka aritzeko ere deigarria da, baina berarekin ezkontzeko derrigor handia behar da.

11. **Agiraka:** haserre eginez, erritan.
Etorriagaiti: etorri izanda ere, etorri izan arren.13. **Arrabako landea:** Gorbea azpiko zelaia, Zeanuri aldera.
Zirikin zakien: onomatopeia zorrotza eta dotorea, malezia zeharrez.

HIRU LAUKO TXOKOLATEAK

(Euskalerrriaren Yakintza IV, R. M. Azkue, 64 or.)

01. Hiru lauko txokolateak alper eingo yok lau lauko gona gorriak salduagaitik ez dok usoa galduko.	03. Gorua balitz lo egotea barriketea ardatza neure emazteak egingo leuke baztarrak bete mataza.
02. Urioleak eroan deustaz neuri aurtengo linoak. Ai! Sekulako izutu nintzan. Harek eroezan brinkoak!	04. Urioleak eroan deustaz umeak eta andrea ez dot besterik sentitzen baia bai Matxalentxo neurea.

01. **Eingo yok:** egingo dik.
Usoa: hemen usatzea edo erabilera, ez hegaztia.
02. **Urioleak:** uholak, uholdeak.
Eroan deustaz: eraman dizkit.
Harek: hareik, haiek.
Eroezan: zeramatzaten.
04. **Baia:** baina.

MUTIL

(Euskalerrriaren Yakintza IV, R. M. Azkue, 67 or.)

01. Mutil txapel gorriduna dantzan asko dakizuna zuk izangozu emazte yake zuriduna.	02. Kalabazeak aihena berde puntan lorea beilegi mutil txapel gorridunak krabelinea dirudi.

03. Andra gona gorriduna
dantzan ondo dakizuna
zabal zabal topaukozu
etxean itxi dozuna.

01. **Yake:** soineko bat, jaka.
03. **Topaukozu:** topatuko, aurkituko duzu.
Itxi: utzi, laga.

SANTA LUZIETAN

(Euskalerrriaren Yakintza IV, R. M. Azkue, 134 or.)

01. Santa Luzietan gaua da luze
San Bernabeetan dogu eguna
aukera betean bizi dan horrek
ez dau, ez, erruki laguna.
02. Azaro egunetan ogia gogor
eztegu egunetan dogu biguna
senartxorik bage bizi dan horrek
udan ikusten du negu iluna.

01. **Aukera betean:** aukera osoan, nahi bezala, nahi den komenentzian.

AGUR AGUR AGUR

(Euskalerraren Yakintza IV, R. M. Azkue, 273. or.)

Rau rau rau
sardinak eta makailau.

Agur, agur, agur
San Andreskoak
dantzari onak dira
Musekolakoak.

Bekoki ederdunak
Garagartzakoak
astaputz batzaileak
Udalakoak.

Urrezko amantaldunak
Santa Agedakoak
Belarriko ederdunak
Galartzakoak.

EDER EDERRA

(Cancionero Popular Vasco, R. M. Azkue, 305. or.)

01. Eder ederra baino
hobozu komuna
ederrak kendu leizu
buruko zentzuna.

02. Sarritan egoten da
zozoa kantetan
niri be etxat faltadu
gogoahorretan.

01. **Hobozu:** hoba dozu, hobe duzu.
Leizu: liezazuke.

02. **Etxat:** ez zait.

ESAN DOT LEHEN BERE TA

(Cantares populares recogidos en Zeanuri por Eulogio de Gorostiaga. Anuario de "Eusko Folklore", 1930 -Tomo X, 16. or)

01. Esan dot lehen bere ta
esatera noa
buztarri gogorra da
matrimonioa.

02. Guztia nahi dabenak
guztia galtzen dau -
itsuak eskribaua
engainatu dau.

ALTUAN SAN BERNABE

(Cancionero Popular Vasco, R. M. Azkue, 287 or.)

01. Altuan San Bernabe
bajuan Gordobil
Otxandioko plazan
tanbolina dabil.

02. Arta jorrara noa
lur barri barrira
bedarrajorratuta
artoa sasira.

LANDA EDERRETAN

(Cancionero Popular Vasco, R. M. Azkue, 825 or.)

01. Landa ederretan eperrak dantzan
pagaduietan usoak
orain hemen dan ederrena da
Mari Otorakoa.

02. Horrek behar dau laguna bere
beroi dan bezelangoa
beroi dan bezelangoa leuke
Julian Artabekoa.

NESKATILA GAZTE BATEK

(Cancionero Popular Vasco, R. M. Azkue, 786 or.)

01. Neskatiila gazte batek enpeinadu nau ni atera daiodazala bertso bat edo bi.	02. Zerbait ostu ei dabe erlauntzen bateti haren pasadizua esatera noa ni.

01. **Enpeinadu nau:** enpeinatu nau, saiarazi nau.

Daiodazala: diezazkiodala.

02. **Ostu ei dabe:** ebatsi, lapurtu omen dute.

Pena da pasadizuaren hasera besterik ez jaso izana, Azkueren kantatzaileak segurrenik gehiago ere jakingo bait zuen. Iragarpen hutsan gelditu gara.

BEHI ARRANDUNE

(Cantares populares recogidos en Zeanuri por Eulogio de Gorostiaga - Anuario de Eusko-Folklore, 1930, Tomo X, 13. or.)

Aita ta seme trabenan dagoz
ama ta alaba yokoan
ostera be euki beharko dogu
behi arrandune auzoan.

Ostera be: berriz ere.
Arran: zintzarri, joare.

MARI TRAPUZAR

(Cancionero Popular Vasco, R. M. Azkue, 711 or.)

01. Mari trapuzar, inar arteko sasi artean jaioa egundo bere ez don ikusi heure herrian gorua.	02. Aita ta seme tabernan dagoz ama ta alaba jokuan ostera bere egongo ditun abarka zaharrak kakuan.

01. **Inar:** ginar, txilar.

Egundo: inoiz, sekula.

Gorua: haria egiteko tresna.

OLGADU NAHI DABENAK

(Gure Kantuak. Udako euskal ikastaroa. Derio, 1991. Labayru ikastegia. 166- 169 eta 175. orrialdeak. Ezberdinak bakarrik harturik)

01. Olgadu nahi dabena Karmen egunian etorri Markinara ilunabarrian.	03. Oraingo neskatilak tonillo tonillo ez dago tonilorik maioranak baino.
02. Gorabehera luziak gerria lindia kolore zuri-gorri probentziana.	04. Eperrak kantatzen dau Arrate ganian neskarik ederrenak Allusti aldian.

05. Amak emon baleustaz
hamar hamaseiko
ezkonduko nintzela
udabarrirako.

06. Gorengo ganbarara
bidie labana
topinan sartu jaku
mutil barrabana.

07. Tiriki tauki tauki
mailuaren hotsa
hamalau hargin baino
hoba dok harotza.

08. Urkiolara joan
Mañaritik gora
trokotza sartu jatan
ipurditik gora.

09. Zetako joan zinan
ipurdi zabalik?
-Ez neuelako jakin
trokotzik dauenik.

10. Sarriten egoten da
karkabetan ura
asto buztan bakorik
inok etxok gura.

01. **Olgatu nahi dabenak:** jostatu, jolastu
nahi dutenak.

02. **Lindia:** dotorea, xarmanta.
Probentziania: *probentziano* ren femeni-
noa, probintziakoa, hiritarra ez dena.
Giputza ere izan liteke, Gipuzkoari *pro-
bintzia* deitzen bait zitzaion.

03. **Tonillo:** gaztelaniazko *tomillo*, ezkaia.
Maiorana: gaztelaniazko *mejorana*,
mendaroa. Biak landare usaintsuak.

05. **Emon baleustaz:** eman balizkit.
Hamaseiko: antzinako diru bat.

06. **Bidie labana:** bide irristakorra.
Topina: tupina, metalezko ontzia.
Jaku: zaigu.

Barrabana: barrabasa, deabrua, bihu-
rria.

07. **Hoba dok:** hobe duk.
Harotza: zurgina.

08. **Trokotz:** trukutz. Ira, ote, aza eta gisako
landareak moztean, lur barruan geratzen
den zatia.

09. **Zetako:** zertarako, zergatik.
Dauenik: dagoenik.

10. **Karkaba:** lubakia, sakana, zulogune
luzanga.
Buztan bakorik: isats gaberik.
Etxok gura: ez jok, ez dik nahi.

KEPA ARRIZABALAGA SORTA

01. Neure amak ezkontzeko
neure moduko batekin
dotea ematen dio
oilo lokea bost txitakin.

02. Hauxe da akaberea
akabera honen tristea
agur aita eta ama
agur neure arrebea.

03. Bukaera bukaera
hauxe da akaberea
inori txarrik ein badu
parkaeske gagoz jentea.

04. Maritxu tabernerea
txikitxu konponidea
hiru kuartilu t'erdigaz
egiten dau azunbrea.

05. Bukaera bukaera
hauxe da akaberea
motiborik emon barik
hasarre daukat andrea.

06. Emerandoko buruen
hamaika zoro munduen
atsoak jo dau gizona
laratzuegaz buruen.

07. Ai Maritxu joskilea
etxe honetako alabea
egun baten josten ditu
prakak eta alkondarea.

08. Esan dozu eder hori
ez zagozela neuretzat
eskerrik asko maitea
baina neu bere ez zeuretzat.

09. Bukaera bukaera
hauxe da akaberea
inori txarrik ein barik
hasarre deuku jentea.

01. **Lokea:** loka, koloka, kolka.

03. **Ein badu:** egin badogu. *Dogu-dou-du*.

04. **Konponidea:** *konponidua* ren femeni-
noa. Gauzak neurritz, alperrik galdu gabe
egiten dakiena. Baita gauza gutxiz txukun
jazten dakiena ere.
Kuartilu: litro erdi.

Azunbrea: bi litroko neurria.

06. **Laratzuegaz:** laratzu, laratzarekin.

07. **Joskilea:** joslea, jostuna.

09. **Deuku:** daukagu.

01. Txikitxu polit hori
noren a zara zu?
Neurea izango zara
zeuk gure badozu.
02. Alperra beti dago
gauza bat pentsaten
behar eiten dauana
ez dala kantsaten.
03. Atsoak alabea
saldu daianean
loingo dau zurrurru
oge baztarrean.
04. Maritxu ta Patxitxu
ez esan guzurrik
bargetako trasteak
ez deko hazurrik.
05. Mekaguen la puñeta
karajo ta koino!
Kakartean sartu naiz
eperzuloraino.
06. Agure zaharrak dekoz
hiru elementu
eztule ta gorgojo
ta uzkerria franku.
07. Agur bat esateko
gazte ta zaharrari
ardo apur bat ekarri
ze gara egarri.
08. Maritxu zalakoan
astoan hankea
Maritxu emon eistezu
neure honen bakea.
09. Oraingo mutikoak
satorren plantakaz
erronerira doaz
abarka-mantakaz.
10. Akaberea da ta
ibili kontuen
akabatera noa
hurrengo puntuen.
11. Udabarria da ta
Martzelina bero
harek emongo leuke
eskatu ezkerro.
12. Eskatuten bildur ta
bera emoten lotsa
alperrik galtzen deuko
bere santu motza.
13. Hamaika demonino
badago munduen
Josepa lehengusinek
engaineu ninduen.
14. Beti ibili behar
neure inguruen
beragandu artean
sorginen moduen.

01. **Gure:** gura, nahi.
02. **Pentsaten... kantsaten:** pentsatzen...
kantsatzen, nekatzen.
Behar eiten dauana: lan egiten duena.
03. **Daianean:** dezanean.
Loingo dau: lo egingo du.
04. **Deko:** dauka.
06. **Dekoz:** dauzka.
Gorgojo: gargajo, gorroa, txu sendoa,
zintzurreen sortzen den mukitasuna.
07. **Ze:** zeren, bait.
08. **Astoan hankea:** astoaren hanka.
Emon eistezu: emaidazu, eman iezada-
zu.
09. **Plantakaz:** plantekin, itxurekin.
12. **Deuko:** dauka.
13. **Engaineu:** engainatu, enganiatu, atzipe-
tu.

Kopla sorta hauek Kepa Arrizabalaga Bizkaiko Gatarik pandero jole eta kopla kantari trebeak idatzi zizkidan. Hemen emanak baino gehiago ere bai, baina ezberdinak bakarrik hautatu ditut. Kopla txikietako bigarren hori koplarik politenetarikoa da. Alperren pentsaketak motzago eta zorrotzago nekez azal daitezke. Ironia onaren ezaugarria gauza asko batera iradoki ahal izatea da, ezein konkreturen konturik eman beharra saihestuz. Esan nahi izan du, esan ere esan du, baina ezin da frogatu. Bestea, zerbaitera argi eta zuzen doana, ziria litzateke. Hau ez da txarra, baina artea ironian hasten da.

LEON-MAURIZIA-FASIO

(Alboka eta Txikitrixia. Leon - Maurizia - Fasio Xoxoa Diskak - Autapen, SA)

01. Hauxe da despedidea
despedide honen tristea
denpora txarrak emonda
etxera doa jentea.
02. Ai esango bai nik esango
ai ez naz ixilik egongo
ai Zeberioko neskarentzat
ai herri gogorra da Orozko.

03. Ai hauxe da despedidea
ai despedide honen tristeia
ai ai agur aite ta ama
ai agur arraba maitea.
04. Artolak deuko, Artolak deuko
Artokak deuko famea
bera deuela, bera deuela
mundu guztiko jentea.
05. Goixean Parisen, gaubean Parisen
Parisko kalea luzea
hauxe kale hau akabeu ezker
atzeko zaldie neurea.
06. Durangon bazkaldute
Mañarien gora
Urkiolara goaz
San Antoniora.
07. Urkiolara yoanda
zapatak urrutu
Aite San Antoniok
barriak eingoitu.
08. Josetxuk koiuko deu
sasi en zozoa
Maritxuk ipinteko
saltsatxu gozoa.
09. Josetxuk esango deu
hauxe bai gozoa
Maritxuk esangotso
neuk ipinikoa.
10. Despedidea da ta
ibili kontuen
akabetara noa
hurrengo puntuen.
11. Ai Abadiñon San Blasetan
ai neskazaharrak bentanetan
ai neskazaharrak bentanetan
ai mutilzaharrak engainetan.
12. Ai Fasio Iorrekoa
ai soinuari famosoa
ai Mauriziak hainbet bider
ai yoten dotso fanderoa.
13. Txikitxu polit hori
zer dozu negarrez
amak tabernarako
dirurik emon ez.
14. Amak emon baleustez
hamabost hogeiko
han deukot ipinitze
etxaguntzerako.
15. Santa Katalinako
dendari gozoa
zakuen sartu eta
zakuen zuloa
handixik ageri deu
kadera gozoa.
16. Sagar garratzak eta
okeran berdeak
horreixek direala
gauza zebreak.

17. Despedidea da ta
ibili kontuen
harrike eiten dotsiela
ahal deuden moduen.
18. Banengon nengoanean
Bilboko Kontzejupean
hantxe pregunteu nenduen
sagarrek zegan direan.
19. Libertadea eskatzen diot
Aite San Antoniori
oraintxe bota bihodazela
bertso pare bat edo bi.
04. **Deuko famea:** dauka fama.
Deuela: duela.
05. **Akabeu:** akabatu, amaitu, bukatu.
07. **Urrutu:** urratu, apurtu.
Eingoitu: egingo ditu.
08. **Koiuko deu:** hartuko du, hatzemango du.
09. **Esangotso:** esango, erranen dio.
14. **Emon baleustez:** eman balizkit.
Deukot: daukat.
Etxaguntzerako, etxaguntza: etxaldea, etxe eta lurren bilduma, eta horren jabetasuna.
Etxagun edo **etxajaun:** etxalde baten jabea. Batzuk etxagun, besteak maizter.
15. Hiru puntuko koplak honetan bi koplak nahasita daude.
16. **Horreixek:** horreixek.
17. **Eiten dotsiela:** egiten dietela.
Deuden: duten.
18. **Preguntau nenduen:** itaundu, galdetu nuen.
Zegan: zenbatean, zer preziotan.
19. **Bihodazela:** behar dodazela, behar ditudala.

∞

AGOSTUEN LELENGUA

(Gure Kantuak. Udako euskal ikastaroa. Derio, 1991. Labayru Ikastegia. 164. orrialdetik aurrera. Ezberdinak bakarrik harturik)

01. Agostuen lelunga San Pedro Mendexakua etxat sekula ahaztuko orduko iluntzekua.	05. Bentanan dauen damia begi ederren jaubia ojala bazinatekez gorputz da arima neuria.
02. Irailgo Andra Maria Arraten erromeria neu bere haraxe noia eiten ez badau euria.	06. Errekaldian asuna etxeko andra lizuna sorginek erungo ahal habe errekaldian barruna.
03. San Pedro Santa Klaretan neskazaharrak bentanetan nobijue topetako Santijago Santanetan.	07. Altuan San Antonio bajuan Madalenia bien bitartian dago Txakurzuloko bentia.
04. Neure kapela makurra beti tabernara gura halakon baten itxikot azunberdiren kontura.	

01. Etxat: ez zait.	Azunberdi: azunbre erdi, litro bat.
02. Neu bere: neu ere. Noia: noa.	05. Dauen damia: dagoen dama. Jaubia: jabea. Ojala bazinatekez: oxala, hobe, ai bazi- na.
03. Nobijue: mutilaguna, senargaia. Topetako: topatzeko, aurkitzeko.	06. Erungo ahal habe: eramango ahal haute, eraman hazatela. Barruna: barrura, barnera.
04. Gura: nahi. Halakon baten: halakoren batean, be- hin edo behin. Itxikot: utziko dot, dut.	07. Bentia: benta, ostatua.

DANTZARI DANTZA

(Dantzari dantza - Gerediaga 3. aroa, 3. zenbakia, Gerediaga Elkartea, Durango. Iraila 1983)

Izurtzako koplak:

01. Agure trikili trakulu bat gure atien eguen bart ezetz ta ezetz inuen baine andrie nahiko zuen hak.	06. Bere buru gorri ta guzti be Patxi Etxanogoikue haren parien jantzan eiteko Benito Goitikue.
02. Lastozkue zan atie buruko orratza trangie ha edeiteko ez zan aguriek zetako ete jok andrie.	07. Artakamara motxolinue domingilue lepuen eraijok hire eperdi horri marruekuen moduen.
03. Kardantziluen mosuarekin Jose Sasiolakue haren parien jantzan eiteko Morroi Uresandikue.	08. Aite Periko, seme Juaniko zer dogu apariteko? Orio-azak gozo gozuak arto beruaz jateko.
04. Txibita paluaren hankakin Santi Altunakue haren parien jantzan eiteko Joakin Garauntzakue.	09. Perretxikuten nenbilenien Mendiolako basuen dama gazte bat bilatu neban elorri baten onduen.
05. Kardulatzaren mosuarekin Fermin Leizartzakue haren parien jantzan eiteko Kursulu Kaminogoikue.	10. Gaztie nintzen, zorue nintzen jarri naijakon onduen amantaltxoa zabaldu eta hartu ninuen altzuen.

01. **Trikili trakulu:** onomatopeikoa. Ozta-ozta eta ritmo finko gabe ibiltzea.
Eguen: zegoen.
Inuen: zion, esaten zuen.
02. **Trangie:** tranga, ate itxia ez irekitzeko, barrutik jartzen zaion zurezko edo metalazko haga.
Edeiteko: irekitzeko.
Zetako ete jok: zertarako ote dik.
03. **Kardantziluen:** gardantxiloaren. Txori mota polita eta kantari trebea.
Mosuarekin: muturrarekin.
Parien: parean, alboan bikote gisa.
04. **Txibita:** makila luze eta mehea, garia jotzeko. Hortik *txibitea emon*, *txibita eman*: jipoitu, ederrak eman.
05. **Kardulatza:** gardulatza, gardu gogorra, gardaberaren alderantziz.
07. **Motxolinue:** mozolinoa, dantzarako erabiltzen den panpin antzeko bat, mozolotik etor daitekeena.
Domingilue: motxolinoaren sinonimoa, zinta dantzan, esaterako, ardatz puntan ipintzen den trapuzko edo gisako irudixoa.
Lepuen: soinean, bizkarrean.
Eraijok: eragiok, astin ezak.
Marruekuen: marrokien, marokotarren.
08. **Apariteko:** afaritarako, afaltzeko.
Orio-azak: olio errez onduriko aza egozia. Singularrean hobeto.
Beruaz: beroarekin.
09. **Perretxikuten:** perretxikotan, perretxiko bila, biltzera.
10. **Naijakon:** forma okerra, *nintzakon*'en orde. *Nintzaion*'en orde *natzaion* esatea bezala.
Altzuen: altzoan, magalean.

Berriz, Abadiño.

01. Hor goiko larretan
eperrak dabiz kantetan
gure auzoko gizontxu hori
kaka daijola praketan.
02. Azak eta porruiek
estudiantien kontuek
hamalau oilo jan dotsezela
Basiliori katuek.
03. Hor goiko landetan
eperrak dabiz kantetan
gure herriko alkatieri
kaka ein dotsela praketan.

01. **Larre:** belar eremua, animalien bazkalekua.
Dabiz kantetan: dabilta kantatzen, kantatzen ari dira.
Daijola: dariola.
02. **Dotsezala:** dizkiola.
03. **Ein dotsela:** egin diola.

01. Garaiko plazan otie loran
Ermuan Asentzinue
jantzan ikasi gura dabena
Trumoiteazpire bejjue.
02. Zortzi dantzari nonbratu dabez
Angeltxo Dukienekue
tximiz de porrost, tximiz de porrost
Agustin Bekoerrotakue.
03. Zesto zaharraren eperdijekin
Zizilio Olakuetakue
zenteno lastuen kaderakin
Erramon Ujertekue.
04. Okan berdien koloriekin
Kazinto Dukienekue
haren guztien tanborrerue
Dionisio Deskargakue.
05. Dantzari ontzat apartau dabe
Tomas Iberrekue
haren parien jantzan eiteko
Sotero Solozabalkue.
06. Krabelinie belarriren da
Patxi Lebarijokue
haren parien jantzan eiteko
Antonio Uxarkue.
07. Larrosatxuen koloriekin
Martzelo Malukurtukue
haren parien jantzan eiteko
Ebaisto Gaztelugoikue.
08. Aldaka adarra ezpanien da
Lorentzo Zenunbekue
haren parien jantzan eiteko
Longatxikiaurrekue.

09. Zortzi jantzari nonbratu dabez
San Migel Ijorretakuen
beratzigarrena banderaue
tanbolinteruen onduen.

01. **Otie loran:** ota lorean, ota loratua.
Asentzinue: asentzio lorea.
Gura dabena: nahi duena.
Beijue: bihoa, joan bedi.

02. **Nonbratu dabez:** izendatu dituzte.

03. **Zesto:** zare, otarre, saski.
Eperdijekin: ipurdiarekin.
Zenteno: zekale, alea eta lastoa ematen duena.
Kadera: zango, hanka.

04. **Okan:** okaran, aran.

06. **Krabelinie belarrijen da:** krabelina belarrian eta, belarrian duela.

08. **Aldaka:** kimua, bereziki zuhaitz orpotik ernetzen diren zuhaizkide berriak.

Ezpanien: ezpainean.

Banderaue: banderaduna, dantza taldean bandera eramaten duena.

Mañari. 1869 ingurukoak.

01. Zortzi jantzari ondo kunplitu
Jose Ramon bandererua
haren laguntzan jantzan eiteko
Juan Manuel Askoitibekua.
Tra la la...

03. Don Koronelo Geretakua
da jantzari famosua
haren parian jantzan eiteko
Kasero Garaitorrekua.
Tra la la...

02. Erretxinien pantorrilakin
Bixenti Mendibutzukua
haren laguntzan jantzan eiteko
Ziprian Landaluzekua.
Tra la la...

04. Txontxongiluen buruarekin
Josetxu Galtzarekua
haren parian jantzan eiteko
Paskual Mañazkobekua.
Tra la la...

01. **Jantzari:** dantzari. Bizkaierarik gehienan *dantza* honela ahozkatzen da: *yantza*, *jantza* (jota espainola) edo *jjantza* (jota frantsesa), eskualdeen arabera.
Bandererua: banderaduna, bandera eramalea.

02. **Erretxinien:** erretxinaren.
Erretxina: pinukiek eta zenbait landarek ematen duten jariakin itsaskorra.
Pantorriila: berna, zangosagarra.
03. **Parian:** parean, alboan bikote gisa.

Iurreta (Oraintsukoak).

Aita San Migel Iurretako
zeru altuko loria
agure zaharrak jantzan ikusi
ta harek eiten jok barria.

01. Danon aurrien tanbolinteru
Karmelo Gorriozkue
horren doinuen danok prest gagoz
egiteko banangue.

04. Orain hurrengo jantzarije da
Justo Pepaztenekue
estu ta larri ibili arren
ez da justu-justukue.

02. Txotxangiluen arintasunez
hor dator Peru Sartada
hego haizie dabilenien
jantzari ona inun bada.

05. Gero nerbijo bako mutile
baina jantzari abile
aurrekularirik inun bada
Txiflisgana etor dedile.

03. Horren pareko jantzarije da
Pepe Etxe Txikikue
hamaika bider jantzari-jantzan
makila apurturikue.

06. Ezkerreko hanka baltziturik
eukiten dau Anton Marik
Inoiz edo behin gelditu da
jantzari-jantzie ein barik.

07. Txapliguaren arintasunez jasoten puntapijue badeuko Garizarreko Billak hortan bere jenijue.
08. Zazpigarren mutil morroskue Tilino bandererue puzke ta puzke ibili arren egingo deu atzeskue.
09. Azkenez ehun kiloko ixko bat dogu Mikel Montokue horren parien eneuke gure eiterik makil-jokue.
10. Mikeltxo Xifri ez da haundije itxuraz behintzet neurriren beti atzien ibili biher jantzari-jantzie ein deijen.
11. Montoi-ostien jaijotakue gure Txasio txikije jantzari ona eta abile jenijoz bixi-bixije.
12. Askotan ez da konturatuten bestiek zetan dabixen despistiek eukiten dauz baina jantzari fine da Bixen.
13. Nerbijorik bez, jenijorik bez baina jantzari gozue ixerdi barik amaituko dau Lutxiok jantza osue.
14. Jantzari-jantzan oso abile bestela be bai lketza makil-jokuen itxi ezkeron armetan dau honek saltsa.
15. Logure arpeijaz astiro astiro hurrengoko jantzarije Txapuk itxurak badeukoz baina bera ez ei da nagije.
16. Bandererue perratu barik agertu jaku plazara Nestorrek jasoko dau hankie ahal badau goiko puntara.
17. Puntapijue ondo domaute botaten ona da Rakan arpela da ta ibili biher beronaz beti matrakan.
18. Tripie darijola dabela hor Txiflis Tanborrerue tarranpatapatan danok ein dogu jantzan banan-banangue.

- Loria:** lorea.
Eiten jok barria: egiten dik irria.
01. **Prest gagoz:** gertu gaude.
Banangue: banangoa, banakakoa, banan egiten den dantza.
02. **Txotxangiluen:** txontxongiloaren.
Haizie: haizea.
03. **Jantzarije:** dantzaria.
04. **Nerbijo bako:** nerbio, bizitasun gabeko.

06. **Baltiturik:** beltz eginik, bezturik.
Eukiten dau: edukitzen du.
07. **Txapligu:** etxofero, zipunpa, suziri.
Puntapijue: dantzan hanka gorantz jasotzean, lehen kolpean belaun-oker jaurti eta gero goian zuzentzea, haseratik dena zuzen eraman beharrean.
Badeuko: badauka.
08. **Bandererue:** banderaduna, bandera eramailea.
Atzeskue: atzeskua. Dantzariak elkarri eskutik osatzen duten sokan, aurrekoa *aurrekua* da eta atzekoa *atzeskua*. Bakoi-tzak bere izen bereko dantza egiten du.
09. **Ixko:** zezen, zekor, hitza *idisko* 'tik dator baina.
Eneuke gure: ez nuke nahi.
10. **Biher:** behar.
Ein deijen: egin dezan.
12. **Dabixen:** dabizen, dabiltzan.
Eukiten dauz: edukitzen ditu.
13. **Bez:** be ez, ere ez.
14. **Itxi:** utzi, baimendu.
Armetan: armatzen, sortzen.
15. **Arpeijaz:** aurpegiarekin.
Badeukoz: badauzka.
Ei: omen.
16. **Jaku:** zaigu.
Hankie: hanka, zangoa.
17. **Domaute:** domatuta, hezita, ondo landua.
Arpela: alperra.
Beronaz: beronekin.
18. **Tripie darijola dabela:** tripa dariola duela.
Tanborrerue: danborjolea.

Azken saila, Iurretako hamazortziak alegia, Antton Mari Aldekoa-Otalorak egindako koplak dira, bera ere dantzarietariko bat zela. *Dantzari dantza* izeneko dantza mota honek Durangaldean oraindik ere indar handia dauka. Antxinatik datorrena da, eta dantza hauek, aurrekua batez ere, oso indartsuak dira.

JON AURRE SORTA

Maria Astobiza - Orozko

01. Matxalen Busturiko gabian gabian errondea darabil bere portalian.
02. Erabilten ez badau gabian gabian eskegite ipiniku zezinan parian.

01. **Gabian gabian:** gauean gauean, gauero.
 02. **Eskegite:** dindilizka, dilindan, zintzilik.
Ipiniku: ipiniko dogu.

Zezean parian: zezinaren parean.
Zezeina: okela gazitua, gero eskegita ipin-
 tzen dena, lantzean zati bat kentzeko.

Bigarren koplak hau oso gordina eta sadikoa da. Bera eskegitzea uler daiteke, edo erabiltzen ez duen hura. Matxalen Busturikok zeukan entzuteaz, zer erabiltzea nahi zuten bistan da.

Flora Gerrikaetxebarria - Ereño

01. Kantetan bihar dot hasi
 inok ahal badeu ikesi
 alaba zaharren moduen
 pobrerik ezin lei bizi.

02. Kalien nago kalien
 harri hotzaren gani
 atie nok edei ez da
 gabak emon daidenien.

01. **Kantetan:** kantatzen.
Ezin lei: ez leiteke, ez liteke.

02. **Nok edei:** nork ireki.
Emon daidenien: eman diezadanean,
 ematen didanean.

01. Honek bai dantzarijek
 dantzan egiteko
 begire dauenari
 barre eragiteko.

02. Batabat amaitute
 bigarrena hasi
 ai neure bihotzeko
 Maria Kontzesi!

03. Goiok arinak eta
 beheiek arinago
 ointxe be dantzan gurau
 arta jorran baino.

07. Aita San Antonio
 Urkiolakue
 askoren bijotzeko
 santu debotue.

04. Gorputze geldi geldi
 hankari eragin
 gaztiok badakije
 zelan dantzan egin.

08. Askok egiten dotso
 San Antoniori
 egun batien joan da
 bestien etorri.

05. Truku truku truku
 ez niri ukutu
 ama kamaran daku
 sentiduko gaitu.

09. Tiriki tiki tiki
 tiriki tiki ton
 ...
 ...

06. Sentiduten bagaitu
 zer egingo dosku
 hartun palue eta
 lepue berotu.

10. Hamalau bertsorekin
 horra despedida
 geijao ez da komeni
 eurok asko dira.

01. **Dantzarijek:** dantzariak.
Dauenari: dagoenari.
Barre: irri.

04. **Badakije:** badakite.
 05. **Ukutu:** ikutu, hunkitu.
Kamaran daku: ganbaran daukagu.

02. **Batabat:** baten bat, bat edo bat. Badirudi
 neurria luzatu nahi dela, bat soilik esan
 nahi bait da. *Batak bat* ere izan daiteke,
 hots, txandaka dantzan egiten duela.

06. **Dosku:** digu.
Hartun palue: hartu makila.
Lepue: bizkarra.

03. **Beheiek:** beheak, beheko aldeak.
Ointxe be: oraintxe ere.
Gurau: gurago, nahiago.

08. **Dotso:** dio.
Batien: batean.
 10. **Geijao:** gehiago.

Kastora Irigoien - Lezama

01. Seintxu txikerra negarrez dago
harri hotzaren ganian
atea nok zabaldu ez deuko
etsera datorrenian.
02. Aite ta seme tabernan dagoz
ama ta alaba jokoan
ostera bere egongo dire
soineko zaharrak kakoan.

01. **Seintxu:** haurtxo, umetxo.
Txikerra: txikia.
Nok zabaldu: nork ireki.
Deuko: dauka.
Etsera: etxera.

02. **Dagoz:** daude.
Ostera bere: berriz ere.

Arrazolako Eustakio

01. Euskaldun zintzoa danak
egin bihar du euskera
erdera maitetzen bozu
euskaltar ona etzera.
02. Eragin gorputzari
ez egon geldirik
ez dot gure soinua
galtzia alperrik.
03. Dantzazale bazagoze
ez egon dantzan ein barik
egoki denporiari
kantsau ez nadin alperrik.
04. Agure zaharrak dituz
hiru elementu
txistua ta gorrua
uzkerra tromentu.
05. Dantza garbi egitea
zer gauza ederragorik
kristinau onen legian
alkarri obatu barik.
06. Alejo ta Matxin
hojalaterue
erango neukela
botatik ardaue.
07. Baltzio barregarrixo
ez da Euskal Herriko
dantza zatar txarri hau da
kanpotik ekarrikue.
08. Amaren preguntia
bigajamonian
atzo zein mutilegaz
ibili zinian.

01. **Bozu:** badozu.
03. **Bazagoze:** bazaudete.
Ein barik: egin bagerik, egin gabe.
Egoki denporiari: atxeki denborari,
egokitu denborara, neurtu denbora.
Kantsau: nekatu.
04. **Gorrua:** gorroa, zintzurrean sortzen den
mukitasuna.
Tromentu: tormentu, oinaze, pena.
05. **Kristinau:** giristino, kristau.
Obatu: oratu, heldu, atxeki.
06. **Hojalaterue:** latorrigina, metal horrekin
lan egiten duena.
Erango: edango.
Botatik ardaue: zahatetik ardoa.
07. **Baltzio:** baltzeo, dantza lotua. *Vals'*etik.
Ekarrikue: ekarria, ekarritakoa.
08. **Preguntia:** itauna, galdera.
Bigajamonian: biharamonean.
Mutilegaz: mutilekin.

Nori jasoak ez dion multzoa:

01. Atia idigixu
neure andra maistra
hurrengoan goixago
etorriko naiz ta.
02. Madalen Busturingo
gabian gabian
errondian dabilta
zure portalian.
03. Eder eleizan altare
harri landuzko pilare
Birjina Amaren seme-alabak
etxe honetan dirade.
04. Udabarrien urteten daude
erreka munoan bitxiak
haretzek baino politau dire
Mirentxu, zure begiek.
05. Gautxu baten abiatu nintzan
dama gazte bat bilatzen
koxkox jo neban atea baina
ez osten baietz esaten.
06. Txintxin txirikitin txorie
txoritxo txilibitarie
oge-sabaian da ageri
txindor papar-gorrie
txiolaritxo zolie.
07. Hortxe goien bost ardi
hiru yantzan eta bi adi.
08. Garagartzan dagoz
gindak heldurik
okaranik ez arren
batu bagarik.

09. Horra hor goiko pinu artian
gizonak ein dau kinue
haretzek esan emongoskula
tabernarako dirue.
10. Okaran txiki garauz betea
aurten da zure urtea.
11. Okaran txiki gorri betie
aurten da zure urtie.
12. Sein hau larrosa eder bat da
kabelina da sein hau
sein hau ispilu dala ta
amak begiratzen dau.
13. Eder soloan garie
soinean gona gorrie.
14. Atsoak dauko
hiletea sarri
agureak dauko
ardaua pozgarri.
15. Santa Loa, Santa Loa
gure haurrari emazu loa
gaubean gau guzikoa
egunez ordu bikoa.
16. Eperrak kantatzen dau
goizean bostetan
ez egon neskatilak
mutilen pentzutan.
17. Mendi goietan aurten ez ei da
erromerurik loratu
ama gure alde yarri badaigu
alkarregaz behar dogu.
18. Hortxe goian madari
erramak deitxuz behera adi
etxe honetako zaldun gazteak
hamalau urre txintzarri.
19. Ortuan perejile
saleruen gatza
ekarri, Mari Pepa
yan daigun lebatza.
20. Garaiko plazan otea lore
Ermuan Asentzioa
dantzan ikasi gura dabena
Barruetara beihoa.
21. Idi zuriak bajaten daude
mendi altutik otea
zuriz ta gorritz plegaurik dago
Maritxu, zure dotea.
22. Oreganu San Juan goizean
yoan nintzan ortura zarbatean
zarbearen ondoan batana
eta horixe da neuronen laztana.
23. Hortxe goien idie
haretxen begi argie
elaztunetik pasa leiteke
Maritxu, zure garrie.

24. Goiko mendian lainoa
errekaldean izotza
azunbre erdi bat edan ezkerero
allema leio bihotza.
25. Goiko mendian edurra dago
errekaldean izotza
neu zuregandik hurre nago ta
pozik dadukat bihotza.
- ∞
01. **Idigixu:** ireki ezazu.
Goixago: goizago.
04. **Urteten daude:** urteten dabe, irteten,
jalgitzen dira.
Haretzek: haixek.
Politau: politago.
05. **Neban:** nuen.
Ez osten: ez zidaten.
Txindor: txantxangorri, papargorri.
Zolie: bizkorra, argia.
07. **Yantzan:** dantzan.
Adi: begira.
08. **Okaran:** aran.
Batu bagarik: bildu gabe.
09. **Haretzek:** berak.
Emongoskula: emango digula.
10. **Garau:** ale, bihi.
11. **Sein:** ume, haur.
14. **Hiletea:** hileta, solas tritea, kexuzko
mintzoa.
Beti hileta jotzen: beti kexatzen, gauza
tristeak esaten.
16. **Pentzutan:** mendean, gorabeheran, ara-
bera.
17. **Ei:** omen.
Badaigu: badezagu, jartzen badugu.
Alkarregaz: alkarrekin.
18. **Madari:** udare, txermen.
Eramak: adarrak.
Behera adi: behera begira.
19. **Perejile:** perrexila.
Saleruen: gatzontzian.
Daigun lebatza: dezagun legatza.
20. **Asentzioa:** asentzio lorea.
Gura dabena: nahi duena.
Beihoa: bihoa, joan bedi.
21. **Bajaten daude:** eraisten, behera jaisten
dute.
Plegaurik: plegaturik, tolesturik.
22. **Oreganu:** landare belarkari lurrintsua.
Ortura: baratzera.
Zarbatean: zarbatan, zarba bila, zarba
ekartzera.
Zarba: zerba, ortuari edo barazki bat.
Batana: landare belarkari bat.
Neuronen: neure, neronen.
23. **Elaztun:** eraztun.
24. **Azunbrea:** bi litroko neurria.
Allema leio: animatu, bizkortu lekiok.
25. **Hurre:** hur, hurbil.

ABEL MUNIATEGI SORTA

01. -Antonio nora zoaz
zeure bibolin zahar horraz?
-Santa Kruz Bizkargikora
nahi bozu, etorri neugaz.
02. Antonio Goitia
bibolinterue
txapela pasau eta
pezeta bikue.
03. Antonio Goitia
Bibolinterue
sardina buruaitik
joten dau soinue.
04. Antoniok ez daki
bibolina joten
kanta zantar batzuketan
jentia engainaten.
05. San Blasetan Abadiñon
Antonion soinetan
andra gazte polit batek
dantzan ederto eiteban.
06. Antonio Goiko Kalekok
txahalen dirua zor deko
txahalen dirua pagetako
bibolina joten dago.
07. Antoniok koplaz koplak
dirua poltsara
hamaika gazte zoro
batzen dau plazara.
08. Antonio Goitia
bibolinterue
lastimaz andra barik
lo egin darue.
09. Antonio izan balitz
hatxurlari ona
ez zala etorriko
Bermeotik hona.
10. Eder altaran kaliza
soinian sobrepeliza
Ibarruriko santu ta santak
nire korruan dabilta.
11. Altuan dago San Kristobal
beherago Madalenie
eta haren bien bitartian
Urrutxuan tabernie.
12. San Polikarpo Santuak
hotz ta aterri egin dau
eta Antoniorentzat
mesedea ekarri dau.
13. San Polikarpo Jaune
Santuak urten dau
haizia bada ere
aterri eingo dau.
14. Antonio Txoriburuk
kalabazak ostu ditu
onenak berak jan eta
bestiak saldu ei ditu.

15. Antoniok egin arren
mutil gaztetzat burue
Antioniok etxean euki
zazpi ume ta atsue.
16. Neskatilaren batek
uzkerra bota dau
Antionioren surrak
laster susmatu dau.

∞

01. **Horraz:** horregaz, horrekin.
Bozu: badozu.
Neugaz: neurekin.
03. **Buruaitik:** buruagaitik.
05. **Eiteban:** egiten eban, zuen.
06. **Zor deko:** zorrean dauka.
Pagetako: pagatzeko.
08. **Egin darue:** egin daroa, egin ohi du.
Eroan aditzak beste aditz bat magaltzen
duenean, maiztasuna adierazten du.
10. **Sobrepeliza:** meza jantzi zuria, apaizak
sotanaren gainetik jartzen duena.
13. **Haizia:** haizea.
14. **Ei:** omen.
16. **Surrak:** sudurrak.

Abel Muniategik, bere sorta honekin batera, datu hauek bidali zizkidan gizon bitxi honi buruz. Izen-deitura osoak: *Antonio Gregorio Goitia eta Azketa*. Mundakan jaio zen 1830. urteko abenduaren 24an. Bermioko Erriberan harotz bizi izan zen.

Gabon gaez munduratu zen bibolintari honek bizkaieraren barruan entzute handia hartu zuela argi dago, koplagingintzari begiratzen badiogu. Bai besteri eta bai bere buruari ere hamaika koplak sortzeko jaio zen, zehaztasun handirik ez badaukagu ere. Bilduma honetan Antonio izenez agertzen diren aipamen ironikorik gehienak ez dira Antonio honengandik urrun ibiliko, batzuk berak atereak, beste batzuk berari. Matxalen Busturiko hain aipatuaren inguruan ere baliteke Antoniok parte edukitzea.

Sorta honetako hamargarrenak zorrotz adierazten du Antonioren bizimodua. Lehen bi puntuak —*eder altaran kaliza, soinian sobrepeliza*— halako solemnitaterik gaurkorrak jarri eta gero, begira bigarren partean santu-santak zertan dabilta: bere korruan dantzan. Apaizak meza eman

bitartean, Ibarruriko neska-mutilak Antonioren korruan. Ez da harriztekoa orduko elizgizonek bibolintari hau demonioaren bidalitzat madarikatzea.

Zortzigarren koplan dio: *lastimaz andra barik lo egin darue*. Horrek ezkongabea zela esan nahi badu, hamabosgarrenak *zazpi ume eta atsue* kontatzen dizkio. Matxalen Busturikoz esana dudan bezala, Antonio Goitia honek ere ikerketa bat mereziko luke, norbait animatuko balitz.

ASIER SAILA

(Coplas de romería y cuestación en Bizkaia. Asier Astigarraga Zelaia, Labayru Ikastegia, Bilbao. Actes del Colloqui sobre cançó tradicional. Reus, setembre 1990. Biblioteca Abat Oliba, Publicacions de L'Abadia de Montserrat)

01. Agustuen lehenenguan
San Pedro Mendixakue
etzaitela ahaztuko
orduko iluntzekue.
02. Santa Eufemiako zelajen
enago ni aspaldijen
paraje politagorik
apenas dago Bizkaijen.
03. Bilbo Bilbo esaten dabe
ez dago Bilbo langorik
txokolatie hartzeko
Sotagaz bero berorik.

03 **Langorik:** lakorik, bezalakorik.

Sota: nor-izena izan daiteke, Sota Bilbon entzute handikoa bait zen, baina daitekeenago da beste zerbaitez. *Sopakaz* edo *zopakaz* agian? Txokolatea sopekin alegia.

01. Arrateko zelaiko
lirio lorie
handixi gora dago
zerura bidie.
02. Aita San Antonio
Urkiolakua
askoren bihotzeko
santu debotua.
03. Askok egiten deutso
San Antoniori
egun batian juan
bestian etorri.
04. Urkiolara juan
zapatak apurtu
Aita San Antoniok
barriak eingoitu.
05. Urkiolako mendiek
daben entzutia
Aita San Antoniori
zor dotso guztia.

03. **Deutso:** dio.
04. **Eingoitu:** egingo ditu.
05. **Entzutia:** ospea, fama.
Dotso: dio.

01. Ederregije zera zu
soluan biherrerako
aittek dotie batuko detsu
kalian pasigorako.
02. Mendirik mendi lainue
pagorik pago usue
ez da bilatzen erreza
auzuen maiorazkue.

03. Urkiola ganeko
paguen onduen
akordatzen al zera
zer egin genduen?

04. Aitxitxe Merkurio
pipie erretzailie
pipiak erre deutso
surraren puntie.

05. Errekara juanda
begi bijek bota
bat baino ez dekonak
bijek ezin bota.

01. **Detsu:** dizu.
Pasigorako: pasiorako, pasiatzeko.

02. **Maiorazkue:** premua, oinordekoa, etxaguntza edo etxaldea bereganatzen duen semea, gehienez zaharrena.

04. **Aitxitxe:** aitita, aitatxi, aitajaun, aitona.
Pipiak: pipeak, pipak.
Deutso: dio.
Surraren: sudurraren.

05. **Bijek:** biak.
Dekonak: daukanak.

01. Madalen Busturiko
ixan balitz ona
ezala etorriko
Logroñotik hona.

02. Madalen Busturiko
amari negarrez
amantal gorri barik
ezkonduko danez.

03. Zentaila ta barrabas
karako ta koino
kakartean sartu naz
eperzuloraino.

04. Bilbon deko etsie
oilo korotzez betie
kamaran deko kaixie
sagar ustelez betie.

05. Despedidia doa
ta ibili kontuan
akabetan noiala
hurrengo puntuan.

01. **Ixan:** izan.

02. **Barik:** bagerik, gabe.
Ezkonduko danez: ezkonduko den ala ez.

03. **Zentaila:** zenteila, txinparta, tximista.
Barrabas: deabrua, demonioa, gaiztoa.
Zenteila eta *barrabasa* sinonimo antzekoak dira: *Ume zenteilea*, *ume barrabasa*, *ume demonioa*. **Zenteilak** badu esanahi positiboa ere.
Zenteilak etara: txinpartak atera, hots, gauza trebeak edo apartak egin.

Zenteilak daukaz: deabruak dauzka, hots, normalez gorako gauzak, abildadeak, egin.
Karako: gaztelaniazko *carajo*, arraioa, apoa, arranopola.

04. **Etsie:** etxea.
Deko: dauka.
Kaixie: kaxa, garia eta gisako aleak gordetzeko kutxa.

05. **Akabetan:** akabatzer, amaitzera, bukatzera.
Noiala: noala.

MARIA EUGENIA SAILA

(*Umeen hizkuntza eta lexikoa*, 11 or., Maria Eugenia Markaida. **Ahozko literatura:** genero txikiak, Maria Eugenia Markaida, Iñaki Gaminde, Sabin Barrietabeña, Jabier Kalzakorta, Jaione Ibarra, Jose Ignacio López de Luzuriaga. Gauontza Sorta, Labayru Ikastegia)

01. Peru ta Marije
Anton ta txorije
txorijek jan eutsela
arkako garije.

02. Maritxu teilatuko
gona gorrie
hartuizu hagin zaharra
ta ekarri barrie.

03. Arre arre, iso iso
asto barrabana
okerreko lekutatik
nora naroana.

04. Arre arre, iso iso
asto berenua
okerreko lekutatik
nora ete narua.

05. Si yo fuera katu baltza
y por tu ventana sartu
te haría marramiau
y te harías ikeratu.

06. Txakur handi txaketon
txakur handirena
txakur handi txaketon
buelta morena.

01. **Jan eutsela:** jan ziela.

04. **Berenua:** benenoa, pozoina, zitala.
Ete narua: ote narama.

03. **Barrabana:** barrabasa, demonioa, gaiztoa.
Naroana: naraman hik.

01. Neure Nekane onari
usuak eperrak ekarri
beste danari bana edo bina
neure umeari hamabi.

05. Neure umetxu onak
galanta izanik
kutuna dauko josten
begizkuegaitik.

02. Neure umian atzian
mutil zantarrak atian
ez dabe erungo neure umia
handi-handi ein artian.

06. Ume txikia lo ta lo
zeuk orain eta nik gero
biok batera lo egin ezkerro
etxia nok jabon ez dago.

03. Ederrak bi balio
onak hiru ta lau
galanta izatiak
asko balio dau.

07. Herentzia be badauko
amamak itxita
una gallina tuerta
dozena bat txita.

04. -Nok esan deutsu zuri
ni oian nazela?
-Ez dot nok esan falta
amatxu laztana.

08. Nok esan deutso Birjinari
umiau neurea nebala
berak emon ta berak erun
neure alaba laztana.

09. Nekanetxu ez da joango
hatxurre hartunde solora
ez baldin be joango da
kartiliaz eskolara.

02. **Umian:** umearen.
Zantarrak: gaiztoak.
Erungo: eramango.

08. **Deutso:** dio.
Umiau: ume hau.
Nebala: nuela.
Erun: eroan, eraman.

04. **Deutsu:** dizu.
Oian: ohean.
Kutuna: aldean, batez ere lepotik zintzi-
lik, eramaten den gauza, izpiritu gaiztoak
eta zoritxarra uxatzeko.
Begizkoa: norbaitek begirada batez bes-
te batengan eragiten duen efektu gaiz-
toa, madarikazioa, ondorio txarreko az-
tikeria.

09. **Hartunde:** hartuta.
Ez baldin be: hau aldrebeskeria da.
Ezpada ze, ezpabere —baizik, orde—
edo horrelako zerbait behar du.
Kartiliaz: kartileagaz, kartilarekin. Es-
kolara hasteko liburu oinarrikoa, letra
handiduna, irakurtzen ikasteko.

06. **Nok jabon:** nork jagon, nork zaindu.

07. **Itxita:** utzita, lagata.
Gallina: oiloa.
Tuerta: begibakarra.

KALZAKORTA SAILA

(*Sehaska kantak*, 83 or., Jabier Kalzakorta. **Ahozko Literatura:** genero txikiak, Maria Eugenia Markaida, Iñaki Gaminde, Sabin Barruetabeña, Jabier Kalzakorta, Jaione Ibarra, Jose Ignacio López de Luzuriaga. Gauontza sorta, Labayru Ikastegia).

01. Gure umetxu doien orduen
zaldi urdinen ganien
bostehun kaskabel urre gorritzko
zaldiek idunerien
beste hainbeste eta mile gehiago
atzeko petralerien.

02. Edurra dator menditik
Urkiola ganetik
amak opilak labatik
aitak ardaua zaragitik
amamak okelia lapikotik
aititak sagarrak kamaratik.

03. Gure neskia badator
zaldi urdinen ganian
edur lumazko kapa zuria
lepotik behera soinian
berrehun koskabel urre gorrizko
zaldiek bere idunian
zidar hutsezko perra zuriak
inkatzen dituz lurrian.

04. Aitite dala tutulun berde
amama dala masuste
aita joan da Bitoriera
ama lepoan hartute
aita etorriko da Bitoretik
ama bidean galdute.

01. **Idunerien:** idunerean, idunetik, samatik, lepotik. **Atzizki** arkaikoa.
Petralerian: petralerean, petraletik.
Petral: zamaria —asto, zaldi edo mando— zelatzeko edo tresnatzeko zingila, uhala, tripapetik eta isatsetik lotzen zaio-na.
02. **Okelia:** okela, haragi hila, jatekoa.
Lapikotik: eltzetik.
03. **Kaskabel:** kriskitin, txintxirrin.
Inkatzen: atxekitzen, itsasten.

Bitoria Arretxe

01. Txikertxu polit hori
lurraren ganian
askoren zoragarri
zu jaio zinian.

05. Sein honen aita prailea da ta
ama beata santea
begi ederrokaz ama dirudi
hanka okerrokaz prailea.

06. Obabatxue obabatxue
obabatxue beilegi
sein honek aite dirudi
ikisiko dau dantzan ondotxu
aitegana emon baledi.

05. **Ederrokaz... okerrokaz:** eder hauekin... oker hauekin.
06. **Beilegi:** hori, laru.
Aitegana emon: aitatara emon, aitaren antza hartu.
Baledi: Baleza.

02. Okerra Mañariko
txakurrek jan daude
okerra izin de ta
ondo egin daude.

03. Logure naz ta loalde
martioilarrak jo daude
martioilarrak jo daude baie
ni oindokarren logure.

04. Matxalen Busturiko
errekalistia
sekule etxako faltau
begian pistia.

05. Matxalen Busturiko
asteen birriten
Bilbora joaten da
botike gorriten.

06. Pasetan nazenien
zure portaletik
negarrak urteten dust
begi bietatik.

07. Larrosatxuak bost orri daukoz
krabeliniak hamabi
nire umia gure dauenak
eskatu deiola amari.

08. —Norena zara ba zu
norena norena?
—Norena ixingo naz?
Aite ta amena
aitena ta amena ta
Jaungoikoarena.

09. Lirio lora zuri
eder maietzian
bakarrik egon barik
erdu arratsian.

10. Amak emon baleustez
hamar hamaseiko
ezkonduko nintzela
udabarrireko.

11. Udabarrie da ta
denpora beroa
gazte zoro nago ta
alegre gogoia.

12. Logure naz ta lo eingo neunke
baneuke ohirako lagune
bauket ohirako lagune baie
agure lepo makurre.

13. Gure ume txikerra
Ferrolera doa
okerren banderea
aurrean daroa.

14. Ederra ta galanta
biek leku beten
ona ta aberatsa
gatx dire bilatzen.

01. **Txikertxu:** txikitxo, nimino.
 02. **Okerra... okerra:** Lehenengoa ezizena, goitizena. Bigarrena bihurria, gaiztoa. **Daude... daude:** dabe, dute. **Izin de ta:** izan da ta.
 03. **Loalde:** loale, logale. **Martioilar:** argioilar. **Baie:** baina. **Oindokarren:** oraindio, oraino, oraindik.
 04. **Errekalistia:** errekadista, mandatugina. **Etxako:** ez zaio. **Pistia:** pista, pizta, bekarra, begiko makarra.
 05. **Birriten:** birritan, bi aldiz. **Gorriten:** gorri bila, botika gorria ekartzera. Pattarra edo zer ote zen hau?
06. **Dust:** dit.
 07. **Daukoz:** dauzka. **Deiola:** diezaiola.
 08. **Ixingo:** izango.
 09. **Erdu:** zatoz, etor zaitetz.
 10. **Baleustez:** balizkit.
 12. **Ohirako:** oherako. **Bauket:** badaukat. **Lepo makurre:** bizkar makurra.
 13. **Okerren banderea:** gaiztoen, bihurrien bandera. **Ferrol:** Galiziako itsas hiri bat, soldadu joateko lekua. Beraz, okerren banderarekin Ferrolera soldadu.
 14. **Beten:** baten, batean. **Gatx:** gaitz, zail.

Victoria Zorrozuia Basterretxe

01. Mutiko txanbelinek ezkontuten dire San Migel inguruan agertuten dire.
 02. Bixerra luzetute musturre zorroztu andriek bartzunegaz bihetzak apurtu.
 03. Tiriki tauki tauki mailuaren hotsa hamalau hargin baino hoba dot harotza.
04. Errementari baino hoba dot zesteru lepo bete palugaz boltsa bete diru.
 05. Santixago paseute Santana geubien mutil bi egon ziren bentana batien.
 06. Barrure sartu ziren zigarro erretan amoma topau eben taloak erretan.

07. Aitite koitedue kortatik gedarrez katuek daroala taloa dandarrez.
 08. Txikitxu polit serseta buruen dozu kopeta zure soineko erropiorrek hiru dozena kortxeta.
 09. Tantarrantatan gure aitxe Bilbora doa tantarrantatan abarka mandatan.
 10. Campo de Volantinen haretx harro baten kukuek egin ditu zazpi ume aurten.
 11. Kukuek egin eta txamilotxiak jan kukuen portunia horixe izan zan.
 12. Txikirrikitin soinuen jantzan ein genduen Bermioko portuen Mundakarren usuen.
 13. Txikirrikitin soinuen jantzan egiteko zapatatxu zurixek egin uderako.
14. Tiriki tauki tauki talkixetan bere ez dago holakorik Indixetan bere.
 15. Indixek irebazten errezak ez dire zure begi ederrok gatxagoak dire.
 16. Bilbo baino honago dauen herri baten neska txiki bat dago etxe handi baten.
 17. Txikerra izetia deko bentajie lau kanasta minagaz eiteko gonie.
 18. Maitetxo bihotzekoa trebola maietzekoa niretzako jaio ez bazinen zerbidu eizu Jaungoikoa.
 19. Aitxe guriek amari gona gorrixek ekarri gona gorrixen orrixek zazpi jostunek josixek.
 20. Tretatxo Larrauriko Landako semie Bizkaiko lapur danen gobernadorie.

21. Tretatxo Goikosolon
pipie hartzie
inpernu ta txakurre
Tretaren atzien.
22. Tretatxok esan ei dau
Begoñe ganién
ez dauela koxuko
Bizkaiko lurrien.
23. Neure maitetxo hor dago
gaue da ta negarrez dago
bere negarra gozoago da
askoren barrie baino.
01. **Txanbelin:** buruarina.
02. **Bixerra:** bizarra.
Bartzunagaz: bertzunarekin. Labeko edo surtako hautsa jasotzeko tresna.
Bihetzak: behatzak, oinetako hatzak.
03. **Zesteru:** zaregin, otargile, saskigile.
Lepo bete: bizkar bete, bizkarkada bat.
04. **Paseute:** pasaturik, iraganik.
Geubien: gauean.
05. **Erretan:** erretzen.
Amoma: amama, amatxi, amona.
Topau eben: topatu, aurkitu zuten.
06. **Aitite:** aitita, aitatxi, aitona.
Koitedue: koitadua, errukarria, gaizoa.
Korta: ikuilu, tegi.
Gedarrez: deihadarrez, deika, hoska.
Daroala: daramala.
Dandarrez: tatarrez, errestan, arrastaka.
07. **Serseteta:** zertzeta, ahate antzeko hegaztia, usoaren tamainakoa.
Kopeta: ilearekin egiten den sorta, soka, trentza.
Erropiorrek: arropa horrek.
Kortxeta: alanbrezko lokarri arremea, bata bestean sartzekoa, botoi antzera.
08. **Mandatan:** mantatan, manta bila. Abarkekin galtzerditzat jazten den mantarra.
09. **Haretx harro:** barruan hutsunea daukan haritza, haritz marroa.
10. **Txamilotxiak:** amilotxak.
11. **Usuen:** erara, ohituran.
12. **Talkixetan:** tiriki taukirekin jarraitzen duen onomatopeia.
Indixetan: Indietan.
13. **Gatzagoak:** gaitzagoak, zailagoak.
14. **Dauen:** dagoen.
15. **Txikerra:** txikia.
Izeta: izatea.
Deko: dauka.
Bentajie: alde ona, abantaila.
Kanasta: otzara, otarre.
Minagaz: mihiz, mihirekin izan daiteke. Oihal zatitxoak esan nahi ote du?
16. **Trebola:** hirusta, hirukoitza, sekulabelarra.
17. **Orrixek:** orriak.
18. **Tretatxo:** nor-izena.
19. **Goikosolon:** Goikosoloren. Bidezkoago dirudi *Tretatxo Goikosok pipie hartzien* (hartzean).
20. **Ei dau:** omen du.
Ez dauela koxuko: ez duela hatzeman-go, harrapatuko.
21. **Barrie baino:** barrea, irria baino.

Pantxike Urrutikoetxea

01. Zamudioko sague
haren begire katue
urdai lapurretan dabil
katu madarikatue.
02. Lezamako neskatxu bat
iko ganean negarrez
baja neixu, baja neixu
Jangoikoaren amarez.
03. Txikerrak hazten deituena
zeru altuan Jainkoa
haziko zaitu zu ere
txikitxu hazi bakoa.
04. Ama neuriak aiteri
praka barriek ekarri
handiegi dituela eta
erdi-erdi ebagi.
05. Eroango zaitue baine
ez zara ondo biziko
Bilbon usauko neskatxentzat
herri txarra da Orozko.
06. Egunek txirrit in orduko
solora joan in beko
handik etxera zatozenez
beharra etxatxu faltako.
07. Dindilin dangon eragidezu
laster haziko natxatxu
hazite gero handitxu inte
etxean beharko nozu.
08. Obabatxue urrurru
gaur joan ta biher erdu
alboan dekoan papau hau baino
gurago zendukedaz zu.
02. **Iko:** piku, pikuondo.
Baja neixu: jaitsi nazazu.
03. **Txikerrak:** txikiak.
Hazi bakoa: hazi bagekoa, gabea.
04. **Praka:** galtza.
Ebagi: ebaki.
05. **Eroango zaitue:** eramango zaituzte.
Usauko: usaturiko, ohitutako.
06. **Txirrit in:** txirrit egin. Onomatopeikoa, argi txirrit bat, izpi bat, txirristada bat.
Beko: beharko.
Beharra etxatxu: lana ez zaizu.
07. **Natxatxu:** natzaizu.
Inte: eginda.
08. **Obabatxue:** obaba, uaua. Sehaska kanten hasera hitza, haurtxoaren onomatopeikoa.
Urrurru: onomatopeikoa.
Biher erdu: bihar zatoz, etor zaituz.
Dekoan: daukadan.
Papau: ergel, arranpalo, artaburu.
Zendukedaz: zintuzket.

01. Ama neure bihotzekoa
ez egin negarrik
gizona hil dot eta
ordea dot zor nik.
02. Obabatxue lolori
sein honek aita dirudi
sein honek dantzan ikisiko dau
aitagana emon baledi.
03. Asue ta Erandio
Sondika ta Loiu
behar asko eginde
arto gitxi koiu.
04. Neure nobio majo
Malmasedakoa
astegunien bere
jake (txapel) zedazkoa.
05. Urkiola ganeko
paguaren atzean
errekadu ein zeunstan
zeutzako ustein.
06. Errespuesta emon neutsun
onradamentean
ez nazela zutzako
bai zorionean.
07. Yo tengo muchas cosas
ixekok itxite
una gallina loca
dozena bat txite.
08. Beste ixeko bat bere
nenduen Algortan
hak agindu ostezan
arratoiak kortan.

02. **Sein:** haur.
Ikisi: ikasi.
Aitagana emon: aitatara, aitaren aldera
eman, aitaren antza hartu.
Baledi: baleza.
03. **Behar asko:** lan asko.
Koiu: hartu, bildu.
Majo: txukun, lerdin.
05. **Ein zeunstan:** egin zenidan.
06. **Errespuesta:** arrapostu, erantzun, ihar-
despen.
Onradamentean: honestki, zintzoki.
Zutzako: zuretzako, zuretzat.
07. **Ixekok itxite:** izebak utzita, lagata.
Gallina loca: oilaloka, oilo kolka.
08. **Nenduen:** nuen, neukan.
Ostezan: zizkidan.
Kortan: ikuiluan, tegian.

01. Hamalau zapatarik
ein dabe juntia
zeinek arinau josi
zapata puntia.
02. Sanantontxu egunean
Mungien perie
haraxe joan dire
Peru ta nobie.
03. Non izan zara, Mari?
—Bilbora izan naz
ikeratute nago
hango kontuekaz.
04. Bilboko damatxuek
ez daude lo egiten
euren buruko zapok
modara iminten.
05. Hain iminten deituez
txurruek handiek
azkonarra dirudi
euren arpegiek.
06. Itsasoan doanean
ontzitxo kristalezkoa
haixe betek esaten deu
Birjine Begoñekoa.
07. Birjine Begoñekoa
Santa Luzie Ermukoa
haxek emoten duskuela
begietako loa.
08. Gaztiak bakizue
Antononen barririk?
Zazpi mando i dekoz
kortan ernaririk.
09. Nahi direla arrak zein
nahi direla emeak
ernaririk badekoz
ingotziz umeak.
01. **Ein dabe:** egin dute.
Juntia: junta, bilkura.
Arinau: arinago, azkarrago, lehenago.
Puntia: punta.
03. **Kontuekaz:** kontuekin.
04. **Ez daude:** ez dute.
Zapok: zapa hauek, zapa horiek.
- Zapa:** ile multzo handia, luzea.
05. **Iminten deituez:** ipintzen dituzte.
Txurruek: ilearekin egindako txurru
—edo txurro— antzeko formak.
06. **Haixe betek:** harexek betek, untzi osoak,
untziko jende guztiak alegia. *Haize batek*
ere izan liteke.

Deu: du.

07. **Haxek:** haiexek.

Duskuela: digutela.

08. **I dekoz:** ei daukaz, omen dauzka.

Kortan: ikuiluan, tegian.

09. **Ingotziz:** egingo dautsoez, egingo dizkiote.

01. Txikitxu polit batek
bai bartko gaubean
jantzan ibili naula
belaunen ganean.

02. Erabilten ez banau
gaubean gaubean
eskagirik imingo
tximinin parean.

03. Zortzi ta hiru hamaka
zeu langoak dauz banaka
ederregi zarealako
gure zaituzie danak ba!

04. Bentanarik bentana
dabilen mutile
zahar sunde deula ta
ez dau inok gure.

05. Ekin ekin gazteak
bilurrik bagarik
hil da Barrabas eta
ez dau infernurik.

06. Hamaka demonino
baiagok munduen
Josefan lehengusinek
engainau nenduen.

07. Josefa ataraizu
hobeto kontue
zer esan behar duskun
Jangoiko santuek.

08. Handiko herrietako
Pedro begizuri
gorantziek deukedaz
emoteko zeuri.

09. Handiko herrietako
Erramun jansarri
inok bere eleizu
hurrik emon zuri.

10. Hamaka ta hamabi
hogeita hiru lauoko
atsoak alabea
salduteko deuko.

11. Atsoak alabea
saldu daienean
pozik egingo deu lo
ohian bazterrean.

12. Maritxu tabernerea
neskatxu konponidea
kuartilu t'erdi ardauaz
egiten dau azunbrea.

13. Damatxu bentanako
egon zakidaz kontuen
amore batek huts emonaitik
beste asko da munduen.

14. Pedro Herriko, Pedro Herriko
Goiherriko flauterue
haren soinuen dantzan iteko
eskuen behar da dirue.

15. Atxine gaztea nintzen
orain egin naz agure
andreak eta umeak bere
ez naude ikusi gure.

02. **Eskagirik:** eskegirik, dilindan, zintzilik.
Imingo: ipiniko.
Tximinin: tximiniaren.

03. **Langoak:** lakoak, bezalakoak.
Dauz: dagoz, daude.
Zaituzie: zaituzte.

04. **Sunde:** sundea, kerua, usaina, kutsua.
Deula: duela.

05. **Bilurrik:** bildurrik.
Ez dau: ez dago.

06. **Baiagok:** *badago* hika, bazegok.
Engainau: enganiatu, atzipetu.
Nenduen: ninduen.

07. **Ataraizu:** atera ezazu.
Duskun: digun.

08. **Handiko:** urrungo, alde hartako.
Gorantziek: goraintziak, eskuminak.
Deukedaz: dauzkat.

09. **Jansarri:** sarritan, maiz jaten duena.
Inok bere: inork ere.

Eleizu: ez liezazuke, ezingo lizuke.
Hurrik emon: hurreratu, antzik eman,
hots, denei alde handia kentzen diezu.

10. **Deuko:** dauka.

11. **Daienean:** dezanean.
Ohian: ohearen.

12. **Konponidea:** *konponidua* ren femeni-
noa. Konpondua, gauza gutxiz txukun
jaten edo ondo jaten ematen dakiena.

Kuartilu: litro erdi.
Azunbre: bi litro edo lau kuartilu.

13. **Zakidaz:** zakizkit.
Emonaitik: emonagatik, eman arren.

14. **Flauterue:** flautajole, flautari.
Iteko: egiteko.

15. **Atxine:** antxina, aspaldi.
Ez naude: ez naute.
Gure: gura, nahi.

Sorta hauetan, —Asier, Maria Eugenia eta Kalzakorta sortak—, batzutan koplak txikiak eta handiak nahastean datoz, eta multzoak eta zenbakiak neureak direla esan beharrik ez dago, oharrak apur bat ordentatzeko.

Maria Eugenia eta Kalzakorta sortetako koplak izaeari buruz, aipagarria da hemen izendatzen diren lekukoek lokanta gisa kantatu zituztela. “Nahiz eta trikiti koplak ere izan, lekukoak ez daki lokanten doinuaz kanpora beste doinurik eransten”, idazten du Jabier Kalzakortak. Eta begira nolakoak kantatzen zaizkion haurtxoari: hunkigarrien eta gozonenetatik gordinen eta gaiztoenataraino. Edozer alegia. Baina pixka bat pentsatuz gero, ez da hain harriztekoa. Haurtxoari zer ardura diote zaldi urdinek nahiz Matxalen Busturikoren botika gorriek, ez bata ez bestea ulertzen ez badu? Haurrari doinuaren eta abotsaren gozotasunak ardura dio eta, jakina, sehaskari eragin diezaiotela. Oso doinu lerrakorrak eta zeinahi luze-labur onartzekoak izanik, edozer kanta liteke. Baita neurriak deformatu ere, eredu finkoagoetatik hartutako hitzak izan arren.

Gauza jakina da haurra ez dela beti norberak nahi bezain arin lokartzen. Batzutan luze ekin behar zaio kantuan eta eragiten. Orduan norbere burua ere nola edo hala entretenitu behar da eta hortik dator era guztietako koplak genero honetan sartzea. Haur guztiak *obabatxue* soil baten denboran lokartzekoak izan balira, genero hau ez zen asko garrantuko. Eta bai dela kontrastea hain lo-doinu gozoan, ia oharkabea, mando ernarien umegintzak edo Tretatxu Larraurikoren ibilerak errepasatzea. Edo emakumeak, haurrari kantatzekoa eginez, ogidunari pasatzen dion abisua: *gaur zoaz ta bihar erdu, hemen daukadan papaoa baino gurago zindukedaz zu*.

IÑAKI GAMINDE SAILA

(*Umeentzako ehun kantu Bizkaiko*, Iñaki Gaminde. *Euskeraren Iker Atalak 6*, 57. orrialdetik aurrera. Labayru Ikastegia).

01. Aitita makurra gure kalekua pipia galdu jako surren puntakua.	07. Arre arre, ixo ixo asto berenoa okerreko bidetik zek ete daroa.
02. Altu altuen dago San Juan Foruko ez dala mutilzaharrik zeruan sartuko.	08. Arre arre mandako bihar Gaztelarako handik ekarrikosku ogi te gaztai asko.
03. Ama bart ama bart ama bart mutil frakan abar bat horti zir hemeti zir ohian barruen sartu jat.	09. Artuak hirurogei gariak larogei ezkonbarri tristiak zer egin ete lei.
04. Andrakila mardo txorta luzia begi ederrakin ondo jantzia.	10. Hasi goiko kaletik beheko kaleraino hamaikatxu neskazahar badago oindino.
05. Ibiliko degu dringilin dranguan neure amak eta aitak ibil neuen moduan.	11. Erdi erdijek dauz erdi galtzien hartu akulue eta banue saltzien.
06. Arkaitxun atzean dire eroldariak gauean itxiozue Arkaitxuri apur bet hazi artean apur bet hazi te gero amatxuk ber deu etsean.	12. Atsoa ta agurea hasarratu dire alkarrenak dire ta konponduko dire.

13. Atzo etorri jataz
hiru mandatari
uso zuri eder bat
ta aingeru eder bi.
14. Bat eta bi hiru te lau
Txominek andrie falta dau
Txominek deko dendie
sagar ustelez betie
harixek saltzen doiela
bidien topau dau andrie.
15. Bat eta bi hiru te lau
hamar hamalau
aitek saldu nau
amak erosi nau
Bilboko alkate zaharrak
preso sartu nau.
16. Bilbora doa Maritzu
zer ekartea gurozu?
Txomineri gorantzijek
inon ikusten bozu.
17. Binbili bonbolo sendalo
akerra Frantzien balego
akerrak kanta
idiak dantza
ahuntzak danbolina jo.
18. Buruen kalboa ta
lepoan atrile
argie parau yakuk
auzoko mutile.
19. Gorengo kamarara
eskilara labana
galdarara sartu jaku
gure neska barrabana.
20. Hilero be sosketan
maiatzian Lagara
Elantxobeko umiak
ondo bizi gara.
21. Gabonetan oilarra
pazkoetan bildotsa
ahalegine etxe honetan
ez da guztiz motza.
22. Lotxu engainadore
traidore faltsue
luek engainatzen dau
gure umetxue.
23. Atxuliñe ta matxuliñe
Biturijeko danboliñe
etsie saldu diruek hartu
aguardinetan gastatu.
24. Nik ikusi dot ikustekua
Barrankaleko kalia
hamalau atso tronpeta joten
motroilu baten ganian.
Motroilua zan handia edo
atsuak ziran txikiak
inposible da kabitutia
motroilu baten guziak.

25. Neure laztango laztango
kalean negarrez dago
haren negarra hobeago da
askoren barrea baino.
26. Nire nobioaren
dote arriua
burduntzalditxo zahar bat
hiru zulokoa.
27. Patxiko txiko txiko
nor dozu nobije?
Zentenoaren alaba
kolore gorrije.
28. Sagarrak loran loran
sasoie danien
gaztiak urten jantzan
soinue danien.
29. Txikitxu Montañako
ai neure laztana
katiatu nenduzun
libria nintzana.
30. Libriak libre diraz
neu nago katigu
libre naiz esan arren
ez daukat probetxu.
31. Txikitxu polit hori
zer dozu negarrez?
Aitek tabernarako
dirurik emon ez.
32. Aitek tabernarako
dirue emoteko
berak hartuko leuke
nok emon baleuko.
33. Txoritxo pinto pinto
arbola ganian
ederto kantaten deu
buztenan ganian.
- ∞
01. **Jako:** zaio.
Surren: sudurraren.
03. **Frakan:** prakan.
Horti zir hemeti zir: hortik zehar he-
mendik zehar.
Ohian: ohean.
Jat: zait.
04. **Andrakila:** panpina.
Mardo: mardul, betea, gizona.
05. **Dringilin dranguan:** onomatopeikoa.
- Mugimendu ordenagabea eta trauskil
samarra.
Neuen: nauten.
06. **Arkaitxun:** Arkaitxuren. Nor-izena.
Erroldariak: errondariak, norbaiten in-
guruan dabiltzanak.
Itxiozue: utziozue.
Ber deu: behar du.
Etsean: etxean.
07. **Berenoa:** pozoina. Adjetibo gisa, gaiz-
toa, zitala.

- Zek ete daroa:** zer ote darama.
08. **Ekarrikosku:** ekarriko deusku, digu.
09. **Lei:** lezake.
10. **Oindino:** oraindio, oraindik, oraino.
11. **Erdijek:** erdiak.
Dauz: dagoz.
Galtzien: galtzen.
Banue saltzien: banoa saltzen, saltzera.
13. **Jataz:** zaizkit.
14. **Deko dendie:** dauka denda.
Harixek: haiexek.
Saltzen doiela: saltzen, saltzera doala.
Topau: topatu, kausitu, aurkitu.
16. **Gurozu:** gura dozu, nahi duzu.
Bozu: badozu.
18. **Kalboa:** burusoil, burusoiltasun.
Lepoan: bizkarrean.
Parau yakuk: paratu, jarri zaiguk.
19. **Labana:** labaina, lerrakorra, irristakorra.
Galdara: pertza.
Jaku: zaigu.
Barrabana: gaiztoa, bihurria.
20. **Sosketan:** Zozketan? Haur jolasen bat dirudi.
22. **Luek:** loak.
23. **Etsie:** etxea.
- Aguardinetan:** aguardientetan, pattarretan.
24. **Motroilu:** motrailu, mortairu. Material gogorrez, zurez edo metalez, egindako ontzia, aleak jotzeko etab.
Kabidutia: kabitzea.
Laztango: laztantxo.
26. **Arriua:** arrea, emazte ezkonberriak ezkondu den etxera daraman haltzari, tresna eta arropa sorta.
27. **Nobije:** nobia.
Zentenoaren: zekalearen. Hitz honek, adjetibo gisa, gaiztoa, bihurria esan nahi du.
Zentenoak etara, zentenoak euki: esamolde positiboak izan daitezke, *de-abrukeriak egin* gauza txarrak nahiz gauza handiak eta trebeak egitea izan daitekeen bezala.
28. **Jantzan:** dantzan.
29. **Katiatu:** katigatu, gatibatu, lotu, estekatu.
32. **Nok emon baleuko:** nork eman baleuka.
33. **Pinto:** nabar, kolore bat baino gehiagokoa.
Kantaten: kantatzen.
Buztenan: buztanaren.

Iñaki Gamindek aipatu liburuan ematen dituenetatik aukera bat egin dut, koplagingintzari dagozkionak harturik, eta aldaera fonetiko ugariak apur bat berdindurik.

LASTOZKOA BENTANIE

01. Lastozkoa bentanie
galtzatorratza trangie
ha edegi ezin dauenak
zetarako jok andrie.
02. Ederregia zara zu
soloan beharrerako
hartuizu kaballerua
kalean pasiorako.
03. Markina-Etxebarriko
Mari Erramona
emoterik ez baina
borondate ona.
04. Txikitxotan polita
gatzetxotan zoro
horreik lotuten dira
ezkondu ezkerero.
05. Ai mutil hankaluze
begi arranpalo
taberna musturrean
negarrez ei dago.
06. Doministikun eta
kirie eleison
lapiko txiki baten
zazpi andra-gizon.
07. Idiak arnasie
behitxoak esnie
ekarrizu aguro
gure limosnie.
08. Gabaz errondan eta
goizean logure
neska gazte ederrak
horixe gure.
09. Aurten edurra eta
bardin zan igez
mutila salgai eta
eroslerik ez.
10. Agure zaharra birloka
hiru hagin da bat loka
baina halan da guzti be
dantzan dabil alaporka.
11. Lezamako neskatila
neskatila baltzerana
aurpeian ezagun dozu
Lezamatarra zarana.
12. Bideak betean hortxe
datoz hiru neskatila
Zuringo eta Goringo
eta Mari Mondrongila.
13. Santa Eufemiko zelajen
laprast einda jausi nintzen
hazurrik eneuen hausi
mamine mailetu baizen.
14. Etxe ganean negu gorrian
loratu da ereinotza
non eta noren ondoan ete
dabil gure gizon motza?

15. Edurra dala zuria eta ikatza beti da baltza besteak eta gatza baneukaz nik egingo neuke saltsa.
16. Neure nobiaren ama asto baten jabe dana harexek ekarrikotso etxean behar dauana.
17. Santa Krutz Bizkergiko ginerra lorie baba guztiek baino inderra hobie.
18. Ama buruen min dot ez esan aiteri gabeko errondiak ondo galdu nau ni.
19. Mari Juana lutudune krabeline zuridune krabeline zurije baino hoba zenduke lagune.
20. Mari Karmen joskilea etxe oneko alabea egun baten josten ditu prakak eta alkondarea.
21. Mari Karmentxu salada etxe oneko alaba zu ezkontzen zarenian neu be joango naz bodara.

01. **Galtzatorratza:** galtzak, galtzerdiak egiteko orratz handia. *Galtzak* eskualde askotan galtzerdiak dira, besteak *prakak* direlarik.
Trangie: tranga, ate itxia ondo segurtzeko jartzen zaio zurezko edo metalezko haga.
Ha edegi: hura ireki.
Jok: dik.
02. **Beharrerako:** lanerako.
Kaballerua: zalduna, maila sozial handiko gizona.
04. **Horreik:** horiek.
Lotuten: lotzen, gelditzen. Zenbait eskualdetan *lotu* aditzaren azepzio bat *gelditu* da.
05. **Arranpalo:** erdi kankailu, erdi tentel, negarra nahiz beste giza adierazpenak nabarmen samarrak dauzkana.
Ei: omen.
06. **Domistikun:** latinezko *dominus tecum*, jauna zuekin. Norbaitek, haurrek batez ere, usin egitean, *dominustekun*, *doministikun* edo laburturik *domistikun* esaten zaio. Hortik *domistikun* bera bilakatu da usin egite.
07. **Ekarrizu:** ekarzu, ekar ezazu.
10. **Birloka:** bi aldiz loka, koloka, kilikolo.
Loka: koloka, ondo finkatu gabe.
Alaporka: "a la polka". *Polka* izeneko ritmo edo dantzatik.

13. **Zelaijen:** zelaian.
Laprast: labain, irrist.
Jausi: erori.
Eneuen hausi: ez nuen hautsi.
Mamine: mamia.
Mailetu: mailatu, zerbait kolpeka bigundu edo sakunguneak atera.
Baizen: baizik, baino.
15. **Baneukaz:** baneuzka.
16. **Ekarrikotso:** ekarriko deutso, dio.
17. **Bizkergi:** Bizkargi, Etxanoko mendi bat, azpian Etxano bera, Zornotza, Larrabetzu, Morga eta Gorozika dauzkana.
- Ginerra:** inarra, ainarra, txilar. Basa zuhaizka bat, ote antzekoa.
Inderra hobie: indarra hobe, indar hobe.
18. **Errondiak:** errondak, parrandak.
19. **Zurije:** zuria.
20. **Joskilea:** emakume jostuna.
21. **Salada:** hizketan atsegina, gatz handikoa.
Bodara: eztaietara.

Kopla hauek -txikiak eta handiak nahastean- eta beste asko neure orrien artean neuzkan, han hemen jasoak. Hemen ezberdinak edo aldaera interesgarri iruditu zaizkidanak bakarrik ematen ditut. Asko Jon Lopategi bertsolariari jasoak dira.

Lehen kopla, *lastozkoa bentanie*, etxean ume-umetan ikasi nuen aldaera da, urteetan zer esan nahi zuen ez nekiela kantatua. Gero, mutilzarroan nahiko gora nindoala, kopla horretan zer egoera deskribatzen

zen jabetu nintzenean, halako takada egin zidan. Hamargarreneko agure zahar birlokaren afana ere ez da nolana hiko. *Mari Erramona* 'ren boronda-tea, *Lezamako neskatala*, *ederregia zara zu*, *Mari Juana lutudune*, *Santa Eufemiko zelaijen*, *Mari Karmen joskilea*... hain sinpleak eta hain politak, alperreko apaingarri gabe, osagai minimoekin edertasuna sortzen dutenak. Kopla onen sekretua osagai minimo horiexek hautatzean dago, gehiagorako tokirik ez bait dago.

MAITIA NAHI BADOZU

(Ajangizko Biaskoa baserriko Gregoria Egia Bollar, 77 urtekoari, neuk jasoak. Gehiago ere kantatu zituen, baina ezberdinak bakarrik ematen ditut. Lehen sailean porrusalda koplak batu ditut eta bigarrenean jotakoak).

01. Maitia, nahi badozu nirekin ezkondu goizian goizetik jagi behar dozu.	07. Neskazaharrak badoaz San Antoniñora santuari eskatzen nobio on bana.
02. ... ... kalia maitia esaidezu nun bizi zarian.	08. Orduan santuak eiten deu dardar a los neskazarrez no valen nada.
03. Joan da lehena lehena hau da bigarrena honi esaten jako hamaseigarrena.	09. Tiriki tauki tauki mailuaren hotsa hamalau argin baino hoba da harotza.
04. Ederra ta galanta biak leku baten gazte ta aberatsa gatxa da bilatzen.	10. Agure buruzuri oilanda zalia nok irakatsi deustu gurera bidia?
05. Amorebidetako bizi-alargune bakarrik egon barik hartuizu lagune.	11. Sagarra lora lora sasoia danien gaztiek urten dantzan soinua danien.
06. Altu altuen dago San Martin Foruko ez dala mutilzaharrik zeruan sartuko.	12. Altu altuan San Kristobal bajuan Madalenia haren bien bitartean Urrutxuan tabernia.

13. Mutilok dagoz pentsatzen pentsatzen eta pumatzen nori esango ete deustat erdu dantzan apur baten.	17. Gure aitak ai amari zer egin dotsen bazenki! Gona zaharra saldu eta praka barriak erosi.
14. Gaztia gazte moduen dibertsinoa goguen ez dala bizi pobrerik aberatsaren moduen.	18. Itsasuan landa berde marineruak hor dire mutilok praile juateko neskatilak maite dire.
15. Neure maitia zer dozu? Koloria zuri dozu koloria gorritzeko metal ure edan bihar dozu.	19. Gure aza ta porruiek eruan ditu neguek barriek ekarrikoitu udebarriko beruek.
16. Iretargia argia egune argiagoa inoren ama ona baina norberana hobiagoa.	20. Mendi altuan edurra herri herbeheran izotza neu aparte nago eta alegre daukat bihotza.
- ∞
01. Jagi: jaiki.	11. Lora lora: dena lore, lorez betea. Urten: irten, jalgi, atera.
02. Kopla hau ez zuen osorik gogoratzen. Zarian: zaren.	12. Altuan San Kristobal: Oiz mendian. Bajuan Madalenia: beheran, Albiz ize- neko herritxoan. Haren: harein, haien.
03. Jako: zaio.	13. Dagoz: daude, ari dira. Pumatzen: fumatzen, erretzen. Ete deustat: ote diot. Erdu: zatoz, etor zaitez.
04. Gatxa: gaitza, zaila.	16. Iretargia: ilargia. Inoren: besteren. Norberana: norberarena, norberea.
05. Amorebidetako: Amorebidetako, Zorno- tzako. Bizi-alargune: ezkontidea bizi dela alar- gundua, banatu delako alargundua. Barik: gabe. Hartuizu: har ezazu.	17. Dotsen: dion. Praka: galtza.
08. Eiten deu: egiten du.	
09. Harotza: zurgina.	
10. Deustu: dizu. Gurera: gure etxera.	

18. **Landa berde:** zelaia berde, lautada berdea.
Marineruak: marinelak, itsasgizonak.
19. **Eruan:** eraman.
Ekarrikoitu: ekarriko ditu.
Udebarriko: udaberriko, bedatseko.

BERRIZKO ITSUARI

(Cancionero Popular Vasco, R. M. Azkue, 299 or.)

01. Berrizko itsuari
Patxiko deritxo
alabea daukanak
hari emon leio.
02. Alabea daukanak
emon dautsalako
Berrizko itsu horrek
alabea dauko.

∞

01. **Deritxo:** deritzo, deitzen da.
Leio: liezaioke.
02. **Dautsalako:** diolako.

EGUEN ZURI GORDETAN

(Abadiño. *Eguen zuri*, Antton Mari Aldekoa- Otalora. **Aratosteak Durangaldean**, orrialde gabea. Gerediaga Elkarte - Durango).

ESKE KOPLAK

01. Eguen zuri gordetan asmo honegaz kantetan Doña Contxaren dixipuluok hemen gaukazuz atetan.	05. Eskerrak orain, patrona emon egizu limosna gogoan euki, euki ta hemendik bagoaz agur esanda.
02. Egun on jente noblia Kristok daigula bakia orain koplak bi esan hemen ta esperatu limosnia.	06. Andre mondrongo mondrongo hik ez don asko emongo hik emotunan apurragaitik etxunau asko edango.
03. Gauza bat daukat zer esan, parkazinua benetan eskuak hutsik Jaungoikoagaitik eruan ez dagiguzan.	07. Emongo bozu emoizu bestela ezetz esaizu ate onduan hotzak hartzera amak ez gaitu bialdu.
04. Oraintxe zabiz pentsetan sinpleza batzuk gertetan zazpi dozena arrautza eta arrautza saltsa gertetan.	

01. Eguen: ostegun. <i>Eguen zuri</i> , <i>ostegun gizen</i> , ihauteri aurreko osteguna. Bizkai aldean oso ohitura hedatua izan da egun horretan eskolumeak etxez etxe kantuan irtetea, gerra ondoan ohitura hori herri askotan bertan behera gelditu bazen ere. Gordetan, kantetan: gordetzen, kanta-tzen. Honegaz: honekin. Gaukazuz: gauzkazu.	03. Parkazinua: barkua, barkamena. Eruan: eroan, eramán. Dagiguzan: ditzagun.
	04. Zabiz: zabiltz. Pentsetan, gertetan: pentsatzen, gerta-tzen. Gertatu: prestatu, apailatu.
	05. Patrona: ugazabandrea, etxeandrea. Egizu: ezazu.

06. **Emotunan:** ematen dunan.
Etxunau: ez dinagu.

07. **Bozu:** badozu.

EGUEN ZURI

(Cancionero Popular Vasco, 1091 or., R. M. Azkue. Lehenengoa Berrizko aldaera, bigarrena Arbazegikoa. Hurrengo laurak Garaikoak)

–Eguen zuri eguen baltz
txakurra arrautza ganean datz
baltz-balztxua maixuentzat
zuri zuritxua geuretzat.

–Eguen zuri eguen baltz
Oizko edurra baizen zuri
kortako edeak baizen zal
zal da zal, zal da zal.

01. Eguen zuri Eguen baltz
txakurra arrautza ganean datz
zuri zuritxuok geuretzako dira
enparaduak maisuarentzat.

03. Ateok dira leizarrez
ate buruak zidarrez
etxe honetako etxekojauna
urte gorritzko bizarrez.

02. On dau saltseak espezia
Bartzelonatik ekarria
nagosi jauna gura genduke
kopla honetako lizentzia.

04. Urte gorritzko bizarra dauko
urte zurizko bizkarra.
...
...

Datz: datza, etzanda dago.
Maixuentzat: maisuarentzat.
Korta: ikuilu, tegi.
Hedea: uztarriaren uhalezko lokarria.
Zal: zail, zaulia eta gogorra, euskorra.

01. **Enparaduak:** gainerakoak, beste guz-
tiak.
02. **Saltseak:** saltsak.
Espezia: janariak ontzeko erabiltzen den
landare aromatikoa.

SAN KASIANO

(Euskalerrriaren Yakintza IV, 360 or., R.M. Azkue)

01. San Kasiano obispu jauna
eskola-maisu entzuna
zeure kofrade garean legez
egizu laguntasuna.

02. Orain artean usu dan legez
gatoz gu zeure etxera
etxekoandrea, bota egizu
limosna on bat zakura.

03. Emon egizu maisu jaunari
irakasteko grazia
baita guri bere ikasteko
gomuta ona eta argia.

01. **Garean legez:** garenez, garenez gero.
02. **Usu dan legez:** ohitura denez, den beza-
la.
Egizu: ezazu.

03. **Guri bere:** guri ere.
Gomuta: oroimen, memoria.

EGUEN ZURIKO EGUNA

(Garai, Berriz, Zaldibar. *Eguen zuri*, Antton Mari Aldekoa-Otalora. *Aratosteak Durangaldean*. Gerediaga Elkartea, orrialde gabea)

01. Eguen zuriko eguna Jaungoikoak berak egina eskola mutilak ibilteko limosna on baten bila. 02. Hor goijen goijen goldie haren ganien belie etxe honetako nagusi jauna nekazari langilie. 03. Poltsan baditut errial bi batak bestia dirudi etxe honetako etxeoandriak Ama Birjina dirudi. 04. San Kasiano obispua eskola maixu jakituna Jesukristoren fediagaitik odola emon ebana.	05. Santu hau bitartez dala ez eizu izan okerrik orain bagoaz hemendik eta agur danori eginik. 06. Emongo bozu emoizu bestela ezetz esaizu ate ondoko haiziok hartzen amak ez gaitu bialdu. 07. Etxekoandre mondrongo hik ez don asko emongo hik emotunan limosniagaitik etxunau asko edango.

02. Goijen: goian. Goldie: goldea, golda. Belie: belea, bela, erroia, hegazti beltza. 04. Ebana: zuena. 05. Ez eizu: ez ezazu.	06. Bozu: badozu. Haiziok: haizeok, haize hauek. 07. Emotunan: ematen dunan. Etxunau: ez dinagu.

TXIOKA DAGO MIRUA

(Berrizko koplak ezberdin batzuk, Andikoako Fermin Barcelo irakaslearen karpeta batetik jasoak)

01. Txioka dago mirua
bete artian birua
lukainkarikan ez badekozu
bardin deuskula dirua.
02. Gollibartikan harantza
herri txikia Ziortza
orain etxeko andriak dakaz
dozenatxo bi arrautza.
03. Berrizko herritik gorantza dago
toki alaia Andikona
orain etxeko andriak dakar
guretzako gauza ona.

01. Birua: biroa, birapoa, papoa, paparoa. Hegazti askoren poltsatxoa, janaria lise- ritu aurretik gordetzeko. Badekozu: badaukazu. Deuskula: digula. 02. Golibar: Bolibar herria. Ziortza: Bolibar gainean dagoen auzoa, santutegi eta komentu ospetsua bertan direna.	Dakaz: dakartza. Textuak <i>daukaz</i> —dauzka— jartzen du, baina <i>dakaz</i> da zentzu hobeak daukana, hurrengo aldae- ran <i>dakar</i> agertzen den lez. 03. Andikona: Andikoa, Berrizko auzo bat, Oiz azpian.

GIZABURUAGA

(Gizaburuagan entzun nituenak, ezberdinak bakarrik harturik)

01. Eguen zuri eguna dan lez gatoz zugana eskian eskian gatoz eskian inor badago etxian.	03. Lukainkatxu bi sei bat arrautza ogi bat edo sei lauho hemen gatozan eskola-umeok merienda on bat eiteko.
02. San Kasiano obispo jaune eskola maixu entzune berak emon daiskula guri ikasiteko zentzune.	04. Agur, adios, eskerrik asko urte on bat pasau daizula urte on bat pasau daizula eta Kristok pagatu daizula.

02. Entzune: ospetsua, izen handikoa.	04. Daizula... daizula: Lehenengoa <i>dezazula</i> edo <i>dezazueta</i> eta bigarrena <i>diezazula</i> edo <i>diezazueta</i> .
03. Lauko: antxinako diru bat, lau ziri edo zuri zeuzkana.	

EROZTUNEAN

(Jon Aurre sorta. Ez dakar non jaso)

01. Eroztunean pasa diteke
damea, zure gerria
eroztunean gerria
mardula bularteria
neure ustean ez da faltako
zurretat merkataria.

02. Urdai lardero urdai lardero
urdaia janda garbaia gero
piperrarekin espezia
Bartzelonatik etorria
etxeko jaunak emoten badosku
koplatuteko lizentzia.

03. Okaran txiki gorri betie
aurten da zure urtie
errialtxu bi emon ezkerro
urte guztiko bakie.

01. Eroztun: eraztun. Merkataria: eroslea, tratua egiteko prest dagoena.	Garbaia: damua, pena. Badosku: badigu.
02. Lardero: eguen edo ostegun berezi honi ematen zaion beste izen bat: <i>eguen lardero</i> . Esanahi zehatzik daukan ez dakit.	03. Okaran: aran.

EGUEN ZURI KOPLAK

(Sorta hau *Eguen zuri koplak* Gerediaga Elkartearen orri paretik eta Antton Mari Aldekoa-Otaloraren *Eguen zuri* saileko —**Aratosteak Durangaldean**, orrialde gabea— Iurretako sortatik bat egina dago, berdina kenduta)

01. Eguen Zuri honetan hasi gara gu kantetan zuri zurituak maixuarentzat beste enparauak guretzat.	02. Maixu jaunaren dixipuluak etxeko jaunaren atetan alkate jaunaz egondu gara atzoko arratsaldian.

03. Alkate jaunak agindu deusku
ibiliteko bakian
bakian gabiz bakian
lehengo zaharren legian.
04. Ezpabe sartuko gaituela
ziega ilun batian
ez gaituzela atara be eingo
berak nahi daben artian.
05. Ijorretako kanpantorriak
altuan dauko kapelia
zortzijen zortzijen juaten jako
andra ederren erroskia.
06. Kuriosotxu hasi gaitezan
etxe honetan kantetan
lotxu gozuan daguezenak
ikeratu ez daitezkan.
07. Horra hor goijen pinue
uzabak eisku kinue
uzabandriek emongo dau-ta
tabernarako dirue.
08. Etxe honetako andra zabala
leku oneko alaba
bidean esaten etorri gara
limosneria zarala.
09. Eder elizan liburu
usoak haren inguru
etxe honetako txiki-haundiak
paradisuan aingeru.
10. Solomo gerri luzie
haren koipie dultzie
zatirik kentzen ibili barik
ekarri eizu guztie.
11. Altza altza, Marije
ez izen horren nagije
hainbat arinen topau eiozu
oilo pinttenai habije.
12. Horra hor goiko sabaijen
estuen edo nasaijen
oilotxuren bat egongo dala
arrautzatxuekin habijen.
13. Ule trentzia gerriraino
zeda mantoia lurreraino
bedorren langorik ez dauela
Sibirijetik honaino.
14. Sibirije ta Granada
urdei-azpije ona da
urdei-azpije ona da baina
hiru lukainkaz hoba da.
15. Zuri nabarra azpiko
gorri ederra ganeko
andria zure parerik ez da
plaza bat onratuteko.
16. Aurtengo urtian ipinten dabe
Bernagoitijen dendia
akerrentzako praka laburruak
ahuntz-ardijentzat gonía
azeritxuek txan hebilakin
ai, hauxe da denda limosnia.

17. Ate buruan hazkora
ije kantarik asko da
hemen nahikua egin dogu ta
orain guazen albora.
18. Emongo bozu emoizu
bestela juateko esaizu
ezpabe hurrengo etxera juateko
berandu egin bihar jaku.

01. **Kantetan:** kantatzen.
Enparaduak: gainerakoak, gainontze-koak, beste guztiak.
02. **Jaunaz:** jaunarekin.
03. **Deusku:** digu.
Gabiz: gabiltz.
04. **Ezpabe:** baizik, bestela.
Ziega: gela ilun, erdi lurpekoa, presoak-eta edukitzekoa.
Atara be eingo: atera ere egingo.
Daben: duen.
05. **Ijorreta:** Iurreta.
Dauko: dauka.
Kapelia: kapelea, kapela, buruan ipin-tzen den babeskin zabala.
Zortzijen zortzijen: zortzian zortzian, zortzi egunez behin.
Jako: zaio.
Erroskia: erroskea, erroska, kiribila edo uztaia. Andre ederrek inguratzen edo korru egiten diotela esan nahi du.
06. **Kuriosotxu:** poliki poliki, kontuz kontuz.
Daguezenak: dagozenak, daudenak.
07. **Goijen:** goian.
Uzabak: ugazabak, nagusiak.
Eisku: egin deusku, digu.
10. **Koipie:** koipea.
Barik: bagarik, gabe.
Eizu: ezazu.
11. **Altza:** altxa, zutitu, tentetu.
Izen: izan.
Hainbat arinen: ahalik lehenen, azkarren.
Topau eiozu: topatu, aurkitu iezaiozu.
Pinttenai: *pintanoa*'ren femeninoa, nabarra, kolore bat baino gehiago daukana.
Habije: habia, kabia.
12. **Sabaijen:** sabaian, sapaian, mandioan. Baserrietan, belarra, lastoa eta abar gordetzeko lekua.
13. **Langorik:** lakorik, bezalakorik.
Dauela: dagoela.
Sibirije: Sibiria, Sibilía, Sevilla.
14. **Urdei-azpie:** urdaiazpikoa, xingarra.
Hoba: hobe.
16. **Dabe:** dute.
Dendia: dendea, denda.
Txan: ez dakit zer den, *txal* ez bada, zetazko zapi luze apaingarria.
Hebila: metalezko piezatxoa, gerrikoa, uhalak etab. lotzekoa.
18. **Bozu:** badozu.
Ezpabe: ostantzean, bestela.
Jaku: zaigu.

SAN NIKOLAS

(Euskalerrriaren Yakintza IV, 361 or., R. M. Azkue)

01. San Nikolas santua
Udalatxen ortua
Anboto madarikatua
San Nikolas kamela
gaztaina, no quiero más.
02. San Nikolas koronado
Artzobispo Mari Andres
egizu egizu piloa
San Nikolas triskilis tras
kamela gaztaina, no quiero más.
03. A la una noche y día
etxeke andra noblea
egizu egizu piloa
San Nikolas triskilis tras
kamela gaztaina, no quiero más.

01. **Ortua:** baratza.

Kamela: Gaztelaniazko *dámela* ote den dio Azkuek.

02. **Piloa:** pila, mordoa, multzoa.

Arrasateko hurrek San Nikolas bezperan kantatzen omen zuten.

SAN NIKOLAS KORONADO

(Otxandioko moduan. Euskalerrriaren Yakintza IV, 361. or., R. M. Azkue)

San Nikolas koronado
confesor es muy ondrado
a la una don Salebia
cantaremos alegría
egizu zuk egipidea
salarainoko bidea.
Esku batean ogi handia
bestean lukainka pareta
San Nikolas santua
Garagartzan ortua
Udalatxen etxea
atea zigorrez betea
atean eleizara
Peru abare gaztea
cantaremos dos
una limosnita
por amor de Dios.

Egipidea: eginbidea, egitekoa.

Ortua: baratza.

Zigorrez: makilaz.

Abare: abade, apaiz.

SAN NIKOLAS KORONERO

(Cancionero Popular Vasco, 1146 or., R. M. Azkue)

San Nikolas koronero
konfesero
Mari Andres alargun dontzeilea
cantaremos alegría
bost etxetan sei ate
zazpi etxetan suete.

Aingeruak gara
zerutik jatsi gara
una limosnita
por amor de Dios.

Suete: sute, sukalde.

SANTA AGEDA

(Euskalerrriaren Yakintza IV, 118 or., R.M. Azkue. Ikus *Zeanuriko koplak*, Eulogio Gorostiagak batuak)

01. Santa Ageda santea Muniketako lorea martirioak pasa zenduzan igarotearren fedea.	04. Libertadea eskatzen diot etxeke printzipal honi santa Agedaren alabantzak kantadutzera nator ni.
02. Bedeinkatua izan dedila etxe honetako jentea pobre ta umilde direanentzat badauke borondatea.	05. Grazi handiak emon eutsezan Santa dolorosa honi kristiandadean honen izena beti bedeinkatu bedi.
03. Santa Martiri maitea dago errukiz betea Jaun zerukoak emon dagiela osasuna ta bakea.	06. Nork esan leien zer pasau eban munduan Santa Agedak lehendabizian azotaduta kendu eutsezan bularrak.

07. Enperadore traidore horrek eskubidea bazuan Santa Ageda hain zan ederra bere emaztetzat nahi zuan.	14. Idi zuriak ekarten dabe karabirako otea etxe honetako zaldun gazteak batuta dauko dotea.
08. Ikusirikan orduan honek bere halako moduan zer milagroak gertatu ziran Santa honekin munduan.	15. Zaldun gaztea parkatu ez bazaio ongi notadu orain hasita gura genduke dama gaztea koplatu.
09. Sibili eta Granada Hondarrabian gerra da etxe honetako nagusi jauna bakeak egiten ari da.	16. Kerexa txiki betea aurten da zure urtea zeure matrailak dirudiela kabelinearen lorea.
10. Bakeak egin dira... ze etxean zaratea da	17. Kabelinearen lorea eta larrosa maiatzekoa zeuri begira hementxe nago damatxo bihotzekoa.
11. Nagusi jauna parkatu ez bazaio ongi notadu orain hasita gura genduke etxekeandrea koplatu.	18. Kalabazearen aihenak lorea dauko beilegi etxe honetako Primitibatxok kabelinea dirudi.
12. Seda txanbrea soinean eta izaratxoa buruan bihar goizean joango zara señora baten moduan.	19. Eder elizan liburu usoak haren inguru etxe honetako txikar-handiak paradisuan aingeru.
13. Etxekoandrea parkatu ez bazaio ongi notadu hemen hasita gura genduke zaldun gaztea koplatu.	

01. **Zenduzan:** zenituen.
Igarotearren: iragateagatik, pasatzeagatik. Hemen fedeari eutsi, gorde esan nahi du.
02. **Badauke:** badaukate.
03. **Dagiela:** diezaiela.
05. **Eutsezan:** zizkioten.
Dolorosa: mintsua, samindua, penatua.
09. **Sibili:** Sibilía, Sevilla.
11. **Notadu:** aipatu, izendatu, goraiatu.
12. **Txanbrea:** txanbra, emakumeen soineko mota bat.
Izaratxoa: maindiretxoa.
14. **Ekarten dabe:** ekartzen dute.
Karabi: karobi, kisulabe.
Otea: Azkuek *atea* jasotzen du eta hala kantatuko zion lekukoak, baina beste aldaera batzutan *otea* agertzen da eta bistan da hori dela zentzuzkoa, karobira eramateko.
Dauko: dauka.
16. **Kerexa:** gerezi.
Matraila: masaila.
18. **Beilegi:** hori, laru. Kolorea.
19. **Txikar:** txiki.

ERROMERUA

(Euskalerrriaren Yakintza IV, 115 or., R. M. Azkue)

01. Erromerua loratsu
beti Jainkoa amatu
orain hemendik behar genduke
etxeakoandrea koplatu.
02. Etxeburuan oilar bi
batak bestea dirudi
etxe hontako etxeakoandreak
Ama Birjina dirudi.

01. **Erromerua:** erromeroa, landare usain- tsua eta sendagarria.
Amatu: maitatu, maite ukan, onetsi.

SANTA AGEDAK

(*Cantares populares recogidos en Zeanuri por Eulogio de Gorostiaga. Anuario de "Eusko-Folklore", 1930, Tomo X, 30. orrialdetik aurrera*)

01. Nagusi jauna aurrera
erreberenzia lurrera
lotsa gerala etorri gera
jauna, bere aurrera.
02. Alkate jaunaz egondu gera
atzoko arratsaldian
libertadea gurekin degu
ibiltzeko bakian.
03. Eder elizan liburu
usuak haren inguru
etxe honetako txiki haundiak
paradisuan seguru.
04. Eder elizan altare
harri labratuz pilare
Birjina Amaren eskojituak
etxe honetan dirade.
05. Usua doa otara
nere begiak lotara
orantxe noa nagusi jauna
berorren koplaetara.
06. Eder soruan goldia
soinian kapa moria
etxe honetako nagusi jauna
ondo gizontxo noblia.
07. Eder zeruan izarra
errekaldian lizarra
etxe honetako nagusi jaunak
urre gorritz du bizarra.
08. Urre gorritz du bizarra eta
diamantezko espalda
beorri bezin gizon presturik
herri honetan ez ahal da!
09. Eder intxoren kordena
halaxe dauku ordena
Etxekoandria koplatutzeko
nagusiaren hurrena.
10. Etxekoandria horra hona!
Geure gauzaren doi ona
Paskue goixean jantziko dituzu
zeure soinean hamar gona.
11. Txuri nabarra azpiko
gorri ederra gaineko
andrea, zure parerik ez da
plaza bat ondratutzeko.
12. Eder basoan ezpela
nik ezin esan bestela
zure besoan lo egin leike
Paradisuan bezela.

13. Arantza beltza ostroa txiki
puntara zaku loratsu
orain hemendik bihar genduke
zaldun gazte bat koplatu.
14. Horra hor goian iturri
ura txorrotik erori
etxe honetako zaldun gazteak
hamalau urre txintzarri.
15. Hamalau urre txintzarriekin
zazpi damaren eguzki
haiek guztiek izenik (ere)
gehiago ditu merezi
16. Arantza baltza ostroa txiki
puntara zaku loratsu
orain hemendik bihar genduke
dama gazte bat koplatu.
17. Damatxu gazte konpondua
hori kolore gorria!
Zure matraila iruditzen zat
krabelinaren orria.
18. Krabelinaren orriarekin
larrosa maietzekoa
zeuri begira hementxe nago
damatxo bihotzekoa.

01. **Bere:** *berorren* behar luke. Begirunezko trataera.
02. **Jaunaz:** jaunarekin.
04. **Labratuz:** landuz.
Pilare: zutabe, harroin.
Eskojituak: hautuak, aukeratuak.
05. **Otara:** kotara. Oiloak eta hegaztiak pausatzeke kokalekua.
08. **Espalda:** bizkarra.
Ahal: beste azepzio batzuek gainera, desira edo itxaropena adierazten duen partikula.
09. **Intxoren:** ez dakit zer den, nor-izenen bat ez bada.
Kordena: badirudi *kordona* edo *kordoia* dela, beste aldaera batzutan ageri denez.
Dauku: daukagu.
10. **Horra hona:** horrat honat, horrera eta honera.
11. **Nabarra:** kolore bat baino gehiago dituen.
12. **Ezpela:** zuhaitz mota bat.
13. **Ostroa:** hostoa, orria.
14. **Txintzarri:** zintzarri, arran, joare.
15. **Izenik:** izanik.
17. **Iruditzen zat:** testuan *irudien zat* dator, baina argi dago *iruditzen zat* izan behar duela.
Orria: hostoa.

HORRAKO GOIKO OTIA

(Andres Lejarraga, Lezama. Jon Aurre sorta. Besteetatik ezberdinak bakarrik hautaturik)

01. Horrako goiko otia
ehuntzek jan dotso botia
etxe honetako Elenak bere
baturik dauko dotia.
02. Hamaseikoak magala zabal
laroiei pezeta ditu
guri pare bat emonagaitik
hirurogetak gelditu.
03. Etxe honetako seroria
gaixorik dago koitedia
hortxe bidian esan dauskue
zelan dan limosneria.
04. Esku batian argie eta
bestian lukinke paria
altzoa berak goraino dakar
han be dozena arrautzia.

01. **Otia:** otea.
Ehuntzek: ahuntzak.
Botia: kimua, ernamuina.
Dauko: dauka.
02. **Hamaseikoa:** lehengo diru bat, hamasei hogerleko edo laurogei pezetakoa. Diru handia, beraz, batez ere gorria edo urrezkoa bazen.
Hirurogetak: hirurogetazak. Hirurogeitik gora, hirurogei eta mordoa adierazteko modua.
03. **Seroria, serore:** elizaren ardura duen emakumea. Baita sakristauaren emaztea ere.
Koitedia: *koitedua*'ren femeninoa, gaitzoa, errukarria.
Dauskue: digute.
Zelan: nola.
Limosneria: *limosneroa*'ren femeninoa, limosnazalea, eskuzabala.
04. **Lukinke paria:** lukainka pare.
Altzoa: magala.
Han be: han ere.

SANTA AGEDA KOPLAK IURRETAN

(Antton Mari Aldekoa-Otalorak eskuraturiko Iurretako orri solte bat)

01. Santai Ageda, Ageda, Ageda
bijer da Santai Ageda
bijer da Santai Ageda eta
gaur haren bezpera gaba.
02. Bedeinkatua izan dedila
etxe honetako jentia
pobre ta umil dabizantzat
badauke borondatia.
03. Santa Martiri maitia
dago errukiz betia
berak alkantza daigula danoi
osasuna ta bakia.
04. Eder zeruan izarra
errekaldian lizarra
etxe honetako nagusi jaunak
urre gorritzko bizarra.
05. Urre gorritzko bizarra eta
diamantezko espalda
errial zuriz eginik dauka
elizaraino galtzara.
06. Hamaseikoa zilarra zabal
larogei pezeta ditu
guri pare bat emonagatik
bedorri asko gelditu.
07. Sentitzen zaitut sentitzen
jagitte zelan zabiltzen
zure ointxuen txipistin hotsa
sala barrije astintzen.
08. Elaztuntxu bat letonez
begijek urre kolorez
gure aurreko neskatil hori
edozeinentzat egon ez.
09. Errotapian harrije
haren gainien txorije
elaztun baten pasa liteke
maitia zure gerrije.
10. Horra ortuan madari
adarrak ditu hamabi
hemen dagoen dama gaztiak
babaloria dirudi.
11. Neskatila, ez zaitez egon
ate zulotik begira
zuk nobijorik falta badozu
gure kuadrilan badira.
12. Haixiek eta eurijek
atara biher begijek
pozurik pozu galduten jatez
neuri lagunik erdijek.

13. Solomo gerri luzie
haren koipien dultzie
zatijek kentzen ibili barik
ekarri eizu guztie.
14. Zakua dauku arine
Matxin Santuek egine
hau betetako leku on batera
ailegatuko bagine.
15. Horra hor goijen iturri
ura txorrotik etorri
etxe honetako nagusi jaunak
asto-mentaua dirudi.
16. Andre mondrongo mondrongo
hik ez don asko emongo
hik emondako diruarekin
etxunau asko edango.

01. **Bijer:** bihar.
Gaba: gaua.
02. **Badauke:** badaukate.
03. **Alkantza:** alkantzatu, eskuratu, lortu.
Daigula: diezagula.
05. **Espalda:** bizkarra.
Errial: erreal, pezeta baten laurdena.
06. **Bedorri:** berorri. Begirunezko trataera.
07. **Jagitte:** Jagita, jaikita.
Txipistin: onomatopeikoa.
Barrije: barria, berria.
08. **Letonez:** letoiz. Metal bat.
10. **Ortuan:** baratzean.
Madari: udare, txermen.
12. **Haixiek:** haizeak.
Biher: behar.
Pozu: putzu, istil. Beste aldaera batek *pausurik pausu* dio eta hori bidezkoago da, nahizta *pozu-putzu* ere ez den harritzekoa ibilera horretan.
Jatez: zaizkit.
Barik: bagarik, gabe.
Eizu: ezazu.
14. **Dauku:** daukagu.
Betetako: betetzeko.
15. **Asto-mentaua:** mentatua, mendatua. Mentu edo mendutik. Txertatua. Asto biribila, osoa, asto hautatua esan nahi du, txertatuago eta astoago.
16. **Etxunau:** ez jonagu, ez dinagu.

IURRETAKO SANTA AGEDAK

(*Santa Ageda bezpera*, Antton Mari Aldekoa-Otalora. **Aratosteak Durangaldean** -Gerediaga Elkarte, orrialde gabea. *Santa Ageda koplak Iurretan* izeneko aurreko orrian ez zetozenak bakarrik).

01. Arantza baltza ostrotsu puntara jaku loratu orain hemendik bihar genduke dama gazte bat koplatu.	04. Paradisuko txorijek hegotxu bijek zurijek etxe honetako dama gaztiak ederrak ditu begijek.
02. Hauxe bai neska politte neska kolore gorrije zure matraila iruditzen jat klabelinaren orrije.	05. Zure ortuko babie harixek leka luzie etxe honetako dama gaztiak sei mila duro dotie.
03. Klabelinaren orrije larrosa maijatzekua zeuri begira hementxe gagoz damatxo bijotzekua.	

∞

01. Ostrotsu: hostotsu, orritsu. Jaku: zaigu. Bihar: behar.	03. Gagoz: gaude. Bijotzekua: bihotzekoa.
02. Gorrije: gorria. Jat: zait.	05. Ortuko: baratzeko. Babie: baba, baba. Dotie: dotea, ezkonsaria.

SANTA AGEDA ABESTIAK

(Antton Mari Aldekoa-Otalorak eskuraturiko orri solte bat. Azkenengoa ezik, *Santa Ageda bezpera* bere artikuluan berrematen ditu, **Aratosteak Durangaldean** - Gerediaga Elkarte izeneko liburuskari).

01. Zorion etxe hontako denoi agur egitera gatoz aterik ate ohitura zaharrak aurten barrizteko asmoz.	07. Mutil taldea hementxe gagoz danok gazteak eta gai mundu guztia igaro dogu itsas legor mendi zelai.
02. Ez gagoz oso aberats diruz ezta bere oinetakoz baina eztarriz sano gabiltza ta kanta nahi dogu gogoz.	08. Neskatx ederrak itxi ditugu negar malkotan gure zai baina guk neska danen artean hemengoxe alaba nahi.
03. Santa Ageda bezpera dogu Euskal Herriko eguna etxe guztiak kantuz pozteko aukeratua doguna.	09. Eskean gatoz baina ez gara ez ijito ta ez praile Santa Agedak atera gaitu kaletara kantatzaile.
04. Santa maitea gaur hartu dogu gure bideko laguna haren laguntzaz bete daigula egun hontako jarduna.	10. Denda honetan kajoitxo asko danak giltza ta zerraile estraperloko kajoitik bota pezeta pare bat mile.
05. Mutil gazteak atean gara nun da etxeko larrosa urten deiela bizkor leihora begiak daiguzan goza.	11. Ura gustetan jaku eskuak ta arpegia garbitzeko baina napar baltza behar dogu eztarria bustitzeko.
06. Eguzki berak ikusi nahi dau horren aurpegi panpoxa nere emazte izan nahi baleu betea neuke nik poza.	12. Txanpaina bere edango geunke norbait balitz emoteko pattarra ez da txarto etorten bizkarreko hotza kentzeko.

13. Bedeinkatua izan dedila
etxe honetako jentia
pobre ta umil dabiltenentzat
badauke borondatia.
14. Santa Martiri maitea
zeru goiko krabelina
aingeru artian zagoz zeruan
Santa Ageda bikaina.
15. Obra on ona egizu eta
bihotza graziz beteizu
Santa Agedaren izenian
eskua luzatu eizu.

01. **Barrizteko:** berritzeko.
02. **Gagoz:** gaude.
Ezta bere: ezta ere.
04. **Daigula:** dezagula.
05. **Urten deiela:** urten dagiala, jalgi, atera dadila.
Daiguzan: ditzagun.
08. **Itxi:** utzi, laga.
10. **Kajoitxo:** kutxato.
Zerraille: morroilo, herskai, serrapo.
Estraperlo: gauza bati legez edo ohiz kanpo jartzen zaion prezio handiegia. Gehiengan kontrabandoko gauzak.
11. **Gustetan jaku:** gustatzen zaigu, maite dugu.
12. **Geunke:** genuke.
Txarto: gaizki.
13. **Badauke:** badaukate.
14. **Zagoz:** zaude.
15. **Beteizu:** bete ezazu.
Eizu: ezazu.
17. **Ijurretako:** Iurretako.

Kopla sorta hau argi dago zaharren eta berrien nahastea dela. Aipatzen diren edariak, dendak, herriaren izen aipuek, bertogintzatik hurbilago dauden puntuak eta esakerak, ez dira oso antzinakoak izango Iurretan.

AGATE DEUNA 1969

(Jon Enbeitak eskuraturiko orri soltea)

01. Aintzaldu daigun Agate Deuna
bihar da, ba, Deun Agate
etxe honetan zorion hutsa
betiko euko ahal dabe.
02. Zeru goi goian eder izarra
errekaldian izarra
etxe honetako nagusi jaunak
urre gorrizko bizarra.
03. Gabon danori Gernikatarrak
bardin andra ta gizonak
barrero bere agertu gara
Santa Agedaren lagunak.
04. Agedaren garbitasunak
eta gure alkartasunak
borondatian jarri daizala
Gernikako euskaldunak.
05. Siziliako ugartea zan
Santa Agedaren herria
hantxe emon eban Kristoren alde
zainetako odol gorria.
06. Arpegi zuri eta garbia
haren ulia urria
zerura zuzen hegaz joan zan
bere arima garbia.
07. Bedeinkatua izan daitela
etxe honetako jentia
pobre ta umilde dabizantzat
badute borondatia.
08. Emongo bazu laster emoizu
bestela ezetz esaizu
ate ondoan hotzak hiltzera
amak ez gaitu bialdu.
09. Eta honekin amaitzen goaz
gehiago ezin gara egon
borondatia orain daukanak
bihar arte ez itxaron.
10. Bakoitzak ahal dabena emon
ta garbitasuna jabon
eskerrik asko Gernikatarrak
agur danori ta gabon.

01. **Aintzaldu:** goratu, loriatu.
Daigun: dezagun.
Euko ahal dabe: edukiko ahal dute.
Ahal: desira edo itxaropen gogotsua adierazten duen partikula.
04. **Daizala:** ditzala.
05. **Emon eban:** eman zuen.
06. **Ulia:** ulea, ilea.
Hegaz: hegan, hegaldaka.

07. **Daitela:** dadila.08. **Bazu:** badozu.10. **Dabena:** duena.**Jabon:** jagon, zaindu, gorde.

Sorta honetan ere, koplak zaharren artean, bistan da berriak sartzen direla, Gernikari eta Gernikarrei dagozkienak, eskeari hurbiltasuna eta lekutasuna eman nahirik. Entzulegoa irabazi egin nahi da, eurei bereziki eta ez besteri kantatzen ari direla adieraziz.

ASIER GEHIGARRIA

(Asier Astigarraga Zelaiaren **Coplas de romería y cuestión en Bizkaia** liburuskatik hautatuak. Ezberdinak edo elkarlotuak bakarrik. Actes del Colloqui sobre cançó tradicional. Reus, setembre 1990. 390. or. Biblioteca Abat Oliba. Publicacions de L'Abadia de Montserrat)

Santa Ageda:

01. Oles da oles etxekotxuak joten jatzuez atiak bakar bakarrik itxite nator andria eta umiak.	04. Alkate jaunaz egondu gera atzoko arratsaldean libertatea emon in deusku ibiliteko bakean.
02. Ate barrena zendalez ate burue zidarrez uzaba jaunak esan daiela kantauko bogu edo ez.	05. Ez bagabiltzez bakean sartu kartzela batean atara bere ez egiteko pare bat hilebetean.
03. Atea dago kristalez ate goiena zidarrez uzaba jaune esan egizu kantauko dogun edo ez.	06. Pare bat hilebetean edo berak nahi dauen artean berak nahi dauen artean edo bertan usteldu artean.

01. Oles: dei, agur zantzoa, eupada. Jatzuez: zaizkizue. Itxite: utzita, lagata.	03. Egizu: ezazu.
02. Ate barrena: atearen behe aldea. Barren-goienak: beheko eta goiko aldeak. Zendale: ehun fina eta gardena. Uzaba: ugazaba, nagusia. Daiela: dezala. Kantauko bogu: kantatuko badogu.	04. Jaunaz: jaunarekin. In deusku: egin digu.
	06. Dauen: duen.

01. Zuk emon da nik hartu Santa Agedak pagatu Santa Agedaren alabantzak guk nahi doguz abestu.	05. Hor goiko kamaretan hagetxu zuri ederretan ze lo gozoa egingo neuken maitia zeure besoetan.
02. Santa Agedak kendu digu gaur eskean hasteko lotsa dirurik ez bada bardin zaigu gizendu bako bildotsa.	06. Garri altue zinturez begiek urre kolorez etxe honetako (izen bat) bere edozeinentzat egon ez.
03. Santa Ageda ez dabela ez izaten behintzat hilian hilian urtian behin da berian bere zezilen bosgarrenian.	07. Etxe ondoan pinue ate ganien mirue etxe honetako (izen bat) bere satsa lez deko dirue.
04. Sentitzen zaitut sentitzen oge zuritik jagiten zure kadera zuri ederrak sala barrian ipinten.	08. Zapata zuri paperez eurixe danien bape bez etxe honetako neska gaztia edozeinentzat egon ez.

09. Dama gazteak ditu
lora bitxiak landetan
zezen zuriek korriduko dau
dama gaztean bodetan.

01. Doguz: ditugu.	07. Ganien: ganean. Satsa lez: ongarrria, simaurra bezala. Erruz, ugari esan nahi du. Deko: dauka.
02. Bako: bagako, gabeko.	08. Eurixe danien: euria denean. Bape bez: bat be ez, bat ere ez.
03. Berian bere: berean ere. Zezen: zezeilaren, otsailaren.	09. Bodetan: eztaietan, ezkontzan.
04. Jagiten: jaikitzen. Kadera: zangoa, hanka.	
06. Zinturez: zinturaz, gerrikoz.	

01. Etxe honetako maiorazkuak zazpi nobia ei ditu zazpi nobia ei ditu (eta) hamasei merezi ditu.	04. Haizea bere hotza dau eta neure lagunak irritu nire lagunak kontsolatzeko paitar apur bat emoizu.
02. Etxe honetako zaldun gaztea kortan daukola zaldie saltu batean pasako leuke hamar arkuko zubie.	05. Kanta mutilek gogotik bakotzak bere aldetik limosna ona urten bihar jok orain gagozan etxetik.
03. Etxe honetako zaldune Jesukristoren lagune kominidutxo izango leuke beronentzako lagune.	

01. Maiorazkua: premua, etxaldearen oi- nordeko edo jabegaia, gehiengan seme zaharrena. Ei: omen.	04. Dau: dago. Irritu: ernegatu, haserretu.
02. Kortan: ikuiluan, tegian. Daukola: daukala.	05. Urten bihar jok: irten, atera behar dik. Gagozan: gauden.
03. Kominidutxo: komenidutxo, komenis- ko. <i>Komeni(du)</i> gehi atzizki txikigarria. <i>Komeni-komeni ez, baina komenitxo bai.</i> Kutsu ironiko-laztankorra ematen dio.	

01. Sardin zestuan sardine soinian gona urdine papatoskien itxure honekin heuk irudi don sorgine.	04. Etxe aurrean asune etxe ostean baltzune etxe honetako etxeoandreak oilalokean zentzune.
02. Idi zuriek ekarten deude, mendi altutik otie etxe honetako etxeo jaunak be asto kapeuen dotie.	05. Erbi txikia azatzen erbi nausia babatzen etxe honetako uzaba jauna bera beteko kakatzen.
03. Guazen guazen hemendik hemen ez dago gauzonik atorra zaharra ikon eskeite ta bera kakaz beterik.	

01. **Zestuan:** zarean, otarrean, saskian.
Papamoskien: papamoskearen, eulitxoriaren.
Irudi don: dirudin.
02. **Ekarten deude:** ekartzen dute.
Otie, dotie: otea, dotea.
Kapeuen: kapatuaren. Irendu, zikiratu.
03. **Ikon:** ikoan, ikuan, pikuan. Pikuondoan.
Eskeite: eskegita, dilindan, zintzilik.

Azken bost koplak hauek ezer ematen ez edo inork erantzuten ez duen etxeetan kantatzekoak dira. Argi dago gaizki esateko motiboak inspirazioa zorrotz egiten duela. Generoaren egiturarik tradizionalen satira gupidagabea isurtzen da, deskripzio benetan lotsagarriak eta mingarriak garatuz.

GAMINDE GEHIGARRIA

(Urduz Ingeru, Berbak eta Bizimodu. Iñaki Gaminde, 98. orrialdetik aurrera. Ezberdinak bakarrik harturik)

01. Etze hontako andrea
 hamar gonaren jaubea
 haik duztiak jantzi ezker
 etze beteko andrea.
02. Bartzelonako astileruen
 barko barria dau eitzen
 etze honetako Jantxu gure
 haraxe doa kapitxen.

03. Belarrien urteten deude
 erreka munan bitxiek
 harekek baino politxaok dire
 damatxu, zure begiek.

04. Hortxe goien bost ardi
 hiru yantzan ta bi adi
 etze honetako dama gazteak
 merkatariek hamabi
 merkatariek hamabi deittu
 zein elejidu ez daki.

01. **Etze:** etxe.
Haik duztiak: haiek guztiak.
02. **Astileruen:** untzigintzan.
Barko: barku, itsasuntzi.
Eitzen...kapitxen: egiten... kapitain.
Dau: dago, ari da.
Gure: gurea. Inguru horretan mugatzaila ezabatu egiten da, bokala bera indartuz: *guré, até, kalé...*
03. **Belarrien:** hau *bedarvean*, bedar ganean, bedar artean izango da, beste aldera batzutan ageri denez, eta ez entzuteko belarrian. Bizkaian *bedar* da, *ez belar*.

- Urteten deude:** urteten dabe, irteten, ateratzen dira.
Muna: lurrak soro bazterretan eta abar edukitzen duen jasounetxo.
Politxaok: politagoak.
04. **Yantzan:** dantzan.
Adi: begira, so.
Merkatariek: erosleak, zerbaiten estimua agertzen dutenak.
Deittu: ditu.
Zein elejidu: textuak *señek leidu* dakar, baina bistan da *zein elejidu*, zein hautatu dela. Besteak ez dauka zentzurik. Koplak honetan bi koplak gainjarriak daude.

ARGUMENTUDUN KONPOSIZIOAK

Multzo honetan argumentua edo nolabaiteko batasuna daukaten sortak sartzen ditut, bai dantzarakoak, bai kanta gisakoak, eta bai baladak eta erromantzeak. Mila eratako banaketak egin daitezke, beste hainbeste azalpen emanez, zergatik hala eta ez bestela egin den, sarritan alperreko sigisagak izango badira ere. Saitetan eta azpisaitetan galtzeko gogorik ez neukan eta sinpleena eta garbiena honelaxe uztea iruditu zait, hots, zerbait kontatzen edo argumentu bat erakusten duten sorta guztiak, laburrak nahiz luzeak, batera eman.

LAZTANEN PORTALEAN

(Jesus A. Etkezarraga. Idatz-Mintz - Literatur atalen sorta 1, 7. or.)

01. Laztanen portalean dagoz arbola bi bata da laranja bestea madari.	02. Haixek jagoten dagoz dontzeila eder bi bata da baltzerana bestea lar zuri.

01. Laztanen: laztanaren, maitearen. Dagoz: daude.	02. Jagoten: zaintzen, gordetzen. Lar: larregi, gehiegi. Lar zuri: zuriegi.

OIES

(Jon Aurre sorta. Nori jasoak diren ez dakar)

01. Oies errondan dabil berak baki nundik Karmen gerri-politen ate ondotxutik. Oies sarritxutan errondan ibili zaitezke.	02. Itsasoko aldetik dauko bentanea handixek erasten dau Karmenek sokea. Oies dirua emon nahi ta inork hartu nahi ez.

01. Baki: badaki. Sarritxutan: sarritxo, maizko, maiz samar.	Zaitezke: zaitetzke. 02. Erasten: eraitsi, jaitsi erazten.

HORRA HOR GOIKO

(Cancionero Popular Vasco, R. M. Azkue, 343 or.)

01. Horra hor goiko hariztitxo baten
kukuak umeak egin jitzuk aurten.
Kukuak egin amilotxak jan
haxe bere kukuaren zoritxarra zan.

02. Amilotx horri kukuak dirautso
ez dauat itziko gaur hazur bat oso.
Umejaleak erantzumentzat
dino hire ardurarik etxaukat.
Lara lara lalala...

01. **Jitzuk:** ditik, dizkik.
Haxe bere: huraxe ere.

Dino: dio, esaten du.
Ardurarik: kezkarik, bildurrik.
Etxaukat: ez zeukaat.

02. **Dirautso:** diotsa, esaten dio.
Ez dauat itziko: ez diat utziko.

KUKUA ETA AMILOTSA

(Mari Elozegi eta Mari Angeles Olaldekoa - Larrabetzu - Jon Aurre sorta)

01. Horra hor goiko hariztitxo baten
kukuak umiak egin jozak aurten
Kukuak egin amilotsak jan
haxe bere kukuaren zoritxarra zan.

02. Aupa mutila, gogor jantzan egin
mahai honen gainian izterrai eragin
bihotza larga beti geuria
zirkin eta zirkin jardun atsedean baga.

01. **Jozak:** ditik, dizkik.
Haxe bere: huraxe ere.

02. **Jantzan:** dantzan.
Larga: laga, jarein, askatu.
Baga: bage, gabe.

GOIZEAN PARISEN

(Cancionero Popular Vasco, R. M. Azkue, 977 or.)

01. Goizean Parisen, gabean Parisen
hau da Parisko kaleen luzea!
Haxe kale hau pasata baneuko
atzeko mando gorri hau neurea.

02. Izerdi patsetan alboka hosketan
zazpi legoa bete dan kalea
zazpi legoak eginda baneukaz
Arrati etsera, mando jaubea.

01. **Haxe kale hau:** kale haxe. Bizkaieraz
erakuslea aurretik jartzea normala da.
Baneuko: baneuka.

02. **Izerdi patsetan:** izerdi bitsetan, izerdi
ugarian.
Baneukaz: baneuzka.
Arrati: Arratiarreirei handik kanpora ematen zaien ezizena.

Kopla hauek ipuin bati dagozkie. Arratiako albokari batek beste arratiar bati jokatu zion Parisko kalerik luzeena alboka etengabe joez baietz egin. Bakoitza mando banatan joan ziren eta egun osoa eginda, albokariak irabazi behar zuela ikusirik, besteak albotik alboka-ahoa eskuz

itxi zion, eta albokaria bertan ito zen, arnasarik ezin hartuz. Baina ez zuen jokorik galdu.

BART HAMARRETAN

(Euskalerrriaren Yakintza IV, R. M. Azkue, 154 or.)

01. Bart hamarretan dontzeila nintzan
hamaiketako senarra
gabeko hamabi santuetako
gelditu nintzan bakarra.
02. Atsekabea, atsekabea
handiago nahibagea
ordu beteko senarragaitik
alargun izan beharra.

01. **Dontzeila:** birjintasuna galdu gabeko emakumea.

MARI KORTEDERREKO

(Euskalerrriaren Yakintza IV, R. M. Azkue, 66 or.)

01. Mari Kortederreko ostatu lorea berak behar dabela senartzat ehulea. Ai ene, ostatu lorea. Ai ene, senartzat ehulea.	02. Mari Kortederrekok gabean gabean errondea darabil bere atartean. Ai ene, gabean gabean Ai ene, bere atartean.

01. **Dabela:** duela.
Ehulea: ehuten duena, ehuna egiten duena.
02. **Atartea:** ateta, ataria.

UDABARRIA DATORRENEAN

(Euskalerrriaren Yakintza IV, 378. or. R. M. Azkue)

01. Udabarría datorrenean neuk jakingo dot zer egin hartu hatxurra eta palea Naparroara teilagin.	02. Euría dakar menditik Naparroako aldetik hartu hatxurra eta palea banoa herri honetatik.

UDA BARRIKO

(Euskalerrriaren Yakintza IV, R. M. Azkue, 71 or.)

01. Uda barriko lora ederra
non izan zara neguan?
Abazuzien bildurragaitik
sarturik lurren barruan.
02. Udabarriko lora ederrak
erosten dira negura
beti gustora biziko danik
ez da jaioten mundura.

03. Ez da jaio ta jaioko ez da
holango imajinarik
zukanako amodioa
niri kenduko deustanik.

01. **Abazuzi:** txingorra, kazkabarra.
Lurren: lurraren.

02. **Deustanik:** didanik.

ABARKETAK URRATUTA

(Euskalerrriaren Yakintza IV, R. M. Azkue, 75 or.)

01. Abarketak urratuta
zapatarik ez
Bermeon gelditu nintzan
oineko minez.

03. Zapatari ziringilo
dendari sastre
haiek ere gizonak
dirala dabe uste.

02. Abarketak ditudaz
berri berri berri
eurok emongo deutsadaz
tabernereari.

Errepika:
Hauxe dok egia
zortziko berria
hiru txiki ardorekin
librako ogia.

02. **Ditudaz:** ditut.
Deutsadaz: dizkiot.

03. **Zapatari ziringilo:** zapatero remendón
erdaritzen du Azkuek.

AI MARI MIGEL

(Euskalerrriaren Yakintza IV, R. M. Azkue, 76 or.)

01. Ai Mari Migel!
Nun don senargei hori?
Ai Mari Migel!
Noiz don eztegua?
Zapi ta zapi esanagaiti
ezin dot kendu katua.
Sekula bere ez dot ikusi
honela neure burua.
Ai Mari Migel!

02. Ai Mari Migel!
Katu hori kentzeko!
Ai Mari Migel!
Ken ein zaragia.
Asto handiok niri zirika
zetan agertzen zarie?
Itzungi al da hordi alperron
lantegiko sutegia?
Ai Mari Migel!

01. **Eztegua:** eztaia, ezkontza.
Zapi: katuari alde egin dezan esaten zaio-
na.

02. **Ken ein:** ken ezan.
Itzungi: iraungi, itzali.
Hordi: mozkor.

BIZKAIKO TIERRAS

(Jon Aurre sorta. Ez dakar nori jaso)

Bizkaiko tierras tienes
erdera ein honi
hasi dira esaten
adios mi txiki.
Si quieres venir paje
portal has beniro
noche de Gabon gaba
pasarás connigo.

Tomas abade dago
Ermuan portalean
kartak dituzela
partikara barruan
Qué bonito, ay qué bonito
de Niño Jesucristo!

-Zure ortuan madari
adarrak ditu hamabi
etxe honetako alabatxuak
babalorea dirudi.

Larrosatxuak bost orri daukaz
krabelineak hamabi
gure haurtxoa gura dabenak
eskatu beio amari.

-San Juan bagilean
denpora ederrean
edozein bedarrek usaina dauko
Doniane goizean.

Dituazela: dituela, dauzkala.
Partikara: patrika, sakel, poltsiko.
Ortu: baratz.
Madari: udare, txermen.
Bagilean: ekainean.

Dauko: dauka.
Daukaz: dauzka.
Gura dabenak: nahi duenak.
Beio: biezaio.

ANTONIO DE RIBERA

(Deunoro Sardui sorta)

01. Antonio de Ribera
karruaz datorrenien
Pantxike Preskuenekok
esne epela pitxerrien.

02. Lobabatxue kunkurrun
gaur zoaz ta bijer erdu
alboan dodan papaoa baino
nahiago zindukedaz zu.

Bijer: bihar.
Erdu: zatoz.

Papaoa: ergela, tentela.
Zindukedaz: zintuzket.

ITSUE ETA ESKRIBAUE

(Bargundiako Patxi Bilbao - Doinu Zaharren Inguruan, U. E. U. - Jose Ramon Arbe eta hamar lagunen arteko lana)

01. Lau eskudotxo dodaz
haretx harro baten
beste lau ipinten noa
ganeko aldi baten.

02. Dana gure dauenak
guztie galtzen dau
itsuek eskribaue
ondo engainau dau.

01. **Dodaz:** ditut, dauzkat.
Haretx harro: barrutik huts dagoen harritza. Ala *marro*, hitz honek horixe esan nahi bait du?

Ipinten noa: ipintzera noa.
Ganeko aldi baten: gainean den, laster datorren aldi batean, hemendik laster.

URKIOLARA JOAN

(Bargundiako Patxi Bilbao - Idem)

01. Urkiolara joan
domilun santirus
lehenengo preguntia
non da Maria Jesus?

03. Han dauzen mutil horrein
errosarioa
Birjina Santa Klara
Erriojakoa.

02. Iturrira joan da
laster da etorri
han dauzen mutilekaz
tardau ez baledi.

01. **Domilun santirus:** latinaren imintzio aldrebestua, apropos eginá edo halaxe delakoan.
Preguntia: itauna, galdera.
02. **Iturrira:** Urkiolako iturriari zazpi itzuli emateak neskalaguna edo mutilaguna aurkitzea omen dakar.
- Dauzen:** dagozen, dauden.
Mutilekaz: mutilekin.
Tardau: tardatu, berantu, denbora luzatu.
03. **Horrein:** horien.
Santa Klara Erriojakoa: ardoaren aipamen sotila dago hemen.

AI ANGELA

(Euskalerrriaren Yakintza IV, R. M. Azkue, 19 or.)

01. Ai Angela
tunbalan belan jajai
Ai Fermintxo
edaizu gutxitxo.
Usoak Papora Paporanean
elorri baten ganean
nahi dozu hartu Simontxo auzoko
urregin gaztea senartxo?
02. Ez aita, ez ama
ez da neuk gura dodana.
Ai Angela!
Tunbalan belan jajai
Ai Fermintxo!
Edaizu gutxitxo.

AITTA DALA

(Euskalerrriaren Yakintza IV, R. M. Azkue, 20 or.)

01. Aitita dala txuntxulun berde
amama dala masusta
aita joan da Bitoriara
ama lepoan hartuta.
02. Bitoriako merkatuan
zapatu arratsaldean
ez euken gauzak prezio txarra
aita hara heldu zanean.
03. Bitoriatik albora dago
herri txiki bat Gamarra
kakarraldoen bildurragaitik
han geratu jat senarra.

01. **Txuntxulun:** onomatopeikoa. Baditu aldaerak: *susulun, sunsulun, xuxulun*.
Lepoan: bizkarrean.
02. **Euken:** zeukaten.
03. **Jat:** zait.

SARRI ASKOTAN IBILTEN DALA

(Frantziska Agirrezabala - Zeanuri. **Doinu Zaharren Inguruan**, U.E.U.- Jose Ramon Arbek eta beste hamarrek).

01. Sarri askotan ibilten dala
iper lainotan otsua
erreparuan bota egizu
damatxo zeure pausua.
02. Damatxo gazte konponidia
ondoko lore gorrie
zeure matrailak iruditzen dau
krabelinaren orrie.

03. Krabelinaren orriarekin
larrosa maiatzekoa
zeuri begire hementxe nago
damatxo bihotzekoa.
04. Solo landetan urtetan daude
udebarrien bitxiak
ilunean be argi eiten daude
damatxu zure begiek.

01. **Iper:** ifar, ipar.
02. **Konponidia:** *konponidua*'ren femeninoa.
Gauza gutxiz jana prestatzen edo jantzia
luzitzen dakiena, txukuna.
03. **Orri:** hosto.
04. **Daude:** dabe, dute.
Bitxiak: bitxiloreak.
Be: ere.
Eiten daude: egiten dute.

FUENTERRABIA

(Maria Astobiza - Orozko. Jon Aurre sorta)

01. Fuenterrabia herri txiki bat
plazia dauko zabala
hantxe be dituz alargun batek
galantak hiru alaba.
02. Neuk bere eskatu egin neuntsen da
hiruretatik zaharrena
baina errespusta jarri in eustan
mutil pobria nintzala.
03. Ni mutil pobre banintzan baina
zu panaderan alaba
ogi berotan jango ei leuke
bere ta neure jornala.

04. Ta ardo gozotan edango ei leuke
Erriojako kanala
Ebroko urakin be elei garbitu
zure atorra mazkala.

02. **Neuntsen:** nion.
Errespusta: ihardespen, erantzun.
In eustan: egin zidan.
03. **Panaderan:** panaderaren, okinandrea-
ren.
Ei leuke: omen luke.
04. **Elei:** ez liteke.

ABADEAREN LAPIKOTXUA

(*Abadearen lapikotxua*, **Idatz-Mintz, Literatur atalen sorta 12**, 17. or. Zeanuriko Elisabete Mendia Angoitari jasoak. Biltzaileak: Garbiñe, Angoitia, Bego Egilior, Izaskun Sagarna)

01. Ipiñaburu leku altuan
Undurragaren buruan
ikazginagaz ezkontzen danak
ez dau zentzunik buruan.
02. Atzo goizean prebentaduta
gaur naroazu basora
leku txarreko egur eginak
aterazoten botorra.
03. Harezpetxo baten jazarri nintzan
negarra fra-fra altzora
abadearen lapikotxua
etorri jatan gogora.
04. Abadearen lapikotxua
txikia baina gozua
ikazginaren lapikotua
handia baina harrua.

01. **Ikazginagaz:** ikazkinarekin.
Boto: ikatz egurra pilatzeko hautatzen
den lekua.
02. **Prebentaduta:** ez dakit zer izan daite-
keen.
Naroazu: naramazu.
Aterazoten: atera erazten.
04. **Lapikotxua:** eltzetxoa.
Lapikotua: lapikotzarra. Atzizki handi-
garria.

Horra nolako aldea aurkitu zuen abadearen neskametik ikazkina-
ren emaztera.

FAMILIA DOT ERDI BILOSIK

(Umeentzako ehun kantu Bizkaiko, Iñaki Gaminde. Euskeraren Iker Atalak 6, 74 or.
Labayru Ikastegia)

01. Familia dot erdi bilosik eztauke oinetakorik etxe barruan bildurrez dagoz kanpora urten ezinik.	03. Zapataijari agindu deusat egin yaiskule zapatak baina jakin dau nola garian zor pagatzaila eskasak.
02. Oinak ezeze eskuak bere daukez ozpelez beterik gure etxea ez da neguan ospitaltxu bat besterik.	04. Ez leskist inok burlerik eingo baneukaz behi bi galantak okelia jan eta narruagaz eukingo neukez abarkak.

01. Bilosik: biluzik, bilutsik. Eztauke: ez daukate. Dagoz: daude. Urten: irten, jalgi.	03. Zapataijari: zapatariari. Deusat: diot. Yaiskule: diezagula. Hemen <i>diezazhigula</i> .
02. Ezeze: ez ezik, eta gainera. Bere: ere. Daukez: dauzkate. Ozpel: hazkordin.	04. Leskist: leuskit, lidake. Baneukaz: baneuzka. Narruagaz: larruarekin. Eukingo neukez: edukiko nituzke.

NUNDIK HATOR, ASTOA?

(Umeentzako ehun kantu Bizkaiko, Iñaki Gaminde. Euskeraren Iker Atalak 6, 74 or.
Labayru Ikastegia)

01. Nundik hator, astoa? -Naparroatik otsoa. Hiri ere emango diat napar ardotxo gozoa.	03. Otso zaharraren hezia basoan gaizki hazia bihar hilena bajoat bere bajoat gaurko bizia.
02. -Ez nok bada ez egarri baia banok ni gosegi hire buru-belarri horrekin egin behar joat apari.	

02. Ez nok: ez nauk. Baia: baina. Joat: diat.	03. Hilena: hiltzea. Bajoat bere: badiat ere.

NIK BADAUKAT ALKONDAREA

(Cancionero Popular Vasco, R. M. Azkue, 1008 or.)

01. Nik badaukat alkondarea emaztegaiak emana alkondara mosolina sonbrerua kastor fina zapatetan kordona emaztegaiak emana.	02. Nik badaukat gerrikoa emaztegaiak emana gerrikoa seda fina pantaluak painu fina zapatetan kordona emaztegaiak emana.

03. Nik badaukat txalekua
emaztegaiak emana
txalekua korte fina
galtzerdiak txilindunak
zapatetan kordona
emaztegaiak emana.

01. **Mosolina:** muselina, ehun mota bat.

Painu: ehun, oihal.

02. **Seda:** zeta, ziriko.

Pantaluak: prakak, galtzak.

03. **Korte:** ebakia, ebakera.

Sortatxo hau eta beste bi aldaera guztiz antzeko ematen ditu Azkuek, Bizkaiko Arrazolan, Mallabian eta Zornotzan jasoak, baina ez daukate Bizkaian sortutako antzik.

SAN JUAN BAGILEAN

(Cancionero popular vasco. R. M. Azkue).

Udan, udan, udan
San Juanetan
dantzan eingo dogu
ifar-airetan.

01. San Juan bagilean
denpora ederrean
hamalau atso tronpeta joten
motrailu baten ganean.

02. Lirio lora ederrena
jaio da bagilean
lora ederrez beterik dago
Pazkua-Maiatzean.

03. Maiatzean lirio ederra
baia orain bagilean
hirukotxa ederrago da
Pazkua-Maiatzean.

04. Gure ortuan ginda lorea
San Juanetako heldua
San Juanak baino lehenago
gure usoak batua.

01. **Bagil:** ekain.

Motrailu: mortairu, zurez, harriz edo metalez eginiko ontzia, barruan aleak birrintzeko.

03. **Baia:** baina.

Hirukotxa: hirusta, belar mota bat.

04. **Ortuan:** baratzean.

ARDAOTXO BALTZA

(Euskalerrriaren Yakintza IV, R. M. Azkue, 78 or.)

01. Ardaotxo baltza, zer dakak hik?
Larregi edanak ez gauza onik.
Gizonak iminten badakik hik
zutunik ibili ezinik.

04. Andrea oinak erazten
berbako hamar erantzuten
gizonak dehadar andreari
"jagi zaitez edo jagi hadi".

02. Ur zikin horrek, zer diraustak?
Gizonak ito daroazak.
Balbeak harabil lankidetzat
Ut! Zapaburuak edaritzat.

05. Gizona aratuten inguruak
nun ete direan akuluak.
"Amatxo!" dehadarrez aingeruak
aitak jo ez daian, koitaduak.

03. Gaberdi ostean beranduan
etxea neke handiz jo genduan
Eskaratzaldea aldean sutondoan
panparreria bagenduan.

01. **Dakak:** dauka.
Larregi: gehiegi.
Iminten: ipintzen, jartzen.
Zutunik: zutik, tente.
02. **Diraustak:** diostak, esaten didak.
Ito daroazak: ito ohi dituk.
Balbe: heriotzari ematen zaion izena, zoritxarra.
Ut: ken hortik, alde.
03. **Ostean:** ondoren, ondoan, atzean.
Eskaratz: sukalde.
04. **Berbako:** berba, hitz bakoitzeko.
Dehadar: deihadar, oihera, orroa.
Jagi: jaiki.
05. **Aratu:** arakatu, astindu.
Jo ez daian: jo ez dezan.
Koitaduak: gaizoak, errukarriak.

AIZAZU TXIKI

(Euskalerrriaren Yakintza IV, R. M. Azkue, 51 or.)

01. Aizazu, txiki
aizazu, maite
nundik behera dago
Portugalete?
02. Portugalete
vino clarete
edango neuke
baso bat bete.
03. Baso txikia baino
handia nahiago
egunean baino
gabean gurago.
04. Edango neuke baina
ez dot nik edango
taberneriarekin
hasarrez nago.

ATSOA, ZER DINOE

(Cancionero Popular Vasco, R. M. Azkue, 349 or.)

01. Atsoa, zer dinoe
iturriokaitik?
Ez dala geldituko
huri hau ur barik.
02. Erromerian noa
ez daukat dirurik
balentzianatxo zaharra
saldu ez badagit.
03. Saldu egiten badot
balentzianea
zer erabiliko dot
euritzan, maitea?
- Errepika:
Mari Peliz zelan zabilz?
Ondo ibili, gitxi gastadu
Doala astotxoa
ta ongi olgadu.

01. **Dinoe:** diote.
Huri: hiri.
Barik: bagarik, barik.
02. **Balentziana:** soineko mota bat.
Ez badagit: ez badezat.
Olgadu: jolastu, dibertitu.

MARI PELIZ

(Cancionero Popular Vasco, R. M. Azkue, 328 or.)

01. Mari Peliz zelan zabilz?
Eder hori, galant hori
ondo zabilz?
-Ondo ibiltea gitxi gastatzea
ez dagonerako danean gordetea.
-Ondo egiten dozu
dibertidutea.

02. Mariako, Mariako
emoidana atorrea
Bilborako.
Zingiratzan jantzi eta hantxe erantzi
bien bitartean astiro ibiliko
ez dautsanat ezer bere
ezer bere egingo.

03. Kapotepean sarritsu
dabilen damea
ez dala bera bere
maleta deungea.
Ondo ibiltea...etab.

02. **Emoidana:** emaidan.
Zingira: padura, leku urtsua.
Ez dautsanat: ez zionat.

03. **Deungea:** dongea, txarra, gaiztoa.

MENDI GOIETAN

(Cancionero Popular Vasco, R. M. Azkue, 117 or.)

01. Mendi altuan aurten ez ei da
erromerurik loratu
nik iminita igartu izan zan
zuk iminita berdatu.
Frutuok ere onak dituzu
grazia halan badezu.

02. Larrosea ta krabelinea
diferenteak kolorez
aitak alaba agindu arren
amak egin lei emon ez.
Biak kontentu izan ezkerro
bitartekorik behar ez.

03. Larrosatxoak bost orri daukaz
krabelineak hamabi
nire umea gura dabenak
eskatu bere amari.
*Ama zuhur daukan neskatilea
bizi lei ardura barik.*

04. Goiko mendian edurra dago
errekaldean izotza
neu zuregandik hurre nago ta
pozik dadukat bihotza
*zure ondoan udako bero
egingo jat neguko hotza.*

01. **Ei:** omen.
02. **Egin lei:** egin lezake.

03. **Daukaz:** dauzka.
Gura dabenak: nahi duenak.
04. **Hurre:** hur, hurbil.

Kurtsiban datozen lerroak Azkuek berak osatuak datoz kantute-
gian, lekukoak gogoratzen ez zituelako.

SANTULARI ZETAN DOA

(Cancionero Popular Vasco, R. M. Azkue, 349 or.)

01. Santulari zetan doa
Portugaletera?
Ontziaren aitzakian
damokikustera.

02. Egun batean Santulari
harantza joala
biderdira urten eutsen
ta emon emonala.

01. **Santulari:** santuzale, santuen bisitatzai-
le.
Damok: plural hurbila. Dama hauek.

02. **Joala:** zihoala.
Urten eutsen: atera, jalgi zitzaizkion.

GIZONAK EZ DAU BEHAR

(Cancionero Popular Vasco, R. M. Azkue, 311 or.)

01. Gizonak ez dau behar
ezkondua damu
Jaungoikoak emonik
andra on bat badu.

03. Gizonak gura badau
bere deskantsua
andrea hartu begi
zaharra ta antzua

02. Jaungoikoak emonik
halan daukat euki
andra ona daukana
ez dot nik erruki.

04. Andrea hartuten badau
gazte umatsua
zelan bilatuko dau
harentzat pentsua?

∞

03. **Gura badau:** nahi badu.
Deskantsua: atsedena.
Hartu begi: har beza.

04. **Umatsua:** ume asko egin dituen.
Pentsua: animalientzat alea.

ASTO BAT DAUKAT

(Euskalerrriaren Yakintza IV, R. M. Azkue, 30 or.)

01. Asto bat daukat saltzeko
Peliz erosten hasteko
kuartotxo batzuk nahi nituke
esku artean sartzeko.

03. Asto belarri tristea
bata bezela bestea
dirurikan ezin hartu
izan arren ustea
zergatik ez zan gaztea
itxura bako trastea.

02. Gure astotxo zahartxo
aitak etxean sartua
bost aldiz garbatu jako
berori ezagutua.

04. Peliz bizi da Zegaman
astorik ez du eraman
albeiteruak bazekian
tratu horren berri boladan
hark esan dio nola dan
ai egon balitz Malagan.

∞

01. **Koartotxo:** diru txikia, sosak.

03. **Bako:** bageko, gabeko.

02. **Garbatu jako:** damutu zaio.

Sortatxo dotore hau, Azkuek Bizkaiko Mallabian jaso arren, Gipuzkoa aldetik etorria izango da.

ENE ASTOTXU MANTXINE

(Noeren ontzia. A. Zavala. Auspoa 136. 45. orrialdetik aurrera)

01. Ene astotxu mantxine
jaio zinian aintxine
gure Peruk ei dauko
kuadratu ezine
ikusi eta muzine
ez gaztie ixen bazine.

03. Belarri makal pestie
bata bezela bestie
sekule dirurik ezin hartu
izan arren ustie
zergatik ez zan gaztie
etxura bako trastie.

02. Asto zaharra ta elbarrie
munduan parregarrie
bost aldiz pasatu du
gose eta egarrie
puntez behera belarrie
nire begi-mingarrie.

04. Benta onak uzten ditu
zauri asko bistan ditu
zakua ipinitakuan
begi biak ixten ditu
joaten ezin entenditu
kargak bertan uzten ditu.

05. Asto bat daukat saltzeko Pelix erostuna hartzeko kuartotxo bi nahi neuke egin esku artian sartzeko	06. ... ... albaiterua hasi jaku nere kontra hizketan hark esan dio nola dan ai egon balitz Malagan!

01. Mantxine: maltsina, asmo bihurrikoa, tranposoa. Aintxine: antxina, aspaldi, duela anitz denbora. Ei dauko: omen dauka. Ixen: izan.	03. Makal: ahul. Pestie: gaiztoa, zitala. Etamura bako: itamura gabeko. 06. Albaiterua: albaitaria. Jaku: zaigu.

Ondoren A. Zavalak aldaera hau ematen du, Oiartzungo Juan Mari Lekuonak emana, zeinaren arrebak Primitibak apaiz bati ikasi omen zion, honek halaber, 1936an Arabako Zirion apaiz zegoela, apaiz-lagunen artean ikasi omen zuena.

01. Astua daukat saltzeko falta erostuna hartzeko kuarto bi nahi nituzke eskuartean sartzeko ustez ez nabil galtzeko desportuna det biltzeko.	02. Astua daukat zahartue aitak etxera sartue orain hemeretzi urte mundu hontara sortue. Horra urtien kontue badauka eskarmentue.

03. Eskarmentuez jantzie
merkatariek utzie.
Nik zerbait eskatu arren
ofrezimentu txikie
poltsa muturra itxie
nik hutsik daukat ontzie.

01. Kuarto: Espainiako antxinako txanpon bat, hiru bat zentimo balio zuena.	03. Merkatari: saleroslea. Ferietan, abere bat edo dena delako gai bat erosteko gogoia erakusten duena, tratura datorrena.

ANTONIO GOIKO KALEKOK

(Euskalerraren Yakintza IV, R. M. Azkue, 55 or.)

01. Antonio Goiko Kalekok txahalen dirua dauko txahalen dirua pagetako bibolina bahituran dauko.	03. Antonion andrea txikitxo polita kana bi perkalegaz gonadun jantzita.
02. Antonio, nora hoa heure bibolin horregaz? Urkiolara erromerian noa ni etorri nahi bozu neugaz.	04. Antonio binbolin zaharrak aurten hilgo dira gazteak beste urtean alai gagozan bitartean.

01. Pagetako: pagatzeko. Bahitura: diru ordeztu den prenda, ordaindu ahal izan arte.	02. Horregaz, neugaz: horrekin, neurekin. Bozu: badozu. 03. Kana: luzera neurria, metroa baino zerbait laburragoa.

Perkal: ehun mota bat.

04. **Gagozan:** gauden, egon gaitezen.

Kopla hauetan agertzen den *Antonio* hau *Antonio Goitia* da, erromeriak jotzen ibiltzen zena eta izena dakigun kopla jartzaile bakarra. Bere berri gehiago **Abel Muniategi Sortan**.

AI NEURE BALTZERANA

(Euskalerrriaren Yakintza IV, R. M. Azkue, 126 or.)

Txio, txio txoria
poztu daiten habia.

01. Ai neure baltzerana
alperrik galdua
mandazaina zenduan
zuk lagun hartua.

02. Itxarongo neuskezu
pare bat urtean
gazte zoroa nahi ta
galdu zenaitean.

03. Alargun naizelako
eztegu gauean
arran hoska mutilak
ager zedaitean.

04. Kale mustur bietan
suak eingo doguz
Donianeko suak
hotz danak berotuz.

Daiten: dadin.
Habia: kabia.

02. **Neuskezu:** nizuke.
Zenaitean: zinen.

03. **Eztegu:** ezta, ezkontza.
Arran: zintzarri, joare.
Zedaitean: ziren.

04. **Mustur:** mutur.
Doguz: ditugu.

Ageri diren aditz forma arkaikoez oso pieza antxinakoa dela adierazten dute.

NEURE ALABA MANUELATXU

(Euskal Baladak - Bigarren Liburua, 135. or. Joseba Lakarra, Koldo Biguri, Blanka Urgell)

01. Neure alaba Manuelatxu
neure esan bat eidazu
atostean dagon kantoreari
datorkidala esaiozu.

02. Behin banengoan kalean
harri hotzaren ganean
dama polit bat etorri jatan
han zer egiten nengoian.

03. –Egun on asko euki daijala
ontziko maisu gaztea
–Beste hainbeste euki daijala
linda damatxu geurea.

04. –Aitak eta amak biraldu nabe
datorkidala geurera
datorkigula gurera eta
geurekin apaldutera.

05. Geurekin apaldu eta gero
kantuen irakastera.
–Nire kantua gura dabena
betor neurekin bordera.

06. –Eskerrik asko mila mesede
eztot holako usterik
etxean nabe aitak eta amak
ni ondo estimaturik.

07. Egin zuen berba bat eta
sartu zuen kapapean
sartu zuen kapapean eta
eroan zuen ontzian.

08. Lobedar bat ipini nion
bi bularren erdian
linda dameau lo joan jatan
bostehun legua bidean.

09. Portunaz bere suertau jatan
ontzian atia jotia
ordu hatantxe itzartu jatan
linda damatxu neurea.

10. –Ontziko maisu gaztea
badezu kanibetea?
–Eztot nik kanibetarik baia
emongo deusut sablea.

11. Sable hau eskura hartuta
hemen sartu zuen sabel berean
ordu hatantxe hilotzitu zan
linda damatxu neurea.
12. -Neure mutilak, lagun onak
zer egingo diot honeri?
-Guzti guztiok laztan bana emon
bota daiogun urari.

01. **Atostean:** ate ostean, atearen atzean.
02. **Nengoian:** nengoen.
03. **Daiala:** dezala.
Linda: polit, pertxenta.
04. **Biraldu nabe:** bidali naute.
Geurera: geure etxera.
05. **Gura dabena:** nahi duena.
Bordera: bordora, untzira, untzi gainera.
07. **Berba:** ele, hitz.
Eroan: eramán.
08. **Lobedar:** lobelar.
Dameau: dama hau.
Joan jatan: joan zitzaidan.
09. **Portunaz bere:** hain zuzen ere, hain zortez ere.
10. **Kanibetea:** ganibeta, labana.
Baia: baina.
Deutsut: dizut.
11. **Sabel berean:** bere sabelean.
Hilotzitu: hiloztu, hilotz, gorpu bihurtu.
12. **Honeri:** honi.
Daiogun: diezaiozun.

USOAK

(Euskalerrriaren Yakintza IV, R. M. Azkue, 380 or.)

Usoak ponporron ponporronila
elorri baten ondoan.

01. Geure alaba, gura ete dona
harotz mutil bat senartzat?
Ez aita, ez ama
hori ez da nik gura dodana.
02. Geure alaba, gura ete dona
hargin mutil bat senartzat?
Ez aita, ez ama
hori ez da nik gura dodana.

Eta honela beste lanbide batzuk:

03. Geure alaba, gura ete dona
konfiteru bat senartzat?
Ez aita, ez ama
hori ez da nik gura dodana.
04. Geure alaba, gura ete dona
soldau mutil bat senartzat?
Bai aita, bai ama
horixe da nik gura dodana.

01. **Gura ete dona:** nahi ote dun.
03. **Konfiteru:** gozogin, gozogile.

AI ZE GIZON ZUHURRA

(Euskalerrriaren Yakintza IV, R. M. Azkue, 48 or. Baita Cancionero Popular Vasco, 269 or.)

01. Ai ze gizon zuhurra dan
Matxintxo gurea
prakatxo zaharrak eta
ona umorea.
03. Ez dot inoiz ikusi
gure Matxin lotan
orduan bere ahal dauko
pipea ezpanetan.
02. Igaz artorik ez ta
aurten hil andrea
ze bizimodu dok hori
Matxintxo gurea?
04. Pipeak hiltan dautso
barruko gosea
pipa horri esker bizi da
Matxintxo gurea.

01. **Zuhurra:** argia, buruz bizkorra.
03. **Bere:** ere.
- Ahal dauko:** ahal dauka, edukiko ahal du, segur edukiko duela.
04. **Dautso:** dio.

Kopla hauek Azkuek ber-ikutuak eta osatuak dira, azken biak oso osorik. Dena den, oso dotore gelditu da. Piezatxo honen edukiak eta formak beti xarmatu nau.

SOLORA NINOALA

(Cancionero Popular Vasco, R. M. Azkue, 132 or.)

01. Solora ninoala
solotik nentorrela
laztana ikusi neban
bidean lo zetzala.
02. Eskutxoaz ikutu neutsan
hila ala bizia ete zan
altzotxura saltatu eustan
neuk gura ez nebala.
03. Hamabi kabelina
larrosarikan baga
geure ortuan bere
kabelinea bada.
04. Eskutxoaz ikutu neutsan
hila ala bizia ete zan
laztan bat emon eustan
neuk gura ez nebala.

∞

02. **Altzo:** magal.
Eustan: zidan.
03. **Baga:** bage, gabe.
Ortuan: baratzean.
Bere: be, ere.

04. **Eskutxoaz:** eskutxoarekin.
Neutsan: nion.
Gura ez nebala: nahi ez nuela.

NERE MAITE POLITA

(Cancionero Popular Vasco, R. M. Azkue, 122 or.)

01. Neure maite polita
zelan zara bizi?
Zortzi egun honetan
ez zaitut ikusi.
02. Uste dot zabilzala
neugandik igesi
ez deustazu emoten
atsakabe gitxi.
03. Munduak jakin eta
zeuk ez jakitea
ondo egiten dozu
zurikatutea.

∞

02. **Deustazu:** didazu.
03. **Zurikatu:** disimulatu. Hitz honek Azkueren zuzenketa dirudi. Kopla honen amaia **dibertidutea** delakoan nago.

LONDRESEN DOT NEUK SENARRA

(Cancionero Popular Vasco, R. M. Azkue, 995. or.)

Oi hau egia
daigun jira bi, Maria.

01. Londresen dot neuk senarra
zirin-bedarrak ekarten
bera handik dan artean
gu hemen dantza gaitezen.
02. Kapoiak dagoz erretan
oilaskotxuak mutiltzen
horrek ondo erre artean
gu hemen dantza gaitezen.

03. Neure oilanda nabarra
txikarra baina zabala
zetan hoa hi auzora
etxean oilarra donala?

05. Neure mutiltxu txoria
hik esan eustan egia
gaur gabeen dantzatuko zala
nire emazte Maria.

04. Neuk ugazaba nekusan
Izurdiako zubian
hori zestotik urten artean
gu hemen dantza gaitezan.

∞

01. **Zirin-bedar:** purga-belarra.
02. **Mutildu:** muskildu, lumatu.
03. **Zetan:** zertan, zertara.
Txikarra: txikia.
Donala: dunala.

04. **Ugazaba:** nagusia.
Nekusan: ikusten nuen.
Zestotik: zaretik, saskitik.
05. **Esan eustan:** esan hidan.

ZUNGULU BEDARRARENAK

(Deunoro Sardui sorta)

Ai hau egije
ene zungulu Marije.

01. Nire senarra Londresen
zungulu-bedar ekarten
handi etxera etorri arte
guztiok jantzan egiten.

03. Nik ugazaba topatu neban
bide barriko zubijen
handik etxera ekarri neban
sardine zesto barruen.

02. Oilaskotxuek prijitzen
kapoatxuek moskiltzen
harek prijitzen diran artean
guztiok jantzan egiten.

04. Nire oilanda nabarra
txikia baina zabala.
Zetan habil era horretan?
Etxean dona senarra.

05. Nire krijedu zolijek
esan jaustazak egijek
gaur arratsean jantzan eingo jok
nire emazte Marijek.

06. Ene krijedu zolije
hik esan daustak egije
egije esan daustakalako
hiret zat mando gorrije.

∞

01. **Zungulu-bedar:** tabako belarra ijitoen
argotean.
Jantzan: dantzan.
02. **Moskiltzen:** lumatzen.
Harek: haiek.
03. **Ugazaba:** nagusia.
Topatu neban: aurkitu, kausitu nuen.
Zubijen: zubian.
Zesto: zare, otarre.

05. **Krijedu:** kriadu, morroi, mutil.
Zolijek: zoliak, argiak, erneak.
Esan jaustazak: esan zizkidak.
Eingo jok: egingo dik.
06. **Daustak:** didak.
Daustakalako: didaalako.

PERRETXIKOTAN

(Cancionero Popular Vasco, R. M. Azkue, 131 or.)

01. Perretxikotan nebilenean
Mendiolako basoan
dama gazte bat aurkitu neban
gorosti baten ondoan.

02. Zoroa nintzan eroa nintzan
jarri nintzakon alboan
amantaltxoa zabaldu eta
hartu nenduen alboan.

∞

01. **Neban:** nuen.
02. **Nintzakon:** nintzaion.
Nenduen: ninduen.

PERRETXIKOTAN NENBILENEAN

(Franziska Agirrezabala - Zeanuri. Doñu zaharren inguruan. U. E. U. Jose Ramon Arbek eta beste hamarrek).

- 01. Perretxikotan nenbilenean
Mendiolako basoan
dama gazte bat aurkitu neban
elorri baten alboan.
02. Gaztea nintzan, zoroa nintzan
jarri nintzakon alboan
amentaltxoa zabaldu eta
hartu ninduen altzoan.
03. Itaundu neuntsan: Nongoa zara
damatxo bihotzekoa?
-Jakizu ni naiz pobreen ama
Birjina Arantzazukoa.
04. Uiak bere txantxarrak janda
ez dabe osagilerik
ohitura zaharrak galdu ziran da
hobenak lotu bagarik.
05. Gaztea nintzan, zoroa nintzan
itaundu neuntsan men-menik
-Zergatik zagoz, ama galanta
hain triste bakar bakarrik?

- 02. Nintzakon: nintzaion. Bere: be, ere.
03. Itaundu neuntsan: galdetu nion. Osagilerik: medikurik.
Hobenak: pekatuak, gaiztakeriak.
04. Ui: oi, hortz-haginak inguratzen dituen gunea. Lotu: gelditu, bizkaieraren eremu batzutan.
Txantxarra: hortzak herdoitzen eta useltzen dituen gaitza.
05. Men-menik: apal-apalik, menpetasunez.
Zagoz: zaude.

FRANTZIAKO BEZPERAK

(Euskalerrriaren Yakintza IV, R. M. Azkue, 318 or.)

Lan liraun lan liraun
lan liraun lan lan
lan leren lin lirin
lan lin laun.

- 01. Heretxerik haretxera salto
bost txorikuma zinko
aitearekin amearekin siete
habixearikin ocho.
02. Mutil, nun dok asto?
Hartzak eta otsoak egin joek
puskarik asko.
Nire astoa egin bajoek puskarik asko
hik eta nik eta Maria gureak
beharko joagu urtebarri-aurre gaizto.
03. Ene astotxu laztan laztana
Bitoriako kakatzetan datzana.
04. Ene astoak egin eban ostiko
apurtu zituan ehunda
hirurogeita hamabost lapiko.
05. Lapikoginak ekarri dau alkate
hari bere apurtu deutso buruxe.
06. Alkateak ekarri dau jueza
hari bere hautsi deutso puxeza.

01. **Aitearekin, amearekin:** Animalien, batez ere hegaztien kasuan, *aita* eta *ama* artikulu mugatzailez deklinatzen dira. *Amea, amearen, ameari...*
Habixearekin: habiarekin, kabiarekin.
02. **Joek, bajoek, joagu:** diate, badiate, diagu.
03. **Kakatzetan:** lupetzetan, lokatzetan.
04. **Lapiko:** eltze.
05. **Deutso:** dio.
Buruxe: burutxoa.
06. **Jueza:** jujea, epailea.
Puxeza: uzkia, ipurdia. Azkuek hitz honen erdarapena puntu jarraian uzten du eta horrelako zerbait izango da.

JOSE MONDRAGOK DEKO

(Frantziska Agirrezabala - Zeanuri. **Doinu Zaharren Inguruan** U.E.U. Jose Ramon Arbek eta beste hamarrek)

01. Jose Mondragok deko
 katue krudela
 dauka bere ez dekula
 hain baino argala.
02. Hogetamairu erralde
 zerbait gitxiago
 errotako pisuetan
 piseturik dago.
03. Narrue be bazeukan
 izerea langoa
 zapata oriluak eiteko
 alagalakoa.
04. Buztena be bazeukan
 kana t'erdi luze
 egurrek ekarteko
 balioko leuke.
05. Gantzagie be bazeukan
 ikaragarria
 iruliko laukela
 errotako harria.

01. Kopla honen bigarren puntua nahasturik dago. Honela behintzat ez dauka zentzu handirik. Beste aldaera batek dio: *guk bere ez dekule* (daukagule) *entero makala*.
02. **Erralde:** pisu neurria, bost kilokoa.
03. **Izerea:** izara, maindirea.
Langoa: bezalakoa.
Alagalakoa: aproposa, aukerakoa. Gaztelaniazko *a la gala* 'tik.
05. **Gantzagi:** koipea.
Iruliko laukela: irauliko lukeela.

JOSE MONDRAGONEK

(Cancionero Popular Vasco, R. M. Azkue)

01. Jose Mondragonek dauko
 katua por gala
 geurean bere ez dago ta, Monona
 hain bere ta argala.
02. Berrogeta hamar erralde
 zerbait gutxiago
 errotako pisuetan, Monona
 pisaturik dago.
03. Goiko sala barrian
 emon notsan gatza
 hartuko ete dostan, Monona
 daukat bildur gatxa.
04. Irrietan, arrauetan
 zortzi egun honetan
 gure andrak derautse, Monona
 koipeak urketan.
05. Hiru sebo opiltxo ditu
 hirurak handiak
 iruditen jat niri, Monona
 errotako harriak.
06. Anaiari bialdu notsan
 erregalu mortzila
 ezpanak koipatuta, Monona
 hor dabil mutila.
07. Surmintz eta belarriak
 ondo gordetako
 auzoko jenteentzat, Monona
 San Kristobaleko.

02. **Erralde:** bost kiloko pisu neurria.
 03. **Notsan:** nion.
Hartuko ete dostan: hartuko ote didan, gatza alegia.
Bildur gatxa: bildur handia.
 04. **Irrietan arrauetan:** onomatopeikoak.
Derautse: dihardute, ari dira. Gaur laburturik erabiltzen da: *deutsot, deutsok, deutsozu, deutsogu, deutso...* Baita iraganean ere: *neutson, eutson, eutsen...*
Urketan: urtzen.
05. **Sebo:** gantz, koipe.
Jat: zait.
 06. **Mortzila:** odolki, odoleste.
Ezpanak: ezpainak.
 07. **Surmintz:** sudurmintz, sudurzuloak luzetara erdibitzen dituen ormatxoa.
Gordetako: gordetzeko.

TXANTONEK EI DEKOLA

(Jon Enbeita bertsolariak Ereñoko Jorge Elordietari jasoak)

01. Txantonek ei dekola
 katue formala
 guk bere ez dekule
 entero makala.
 Berrogeta hamar erralde
 zerbait gitxiago
 errotako pixuetan
 pixaturik dago.
02. Buztena be bazuan
 kana t'erdi luze
 abarretako sokatzat
 gordeta ei dauke.
 Surmintz eta belarri
 San Kristobaletako
 euzoko neskazahar guztiek
 batute jateko.
03. Abadiari eroan nion
 erregalu murtzile
 ezpanak koipezteute
 ai te va mutile!
04. Baresariak ere
 pitxer bete koipe
 gaztiak entzun dozue
 beste horrenbeste?

01. **Ei dekola:** omen daukala.
Ez dekule: ez daukagula.
Erralde: bost kiloko pisu neurria.
02. **Surmintz:** sudurmintz, sudurzuloak luzetara erdibitzen dituen kartigalozko ormatxoa.
03. **Koipezteute:** koipeztaturik, koipez beterik.
Murtzile: odoleste, odolki.

SALTULARI KAMINOK

(Franziska Agirrezabala - Zeanuri. Doinu zaharren inguruan. U. E. U. Jose Ramon Arbek eta beste hamarrek).

01. Saltulari Kaminok
 ez jaukek dirurik
 lau alaba jaukezak
 ezkondu bagarik.
02. Bostgarrena semea
 kapote zaharragaz
 koneju bat dirudi
 bere bizerragaz.
03. Dingilin dangoloa
 ez nok ni zoroa
 Santa Katalineko
 dendari koxoa.
04. Zakuen sartu jaudek
 zakuek zuloa
 handixik agiriok
 kadera koxoa.

01. **Saltulari Kamino:** bidelapur, gaztelaniazko *salteador de caminos* en euskal-erdal nahastea. Kopla honen aldaera zuzenagoa Eulogio Gorostiagaren sortan dator. Ez da bidezko dirurik eza eta seme-alaben berria lapurraren ahoan jartzea, honek asaltatu duenaren ahoan baizik, zeinak arrazoiak edo aitzakiak ematen dituen, lapurrak barka diezaion. Beraz, *saltulari kamino, ez jaukat dirurik, lau alaba jaukazat...*
- Bagarik:** barik, gabe.
02. **Zaharragaz:** zaharrarekin.
Koneju: untxi.
03. **Koxoa:** herrena.
04. **Jaudek:** diate.
Agiriok: berak agiri dik. Kopla honen aldaera batzutan *kadera gozoa* kantatzen da, baina bistan da *koxoa* dela ironiak eskatzen duena.

AI PERU PERU

(Idem)

01. Ai Peru, Peru, Peru!
Zu beti alperra
sarri izango dozu
alkondara zaharra.

03. Alkondara agirian
frakaren zulotik
eta txapel txatala
belarri ondotik.

02. Baserriko mutila
kotsolagarria
kolkoan arto zati
ikaragarria.

03 **Frakaren:** prakaren, galtzaren.
Txatal: zati txikia, batez ere ehun, paper eta horrelakoen mozkin luzangak.

EMON EMON

(Euskalerrriaren Yakintza IV, R. M. Azkue, 60 or.)

01. Emon, emon Pepetxuri
txakolina edaten
aurten karu dago baina
ez da inportaduten.

03. Jai egunez txakolinez
barrua bete ezker
abarkadun auzolagun
guztiok gagoz bero bero.

02. Txako txako, txako ta txako
txakolin Antzorakoa
ez da besteak langoa
ura dalakoan
burura igon daroa.

04. Mahats urina pitxar bina
edanarren zutunik
batzuk motel motelik
irradari zantzolari
ager gara zororik.

05. Bi ailara kurtzetara
lurrean irarrita
ikotika, artasika
irradan bat hasten da.

06. Batzuk uju besteak juju
berein agurak han dira
bekaitzarren begira
bizkor ta azkar lehena bakar
dabil jira ta bira.

Errepika:

Txakolin, txakolin
txakolin eta txuzpin
txakolin, txakolin
txakolinak on egin.

01. **Karu:** kario, garesti.

Kurtzetara: gurutzetara, gurutze egin da.

02. **Langoa:** bezalakoa.
Igon daroa: igon ohi du.

Irarri: jar erazi, ezarri.

Ikotika: ihutika, jauzika, zaldia adibidez.

03. **Gagoz:** gaude.

Artasi: guraize.

Irradan: dantzan.

04. **Mahats urina:** mahats ura, jusa.
Irradari: dantzari, mugimenduan.
Santzo: irrintzi, oihu.

06. **Bekaitzarren:** bekaitzagatik, inbidia bide dela.

05. **Ailara:** alde batetik bakarrik landutako zumitza.

Sorta honetan lehen koplak biak Azkuek Lumotar bati jasoak dira. Hurrengo laurak berak edo bere gisako batek eginak izan behar dute nahitaez.

TXOMIN ZE ORDU DE?

(Frantziska Agirrezabala - Zeanuri. Doinu Zaharren Inguruan, U.E.U. - Jose Ramon Arbe eta beste hamarrek)

Txomin ze ordu?
Ordu batak.
Txomin ze ordu?
Ordu biek.
Txomin ze ordu?
Hirurek.
Txomin ze ordu?
Laurek.
Txomin ze ordu?
Bostak.
Txomin ze ordu?
Seirek.
Txomin ze ordu?
Zazpirek.
Txomin ze ordu?
Zortzirek.
Txomin ze ordu?
Bederatziek.
Txomin ze ordu?
Hamarrak.
Txomin ze ordu?
Hamaikak.
Txomin ze ordu?
Hamabiek.

-Nire lapikoa egosite dao?
-Bai, egosi ez eze
katuek eta txakurrek jan be bai.
-Katue ta txakurre non daoz?
-Mendien gora.
-Mendie non dao?
-Suek erreten.
-Sue non dao?
-Urek amatau.
-Ure non dao?
-Behiek eta txahalak edan.
-Behie eta txahala non daoz?
-Arrabatik zehar ibiliko dire.

Dao, daoz: dago, dagoz, daude.

Erreten: erretzen.

Amatau: itzungi, itzali.

Arraba: Zeanuri gaineko eta Gorbea azpiko landa ospetsua.

Sorta hau eta hurrengo San Martinena berez ez dira koplak, errezi-tatzekoak baizik, baina koplazaren izpiritutik, batez ere balada eta erromantzeen izaeratik, oso hur daudelako sartzen ditut hemen, adibide gisa areago. Elkarrizketa neurtu gabe hauek, forma pixka bat emanik, erromantze bihur daitezke.

SAN MARTIN

(Justo Respaldiza - Orozko. Jon Aurre sorta)

San Martin, esaik bat.
Gure Jaune bera dok bat
berak salbauko gaiozak.

San Martin, esaik bost.
Kristoren bost ilagak bost
lau Ebanjelistak lau

...

San Martin, esaik bi.
Erromako altara santuek bi
gure jaune bera dok bat
berak salbauko gaiozak.

San Martin, esaik sei.
Sei serbilek dozak sei
Kristoren bost ilagak bost

...

San Martin, esaik hiru.
Hiru eternidadeak hiru
Erromako altara santuek bi
gure Jaune bera dok bat
berak salbauko gaiozak.

San Martin, esaik zazpi.
Zazpi sakramentuek zazpi
sei serbilek dozak sei

...

San Martin, esaik lau.
Lau Ebanjelistak lau
hiru eternidadeak hiru

San Martin, esaik zortzi.
Zortzirek zeruek
zazpi sakramentuek zazpi

...

San Martin, esaik bederatzi.
Berderatzi ordenamentuek
zortzirek zeruek

...

San Martin, esaik hamar.
Hamar mandamentuek
berderatzi ordemanentuek

...

San Martin, esaik hamaika.
Hamaika mile aingeruek
hamar mandamentuek

...

San Martin, esaik hamabi.
Hamabi apostoluek
hamaika mile aingeruek
hamar mandamentuek
bederatzi ordenamentuek
zortzirek zeruek
zazpi sakramentuek
sei serbilek
bost lllagak
lau Ebanjelistak
hiru eternidadeak
Erromako altara santuek bi
gure Jaune bera dok bat
berak salbauko gaiozak.

∞

Dozak: dituk.
Gaiozak: gaitik.
Deutset: diot.

Seigarrenean, hemen *serbilek* dion moduan, beste aldaera batzutan *argileohiak*, *argilariak* eta gisakoak datoz. Kandelabroak alegia.

Textu honen azpian ipuin bat dago, deabruak San Martini egin omen zion proba bat. Eta bai solemnitatea sortzen duela, bere egitura uniforme eta errepikatuz! Zerbait izan behar, kondaira honen aldaerak oso ugariak bait dira bazterretan, herriak maite izan duen seinale.

AMA

(Euskalerrriaren Yakintza IV, R. M. Azkue, 53 or.)

01. Ama, gura badozu mutilik erosi Bilbo zaharrean dagoz lau zirian zortzi.	05. Bilbo dinoe, Bilbo dinoe ez dago Bilbo langorik txokolatea hartuteko goizean bero berorik.
02. Lau ziri gitxi da ta lau maraira ezker Askaoko iturrian elejia dago.	06. Maitea, Bilbora noa ezertxo gura badozu. -Ulerearen puntarako zintatxo bat ekarridazu.
03. Bilbo zaharreko atsoak okerrak eta gaiztoak ardao gozotan gastauko leukez ohien azpiko lastoak.	07. Maitearen portalean arbola eder bi bata da lirio ta bestea madari.
04. Bilbo zaharrean barberu asko endemas Barrenkalean nongo barberuk osatuko nau eztula jatortanean?	

01. Ziri: zuri, Espainiako lehengo diru bat.	Osatu: sendatu.
02. Marai: Espainiako lehengo diru bat, <i>marabedia</i> .	Jatortanean: datorkidanean.
Eleji: aukera, hautatzeko modua.	05. Dinoe: diote.
03. Leukez: lituzkete.	Langorik: lakorik, bezalakorik.
04. Barberu: sendagile, praktikante antzeko bat.	06. Ulerearen: ulearen, ilearen.
	07. Madari: udare, txermen.

IRETARGIAK ARGI EITEN DAU

(Idatz-Mintz - Literatur atalen sorta 5. 10. or. Adolfo Arejita)

01. Iretargiak argi eiten dau zeru altuan bakarrik zazpi aingeru atzian ditu zortzigarrena makalik.	04. Ni gaur arratsean hilgo naz eta etorri nire gorpura nire gorpura zatozenian igongo dozu korura.
02. Zazpi mediku ekarri dautsez bakotxa bere heritik zazpirak bere ez dautse igarri zer dauan geixo horri.	05. Handixik behera bajeko zara Birjina Amaren ortura han hartukozuz, han hartukozuz zazpi larrosa eskura.
03. Zortzigarrena ekarri dautse Indie-Madriletatik zortzigarrenak igarri dautso atean sartu ein barik.	06. Zazpi larrosa eskura eta zortzigarrena mosura zeruko Jaunak pentsau ez daian nire lutua dozula.

01. Iretargia: ilargia. Makalik: gaisorik, ondoezik.	02. Dautsez: dizkiote. Dauan: duen, daukan.

03. Dautse: diote. Dautso: dio.	Ortura: baratzera. Hartukozuz: hartuko dituzu.
04. Gorpu: gorputz hila, hilotza.	06. Mosura: muturrera, aho aldera. Pentsau ez daian: pentsa ez dezan.
05. Bajeko: bajatuko, jaitsiko.	

IZAR EDERRAK (I)

(Cancionero Popular Vasco, R. M. Azkue, 989 or.)

01. Izar ederrak argi eiten dau zeru altuan bakarrik ez da bakarrik, lagunak ditu Jaun zerukoak emonik.	04. Handixek behera jatsiko zara Birjina amaren ortura ... ...
02. Zazpi aingeru aldean ditu zortzigarrena gaixorik zazpi mediku ekarri deutsez India-Madriletatik.	05. Hartu kabelina bat eskura larrosatxu bat mosura mundu guztiak esan ez daian neure lutua dozula.
03. Gaur hamarretan hilgo naz eta erdu neure entierura gorputz santa hau enterraduta igongo dozu korura.	06. Aingerutxoak esaten dabe salbean Ave Maria gero guztiok gozadu daigun zeru altuan gloria. Amen, Ave Maria.

02. Aldean: alboan, ondoan. Deutsez: dizkiote.	05. Mosu: mutur, ahora. Daian: dezan.
03. Erdu: zatoz, etor zaitetz. Entierura: ehorzketara, lur-ematera. Enterraduta: enterraturik, ehortzirik.	06. Dabe: dute. Gozadu daigun: goza dezagun.

IZAR EDERRAK (II)

(Euskalerrriaren Yakintza IV, 187 or. eta Cancionero Popular Vasco, 990 or., R. M. Azkue)

01. Izar ederrak argi egiten dau zeru altuan bakarrik ez da bakarrik, lagunak ditu Jaun zerukoak emonik.	05. Gaur arratsean hilgo naz eta etorri gorpu ondora errosario zuri eder bat esku artean dozula.
02. Zazpi aingeru aldean ditu zortzigarrena gaixorik zazpi mediku ekarri deutsez India-Madriletatik.	06. Neu enterretan naroenean igongo dozu korura handixek behera salto egingozu Birjina Amaren ortura.
03. Harek igarri, harek igarri nundik dagoan gaixorik amore-minak baditu honek errai artean sarturik.	07. Larrosea ta krabelinea hartungo dozuz eskura jente guztiak esan daiela neure lutua dozula.
04. Guzurra dino mediku honek nik ez dot amore-minik	08. Aingerutxoak esaten dabe salbean Ave Maria gero guztiok gozatu daigun zeru altuan gloria. Amen, Ave Maria.

02. **Deutsez:** dizkiote.
04. **Dino:** dio, esaten du.
05. **Gorpu:** hilotz, gorputz hila.
06. **Enterretan naroenean:** ehorztera, enter-
rratzera naramatenean.
Egingozu: egingo dozu.

07. **Hartungo dozuz:** hartuko dituzu.
Daiela: dezala.
08. **Dabe:** dute.
Daigun: dezagun.

IZAR EDERRAK (III)

(Euskalerrriaren Yakintza IV, 186 or., eta Cancionero Popular Vasco, 991 or., R. M. Azkue)

01. Izar ederrak argi egiten dau
zeru altuan bakarrik
eta ez dakit jaio dan bertan
ala datorren zerutik.
02. Beraren argitan joan nintzan ni
Arantzazura goizean
Birjina Ama eta Semea
topau nituen bidean.
03. Kontseju on bat emon eustien
ama-semien artean
on da umila izan nendila
munduan nintzan artean
eurak lagunduko eustiela
mundutik nindoanean.

02. **Topau:** topatu, aurkitu, kausitu.
03. **Kontseju:** aholku.
Emon eustien: eman zidaten.
Eustiela: zidatela.

Erromantze hunkigarri honen aldaerak dozenaka dira. Hemen eskainitako laurekin bada mostrarik aski, zer kidetasun eta zer alde daukaten antzemateko. Azkenengoan argumentua bera ere ezberdina da, Arantzazuko Ama Birjina ardatz harturik.

OTSAINAREN KANTUA

(Patxi Bilbao - Dimako Bargundia. **Doinu Zaharren Inguruan**, U.E.U., Jose Ramon Arbe, Antton Mari Aldekoa-Otalora eta hamarren artean)

01. Kanta bat ikasi dot aurtengo urtean Bilboko otsainaren praktikante batean.	07. -Uzaba bat badogu pastela langoa ta uzandrea bai ona inor ez langoa.
02. Plazan ta txorroetan bai karnezarian txito egoten dira pazientzi handian.	08. Inunde barraban bat sartu behaku etxean ezin du bakerik ein otsainon artean.
03. Ikusi orduko ta lehenengo berbea -Zer dinozu, Maritxu ene alabea?	09. Gaur ere jagi eta lehenengo berbea plantzetako dauela seinen erropea.
04. -Ama, ni ondo nabil ahal dodan posiblean ezin leike gure etxean inok egin urtean.	10. Uzaba etorri jaku salatik sutera otsainok despatxetan etxetik kanpora.
05. -Zer dozu ba Maritxu urten ez eiteko? -Denporea behogu honeik kontetako.	11. Loroak dinoskio goiko bentanatik: -Horreik jaukiek gogoa uzaben lepotik!
06. -Jarri gaitian biok alkarren ondoan alkarri kontetako zer dogun gogoan.	12. Oilo estofadue uzabari ostue hurragoakaz joateko paseetan doskue.

13. -Isilik egon hadi
barritsu haundie
hik egotziko heuskio
hatxari mendie.

01. Otsain: otsein, morroi edo neska.	Barraban: bihurria, gaiztoa. Behaku: beharko dogu. Ezin du: ezin dogu. <i>Dogu-dou-du.</i>
02. Karnezarian: harategian. Txito: txit, oso, arrunt.	09. Seinen: haurraren nahiz haurren. Zen- bait eskualdetan biak izan daitezke, sin- gularra nahiz plurala, azentuz berezten direlarik. Plantzetako: plantxatzeko.
03. Berbea: hitza. Dinozu: diozu.	10. Sute: sukalde.
04. Inok egin urtean: ezin leike inok urten. Esanahiak eta kontextuak hori eskatzen du. <i>Urtean</i> hori ez da naturala.	11. Dinoskio: dinotso, diotsa, esaten dio. Jaukiek: zeukatek.
05. Behogu: behar dogu. Honeik: hauek. Kontetako: kontatzeko.	12. Estofadue: erregosia. Hurragoakaz joateko: esaldi iluna. Ez diot antzik hartzen. Paseetan doskue: paseatzen digute.
07. Uzaba: ugazaba, nagusia. Langoa: lakoa, bezalakoa. Uzandrea: ugazabandrea, nagusiaren andrea edo nagusi andrazkoa bera.	13. Egotziko heuskio: jaurtiko hioke, itsa- tsiko hioke.
08. Inunde: inude, unide. Besteren haur hazlea.	

GAUTXU BATEN

(Cancionero Popular Vasco, R. M. Azkue, 91 or.)

01. Gautxu baten abiatu nintzan dama gazte bat bilatzen kox kox jo neban atea baina ez osten korresponditzen.	02. Halako baten bentanatican: -Ez dost niri amak itziten. -Bioren borondatea bada zatoz hona puska baten.

03. Zure aita lotara joan arte
ate ondoan gengokez.
–Atera joan, haizea presko
hotzitu egin gindekez.
04. –Nire kapeak magala zabal
biok tapauko gendukez.
–Handik tira eta hortik tira
apurtu eingo genduke.
05. Hatan horretan gengokezala
aita zurea letorke.
–Hak bat esan ta guk bi erantzun
okasinoa legoke.
06. Nire atea hotsa dau zoli
txakurrak bere salatu
nire txakurra isilduteko
eper bizia bihozu.

01. **Ez osten:** ez zidan.
Korresponditzen: erantzuten.
02. **Ez dost... itziten:** ez dit uzten.
Zatoz hona puska baten: *en lugar de una inconveniencia* dio Azkuek. Zer ote zion orijinalak? Hurrengo aldaerak **zeugaz lo egin nahi neuke** dio.
03. **Gengokez:** geundeke.
Hotzitu: hoztu.
Gindekez: gintezke.
04. **Tapauko:** tapatuko, estaliko.
Gendukez: gintuzke.
05. **Hatan horretan:** hartan edo horretan, ezertan bereziki ari gabe, oharkabea, distraiturik bezala. Oso esamolde hedatua bizkaieran.
06. **Zoli:** argi, erne, bizkor.
Bihozu: behar dozu.
07. **Kohiduteko:** hartzeko, harrapatzeko.
Zagoz: zaude.
Atxakiosa: aitzakitsu, aitzakiz betea.
08. **Eroango:** eramango.
Igaro: iragan, pasatu. Kopla honek beste batekin gurutzatua dirudi.
09. **Gurari:** nahikari, desio, gogo.
Dabenezako: dutenezat.
- Okasinoa:** okasioa, haserrea, liskarra.
Hak: hark.

ILUNABARRIAN SAIATU NINTZAN

(Aurreko sortaren aldaera hau nondik jasoan ez dut aurkitzen)

01. Ilunabarrian saiatu nintzan
dama gazte bat bilatzen
atia kix-kix jo nion baina
inork ez korresponditzen.
02. Bigarrenian jo nionian
–Galaia, zer nahi zenduke?
–Bioren borondatia dala
zeugaz lo egin nahi neuke.
03. –Ai gure aite kanpotik da ta
hasarratu eingo litzate.
–Ai zeure ama lokartun arte
atian egongo gerade.
04. –Gure atian haizia fresko
da hotzitu egingo gerade
–Nire kapie zabala da ta
biok batungo gerade.
05. –Bat honek tire, beste honek tire
urratu eingo litzake
–Nire tiendan painua merke
barria eingo genduke.
06. Atiak ere kurrinke dagoz
txakurra ere ze lori
gure txakurra isilduteko
eper bizi bat bihar det nik.
07. Eper bizia harrapatzeko
mutil mantsua dirudizu
...
...
08. Damatxu gazte atxekiosa
atxeki asko daukazu
atxekiakin da guztiakin be
zeuk neugaz biharko dezu.
01. **Korresponditzen:** erantzuten.
02. **Zeugaz:** zeurekin.
03. **Litzate:** litzateke.
Lokartun: lokartu. Zenbait herritan a-ditz hauei *N* gehitzea normala da: *batun, sartun, hartun... hartunde, sartunde...*
04. **Hotzitu:** hoztu.
05. **Tiendan:** dendan.
Painua: ehuna, oihala.
06. **Kurrinke:** txerriak egiten duena, irrintzika.
Dagoz: daude.
Txakurra ere ze lori: esaldi ulergaitza da hau, *ze zoli* edo *ez lorik* edo horrelako zerbait ez bada. Ala *zelorik* edo *zeloekin*?
07. **Atxekiosa:** atxakitsua, aitzakiz betea.

EZ POZTU NESKATILA

(Patxi Bilbao- Bargundiako Patxi Bilbao. **Doinu Zaharren Inguruan**, U.E.U., Jose Ramon Arbe eta hamarren artean)

Ez poztu neskatila
txapel okerrari
astean zazpi zurre
zapatuetan bi.
Domekan okelea
auzoan ikusi
ez poztu neskatila
txapel okerrari.

01. Iezik eta aurten dira
pena neureak nagusi
iez maite ninduenak
aurten ez nau nahi ikusi.

02. Haizeak orriei ikera
mendi altuen zuzune
jakiturikan naukazu
saldurik narabizune.

03. Sasien txori larrosa
zure berbaren donosa
zaldunak euki litzake
zeugaz ezkontzeko poza.

04. Zeuk eder horrek esana
ez zagozela neuretzat
maitea, eskerrik asko
ez nago neu be zeuretzat.

05. Antoniok egin arren
mutil gaztetzat burua
etxean itxita dator
Patrizianatxo mantsua.

06. Josepa Elorriokoa
orain ezkondata dago
bere senar eder hori
korru eskinean dauko
guardasol bi eskuetan da
irribarre eiten deutso.

07. Josepa Elorriokoa
orain bertsoa behar dau
bere gorputz eder hori
ederto mogiduten dau.

08. Josepak etxerantzean
senarrari esan dautso
Antionioren bertsoekaz
zeruan sarturik nago.

09. Pandero honen narrue
dana da ardi narrue
fraile bati kostajako
sermoi on baten dirue.

Ez poztu txapel okerrari: txapel okerraren-
gana, ez erakutsi txapel okerrari pozik. Txa-
pela oker edo albokera erabiltzen duenari.

01. **Iezik:** ieztik, iaztik.

02. **Zuzun:** zurzuri, lertxun. Zuhaitz mota
bat.

03. **Berba:** hitza, elea.
Donosa: dohai edo grazi handikoa.
Zeugaz: zeurekin.

04. **Zagozela:** zaudela.

05. **Itxita:** utzita, lagata.

06. **Eskinean:** iskinan, ertzean, zokoan.
Guardasol: aterkin.
Deutso: dio.

08. **Bertsoekaz:** bertsoekin.

09. **Jako:** zaio.

Sorta hau zorrotza eta xelebrea da benetan. Seigarren horretan diona irudikatzea besterik ez dago: gizona bi guardasol eskuan-da, korru bazterretik irribarre obedientez bere andrea nola dantzaten den begira. Pandero narruaren prezioak ere zerbait pentsarazten du bederatzigarrenean.

ABEREEN IZENAK

(Eskuz idatzitako paper bat, Bilboko Euskaltzaindiaren Azkue Bibliotekan aurkitu nuena)

Paradisuko atian
abere danak batian
pozik jabilkuz, euren izenak
Adanengandik hartzeko
Paradisuko atian
abere danak batian.

01. Erdu hona, Kukurruku
zuk izena zelan dozu?
–Esango deusut behingo batian
Oilarra deitu eidazu.
–Ondo dago, Kukurruku
izena *Oilarra* dozu.
02. Zelan ete da zuria
kurrin kux-kux-kux Musturtxu?
–Esango deusut behingo batian
deituten deuste *Txarritxu*.
–Izen polita, Musturtxu.
Izango zara *Txarritxu*.
03. Etorri hona, Karkarkar
zelan dinotsue zuri?
–Esango deusut behingo batian
Oilua dinoste niri.
–Ederto dago, Karkarkar
Oilua zaitetz zu beti.
04. Eta zuk, Lepo-zabala
zein da daukazun izena?
–Esango deusut behingo batian
esaten deuste *Zezena*.
–Halan da, Lepo-zabala
izena dozu *Zezena*.
05. Eta zuk, Miaumiau erpedun
zelako izena daukazu?
–Esango deusut behingo batian
nire izana da *Katu*.
–Izan be, Miaumiau *Katua*
Katu-Katua zuk dozu.
06. Belarri-luze, adurti
zeure izenik bakizu?
–Niri, ai jauna, ahaztu...ahaztu jat
ahaztu egin jat, parkatu.
–Belarri-luze, adurti
Astua zara zu gaurtik.

- Jabilkuz:** dabilzkigu, ibiltzen zaizkigu.
01. **Erdu:** zatoz, etor zaitetz.
Deusut: dizut.
Eidazu: iezadazu.
02. **Deituten deuste:** deitzen didate, deitzen naute.
03. **Dinotsue:** diotsue, esaten dizue.
Dinoste: esaten didate.
06. **Adurti:** lerdetsu.
Jat: zait.

Sorta honek bistan dauka bere tankera kultua, baina egitura oso herrikoi horri esker, eta beste baliabide xume batzuk bide direla, ezin ukatu polita denik. Tamalgarria azkenengoa, astoarena, ez dela euskara osoan sentitzekoa. *Astoa* eta *aiztu*, *ahantzi*, *atzendu*... esaten dutenentzat hitz jokoak ez du balio.

EZKONDU NINTZANEAN

(Cancionero Popular Vasco, R. M. Azkue, 680 or.)

01. Ezkondu nintzanean
bost gona nituen
bi prendan ipinita
bi saldu nituen.
02. Soinean daukadana
txito daukat zaharra
barriak egiteko
esperantza txarra.
03. Bizi ohi nintzanean
ugazabanean
txokolatea neukan
gorderik koprean.
04. Txokolatea eta
hala beste asko
gorderik ohi nituen
behar nebaneko.
05. Azak edo borrajak
oriorz beterik
ezin jan ohi nituen
nintzala bakarrik.
06. Ezkondu eta gero
urtebete bage
porrusaldea neukan
oriorik gabe.
07. Hau da bizimodua
dodana neuretzat
ezin dot oriorik
porrusaldarentzat.
08. Seintxu bat sabelean
beste bat besoan
gizona tabernan da
artoa auzoan.
09. Hiru ilinti ketsu
suaren ondoan
harik datorrenean
hirurak lepoan.
10. Horrako gizon hori
dot neure senarra
sarritan ekarten deust
begira negarra.
11. Posilbe balitzate
posilbe ez dana
laster salduko neuke
nik neure senarra.
12. Ezkondu nintzala
ia dira urte bi
ez diot kontsejurik
emoten inori.

13. Gazteak, entzun dozu
neure kontsejua
laster garbatu jatan
niri ezkondua.

01. Prendan: bahituran.	09. Harik: handik. Lepoan: bizkarrean.
02. Txito: txit, oso, arrunt.	10. Deust: dit.
03. Ugazabanean: ugazabaren, nagusiaren etxean. Koprean: kofrean, kutxan, kaxan.	11. Posilbe... posilbe: hala kantatu omen zion Azkueri emakumeak.
04. Behar nebaneko: behar nuenerako.	12. Kontsejurik: kontseilurik, aholkurik.
05. Borrajak: borraia, landare jangarri bat.	13. Gazteak, entzun dozu: <i>zuek</i> subjektua- ren forma arkaikoa. Garbatu jatan: damutu zitzaidan.
06. Urtebete bage: urtebete baino lehena- go.	
08. Seintxu: haurtxo, umetxo.	

Sorta honetako koplak nonahi entzuten eta aurkitzen dira barreiatu-
rik. Ez da harritzekoa, bere neskame garaiaz amets egiten duen emazte
honen egoera hain gordin eta adierazkor ematen bait da.

MATXALEN BUSTURIKO

(*Sehaska kantak*, 83 or., Jabier Kalzakorta. **Ahozko literatura:** genero txikiak. Maria
Eugenia Markaida, Iñaki Gaminde, Sabin Barruetaña, Jabier Kalzakorta, Jaione Ibarra,
Jose Ignacio López de Luzuriaga. Gauontza sorta, Labayru ikastegia).

01. Matxalen Busturiko izan balitz ona ez zala etorriko Busturitik hona.	02. Matxalen Busturikok hamairu nobio zazpi mediku eta sei botikario.

03. Justu Aurrekoetxeari
preguntau egin leio
hak ete dekoazan
hainbeste nobio.

05. Ene alaba Madalen
ez egin negarrik
ez zara ezkonduko
amantalik barik.

04. Matxalen Busturiko
amari negarrez
amantal barri barik
ezkonduko danez.

06. Txomintxok emon dotso
bosteko gorrie
Madalen, ekarrine
amantal barrie.

03. **Preguntau:** galdetu.
Egin leio: egin lekiok.
Hak ete dekoazan: hark ote dauzkan.
04. **Barik:** bagerik, gabe.

- Amantal:** mantala.
Ezkonduko danez: ezkonduko den ala
ez.
06. **Emon dotso:** eman dio.
Ekarrine: ekarran, ekar ezan.

Matxalen edo *Madalen Busturiko* hau oso maiz ageri den pertsonaia
da. Egizko pertsonaia noski. Bizkai aldeko koplagingintzan hain entzute
zabala ukan duen emakume jarein eta dirudienez libre samar honen
ikerketa oso interesgarria litzateke, norbait animatuko balitz.

NORA IZAN ZARA MARI

(Aurreko bera, 112. or)

01. Nora izan zara, Mari? Bilbora izan naz ikeratute nago hango kontuekaz.	02. Bilboko damatxuek ez daude lo egiten euren buruko zapok modara iminten.

03. Hain iminten deituez
txurruek handiek
azkonarra dirudi
euren arpegiek.

01. **Kontuekaz:** kontuekin.

02. **Ez daude lo egiten:** ez dute lo egiten.
Zapok: zapa hauek, zapa horiek.
Zapa: mototsa, multzo nahasia eta handia, ilean eta gisakoetan.
Iminten: ipintzen, jartzen.

03. **Deituez:** dituzte.

Txurruek handiek: Ileak txurru edo ur txorrot gisa orrazturik.

ZETAN ZOAZ FERIRA

(Jon Enbeita bertsolaria: Izeko Bixenta, Deunoro bertsolariaren amari, jasoa. Gehiago ere ba omen ziren, baina ez omen zen gogoratzen. Ohargarria da ahapaldi honen neurria eta bere doinu berezia, Jon Enbeitak kantatzen duena).

Zetan zoaz ferira
ene senar maite
saltzeko ta erosteko
ezer ez dozu-te?
Zetan zoaz ferira
dirautsut barriz be

beste zeregin barik
zurrutean bakarrik
tabernan sartute?
Ai ostera bere
bizi beharkogu
nekazariok arlote.

Zetan: zertan, zertara.
Ez dozu-te: ez duzu-ta.
Dirautsut: diotsut, esaten dizut.
Barriz be: berriz ere.

Barik: gabe.
Ostera bere: berriz ere.
Beharkogu: beharko dugu.

AGURA ZAHARRA

(Euskalerrriaren Yakintza IV, R. M. Azkue, 19. or)

01. Agura zaharra baldin
baneuko senartzat
botako neuke benta-
narean kostaltzat.

03. Agura zirkin zarkin
begiok logura
ikusten banok bere
ez nok hire gura.

02. Emongo dautsadala
apari galant bat
sardina buru bi ta
garagar opil bat.
Haxek yan gura ez badauz
atara begi bat.

01. **Bentanarean:** bentanatik. Atzizki ar-
kaikoa.
Kostal: zaku handia.
02. **Dautsadala:** diodala.
Haxek: haixek.

Badauz: baditu.
03. **Ez nok hire gura:** ez nauk hire gale, ez
diat hireganako gogorik.

GOIZETI JAGI ZARA (I)

(Maria Astobiza - Orozko. Jon Aurre sorta)

01. Goizeti jagi zara
oh andra gaztea
-Leixibatxua egitearren
Jauna neurea.

02. Leixibatxu zuria dozu
oh andra gaztea
-Ondotxu egosita
aita prailea.

03. Senarrik edo bozu oh andra gaztea? –Biaje urrunean da jauna neurea.	06. Berton itoko ahal zara oh andra gaztea! –Berori txalupa dala aita prailea.
04. Ezagutuko ete zenduke oh andra gaztea? –Lehengo erropakin baletor bai aita prailea.	07. Suak erreko ahal zaitu oh andra gaztea! –Berori egurra dala aita prailea.
05. Laztan bat emongo neuskizu oh andra gaztea –Ibaia dago bitarte aita prailea.	08. Agur agur agur oh andra gaztea –Beihoa ondo ondo aita prailea.

01. Leixiba: lisiba, arropa garbitzeko erabil- tzen den likido alkalinoa, baita garbiketa bera ere.	05. Neuskizu: nizuke.
03. Bozu: badozu. Biaje: bidaia.	06. Ahal: desira, gogo handia adierazten duen partikula. Itoko ahal zara: hobe, oxala itoko bazi- na.

GOIZETI JAGI ZARA (II)

(Cancionero Popular Vasco, R. M. Azkue, 978 Or.)

01. Goizeti jagi zara oh andra gaztea. –Leixibatxua egitearren jauna neurea.	02. Leixibatxu zuria dozu, oh andra gaztea. –Ondotxu jabonauta jauna neurea.

03. Senarrik edo bozu oh andra gaztea? –Biaje urrunean jauna neurea.	05. Ze opizio emon deutzazue oh andra gaztea? –Madrilgo estudioan dabilz jauna neurea.
04. Umerik edo bozu oh andra gaztea? –Jaungoikoak emonda bi jauna neurea.	06. Berton itoko ahal zara oh andra gaztea! –Berori txalupa dala jauna neurea.

01. Egitearren: egiteko, egiteagatik.	05. Opizio: ofizio, lanbide.
02. Jabonauta: xaboiturik, xaboia emanda.	Deutzazue: diezue.
03. Bozu: badozu.	

LEISIBATXU ZURIA

(Cancionero Popular Vasco, R. M. Azkue, 980 or.)

01. Leisibatxu zuria dozu andra gaztea. –Ondotxu egosita aita prailea.	03. Semerik edo badozu andra gaztea? –Semetxo bi daukadaz aita prailea.
02. Eskutxu zuria dozu andra gaztea. –Guantepean erabilita aita prailea.	04. Semeak nun dituzu andra gaztea? –Eskolak erakusten aita prailea.

05. Senarrik edo bozu andra gaztea?
–Senarra biajean aita prailea.
06. Ezagutuko ete zenduke senar zeurea?
–Lehengo erropakin baletor bai aita prailea.
07. Laztan bat emongo neuskizu andra gaztea.
–Ibaia dago bitarte aita prailea.
08. Berton itoko ahal zara andra gaztea!
–Berori txalupa dala aita prailea.
09. Suak erreko ahal zaitu andra gaztea!
–Berori egurra dala aita prailea.
10. Agur, agur, agur andra gaztea!
–Beihoa ondo ondo aita prailea.

03. **Daukadaz:** dauzkat.
07. **Neuskizu:** nizuke.
08. **Itoko ahal zara:** hobe, oxala itoko bazina.

EGUN ON JAINKOAK

(Cancionero Popular Vasco, R. M. Azkue, 966 or.)

01. Egun on Jainkoak dizula andratxo gaztea.
–Baita zeurorri bere galaitxo maitea.
02. Senarrik eta ba al dozu andratxo gaztea?
–Indietara joan zan galaitxo maitea.
03. Umerik eta badozu andratxo gaztea?
–Bi, seme ta alaba jauna, hor dira.
04. Umeok nundik daabizuz andratxo gaztea?
–Eskolak ikastera jauna, joan dira.

05. Zanko ederra dozu andratxo gaztea.
–Nik halan gobernatu galaitxo maitea.
06. Kopeta ederra dozu andratxo gaztea.
–Nik halan orraztuta galaitxo maitea.
07. Surtan erreko ahal zara andratxo gaztea.
–Zeu ilinti zareala galaitxo maitea.
08. Urak eroango ahal zaitu andratxo gaztea.
–Zeu aurretik zareala galaitxo maitea.

04. **Daabizuz:** darabizuz, darabiltzazu.
06. **Kopeta:** ilearekin egiten den trentza edo gisako forma bat.
07. **Erreko ahal zara:** hobe, oxala erreko bazina.
08. **Eroango:** eramango.

Erromantze xarmagarri eta bere xotiltasunean harrigarri honek baditu hainbat aldaera. Hemen emandakoetan aita frailea eta galaitxo gaztea ageri dira. Frailearen kasuan, senarra bera omen zen, fraile jantzita emaztea probatzera zihoana, nahizta egizko frailea izanda ere zer galdurik ez lukeen.

EHUNTEGIETAN DAUKAT

(Cancionero Popular Vasco, R. M. Azkue, 970 or.)

01. Ehuntegietan daukat miesa telea
nor izango ete dan harentzat ehulea.
02. Errege Don Felipen alaba lindea
nor izango ete da harentzat joslea?
Andra Madalenea apostoladea.

01. **Miesa:** mihisa, mihise, lihoz edo kalamuz eginiko ehuna.
02. **Lindea:** *lindoa* ren femeninoa, polita, pertxenta.
Ehulea: ehoten duena, ehun egilea.

ATZO ETORRI JATAZ

(Cancionero Popular Vasco, R. M. Azkue, 957 or.)

01. Atzo etorri jataz
hiru mandatari
uso zuri eder bat
ta aingeru eder bi.
02. Uso zuri ederra,
zeruan ze barri?
-Zeruan barri onak
orain eta beti.
03. Niretzat zer dakazu
zeruko gauzarik?
-Olibo adartxo bat
Birjinak emonik.
04. Erramu laster da ta
igartu ez baledi!
-Ez da ba igartuko
zeruko gauzarik.
05. Igartu balei bere
barriz dakarket nik
zeruan asko dira
olibo adarrik.

01. **Jataz:** zaizkit.
03. **Dakazu:** dakarzu.
04. **Erramu:** Erramu Igandea, aste santuaren ataria.
05. **Balei:** baledi.
Dakarket: ekarriko dut.

ALDAZTORREAN

(Euskalerrriaren Yakintza IV, R. M. Azkue, 169 or)

01. Aldaztorrean nengoanean irra goruetan
erroi zahara etorri jatan grauetan.
Erroi zaharra, zer dakazu albiste?
-Alamarkea galdu dala dinoe.
02. Galdu naz bada, alaba zoribagea!
Hantxe nebazan hogeta bat lehengusu ta nebea,
harek baino beharragoa aita neurea,
harek baino ahazkarriago jaubea.
03. Zer dinona, urdanga puerka lotsabagea?
Azkenengo esan dona jaubea?
Esan bahebanan lehenengotatik jaubea
izango ebanan Aldaztorrean partea.
04. Nik neurea dot goian dagoan kaxea
tapez taperaino diruz betea.
Iminegaz neban urre gorria
anegegaz neban urre zuria.
05. Mila dukat neban isil poltsea.
A bere bazan alaba on baten dotea!
Aldaztorreak ateak dituz letuez,
hango plater-pitxerrak zidarrez.
06. Joan ala egon eingot, ama neurea?
-Joan joan, neure alaba maitea.
-Haurtxo txikinak sabelean deust ostiko
Jaun zerukoak ahal dau semea sortuko!
07. Nahi dan semea, nahi dan alaba,
Aldaztorrean parte izango dona.

01. **Irra:** goru hotsaren onomatopeia.
Erroi: bele.
Jatan: zitzaidan.
Grau: erroiaren kantua.
Alamarkea: itsasuntzia.
02. **Nebazan:** nituen.
Ahazkarriago: Azkuek *aztu* 'tik interpretatzen du, baina dudan. Beharbada *hazi* 'tik zentzu gehiago luke, hots, untxi jabea *hazkarriago* edo bizipiderako beharrezkoago dela.
03. **Dinona:** dion, esaten dun.
Dona: don, dun.
Baebanan: bahu. Bizkaieraz ere baheu zegokion.
Ebanan: heuanan, hunan.
04. **Tapez taperaino:** tapa taparaino dirudi.
Imina: aleen neurria, anegaren laurdena.
Anega: aleen neurria, berrogeita hamar kilo.
05. **Dukat:** moneta zaharra.
Letuez: letonez, letoiz. Metal bat.
06. **Eingot:** egingo dot.
Txikina: txikia.
Deust: dit, egiten dit.
Ahal dau sortuko: oxala sortuko balu.
Nahi... nahi: nahiz... nahiz.

Erromantze honek inpresioa egiten dit beti. Erroiaren grauak bere belztasunean, untxi galduaren drama, etxearen edertasuna, ama-alaben arteko gordintasuna, haurtxoa sabelean ostikoka. Oso elementu alderantzizkoak batzen dira, genero honi dagokion naturaltasunik handiengan.

AGOSTUAREN (I)

(Cancionero Popular Vasco, 924 or. eta Euskalerrriaren Yakintza IV, 96 or., R. M. Azkue)

01. Agostuaren hamabostgarren
 Andra Maria goizean
 Birjinearen debotatxu bat
 erromerian zihóan.
02. Oinak ortozik zapata bage
 habitu baltza soinean
 San Frantziskoren kordoetxu bat
 gerrian hiru doblean
 San Agustinen liburutxo bat
 eskutxu bien artean.

03. Birjinea ta semea bere
 topau nituan bidean
 kontseju on bat emon leidela
 Ama-Semeen artean.
04. On da umila izan nendila
 munduan nintzan artean
 ez nabela ez damu izango
 mundurik ninoanean.

02. **Ortozik:** oin hutsik.
03. **Topau:** topatu, aurkitu.
Leidela: ziezadatela.
04. **Nabela:** nebala, nuela.
Mundurik: mundutik.

Aurrekoaren aldaera:

(Cancionero Popular Vasco, R. M. Azkue, 925 or.)

01. Agostuaren hamabostgarren
 Andra Maria goizean
 Birjinearen debotatxu bat
 erromerian zihóan.
02. Oinetan bere ortozik eta
 habitu baltza soinean
 San Frantziskoren kordoi ederra
 hiru doblean gerrian.
03. Pastoretxua, pastoretxua
 hau gauzau entzun egizu
 aita zeurea harotza da ta
 esan beharko dautsazu
 komendutxo bat ein biakostala
 deritzaiona Arantzazu.

02. **Ordozik:** ortozik, oinutsik.
03. **Gauzau:** gauza hau.
Egizu: ezazu.
- Dautsazu:** diozu.
Bihakostala: egin beharko daustala, didala.

AGOSTUAREN (II)

(Cancionero Popular Vasco, R. M. Azkue, 925 or.)

01. Agustuaaren hamaboskarren Andra Maria goizean Birjina Amaren debotatxo bat Arantzazura zihoan.	03. San Frantziskoren liburutxo bat eskutxo bien erdian pausua baratz botatzen zeban Urteagako gainean.
02. Oin ortozean zapata gabe habitu beltza soinean San Frantziskoren kordoetxo bat gerrian hiru doblean.	04. Urteagako gainean eta San Eliasen parean Salbetarako helduko ete zan Kurtzepizio gainean.

02. Ortozean: oin hutsean.	04. Kurtzepizio: kruzifixio.
03. Baratz: mantso, bare, astiro.	

AMA EZKONDU (I)

(Cancionero Popular Vasco, R. M. Azkue, 940 or.)

01. Ama ezkondu, ama ezkondu
denporea dan artean.
–Ene alaba, zer diraustazu?
Ogirikan ez etxean.
–Galburutxo bat topatu neban
bidean ostikopean
zortzi anega kendu neutsazan
aurreko bote batean.

Ukulun dringin maspelen dringin
sankulun de blanko txuntxurrun berde
txitxibiribiri rak eta plau
ardauak honelan ipinten nau.

02. Ama ezkondu, ama ezkondu
denporea dan artean.
–Ene alaba, zer diraustazu?
Ardaorikan ez etxean.
–Mahats mordotxu bat topatu neban
bidean ostikopean
zortzi kantara atara niozkan
aurreko lakaina batean.

Ukulun dringin... etab.

01. Diraustazu: diostazu, esaten didazu. Anega: ale neurria, berrogeita hamar kilo. Neutsazan: nizkion. Bote: <i>lerro</i> edo <i>ilara</i> gisa erdaratzen du Azkuek. Kimua edo gaztelaniazko <i>brotea</i> izango da segurrenik, euskaldunek <i>bo-</i> <i>tea</i> esaten dutena.	02. Kantara: likidoen neurria, hamasei li- trokoa. Lakaina: mahats-mordoaren adartxo- tariko bat.

AMA EZKONDU (II)

(Cancionero Popular Vasco, R. M. Azkue, 940 or.)

Ama ezkondu, ama ezkondu gaztea nagon artean. –Neure alaba, ezkonduteko ez daukat ezer etxean.	–Galburutxo bat topatu neban gal-denporea zanean berrehun anega atera niozan lehenengo igortzi batean.

Gal-denporea: gari denbora, garia uztatzeko sasoa.

Niozan: gipuzkera eta bizkaiera nahasturiko forma. Nizkion.

Azkuek hiru aldaera ematen ditu bere kantutegian. Lehenengoa Gipuzkoan jaso zuen, beste biok Bizkaian.

EGUNA ZALA

(Cancionero Popular Vasco, R. M. Azkue, 498 or.)

01. Eguna zala, eguna zala
bart irargia zanean
egunerako joan nintzan ni
zazpi legua bidean
zazpi legua bidean eta
neure maitean kalean.

03. Hiru letratxu beharko ditu
nire sepultureak ganean
neure maiteak irakurteko
Madrildik datorrenean.

02. Neure maiteak bota egin eustan
lantzea bentanarean.
-Orain hil bere banozu eta
enterrau bere naikezu
Maria Madalenearen aurrean
Jesukristoren oinean.

01. **Irargia:** iretargia, ilargia.

02. **Eustan:** zidan.

Lantzea: lantza.

Bentanarean: bentanatik. Atzizki arkaikoa.

Hil bere: hil ere.

Naikezu: nazakezu.

03. **Sepultureak:** hobiak, hilobiak.

EGUNE ZALA EGUNE ZALA (I)

(Aranzazu y Arrate en el cancionero tradicional vasco, Igone Etxebarria Zamalloa. Actes del Colloqui sobre cançó tradicional - Reus, setembre 1990. 351. or. Biblioteca Abat Oliba. Publicacions de L'Abadia de Montserrat)

01. Egune zala, egune zala
bart gaberdie zanean
egunerako ailegau ginan
zazpi legua bidean.

02. Birjinea ta bere semea
topa ginduzen bidean
emaoskuen kontseju on bat
ama-semien artean
ondo umil da ona izateko
munduen garean artean.

03. Juan ginean Arantzazure
baina beti bidean
pastoretxo bat topau genduèn
arbola baten ginean.

04. Errodrigotxu Baltzategiko
erdu hona ta entzuizu
aita zuria harotza da ta
arren esan bat eidazu:
egin deiela ermitatxo bat
deritxona Arantzazu.

05. Hiru latatxo zazpi teilatxo
nunbaisten askoko ditu
hamaika amaren seme on askok
han izengo dau ostatu
San Frantziskoren semeak bere
hantxe kalize altzadu.

06. Oinatiarrak, Oinatiarrak
gazkiro-gazkiro penatzen nozu
Aite San Migel Oinatikora
birriten eroan nozu.
Hirugarrenez banaroazu
gomuten eukiko dozu.

01. **Ailegau:** ailegatu, heldu, iritsi.

02. **Topa ginduzen:** topatu, aurkitu genituen.

Emaoskuen: eman ziguten.

04. **Erdu:** zatoz, etor zaitetz.

Deiela: dezala.

05. **Lata:** teila azpian sartzen den ohola.

Nunbaisten: nonbait.

Izengo: izango.

Altzadu: altxatu, jaso.

06. **Birriten:** birritan, bi aldiz.

Banaroazu: banaramazu.

Gomuten: gomutan, gogoan, akorduan.

EGUNE ZALA EGUNE ZALA (II)

(Anuario de la Sociedad de Eusko-Folklore, 1921, 69. or.)

Egune zala ta egune zala
bart idargije zanian
egunerako ailegeu nintzen
zazpi legua bidien.
Zazpi legua eginde bere
Arantzazure ninoien.
Birjinie ta bere semie
topeu nituzen bidien
emon eustien kontseju on bat
ama-semien artien
ixen nendile on da umilde
munduen nintzen artien
enenduela gero damuko
zeruko tribunalien
zeruko tribunalien eta
Jaungoikuaren aurrien.

Idargije: iretargia, ilargia.
Ailegeu: ailegatu, iritsi.
Nituzen: nituen.
Emon eustien: eman zidaten.

Ixen: izan.
Enenduela: ez nuela.
Damuko: damu izango.

EGUNE ZALA EGUNE ZALA (III)

(Mendebaldeko euskal baladen antologia, A. Arejita, I. Etxebarria, J. Ibarra. Litterae Vasconicae - Euskeraren Iker Atalak 5 - Labayru Ikastegia)

01. Egune zala egune zala
bart idergie zanian
egunerako ailegeu nintzan
zazpi legua bidien.
02. Zazpi legua bidien eta
Arantzazure nindoien
Birjina Ama ta bere Semie
nituzen topeu bidien.
03. Oinetan bere ortozik eta
habitu baltza soinien
San Frantziskoren sinboloa
gerrien hiru doblen.
04. -Oinetikara Oinetikorra
zelan penatzen nozu?
Zeuen San Migel Oinetikora
birriten banerakazuen.
Hirugarrenez banerakazu
gogoan izango nozu.
05. Erolitetxu Altzetariko
amaren seme maitie
amaren seme maiterik asko
Birjina bilatzailie.
Zeuek zenkien bera nor zan da
Birjina Andrie topeu zenduen
arantzan zeuri begire.
06. Izan zaitezala on da humilde
munduan zinen artien
ondo gordia izengo zara
ondo gordia izengo zara
zeruko tribunalien.
07. Pastore santu
erdu hona ta entzizu
zure aita harotza da ta
egin daiela ermitatxu bat
deritxodun Arantzazu.
08. Harotz maisuak hasi ziraden
materiela bilatzen
esan ohi dabe ez dala posible
ermitatxu hau han eiten.
09. Hiru lata ta zazpi teiletxu
ganien askoko ditu
Amaren seme San Frantziskokok
han izengo dau ostatu.

01. **Idergie:** iretargia, ilargia.
Ailegeu: ailegatu, iritsi.
02. **Nituzen:** nituen.
03. **Ortozik:** oin hutsik.
04. **Oinetikara Oinetikorra:** hemen badirudi *oinetik hara oinetik horra* joko dagoela, Oinati herri izenarekin jokatu, ermita non egin bait zen auzia. Oinatarrek euren beheko San Migelen nahi eta Ama Birjinak goian.
- Banerakazuen:** banindekarzuen, ekarri nauzue.
- Banerakazu:** ekartzen banauzu.
05. **Erolitetxu Altzetariko:** *Errodrigotxu Baltategiko* agertu da lehenago.
07. **Erdu:** zatoz, etor zaitez.
Entzizu: entzun ezazu.
Deritxodun: forma okerra. Deritxona, deritzana.
09. **Lata:** teila azpian sartzen den ohola.

Egune zala konposizio hauetan ikusten denez, egitura beraren barruan argumentu oso ezberdinak daude, lehenengoan maite-drama bat eta hurrengoetan Arantzazuko Ama Birjinaren kondaira.

AMA BIRJINA EGUNA DA TA

(Literatura Oral Vasca, 35. or. - Manuel de Lekuona)

01. Ama Birjina eguna da ta kanta dezagun kantia nik kantauko dot kantia baina ondo erantzun, jentia.
02. Arantzazura bidia luze gainera aldatz-goria harri labrauaz egina dago paradisura bidia.
03. Harri labraua ona da baina galtzairu pina hobia urre gorriaz eginda dago paradisian silia.
04. Sila hartantxe jarrita dago Birjina Ama Andria bera bezela gura leukiden Birjinak bere semia.

05. Sabel garbian eduki zuen bederatzi hilabetian bederatzi hilak igaro eta jaio zan Gabon gabian.
06. Mundu guztia salbatu zuen Natibitate goizian mundu guztia salbatu zuen Natibitate goizian.
07. Izar eder bat argitu zanda abantau nitzan bidian bere argitan jua izan nitzan Arantzazura bidian.
08. Ama Andria ta bere Semia topau nituzan bidian kontseju onak emon zizkiden Ama-Semien artian.
09. On da humilde izan nedila munduan nazen artian gero ez nebala damu izango hemendik nijuanian.
10. Odola pranko ixuri zuen oin-hutsetan da lurrian. -Ene Semia, eutsi zapatak jantzi eidazuz soinian.
11. -Ama Andria, largatu bedi honela noian artian nik heriotza hartu bihar dot Kalbarioko mendian.
12. Kalbarioko mendian eta kurutze gogor batian nik heriotza hartu bihar dot kurutze gogor batian.

02. **Aldatz-goria:** aldazgora, aldapa gora.
Labrauaz: labratuz, landuz.
04. **Gura leukiden:** gura leukean, lukeen. Aditz forma raro samarra.
05. Bi puntuen errepika hau ere raro samarra da. Genero honetan hori oso ohizkoa da, baina ez honelako errepika soila, batere aurreratu gabe, errepika progresiboa baizik: *mundu guztia salbatu zuen Natibitate goizian, Natibitate goizian* eta... beste zer bait.
07. **Abantau:** abantatu, abant egin, aurrera egin.
08. **Topau nituzan:** aurkitu nituen.
Zizkiden: zizkidaten.
09. **Nebala:** nuela.
10. **Eutsi:** tori, har ezazu, kasu honetan *har itzazu zapatak*. *Eutsi* hau oso zabala da bizkaieran eta normalean zer singularra eta plurala bereiztu egiten dira. *Eutsi zigarro bat*, baina *eutsiz betaurrekoak*.
Eidazuz: iezazkidazu.
Largatu bedi: joan bedi, alde egin beza.

ARANTZAZURE JOAN BEHAR DET

(Arantzazure: Erromantze zahar ezezagun bat, Adolfo Arejita. Idatz-Mintz - Literatur atalen sorta 3/4 - Labayru Ikastegia, 29. or.)

01. Arantzazure joan behar det gabeen edo egunez Birjina Amari preguntaduten ixingo bada edo ez. Birjina amonek baietz dino ta seme jaunonek entzun ez bioren borondatia balitz bitartekorik behar ez.	04. -Neure lagunok, eraman nixue aitaren amen herrire. -Mila legua eginde dagoz zure aita-amen herrire. Grazianatxu, neure laztana berandu akordeu zara mila legua eginde dagoz zure aita-amen herrira.
02. Grazianatxu, neure laztana zugana biraltzen neude gaur afariten etorritia egin bazeinke mesede. -Neure lagunok, bai marinelak, ez naz ni afari gure afari barik konsoladute deu neure istamangue.	05. -Deabru gaiztoak eraman daiela dendari honen jostura nonbaisten bere esturik dago neure soineko txamarra. -Eskatu zituen tijeretxuok askatuteko jostura sartu zituen tijeretxuok bihotzetikan barrura.
03. Lobedartxu bat ifini nion bere bularren erdien mila legua pasadute be lotan topadu zebien. Untzitxo honek jo abenian itxasua ta mastrian orduterantxik iriltzarri zan Grazianatxu neuria.	06. -Neure lagunak, bai marinelak, oin honi zer in geinio? -Belatxu bati amarradute ureri emon geinio.

01. Preguntaduten: galdetzera. Ixingo: izango. Amonek... jaunonek: Ama honek, jaun honek. 02. Neude: naute. Afariten: afaritan, afaltzera. Bazeinke: bazeneza. 03. Topadu zebien: topatu zuten. Jo abenien: jo zuenean. Mastrian: itsasoratzean mastra edo mastas jasotzea dela dirudi, baina esaldi ilunda.	Orduterantxik: orduantxe, orduandixe. Iriltzarri: itzartu, esnatu. 04. Nixue: naizue, nazazue. 05. Daiela: dezala. Nonbaisten bere: nonbait ere. Tijeretxuok: guraizetxuok. 06. Oin: orain. In geinio: egin geniezaioke. Amarradute: amarraturik, estekaturik, loturik.

ARANTZAZU

(Karliten lenengo gerrateko bertsoak. A. Zavala. Auspoaren sail nagusia-4. 137-141. or.)

01. Neure Ama Birjine Arantzazukue Erredolek erre dotzu zeure komentua. 02. Karlosek badaruko Bizkaian teilarik ez zara zu egongo komenturik barik.	03. Opilek erreten dagoz erreginaarentzat eta tremesak bere Karlos Kintorentzat.

01. Dotzu: dizu. 02. Badaruko: badauko, baldin badauka. Barik: gabe.	03. Dagoz: daude. Tremesik: hirin zakarragoz, zahi, zekale edo beste nahasiz, egindako ogia. Bere: ere.

Ondoren aldaera hauek ematen ditu:

01. Neure Ama Birjine
Arantzazukue
baltzak erre dotzue
zuri komendue.

02. Bizkagijen badago
teile errenikorik
ez zara zu egongo
komendu bagarik.

01. **Dotzue:** dizute.

02. **Bizkagijen:** Bizkaian.

Teile errenikorik: erreniko, erreniko teilarik, teila errenik edo erretakorik.

Bagarik: barik, gabe.

Aurreko bigarrenaren aldaera:

Baina baldin badago
Bizkaien teilarik
ez zara zu egongo
komendu bagarik.

ANA JUANIXE (I)

(Literatura oral vasca, 120. or. - Manuel de Lekuona)

I

Egun batian ni banenguan
kostela kostel gainian.
Ni banenguan kostel saltzian
ezpabe gari saltzian.

Hiru damatxu etorri ziran
bata bestien atzian
hirugarrenak preguntau eustan
gariak zegan zirian.

-Bestientzako dirutan eta
zuretzat laztan trukian.

-Ez nagizula lotsatu arren
honelan plaza betian
honelan plaza betian eta
hainbeste jente artian.
Horrelan bere esan bazeustan
leku sekretu batian
gariak eta zeu ta neu bere
han konponduko ginian.

Ama neuria labarako da
goiz edo arratsaldian
paseito bat emoidakezu
ama laban dan artian.

Ama labatik etorri eta
mutil usaina etxian.

-Ana Juanixe, Ana Juanixe
zein da dauana etxian?

-Katalinatxu auzokua da
beroi laban dan artian.
-Eztona hori Katalinatxu
bizarra dau okotzian.
Itxagon daizu, mutil, itxagon
argia piztu artian
argia piztu artian eta
ikusi zeu nor zarian.

-Ama, berorrek ez dauela nahi
neure osasunik etxian
bihotz ilunak egiten jataz
argia datorrenian.

-Urten daik, mutil, urten daik, mutil
halako bentanarian
ama neuriak urten dagian
kanpora sospetxerian.

II

Egun batian ni banenguan
Londresko zitudadian
maitiarentzat joiak erosten.
Tableru baten gainian—
dama bateri galdetu neutsan
joia hok zegan zirian.

-Bestientzako dirutan eta
zeuretzat buru trukian.

-Eskerrik asko, dama galanta
ez dot armarik aldian.

Neure arma onak itxi nituan
Motriko herri onian
Motriko herri onian eta
Ana Juanixen etxian.

III

Txalopatxu bat, txalopatxu bi
Santa Klararen parian
neure anaia hantxe datorke
batian edo bestian.

–Neure anaia, zer barri diraz
Motriku herri onian?

–Barriak onak diradez, baina
jazo da kalte sobria.

–Oh neure anaia, ez edo da hil
bioren aita maitia?

–Bioren aita ez da hil baina
jazo da kalte sobria.

–Oh traidoria, ez edo hil da
bioren ama maitia?

–Bioren ama ez da hil baina
jazo da kalte sobria.

Ana Juanixe ezkontzen zala
inuen atzo kalia

Ana Juanixe ezkontzen zala
aita ta amaren lotsian.

–Ezin izan lei hori egia
neuk dot armia aldi

armia eta gurutza bere
neuk ditudaz bularran

ta neure armak tirituko dau
bizi diraden artian.

...

Kapitan jauna, arria bela
txalopa nabegantian

hainbat arinen sartu gaitez

Mutriku herri onian

Mutriku herri onian eta

Ana Juanixen etxian.

IV

Hogeta hamairu dama lindatxu

Motrikun moila gainian

Ana Juanixe hantxe delarik

harexen damen artian.

Batak agur ta bestiak adios

Juanixe negar batian.

–Ana Juanixe, zer pasatu da

Mutriku herri onian?

–Zaldun gaztia, neuk bere ez dakit

zeu nundikua zarian.

–Neuk badakit, ba, Ana Juanixe

zeu nundikua zarian

zeu nundikua zarian eta

noren alaba zarian.

Damatxu baten arma-gurutzak

daruadaz bularran

Ana Juanixe ondo dakizu

...

Ana Juanixe, ez eixu esan

berbarik banidadian

despedidako gabian bere

neure besuan zinian

zeuk niri laztan, neuk zuri laztan

han despedidu ginian.

...

Joia asko be banakartzuzan

zuretzat izan ustian.

Beste damatxuk gozako dituz

zeuk ezin ahal dozunian.

80

I. **Kostel:** zaku mota handia.

Saltzian: saltzen.

Ezpabe: baizik, bestela.

Eustan: zidan.

Zegan: zenbatean, zer preziotan.

Nagizula: nazazula.

Bazeustan: bazenidan. Zuzenago legoke
bazeust, bazenit.

Emoidakezu: emoidazu, emaidazu. *Ke*
artizki horretatik *eman diezadakezu* zen-
tzua ateratzea gehiegi izango da.

Zein da dauana: zein da dagoena.

Eztona: ez don, ez dun.

Itxagon daizu: itxaron ezazu.

Jataz: zaizkit.

Urten daik: urteik, irten hadi.

Bentanarian... sospetxerian: bentana-
tik... sospetxatik. Atzizki arkaikoa.

Urten dagian: atera dadin.

II. **Neutsan:** nion.

Itxi: utzi.

III. **Datorke:** etorriko da.

Jazo: gertatu.

Inuen: zioten, esaten zuten.

Lei: leiteke, liteke.

Arria bela: erria bela, jaitsi, batu belak.

IV. **Moila:** kaia.

Harexen damen: dama haiexen.

Zarian: zarean, zaren.

Daruadaz: daramatzat.

Ez eixu: ez ezazu.

Banakartzuzan: banekarzkizun.

Ezin ahal dozunian: ezin duzunean.

Ahal hori sobra dago.

ANA JUANIXE (II)

(Jon Aurre sorta. Ez dakar non jaso)

01. Kapitain jauna, arria bela
txalopa nabegantian
hainbat arinen sartu gaitez
Mutriku herri onian.

02. Hogeita hamairu dama lindatxu
Mutrikun moila gainian
txalopatxu bat, txalopatxu bi
Santa Klararen parian.

03. Ni banenguan kostel saltzian
ezpabe gari saltzian
hiru damatxu etorri ziran
bata bestien atzian.

04. Hirugarrenak preguntau eustan
gariak zegan zirian
bestientzat dirutan eta
zuretzat laztan trukian.

05. ...

...

ez nagizula lotsatu arren
honelan plaza betian.

06. –Ana Juanixe, Ana Juanixe

zein da dauana etxian?
–Katalinatxu auzokua da
beroi laban dan artian.

07. Urten daik mutil, urten daik, mutil

halako bentanarian
ama neuriak urten dagian
kanpora sospetxerian.

08. Gariak eta zeu ta neu bere

han konponduko ginian.

09. Ama, berorrek ez dauela nahi

neure osasunik etxian
bihotz-ilunak egiten jataz
argia datorrenian.

01. **Arria bela:** erria bela, jaitsi, batu belak.02. **Moila:** kaia.03. **Kostel:** zaku mota handi bat.
Saltzian: saltzen.04. **Preguntau eustan:** galdetu zidan.
Zegan: zenbatean, zer preziotan.05. **Nagizula:** nazazula.
Arren: otoi, mesedez.06. **Zein da dauana:** nor da dagoena.07. **Urten daik:** urteik, irten hadi.**Bentanarian... sospetxerian:** bentana-
tik... sospetxatik. Atzizki arkaikoa.**Urten dagian:** irten, atera dadin.09. **Jataz:** zaizkit.

ANA JUANITA (I)

(Euskal Baladak - Bigarren liburua, 60. or. - Joseba Lakarra, Koldo Biguri, Blanka Urgell. 1981eko abuztuaren 23an Jesus Antonio Cidek, Koldo Biguriak, Gabrien Frailek eta Ruper Lekuek Dima- Bargundian jaio eta Bizkaiko Arantzazun bizi den 74 urteko Eduarda Bilbao andereari jaso)

Gure anaje, ze barri ohi de
Mutriku herri onian?

–Aite zeuriaz neu're bizi nez
ez da barri onik handikan.

–Ezin esanak ete deukaguz
anaje bion artian?

–Ana Juanitan ezkontzatxuek
publikatu die kalian.

–Ana Juanita ezin ezkondu
ni bizi nazen artian
urre kattia eta medeila
neuk dodaz idunerian.

Joieri baten sartu ginala
joiotxuok zegan zirian

–Batzuentzako hamazortzian
zurretat hamabostian
hamabostian gure ez bauzu
zeure gorputzen trukian.

–Eskerrik asko, dama gaztia
Mutrikun deuket firmia
hango firmia ikusi artian
ezin emon nei berbia.

Heldu ginanian Mutriku horretan

Mutriku herri noblian

batak adios, bestiak agur

Ana Juanitak baperez.

–Ana Juanita, neure laztana
gaur hemen zer pasatu de?

Kanpo jentia datorrenian
agur eitia usu de.

Agur eitia usu de baia
neuregandi bajadu de.

Bordegarairen semiak
ai ze fortuna bagiak!

Urkamendiko oinian dago
hango laugarren semia.

Bordegarairen zaldie
lau hanketan zurie

zazpi pausotan pasatuten deu
zortzi arkuko zubie.

Bordegarairen alabak
ai ze andra fortunusak!

Hamabi urte dituzaneko
garrian hiru kopetak.

Anaje: anaia.**Zeuriaz:** zeuriarekin.**Bizi nez:** bizi naz.**Deukaguz:** dauzkagu.**Die:** dira.**Dodaz:** ditut.

Idunerian: idunetik, samatik, lepotik. Atziz-ki arkaikoa.
Zegan: zenbatean, zer preziotan.
Bauzu: badozu.
Nei: neike, nezake.
Baperez: bat ere ez.

Usu de: usu da, ohizko da.
Baia: baina.
Bajadu: bajatu, jaitsi.
Kopeta: buruko ileaz egiten den txorta, tren-tza.

ANA JUANITA (II)

(*Ana Juanita Errromantzea - Eredu barriak (eta bigarren partea)*, Adolfo Arejita - **Idatz-Mintz, Literatur Atalen Sorta 7**)

01. Untzi bi agertu zirian Santa Manterion parian nere anajia etorriko da batian edo bestian.	05. Bateorrek agur, bestiorrek agur halan despedidu ginian eguna bi'zan seinaladua Santa Luzia gabian.
02. Nere anajia, ze barri dezu Mutriku herri onian? -Berriak onak, berriak txarrak Ana Juanitan gainian.	06. Galai gaztia, neiku al dezu gaba honetako koplarik nere senarra daukat entzuten kuartoko bentanilatik.
03. Ana Juanita ezkonduzen da amaren da aitaren bozian amaren da aitan bozian eta bere desborondatian.	07. Zure semia besuan daukat senarra aldamenian orain tertzio txarra du eta erdu tertzio onian.
04. Despedidako gabien bere txorruetara ginian urragorritzko joia bere imini notsan bularrian.	08. Orain hil bere ein nozu eta enterra naixu lurrian enterra naixu lurrian bere Birjina Marian aurrian.

09. Uragorritzko hiru-lau letra
iminidezu sepulturian
harek letrak esango dio
zegaitik nagon ni lurrian.

01. Anajia: anaia.	06. Neiku al dezu: nahikoa duzu. <i>Neikua dezu</i> segurrenik, <i>ele</i> hori hor infiltratu delarik.
03. Bozian: pozian, pozean.	07. Tertzio txarra du: tenore, ordu txarra dugu. <i>Dogu-dou-du.</i>
04. Gabien bere: gauean ere. Jojia: joia, bitxia. Imini notsan: ipini nion.	08. Naixu: naizu, nazazu.
05. Bateorrek... bestiorrek: bat horrek... beste horrek. Bi'zan: behar zen.	09. Iminidezu: iminidazu, ipindazu, ipiniezadazu. Harek letrak: letra haiek.

UDABARRIAN

(*Cancionero Popular Vasco*, 1051 or., R. M. Azkue)

01. Udabarrian zaharra erara Londresko zitudadean maitearentzat oiak erosten denda aberats batean.	03. Bestearantzat diruetan da zuretzat bihotz trukean. Eskerrik asko dama galanta ez dot armarik aldean.
02. Dama galant bat topadu neban tabladu baten ganean kortesiaz itandu neutsan oi horrek zegan zirean.	04. Armak etxean itxi nituen Motriku herri onean Motriku herri onean eta Ana Juanaren etxean.

05. Txalupatxu bat, txalupatxu bi
Santa Klararen parean
neure anaia hara hantxe dator
Ana Juanaren legean.

01. **Oiak:** oheak. Azkuek hala dakar, *camas*
erdaraturik, baina bistan da beste aldae-
ra batzuk dakartenez, *joiak* behar duela.
Londresen oheak erosten aritzeak ez
dauka zentzu handirik.

02. **Itandu neutsan:** galdetu nion.
Zegan: zenbatean, zer preziotan.
Oi horrek: joia horrek, beraz, joia ho-
riek.

04. **Itxi:** utzi, laga.

PASKOALATXU

(Andres Lejarraga - Lezama. Jon Aurre sorta)

01. Paskoalatxu polita zara
garria dozu liraina
ulia bera modako fina
ai zeu neuretzat bazina.

03. Beste batentzat hamazortzian
zeuretzat hamabostian
hamabostian gure ez badozu
laztantxu baten trukian.

02. Errezoi hori esan bazeustan
leku sekretu batian
gariak eta zeu ta neu bere
konpondu eingo ginian.

01. **Ulia:** ulea, ilea.

02. **Errezoi:** arrazoi.

Bazeustan: bazenidan. Hobeto legoke
bazeust, bazenit. Bi aditz formok nahastea
ez da, beraz, gaurko kontua bakarrik.

ORRIAK AIREZ AIRE

(Euskalerrriaren Yakintza IV, R. M. Azkue, 108 or.)

Neska:

01. Orriak airez aire
ifartxu dultzea
landa-mintz ederrean
doan errekea.

02. Hantxe topadu neban
Birjina Maria
orraztuten zebala
buruko ulea.

03. Etzan ha ulea ez
ezpada urrea
ulondo bakotxeko
zerion perlea.

Ama Birjina:

04. Hurreratu zakidaz
arima maitea
benetan maitatzen dot
nik zure fedea.

05. Eskintza horregaitik zeuk
neure alabea
hartu izango dozu
zeruko koroea.

Neska:

06. Nun dago, Amandrea
zerorren semea
zeruti jatsiriko
gure mesedea?

07. Berak argitu daidan
neure arimea
ikusi daidan gero
zeruko bidea.

Ama Birjina:

08. Hor goiko munatxoan
oinak ortozean
geriza emoten deutsan
ganeko arantzean.

09. Han dago bada neure
arantz-larrosea
zuri ta gorria da
neure amorea.

10. Begiak ditu baltzak
urrezko ulea
ahoa txit ederra
ta zoragarria.

11. Ha maite ez dabenak bere bihotzean zer maitatu dagike damurik bagean?
12. Bere ondoren dabilz zeruko aingeruak ibarrak apainduten lora usaintsuak.
13. Txoria bere pozez soinu alegrean kantadu daroakez guztiak batean.
14. Irribarrez dihardutso landako loreak jantzirik bere ondran soineko barriak.
15. Lurreko abereak bere mesedean jaio ta harrezkero dagoz ardurean.
16. Zuekaitik bakarrik zerutik lurrera jatsi da nire Jesus gizon izatera.

17. Hagaitik, neure alaba kantau daigun kanta berari emoteko betiko alabantza.

Neska:

18. Agur, Jesus laztana Jainko ta gizona zu beti izango zara gure zoriona.
19. Zeureak gara guztiz gorputz eta ariman izango gara bere bizitza guztian.
20. Izan gaitezazan zugaz aitaren etxean Espiritu dontsuaz Jainkotasunean.

01. **Orriak:** hostoak.
Landa-mintz: landa hegal, zelai bazter.
02. **Zebala:** zuela.
Ulea: ilea.

03. **Ha:** hura.
Ezpada: baizik.
04. **Zakidaz:** zakizkit.

07. **Daidan... daidan:** lehenengoa *diezadan*. Bigarrena *dezadan*. Kointzidentzia hori ekiditen da lehenengoa *daistan* eginenez, eskualde askotan ohi denez.
08. **Munatxoan, muna:** lurraren gorakadaxoa, berezkoa edo eragina, soro bazterretan batez ere.
Deutsan: dion.
11. **Dagike:** dezake.
Damurik bagean: minik gabeen, penarik gabeen.
13. **Txoria bere:** txoria ere.
- Kantadu daroakez:** kantatu ohi dizkio-te. *Eroan* aditzak maiztasun zentzu hori ere bazeukan, gaur galdua du baina.
14. **Dihardutso:** ari zaio.
Landa: zelai, belaze, pentze.
15. **Dagoz ardurean:** daude arduratan, arretaz, kezkaz.
17. **Daigun:** dezagun.
19. **Gara bere:** gara ere.
20. **Zugaz:** zurekin.
Dontsu: dohatsu, santu.

ORBELAK AIREZ AIREZ

(*Orriak airez aire: Jainko giroko balada kantu bat*, A. Arejita. **Idatz-Mintz - Literatur atalen sorta** - 9, 26. or.)

01. Orbelak airez airez pipertxo dultzia Landamingo zubitik doian errekia.
02. Hantxe topadu neban Birjina andria ebalorraztuten buruko ulia.
03. Etzala ulia ze ezpazan urria ulondo bakotzeko erinoz perlia.
04. Imini bihar jako ule horri zintia ehun duket kosta dala Madrilen kania.
05. Kosta bedi berrehun de bai betor hobia nor izango ete da horrexen ehulia Maria Madalena aprostuladia.
06. Nor izango ete da horren joskilia Errege Don Felipen alaba lindia.

01. **Pipertxo:** beste aldaeretan *ifartxo*, *ipartxo* ageri da. Argi dago *pipertxo* hau la-bankada bat dela.
Landamin: aurreko *landa-mintz* hemen toki izena da. Biak izan daitezke.
02. **Ebala:** zuela.
Ulia: ilea.
03. **Ze:** partikula hau jantzigarri gisa sartzea ohizkoa da, esanahi kausal zuzenik gabe, kasu honetan *ezpazan* ekin lotura formala badu ere.

- Ezpazan:** baizik, ordea.
Erinoz: ereinotz, zuhaitz mota bat.
04. **Jako:** zaio.
Duket: antxinako diru bat.
Kania: kana, luzera neurria, metroa baino zerbait laburragoa.
05. **Ehulia:** ehulea, ehotzen duena, ehuna egiten duena.
06. **Joskilia:** joslea, jostuna.

PRANTZIE-KORTEKOA

(Zeanuri-Undurraga. K. Etxenagusia, **Euskal Idazleak bizkaieraz**, 22. or., Manuel Lekuonaren **Idaz-lan guztiak**. 1. Aozko Literatura^otik hartua)

01. Etorri nintzanean
Prantzie-Kortetik
ama bilatu neban
suintian tristerik.
02. –Zer egiten dau, ama
horrelan bakarrik?
–Nobedade barriek
entzun dodaz bai nik.
03. –Ze nobedade barri
entzun dozu, ama?
–Ezkonetan zarela
bai, seme laztana.
04. Nondikoa dakazu
zeure emaztea?
–Prantzie-kortekoa
bai, ama neurea.
05. –Ez dot gure prantsesik
hain gitxi errainik.
–Esan dodan berbiaz
urten bihar dot nik.
06. –Esan dozun berbiaz
urten bihar bozu
urten bidera eta
hil ein bihar dozu.

07. –Hain de polite ba ze
nire emaztea
ez da posible, ama
nik hori eitea.
08. –Zuk ezpozu posible
hartu anaijia
anaije gaztea ta
estudiantia.
09. –Juanita, jatsi zaitte
zaldien gainetik
sar daitzudan puñal hau
bihotzen erditik.
10. –Ai! Horren puñalaren
puntien zorrotza!
Ikusiz beste barik
hiltzen deust bihotza.
11. Zazpi zaldi daukadaz
ixeraz jantzita
zortzigarrentxoa barriz
perlaz estalita.
12. Harek emongotzudaz
ixtiarren bizirik
–Harek neuretzat baina
ez itxi bizirik.
13. –Horrez gainera dekot
urre-kalizia
urre-kalizia ta
sobrepelizia.
14. Harek emongotzudaz
ixtiarren bizirik.
–Harek neuretzat baina
ez itxi bizirik.
15. Kanpai bat entzuten dot
ez dakit nongoa
igual izango da
agoniekkoa.
16. –Abadea ekarrizu
konfesadu naiten
arimaren okerrak
arteztu daidazen.
17. –Abadea urrin dago
eliza urrinago
oin horretan hasteko
asti gitxi dago.
01. **Suintian:** sutean, sukaldean.
Ezkonetan: ezkontzen.
02. **Egiten dau, ama:** berorikako trataera.
Dodaz: ditut.
03. **Entzun dozu:** orain trataera normalera aldatzen da.
04. **Dakazu:** dakarzu. *Daukazu* ere izan daiteke zenbait herritan.
05. **Hain gitxi:** are gutxiago.

- Berbiaz urten:** hitzarekin irten. Esamolde honek hitza bete edo hitza aurrera atera esan nahi du.
06. **Bozu:** badozu.
08. **Ezpozu:** ez badozu.
Anaija: anaia.
09. **Daitzudan:** diezazudan.
10. **Puntien:** puntaren.
Beste barik: beste gabe.
Ikusiz beste barik: ikusiz batera, berehala.
Deust: dit.
11. **Daukadaz:** dauzkat.
Ixera: izara, maindire.
12. **Emongotzudaz:** emango dizkizut.
Ixtiarren: uzteagatik.
13. **Dekot:** daukat.
Urre-kalizia: urrezko kaliza.
Sobrepelizia: sobrepeliza, apaizaren meza jantzi bat.
16. **Konfesadu naiten:** konfesa nadin.
Arteztu: zuzendu.
Daidazen: ditzadan.
17. **Urrin:** urrun, urruti.
Oin: orain.

PRANTZIE-KORTEKOAREN GEHIGARRIAK (I)

(Prantzie-Kortekoa Erromantzea, Idatz-Mintz, Literatur Atalen Sorta 2, 29-31 orrialdeetatik hartuak)

Ereño:

–Frantziara joan nintzan
ni gazte gazterik
da hantxe paradu nintzan
andrea harturik.

–Egun on daukozule
Bizkaiko semie.
–Halan ekarri deiela
Frantziko alabie.

–Horrek neureak dira
zuk emon bagarik
andrea, jatsi zaite
zu mando gainetik.

–Zazpi izera ditut
odolez beterik
zortzigarrena ere
ia estaldurik.

–Agur Bizkaiko seme
ta emaginarreba
sube-muskar haundi bat
tragauko ahal jana!

∞

Paradu: paratu, jarri, kokatu.

Daukozule: daukazula, eduki dezazula.

Halan ekarri deiela: hala ekar dezala (berorrek). *Halan ekarri* hau oso formula hedatua da bizkaieran, batez ere *egun on* en erantzun gisa.

Bagarik: gabe.

Emaginarreba: amagiharreba, senarraren edo emaztearen ama.

Subemuskar: suge-musker, muskerra. Azkuek bere hiztegian Peru Abarkaren pa-

sarte hau dakar: "Muskerra da musu okerra, zelan eskerra esku- okerra". Baina *musker* kolore berdea ere bada, eta hortik *suge-muskerra*, zenbait tokitan oraindik ere esaten denez. Gehienez *muskerra* soilik, suge mota horren kolorea hain zuzen.

Tragauko ahal jana: hilko ahal zain, hobe hilko balitzain. *Tragau* edo *tragatu* aditza hil baino gogorragoa da, gizakiei aplikaturik. Esaera da: *Tragau animaliak tragatzen dira, pertsonak hil*. Horrez gainera, tragatzen dena suge-muskerra bada, madarikapen handia da hori norbaiti opatzea.

Arantzazu:

–Ai neure amaginarreba
muskerrez betia!
Subeak eingo ahal detzu
arratserako ohia.

–Hiru anaje dodaz
Prantzieko herrien
ai harek balekie
hemen zer dabilen!
Zabalduko leukie
España guztien.

∞

Subeak eingo ahal detzu: sugeak egingo ahal dizu, hobe, oxala egingo balizu. Bai dela madarikapen gogorra eta adierazpide bortitzekoa sugeak ohea egitea. Norbaiti heriotza opatzeko formula indartsuagorik nekez asma daiteke.

Anaje: anaia.

Dodaz: ditut.

Harek balekie: haiek balekite. *Harek* leku askotan *berak* edo *beraiek* izan daiteke, azentuak berezten dituelarik.

Leukie: lukete.

Dimako Bargundia:

–Kaixio koinetue
estudiantea
zuretako hemen dakat
urre-kalizea.

–Ai neure amaginerraba
muskerrez bete!
Subeak egingo ahal dautso
arratseko ogea!

Kaixio koinetue: kaixo koinatu. Emaztearen neba, edo senarraren anaia. Femeninoan *koinata* erabiltzen da.

Dakat: dakart. Herri batzutan *daukat* ere izan daiteke.

Galdakao:

–Estudiantea be
ondino gaztea
hogetazazpi urte
kunplidu bagea.

–Zazpi ixeratxu dodaz
odolez beterik
zortzigarrentxu honek
naroa mundutik.

–Zazpi nebatxu doiaz
Frantzia partian
hareik balekie
hemen zer pasetan dan!

–Zortzi oin luze
hiru oin zabal
egingostie kaja bat
...

Ondino: oraino, oraindik.

Ixeratxu: izaratxo, maindiretxo.

Neba: senideen artean mutila neskarentzat. Bizkaieran bakarrik gordetzen den hitza, besteetan, hegoaldean behintzat, *anaia* delarik, berdin mutilarentzat nahiz neskarentzat.

Dodaz: ditut.

Naroa: narama.

Eingostie: egingo didate.

PRANTZIE-KORTEKOAREN GEHIGARRIAK (II)

(Euskal Baladak - Bigarren Liburua, Joseba Lakarra, Koldo Biguri, Blanka Urgell, 97. orrialdetik aurrera)

Mendata:

–Hartuizu laguntzako
zeure anaiea
anaietatik bere
estudiantea.

–Hemen hil behar dozu
Frantziako andrea.
–Zegaitik hil bihot ba
Bizkaiko semea?

–Egun on dakarrela
Frantziako andrea.
–Halan ekarri daijala
Bizkaiko semea.

–Agur Bizkaiko seme,
amaginarreba
suge-muskar handi bat
sartuko ahal jana!

Hartuizu: har ezazu.

Daijala: dezala.

Dakarrela: bekar, ekar dezala (berorrek).

Bihot: behar dot.

Araotz:

Etorri nintzarian
Frantziako kortetik
ama bilatu nuan
etxian bakarrik.

–Hiru anaitxo ditut
soldadu juanik
harek hemen baneuko
ez neuke bildurrik.

–Bakar bakarrik eta
bai triste tristerik
silan jazarri eta
haiziak harturik.

–Utziok ba, utziok
anaia neuria
pena emoten xotak
holan ikustia.

–Lehenago esan bihar ebian
esan duan berbia
honezkero hartu xok
herida golpia.

Jazarri: jezarri, eseri.

Haiziak harturik: haize txarrak jota, hase-
rez edo amorruz.

Harek hemen baneuko: haiek hemen ba-
neuzka.

Emoten xotak: ematen zidak.

Bihar ebian: behar huen.

Berbia: hitza.

Hartu xok: hartu dik.

Frantziako Gorteko mutilaren balada honek zenbat buru hainbat aldaera dauzkala esan daiteke. Bi gehigarriotan, lehenengo aldaera osoarekiko pasarte ezberdinak bakarrik hautatzen saiatu naiz.

BIETA SANTA KLARA

(*Santa Klararen kantak*, Manuel de Lekuona. **Idazlan guztiak 1. Aozko Literatura**, 469. or.)

01. Bieta Santa Klara
euskeraz argia
zu zera zeruetan
dontzeila garbia.

02. Amaren entrainetan
zenduan grazia
munduan ipinteko
exenplu haundia.

03. Zure haurtasuneko
denbora guzia
izan zan erreguzko
exenplu bizia.

04. Alkargana baturik
harri koskortxuak
kontatu ohi zenduzan
errosariuak.

05. Hamazazpi urtera
ailegatu gabe
Jesusen tesoruen
egin zinan jabe.

06. Palma eder bategaz
Erremu goxian
agertu izan zinan
Asisko kalia.

07. Hamazazortzi urtetan
monja sartu zinan
monja sartuta bere
Klara izan zinan.

08. Aita San Prantziskua
padrino harturik
esposa izan zinan
aitamen ixilik.

09. Berrrogetamar moja
ditu janaritu
ogi bakar bategaz:
erdia gelditu.

10. Eskuan daruazun
gauzaren handia
Kustorio batian
Jesusa bizia.

11. Zu ikusirikan
moruak igesi
Sakramentu Santua
zizuten ikusi.

12. Uso zuri ederra
zeruan zer berri?
–Zeruan berri onak
orain eta beti.

13. Ontziaren punteko
bandera gorria
zu zara, Santa Klara
Dontzeila garbia.

14. Mojen erregaluak
intxaurrek ohi dira
haixek ere guztiak
bai pinak balira!

01. **Bieta:** beata.

02. **Entrainetan:** erraietan.

04. **Zenduzan:** zenituen.

06. **Goxian:** goizean.

07. **Sartuta bere:** sartuta ere.

09. **Bategaz:** batekin.

10. **Daruazun:** daroazun, daramazun.
Kustorio: ekisaindu, kustodia, Hostia
Santua erakusteko pieza urrezko edo zi-
larrezkoa.

14. **Haixek:** haixek.

Manuel Lekuonak Santa Klararen Kanta hauek zahartzat eta balio handiko-
tzat jotzen ditu.

ERDERAZ SANTA KLARA

(Ondarru: kantu, otoi, orru.... Ondarroako Kultur Etxearen argitarapenak - 1984 - 63. or.)

01. Erderaz Santa Klara euskeraz argia zeu zara zeruetan izar bat garbia.	07. Hamazortzi urtegaz agur munduari eginda izan zinan zelda maitelari.
02. Haugaitik marinela dauke guraria gaur emon dakizula zor jatzun gloria.	08. Jesus zalako zure guztiz maitagarri bihotza emon zeuntsan osorik berari.
03. Zeure umetasuneko denpora guztia izan zan erreguzko ejenplu bizia.	09. Jesusgaitik zenduan bizitza guztian jardun nekiak hartzen zeure gorputzian.
04. Alkargana baturik harri koskortxuak zenbatu ohi zenduzan errosariuak.	10. Baru, zilizio ta lurraren gainian lo eginaz uda eta negu gogorrian.
05. Saritu izan zaitu Birjina Mariak sendatu dituala zure erabagiak.	11. Frantziskoren alaben errelejinua jarteko izan zinan lehenengo hautua.
06. Palma eder bategaz Erramu goizian jarri izan zinan Asisko kalia.	12. Ta milaka askoren orain gurasua zarialako zara Santa indartsua.

13. Zu ikusita duaz moruak igesi zugaz Sakramentua ebelako ikusi.	16. Zeruan amatzat askok zaitue alabetan lurrian gurasotzat ez gitxik ondretan.
14. Berrogeta hamar monja ditu janaritu ogi bakar bategaz ta erdia gelditu.	17. Elexiak Jesusen laguntzat kontetan bitarteko dogula guk Klara kantetan.
15. Handiak izan dira zure mirariak horregaitik zaukaguz gure gidaritzat.	18. Zaindu izan gaituzu zure mantupian eskerrak, gure Ama ta hurrengo artian.
- ∞
02. Dauke: daukate. Guraria: nahia, gogoa. Jatzun: zaizun.	11. Errelejinua: erlijioa. Hautua: hautatua, aukeratua.
04. Zenduzan: zenituen.	13. Zugaz: zurekin. Ebelako: zutelako.
05. Erabagiak: badirudi <i>ebagiak</i> izan behar duela, ebakiak.	15. Zaukaguz: zauzkagu.
06. Bategaz: batekin.	16. Zaitue alabetan: zaituzte alabatzen. Ondretan: ondrazten, ohoratzen.
07. Urtegaz: urtekin.	17. Eleixiak: elizak. Kontetan... kantetan: kontatzen... kan- tatzen.
08. Emon zeuntsan: eman zenion.	

USO ZURI EDER BAT

(Cancionero Popular Vasco, R. M. Azkue, 1059 or.)

01. Uso zuri eder bat oinetan ortozik aldatzean gora doa hegoak zabalik.	05. Zeruko aingeruak organuajoten hamabi apostoluak mezea entzuten.
02. Aldatzen goieneko zelai eder baten Birjinea topau neban atseden egiten.	06. Jesusen jardineko lorearen argia bera ta Santa Klara dontzeila garbia.
03. Kristoren Birjinea, hor zer eiten dozu? -Kristo bilatzen nabil ikusi badozu.	07. Amaren erraietan zenduan grazia munduan ibilteko ejenplu handia.
04. Kristo zeruan dago mezea esaten aingeru San Gabriel mezea erasoten.	

01. Ortozik: oin hutsik. Aldatzean: aldapan.	Topau neban: aurkitu nuen.
02. Goieneko: goreneko, goren aldeko.	04. Erasoten: Meza lagundu. Apaizak esan, bereterrak eraso.

Ikusten denez, aldaera honetan Ama Birjinaren (Arantzazuko erro-mantzeetan) eta Santa Klararen koplak nahasten dira.

IA DIRADE HIRUROGEI URTE

(Euskalerrriaren Yakintza IV, R. M. Azkue, 142 or.)

01. Ia dirade hirurogei urte sartu nintzala pastore eguno bere ez dot nik izan hotzaz honenbat dolore.	07. Zazpi oin luze hiru oin zabal zerraldo bat apaindua hantxe sartuta jartzen gaituez horra munduko pagua.
02. Mendi hontatik Ilarmendira hirurehun bat hil dire Jaun zerukoak gorde nau, eze hilgo nintzan neu bere.	08. Hilkutxatxo bat zugana orduko apalzale Ama horrek zeure senarra harotza da ta egin daiala esaizu.
03. Goitiko artzain zoriz beteak geldi zakiguz gaur hemen geldi zakiguz, kanta dagigun zer igaro dan Belenen.	09. Zazpi teila ta hiru latatxu hurrean askoko dituz egin daiala ermitatxo bat deritxona Arantzazu.
04. Gizabidez gaur gelditu naiz ezin nengoke luzaro abere artean mendi garaietan gau txarra igarota nago.	10. Oinatiarrak, Oinatiarrak ea bada gaur dirautsut zuen San Migel Oinatikora birritan eratsi nozu hirugarrenez erasten banozu kontuan edukiko dautzut.
05. Oi hau indriska ta inetazia oi hau gabaren larria! Ordu erdirik luzatu bage hil zan artalde guztia.	
06. Geure Ama maite, Andra Maria gure barri zeuk dakizu ordu erdiko bizi izaterik seguru inoiz ez dogu.	

01. Eguno bere: egundo ere, sekula ere. Honenbat: honenbeste.	Pagua: ordaina, pagantza.
02. Eze: ze, ezen, zeren.	08. Daiala: dezala.
03. Zakiguz: zakizkigute. Dagibun: dezagun.	09. Latatxu, lata: teila azpian jartzen den ohola. Hurrean: nonbait, hor nonbait, hainbaiten.
04. Ezin nengoke: ez ninteke egon.	10. Dirautsut: diotsuet, esaten dizuet. Birritan: bi aldiz. Eratsi: jaitsi erazi, behera ekarri.
05. Indriskia: euri zaparrada. Inetazia: txingorra, kazkabarra.	
07. Gaituez: gaituzte.	

BAKARRIK AURKITZEN NAZ

(Cancionero Popular Vasco, R. M. Azkue, 484 or.)

01. Bakarrik aurkitzen naz neure anparuan neure konpesinoa egitera noa.	04. Joaten naz elizara mezea entzuten tenplura joaten naz galaiak ikusten.
02. Aita, akusatzen naz neu lehenengoagaz gure Jaungoiko ona amadu ezagaz.	05. Agur, aita prailea izio kandealea prestau bei andea. ...
02. Aita, akusatzen naz neu bigarrenean egin dot juramentu guzurren ganean.	06. Praile santua dago guztiz harriturik dama ikusten zuela belaunetan hilik.

07. Ezpan koral ederrak
ondo lur eginik
begi zuri ederrak
guztiz ezaindurik.

02. Amadu ezagaz: ez maitatu izanaz.	Andea: anda, hilkutxa, zerraldoa.
03. Guzurren: gezurraren.	Andariak: hilkutxa daramatenak.
05. Izio kandealea: iziotu, izeki, piztu kandealea. Prestau bei: prestatu, prest jar beza.	Andabidea: hilak eramateko bidea.
	07. Ezaindu: itsustu, itxurgatu.

Hilzorian dagoen dama batek egindako konfesioa. Azkuek dio: *No quise tomar nota de toda la confesión, por larga y sosa.* Eskertuko genion, osorik jaso balu.

AMA BIRJINEAREN BARRI ONAK

(Bermeoko Gabon-kanta. ZER, 1984, Uztaila-Dagonila, 77. zenbakia)

01. Ave Maria, graziaz betia Jauna da zugaz, Andria andra guztien artian bere zara zeu bedeinkatia.	03. Atiak eta zerrajak bere barrutik daukadaz itxirik. -Ez ikaratu, dontzeila ederra hemen ez dago gizonik.
02. Nazaretoko tenpluan dago dontzeila eder bat jarririk ixena bere Maria dauko graziaz adornaturik.	04. Aingeru San Gabriel dator gizonan forman jantzirik. -Jaungoikoaren ama ixateko badozu borondaterik?

05. –Borondatia bai daukat baina ez daukat merezimenturik.
–Merezimentu daukazulako zaudakaz eskojidurik.
06. –Aingeru ona, zeuk zer dakazu zerutik enbajadia?
–Humildadia, karidadia Jaunaren borondatia.
07. Sancta Maria, gratia plena Dominus tecum, benedicta tu Birjina Amaren sabel santuan Salbadoria da sortu.
08. Humildadiak edegiten dau zeru altuko atia karidadiak emoten dau osasuna ta bakia.
09. Humildadia ta karidadia zara zeu, Birjina garbia Jaungoikoaren mirabetik Jesusen Ama egin zarana.

01. **Artian bere:** artean ere.
Bedeinkatia: bedeinkatua era femeni-noan.
02. **Zerraja:** zerraila, zerrapo, herskailu.
Daukadaz: dauzkat. Badirudi *daukaz* (dauzka) behar duela.
05. **Zaukadaz:** zauzkat.
Eskojidu: hautu, hautatu.
06. **Dakazu:** dakarzu. *Daukazu* ere izan daiteke toki batzutan.
08. **Edegiten dau:** irekitzen du.

SAN PEDRO ETA ZERURA DOANA

(Luzia Arteaga, Dimako Oba. **Doinu Zaharren Inguruan**, U.E.U., 54. or. - Jose Ramon Arbe, Antton Mari Aldekoa-Otalora eta hamarren artean)

01. Justo hil eta zuzen zeruko atera igonean bertatik oles egitera.
02. ... urtenik San Pedrok itaundu eutsan laster –Zer eskatutzen dok?

03. –Zer eskatutzen dodan?
Barrura sartzea.
Arren zabaldu begi mesedez atea.
04. –Hau zabalduerako behar joat ikusi zerurik ete doan behian irabazi.
05. Ezkondua izan haz ala mutilzaharra?
–Ezkondua eta euki joat andra txarra.
06. –Zetarikoa izan dok bada andrea?
–Alper, zital ta hordi parerik bagea.
07. –Urte askotan egin haz beragaz bizi?
–Berrogei bat behinepin egin dodaz nahasi.
08. –Holan berrogei urte andra hain txarragaz ez dok gitxi eroan bizitzan beragaz.
09. Hator ordu onean hator gizajoa edozein andra badok purgatorioa.
10. Ba jakiat hirea dala inpernua ta ondo irabazi doala zerua.

01. **Justo:** juxtu, juxtuan. Nor-izena ere izan daiteke noski, baina ez da probablea.
Igonean bertatik: igo eta bertan, igoaz batera, edo baita igotzean bertan, igotzen ari zela. Ez da oso esamolde argia.
Oles: dei, agur egin, batez ere norbaiten atean.
02. Lehen lerroa falta da.
Itandu eutsan: galdetu zion.
03. **Arren:** otoi, mesedez.
Begi: bei, beza.
04. **Zabalduerako:** zabaltzerako, zabaldu aurretik.
Joat: diat.
Ete doan: ote duan, dukan.
06. **Zetarikoa:** zer eratakoa, nolakoa.
07. **Beragaz:** berarekin.
Dodaz: ditut.
08. **Eroan:** eraman.
10. **Jakiat:** zekiat.
Doala: duala, dukala.

ENOJADURIK

(XVII. mendeko Bizkaiko Amodio-kantu ezezagun bat: ENOJADURIK - Adolfo Arejita - Euskeraren Iker Atalak 5 - Labayru Ikastegia, 16. or. "Jaime Kerexetak idoro dau Elorrioko kontu-liburu baten. ... Ez dago argi 1611, 1622 ala 1633 dan".

Dama eder batereanik
 ez dakidala zegaiti
 enojadurik aditu jataz
 hil eiten nauden begi bi.
 Hain tristerik eta gustu gitxigaz
 nigana bihor zitean
 ze enojadurik egozeana
 nigaz agiri eudea(n).
 Ez dakit zer da(n) kausea
 baia aditu ta bertati enojadu.
 Ez daukat nik triste honek
 merezidua guztia
 merezitzaga iminiagaz
 hain altu oneretxia
 amorean lizentzia honetan emonagaiti
 enojadurik
 begi ederrok emaiten deuste
 disfaborerik asko
 (...) ok zirea ik(...)s
 (...)n le(...)

Enojadurik: enoiaturik, haserraturik.

Batereanik: batengandik.

Aditu jataz: begiratu zaizkit literalki. Gaur ere *aditu* aditzak zenbait herritan *begiratu* esan nahi du, baina ez intransitiboan, adibide honen garaietan normala zenez.

Nauden: naben, nauten.

Gitxigaz: gutxirekin, gutxiz.

Bihor zitean: bihurtu, itzuli ziren.

Egozeana: egozeta, zeudena.

Nigaz: nirekin.

Eudean: zuten.

Baia: baina.

Merezitzaga: merezitzeke, merezi gabe.

Iminiagaz: iminiagatik, ipini izanagatik.

Oneretxia: maitasuna.

Amorean...emonagaiti: amoreari ekinagatik, entregatzeagatik.

Deuste: didate.

Disfamore: muzin, desplante.

LARROSA KRABEL

(Gorago aipatu artikulu bera, A. Arejitarrena, orrialde berean. Arrasateko Udal Arkibuan Pedro Uribarrenak aurkitua)

Larrosa krabel jazmin lore
 galant guztiak baturik
 erramilete eder bat dago
 herri honetan jaiorik.
 Hain da ederra, dauko eguzkia
 konfendidua harturik.

JAUN ZURIANO

(Mendebaldeko euskal baladen antologia -A. Arejita, I. Etxebarria, J. Ibarra. Euskeraren Iker Atalak 5 - Labayru Ikastegia, 64. or. Baita ale berean: *Jaun Zuriano baladaren eredu berria eta azterketa*, Maria Eugenia Markaida).

01. -Kanzuriano, Kanzuriano
 lo bazagoz itzarri
 -Enago ni lo, enago ni lo
 Moru herriko moru hori.
 Nok esan deustu nire izena
 Truku herriko truku hori?

02. Enaz ni moru herrikoa
 gitxiago truku herrikoa
 hobetuago izango naz ni
 zeruetako aingerua.

03. –Jaun zerukoak bialtzen nau ni
gaur zugana mandatari:
zure esposa doñe Errose
bihar dala espose barri
bihar da espose barri eta
bihar goizerako heldu bedi.
04. –Hemetik eta ene etxera
bostehun legua da bide
bostehun legua da bide eta
nik harek zelan ebagi?
05. –Horiek ebagitiarren
zer emongo zeunkio zuk hari?
–Berrehun kana urre-zintxa
Ama Graziakuari
hamalau libra argiziritxu
Andra Santa Ursulari.
06. –Horra hor goian zazpi zaldi
euretariko bategaz
gau eta egun ebagi.
07. –Oles oles, Dios te salve
nik ostatua nahi neuke
–Hemen ez dago ostaturik eta
beihue pobre hori aurrera.
08. –Oles oles, Dios te salve
nik ostatua nahi neuke
–Hemen ez dago ostaturik eta
beihue pobre hori aurrera.
09. –Oles oles, Dios te salve
nik ostatua nahi neuke
–Egun okupaue daukogu te
beihue pobre hori aurrera.
10. –Kanzuriano bizi zanean
pobreak hemen baeben ostatua
–Kanzuriano aitetu dau eta
betor pobre hori aurrera.
11. Silan ezarri erromes hori
oinak garbitu
painua hartun da sikatu.
12. –Begiak begi badirudi
minak guzurra esan ez baledi
gaurko gure erromes honek
Kanzuriano dirudi.
13. Ixilik on hadi batxiler hori!
Antxina hil da enterraute daukon
Kanzuriano heure hori.
14. –Hortxe kaxan dago ezpatie
Kanzuriano itxie.
15. Gaurko ezkongai horrek
ataraten badau ezpatie...
Juan da ezkongai hori
ez dau atara ezpatie.
16. –Ia gaurko erromes horrek
ataraten badeu ezpatie.
Juan da erromesa ta
atara dau ezpatie.
17. Pozez beterik doñe Errosek:
–Zu zara senar neurie.

01. **Kanzuriano:** Jaun Zuriano. Bizkaiko
behinolako Jaun Zuriaren aipua izan dai-
teke.
Bazagoz: bazaude.
Itzarri: itzartu, ernatu, esnatu.
Deutsu: dizu.
Truku: turku, turkiar.
02. **Heldu bedi:** irits bedi (berori, zu).
03. **Hemetik:** hemendik.
Harek zelan ebagi: haiek nola ebaki,
hots, nola laburtu edo egin legoa haiek.
04. **Ebagitiarren:** ebakitzeagatik.
Zeunkio: zenioke.
Kana: luzera neurria, metroa baino zer-
bait laburrago.
Argiziri: argizari, kandelak egiteko gaia.
Baita kandela bera ere.
05. **Bategaz:** batekin.
06. **Beihue:** bihoa, joan bedi.
07. **Okupaue:** okupatua.
08. **Baeben:** bazuten.
Aitetu: aitatu, aipatu.
09. **Sila:** kadira, aulkia.
Hartun: hartu.
Sikatu: lehortu, idortu.
10. **Ez baledi:** ez baleza.
11. **On hadi:** egon hadi.
Enterraute daukon: ehortzita daukan
(hik).
12. **Kaxa:** kutxa.
Ezpatie: ezpata.
Itxie: utzia.

BIRJINA ARRATEKOA (I)

(Eibar aldizkaria. 1984ko abuztua-iraila. 264. zenbakia, 8. or.)

01. Arrateko zelaiko
bai floridatea
handixek gora dago
zerura bidea.
02. Aldatza igaro ta
zelai landa baten
Birjina ta Semia
atsegin hartutzen.
03. Lirio berdez jantzirik
dago Arraten altaria
haintxen kantatzen dabe
ederki Salbia.
04. Zerura gura neuke
zerura boladu
ainguruak balidakez
heguak prestatu.

05. Heguak balirade argizarizkuak urtuko lituzkela eguzki beruak.
06. Bai eta hausi bere ipartxo senduak bai eta hausi bere ipartxo senduak.
07. –Zerura noa ni ta nork nahi du etorri? Orain etorri jataz hiru mandatari.
08. Atzo etorri jataz hiru mandatari uso zuri eder bat aingeru polit bi.
09. –Uso zuri ederra zeruan ze berri? –Zeruan berri onak orain eta beti.
10. –Zer dakazu bada zeruko gauzarik? –Olibo adartxo bat Birjinak emanik.
11. –Birjinak emanik ta noizko izentaurik? –Erramu egunerako bai seinalaturik.
12. –Erramu urrin da ta igar ez baledi! –Hori igartzen bada beste bat ekarri.
13. Zeruan asko dagoz olibo adarrik olibo adarrik eta lirio lorarik.
14. Lirio lorarik eta santu ta santarik ez dala igartuko zeruko gauzarik.
15. Aita San Pedro dago zeruan giltzari Ai Jaunak egin banindu giltzaren jabe ni!
16. Atiak ereiteko aita neuritari lehenengo aitari ta hurrengo amari.
17. Handik eta aurrera mundu guztiari handik eta aurrera mundu guztiari.
18. Arrateko zelaiko bai floridatea handixek gora dago zerura bidea.

19. Nere Ama Birjina Kontzezinokua arren mobitu zazu neronen gogua.
20. Zeruko jardineker loraren artian egon beharko degu egunen batian.

∞

01. **Floridatea:** loretasuna, loretza.
02. **Aldatza:** malda, aldapa.
Landa: lau, ordoki.
04. **Boladu:** hegatu, hegaldatu.
Balidakez: Bizkai-gipuzkerazko nahastea: *prestatuko balizkit*.
07. **Jataz:** zaizkit.
10. **Dakazu:** dakarzu. *Daukazu* ere izan daiteke zenbait herritan.
11. **Izentaurik:** izendaturik, seinalaturik.
Erramu egun: pizkunde aurreko igandea.
12. **Urrin:** urrun, urruti, asago.
16. **Ereiteko:** irekitzeko.

Ondorengo sortan aipatzen den *Mendebaldeko Euskal Baladen Antologia*'k hamazazpi koplako bertsiok dakar eta zenbait xehetasun ezberdin. **Eibar** aldizkarikoak bertsiok zuzenagoa dirudi.

BIRJINA ARRATEKOA (II)

(*Mendebaldeko euskal baladen antologia*, A. Arejita, I. Etxebarria, J. Ibarra. **Euskeraren Iker Atalak 5** - Labayru Ikastegia, 85. or. Eibarko aldaera, Iñazio Ormaetxebarriak bildua. "Eibar", 1963)

01. Aldatza igaro ta zelai landa baten han dago Jesukristo mezia esaten.
02. San Pedro ta San Paulo mezia erasoten hamaika mila aingeru koruan kantaten.

03. Aita San Frantziskua
organuajoten
hamabi apostoluak
mezia entzuten.

04. Arraten altarea
erramuzjantzirik
lirio zuririk ta
lirio gorririk.

05. Haintxe kantaten dabe
Salbea ederki
neu bere haraxe noa
ikasi ahal banegi.

06. Gabean salbea ta
goizean mezia
Birjina Arrateko
zeruko loria.

02. **Erasoten:** meza laguntzen, bereterrak,
monagiloak egiten duena.

03. **San Frantziskua:** artikulua mugatzaile
eta guzti. Textu zaharraren seinale.

05. **Kantaten dabe:** kantatzen dute.
Ahal banegi: ahal baneza.

06. **Gabean:** gauean.

Piezatxo honetan deskribatzen den meza modua ez dakit oso kato-
likoa den, baina grazi handia egin dit beti. Jesukristo bera meza esale, San
Pedro eta San Paulo bereter, San Frantzisko organu jole, eta hamabi
apostoluak meza entzule. Ez al dugu esan, ba, San Pedro meza erasotzen
ari zela? Ez da harritzekoa, bosgarren koplari dionez, halako solemnitatea
ikasteko gauza izango ote zen dudak sortzea.

NESKA SOLDADUA

(*Mendebaldeko euskal baladen antologia*. A. Arejita, I. Etxebarria, J. Ibarra. **Euskeraren Iker**
Atalak 5 - Labayru Ikastegia, 135. or.)

01. Gaztiak kantuan ta
zaharrak eragusian
hori da pasatzen dana
bardin mundu guzian.

02. Etxetik urten neban
Mariatzeko hilian
hamasei urterekin
neure txoramenian.

03. Soldadu sartu nintzan
Agorraren bostian
kabo ero sarjento
izateko ustian.

04. Ni lako fortuna
nok du harrapatu?
Hamaika hilabeteko
sarjento nonbratu.

05. Urtebete baino lehen
nintzan teniente
rejimentutikan be
nintzala ausente.

06. Rejimentu bi izan ditut
hamar urte honetan
Anjel de Ondasetan
Buenas Airasetan.

07. Nerau emakumia
ofizialia
letrarik eskolarik
bat ere gabia.

08. Agustin Antonio
izan da neure izena
hori aitu dezutenok
ez da neure izena.

09. Oraintxe da denboria
izena muratzeko
Agustina Antonia
naizela esateko.

10. Batetik lau balazo
bestetik enfermo
Jaunaren abixuak
hoixek ditut klaro.

11. Moja sartzera noa
komentu batera
Jesusaren esposa
betiko izatera.

12. Hamar urtian errege
serbitu detalako
dotia gertu daukat
moja sartutzeko.

13. Adios ama neuria
probintziania
ongi lastimatzen naiz
zu despeditzia.

14. Baina oraindik ere
bizi naizen artian
gogoan izango zaitut
neure bihotzian.

01. **Eragusian:** erasian, eleketan, berrike-
tan.

02. **Urten neban:** irten, atera nintzen.

03. **Ero:** edo.

04. **Lako:** bezalako.

05. **Be:** ere.

07. **Ofizialia:** *ofizial'* en femeninoa.
 08. **Aitu:** aditu, entzun.
 09. **Muratzeko:** mudatzeko, aldatzeko.
 10. **Enfermo:** gaiso, eri.
 11. **Jesusaren:** artikulua mugatzaile eta guzti. Nahiko testu zaharra den seinale.

13. **Probintziana:** *probintziano'* ren femeninoa. Probintziana + a = probintziana Eibar inguruan. Bizkaieraren beste inguru batzutan, *probintzianea*, *probintzianie*, *probintziané* edo *probintziani*, bi hauetan azken bokala pixkat luzaturik, eskualdeen arabera.

GOIZEAN ZALA BAINA

(Gure Kantuak. Udako Euskal Ikastaroa. Derio, 1991. Labayru Ikastegia. 79. or.)

01. Goizean zala baina Santiago eguna laister etorri jakun orduak iluna bai neure laguna.	04. Etxe zahartxu bat dago hatxaren erdian ez da haxerik sartzen kalma dauanian ezta euririk bere aterri darian.
02. Errekarik gorako aldatzen gogorra sarri behar izan dona han gora laguna bai neure laguna.	05. Juateko haraxe badaukat dotea astotxu zahar zahartxu bat imintxaz betea imintxaz betea.
03. Aldatza igarota zelaien erdian aurrera joateko negarra begian negarra begian.	06. Arrigoan ganean ez dago zer esan zazpi-zortzi gitxiago ditut kamixetan ditut kamixetan.

07. Ezkontza barrirako
badaukat trajia
orain berrogei urte
aitari lajia
aitari lajia.

08. Zapatak ere berriz
aukeran pareta
lau urtean lustrerik
ikutu bageak
ikutu bageak.

01. Jakun: zitzaigun. 02. Errekarik: errekarik. Aldatzen: aldatzaren, aldaparen, maldaren. Sarri: sarritan, maiz, anitzetan. Dona: dun. 03. Igarota: iraganda. Zelaien: zelaiaren, ordearen. 04. Zahartxu: zaharño, zaharxe. Hatzaren: haitzaren. Haxerik: haizerik. Kalma dauanian: bare, jabol dagoe-nean. Euririk bere: euririk ere. 05. Imintxa: imintxa, tximitx, intsektu parasi-to bat.	06. Arrigoan ganean: arreoaz, arreoari buruz. Arreo: arrio, emazte ezkonberriak ezkondu den etxera daraman ondasun multzoa. Gitxiago: hitz honi ez diot hemen zentzurik hartzen. <i>Gitxienez</i> edo izan behar du. Kamixetan: alkondaretan. 07. Trajia: soineko bikoitza, jake-galtzen jokoa. Aitari lajia: aitari lagia, utzia. Textuak <i>aitaren</i> dio, baina <i>aitari</i> behar du, hots, aitari ere utzi ziotena. Hortik atera noizkoa izango zen traje hori. 08. Ikutu bageak: ukitu gabeak.

Bai pieza aldi berean xaloe eta ironikoa! Santiago eguna, hain luzea izan arren, goizetik laster heldu zitzaion iluna. Eta gero neska-laguntza zer xarmantki kontatua: aldatz gogorra, laguna beharrekoa, goian zelaia, aurrera joateko, hots, agur esanda apartatzeko, negarra begian, eta neska-ren etxe zahartxo haitzaren erdian, zaharra, baina bere dohaiak dauzkana. Eta ondoren mutilaren ondarea, pobrea baina aberastasun gisa aurkeztua. Polita benetan.

MARIA JOSEPA LAKABEKO

(Gure Kantuak. Udako Euskal Ikastaroa. Derio, 1991. Labayru Ikastegia. 123. or.)

01. Maria Josepa Lakabeko latzeko lorea ondo baltza dana da zeure kolorea.	04. Hogeta hiru arraultza tortilea egiteko ez egoan berienda hau edozeinentzako.
02. Adiskideak egiteko behar ei da gauzia erlauntzetik ostu deutse hari berienda.	05. Abarkak zapaitetzat alkondara iluna iluntzean erun ei dona etxerako laguna.
03. Sei libra ziran urdaiak lau libra ogiak beste zazpi txorizo nekez ekarriak.	06. Astalarrako neskatilak moja baten gisan santuari erregutzen egoteiraz eleizan.
- ∞
01. Latzeko: badirudi toki edo mota latzeko lorea esan nahi duela. Ondo baltza: oso, arrunt beltza.	Ostu deutse: ebatsi, lapurtu diote. Beriendia: merenda, askaria.
02. Ei: omen. Gauzia: gauza. Erlauntze: erlauntza, erlategia. Erlaun- tzian gordetzen ote zituen ondoren dato- zen jaki guztiak? Ala ezta eta ondoren- goak esan nahi ote du?	04. Tortilea: tortila, omeleta. Egoan: zegoen.
	05. Zapaitetzat: zapatatzat. Erun ei dona: eroan, eraman omen dun.
	06. Astalarra: Muxikako auzo baten izena. Egoteiraz: egoten dira.

UZABA, NAHI BADOZU

(Aurreko bera, 176. or.)

01. Uzaba, nahi badozu kridua eurrerantza barria bilatuten hasi beharko da.	03. Subiteko krideak niri gaur goixean mosu bat emon deusta bihotzen erdian.
02. Karmelo gixajoa ezkondu eiten da honen bizimodua zelan izango da?	04. Gabon guztiori ta gabon uzabari otara baino ez bada lotara noa ni.
- ∞
01. Uzaba: ugazaba, nagusia. Kridua: morroia, mutila. Eurrerantza: aurrerantzean, gaurgero.	03. Subite: etxe edo auzo baten izena. Krideak: neskameak. Goixean: goizean. Deusta: dit. Bihotzen: bihotzaren.
02. Gixajoa: gaizoa, errukarria. Morroiak, Karmelok, bere ezkontza iragartzen dio ugazabari. Zelan: nola.	04. Ota: oiloek lo egiteko makila horizontala. Esaera da: <i>oilok otara, umeak lotara.</i> Baino: baizik, besterik.

ESTUDIANTEA NAIZ

(Aurreko bera, 60. or.)

01. Estudiantea naiz oraindino gaztea hamazortzi urte be kunplidu bagea.	05. Ama, gure dau berorrek ni libradutea heriotzea egin dot ez da posiblea.
02. Hiru pezeta dala kartazko jokoa bertan hilda itxi nauen estudiante majoa.	06. Atzo etorri jatan arreba gaztea lastima emoten dautsela ni holan ikustea.
03. Hau zen kalabozoa ilun eta triste ni hona sartu nintzela diradez hiru urte.	07. Ai ene Jaungoikoa kanpaiaren hotsa! Igual ixingo da urkamendikoa.
04. Pozik egin lezake beste harenbeste libratzeko esperantza baldin bagenduke.	08. Hau da urkamendiko haxearen hotza! Gure Jaunan aurrerako nik daukedan lotsa!

01. **Oraindino:** oraindio, oraindik, oraino.
Be: ere.
Bagea: gabea.
02. **Itxi nauen:** utzi nuen.
03. **Hona:** hunat, honera.
Diradez: dira.
04. **Beste harenbeste:** beste hiru urte.
05. **Gure dau:** nahi du.
Libradutea: libratzea, askatzea.
06. **Jatan:** zitzaidan.

Emoten dautsela ni holan ikustea:
ematen diola ni honela ikustea. Textuak
emoten daustela honelan ikustea dakar,
baina ez da niri —estudianteari—, berari
baizik, arrebari. Beste aldaera batean nik
jarri dudana moduan ikusi dut.

07. **Ixingo:** izango.
Urkamendi: urkabe, urkatzeko tra-
mankulua, baita urkatagia edo urkatzeko
tokia ere.
08. **Haxearen:** haizearen.
Jaunan aurrerako: Jaunaren aitzine-
rako.

TXAKUR FAMATUA DA

(Noeren ontzia. A. Zavala. Auspoa 136. 93-96. or.)

01. Txakur famatua da ixena du Blanco ez dauka minpekorik artua badauko.	07. Orain ez dala juaten ardien atzian kirikiuak topatzen dituela sasian.
02. Artuakin bakarrik ez dala kontentu auzora juan eta oiluak jan ditu.	08. San Prudentxi eguna zelebratu zuan bakailua gendukan beratzen potzuan.
03. Jan-gauzarik onenak eskojitzen ditu arrautzak be beretzat, bilatzen baditu.	09. Gu akordatu orduko guzia jan zuan gazitasuna zer zan aprobatu zuan.
04. Bilots bat auzuan da beste bi etxian hirurak jan zituan denpora gutxian.	10. Sukaldeko galdarak hutsitu zituan beste ekinaldi bat egin du potzuan.
05. Ganera ardiari jarraitu atzian gaizki egiten ebanik berak ez zekian.	11. Gaba pasatu eta hurrengo goxian gure txakurra zegoen estadu tristian.
06. Paluaz eman diot odoldu artian juiziuari sartu da neure eritxian.	12. Hazurren bat zeukala trabauta hestian ez zala sosegatu libratu artian.

13. Gaztainak eta saldia jaten dituanian uzkerak botatzen dauz basora bidian.
14. Barrez ito lezake haren esturian pausuko bat edo bi hiru gehienian.
15. Barre asko egin gendun juan dan neguan neskatxiaren ohian bilatu genduan.
16. Neskatxa apalduta ogera zan juan txakurrak ogetikan murmur egin zuan.
17. Neskatxa bildurtuta sukaldera larri ogeko lagunari ez zion igarri.
18. Argia piztu eta juan gura dau arin ohian tenplau lo eguan gure txakur hori.
19. Neskatxa hasarratu egin zan orduan makila hartu eta txakurra hil zuan.
20. Txakur horren bixitza holantxe izan da heriotza be hor nola neskatxak emanda.

01. **Txakur famatua:** testuak *amatua* dakar, baina segurtzat joko nuke *famatua* dela. Alde batetik hauxe da honelako kasuetan ohi den adjetibo naturala eta bestetik raroa da hemen *amatua* aurkitzea, bai kontzeptu gisa, bai hitza bera, ezinezkoa ez da baina.
Ixena: izena.
Minpeko: mihipeko, mihihari. Mihari azpitik eusten dion mintza edo haria. Ahoan trabarik ez daukala esan nahi du. Edozer esateko bildurrik edo lotsarik ez daukanaz esan ohi da: *horrek ez dauka minpekorik*.
Artua: artoa, arto hirinez egindako opila.
Badauko: badauka.
03. **Eskojitzen:** hautatzen, aukeratzen.
- Be:** ere.
04. **Bilots:** bildots, axuri, arkume.
05. **Ganera:** gainera.
Ebanik: zuenik.
06. **Paluaz:** paluarekin, makilarekin. Testuak *paluak* dakar, baina *paluaz* da esakera ohizkoa eta naturala. Sekula ez dut entzun *paluak emongo deusadaz* (emongotsetaz, emongotsadaz eta aldaera guztietan), *palukadak emango dizkiot* esateko. Bestalde *paluak* plurala ez dator bat *diot* aditzarekin.
Eritxian: iritzian, ustean.
07. **Kirikiuak:** kirikioak, kirikinoak, trikuak, sagarroiak. Testuak *kirikiyuak* dakar, baina erre bakarrez behar du. Eta *yota*

- barik *jota* frantsesa, ipintzekotan.
08. **Potzuan:** putzuan, urzuloan.
09. **Aprobatu:** probatu, dastatu.
10. **Galdarak:** pertzak.
Hutsitu: hustu. Urez beterik zeuden galdarak alegia.
11. **Goxian:** goizean.
Estadu: egoera, aldarte.
12. **Trabauta:** trabatua, oztopatua.
Hestian: hestean, hertzean.
13. **Dauz:** ditu.
14. **Barrez:** irriz.
Lezake: liteke. Gipuzkerazko forma gaizki aplikatua, bizkaitarrei maiz gertatzen zaiena.
Esturian: esturan, estuasunean, larritasunean.
- Pausuko bat edo bi:** urrats bakoitzeko uzker bat edo bi.
15. **Neskatxiaren ohian:** neskatxearen, neskatxaren ohean, ohatzean.
16. **Apaldu:** afaldu, afaria jan.
Ogera: ohera, ohatzera.
18. **Argia piztu eta:** argia pizterra sukaldera jaisteak esan nahi du argindarrik ez zegoela. Beraz, kriselua edo esku-argiren bat piztu zuen, oherakoan sukaldean utzi ohi zena.
Gura dau arin: nahi du azkar, fite, agudo.
Tenplau: lasai, bare.
Eguan: zegoen.
20. **Bixitza:** bizitza, bizia.
Holantxe: honelaxe nahiz horrelaxe

A. Zavalak gorago aipatu liburuan dio: "Bilbo'ko *Euzkadi* egunkarian agertu ziran, 1932.X.29'an, Miren Agurne firmatzen duan batek bialduta. (...) Izenburua honela du *Euzkadi*'k: **Bertso zarrak Zaldibartik**. Guk lenengo bertsoaren asiera berezi ta ezarri degu orretarako". Miren Agurne hau, beraz, egilea barik bidaltzailea besterik ez da, bera ere Zaldibartarra segurrenik. Sorta bitxi honek Bizkaiko tradizioko pieza koplatuen jite osoa dauka, narrazioa eramateko tankeran eta formulatan: *ez dala kontentu, orain ez dala juaten, topatzen dituela sasian, hazurren bat zeukala, ez zala sosegatu....* Indikatiboen ordezeko forma konpletibook oso bereak ditu Bizkaizko koplartzak.

GABON KOPLAK

Multzo luze honek eta bertsolaritzako **Gabonak** sailak ondo garbi erakusten dute jai hauek zein oparo kantatuak izan diren bizkaieraren eremuan. Euskal Herri osoan ere hori halatsu izanik, *Marijeseen* eta Bilboko eliza batzutako *gabon-bertsoen* tradizioa Bizkaiko berezitat jo daitezke.

MARJESIAK

(Manuel Lekuonak Gernikan batu eta 1933. urteko Anuario de Eusko-Folkloren argitaratuak)

Maria Jose
Jose Maria
Maria Jose.

01. Abendu santu honetan Kristoren jaiotzian kontentuaren haundiz guztiok poz gaitian.	06. Nor hemen mensajerua? San Gabriel aingerua egingo dabena ondo Jaunaren agindua.
02. Adan formadu zanian lehenengo lurrian pekatu egin eban paradisu (e) ternalian.	07. Edegi dirade zeruan ate diamantezkuak harixekin batera bentana izarrezkuak.
03. Linborian egozan deiez bost mila urtian Jauna zerutik lurrera etorri zeitian.	08. Gizonik ez dot ezagun lurraren ganian eginik deukat boto ni jaio nintzianian.
04. Erabagia izan zan Trinidad altuan bihar zala biraldu lurrera aingerua.	09. Espiritu Santu Jaunak emonik argia zeure kontzebidua izango da garbia.
05. Bihar zala biraldu lurrera aingerua erremediatzeko Adanen pekatua.	10. Ez deukat nik errurik banaz ni esklabia Jaunak ordenadu dau ni honela izatia.

11. Marabila handi bat
zerutikan lurrera
kontzebidua izan da
zeruko erregina.
12. Ez dator gizonetatik
ez gizonen obratik
elejidurik eguan
eternidadetik.
13. Nabegadua izan zan
bederatzi hilabetian
mundu honetako
itsasuaren gainian.
14. Josepe ditxosua
ia da denporia
neugandik jaioteko
Jesus salbadoria.
15. Eguzkia nola doian
kristalen artetik
semia jaio dala
amaren sabeletik.
16. Kristalian argia
bezela pasatu
eginda gero bere
dontzeila geratu.
17. Eguzki dibinala
gaubaren gauberdian
etorri da mundura
gizonaren jantzian.
18. Trinidate altuko
bigarren persona
transformadurik dago
Belengo estalpian.
19. Hotzaren ikaraz dabil
jaio dan infantia
bere amak dirautso:
ixi, ene semia.
20. Astua ta idia
daukaz aldamenian
arnasaz berotzeko
hoztuten danian.
21. Astuak arrantzia
idiak arnasia
halan berotzen eben
jaio dan infantia.
22. Astua ta idia
jaten egozanean
seina euki ebela
biaren bitartian.
23. Hiru Errege Maguak
hain bide luzian
milagrosamentian
juntatu zirian.
24. Hiru Errege Maguak
hain bide luzian
bakotxak eroiela
beren presentia.

25. Hiru Errege Maguak
hain bide luzian
ostatua hartu eben
hain etse pobrian.
26. Belengo portalera
heldu zirianian
hango zaldiaren hotsak
espantadu zeukian.
27. Haurra adoratzean
hiru Errege hemen
ikusirik pobrezan
harritu ziraden.
28. Erregaluak bere
ekarri zituen
urria, intzentsua
mirra hirugarren.
29. Gasparrek urria ta
Beltxorrek intzentsua
Baltasarrek eroian
mirra preziosua.
30. Herodesek esan eutsen
erregiari gabian
hemendik zetozela
ni bere juan neitian.
31. Herodes koitadua
burlatu zaitue
erregiak joan dira
zeu ikusi gabe.
32. Herodes erregia
faltso traidoria
zeren damu eban
Kristoren jaiotzia?
33. Mendian egozala
jagoten ganadua
manifestadu jakon
zerutik aingerua.
- Jesucristo
ay qué bonito!
Buen Niño
Jesucristo.
34. Corrían los pastores
dejando el ganado
que daban grandes voces:
Jesús sea adorado!
35. Txit egun ditxosua
degu Eguberri
zegaitikan Jesus dan
gugana etorri.
36. Ai ze kontsuelua
orain geuk daukagun!
Jainkuaren Semia
etorri da lagun.
37. Guztiok bihar degu
disposizinuán jarri
graziak emoteko
gaur jaio danari.

38. Erakutsiko deusku
zer egin bihogun
beraren alabantz
kantadu dezagun.
39. Jose eman diote
Mariari esoso
biak izan deitezen
Jesusen guraso.
40. Karguan jarri dira
Jose ta Maria
anparatzeko Seme
estimagarria.
41. Agur dontzeilia
graziaz betia
zeure izena dozu
Birjina Maria.
42. Birjina harritu zan
agur egin eutsenian
honelango mensajia
nok ete leikian.
43. Dontzeila galant hori
orbanik gabia
zeure izena dozu
Birjina Maria.
44. Arkanjel San Gabriel
anunziadoria
ez gaizuz espantadu
hain jente umildia.
45. Denpora desiadua
etorri zanian
ia gara heldu
Kristoren etsian.
46. Josepek dirautso
Maria Birjinari
noz deklaratuko daben
esperantza geure hori.
47. Biak Belenera
dute kaminatu
hara heldu ziranian
ostatuaren itandu.
48. Eskepe etsetxu baten
dagoz atiak jot
gizona bentanara
txito nekez urteten.
49. Gizonak bentanatik
hau dau erantzuten:
nor da ordu honetan
atiak jot?
50. Nor eta nor bizi da
etsetxu zahar honetan?
Nor eta zer gura zenduke
Jaunaren ordu honetan?
51. Hara hor etsetxu zahar bat
huriaren kabuan
aberiak eta baino
ez da sartzen barruan.

52. Pobrezan izandu zan
Jesusen jaiotza
batetik elurra ta
bestetik izotza.
53. Sutxu bat egiten hasi
pesebre bazterrian
haiziak eta hotzak
lehenera eroian.
54. Seina bilosik dago
lur hotzaren ganian
Ama beleniko
negarrez aurrian.
55. Amiak hartu eban
semia besuetan
semia ta Jainkua
zitan adoretan.
56. Bilosik bazagoz bere
ez zara zeu pobria
zeruetan josirik dago
zeuretzat erropia.
57. Bedarrak almueda
ogetzat pesebria
aurrian beleniko
bere ama umildia.
58. Arantzaren arteko
jaio zanian
kulpa orijinalaren
mantxa gabia.
59. Seme Jauna daukela
urre hardui eder baten
bere ama beleniko
aurrian adoraten.
60. Jose eta Maria
euren Jesusarekin
duaz Belenera
kunplietan legiakin.
61. Obligazino bagarik
kunplietan legia
guri erakustiarren
zerurako bidia.
62. Hara gura badozu
hortixik dago bidia
zeren justoa dan
Kristoren legia.
63. Sakramentu Santua
zelebradu zanian
izena imini eutsen
Jesus Salbadoria.
64. Hemen esan badogu
berbarik deungaro
Elexama Santiari
parka eske naiago.
65. Hogeta laugarrena
degu abenduan
deseo genduen
logradu genduan.

Bai Belenen
eta bart Belenen
jaio da Jesus Nazaren.

66. Gabeko hamabiak
jo daben orduan
gure Salbadoria
jaio da munduan.

67. Belengo portalian
estalpe batian
jaio da Jesus ona
ganadu artian.

68. Belengo hurian
Gabon gaberdian
Birjina Santia dago
kontsolazino handian.

69. Mundu guztia dago
gaur pozez beterik
semia jaio dalako
mantxa bagarik.

70. Goiko mendietatik
pastoriak datoz
esanik aingeruak
jaio dala Jesus.

71. Pastore santu birtuosuak
balia zakiguz gaur hemen
bart arratsian zer pasatu dan
konta dezagun Belenen.

72. Korraletako ardiak bere
jantzan ebizan orduan
gure Jesusa Salbadoria
jaio dalako munduan.

73. Jesus dibino, gabaren hotza!
Jausten da inetasie
erleju bien honelan bada
hil da ganadu guztie.

74. Hortixik gora ninoiela
ospitaletxu zahar baten
aita San Josepe topadu neban
astotxuaren txalmatzen.

75. Nazareteko tenpluan dago
dama eder bat jarririk
izena bere Maria dau te
dana dao graziaz beterik.

02. **Eban:** zuen.
(E)ternalian: terrenalian behar du.
03. **Linborian:** linbotik.
Egozen: zeuden.
Zeitian: zedin.

06. **Dabena:** duena.
07. **Edegi:** zabaldu, ireki.
Harixekin: haixekin.
Izarrezkuak: zilarrezkuak (zilarrezkoak)
izango da hau.

10. **Esklabia:** *esklabua*'ren femeninoa.

12. **Elejidurik:** hautaturik, aukeraturik.
Eguan: zegoen.

19. **Dirautso:** dinotso, diotsa, esaten dio.
Ixi: isiltasuna agintzeko interjekzioa.

20. **Daukaz:** dauzka.

21. **Halan:** hala.
Eben: zuten.

23. **Milagrosamentian:** mirakuloski, mira-
garriro.

24. **Eroiela:** zerama(te)la.

25. **Etse:** etxe.

26. **Espantadu zeukian:** Izutu zituen? *Zeu-
kian* hau ez da oso argi ulertzekoa.

28. **Zituen:** zituzten.

29. **Eroian:** zeraman.

30. **Eutsen:** zien.
Neitian: nadin.

31. **Koitadua:** gaizoa, errukarria.
Zaitue: zaituzte.

33. **Egozala:** zeudela.
Jakon: zitzaion.

38. **Deusku:** digu.
Bihogun: behar dogun.

42. **Eutsenian:** zio(te)nian.
Honelango: honelako.
Nok ete leikian: nork ote zezakeen.

44. **Gaizuz:** gaitzazu.

45. **Etsian:** etxian.

46. **Daben:** duen.

47. **Itandu:** galdetu.

48. **Eskepe:** aterpe, lehorpe.
Dagoz: daude.

51. **Huriaren kabuan:** hiriaren buruan, azke-
nean.

54. **Seina:** haurra, umea.
Beleniko: belauniko, belaun biko.

55. **Amiak:** amak. Oraindik ere animalietan,
txorietan batez ere, normala da artikulu
eta guzti erabiltzea.
Adoretan: adoratzen.

57. **Almueda:** burkoa, bururdia, burukoa.

59. **Daukela:** daukatela.
Hardui: Harri + dui, harrizta.

60. **Kunplietan:** kunplitzen, kunplitzera.

64. **Elexama:** Eliza ama.
Parka eske naiago: barkamena eska-
tzen naiagoko, nagokio.

65. **Logradu:** lortu, erdietsi, eskuratu.

66. **Daben:** duten.

71. **Zakiguz:** zakizkigu.

72. **Jantzan:** dantzan.
Ebizan: zebiltzan.
Jesusa: artikulu mugatzaile eta guzti, 60.
koplan ere agertu den bezala. Arkaikoa.

73. **Jausten:** erortzen.
Inetasie: txingorra, kazkabarra, harria.
Erleju bien: ordu bian, pare bat ordutan.

74. **Ninoiela:** nindoala.
Topadu neban: topatu, aurkitu nuen.

Gernikako *Gaubeka inprentako* Bittor Gaubeka Duok 1955. urteko
abenduan Marijesien liburuska bat argitaratu zuen: **Gabonetarako**
kantak, Gernikan eta albo-herrietan kantetan diran lez. Laugarren
edizioa jartzen du, beraz, urte batzuk lehenago batuak izan behar dute.

Mirjesiei buruz, beste zenbait argibideren artean, hauxe dio aurkezpe-
nean: "Jardun jainkotiar hau Abenduaren hamaseian hasten da, eta
goizaldeko lauretarako, Marijeselariak Gernikako Andra Mari elizau-
rrean elkartzen dira, eta Tabernakuluaren aurrez aurre, denak belauniko,
Jesus Sakramentuaren lehen agurra intonatzen dute, ahapaldi honekin:

Sakramentu Santu Jauna
zelebradu zanian
izena imini deutse
Jesus Salbadoria.

Berdin, Santa Klara elizaren eta Kaltzada Zaharretxearen kapera
aurrean, Sakramentuaren agurra era berean egiten dute, eta goizeko
kantariok euren biderei jarraitzen diote Foru Hiriko kale eta auzoetan
zehir, geroak Gernikari legatu dizkion gabon-kantak doinu ozenetan
intonatuz". (Neuk euskaratua, gatzelaniaz bait dator).

Bederatziurrena, beraz. Liburuska honek berak azaltzen duenez,
lehen lau egunetan lehen hogeita hamabi koplak kantatzen dira, hurren-
go lau egunetan hurrengo hogeita hamabiak, eta azken egunean, Gabon
egunean, azken hamaika koplak, hirurogeita bosgarren *hogeita laugarre-
na* horretatik hasita. Hiru jauzi horietan, musikak aldatu egiten dira eta
azken bost kopletan neurria ere kopla txikitik handira pasatzen da.

Bittor Gaubekak ematen duen aldaera funtsean Lekuonarena ber-
bera da, zenbait arkaismo ekidinez: *euren semetxoagaz, gure Salbadoria,
linboan, horrelan jarraituten badau... euren Jesusarekin, gure Jesusa Salba-
doria, linborian, erleju bien honelan bada...* eta holakoan ordeztu. Esamolde
batzuk ere aldatzen ditu, agian erderakadak garbitu nahian edo. Baina
harrigarriena da, lehen hogeita hamabikoan batez ere, koplen ordena oso
ezberdina dela. Gaubekaren ordenan, honela lihoake eman dugun Leku-
onarena: 11, 17, 18, 7, 13, 12, 8, 9, 10, 15, 16, 6, 14, 19, 20, 22, 21, 23. Hemendik
aurrera berdin jarraitzen du, eta gero 54.tik 65.era berriz aldatzen.

URDAIBAICO MARIJESIAK

(Jose Antonio Arana Martijak utzitako karpetan, **Urdaibaiko Marijesiak** izeneko sorta)

Maria Jose
Jose Maria.

01. Denpora santu honetan Kristoren jaiotzian guztiok boz batian alegradu gaitian.	07. Gizon ignorante bat bidian topadurik hari itandu eutsen non beogian ostaturik.
02. Eguzki dibinala gabaren gau erdian urten zenduan mundura gizonaren trajean.	08. Portale zahar bat dago Belenen akabuan lekuen igaro eta goienengo akabuan.
03. Jesus, zeure ama graziazko betia izena deu Santia Maria Birjinia.	09. Besterik ezin bada guazen hara bada Jaungoikoa dan lekuan ez da ezer falta.
04. Jose Santua eta zeurorren esposia urten zenduan mundura harturik pobrezia.	10. Hara gura badozu hara hemetik bidia zerren jausi otsan guztion fedia.
05. Esposoa eta esposia harturik debozinoa Belenera joan zirian kunplietan legia.	11. Guazen Josepe eta animadu gaitian ordenadurik geunkan honetan ibiltia.
06. Jeusirik Dontzeilia sabel santia beterik jente kruel gaiztoak ez emon ostaturik.	12. Heldu zirianian portale zahar batian askatxu zahar baten biak apartadu zirian.

13. Jaungoikoa'bi alabadu
zeruen da lurrian
estatu honetara
heldu garianian.
14. Denpora deseaduak
kunplidu zirianian
jaio zan gure Kristo
Belengo portalian.
15. Birjiniak hartu eban
semia magalian
Josepe Santuari
eurela eskurian.
16. Zuaz Josepe eta
ekazu abarria
sua egin daigun eta
berotu gaitian.
17. Hotzaren negarrez dago
jaio dan infantia
bere amak diaruko
o musika dultzia.
18. Ez egizu negarrik egin
ez, ene Semia
zeu izango zerade
zeruko erregia.
19. Jatsi da zerutikan
lurrera mentsajea
gloria inecelsis Deo
munduan biz bakia.
20. Zein zan mensajerua
Gabriel Aingerua
ondo egin ebana
Kristoren agindua.
21. Trinitade altuko
hirugarren persona
traspasadurik dago
Belengo portalian.
22. Jesus aska pobrian
zagodez negarrez
Belengo pastoriak
dantzan eta barrez.
23. Jaio guztize eta
deukezun kontentua
zergaiti falta jatzun
Belenen ostatua.
24. Jesus ipini jatzun
Trinidadeko etxian
izena Jesukristo
zeruen da lurrian.
25. Urrun Orientiak
izarraren argira
Magoak dira mogidu
Kristoren ikustera.
26. Aingeru San Gabriele
abisatzian:
-Zuazte Belenera
ikusten infantia.

27. Jauna ikusi dogu
ostatu zahar batian
kontentu handiegaz
gatoz geure bidian.
28. Herodesek urten deutse
bidera preguntian
esan deiuela
nora datozean.
29. Herodes traidorea
jausi da lurrera
eskurian hartu eta
eregi dabe gora.
30. Sosegadu zaitetz
Herodes tiranua
ez dator emoten baino
edeten Erreinua.
31. Herodes erregia
ai faltso traidoria
zergaiti eban damu
Kristoren jaiotzia?
32. Birjine Santisimia
gure abogadia
arren emon egizu
gloriazko bakia.
33. Heldu zirianian
Jesusen aurrera
belaunbiko etxun eta
adoratu eutsien.
34. Ezautu ebenian
zala Jaungoikoa
ofrezidu eutsen
lelengo inzensoa.
35. Adoratu eta
kontentu handiegaz
bihurtu zitezian
zeruko argiegaz.
36. Akabadu eta
idigi debe argia
urria eta mirria
ugeri erabilitia.
37. Hemen esan badot nik
bai barbarik deungero
Elexa Ama Santuari
parka eske naiogoko.

01. **Alegradu:** alegeratu, alaitu.
02. **Urten zenduan:** irten, jalgi, atera zinen.
Trajean: jantzian, soinekoan.
03. **Deu:** du.
05. **Debozinoa:** debozinoa, deboziona, debozioa.
Kunplietan: kunplitzen, kunplitzera.
06. **Jeusirik:** eroririk.
Santia: *santua* ren femeninoa.

07. **Topadurik:** topatu, aurkitu, kausiturik.
Itandu eutsen: galdetu zioten.
Non beogian: honek okerra izan behar du. *Non eoan, inon baegoan*, edo holako zerbait.
08. **Akabuan... akabuan:** segurrenik *akabuan* —azkenean, amaian— eta *kabuan* —puntan, ertzean— izango dira. Aldaera batean *Belenen buruan* ere ikusi dut.
10. **Hara... hara hemetik:** toki hartara... hona hemendik. Bigarren hau interjekzio erakuslea.
Jausi otsan: okerra izan behar du. *Jausi* eta *otsan* (zion) elkargaitzak dira. *Jatsi zan, jatsiko zan* edo horrelako zerbait izan behar du.
11. **Animadu:** animatu, kemendu, poztu.
13. **Jaungoikoa'bi alabadu:** Jaungoikoa *biz* edo *bei* (bedi) izan behar du.
15. **Hartu eban:** hartu zuen.
Eurela: *eukela* (zeukala) izango da, *aurreko santuari* datiboarekin ez dator oso bat baina. *Eutsela* ez bada. Honi datiboa dagokio, *heldzen ziola* esan nahi du eta oraindik ere forma erabilia da.
Eskurian: eskutik. Arkaikoa.
16. **Abarria:** forma okerra. *Abarra* behar du.
Daigun: dezagun.
17. **Hotzaren negarrez:** *hotzaren hotzez negarrez* izan behar du. Egitura honek hitz bera bertuz izan behar du: *hotzaren hotzez, bildurraren bildurrez, negarraren negarrez*.
Diaruko: *dirautso* izan behar du.
Diotsa: esaten dio.
19. **Mentsajea:** mezua, mandatua.
20. **Mensajerua:** mezularia, mandataria.
Ebana: zuena.
21. **Traspasadurik:** badirudi *transformadurik* izan behar duela, beste aldaera batzuk dioten moduan.
22. **Zagodez:** *zagoz*, *zaude*.
Barrez: irriz.
23. **Jaio guztize:** hau zer izan litekeen ez dakit.
Jatzun: *zaizun*.
27. **Handiegaz:** handiz, handiarekin.
28. **Urten deutse:** atera, jalgi zaie.
Preguntian: itaunka, galdezka.
Deiuela: diezaiotela.
29. **Jausi:** erori.
Eskurian: eskutik. Arkaikoa.
Eregi: eraiki, jaiki erazi, jaso.
30. **Edeten:** *edaten* izan daiteke. Beraz: *ez dator erreinua edaten ematera baino*, bai-zik.
32. **Arren:** otoi, mesedez.
33. **Etxun:** etzan.
Eutsien: zioten. *Adoratu eben* —zuten— behar luke.
34. **Ebenian:** zutenean.
Ofrezidu eutsen: eskaini, opatu zioten.
35. **Bihurtu zitezian:** bihurtu, itzuli ziren. Arkaikoa.
Argiegaz: argiarekin.
36. **Idigi debe:** ireki, zabaldu dute. Baina argia ireki? Segurrenik arkia —arkea, kutxa— izango da, non bidezkoa den urrea eta mirra edukitzea.
37. **Berberik:** hitzik.
Deungero: gaiztoki, oker.
Naiagoko: nagokio.

Erabili dudan liburuska oso txikia da, dozena bat orrikoa, eta argi dago oso transkripzio funtzionala eta arina dela, okerrez betea, baita zalantzaz ere, sarritan bait dator (?) ikurra. Badirudi norbaitek Urdaibaiko norbaiti jasoak direla. Taldean ikasteko eta kantatzeko ale multikopiatuetariko bat ere izan daiteke, beste nonbaitetik kopiatua, baina orduan (?) ikur horiek zentzu gutxiago daukate.

Dena den, Gernikako Marijesietatik nahiko ezberdinak direla argi dago, ez bakarrik kopuruz, baita koplaren testuan ere, nahizta izpiritu berekoak izan noski.

Baita argi dago koplak hauek oso zaharrak direla, bertan ageri diren seinaleak ez bait dira gutxi: eskurian, bihurtu zitezian, *zagodez*, zerren, *deungero*... Liburuskak *Urdaibaiko Marijesiak* dio bakarrik, beste inolako xehetasun gabe. Horrek esan nahi du guztiz eskuarteko orriak direla. Urdaibai Mundakatik Gernikara bitarteko itsasadarraren izena da.

JESUS JAIO BAINO LEHENAGO

Pentsamentu honekin
guazen Belenera
jaio dan Erregia
han adoratzera.
Atentzio osoaz
juaten bagera
orain da gero beti
Jesusen aldera.

01. Jesus jaio baino
bere lehenagoti
berria banatu zan
profeten agoti
etorriko zala Jesus
mundura zeruti
dontzeila eder baten
entrainaretati.

02. Maria Birjinia
sagrarioa harturik
bederatzi hilabetean
zenduzan gorderik
dainurikan bat bere
egin bagerik
Belengo portalian
han dago jaiorik.

03. Abenduko hilaren
hogeta laugarren
Jesus jaio zagon
Belengo hurian
pesebre gogor eta
turkoren artian
misereaz beterik
portale batian.

04. Belengo portalian
jaio da semia
mundu guztien jabea
eta erregia.
Alegradu guztiok
bihotzian
guazen Belenera
Jesus adoretan.

05. Pozez bete gatian
jaiotza honetan
artzaiak bere datoz
Jesus adoretan.
Ai Belen ditxosoa
zorionekoa
jaiorik bertan dago
geure Jaungoikoa.

01. **Entrainaretati:** entrainetatik, erraietatik.
02. **Zenduzan:** zintuen.
Bagerik: bage, gabe.
03. **Zagun:** zaigun, zitzaigun.

04. **Guztien:** guztiaren.
Alegradu: alegeratu, alaitu.
Adoretan: adoratzen, adoratzera.
05. **Ditxosoa:** dohatsua, zorionekoa.

01. Ai ze artxo ederra
dator guregana
atozte ekustera
agudo Belena.
Gutziz polita dago
bai gaur gure Jauna
lau urte mila honetan
deseatu dana.

02. Jesus dala diote
gaur etorri dana
Salbatzailia dala
esan nahi dutena.
Zeru eder handia
dator salbatzera
baita mundu guztia
redimitutzera.

03. Ai hau notizi ona
aingeruarena
zer eramango degu
hemendik Belena.
Nik esnea badaukat
nik ere arkumea
guazen bisitatzera
Jaunaren Semea.

04. Artxo txiki eder bat
munduan parebagia
etorri zaigun zerutik
ematen gau alegria.

05. Berri ederrak zoragarriak
gozotasunez betiak
entzun dituguz gaurko gabian
bai nere jente maitiak.
Etorri dala zeru guztia
portale pobre batera
Adanen seme desterraduak
pekatutik libratzera.

01. **Artxo:** bildots, axuri, arkume.
Lau urte mila honetan: lau mila urte honetan.

04. **Zaigun:** zitzaigun.
Ematen: ematera.
Alegria: alegera, alaia.

Sorta hauek ere Jose Antonio Arana Martijak utzitako *Urdaibaiko Marijesiak* liburuskatik hartuak ditut. Aurreragoko Marijesiei egindako oharren arabera, hemen ere zenbait oker badela somatzen da. Nabarmen iruditu zaizkidanak berrikutu egin ditut.

OROMIÑOKO ABENDUA

(*Oromiñon, 1969 Zemendiak 7 - Kristiña azpijartzen duen orri soltea*)

01. Abendu Santu honetan bihar da denporia orain kantaten dogu Kristoren jaiotzia.	06. Gabeko hamabiak jo duten orduan gure salbagilea jaio da munduan.
02. Hogeta laugarrena degu abenduan deseo genduen logratu genduan.	07. Belengo portalian estalpe batian jaio da Jesus umil ganadu artian.
03. Birritan edo hirutan Josek jo atia gizonak bentanara nekez urtetia.	08. Astuak arrantzia idiak arnasia halan berotzen dabe jaio dan infantia.
04. Gizonak bentanatik diola erantzuten gabera gau erdian nor dan ate josten.	09. Astua ta idia daukoz aldamenian arnasaz berotzeko hotzitzen danian.
05. Izarra bularrian semia sabelian ha bai dontzeila ederra itsasoaren ertzian.	10. Bilosik egon arren ez zara pobria zeruan josita dago zuretzat erropia.

11. Goiko mendietatik pastoriak datoz aingeruak esanik jaio dala Jesus.	16. Bihar zala biraldu lurrera aingerua erremediatzeko Adanen pekatua.
12. Herodes erregia falso traidoria zergaitik damu dozu Kristoren jaiotzia?	17. Ha dala jaio jaio ha dala jaiotzia semia jaio ta gero ama da dontzeilia.
13. Hiru errege mago hain bide luzian mirariz joan ziran Belengo portalera.	18. Zorionian Jesus zu jaio zainian bestela zeruetan sartzen ez gainian.
14. Adanek eta Ebak urriaren lehenenguan pekatu egin eben paraiso terrenuan.	19. Abendu santu honetan bigarren persona Trinidad Santa Kruz sortu zan gizona.
15. Erabaki izan zan Trinidad altuan behar zala biraldu lurrera aingerua.	20. Gu salbatzeko gizon egin zariela gloria gozatzeko zeruetan. Amen!
- ∞
02. Urtetia: irtetea, ateratzea.	14. Eben: zuten.
04. Gabera: gau aldera, gauean.	Terrenuan: beste batzutan <i>terrenalian</i> agertzen da.
05. Ha: hura.	17. Dontzeilia: dontzeila, birjintasunik gal- du ez duen emakumea.
08. Halan: hala.	18. Zainian... gainian: zinen... ginen.
09. Daukoz: dauzka.	20. Zariela: zarela.
Hotzitzen: hozten.	

UME EDER BATEN BILA

(Bilboko Euskaltzaindiko Azkue Bibliotekako orri solte bat)

Ume eder baten bila
gabiltzaz zoratzen
ta izarrak esan deusku
jaio dala hemen.
Jaungoikoaren herri
maite Jerusalem
esan eiguzu laster
Jesus nun jaio den.

Deusku: digu.
Eiguzu: iezaguzu.

BELENGO PORTALIAN

(Bilboko Euskaltzaindiko Azkue Bibliotekako orri solte bat)

Belengo portalian
Jesus jaio jaku
Mariaren semia
geugana jatorku.

01. Askatxo baten dago
abere artean
amak ipini deutsen
lastoaren gainean
hantxe dago begira
geu joan artean.

02. Zeruan aingeruak
dagoz abeslari
mundurako gura dau
bakea ekarri.

03. Jose eta Maria
begira berari
ze zorion handia
deuskuna ekarri!

04. Poztu gaitezen danok
Jesus jaioteaz
Haurtxoagan dogulako
agindu zan Mesias.

05. Jaunak bialdu deusku
gure onerako
mundu honetan danok
bakez bizitzeko.

Jaku: zaigu.
Jatorku: datorkigu.

01. **Deutsen:** dion.

02. **Dagoz:** daude.
Gura dau: nahi du.

03. **Deuskuna:** diguna.

JESUSEN JAIOTZA BERMEON

(Bermeoko Gabon-Kanta, ZER, 1984, Uztaila, 77. zenbakia, 12. or., besteetatik ezberdinak bakarrik hautaturik)

01. Gabonak diraz eta
edegi daixu atia
geuk be ikusi daigun
jaio dan infantia.

02. Oilarrak egin eban
Belenian kukurruku
Kristo jaio zanian
gabaren gaberdi.

03. Gabaren gaberdian
sortu da miraria
Belengo estalpian
jaio da Eguzkia.

04. Zeu biloxik egon arren
ez zara zeu pobria
zeruan josirik dago
zeuretzako erropia.

05. Nor ete da zer ete da
erroparen joskilia
Andra Santa Isabela
Santa Joskilia.

06. Emoskuzu, emoskuzu
emongo, nahi badozu
haxia be hotza dago ta
lagunak be urritxu.

07. Hemen ez badau ezer
guazen beste batera
Jaungoikua dagon lekuan
ez da ezer falta.

08. Zeuen emoiakaitik
eskerrik asko jaunak
ta Gabon zoriontsuak
bemoskula Jainkuak.

01. **Edegi daixu:** ireki eizu, ezazu.
Be: bere, ere.
Daigun: dezagun.

02. **Eban:** zuen.

04. **Biloxik:** bilutsik, biluzik.
Isabela: Isabel gehi artikulua mugatzai-
lea. Arkaikoa.

06. **Emoskuzu:** emauguzu.

Haxia: haizea.
Urritxu: urritu, gutxitu.

07. **Ez badau:** ez badago.

08. **Emoiakaitik:** emaitzengatik, sarienga-
tik.
Bemoskula: emon daiskula, eman die-
zagula. Bi forma nahastu dira hemen.
Bemosku edo *damoskula* izan behar luke.

ZAMALLOA MARIJESIAK

(*Fiestas populares*, Felix Zamalloa. *Anuario de Eusko-Folklore* - II, 1922, 81. orrialdetik aurrera)

(Ezberdinak bakarrik harturik)

I

01. Belenen hasi ziren
ostatuen bile
esanazjentieri
erruki zirien.

02. Hara hor goien etxe bat
hurijen akabuen
ije dago jeusirik
zaharraren puruen.

03. Alégrese, alegre
alegre Josepe
gaur gure seme honek
jaijo biher leuke.

04. Josepe abarretan
joan zan basora
amari sortu jakon
semie altzoan.

05. Astoa ta idije
jaten egozanién
nor ledukién
bijen bitartien.

06. Kasparrek intzentsoa
Beltxiorrek urria
Baltasarrek eroiala
mirra preziosia.

07. Espiritu Santuak
emanik grazia
haren kontzezinoa
beti da garbia.

II

08. Debozinoz jarri dira
Jose ta Maria
anparatzeko Seme
estimagarria.

09. Zorionian gixon
egin zara hemen
gloria gozatzeko
zeruetan. Amen!

01. Erruki zirian: ea errukitzen ziren.	04. Jakon: zitzaion.
02. Hurijen akabuen: hiriaren azkenean, amaian. Zaharraren puruen: zaharraren zaharrez.	05. Egozanién: zeudenean. Ledukien: nor eduki zezaketen.
03. Biher: behar.	06. Eroiála: zeramala.
	07. Kontzezinoá: sortzea, sorkuntza.

III

01. Berri onakin gera jentia etorri aingeruak zerutik degute ekarri.	06. Beste diraden guztijak alojatu dire Josepe ta Marije ostatuen bile.
02. Geuk ere emon bihar degu geuk ere alkarri bijer zebratzeko Pasko Eguarri.	07. Hamazazpi etxetan egin dute oles alojamenturikan ixengo ete dan galdez.
03. Pasatu bihar degu egun handijori alabantzak emoten zeruko erregeri.	08. Hainbat bitartetan lekurik emon ez Josepe triste dago penaz eta dolorez.
04. Horrek merezi ditu baten lekuen bi berorren etorrera santifikeu bedi.	09. Kaletikan kanpora dirade atera erretiratu dire estalpe batera.
05. Ordenak emon diote hango jentieri Belenen errebista presentatu bedi.	10. Gaurko alojamentuz han doaz jartzera astoa ta idijen lastoen artera.

11. Ailegatu zigutzen gabaren erdijen Jesus hirugarrena degu famelijen.	13. Abilien daukagu haur jaioparrije arnasaz berotzeko astoa ta idije.
12. Gaua ixenagaitik bazan han argije zerutik etorri de bai ikusgarrije.	14. Balle triste honetan egon biher beti etorri ezpalitxaku Mesias zeruti.

01. Degute: digute.	11. Zigutzen: ziren. Zitzaizkigun? Forma ra-roa.
02. Bijer: bihar. Eguarri: Eguberri, Natibitate.	12. De: da.
03. Handijori: handi hori.	13. Abilien: abeltegian, kortan, ikuiluan.
04. Santifikeu: santifikatu.	14. Balle: aran. Ezpalitxaku: ez balitzaigu.
06. Alojatu: ostatatu, ostaturatu.	
07. Ixengo: izango.	

IV

Olaetako aldakina. Ezberdinak bakarrik

Iai Maria i Jose
Jose Maria
Iai Maria i Jose.

01. Abendu santu honetan Kristoren jaijotzia bertso txo bi kantadu eta alegere bizitzia.	02. Josepe ta Marija joan ziran egurretan ez eben egurrik topeu gau ilun portixetan.

03. Txakillon Tronpetero
 lania iruten dago
 gonia bihar dabela
 Gabon jaijetako.

05. Hor goijen etxe baten
 jo daigun atia
 idigiko balebe
 Josepe neuria!

04. Hor goijen etxe zahar bat
 hurijen kabuan
 ije jeusirik dago
 zaharraren puruan.

02. **Egurretan:** egur bila, egurra ekartzera.
Eben: zuten.
Topeu: topatu, aurkitu.
Portixetan: bortitzetan.

04. **Hurijen kabuen:** hiriaren muturrean,
 puntan.

05. **Daigun:** dezagun.
Idigiko balebe: irekiko balute.

03. **Lania:** artilea.
Dabela: duela.

GABONAK ETA ERREGENAK

(Gernika. Jon Enbeitak eskuraturiko orri soltea)

01. Zoriontsu da gaurko eguna
 zoriontsu da benetan
 zeruko atiak edegi dira
 pekatariak salbetan.

03. Amak ez dauko oihalik eta
 bilosik hotz dago Semia
 abere arnasaz berotzen dabe
 zeru ta lurren jaubia.

02. Belenen dago Jesus jaiota
 abere askatxu baten
 Ama Birjina ta Aita San Jose
 jaijo barria jaboten.

04. Gauerdi da ta izar eder bat
 hodoi altuan argi urten dau
 adorau daigun ba Jesus Umia
 artzainak legez adorau.

05. Herbestietatik errege magoak
 Jesusgana datoz hain pozik
 opari ederra goratzen dabe
 guztion errege hauturik.

01. **Edegi:** ireki, zabaldu.
Salbetan: salbatzen, salbatzeko.

04. **Hodoi:** hodei, laino.
Urten dau: jalgi, irten, atera da.

02. **Jaboten:** jagoten, zaintzen, begiratzen.

Daigun: dezagun.
Legez: bezala.

03. **Dauko:** dauka.
Dabe: dute.
Jaubia: jabea.

05. **Hauturik:** hautaturik, aukeraturik.

ANTXINAKO KANTAK

(*Altubetar Seberrek papeleratuta.* Jose Antonio Arana Märtijak utzitako sortatik jasotako orri solte batek horixe jartzen zuen).

Atoz, goazen
 adoradu daigun
 Belenen jaio dan
 Jesus ederra.

Ia Maria ta Jose
 Jose Maria
 Ia Maria ta Jose.

01. Belengo portalian
 dagoz arbola bi
 bata da laranja ta
 bestea madari.

02. Arbola horren onduan
 damatxo polit bi
 bata ule-baltza da
 bestia ule-gorri.

03. Hor hor goian etxia
jo eizu atia
inok erantzun barik
emazte maitia.

04. Birritan da hiru bider
Josepek joten dau
gizonak bentanara
nekez urteten dau.

05. Gizonak bentanatik
deusku erantzuten
gau honen ordu honetan
nor ete da hemen?

06. Dontzeila eder bat da
neurekin batian
Jesus Haurtxoa dakar
bere sabelian.

07. Dontzeila ta semia
zela izan leiteke?
Guzurti handi hori
aurretik ken zaitte.

08. Josepe gizon ona
harotza zara zu
Haurtxo txiki honentzat
sehaska egizu.

Daigun: dezagun.

01. **Dagoz:** daude.
Madari: udare, txermen.

02. **Ule:** ile.

03. **Eizu:** ezazu.
Inok: inork, nehork.
Barik: bagarik, gabe.

04. **Urteten dau:** irteten, jalgitzen, ateratzen da.

05. **Deusku:** digu.

07. **Zela:** nola.

MARIJESE KOPLA BATZUK

(Sortatxo hau neuk eskuz idatzitako orri batean neukan, ez dakit nondik jaso).

01. Bederatzi gau honetan
egin dogu ahalegine
orain bihar genduke
errialtxu bat edo bine.

02. Bedarra burukotzat
ogetzat askatxua
bilos-bilosik dago
jaio dan umetxua.

03. Izar barri eder bat
guztien mirarian
agertu zan zeruan
Jesus jaio zanian.

04. Begira argi ederra
izentaten bidia
nun jaiota dagan
zeruko erregia.

05. Nazaretik urtenda
Josepe ta Maria
juan ziran Belenera
betetako legia.

06. Alperrik zan Belenen
ostatua eskatzia
danak beteta eukazen
kanpoko jentiak.

07. Ha da gauban iluna
ha da leku tristia
ha da negargarrizko
bien bakartadia!

01. **Errial:** erreal, pezeta laurden balio zuen dirua.

Bine: bina.

02. **Bedarra:** belarra.

04. **Izentaten:** izendatzen, erakusten, seinatzen.

05. **Urtenda:** irtenda, jalgirik.
Betetako: betetzeko.

06. **Eukazen:** zeuzkan.

07. **Ha:** hura.

Gauban: gauaren.

EIBARKO GABON KANTAK

(*Eibarko gabon kantak* J. San Martin. *Eibar* aldizkaria, 1986ko abendua, 287. zenbakia)

Gabon astean sartzean, mutiko ta neskatilak kantari:

Gabon Gabonete
errez errezete
Jesus jaio da ta
jo daigun krixkete.

Daigun: dezagun.
Krikkete: krisketa, maratila.

Gabon egunean:

Agillando, agillando
bizkaitarrak Durangon
aingeruak gara
zerutik gatoz
boltsia badogu
eskian gatoz.

Agillando: gaztelaniazko *aguinaldo* 'tik.

Juanito Gisasolari esker dakigula dio San Martinek beste kantu hau:

Hartzak, hartzak, mutil
pitxer erdi arda
guazen poliki poliki etxera
Gabon gaba igarotzera
aitaren ta amaren onduan
ikusiko dek ama barrez da
aita ere bai txit kontentuz.
Baita nik ere zelango txurruta
lelengo esanda Jesus
lelengo esanda Jesus

Bixigu erriaren hazurra ondo
garbituko dogu
eragixok mutil, eragixok mutil
aurreko danbolin horri
gaztainak erre artian
gaztainak erre artian
tirrin tarran tirrin tarran
plin plaun plust!
Euki daigun Gabon gaba kontentuz
pasau daigun Gabon gaba kontentuz.

Hartzak: har ezak, hartuik.
Barrez: irriz.
Txit: oso, biziki, arrunt.

Zelango: zelako, nolako.
Eragixok: eragiok, eragin iezaio.
Euki daigun: eduki dezagun.

Hainbeste aldaera dauzkan kanta ospetsu hau dudarik gabe *Juan Kruz de la Fuente Bolangero*, Durangoko platero edo zilargin batena da, 1760. urtean jaioa bera. Hona hemen textu orijinala, *Gaboneko kantak* izenburuz:

(Durangoko plateruak, 124. or., Antton Mari Aldekoa-Otalora, Gerediaga elkarte)

01. Ardi zain deboto bi
amodio handijaz
Jesusengana duaz
janari guztijaz.
Batak darua esnia
bestiak eztija
haurra konsolatzeko
bihar dan guztija.

02. Hartuik pitxar bete ardo
da guazen arin etxera
Gabon gaba zelebratzeko
aitaren da amaren onduan.
Ikusi ok aita barreka
ama bere txit kontentuz
baita neuk bere zelango
traguak lehenengo esanda Jesus
bisigu errien hazurrak
ondo txupauko deguz.

03. Eragijok mutil
eragijok mutil
sirrin sarran
sirrin sarran
aurreko aurreko tanbolinori
gaztainak egin artian
gaztainak egin artian
sipli sapla
sipli sapla
plis plast
plis plast pum
Gabon gaba zelebratu dezagun.

01. **Ardi zain:** artzain.

Duaz: doaz.

Darua: daroa, darama.

02. **Hartuik:** hartzak, har ezak.

Ikusi ok: ikusi dok, duk. Badirudi *ikusiko dok* izan behar lukeela.

Deguz: ditugu.

03. **Tanbolinori:** badirudi *tanbolinorri* behar lukeela, tanbolin horri alegia.

Urte Berria hastean, kalez kale:

Urte Barri eguna
ez da egun txarra
kortara jausi jaku
gure sapai zaharra.

Kortara: ikuilura, tegira.

Jausi jaku: erori zaigu.

Sapai: mandio, lastategi.

Baserriz baserri mutikoak eskean:

Urte barri barri
txarri belarri
daukanak ez daukanari
zaria bete madari.

Zaria: zarea, otarrea, saskia.

Errege egunean:

Errege, erregen
Mari Montaina
zazpi intxaur ta
hiru gaztaina.

GABON GAUEKO AFALORDUAN

(*Ai Mari, Ai Jose!*, J. San Martin. **Hoja del Lunes**, 27 de diciembre de 19... Azken zenbakiak ez dira irakurtzen).

Familiaz batera
jarri nintzan mahaian
Gabon zelebrazteko
alegrerantzian.
Lelengoko tragan
hiru txiki ziran
hotz gogorra egon arren
bizkor jarri nintzan.

Familiaz: familiarekin.

Alegrerantzian: alegrantzian, alaitasunean.

Ondoren, doinu bizkorragoz:

Heldu dok Gabon, mutilak
 atara arda zaharra
 jan deigun meza ostean
 kapoiaren iztarra.
 Jokin Anton, dantzan egin deigun
 besapeko gitarra
 indar gehiagoaz goiazak
 jai ostean gerrara.

Deigun: dezagun.

Meza ostean: meza ondoren, ondoan.

Besapeko: galtzarbeko.

Gehiagoaz: gehiagoz, gehiagorekin.

Goiazak: goazek, goaztik.

ABENDU BERTSOAK

(Villancicos de Navidad en vascuence. Gabonetarako kanta. Libreria Gaubeka Gernika. Bittor Gaubeka Duok jasoak. Urterik ez du jartzen. Marijese antzera kantatzekoak direla dio).

Gabon aurretikoak:

01. Abendu poza kantetan gatoz
 Jauna, gaur zure etxera
 abegi onez urten egizu
 gure kanta entzutera
 Jesukristoren etorreria
 gatoz gu azaldu tera
 zelan zerutik etorri jakun
 Jesus Umia lurrera
 pekatu danak parkatu eta
 zerura eroatera.

02. Gure lehenengo guraso Adan
 Jaunak egin ebanian
 zorioneko ipini eban
 paradisuen erdian.
 Bere legia betetu eta
 bizi zaitian bakian
 gorputz da arima gero sartzeko
 zeruetako glorian
 baina jausi zan harrokerizko
 pekatu itzalgarrian.

03. Pekatu harek itxi zituan
 zeruetako atiak
 seme danentzat galdu zaitian
 guztien apaingarria.
 Jesukristoren agindu onak
 aiztuta gizon guztiak
 hausi ezinda argaltasunez
 pekatuaren katiak
 inpernuetan jausiten ziran
 gizon errukigarriak.

04. Baina Jaungoiko errukitsuak
 gizonen maitasunagaz
 erabagi dau eroatia
 gizon guztiak beragaz.
 Lurren erdian agertuten da
 gizonaren jantziagaz
 ta erakusteko bere legia
 guri ejenplu onagaz
 Belengo kortan jaioten jaku
 umiltasun handiagaz

01. **Kantetan:** kantatzen.
Urten egizu: jalgi, atera zaitez.
Jakun: zaigun edo zitzaigun.

03. **Galdu zaitian:** galdu zen.
Aiztuta: ahaztuta, ahantzirik.
Jausiten: jausten, erortzen.

02. **Ebanian:** zuenean.
Bizi zaitian: bizi zen. Arkaikoa.
Itzalgarrian: itzalean, izugarrian.

04. **Maitasunagaz:** maitasunarekin.
Kortan: ikuiluan, tegian.
Jaku: zaigu.

Gabon egunerakoak:

01. Andra Maria Jose dontsuaz
 jaioterako egunetan
 ostatu bila bizkor eban
 Belengo jauregietan
 borondaterik aurkitu ez da
 haren bihotz gogorretan
 txabolatxu bat aurkitzen dabe
 Belengo inguruetan
 ta hantxe jaio zan Jesus umia
 gabeko hamabietan.

02. Zergaz estaldu bere gorputza
 ez dauko Jesus maitiak
 aldamenetik berotzen dabe
 arnasaz asto ta idiak.
 Askatxu baten ipiniten dau
 galtzu artian Mariak
 ta agertzen dira goi aldietan
 aingeru talde handiak
 pozez beterik kantetan dabez
 kanta soinu pozgarriak:

Gabeko hamabiak
 jo daben orduan
 gure Salbagilia
 jaio da munduan.

Gloria zeruan da
 bakia lurrian
 borondate oneko
 gizonen artian.

03. Entzuten dabe artzain zintzoak
 aingeru kanta ederra
 danak itxita arin arinka
 doiaz Jesusen aurrera.
 Gizon guztien Salbagilia
 ahuspazu ta adoretara
 ta eskeintzen dautsez opagei onak
 euren bihotzaz batera
 pozez beterik kantetan dabe
 artzain guztiak batera:

Jesus maitegarria
 maite zaituguz guk
 maite dozuzalako
 gizon guztiak zuk.

04. Hogei gizaldi izango dira
 Jesus Umiak jaio zala
 bere graziaz zoriontsuak
 danok izan zaitezela.
 Aingeruak lez jaioparria
 agurtzen etorri gara
 pozez beterik egin daizuen
 danok aurten gabon gaba
 ta etxeoandra, hartuko geunke
 limosnatxo bat ahal bada.

Gloria zeruan da
 bakia lurrian
 borondate oneko
 gizonen artian.

05. Orain bagoaz hemendik eta
 agur hurrengorartian
 eskarrik asko etxeoandra
 Jesukriston izenian.
 Zorion asko opa jatzuez
 aurtengo Gabon gabian
 urte luziak igaro eta
 Jaungoikoaren grazian
 Jesus Umiak hartu zaizela
 zeru zabal ederrian.

Gloria zeruan da
 bakia lurrian
 borondate oneko
 gizonen artian.

01. **Dontsuaz:** dohatsu, santuarekin.
Jaioterako: jaiotzarako.
Ebilan: zebilen.
Haren: harein, haien.
Dabe: dute.
02. **Zergaz:** zerez, zerekin.
Galtzu: gariaren lastoa.
Dabez: dituzte.

03. **Itxita:** utzita.
Arin arinka: lasterka, korrika.
Ahuspazu: ahospeztu, ahoz behera ja-
 rri, erreberentzia egin.
Adoretara: adoratzera.
Dautsoz: dizkio.
Opagai: eskaingai, opari.
Bihotzaz: bihotzarekin.
Kantetan dabe: kantatzen dute.
Dozuzalako: dituzulako.

04. **Lez:** legez, bezala.
Jaioparria: jaio barria.
Daizuen: dezazuen.
Geunke: genuke.

05. **Opa jatzuez:** desiratzen zaizkizue.
Zaizela: zaitzatela.

ANTXINATIK EGOZAN

(Cancionero Popular Vasco, 945 or., R. M. Azkue)

01. Antxinatik egozan esaten
 Profeta santuak
 jaioko zala seintxo eder bat
 zein ez zan munduan.
 Berez ezin eukiko ebala
 hain leku zabalik
 ezta zer jantzi, zer jan ez edan
 ondo jatorkanik.

03. Seintxoa, Jose eta Maria
 hirurak bakarrik
 teilape baztar baten egozan
 gauzonik bagarik.
 Seina biloizik zer jantzi ezta
 hotzez da bisutsez
 ezin geldirik egon ta aidean
 darabilz hirurek.

02. Jeremiasek dirautso notarrak (?)
 zelan Isaiasek
 Belenen jaioko dala
 sein Mikeasek.
 Zakariasen Siongo alabak
 dehadarrez dagoz
 pozik zabaldu eizuz begiak
 sein hau ikusteko.

04. Hau entzun dabenean zelan dan
 Txomin dendaria
 harturik zorroz tuta aldean
 bere artasiak
 etxera joan eta dirautso
 beheko Patxikari
 ebagi behar neukez oihaltxo
 kana bat edo bi.

05. Txominek josten deutso Seinari
jazteko osoa
burutik behatzera zelanbait
estaldutekoa.
Baldasar Errotakok emongo
dau huruna pozik
baita bere Josepek
askoz pozagorik.
06. Artzaintxoak datoz saltoka pozik
... esneagaz
ahia ... egitearren
ogi hurunagaz.
...
...
...

01. **Antxinatik:** aspalditik, behialatik.
Egozan: zeuden.
Seintxo: haurtxo.
Ebala: zuela.
Jatorkanik: datorkionik.
02. **Dirautso:** dinotso, diotsa, esaten dio.
Notarrak: hau zer den ez diot antzik ematen.
Dagoz: daude.
Eizuz: itzazu.
03. **Bagarik:** gabe.
Bisuts: euri-haizea, biak batera.
04. **Dabenean:** dutenean.
Artasiak: guraizeak.
Ebagi: ebaki.
Neukez: nituzke.
05. **Deutso:** dio.
Behatz: beheko hatza, oineko hatza.
Zelanbait: nolabait.
Huruna: hirina.
06. **Esneagaz:** esnearekin.

DAIGUN TA DAIGUN

(Jon Enbeitak eskuratua, Muxikan kantatzen omen dutena)

Daigun ta daigun kantu ta dantzan
Sein eder honen etorreran
guztiok gendun Gabonen poza
ikusiteko Seinen jaiotza
baso ondoan botile motza
espentzietan
Jose harotza.
Baina noz?
Gaur Jesusian ondo gagoz.

01. Jeremiasek dino
halan Isaiasek
jaioko dala Jesus
dino Mikeasek.
Hau entzun ebanean
Txomin dendarijek
hartu ta zorrozturik
bere artasijek
egiteko Sein honi
janzteko osoa
burutik behatzera
estaldutekoa.

Daigun ta daigun... etab.

Daigun: dezagun.
Baso: edalontzi, edontzi.
Espentzietan: ez dakit zer den.
Gagoz: gaude.

01. **Dino:** dio.
Ebanean: zuenean.
Dendarijek: dendariak.
Artasijek: guraizeak.

AI ZE POLIT PINPINA

(Frantziska Agirrezabala - Zeanuri. **Doinu Zaharren Inguruan**, U.E.U., 24.or. Jose Ramon Arbe, Antton Mari Aldekoa-Otalora eta beste hamarren artean)

01. Ai ze polit Pinpina ederrago ezina! Zek zeukoz hor haurtxoa? Zer dozu askatxuan? Artzain mutil neskatxa zeruko aingerua. Hara Jesus Umia gure Jaun da Erregia. Estalgi barik hotzez gogortuko da askan.	02. Baina ama dago adian gozotuko dau laztanez haurtxo den Jaungoikoa goitik etorrikoa. Kantau zaiez zeruak hartu gaitzez munduak. Ai ze polit Pinpina ederrago ezina! Zek zeukoz hor haurtxoa? Zer dozu askatxuan?

01. Zek: zerk. Zeukoz: zauzka. Estalgi: estalki, estalgarri. Barik: bagarik, gabe.	02. Adian: begira, zaintzen. Ala <i>aldian</i> edo <i>aldean</i>, ondoan? Zaiez: bezaitza, zaitzala. Gaitzez: begaitza, gaitzala.

BELERENGO HURIAN

(Cancionero Popular Vasco, 1082 or., R. M. Azkue)

Bart Belenen
da bai Belenen
jaio da Jesus Nazaren.

01. Belerengo hurian Gabon gabaren erdian Birjina Maria zeuan kontsolazino handian	03. Korraletako ardiak bere dantzan zebilzan orduan Salbadorea jaio ta geugaz bizi da munduan.
02. Jesus dibino! Gauaren hotza! Jausten da linetazia ordu bi horretan horrela bada hil da ganadu guztia.	04. Nazaretheko tenpluan dago dama eder bat jarriarik izena bere Maria dau ta ondo graziaz beterik.

01. Hurian: hirian. Zeuan: zegoen.	03. Geugaz: gurekin.
02. Jausten: erortzen. Linetazia: inetazia, kazkabarra, txingorra.	04. Dau: du.

Ondoren Gernikako aldaera hau dakar:

Bai Belenen bai Belenen
Jesus jaio da Nazaren.

01. Belengo hurian Gabon gabaren erdian Maria Santisimeka dekola kontsolazino handian.	02. Nareth-ko tenploan dago dama eder bat jantzirik izena bere Maria dauko graziaz beterik.

01. **Dekola:** daukala.
02. **Dauko:** dauka.

GAUR GABON GABA

(Euskalerraren Yakintza IV, 117 or., R. M. Azkue)

01. Gaur Gabon gaba da ta geuk dogu agiri kantadu gure neukez bertsotxo barri bi.	03. Haren huts handiagaz gabiltzaz kalean kantadu gura geuke guziok jasean.
02. Zenbat harotz eta hargin Gaztela urrunean etxera etorri bage gelditzen direan!	

01. Kantadu gura neukez: kantatu nahi nituzke.	03. Handiagaz: handiarekin. Geuke: genuke. Jas: patxada, ganora.
02. Bage: gabe.	

URTEIZU JENTEA

(Cancionero Popular Vasco, 1148 or., R. M. Azkue)

Urteizu jentea jente umildea guziok adora daigun zeruko erregea.	01. Umilde jo zituan Josepek ateak ez egutsen erantzun zalako pobrea.

02. Kodaina bigurtu diraz
oholezko ateak
hereje bigurtu diraz
orain hango jenteak.

03. Zerutik aingeruak
pastoreak bere
belauniko jarririk
adoratzen dabe.

- Daigun:** dezagun.
01. **Egutsen:** eutsen, zioten.

02. **Kodaina:** sega, belarra ebakitzeko tres-
na.
Bigurtu: bihurtu, bilakatu.
03. **Dabe:** dute.

DAN DAN DAN

(Frantziska Agirrezabala - Zeanuri. **Doinu Zaharren Inguruan**, U.E.U., 27. or. Jose Ramon Arbe, Antton Mari Aldekoa-Otalora eta beste hamarren artean)

01. Dan dan da Maria ta Josepe Belenen kras kris kras etxe barik Gabon izan arren.	04. -Dan dan dan eske gabiz gau ostatuaren. -Kras kris kras ostaturik ez dago ba hemen.
02. -Dan dan da nor da hemen jauregi honetan? -Kras kris kras zein da deika gaueko hamarretan?	05. -Dan dan da behartsu bi iriki egiguzu. -Kras kris kras aberats bi hartuak ditugu.
03. -Dan dan da nor da hemen etxetxu honetan? -Kras kris kras zein da deika gaueko hamaiketan?	06. -Dan dan dan jo dezagun estalpe honetan. Kras kris kras sar gaitezen hortxe ilunpetan.

07. Dan dan dan aintza goian
ta bakea hemen.
Kras kris kras Jesukristo
jaio da Belenen.

08. Dan dan dan hamabiak
Belengo torrean.
Kras kris kras aingeruak
zeruko atean.

09. Kras kris kras jaio zaigu
Jesustxo Belenen.
Dan danok sar gaitzala
berak zerura. Amen!

01. **Barik:** bagarik, gabe.

04. **Gabiz:** gabiltz, gabiltza.

05. **Behartsu:** txiro, pobre.

Egiguzu: iezaguzu.

Pieza bitxia eta xarmanta hauxe. Egitura sinplea, baina oso zehatza. Eta sinplea polita bada, bi aldiz polita, politasuna ageriago gelditzen bait da.

BIAK BELENERA

(Cancionero Popular Vasco, 1083 or., R. M. Azkue)

Jesukristo
ay qué bonito
Niño Jesukristo!

01. Biak Belenera
daude kaminadu
han heldu zaitezanean
ostatuaren itandu.

02. Arrano galant bat
zerutikan lurrera
sujetadu izan
zeruko erregea.

03. Ameak hartu eban
semea besoetan
semea ta Jaungoikoa
zituen adoretan.

04. Linboan egozan deiez
bost mila urtean
Jauna, jatsi zakiguz
zeruetarean.

01. **Daude kaminadu:** dute kaminatu, bi-
dea egin.

Heldu zaitezanean: heldu zirenean.
Arkaikoa.

Ostatuaren itandu: ostatuaren itauna
egin, ostatuaz galdetu. Bizkaieran ar-
kaikoa. Iparraldean gaur ere normala.

02. **Sujetadu izan zeruko erregea:** esaldi
iluna. Nik ez dut ulertzen behintzat.

03. **Ameak:** amak. Arkaikoa. Gaur animalien
ama bakarrik deklinatzen da artikulua eta
guzti.

Adoretan: adoratzen.

04. **Egozan:** zeuden.

Zakiguz: zakizkigu.

Zeruetarean: zeruetatik. Arkaikoa.

Pieza hau oso zaharra dela argi dago, hainbeste arkaismo gordetzen bait du.

BIZKAIKO

(Cancionero Popular Vasco, 1086 or., R. M. Azkue)

Bizkaiko tierras tienes
erderaz ein honi
hasi dira esaten
adios mi txiki.

Si quieres venir paje
por tal habes venido
noche da Gabon gaba
pasarás conmigo.

01. Goazen bada, goazen laster
guziok alkarrekin
zahar da gazte guztiok nahaste
benaz zerbitzekin.

02. Haur ederra kontsolatzen
kanta berri honekin
goazen bada, goazen laster
umore onarekin.

Artzai buruzuri bi
Anton eta Peru
Belengo portalera
etorri zaizkigu.
Sartzen dira barrena
Manueltxogana
presente egin diote
arkumetxo bana.

Paje: otsein, zerbitzari.

01. **Benaz zerbitzekin:** benetan zerbituz.

HASIKO NAZ ALBISTE HAU

(Cancionero Popular Vasco, 1078 or., R. M. Azkue)

Erantzuten alkarreri
klarinagaz, organuagaz
musika konzertaduagaz.

01. Hasiko naz albiste hau
pekatariak esaten
zergaitik dagoan Jaungoikoa
gizon eginda Belenen.

02. Pastoretxuak alkarri:
zer darotsezue Jaunari?
Kapote zaharren azpian dagoz
arkume buruzuri bi.

Klarinagaz: klarinarekin.

02. **Darotsezue:** daramaiozue.
Dagoz: daude.

Jarraian Ubideako aldaera hau dakar:

Erantzuten alkarreri
klariganaz, organuagaz
musika konzertaduagaz.

02. Salomonen tronu horrek
orain dauko famea
Birjina Amak besoetan
gure Salbadorea.

01. Jesus, zeure arbolea
neguaren erdian
ekatzaren bildur бага
oraintxe dago loran.

03. Hasi dira pastoreak
arakaska propia
zein lehenago heltzen diran
Belengo portalean.

01. **Arbolea:** arbola.
Ekatxaren: ekaitzaren, denboralearen.
Baga: gabe.

Propia: Azkuek *porfia* gisa interpretatzen du, hots, dema, lehia. Errimak eta joskerak ere *propian* eskatzen dutela dirudi.

03. **Arakaska:** Ez dakit zer izan daitekeen, *haraka* edo *haranzka* ez bada, atzizkia bibiderturik.

BEDINKA GERTA DEDILA

(Cancionero Popular Vasco, 1080 or., R. M. Azkue)

01. Bedinka gerta deila sekula
betiko jaio dan sein ederra
gizon ta Jaungoikoa
bakean iminteko
lurra eta zerua.

02. Jaungoiko ta gizon bat
gizon ta aingerua
zu nor, zu zein
zu nor, zu hemen
zeruko erregea.

03. Jesus gure laztana
Jesus guretzat dana
donteila utzirik ama
zu gaur jaio zara.

01. **Deila:** dadila.
Sekula: beti.

Sein: haur, ume.
Iminteko: ipintzeko, jartzeko.

BELEN BELEN

(Cancionero Popular Vasco, 1081 or., R. M. Azkue)

Belen Belen da Belenen
jaio da Jesus Nazaren
Belen Belen da Belenen
jaio da Jesus Nazaren.

Gabon gabeko hamabietan
altzoan dantzan zerabilen
Gabon gabeko hamabietan
altzoan dantzan zerabilen.

ANA TA JOKIN

(Cancionero Popular Vasco, 1076 or., R. M. Azkue)

01. Ana ta Jokin, Peru ta Martin
goazen zortziko dantzara
gabon gabeen zoro ez dana
zororik handiena da.

02. Portale zaharra loraz beterik
gabon gabaren erdian
marabilea jaiotzen dago
Jaungoikoaren semea.

02. **Marabilea:** miraria, miresgarria.

AI HAU GABAREN

(Cancionero Popular Vasco, 1072 or., R. M. Azkue)

01. Ai hau gabaren preziosoa
Jesus jaio da Belenen
etxe honetan sartu ote dan
bila gabiltza beronen.

04. Hor goitik eta beherainokoak
artzain zaharraren saltoak
bildots handia lepoan duela
altxa ezinik orpoak.

02. Erdiok gara olagizonak
beste erdiok harotzak
limosnatxo bat egitekotzat
bigundu bediz bihotzak.

05. Belaunbikoka joan ginaden
Nazaretikan Belena
geuk adoratu behar gendula
Jesus Maisua lehenena.

03. Ama gureak bere behiari
kaikua bete esne bildurik
epel epelik, giro girorik
hartu baleio gustorik.

01. **Bila gabiltza beronen:** beronen bila
gabiltza.

Egitekotzat: egiteko.
Bediz: bitez.

02. **Olagizonak:** burdinginak.
Ola: burdina lantzen den lantegia.

03. **Baleio:** baliezaio.

BIRJINEAREN GABA (I)

(Cancionero Popular Vasco, 856 or., R. M. Azkue)

01. Birjinearen gaba da eta dezagun bere kantea nik esango dot kantea baia ondo erantzun, jentea.	02. Jaioten danak heriotzea dau gauza eskusa bagea ni nerau bere jaio nintzan da zor dot nik heriotzea.

01. Dezagun: <i>desagun</i> izan behar du, hots, <i>esan dezagun</i> , ondorengo <i>esango dot</i> horrek eskatzen duenez. Hurrengo aldaerak ere <i>esaigun</i> dakar, beraz, <i>esan</i> aditzetik behar du.	Kantea: kanta. Baia: baina. 02. Eskusa: aitzaki, estakuru. Bagea: gabea.

BIRJINEAREN GABA (II)

(Cancionero Popular Vasco, 856 or., R. M. Azkue)

01. Birjinearen gaba da gaur da esaigun bere kantea nik kantaiko dot kantea baia ondo erantzun, jentea.	03. Heriotzari gauza bategaz ohi natxako neu kontentu aberatsari diruakaitik ezin leiola parkatu.
02. Jaioten danak heriotzea da gauza eskusa bagea ni nerau bere jaio nintzan da zor daukat heriotzea.	04. Aberats horrek diruak ditu pobreak umildadea umildadeak edegikoitu zeru altuan atepak.

01. Esaigun: desagun, esan dezagun.	Leiola: lekiokela. Edegikoitu: irekiko ditu.
03. Bategaz: batekin. Ohi natxako: ohi natzaio, egon ohi natzaio.	

AGUR JESUS, MARIA, JOSE

(Frantziska Agirrezabala - Zeanuri. **Doinu Zaharren Inguruan**, U.E.U., 25. or. - Jose Ramon Arbe, Juan Mari Beltran eta beste hamarren artean)

01. Agur Jesus, Maria, Jose Joakin eta Ana badakigu Jesus maitia jaio zan gaba dana.	05. Sortaldetik etorriko dire hiru mago errege maitasun nekeak zer diran haixek esango dabe.
02. Herriko hainbat neska-mutil gatoz zuen atera atseginezko poz eder bat zueri emotera.	06. Gasparrek dakar intzentsua Baltasarrek mirria txiruak jazteko Meltzorrek dakar urre gorria.
03. Egiazko barri ederra jatzuenean ekarri limosnaren bat uste dogu gaur etxe honetatik.	07. Eske datoz gose egarriz nagarrez dauzenentzat eske datoz Jesus laztana maite daben haurrentzat.
04. Bildots agiri zorean haurra ez zara zu pobria Aita Urtzik dauka zeruan zeuretzako erropia.	08. Egiazko barri ederra behar dogu sinistu Jaungoikoaren semia dau zerutik jatsi jaku.

09. Belengo estalpean dago
Jesus hotzez dardarka
koilarreakin astoa ta
idiaren erdian.

10. Pobreziarik handienagaz
aska baten gainian
euren arnasaz berotzeko
hotzitzen danian.

01. **Dana:** dala.

03. **Jatzenean:** zaizuenean.

04. **Zarean:** zaren.
Urtzi: zeruko, ortzeko jauna.

05. **Haixek:** haixek.
Dabe: dute.

06. **Txiruak:** txiroak, behartsuak, pobreak.

07. **Dauzenentzat:** dagozenentzat, daudenentzat.

09. **Koilarreakin:** *koilare* edo gastelaniazko *collar*? Ez diot antzik hartzen.

10. **Handienagaz:** handienarekin.
Hotzitzen: hozten.

GABON DALA ONA

(Frantziska Agirrezabala - Zeanuri. **Doinu Zaharren Inguruan**, U.E.U., Juan Mari Beltran, Antton Mari Aldekoa-Otalora eta beste hamarren artean)

01. Gabon dala ona
Gabon dala ona
Natibitite hobia
Natibititek ekarrikotso
Gabon otzara betea.

02. Aratostetxo mangea
gau biharamun bagea.
Gau biharamun baieuekek baine
Gabonek iuekek hobia.

01. **Natibitate:** eguberri, jaiotza.
Ekarrikotso: ekarriko dautso, dio.
Otzara: zare, otarre, saski.

02. **Aratoste:** ihaute, ihauteri.
Mangea: manga, mahuka. Aratostearen

manga edo luzapena adieraz dezake. Ugarritasuna ere bai. *Euria mangan bota:* euria mardul, sendo bota. Dena den, ez dut argi ikusten.

Baieuekek: bazeukatek.

NAHI DUEN EZKERO

(Bilboko Euskaltzaindiaren Azkue Bibliotekan aurkitutako orri solte bat)

Nahi duen ezkerro Sein ederrak
artzaien trajean etorri
kanta dezagun artzai onak
tonadila eder hori.

01. Erdu, erdu nere lagunak
guazen guazen Belenera
izar eder bat dago han eta
utzi dezagun nagia.

06. Zeruko errege gaur jaio zaiku
portale triste batean
umilik eta hotzak hilik
lasto hutsaren gainean.

02. Orain bada kanta dezagun
tonadila eder hori
festak ere degiozkagun
Birjinaren Semeari.

Ai ai ai mundua, ai mundu mundua!
Ongi ongi daukazu
zeruko lorea
ongi ongi daukazu
desanparatua.

03. Dagigun saltu, betor bebil
zeren zai zaute artzaiak?
Artzai txiki honek eman dagizgun
guri ensaltze handiak.

07. Lau artzai pobre etorri dira
Seinaren alabatzera
Seinaren alabatzera eta
amaren honratutzera.

04. Haurraren bada konsolatzeko
biolinak ditugu ekarri
haren soinuan kanta dezagun
tonadila eder hori.

08. Zer nahi dezute artzai onak
portale pobre honetan?
Noren bila zabiltzate
gauaren ordu honetan?

05. Kriadorea agradezitzen
astoa eta idia
beren Jabea ezaguturik
ditxa daukate handia.

09. Aingeruak esan digute
hor hor goian basoan
gure Mesias dagoala
Birjina Amaren besoan.

10. Erregeak heldu dira
urrea eta mirrarekin
intzentsua ere badakarte
adoratzeko berekin.

11. Erregeen erregea da
ez da zer milagro egin
basailajea sujetatzea
koroak utziarekin.

Sein: haur, ume.

Trajean: jantzian.

Tonadila: aire, doinu.

01. **Erdu:** zatozte. Gaur *erdu* zatoz da eta
zatozte *erdue* edo *erduze*.

02. **Degiozkagun:** dagioguzan, egin diezaz-
kiogun.

03. **Dagigun:** egin dezagun.

Zaute: zaudete.

Dagizgun: diezazkigun.

Ensaltze: ez dakit zer izan daitekeen.

12. Zortzi egun pasatu eta
primidak dituzu utzi
guregatik padezitzea
laster dezu zuk ikasi.

13. Zure etxera, Jesus maitea
eraman gaizazula
Birjina Ama Joseperek
interzesora degula.

05. **Agradezitzen:** eskertzen, esker ona ema-
ten.

07. **Seinaren alabatzera:** sein alabatzera.
Arkaikoa. Iparraldean normala.

11. **Basailajea:** menpekoen multzoa. Baita
menpetasuna ere.

Koroak utziarekin: koroak utzita.

12. **Primidak:** ez dakit zer izan daitekeen.

13. **Interzesora:** bitartekari, erregutzaile.

JAGI JENTIAK

(Euskalzale, 405. or. *Txistularrek batuak*)

Jagi jentiak, negarrez dago
Umetxu jaio barria
kantau bihogu bera isiltzeko
orain ahal dogun guztia.

01. Jose eta Maria
doaz gaur Belena
haintxe kunplietako
asaben esana.

02. Neguaren erraiko
gaberdi aldean
jente guztia lotan
dagoan uanean.

03. Maria aurkitzen da
Sein zapi bagarik
lasto puska batzukaz
ohia konpondurik.

Jagi: jaiki.

Bihogu: behar dogu.

01. **Kunplietako:** kunplitzeko, betetzeko.

03. **Batzukaz:** batzuekin.

Ohia: ohea.

04. Ez eukirik noñ emon
bertan ostaturik
eskepe baten dagoz
kontentuz beterik.

05. Jaioten da Belenen
Ieseren semea
zeru eta lurraren
Erredentorea.

06. Asto eta idien
arnasa bagarik
Hotzak hil bihar zaitu
Umetxu, bakarrik!

04. **Eskepe:** aterpe, lehorpe.
Dagoz: daude.

06. **Bagarik:** barik, gabe.

HORRA NUN DOIAN

(Cancionero Popular Vasco, 1123 or., R. M. Azkue)

01. Horra nun doian mendian behera
Joane esneagaz
Seinari ahia egitearren
ogi hurunagaz.

02. Batak huruna besteak bahia
artzainak esnea
horra nun doian Seinarentzako
behar dan guztia.

01. **Esneagaz:** esnearekin.
Hurunagaz: hirinarekin.

02. **Bahia:** bahea.
Seinarentzako: haurarentzat.

ZERUKO ERREGEA

(Euskalerrriaren Yakintza IV, 123 or., R. M. Azkue)

01. Zeruko erregea
jaio zan orduan
munduan
Herodes erregea
enbidiaz betea
bildurtuten hasi zan.

04. Heldu zireanean
Belengo herriko
portalera
Jauna adoratzera
ahuspaz jausi zirean
belauniko lurrera.

02. Herodes erregea
zek bildurtzen zaitu?
Esaizu!
Jaio dan infantea
zeurorrek hil eitea
lograduko ez dozu.

05. Ofrezietan deutsez
euren presenteak
nobleak
batak dakar urrea
beste horrek mirrea
ta intzentsua besteak.

03. Hiru errege datoz
Orientetikan
Belenera
aurretik dakarrela
izar argi eder bat
bidea erakustera.

06. Beste bide batetik
bihurtutan dira
herrira
Herodesen asmuak
eta pentsamentuak
orain burlatu dira.

07. Herodes burlaturik
gelditu zanean
berberean
agindu eban hilteko
inozente guztiak
Belengo hurian.

08. Ai zer negar handiak
orduan Belenen
eukezen!
Amaren bularretik
erruki bagarik
daroez umeak hilten.

02. **Zek:** zerk.
Esaizu: esazu, errazu.
Lograduko: lortuko, erdietsiko.

06. **Bihurtuten:** bihurtzen, itzultzen.
Burlatu: trufatu, isekatu.

03. **Dakarrela:** dakartela.

07. **Berberean:** berbertan, berehalaxe.
Eban: zuen.

04. **Ahospaz:** ahospaz, buruz behera.
Jausi: erori.

08. **Eukezen:** zeuzkaten.
Bagarik: barik, gabe.
Daroez umeak hilten: umeak hiltzera
daramatzate.

05. **Ofrezietan:** ofrezitzen, eskaintzen, opa-
tzen.
Presenteak: eskaintzak, opariak.

Ahapaldi hauen neurria eta errima bikoitza arretagarriak dira benetan.

HIRU ERREGA

(Ondarroako aldaera. Agustin Zubikaraik utzitako sorta batetik)

01. Hiru errege datoz
hodeien artetik
erregiak
aurretik dakarrela
argi izar ederra
bidiak erakustera.

02. Herodesek dirautse
hainbat preguntegaz
Nora zuaz?
Belengo ziudadera
jaio dan infantia
adoratzera guaz.

03. Adoratzten dozuenian
hemendik erdue
nik ere
zuen errege hori
dinozuen jaun hori
adoratu nahi neuke.

04. Juan dira erregiak
izarren atzetik
bidian
artez eruan ditu
eta ipini ditu
Belengo portalian.

05. Jesus, Jose ta Maria
topau zituenian
Aldospian
bertantxe jarri ziran
Jauna adoratzera
belauniko lurrian.

06. Beste bide batetik
bihurtuten dira
erregiak
Herodesen asmuak
eta pentsamentuak
bertan burlatuak dira.

07. Herodes burlaturik
gelditu zanian
azkenian
agindu eban hilteko
ume txiki guztiak
Belengo ziudadian.

08. Ai ze negargarria
orduan Belenen
ziraden
amen bularretatik
errukitu gaberik
seinak eroiezan hiltzen.

Errepika:

Zeruko Erregia
jaio zan orduan
munduan
Herodes erregia
inbiriak betia
bildurtuten hasi zan.

01. **Hodeien:** lainoen.

02. **Dirautse:** dinotse, diotsate, esaten diote.
Preguntegaz: itaunekin, galderarekin.

03. **Erdue:** zatozte.
Dinozuen: diozuen.

04. **Artez:** zuzen.

Eruan: eraman.

05. **Topau:** aurkitu, kausitu.

07. **Eban:** zuen.

08. **Eroiezan hiltzen:** zeramatzaten hiltzera.

JESUS AVE MARIA

(Ez dakit nondik jaso dudana)

01. Jesus Ave Maria
graziaz betea
Jauna da zugaz eta
da zure semea.
Bedeinkatea zara
ta bedeinkatua
gaur zure sabeletik
jaio dan frutua.

02. Jesus Santa Maria
Jaungoikoaren ama
erregutu egizu
amatxo laztana.
Pekatoriokaitik
jaio da Belenen
geure heriotzako
ordu hatan amen.

03. Jesus maite laztana
geure ontasuna
zatoz ordu onean
mundutarrengana.

04. Arren emon egizu
gaur gabon saria
munduan bakea ta
ariman grazia
gero gerta dakigun
zeruan gloria.

∞

01. **Zugaz:** zurekin.

02. **Egizu:** ezazu.
Hatan: hartan.

GOAZEN GOAZEN

(Cancionero Popular Vasco, 1103 or., R. M. Azkue)

Goazen goazen Belenera
zahar eta gazte guztiok eramaten
Seintxuari gabon sari kapoiok.
Ardi bi ta lau bildots
pitxar handi bat esne
sagar, intxaur ta gaztaina
altzoa bete bete.

Kapoi: oilar irendua, zikiratua.

Altzoa: magala.

JAIO DA

(Cancionero Popular Vasco, 1105 or., R. M. Azkue)

Jaio da jaio Jaungoikoaren semea
jaio da geure pozgarria
askatxo pobre batean
lastoen ganean
portale triste batean
Belengo hurian.
Jaio da Jaungoikoaren semea
geure pozgarria.

TOMAS ABADE DAGO

(Cancionero Popular Vasco, 1134 or., R. M. Azkue)

01. Tomas abade dago
Ermuan portalean
kartak dituazela
partikara barruan.

Qué bonito! Ay qué bonito!
Niño Jesukristo.
Txirikila maratila
barri barritsuak dira
Ay qué bonito! Ay qué bonito!
Niño Jesukristo.

02. Batean galtzen dau ta
bestean irabazten
irabazi ezkerok
ondotxo dau edaten.

01. **Abade:** apez, apaiz.

Dituazela: dituela.

Partikara: patrika, sakel, poltsiko.

02. **Txirikila:** haur jolas bat.

Maratila: txaramela, klisketa.

URTE BARRI BARRI

(Cancionero Popular Vasco, 1143 or., R. M. Azkue)

Urte barri barri
txarri belarri
dekonak ez dekonari
nik ez dekot eta niri.

Apalazio zalduna
 hiru erregen eguna
 zotzak eta paluak
 txori bi horren kontuak.
 Emongo bozu emoizu
 baldin emongo badozu
 zuri begira gagozan arte
 egiten jaku berandu
 Apalazio Mari Montaña
 hiru intxaur ta lau gaztaina.

Dekonak: daukanak.

Apalazio: latineko *apparitio* 'tik. Agerpena, errege egunean ospatzen dena.

Bozu: badozu.

Emoizu: emazu.

Gagozan: gauden.

Jaku: zaigu.

APALAZIO

(Euskalerrriaren Yakintza IV, 282 or., R. M. Azkue)

Zeanuri

01. Apalazio zalduna
 hiru erregen eguna
 hiru erregeak bialdu gaitue
 limosnatxo baten bila.
02. Zotzak eta paluak
 Martin Antonen kontuak
 Martin Antoni eroan dautsoz
 hiru oilanda katuak.

03. Haren hazurrak batu ezinik
 hak erabilzan saltuak
 saltu ta brinko, saltu ta brinko
 Jose Marian aurrean
 Gabon gabeko intxaur saltsea
 guztiz birrindu artean.

Zornotza

04. Apalazio zaldune
 hiru erregen egune
 zotzak eta paluek
 estudiantien kontuek.
 Estudiantiek sasirik sasi
 asko jan ta gitxi ikasi.

∞

01. **Apalazio:** latinezko *apparitio* 'tik aldatua. Agerpena, hiru erregeen egunean ospatzen dena.
Gaitue: gaituzte.

02. **Eroan dautsoz:** eraman dizkio.
 03. **Hak erabilzan:** hark zerabiltzan.
Brinko: ihuti, aputika.
Birrindu: xehatu, txiki-txiki egin.

URTE BARRI

(*Cantares populares recogidos por Manuel de Lekuona - Anuario de Eusko-Folklore, 1930, tomo X, 37. orrialdetik aurrerako sorta*)

01. Urte barri
 dekonak ez dekonari
 nik ez dekot eta niri
 ezpabere txarri belarri.
 Zerutik gatoz
 zerutik gatoz
 ekazu limosnea
 Jaungoikoagaiti.
02. Apalazio zaldune
 hiru erregen egune
 hiru erregeak bialdu gaituz
 limosnatxu bat behogule.
 Zotzak eta paluek
 Martin Orozkoarren kontuek.
 Martin Orozkoarrari eroan dutsez
 hiru oilanda katuak.
 Hain hazurrek batu ezinde
 harek darabizen sailtuek!
 Sailtu te brinku
 Jose Marien aurrean
 Gabon gaubeko intxaur saltsea
 ondo birrindu artean.

01. **Ezpabere:** ostantzean, bestela.
Ekazu: ekarzu, ekar ezazu.
02. **Gaituz:** gaituzte.
Behogule: behar dogula.

- Dutsez:** dautsoz, dizkio.
Hain: haien.
Darabizen: darabiltzan.

Beste zenbait hitz ikus aurreko aldaeran.

BERTSOLARITZA

Bizkaiko bertsolaritza zaharrea gauza bat nabarmentzen da bapatean: zortzikoaren nagusitasuna. Ez dago zortziko handiaren eta txikiaren bereizpenik. Zortzikoa beti da zortziko txiki eta izena ere zortzikoa dauka soilik. Baina berezitasunik nabariena erriman dago, lehen bi oinak batera eta hurrengo biak bestera errimatzea lege bait da. Tradizio horrek gure egunetararte iraun du eta hala, Bizkaiko txapelketak hasi zirenean, 1958an, baziren eredu bikoitz horretan errimatzen zutenak, halaxe egin behar zela uste zutelako. Bigarren kontua bertsoen transmisioa da. Kontua ezezik, arazo latza ere bai sarritan. Hau koplartzari ere aplika dakiok. Ahoz aho datorrenak aldaera ezberdinak eta sarritan deformazioak jasatea gauza normaltzat jo behar da. Baina bizkaieraren kasuan gipuzkeraren interferentziak nahasmen handiak eta gehienez traketsak sorrerazten ditu. Bizkaieradunak, gehienez, bere hizkerarekiko konplexu edo gutxi-uste handia dauka. Gipuzkerazko formak sartuz gero, jantziago, gailenago gelditzen dela uste du. Uste horrek ez dauka ohartua izan beharrik. Konplexuak gehienez oharkabeak izaten dira, edo aitortu gabeak behintzat.

Bitarteko transmititzaile horiek, gipuzkeraren ezagutza nahiko murrizta dutelarik, gutxi gora behera jokatzen dute, erdi bizkaiera erdi gipuzkerazko nahaste bitxiak sortuz, itsusiak ez esateagatik. Baita sarritan existitzen ez diren forma hibrido xebreak asmatu ere, aditzean bereziki: *niozan, daiskuten, dizkizudaz, neskizukez, genzakez* eta gisakoak. Baina belarrira ondo ematen dute, ezta? Aurrera orduan. Kantatzeko horixe behar da, belarria gozatu. Gertatzen dena zenbat buru hainbat belarri bider bi daudela eta hor datoz lan zailagoak.

Gaitz hori ez da bitartekoena bakarrik, noski. Bertsogileak ere kontzientzia berdintsuan aurki daitezke. Gero irakurri izan ditut honelako

oharrak: “Bertso sorta honek Gipuzkoa aldetik etorria izan behar du, hainbat hitz gipuzkerazko bait dauka”. Kontuz argumentu honekin. Gipuzkeraz ari denak nekez sartuko du bizkaierazko hitzik, eta gutxiago aditzik. Bizkaitar batek, ordea, ustez bizkaieraz bertsoak jartzen ari dela ere, gipuzkerazko formak errez sartuko ditu, eta sarritan erruz ere bai, joera handi samarra hartua badu. Egia da bizkaitar batek Gipuzkoako bertsopaper bat bere bizkaierara deforma dezakeela, baina deformazio horrek ere bere erretenak dauzka. Eta alderantziz begiraturik, badira hitzak eta aditz formak, gipuzkeradun batek sekula sartuko ez dituenak. Gaur, jakina, baliteke honelako experimentuak egitea, baina bertso zaharrez ari naiz, ez oraingo bertsolaritzaz.

Euskalki barruan ere sortzen da lorrina, azpi-euskalkiak nahastean. Deklinabidean esaterako, azpi-euskalki batek *famea, atea, astoa, begie, lepoan, munduen...* egingo du, beste batek *famia, atia, astua, begija, lepuan, munduan...* beste batek *famie, atie, astue, begije, lepuen, munduen...* beste batek *famí, atí, astú, begixe, lepún, mundún...* eta hala beste hainbat azpi-sistema. Bistan denez, sistemak deklinabidea, aditza, lexikoa eta hizkuntza osoa hartzen du. Orduan, esaterako, *atea, astua, begixe, lepuen* eta hola sorta berean nahastea —are gutxiago bertso edo koplak berean— lardaskeria da. Dena den, hauek euskalki barruko kontuak dira eta muzingarriak izan arren, ez dira euskalki arteko nahasketak bezain itsusiak. Honenbestez, goazen gabon bertsoetara.

GABON BERTSOAK

URTE GUZTIETAKO (1794)

(Azkue Biblioteka - Euskaltzaindia - Bilbo. 9581)

01. Urte guztietako Gabongo legia da soinu eder baten kantia imintia. Etxako ukatuko sari hau Jesusi jaio jakun ezkeru Belenen gugaiti.	04. Jesus etorri orduko lurra dago ixilik gerrako arma guztiak albora itxirik. Bakezko erregia jaku izentetan Judiako lehoia egun barrietan.
02. Arerio handi bi daukaguz zer goitu gura bogu Seintxua erregetzat hartu. Gerraginak daukaguz gorputz ta ariman Halan pasinoe txar zelan Frantsesetan.	05. Ejerzituena Jauna bildots bat eginik infernuko dragoia izteko goiturik. Bere odolak dauka birtute handia guztiz desegiteko gerragin guztia.
03. Arerio honen kontra nahi bogu irabazi bitoria handi bat jarraitu Jesusi. Arkituko ditugu armak aska baten fedeko farolagaz boguz bilatuten.	06. Bihotz hazkor ta handi prestuen jaubiak entzun nortzuk benetan dirian nobliak. Euren buruen jaube biharko dabe izan ikusirik Seintxua zelan kuman datzan.

07. Gure fediak daukaz
arma ugariak
hezi ta bezeetako
pasino guztiak.
Halan eukiko dogu
barruan bakia
kanpoti euki arren
hurrian gerria.
08. Nok ikusi ezkeru
Jesus beheraturik
nahiko dau erabili
burua harroturik?
Daukagu ikastegi
ederra Belenen
fedeko heguakaz
guazan gu lenbaitlen.
09. Baina ez da ahaztutekua
Frantsesen gerria
galdua izan ez dedin
daukagun fedia.
Behintzat gomutan dauka
Bilboko Huriak
lagunduten deutsela
Bizkaitar guztiak.
10. Bakotxak egiten dau
hemen ahal dabena
jakinik dala gerra
Jaunak nahi dabena.
Fraile ta abadiak
besteekaz batera
jagi dira pozarren
armak hartutera.
11. Señorío, konsulau
tu huria alkaturik
aberatsak izanda
dagoz pobreturik
emoten dituela
ondasun handiak
gordetearren errege
fede ta herriak.
12. Jainkuak nahi daiala
orain bedeinkatu
bizkaitarren gogua
eta halan lagundu
esturasun honetan
ondo urteteko
bakia zabaldurik
Jesus ametako.
01. **Kantia:** kanta.
Imintia: ipintzia, jartzia.
Etxako: ez zaio.
Jakun: zaigun. *Zitzaigun* ere izan daiteke.
02. **Arerio:** etsai, izterbegi.
Daukaguz: dauzkagu.
Bogu: badogu.
Seintxua: umetxoa, haurtxoa.
- Pasinoe:** pasio, grina.
03. **Honen:** honein, hauen.
Farolagaz: farolarekin.
Boguz: badoguz.
04. **Itxirik:** utzita, lagata.
Izentetan: izendatzen, guretzat markatzen.
05. **Ejerzitoen:** armaden.

- Goitu:** garaitu, gaina hartu.
Gerragin: gerlagin, gerra egile.
06. **Jaube:** jabe.
Biharko: beharko.
Zelan: nola.
Kuman: sehaskan.
Datzan: etzanda dagoen.
07. **Daukaz:** dauzka.
Bezeetako: Beza, bezatu: hezi.
Gerria: gerra, gerla.
08. **Heguakaz:** hegoekin, hegalekin.
Guazan: goazen.
09. **Gomutan:** gogoan, oroimenean.
Deutsela: diotela.
10. **Dabena:** duena.
Besteekaz: besteekin.
Jagi: jaiki, altxatu.
Pozarren: poz pozik.
11. **Dagoz:** daude.
Gordetearren: gordetzeagatik, zaintzeagatik.
12. **Daiala:** dezala.
Ametako: amatzeko, maitatzeko.

Paperak izenburutzat dio: *Letras de los villancicos en romanze y basquenze, que se han de cantar en la iglesia parroquial y matriz del señor Santiago, de esta noble villa de Bilbao, en los solemnes maytines del sagrado nacimiento de nuestro Señor Jesu-Christo, este año de 1794. Puestos en música por don Pedro de Estorqui, maestro de capilla en dicha Iglesia, y opositor a magisterios de capilla en Santas Iglesias del término.*

GIZON TA ANDRA (1814)

(Azkue Bilioteka - Euskaltzaindia - Bilbo. Bonaparteren mikrofilmeak)

Sarrerria:

Gizon ta andra
zahar ta gazte
baita ere
itsu ta herren
atozte atozte arin
gauza handi bi
miraritzen:
bakia ta jaiotza
Jesusena Belenen.

01. Zeruen ta lurraren
egila onari
eskerrak ta alabantzak
emaiten nator ni.
Baina ene ahalegina
hutsa dana legez
zeuen laguntasuna
eskatzen det aurrez.

Kantastea:

Goazen goazen
Belenera
Seintxo ederra
adoratzen.
Ta ze hizkuntza
zan lehenena
asmatukogu
benturez.

Bestetxo bat:

Jesus guriak
negar artian
egiten dituz
nere ustian
hizkuntzok:
ai-tai-ta
am-am-a
ti-ti-a
en-en-nia.

02. Sei urteko gerraren
ta nekeen erruki
Jainkoak jatsi deusku
bakia zerutik.
Bizkaiak ez dau bihar
ahaztu mesede hau
leinargitu ta eskerti
izan gure badau.

03. Españako erreinuan
ze gauza handiago
bakia ta jaiotza
gau huntan baino?
Halan kanta dezagun
ondotxu eda-azkero
aurkietan gariela
pozik ta txit ondo.

04. Janariak abondo
eta ardaoa merke
alogera sarriro
ta boltsia bete.
Bakien eremaitzak
honeik izangoire
bereziro biharrak
lasxaitut ez paire.

05. Jentia, nahi badozu
gerra gabe bizi
arkal guztiok amau
ta ez gatxik inori.
Baia agintari dongak
dirauen artian
seguru ez da bakia
lurraren gainian.

06. Bakotxak bere hizkuntza
ahazturik badegu
bakian gagoz eta
ikasi bihar dogu.
Zerren ez badakigu
euskaraz berbeiten
nork igerriko gaitu
bizkaitarrak garien?

07. Gaur legezko gauetan
nahastatuten dire
xede grabe artian
jolas eta barre.
Lagun gizagexo bik
buruan sartun-ta
nahi leuke euskeria
gaurganik biztu din.

08. Boltsia tximurtzeko
ta burua unatu
ez daude nekatuak
lan txikina hartu.
Euskerazko egunare
sekula ez legez
atera ei deuskue
askoentzat ingles.

09. Saltzien ez baituez
bat lotu bagarik
izan biharko dire
galduak ta erruki.
Alfroxa batzuekin
ta mendirik mendi
ibili biharko dabe
opaka egunare.

10. Ez badai erondiak
zerbait letartatu
Bizkaien euskeria
laster galdukogu.
Beragaz usu onak
desagertukoire
ta lurreko biharrak
nekez egingoie.

11. Bizi España bizi
baileratuakin
gudatu daudelako
gehiagoan ezin.
Bizi dila Ferrando
geure errege ona
ta Jesus bizi bidi
gau huntan jaioa.

01. **Hutsa dana legez:** hutsa denez, denez gero.
Seintxo: haurtxo, umetxo.
Asmatukogu: asmatuko dogu.
Benturez: agian, beharbada.
02. **Deusku:** digu.
Leinargitu: noblea, aitonsemea.
03. **Eda-azkero:** edan ezkero.
Aurkietan: aurkitzen.
Txit: oso, agitz, arrunt.
04. **Abondo:** ugari, erruz.
Alogera: alokairua, lansaria, jornala.
Eremaitzak: frutuak.
Honeik: hauek.
Lasxaitut ez paire: lasaitutez paire, lasaitzen ez badira.
05. **Arkal:** alkar.
Amau: amatu, maitatu.
Gatzik: gaitzik, kalterik.
Baia: baina.
Dongak: gaiztoak.
Dirauen: dirauten, irauten duten.
06. **Gagoz:** gaude.
Zerren: ze, zeren.
Berbeiten: berba egiten, mintzatzen.
08. **Tximurtu:** zimurtu.
Unatu: ahitu, agortu, neke handia jasan.
Ez daude: ez dute.
Txikina: txikia.
Egunare: egutegia.
Ei deuskue: omen digute.
09. **Saltzien baituez:** saltzen badituzte.
Lotu bagarik: gelditu, geratu gabe.
Alfroxa: zakuto, zorro.
Opaka: opatzen, eskainka.
10. **Ez badai:** ez badeza.
Erondiak: gobernuak.
Letartatu: atondu, aurrakusi, hartaratu.
Galdukogu: galduko dogu.
Beragaz: berarekin.
Usu: ohitura, ekandu.
11. **Baileratuak:** aliatuak, elkartuak.
Gudatu daudelako: jokatu, burrukatu dutelako.
Dila: dadila.

Orriak izenburutzat dio: "*Gauoneco cantac, cantauco dirianac otsandico mesan Jaincoen semien jaiotzeco egunetan. Santiagoco eleiza lenastan, cein dan Bilboco uriyen Vizcaico jabedean. Iminiric otsanquidan Don Pedro Estorqui Maisu otsanquidariagaitic 1814 garren urtian*"

Otsandiko: solemnea.
Otsankida: musika.
Otsankidari: musikari.
Lenasta: printzipal, nagusi.
Jabede: jaurerri, señorío.

Hizkuntzari buruz, nahiko bertso bitxiak dira hauek. Erdal hitz kezka gabeekin batera —*alabantzak, benturez, gerra, boltsia, alfroxa, amau ...*— neologismorik xebleenak ageri dira, paperak berak hiztegi-txo bat ez balekar, asmatuko ez nituenak noski: *otsandi, otsankida, leñargitu, lenasta, erondia, balleratuak, letartatu, egunare...* Bestalde, euskararen mailak ez du kultoegia ematen, neologismoetan sartzen direnek ohi duten edo nahi izaten duten bezala. Hemen oso forma herrikoiak erabiltzen dira, laburdura eta guzti: *izangoire, lasaitutez paire, berbeiten...*

Baita bitxia da bertsoen musikatzailearen zehaztasun guztiak ematea, aurreko sortan batez ere, eta bertsoegilearen izenik aipatu ere ez egitea.

BAKIA BAKIA (1815)

(Euskaltzaindiaren Azkue Bibliotekako karpeta batean aurkitutako separatatxoa)

Sarrerria:

Bakia bakia
 gerra onduan
 bihoguz zoriak etxian.
 Gerria aurrera
 gura dabenak
 sartu elenaren hatxian.

01. Artzaintxuak gabonetan
 aurten zorionian
 heldu dira
 Belenera
 gabon gau ilunian
 oles nor da
 sartu dira
 eskepe pobre baten
 topaduten
 Jesus ona
 etxunik aska baten.

Poza:

Hirutik bat
jaio jaku
Belenen
Jesus ona
hirurok bat
diralako
dogu jaun
handiena.

02. Seintxu txikar handia

hirutik bigarrena
bakar bakarrik
zara hirurok
gure zori biharrena
izateko
gu aurrera
sendo bigou hirurok bat
halan dino
jaio danak
kenduteko gatx hainbat.

03. Inok hausi gura badau

hirutasun guria
kendu honi
aurrerako
agintzeko arduria.
Ez parkatu
hau gura dau
Jesus jaio barriak
kenduteko
aspaldiko
askoren egarriak.

04. Jesus maite baketsuak

gaituz gura bakian
honan gara
sendo izango
kanpuan ta etxian.
Gure bildur izango da
auzueta aurrera
Jesus onak
lagundurik
izanik gu batera.

Bihoguz: behar doguz, ditugu.**Gerria:** gerra.**Gura dabenak:** nahi dutenak.**Elenaren:** nor-izena ez bada, minuskulaz bait dator, ez dakit zer izan daitekeen.**Hatxian:** haitzean.01. **Eskepe:** aterpe, lehorpe.**Topaduten:** aurkitzen, bila.**Etxunik:** etzanik.02. **Seintxu:** haurtxo.**Txikar:** txiki.**Biharrena:** beharrezkoena.**Bigou:** behar dogu.**Dino:** dio.**Gatz:** gaitz.03. **Arduria:** ardura, erantzukizuna.04. **Honan:** honela.

PASTORCITOS A BELEN (1815)

(Gorago aipaturiko separata bera)

Pastorcitos a Belen
guazan bada lenalen
a Jesús recién nacido
lastuetan ikusten.
Qué prodigio
miraritsu!
Nunca visto
besterik
Rey triunfante
jatsi jaku
a salvarnos
zerutik.

01. El asombro del mundo

jazo da Belenen
el Hijo de Dios Padre
jaio da gaur hemen.
Vamos a ver todos
Mesias jaierik
del Padre las promesas
ikusten beterik.

Poza:

Señoritos
Belenera
vayan Jesus
ikustera
las lecciones

hartutera
a lo rancio
ikastera
con peluca
gau honetan
de respeto
bai benetan
demos gracias
Maisuari
porque viene
zaharra barri.

02. Los cielos hoy se pasman

Jauna ikusirik
en el portal de Belen
gabonez jaierik.
Los ángeles avisan
mendiko artzainai
que caminen a prisa
ikusten diranai.

03. Dichosos pastorcitos

pobre nekatuak
qué poco os detiene
art errebañuak.
Apenas la voz oyen
aleben harturik
corren apresurados
bihotzak pozturik.

04. Postrados en la tierra
Jaunaren aurrian
de pasmo y asombro
datzaz han lurrian.
Sus donecillos les dan
Birjina Amari
el corazón entero
Jesus maitiari.

05. Nuestro Pastor Divino
ardi ta artzainak
los quiere coger todos
beretzako danak.
Pastorcito amante
nora zatoz hona?
No llevarás de muchos
hemen esker ona.

06. Los amantes del siglo
legiak barriak
los quieren si ogaño
lanian nagiak.
Para todo lo bueno
atzera kakoka
andan por los caminos
herren ta saltoka.

07. Sí, Jesús, mi echizo
admiragarria
quantos andamos cojos
daikusgarria
errando los caminos
zugana juateko
los hallamos derechos
beti galduteko.

08. El juicio se ofusca
zu holan ikusirik
siendo Rey de los Reyes
Belenen jaiorik
pobre desnudo solo
handitasun baga
uno de los prodigios
handiena dala.

09. Entre los animales
lastuen ganian
de frío tiritando
zaukaguz lurrian.
O fuego muy divino
gizon hotzak hilak
de veras entendieran
zure marabilak!

10. Al parecer de juicio
aurten gabonetan
empelucados se ven
mahatsaren uretan.
Hoy a lo baratillo
antxinako usuan
los calzones peligran
edaleen eskuan.

11. Pensemos a lo viejo
gizon nekatuak
dejando lo nocivo
eta pekatuak.
Si así lo hacemos
gu herederuak
para gozar seremos
betiko zeruak.

12. Adios mi amante
neure Jesus ona
adios Virgen Santa
amatxu laztana.
Adios José Esposo
Birjiniarena
adios dulce dueño
lora ederrena.

∞

Lenalen: lehenbaitlehen.

Jaku: zaigu.

03. **Art errebainuak:** art taldeak, artaldeak.
Aleben: *ahal ebena, ahal zutena* izan behar du.

06. **Kakoka:** gakoka, gakoa botatzen, hots, lapurretan, ebasten.

08. **Holan:** honela.

Baga: barik, gabe.

09. **Zaukaguz:** zauzkagu.

Marabilak: mirariak, miresgarriak.

10. **Usuan:** usadioan, ohituran.

11. **Herederuak:** oinordekoak, primuak, jabeagaiak.

Bertso hauen egileak argi dago gaztelaniaz ere ondo zekiela. Bestalde, bi hizkuntzak oso natural elkar-josita daude. Ez dira esaldi txandatuak, gramatikalki perpausa bera osatzen dutenak baizik, eta askotan zortziko osoa hartzen dutenak. Neurrian ordea, jakinean edo ez-jakinean, euskal araua aplikatzen dio erdarari. Esaterako, hamabigarreneko *adios mi amante* horretatik zazpi silaba ateratzeko, *a-di-os-mi-a-man-te* behar du. Gaztelaniaz ordea bost silaba besterik ez dira, honela ebaki beharko bait litzateke: *a-dios-mia-man-te*.

OLES NOR DA GAU ERDIAN (1815)

(Aurreko separata bera)

Sarrerria:

–Oles, nor da gau erdian?
 –Belenguak artzain bi.
 –Zer dabizu lo galduten
 Seintxu jaio danari?
 –Txiton txiton, isil isil
 oña oña gabiltzan
 herren, itsu, zahar guztiak
 lotxu galdu ez dezan.

01. Angeru ta artzainak
 guztiak batera
 heldu dira gabonez
 Belengo eskepera.
 Zeru, lurreko errege
 jaiorik ikusten
 eta gabon sariak
 beroni emoten.

Pozgarria:

Jaio ta
 zorien
 testiguak
 Maria
 Josepe
 ta angeruak
 idia
 astua
 ta zeruak
 eia bai

dituguz
 artzaintxuak
 Belenera
 ikustera
 guazan orain
 gor, itsuak
 ez bazaituz
 okertuten
 helduteko
 katutxuak.

02. Gauza guztien jaube
 izanik Jaun berau
 txito mirarizkua
 dakar etorrerau.
 Pobre lasto ganian
 aberen erdian
 askatxu baten datza
 neguan erraian.

03. Bere ama maitia
 Jose santuagaz
 ezer ezatan dago
 pena gogorragaz
 ikusirik semia
 bilos ta pobrerik
 amorezko sugarra
 hotzak kikeldurik.

04. Hementxe hasiten da
 gizatasunian
 nekiak igaroten
 gizonen onian.
 Baina gizon okerrak
 erruki bagarik
 azkenez itxiko dau
 kruzian josirik.

05. Gurutze honegaz deusku
 egingo zubia
 zerura igoteko
 nahi daben guztia
 gorderik hemen ondo
 bere aginduak
 txarto egin guztien
 harturik damuak.

06. Zerurako zubia
 Adanek botarik
 ordurik lotu ginan
 biderik bagarik.
 Jesus dator egiten
 zur bigaz barria
 askori kenduteko
 honen egarria.

07. Jaiotzarik hasi da
 zubi egiteko
 zur biak bardinduten
 laua izateko.
 Profeta santu jaunak
 heldu da ordua
 zeuen suspiruakaz
 sarri eskatua.

08. Ondo etorri Jesus
 bihoztu neuria
 bedeinka mila bidar
 amatxu zeuria
 Josepe santuagaz
 guztiok batera
 azkenbatu gaitezan
 zeu alabetara.

Zer dabizu: zer darabilzu, zertan zabiltza,
 zertan ari zara.

Seintxu: haurtxo, umetxo.

Txiton: ixi, isilik.

Oña oña: haur hizkeran *ona ona* ren txikigarrria, dio Azkuek bere hiztegian. *Oñe oñe* ere esaten da eta izan liteke *oin* edo *hona* 'tik ere, edo onomatopeia soila, hitz jakin batekiko zerikusit gabe. *Oña oña* ibiltzea xuabe xuabe, kontuz kontuz ibiltzea litzateke.

01. **Eskepera:** aterpera, estalpera.
Okertuten: desbidatzen, bidetik okertzen.

Helduteko: iristeko, ailegatzeko.

02. **Txito:** txit, arrunt, biziki, oso.

Etorrerau: etorrera hau.

Neguan erraian: neguaren erraian, muin muinean.

03. **Santuagaz:** santuarekin.
Ezer ezatan: ezer ezean, ezer gabe.
Bilos: biluts, biluzik.
Kikeldu: kikildu, uzkurtu, mokortu.
04. **Bagarik:** barik, gabe.
Itxiko dau: lagako, utziko du.
Kruzian: gurutzean.
05. **Honegaz:** honekin.
Txarto egin: gaizki egin, gaitz egin. Txarto egin guztien damuak harturik.

06. **Ordurik:** ordutik.
Zur bigaz: zur birekin.
Zur: zuhaitzen materiala.
07. **Jaiotzarik:** jaiotzatik.
Suspiruakaz: zinkuriekin, hasperenekin.
08. **Alabetara:** alabatzera, goratzera.

Hiru bertso sortako paper honek izenburu hau dakar: *"Gaboneco cantac vizcaitarrentzat, jaiotzaco pazco egunetan poztuteco. 1815 garren urtian oidan leguez"*. Hiru sortak egile berarenak izateko airea daukate.

ZER DA GAUR JAZO DANA (1818)

(Azkue Biblioteka - Euskaltzaindia - Bilbo. Bonaparteren mikrofilmek)

Sarrerria:

Zer da gaur jazo dana
 Belengo herrian?
 Aingeru ta artzainak
 duaz alkarren lehian.
 Zeruak edegirik
 zer da mirari hau?
 Honelako konturik
 inok ikusi ez dau.

Zortzikua:

01. Jesusen jaiotzia
 kantau gura neuke
 euskera ederrian
 baldin ahal banaike.
 Ez daukaguna legez
 beste berbetarik
 ez dogu kantaduko
 aurten erderarik.

Pozgarria:

- Mundutar guztiak
 erdu Belena
 ikusiko dogu
 zein dan lehenena.
 Bizkaia urrin dago
 baina horregatik
 ez dira euskaldunak
 izango atzetik.
02. Abenduko hilaren
 hogeta bostian
 aurkitu zan Jesusa
 Belengo eskapian.
 Jaiorik gaberdian
 aska pobre baten
 abereak juakoz
 arnasaz berotzen.
03. Inguruan egozan
 artzainak guztiak
 arin aringa duaz
 entzunik barriak.
 Han Jose ta Maria
 dakusez zurturik
 Seintxuaren aurrian
 belaunikaturik.
04. Aingeru ta artzainak
 guztiak nahastaurik
 Seina adoretan dabe
 bertan ahuspazturik.
 Zer da jazoten dana?
 dinue eurekan
 Mesias jaio jaku
 gaur bene benetan.
05. Euren artaldiakaz
 artzainak ahazturik
 mirari honek daukaz
 guztiz zoraturik
 Dinue: jaio bada
 artzainen artzaina
 zelan gizon guztiak
 ez datoz gaur hona?
06. Hiru errege datoz
 eguzki aldetik
 izar argi eder bat
 dabela aurretik.
 Heldu zirianian
 artzainei dirautse:
 nun da hemen jaio dan
 errege errege?
07. Herodes erregiak
 jakin gura leuke
 nun daguan seintxu hau
 baldin ahal baleike.
 Nahi leuskio bertatik
 kendu bizitzia
 honek kendu ez deion
 bere agintzia.
08. Zer darabiltzu, Herodes?
 Zagoz harroturik?
 Ez dau Jesusek gura
 lurreko agintzerik.
 Bere agintaritza
 ez da mundukua
 jatorku erakustera
 lege betikua.

09. Agintzen dau erregek
hilteko bertatik
seintxu txikar guztiak
erruki bagarik.
Baina aingeru batek
jatsirik zerutik
iges eragin deutsa
laster Nazaretik.

- Jazo:** gertatu.
Edegirik: irekirik, zabaldurik.
01. **Ahal banaike:** ahal banezake.
Ez daukaguna legez: ez daukagunez, ez daukagunez gero.
Berbeta: hizkuntza, mintzaira.
Erdu: *zatoz* nahiz *zatozte*. Gaur *zuek* nor dela, *erdue* edo *erduze* esaten da.
Urrin: urrun, asago.
02. **Jesusa:** Jesus gehi artikulua mugatzailea.
Eskapian: lehorpean, estalpean.
Juakoz: doazkio.
03. **Egozan:** zeuden.
Arin aringa: lasterka, korrika.
Dakusez: ikusten dituzte.
Zurturik: harriturik, txunditurik.
Seintxuaren: haurtxoaren.
04. **Adoretan dabe:** adoratzen dute.
Ahuspazturik: ahoz beherajarririk, erreberentzia eginez.
- Dinue:** diote, esaten dute.
Eurekan: eurengan, euren baitan, berekiko.
Jaku: zaigu.
05. **Artaldiakaz:** artaldiekin.
Daukaz: dauzka.
06. **Dirautse:** dinotse, diotsate, esaten diote.
07. **Gura leuke:** nahi luke.
Leuskio: lioke.
Deion: diezaion.
08. **Zer darabiltzu:** zer darabilzu, zertan zabilzu, zertan ari zara.
Zagoz: zaude.
Jatorku: datorkigu.
09. **Bagarik:** barik, gabe.
Eragin: egin erazi.
Deutsa: dio.

BIZKAITAR SENDO IZUGARRIAK (1818)

(Aurreko mikrofilme bera)

Sarrerria:

Bizkaitar sendo
izugarriak
prestau eidazuz
gaur belarriak
arin nahi bozuz
entzun barriak
ez dira helduteko
hona nagiak.

02. Herbestetar gaiztuak
nahi eukien galdu
baina Bizkaiak ez dau
bururik makurtu.
Beste herri askotan
jaretxi arren hau
ez dau inoz Bizkaian
kanpokok agintau.

Zortzikua:

01. Jangoikuen legia
Bizkaian da sendo
Adanegandik hona
garbi eta ondo.
Gorde izan da beti
garbiro fedia
baita geure foruak
eta berbeitia.

03. Erromatarrak eurak
datoz harroturik
zapaltzeko ustiaz
Bizkaia bertatik.
Baina duaz igesi
ondo lotsaturik
esku bete gizonek
arpegi emonik.

04. Nun dituzuz indarrak
Anibal harrua?
Zek hotzitu izan dau
zenkarren asmua?
Martizdi handiakaz
gudatu bazara
erdu bildur bagarik
Bizkaiko lurrera.

Pozgarria:

Bizkaitar prestu senduak
gaur bihar geunkez heguak
heltzeko laster Belenera
jaio dan Jesus ikustera.
Abarkak jazteko asti baga
guazan guztiok arin hara
han dago Jesus itxaroten
Jose ta Maria lagunduten.

05. Ezagutu zituan
Erroma senduak
Bizkaitarren bihotzak
bai eta besuak.
Ez dau gehiago gura
Bizkaiaz gerrarik
bakia opa deusku
arima arimatik.
06. Ez zirian amaitu
honekaz bakarrik
gure areriuak
datoz herbestetik.
Goduak gura leuke
behinguan menpetu
baita moro gaiztuak
bere azpiratu.
07. Zer da egitekua
hainbeste jenterik?
Euskaldunak bakarrik
zelan eurei jarki?
Horregaitino bere
ez dago bildurrik
Bizkaiko mendietan
ondo atondurik.
08. Gizon bakotxak dauka
bere gaztelua
beragaz daukalako
bihotz indartsua.
Ez da egiten inon
hemen atzerarik
galdu ez dedin inoz
Bizkaiko legerik.
09. Jesusari bakarrik
jako edegiko
ate zabal zabala
datorren betiko.
Bere legia dogu
guk beti gordeko
ez jako sarrerarik
besteri emongo.
10. Gure asabak eben
sendotasunagaz
gorde gure fedia
euren odolagaz.
Herbestetar guztiei
iges eraginik
itxi eben Bizkaia
burua jasorik.
11. Eurak itxi euskuen
foru hain ederra
beti gorde izan da
urterik urtera.
Gura dabenak bada
garbiro hau euki
Jaungoikuaren legia
ez dau bihar itxi.
12. Gorde geure legia
gorde berbeitia
lehenago galdu bedi
geure bizitzia.
Sortu zan egunetik
lehenengo gizona
ez da arrotzik sartu
aginduten hona.

13. Gure diputau jaunak
hau ezaguturik
gorde gura litukez
foruak garbirik.
Ahalegina egiten
hau jaretxiteko
ez dabe atzerarik
sekula egingo.

- Prestau:** prestatu, prest, gertu jarri.
Eidazuz: ieazkidazu.
Arin: agudo, azkar.
Bozuz: badozuz, badituzu.
01. **Berbeitia:** berbeta, mintzaira, hizkuntza.
Bihar geunkez: behar genituzke.
Baga: bagarik, barik, gabe.
02. **Nahi eukien:** nahi zuketen.
Jaretxi: ardietsi, lortu, eskuratu.
Inoz: inoiz, nehoiz.
Agintau: agintea eduki, agindu.
03. **Ustiaz:** ustearekin.
04. **Zek hotzitu:** zerk hoztu.
Martizdi: Martitz erromatarren gerrako jainkoa izanik, *martizdi* armada izan dai-teke.
05. **Bizkaiaz:** Bizkaiarekin.
Opa deusku: opa digu, desiatzen digu.
06. **Honekaz:** hauekin.
07. **Jarki:** aurre egin, aurpegi eman.
Horregaitino: horregatik.
Atondu: moldatu, konpondu, antolatu.
08. **Beragaz:** berarekin.
09. **Jesusari:** Jesus gehi artikulu mugatzai-lea.
Jako edegiko: zaio irekiko.
Datorren: etor dadin.
10. **Eban:** zuten.
Eraginik: egin erazirik.
Itxi eben: utzi zuten.
11. **Itxi euskuen:** utzi ziguten.
Bihar itxi: behar utzi.
12. **Aginduten:** agintzen, agintzera.
13. **Litukez:** lituzke.

Bi bertso sorta hauen paperak izenburu hau dakar: “*Gaboneco cantac vizcaitarrentzat, jaiotzaco Pazco egunetan poztuteco oidan leguez 1818 garren urtian*”.

Azkenean paperak, gainean eskuz idatzirik, ohar interesgarri hau dakar: “*Imini ditu Vizcaitarrentzat Vicenta Moguel ta Basozabal euscaldun emacume batec*”.

Bi sorta hauek, beraz, ez dira izengabeak, baina sail berekoak diren beste guztiakin batera hobeto daudela pentsaturik, hemen sartzea erabaki dut. Segurrenik, beste sorta batzuk ere Bixenta Mogelenak izango dira, eta noski, honenak ez direnak ere egileren bat edukiko dute, zenbait bazter arakaturaz gero, atera daitekeena.

Ez dago esan beharrik bertso hauek euskara onean eta landuan osaturik daudela. Bestalde, nabaria da bigarren sortak daraman karga politikoa. Badirudi lehen sortan bertso erlijiosoak bezala, bigarrenean beren beregi bertso politikoak jartzera doala.

Baita aipagarria da lehen sortako lehen bertsoak diona ere: *ez daukaguna legez beste berbetarik, ez dogu kantaduko aurten erderarik*. Aurreko urteetako ohitura eten egiten dela esan nahi du horrek, eta gabon ospakizun hauen azpian oso giro politizatua zegoela, hizkuntzaren eta foruen inguruan.

BIZKAITAR SENDO BIHOTZ HANDIKUAK

(Baskischen Sprache, 1967 - Anthropological Publications Oosterhout - Niederlande)

Sarrerria:

Bizkaitar sendo
bihotz handikuak
inoz makurtu ez diran
leial ta senduak!
Izan zara bai beti
garbi ta zintzuak
ez zaitue menpetu
fedebagakuak.

01. Urte guztietako
betiko lelua
da atera biharra
Gabon zortzikua.
Hainbeste kantau dogu
juan dan urtetan
ze ez dakit zer esan
gaberdi honetan.

Pozgarria:

Arin arin Bizkaitarrak
guazan guztiok Belena
han jai da geure Jauna
aingeruen erregia
baita bere gizonena
gure kati guztiak
urratzera datorrena.

02. Oraindino bere nik
geratu nahi ez dot
zertxubait asmau baga
gaur baldin ahal badot.
Bizkaiak emongo deust
bai materiala
izan dalako beti
sendo ta leiala.

03. Augusto Erromako
enperadoriak
nahi zituan menpetu
Bizkaiko jentiak.
Baina euren indarrak
ondo ezaguturik
iges eragin eutsen
Bizkaiko lurretik.

04. Alperrik gura eban
Anibal handiak
ezer ezetan euki
Bizkaiko mendiak.
Beste gaztelu baga
geure basuetan
koldarturik lotu zan
ta ondo benetan.

05. Bere jente arrotza
nok daike sinistu
euskaldunak ebela
hainbeste lotsatu?
Izanik esku bete
Bizkaiko jentia
bildurrez bete eben
Erroma guztia.

06. Zergaitik deritxazu
hainbeste nekelan
gure herri honetan
ordu hartu zan?
Gordetearren zintzoro
Jesusen legia
gure foru garbiak
gure euskaria.

07. Erroma izugarri
fedebagakuak
nahi euskuzan ekarri
Jaungoiko faltsuak.
Ezarri buztarria
geure idunetan
sartuteko Bizkaia
lege barrietan.

08. Gure asaba onak
hau ezaguturik
inoz makurtu ez eben
inori bururik.
Alkar ondo harturik
dinue: lehenago
hil senar ta emazte
azpiratu baino.

09. Adanengandik hona
-zinuen- guk dogu
Jaungoiko bat bakarra
beti ezagutu.
Ez dogu bada orain
besterik hautuko
beragaitik bizitza
guk dogu emongo.
10. Esan deuskue sarri
Igarla santuak
bete bihar dabela
promes ta aginduak.
Guk itxaroten dogu
Mesias justua
beti egingo dogu
bere agindua.
11. Itxaropen honegaz
gure gurasuak
igaroten zituen
gizaldi osuak
neke gogorren beheian
baina sendo beti
bihar bazan bizitza
emon Jesusgaitik.
12. Cesar Augustok eban
ondo ezagutu
Bizkaitarren asmua
eta eban hautu
bakia eskintia
bazar txiki honi
beragaz izateko
adiskide beti.
13. Bakia zabaldu zan
bazter guztietan
eta jaio zan Jesus
laster era hatan
Belengo eskapian
abereen artian
Abenduko hilaren
hogeita bostian.
14. Ze poza Bizkaitarrak
agertu zanian
izar argi eder hau
ilunpe artian.
Ez ziran azkenengo
Belena helduten
Seintxuaren aurrian
dira ahuspaztuten.
15. Deritxat naguala
ni orain entzuten
Bizkaitarrak orduan
zer eben esaten.
Jauna -esango eben-
hara hemen gatz gu
geure Jaun ta Jaubia
nahi dogu ezagutu.
16. Hemen gaukazuz bada
Bizkaitar leialak
izan arren zu baga
ezerez ta argalak
zure laguntasunaz
goitu dituenak
jente errutsu hazkor
ta itzaltsuenak.

17. Izan zaitez zu orain
gure agintari
ez dogu obeiduko
inoz guk besteri.
Zara zu gure Jauna
ta jaube bakarra
ez gara makurtuko
zu geugaz bazara.
18. Nun dogu Bizkaitarrak
orduko fedia?
Nun geure garbitasun
eta sinistia?
Orain argaldu dira
halako bihotzak
gizonak emeturik
dirudie motzak.
19. Lotsatu bihar geunke
gomutaz bakarrik
ez daguala orain
halako gizonik.
Biztu gure fedia
bihotzak sendotu
ta gauza guztietan
Jainkua bilatu.
20. Baina ondo bestera
da orain jazoten
jai santu handi honek
dira igaroten
taberna zokuetan
jokuan sarturik
eta duaz etxera
ondo mozkorturik.
21. Etxian heldu eta
han bere ez bakerik
emazte ta umiak
igesi etxetik.
Oraingo Gabonetan
hau da ikusten dana
honetara heldu da
gure itsumena.
22. Bizkaiko ezaugarria
lehen zan Lauburua
orain esaten jako
Gurutze Santua.
Isurten zan odola
hau ez galtziarren
orain salduten dabe
sarri trago baten.
23. Gure bizimodua
balebe ikusiko
Judegu ta Herejiak
zer leuke esango?
Dira -esango leuke-
Jesusen semiak
ala Jentiltzar geizto
ta fede bagiak?
24. Karidadia dago
guztiz hotziturik
ondamua ugari
inun ez bakerik.
Jesusen eskolia
ondo jaku ahaztu
biderik nasaiena
nahi dogu jarraitu.

25. Gure asaba zaharrak
biztu ahal baleitez
semetzat ezagutu
nahiko ez gindukez.
Lotsaz ez leuke nahiko
hautu gu umetzat
ez badoguz jarraitzen
lehengo euren oinatzak.

26. Ia bada euskaldunak
esnatu gaitian
gabizan beti zuzen
ta sendo fedian.
Geure bizimodua
zuzendu bagarik
ez dogu ikusiko
inoz gauza onik.

27. Halan egin ezkerok
Josek ta Mariak
izanik Jesusentzat
bitarteko handiak
jaretxiko deuskuez
mesede ugariak
pozez beteko dira
Bizkaiko herriak.

28. Gure errege onak
ta emazte zintzuak
laztanduko ditue
Bizkaiko auzuak.
Eurak izango dira
geure gurasuak
ta zainduko deuskuez
osoro Foruak.

Zara: zarete.

Zaitue: zaituzte.

Menpetu: menperatu, menderatu.

Bagakuak: gabeak, gabekoak.

01. **Lelua:** behin eta berriz errepikatzen den kontua, hautua.

02. **Oraindino bere:** oraino, oraindik ere.
Asmau baga: asmatu gabe.
Deust: dit.

03. **Eragin eutsen:** egin erazi zioten.

04. **Gura eban:** nahi zuen.
Ezer ezetan: ezer ezean, ezer gabe, hutsuan.

05. **Daik:** dezake.
Ebela: zutela.

06. **Deritxazu:** deritxozu, uste duzu, iruditzen zaizu.

Gordetearren: gordetzeagatik, zaintzeagatik.

Zintzoro: zintzoki.

07. **Euskuzan:** zizkigun.

Idun: sama, lepo.

08. **Dinue:** diote, esaten dute.

09. **Zinuen:** zioten, esaten zuten.

Hautuko: hautatuko, aukeratuko.

10. **Deskue:** digute.

Igarla: igarle, profeta.

Bihar dabela: behar dutela.

11. **Honegaz:** honekin.

Beheian: behean, azpian, mendean.

12. **Eskintia:** eskaintzea.

Beragaz: berarekin.

13. **Hatan:** hartan.

Eskapian: estalpean, lehorpean.

14. **Ahuspazu:** ahoz behera jarri, makurtu.

15. **Deritxat:** deritxot, erizten diot, iruditzen zait.

16. **Gaukazuz:** gauzkazu.

Goitu: garaitu, gaina hartu, menperatu.

Dituenak: dituztenak.

Errutsu: kementsu, gihartsu.

Hazkor: animoso, adoretzu.

17. **Obeidu:** obeditu, men egin.

Geugaz: geurekin.

18. **Argaldu:** mehetu, ahuldu.

dirudie: dirudite.

19. **Gomutaz:** gogorapenez, oroitzapenez.

20. **Jazo:** gertatu.

Honek: honeik, hauek.

22. **Jako:** zaio.

Galtziarren: galtzearren, galtzeagatik.

23. **Balebe:** balute.

Judegu: judu, judutar.

Leuke: lukete.

Bagiak: gabeak.

24. **Hotziturik:** hozturik.

Ondamua: bekaitza, inbidia.

25. **Gindukez:** gintuzkete.

Badoguz: baditugu.

Oinatzak: oinekin egindako markak, lorratzak, arrastoak.

26. **Esnatu:** itzartu, ernatu, atzarri.

Gabizan: gabiltzan, ibil gaitezen.

27. **Jaretxi:** erdietsi, eskuratu, lortu.

Deuskuez: dizkigute.

28. **Ditue:** dituzte.

Osoro: osoki, guztiz, erabat.

Bertso sortaren izenburuak dio: "*Gaboneco cantia Vizcaitar guztientzat, euskaldun emacume batec ateria 1819.garren urtian Abandoco elexatian*".

Emakume honek dudarik gabe Bixenta Mogel izan behar du. Zortzikoaren lehen bertsoak dionez, urte guztietako leloa edo errepika zen Gabon zortziko atera beharra. Aurreko urteetan hainbeste kantatuak izanik, zer esan ere ez dakiela aitortzen du. Horrek argi adierazten du Bixenta Mogelek urte askotan bete zuela eginkizun hori. Dena den, zer esan ez jakite hori ez zen nonbait guztizkoa izan, sekula baino bertso sorta luzeagoa ondu bait zuen. Berriz ere eduki politikoa nabaria da, baita helburu moralkoia ere, edaleen aurka batez ere.

ZER DA GAUR DAKUSKUNA (1820)

(Azkue Biblioteka - Euskaltzaindia - Bilbo. Bonaparteren mikrofilmak)

Sarrerria:

Zer da gaur dakuskuna
bazter guztietan?
Aingeru ta artzainak
bakia kantetan
gaberdi honetan
soinu ta olgantzia
kale ta etxetan
kanta zoragarriak
auzotegietan
ta sukaldietan.

Zortzikua:

01. Mila ta zortzirehun
hogeigarrenian
abenduko hilaren
gau ilun batian
izar argi eder bat
zeruan da agertu
iluntasun guztiak
dituana argitu.

Pozgarria:

Gau dantsua gaurkua
ordu zorionekua
poztu poztu mundutarrak
lihortsu laster malkua
ia daukagu gizon eginik
zeru lurreko Jaungoikua.

02. Bere argitasunak
lainuak kendurik
dago mundu guztia
pozez zoraturik.
Aingeru ta gizonak
dabiltz alkaturik
zerua eta lurra
bere bat eginik.

03. Zer gauza miragarri
jazo dan lurrian
haserre zirianak
gaur dagoz bakian.
Otsua ta ardia
biak aska baten
gorrotua kendurik
alkarregaz jaten.

04. Soinu eder artian
dantzugun kantia
gloria zeruetan
lurrian bakia
borondate oneko
gizonen artian
eztabaida guztiak
amaitu zirian.

05. Agertu da Mesias
bake ekarlia
poztu poztu jentia
kendu tristuria.
Alkar harturik ondo
auzo guztiakaz
guazan beragana
bihotz zintzuakaz.

06. Jaio ezkeru Jesus
ez inor bildurtu
gure zauri guztiak
osatuko ditu.
Bere etorreriak
poztu bihar gaitu
gure malko saminak
daiguzan lihortsu.

07. Baldin geugaz badago
geure Egilia
zer deusku jagi arren
infernua guztia?
Bere banderapian
jarri ezkeru gu
arerio geiztuak
bildurtuko ez gaitu.

08. Españak kantaiko dau
beti biktoria
eukirik bere alde
Jesus ta Maria.
Ama guztiz samurra
bitarteko harturik
ez dabe Españarrak
inoren bildurrik.

09. Laino ilunen batzuk
agertzen badira
zeruko eguzkia
aldenduko dira.
Ezagutu ezkeru
geure hutseginak
jaritxiko ditugu
betiko atseginak.

10. Jangoikuaren legia
osoro gorderik
ezin izan ginaike
inoz gauza txarrik.
Jesus bere semia
jatsi da zerutik
gu ateratien
katigariotik.

11. Gugaz gura dau bizi
ta gure artian
inoz aldendu baga
sekula guztian.
Bere handitasuna
dauka estaldurik
atzeratu ez dedin
inor beragandik.

12. Birjina ama maitiak
bere mantupian
hartu eban España
antxina batian.
Arrisku guztietan
deusku lagunduko
esturasunetatik
gaitu aterako.

13. Geure eskuan dago
zoriontasuna
gorputz ta arimako
bake ta osasuna.
Gu leialak bagara
Jesusen legian
ez gaitu ez itxiko
etsaien menpian.

14. Ez dau Jesusek gura
gera amaitzailia
dator zabalduera
lurrian bakia.
Lehoe Judakua
bildots dago eginik
ez dau gehiago gura
odol eriorik.

15. Amaitu bitez bada
esamesa okerrak
ta guazan emotera
Jaunari eskerrak
bialdu deuskulako
bake ekarlia
datorrena edegiten
zeruko atia.

16. Atseginez beterik
guazan Belenera
ongi etorri ederra
sein honi emotera.
Han dagoz aingeruak
guri itxaroten
ta zeruko izarra
bidia erakusten.

17. Artzainak heldu dira
Seintxua ikusten
ez dakie oraindik
zer jazoten jaken.
Hango argitasunak
hain daukaz zurturik
euren begiak bere
daukez lainoturik.

18. Abere ginokuak
dabe ezagutu
idia ta astua
berari makurtu.
Euren arnasiagaz
dagoz berotuten
zer egin bihar dogun
guri erakusten.

19. Aingeruak itzalez
deutse begiratzen
euren hego ederrak
ditue batuten.
Hiru errege datoz
eguzki aldetik
erregien errege
ikustiagaitik.

20. Bere aurrian dira
laster ahuspaztuten
urre, mirra, intzentsua
deutsez eskiniten.
Ez deusku eskatuten
guri ondasunik
ez dator urre bila
mundura zerutik.

21. Eskini deioguzan
arima garbiak
hori da nahi dabena
Sein miragarriak.
Zerutik eretsi dau
arimen gosiak
ezagutu daiguzan
bere mesediak.

22. Harturik bitarteko
Jesus ta Maria
jatsiko da gugana
iruntz ugaria.
Grazia sortuko da
gure arimetan
gloria gozatzeko
gero zeruetan.

∞

Dakuskuna: ikusten duguna.
Olgantzia: olgantza, jolas, dibertsio.
Dontsua: dohatsua, santua.
Lihortu: lehortu, xukatu.

Antxina: aspaldi, behiala, duela denbora luzea.
Deusku: digu.
Esturasun: estura, larrialdi.

02. **Bere bat:** ere bat.

13. **Itxiko:** utziko.

03. **Jazo:** gertatu.
Dagoz: daude.
Alkarregaz: alkarrekin.

14. **Lehoe:** lehoi.
Eriorik: jariorik, isurtzerik.

04. **Dantzugun:** entzuten dugun.

15. **Esamesa:** erran-merran, ele-mele.
Deuskulako: digulako.
Edegiten: irekitzera.

05. **Guztiakaz:** guztiekin.
Guazan: goazen.

16. **Sein:** ume, haur.

06. **Osatuko:** sendatuko.
Daiguzan: ditzagun.

17. **Dakie:** dakite.
Jazoten jaken: gertatzen zaien.
Daukaz: dauzka.
Zurturik: txunditurik, harriturik.
Daukez: dauzkate.

07. **Geugaz:** geurekin.
Zer deusku: zer digu, zer axola digu.
Jagi: jaiki, altxatu.
Arerio: etsai, izterbegi.

18. **Abere ginokuak:** abererainokoak, hots, abereak ere bai.
Arnasiagaz: arnasarekin, hatsarekin.

08. **Dabe:** dute.

19. **Deutse:** diote.
Ditue: dituzte.

09. **Eguzkiak:** eguzkiarekin.
Aldendu: urrundu, desagertu.
Jarixi: eskuratu, erdietsi, lortu.

20. **Ahuspazu:** ahozpepe, ahoz behera jarri, erreberentzian makurtu.
Deutsez: dizkiote.

10. **Osoro:** osoki, erabat.
Ginaike: genezake.
Ateratiarren: ateratzeagatik.
Katigario: gatibutasun, morrontza.

21. **Deioguzan:** diezazkiogun.
Eretsi: eraitsi, jaitsi erazi.
Daiguzan: ditzagun.

11. **Gugaz gura dau:** gurekin nahi du.

12. **Eban:** zuen.

22. **Iruntz:** ihintz.

Paperak izenburutzat dio: "Gabon gaber dico meza ots andicuan cantauco dan cantia 1820 garren urtian Santiagoco Elexan Bilboco Urijan".

Bertso sorta honek ere Bixenta Mogelen tankera dauka, aurreko bere sorta jakinekin alderaturik, bai lexikoz, bai estiloz eta bai edukiz ere.

BIZKAIAN EZ DA BIHAR (1824)

(Azkue Biblioteka - Euskaltzaindia - Bilbo. Bonaparteren mikrofilmak)

Sarrerria:

Zeruan gloria
lurrian bakia
angeru ta gizonen
gaurko berbetia.
Jaio jakun ezkeru
bildostxu maitia
ahaztu bihar genduke
lehengo haserria.

01. Bizkaian ez da bihar
herbeste legerik
geure foru maitiak
nahi doguz bakarrik.
Aldendu bitez bada
gaiztuen asmuak
eta gorde osoro
Bizkaiko foruak.

02. Eurak gordetakotzat
Diputazinua
Gernikan batzarrian
daukagu hautua.
Inok gura badesku
forua lurpetu
guztiok bihar geunke
esan: Gu gara gu!

03. Bizkaiko banderia
zan lehen lauburu
gaur esaten jakona
Kurutze Santua.
Guk haren izenian
genduan goitua
Erromatar arrotza
bai eta maurua.

04. Asko zoritxarrian
badira emetu
Bizkaiak oraindino
gizonak baditu.
Preminia baletor
agertuko gara
asmo zital guztiei
arpegi emotera.

05. Bakia da guretzat
doherik onena
baina balego inor
gura ez dabena
laster ikusiko dau
buruan egurra
ta gordeko dogu guk
geure olla (?) lurra.

06. Antxinako asabak
guda gogorretan
gose eta egarriz
beti basuetan
zenbat neke zituen
igaro ta goitu!
Baina ez dira oraindik
etsaiak amaitu.

07. Ondamu deuskuenak
badira munduan
indartu ez gaitez
Bizkaiko foruan.
Horregaitik bihar da
ondo alkar hartu
esamesa guztiak
betiko amaitu.

08. Alper eta hordiak
gugandik aldendu
ta euskaldun garbiak
guztiz anaetu.
Berbeta gozatsuan
dotrina ederra
berakatz ta porruak
bota herbestera.

09. Zeinek ekarri deusku
Bizkaiko lurrera
orain entzuten dogun
hizketa zantarra?
Esanmodu zantarrak
aho zikinetan
ez ziran lehen entzuten
gure herrietan.

10. Jesus eta Maria
geure ezpanetan
bihar gendukez euki
ordu guztietan
izan daitez lagun
esturasunetan
deituten badeutsegu
sarri ta benetan.

11. Guri irakastera
zeruko bidia
etorri zan lurrera
Jainkuen semia.
Jarraitu bihar dogu
bere eskolia
jaretxiko badogu
atsegin betia.

12. Borondate onagaz
alkarri parkatu
kristinauen izena
ez daigun ukatu.
Hau aginduten desku
Jesus humildiak
edegiko bajakuz
zeruko atiak.

13. Jaungoikuen legia
da guztiz biguna
bere jarraitzailea
ez gorrotoduna.
Ez dau Jesusek gura
bihotz prestuezik
kendu otso geiztuak
bere artaldetik.

14. Otso malmutzak dabiz
kale bazterretan
alper eta nagiak
ardantegietan.
Nekazale gaisuak
beti nekietan
gitxi jan ta gitxi lo
euren egunetan.

15. Lumaz ondo jantzirik
beti gautxoriak
eruatzen deusiez
arto ta gariak.
Horregaitino bere
ez nahi ezagutu
bihar dirala honeik
gugandik aldendu.

16. Hatxurra ta laijia
balebiz bizi
ezagutuko geunke
laster ta argiro
zenbat kalte deuskuen
egin lumadunak
eruanaz etxera
gure ondasunak.

17. Alperrik biharrian
gara urratuko
auzi ta barailetan
gaitue galduko.
Eurak edango dabe
gure izerdia
eta galduko dogu
azkenik auzia.

18. Berbatxu labanekin
sarturik sarian
laster izango gara
gu euren mendian
ez badituguz gura
edegi begiak
bada eurak dabiltzaz
zoli ta argiak.

19. Ez emon bada inoz
eurei entzuterik
gabiltzan beti zuzen
eta alkaturik.
Eztabaida guztiak
aldendu ezker
biziko gara beti
bakez ta gozaro.

20. Atseginez beterik
igaro bizitza
ta datorren denporan
gero heriotza
lagun izango doguz
Jesus ta Maria
ta emongo deskue
betiko gloria.

Berbetia: berbeta, mintzaira, hizkuntza.
Jakun: zaigun.

01. **Doguz:** ditugu.

Aldendu: urrundu, desagertu.
Osoro: osoki, guztiz, arras.

02. **Gordetakotzat:** gordetzeko.
Hautua: hautatua, aukeratua.
Badesku: badigu.
Bihar geunke: behar genuke.

03. **Jakona:** zaiona:
goitu: garaitu, gaina hartu, menperatu.
Maurua: mairua.

04. **Premia:** premia, beharra.

05. **Gura ez dabena:** nahi ez duena.
Olla lurra: ez dakit zer izan daitekeen.
Oilo-oila tik ez diot zentzurik hatzema-
ten.

07. **Ondamu:** bekaitz, inbidia.
Deuskuenak: digutenak.
Esamesa: erran-merran, ele-mele.

08. **Hordi:** mozkor.
Anaetu: anaiatu, anaitu.
Berakatz: baratzuri.

10. **Bihar gendukez:** behar genituzke.
Esturasun: estura, larrialdi.
Badeutsegu: badiegu.

11. **Jainkuen:** Jainkoaren.
Jaretxi: lortu, erdietsi, eskuratu.

12. **Onagaz:** onakin.
Kristinauen: giristinoen, kristauen.
Daigun: dezagun.
Desku: deusku, digu.
Edegi: ireki, zabaldu.
Bajakuz: bazaizkigu.

14. **Malmutz:** maltzur, amarruti.
Dabiz: dabiltza.
Nekezale: nekazari, baserritar.

15. **Eruaten dausiez:** eramaten dizkiete.
Horregaitino bere: horregatik ere, hala
eta guzti ere.
Honeik: hauek.

16. **Laija:** laia, bi hortz luzeko lanabes bat.
Balebiz: balebiltza.
Bizi: biziki, bizkorki.

17. **Biharrian:** beharrean, lanean.
Behar egin: lan egin.
Baraila: zalaparta, iskanbila.
Gaitue: gaituzte.

18. **Berbatxu:** hizño, hiztxo.
Zoli: bizkorra, zuhurra, argia.

19. **Inoz:** inoz.
Gozaro: gozoki.

20. **Ta datorren denporan gero heriotza:**
ta gero heriotza datorren denporan, dato-
rrean.

Paperaren izenburuak dio: "Gaboneco osaste edo cantac Vizcaytarrentzat 1824 garren urtean".

Bertso sorta honek ere Bixenta Mogelen airea dauka. Hitzak, esakerak, eduki politikoa eta moralkoia, gorago beretzat identifikatu ditugunen haritik doazela dirudi.

AGUR EUSKALDUNAK (1826)

(Azkue Biblioteka - Euskaltzaindia - Bilbo. Bonaparteren mikrofilmek)

Sarrerria:

Agur euskaldunak
nora zuatzie? Belenera
gauza handietara
barriak ikustera
bidagea bertati
belutu bageti
zuzen zuzen hemeti.

Zortzikua:

01. Agur dontzeilia
eder ta garbia
jaiorik seme bat
Jesus deritxona.
Geure Egile handie
zein dan Jaungoikue
Gabriel aingeruz
zerutik biraldu.

Pozgarrie:

Agur dontzeile garbia
agur dontzeile ta ama
agur dontzeile ederra
agur Jesus Seintxua
agur Seintxu laztana.
agur txan-txa-txue
agur kutxi-txue
Gabriel agurretik
etorrierakue.

02. Agur Josepe dongsue
Mari eta Jesus batean
jaiotza mirariaz
Belengo eskepean.
Batzar handi batekin
aurrian daukela
hango gozamenaz
guztiak euskera.

03. Agur Jose eta Mari
Jesus Seintxuagaz
aingeru eta artzainak
han euskeratuaz.
Osastearen osaztez
bibolin albokiaz
txilibitu eta txirolaz
neurriko osankidiaz.

04. Agur dinue guztiak
agur agur agur
ez dago izen hoberik
mundu, zeruan gaur.
Gaur eta inoz inoz
dalako Jainkuarena
lehenengotik berak emona
zerutik ekarri duena.

05. Agur langorik ez da
eguno erderati
ez daukelako erderiak
gauza horlako bereti.
Jente-hilaren esana
lehen, orain eta beti
a Dios a Dios esatean
Jaingoiko bageti.

06. Agur Jesusen bihotza
Jose eta Mariagaz
laguntasunean
batzar jaiotzekoagaz.
Luziperren mingainati
heldu zan okerreria
hagaiti bihar dogu
arduraz euskera.

07. Agur bagarik dabilen
itsapearen urlia
agiri dau dabilela
erderara beraria.
Harroturik handiusteaz
ponpaturik, putziturik
arpegi ilun motz
oker gaiztoturik.

08. Agur ezin esan leie
Luziperretarrok
zegaitik sulezean
erdera dira guztiok.
Eta zerutarrena
dan legeaz euskera
oh hitz jakintsu, ezitsu
sotil, zintzo, garbiena.

09. Erderiagaiti orain
bihar dogu arduria
Bizkaien ibiltzeko
gutun jagoren ibiltea.
Urteen lehenengotik
urte guztirako
politu, zeez, agindue
itsapean betetako.

10. Agurra da betiko
juan eta etorteko
badaukazu zer juan
Bizkaiti urteiteko.
Edo marrati kanpora
joaleita hartu biharkozu
ardura ahaztu bagarik
oker ibili gura ezpozu.

11. Agur adeskidiari
baita edozeineri
herri, huri, guztietati
bihar dogu egin hori.
Eta berziazkutu zuzen
joaleita edo biala
ibili bagarik gazki
zemai saria dozula.
12. Agur eta gurtu
edo adorau Jeinkoari
bihotz oso garbiaz
arimaz jaio danari.
Geure zorionerako
etorri da mundura
kentzeko Adanen hogena
eta idikiteko zerua.
13. Agur benetan behozu
lehengo urtekoetari
begiratuaz zintzo
erakusten lehengoari.
Eta orain urte bikoari
Bizkaian betiko
erakurri eta iduki
ez inoz ahaztuteko.
14. Hantxe daukazu orain
bihar dozun guztia
eta ez izen aurreran
alper oker nagia.
Han daukazu kondaira
euskaldunentzako
munduan eta zeruan
Bizkaitar izateko.
15. Hantxe daukazu orain
euskaldun maiteari
jagoteko beti garbi
izaite dontsuari.
Bakotxa bere izerdiaz
gizona izateko
eta grina txarretik
alde eragiteko.
16. Geure gurasoak
euskeriaz iribazi
zituan Amerikak zoli
orain erderiaz irazi
halan galdu alde guztiti
gizonen hogenak gaiti
Oh neure Jesusaren agur gozoa
lehen legez euskera dontsua.
01. **Zein dan:** erlatibo.
02. **Dontsue:** dohatsua, santua.
Eskepean: aterpean, lehorpean.
Daukela: daukatela.
03. **Seintxuagaz:** seintxuearekin, haurtxoarekin.
Osaste: kanta.
Osankida: musika.
04. **Dinue:** diote, esaten dute.
Inoz: inoiz, nehoiz.
05. **Langorik:** lakorik, bezalakorik.
Eguno: egundo, inoiz, sekula.

06. **Mariagaz:** Mariarekin.
Okerreria: txarkeria, gaiztakeria.
07. **Itsape:** pertsona.
Urlia: halako.
Urlia eta berendia: halako eta beste-lako. *Urlia, berendia* eta *sandia*: zehaztu gabeko izenak aipatzeko modua: hau, hori eta hura, honelako, horrelako eta halako.
Beraria: berariaz, bereziki.
Putzitu: puztu.
08. **Leie:** lezakete.
Suleze: ifernu.
Dan legez: denez, denez gero.
09. **Jagoren:** ez dakit zer izan daitekeen.
Itsapean: pertsonan, pertsonalki.
Betetako: betetzeko.
10. **Urteiteko:** irteteko, jalgitzeko.
Joaleita: pasaporte.
Biharkozu: beharko dozu.
Ezpozu: ez badozu.
11. **Birziazkutu:** berretsi, berronetsi, refren-datu.
Biala: pasaporte.
12. **Hogen:** pekatu.
Idikiteko: irekitzeko.
13. **Behozu:** behar dozu.
14. **Aurreran:** aurrerantzean, engoiti, hemendik aintzina.
15. **Jagon:** zaindu, gorde.
Eragiteko: egin eratzeko.
16. **Zoli:** bizkor, argi.
Iraizi: iraitzi, jaurti, egotzi, bota.

Paperak izenburutzat dio: “*Gaboneco osaste edo berba neurtuac Vizcaytarrentzat. 1826. garren urtian*”.

Nahiko bertso sorta barregarria da hau, ez dakartzan neologismo xeblebrengatik bakarrik, euskara modu orokorragatik baizik. Hitzak eta joskera irrara moldatzen dira, haizeak ematen dion moduan.

Azkenean, argigarrizat, hiztegitxo bat ematen du, ohar honekin: “Eztakiena euzkera garbi, emen ditu lenengo dago euzkera garbiye, eta aurreti bestea”. Esaldi hau ulertzeko ere, gramatika aparkatu egin behar da. Bitxia baita lehenengo bata eta aurretik bestea egotea ere. Lehenengoaren aurretik egoteko, azkar ibili beharko da.

Bertsoen gai nagusia den *Agur* hitzaz berriz, hiztegitxoan dio: “Agur: Dios te salve baxen gueyago zazpi bider, etc.” *Baxen*: baizen, baino. Norbere burua horrela baloratzen dakiena munduan lasai ibil daiteke. Hala ere, grazirik gehien etc. horrek egiten dit. Zer izkututzen ote da bertan?

IZAR GUZTIEN ARGI (1828)

(Azkue Biblioteka - Euskaltzaindia - Bilbo, Bonaparteren mikrofilmeak)

Sarrerria:

- Izar guztien argi
adoragarria
amatauko dozuna
gure egarria.
Erdu hainbat lasterren
lurrera
arima argal gaisuak
sendotutera.
01. Augusto Erromako
enperadoriak
ozta zabaldu ditu
munduan bakiak.
Jaioten da Mesias
lehenaz agindua
dontzeila garbiaren
erraien frutua.
02. Augusto izan bazan
bake ekarlia
dator zeruetatik
errege hobia.
Berak edegiko dau
zeruko atia
arimai emoteko
betiko bakia.
03. Augustok ez ekian
zeruko barririk
ta zeruak darabil
igarri bagarik.
Prestetako Jesusi
bere etorreria
ta arima gaisuei
atsegin betia.
04. Augustok bete eban
mundua odolez
bere gudagizonak
gosez ta negarrez.
Gudari hobaguak
jatorkuz lurrera
ondasun guztiakaz
bakia emotera.
05. Lege antxinakuan
ikara zan lurra
alde guztietatik
eguan bildurra.
Trumoe, su ta keiaz
dabil aingerua
itzalez estaldurik
izten dau mundua.

06. Orain aingeru berak
dakarren soinua
da guri emotia
lege baketsua.
Tronpeta hotsen erdian
dakaz biolinak
kanta pozgarri eta
gutziz atseginak.
07. Erdu ordu onian
sarri eskatua
izan zarian Jesus
on ta baketsua.
Azpiratu egizu
drago gazkina
harturik zeure amatzat
zeruko erregina.
08. Zatoz lihortutera
Adanen malkuak
eta desegitera
bere pekatuak
eginiko kaltiak
hain zori gaiztuan
zarratu zituanak
atiak zeruan.
09. Erdu, Jesus, haustera
ate morroiluak
sartu ditezan zeugaz
lehen herbestetuak.
Bildots eta lehoiak
bere aska baten
dakuskuzan bakian
alkarregaz jaten.
10. Suge zahar asmoduna
ta antxinakua
ume baten zemaiaz
dago baztertua.
Arnasa edenduaz
baginduzan galdu
sein honek izten deusku
gaur zegaz osatu.
11. Eba zaharraren orde
gaur ama hobia
jatorku edetera
zeruko atia.
Gura dabenak bada
jaritxi gloria
hartu bitartekotzat
Birjina Maria.
12. Ama errukiorra
zure hegapan
euki gagizuz arren
hemen herbestian.
Jainkuaren legia
gorderik lurrian
zugaz egon gaitian
betiraun guztian.

- Amatau:** iraungi, itzali.
Erdu: zatoz, etor zaitez.
01. **Lehenaz:** lehendik, alde zurretik.
02. **Edegi:** ireki, zabaldu.
03. **Ekian:** zekien.
Bagarik: barik, gabe.
Prestetako: prestatzeko, prest, gertu ipintzeko.
04. **Eban:** zuen.
Hobaguak: hobeak.
Jatorkuz: datozkigu.
Guztiakaz: guztiekin.
05. **Eguan:** zegoen.
Izten: uzten, lagatzen.
06. **Dakaz:** dakartza.
07. **Egizu:** ezazu.
Gazkina: gaizkina, gaizkilea.
08. **Lihortutera:** lehortzera, xukatzeraz.
Zarratu: itxi, hertsia.
09. **Zeugaz:** zeurekin.
Bere: ere.
Dakuskuzan: ikus ditzagun.
Alkarregaz: alkarrekin.
10. **Zemaiaz:** mehatxarekin.
Edendu: pozondu.
Eden: pozoin.
Baginduzan: bagintuen.
Izten deusku: uzten digu.
Zegaz osatu: zerez, zerekin sendatu.
11. **Jatorku:** datorkigu.
Edetera: edegitzera, irekitzera.
Jaritxi: erdietsi, eskuratu, lortu.
12. **Gagizuz:** gaitzazu.
Arren: otoi, mesedez.

ERDU ERDU ERDU (1828)

(Azkue Biblioteka - Euskaltzaindia - Bilbo. Bonaparteren mikrofilmek)

Sarrerria:

Erdu, erdu, erdu
Jesus lurrera
gu libretara
gatxetatik
ta bertatik.
Ez bazaukaguz,
galdu galdu galdu
bihar dogu
alde guztietatik.

01. Nik ez dakit zer esan
gaurko egunian
deritxat ez naguala
Bizkaiko lurrian.
Alperrak ta nagiak
lapurrak ugari
lotsagabekeriak
arpegiz arpegi.

02. Jainkuaren bildurrik
ez dogu ikusten
juez ta agintariei
lotsarik ez hartzen.
Dirudi gagozala
mauruen artian
neure bihotza daukat
nahibaga betian.
03. Lotsa naz gaur hartuten
eskuan lumia
iminteko ohituran
gabongo kantia.
Ez da Bizkaian inoz
entzun halakorik
onak eta zintzuak
dagoz samindurik.
04. Hazi txarrak eriten
dabilen jentia
ez da duin Bizkaian
bizi izatia.
Beti leial ta garbi
bihar dogu izan
lehenagoko asaben
ohitura ta gisan.
05. Nekerik nahi ez hartu
jan ta edan ondo
ezin bizi ginaindez
honetan luzaro.
Lurrak ez dau emongo
neke baga ezer
negar egingo dogu
gogotik bai laster.
06. Bizkaian oraindino
badira hazkorrak
aldenduteko hemetik
prestuez doilorrak.
Alkar hartu ezkerro
bizkaitar garbiak
laster garbitu leitez
bide ta herriak.
07. Justiziako Jaunak
burutzat harturik
urten daigun guztiok
nagitu bagarik.
Herbestetu betiko
lapur ta gaiztuak
bizi gaitian gero
bakian auzuak.
08. Lajia ta hatxurra
harturik eskuan
bilatu ondasunak
lurraren barruan.
Hazkoriaz harotzak
mailuaz harginak
ondo bizi izateko
egin ahaleginak.
09. Aberatsak zabaldu
dirua lanetan
nekezaliak daian
irabazi honetan.
Alkarri lagundurik
handi ta txikiak
geuk dontsutu ginaiz
betiko herriak.

10. Gorde bere zintzoro
Jesusen legia
ikasi gogo onez
bere dotrinia.
Txito da erreza ta
gutzizko biguna
plagiarena barriz
astun ta iluna.

11. Badeutsazu inori
izan gorrotorik
parkatu berihala
bihotz bihotzetik.
Bizkaitarren bihotzak
prestuak izanik
ezin gorde ginaike
gurari txatarrik.

12. Guztiok bihar gara
egon bat eginik
errege geure jaunak
baleu preminarik.
Bizkaitik bota bota
lapur galgarriak
bizi gaitian bakez
bihargin zoliak.

Erdu: zatoz, etor zaitez.
Libretara: libratzera.
Gatzetatik: gaitzetatik.
Ta bertatik: lurretik alegia.
Bazaukaguz: bazauzkagu.

01. **Deritxat:** erizten diot, uste dut.
02. **Gagozala:** gaudela.
Mauru: mairu.
Nahibaga: nahigabe, atsekabe, samin.
03. **Lumia:** luma, idazluma.
04. **Eriten:** ereiten.
Duin: merezi duena.
05. **Ginaindez:** gintezke.
Baga: barik, gabe.
06. **Hazkorrak:** adoretzuak, gogotsuak, gi-
hartsuak.
Leitez: litezke.

07. **Urten daigun:** irten, jalgi gaitezen.
08. **Lajia:** laia, bi hortz luzeko lanabesa.
Hazkoriaz: haizkoraz.
09. **Nekezaliak:** nekazariak, baserritarrak.
Daian: dezan.
Dontsutu: bedeinkatu, santu egin.
Ginaiz: genitzake.
10. **Bere:** ere.
Zintzoro: zintzoki.
Txito: txit, oso, arrunt, biziki.
Plagiarena: plagarena, gaiztakeriarena,
etsaiena.
11. **Badeutsazu:** badiozu.
Ginaike: genezake.
Gurari: nahikari, desira.
Txatarrik: zatarrrik, gaiztorik.
12. **Baleu:** balu.
Zoliak: zuhurrak, argiak, bizkorrak.

OH GAU EDERRA (1831)

(Azkue Biblioteka - Euskaltzaindia - Bilbo. 63915)

Sarrerria:

Oh gau ederra
Oh gau dontsua
gure nahibagen
amaia.
Aldendu bitez
laino ilunak
agertu bedi
miragarria.

02. Ama dontzeila garbi
zeruak hautua
bere senar Josepe
gizon dontsua.
Belenen heldu eta
ordu gitxi barru
geure salbagilia
jaiorik dakusku.

Zortzikua:

01. Egun zorioneko
mirariz betian
ze poza zabaldu dan
gaur mundu guztian.
Negarrez ta zizpuruz
gengozan unian
zerua agertu da
ilargi betian.

03. Dabiden jatorritik
datorren seintxuak
garbitu bihar ditu
gure pekatuak.
Bere odola nahi dau
gugaitik isuri
bere grazia ez deutsa
ukatzen inori.

04. Sugiaren burua
hausi dau Mariak
ikara egin dau gaur
inpernu guztiak.
Zeruko erregina
ostarku ederrak
beteko ditu pozez
munduko bazterrak.

Pozgarria:

Guazan guazan
Belenera
zeruko bidia ikastera.
Han dago geure
egilia
errege guztien
erregia.

05. Bakia kantetan da
zeru ederretan
guk bere kantau daigun
herbeste honetan.
Aingeruen soinuaz
geuria baturik
Sein hau adorau daigun
bihotz bihotzetik.

06. Zerutarrak lurrera
badatoz aldraka
eta artzain guztiak
ardiak largata.
Baduaz Belenera
guazan gu bere
hantxen ikusten Jesus
Ama ta Josepe.

07. Euren arpegi ederrak
ikustiagaitik
ez bada gomutetan
bideko nekerik
zer ez genduke bihar
egin guk lurrian
eurakaz egoteko
beti iraunian?

08. Jaunaren aginduak
errez ta bigunak
plagiarenak barriz
guztizko astunak.
Sari amaibagiak
dagoz eskinirik
Jesusen lege ederra
gordetiagaitik.

09. Heriotzaren bere
ez dauka bildurrik
Jesus maite dabenak
arima guztitik.
Azkeneko arnaseen
larritasunetan
lagunduko deutse bai
Jaun honek benetan.

10. Zeruan sartutia
bada atsegina
bizi garan artian
egin ahalegina
daikgun han ikusi
guztiok baturik
bere gloria handia
estalki bagarik.

Dontsua: santua, bertutetsua.
Nahibage: atsekabe, samin.

01. **Zizpuruz:** hasperenez, zinkuriz.
Gengozan: geunden.
Guazan: goazen.
02. **Hautua:** hautatua, aukeratua.
Dakusku: ikusten dugu.
03. **Seintxuak:** haurtxoak.

Deutsa: dio.
Ostarku: ortzadar, Erromako zubia.

05. **Kantetan:** kantatzen.
Daigun: dezagun.
06. **Aldra:** talde, saldo, samalda.
Largata: lagata, utzita.
07. **Gomutetan:** gomutatzen, gogoratzen,
oroitzen.

Eurakaz: eurekin.

08. **Plagiarenak:** plagarenak, gaiztakeriare-
nak, etsaienak.
Dagoz: daude.
Gordetiagaitik: zaindu, gordetzeagatik

09. **Bere:** ere.
Deutse: die.

10. **Daikgun:** ahal daigun, dezakegun, ahal
dezagun.

BIZKAIKO HATXURLARI TA NEKEZALE (1831) guztientzat denpora igarogarria

(Aurreko separata berean)

01. Zaharrak eta gaztiak
atso nekatuak
subil onduan daukez
harturik lekuak.
Gaur gabon gabon dogu
dirautse alkarri
gesi baten ez gara
izango egarri.

02. Ze poz ze atsegina
gaur gure etxian
ia apalduteko
ingura gaitian.
Bihar asko eginda
mutilak logura
hurreratu gaitian
geure isilura.

03. Artua ta esnia
orio azia
besigu erria ta
morkua betia.
Subil handi bategaz
sua alegria
ez da ez gaur haserre
gureko jentia.

04. Bihar emongo deuskuz
amaxe guriak
geli saltsa ederra
gaztaina erriak.
Zezin urdaiagazko
lapiko betia
sagardaoz daukagu
gainezka upia.

05. Aurten bai gabon onak
itxaroten doguz
zerren koltzak ondotxu
beterik daukaguz.
Artua, gaztainia
intxaurra ugari
ondamurik ez dogu
izango inori.

06. Halan esaten eben
bizkaitar lehenguak
baina amaitu dira
orduko kontuak.
Ez daukagu etxian
labore modurik
ta ganaduak bere
gosez erdi hilik.

07. Geure eskuan dago
ondo izatia
tabernara dirurik
ez eruatia.
Zenbat diru kanpora
dabe eruatzen
garialako sarri
tabernan sartuten!

08. Errentak pagetako
gabiltz estu estu
urte batz bestia
ezin da estaldu.
Tabernaria dogu
guztiz adiskide
ura salduten deusku
ardauaren orde.

09. Horregaitino bere
itxi ezin dogu
noz kontuan, gizona,
jausiko gara gu
Maritxu tabernako
andra pinportiak
eruan ez deiguzan
pezeta maitiak?

10. Urtian baino urtian
sisak handiago
gure diru guztiak
Erriojarako.
Baita bere darue
Montañesak asko
Bizkaian ganadurik
hazten ez dalako.

11. Bihar leuke honetan
Bizkaiko buruak
hau galerazoteko
egin aginduak.
Mendi tantai guztiak
ganaduz beterik
ez dedila ekarri
bat bere kanpotik.

12. Baserri guztietan
behi buztarrikuak
ta mendi urrinetan
basa idiskuak
iminiko balira
urte gitxi barru
gehituko litzateke
nahikua ganadu.

13. Baina zori gaiztuan
oraingo urtetan
hazkoria hasi da
basuak trisketan.
Mahastiak bihar dira
bazter guztietan
ganadu jatekorik
ez dago etxeetan.

14. Olak biharko dira
euki zarraturik
bada ez da egongo
Bizkaian egurrik.
Burdinarik ez bada
ez dator dirurik
ta geldituko gara
ondo mutildurik.

15. Alkondaratxu zahar bi
aldian harturik
urten biharko dogu
kanpora Bizkaitik
ogia irabazten
ahal dogun lekura
Gailegu Montañesak
dabiltzan modura.

16. Ai bizkaitar maitiak
higitu gaitian
halako nahibagiak
heldu ez ditian.
Hatxurra ta lajia
ugartu bagarik
atera ondasunak
lurraren barrutik.

17. Basuak ondo jantzi
gaztaina ta haretxez
kortak berotuteko
iraz ta orbelez.
Atera gero satsa
solara ugari
koltzia zemendian
ondo bete dedin.

18. Tabernara osteria
betiko amaitu
zezina ta urdaia
etxian gizen du.
Amak egin daiala
gorua ugari
aitak eta semiak
hatxurren gogoti.

19. Huritarrak badabilz
hartu-emonetan
hatxurlari garbiak
ez sartu horretan.
Zeuen etxe aldeko
lanak egin ondo
halan biziko zara
gaur baino hobeto.

20. Jaiegun santuetan
ez egin biharrik
atsereteko ditu
Jaunak iminirik.
Gox eta arratsalde
juan elexara
arimako ondasunak
han bilatutera.

21. Bakia auzuakaz
 etxian bakia
 hau da bai aingeruen
 gisan bizitzia.
 Oparik Jainkuari
 munduko nekiak
 gero izango doguz
 atsegin betiak.

01. **Subil:** mukur, enbor, anpor.
Daukez: dauzkate.
Dirautse: dinotse, diotsate, esaten diote.
Gesi baten: laster samar, puntuan, gero-
 txoago.
02. **Apalduteko:** afaltzeko.
Bihar: behar, lan.
Isilu: sukalde mahaia.
03. **Morkua:** pitxar zaskarra, ontzia, mur-
 koa.
Bategaz: batekin.
Gureko: gure etxeko.
04. **Deuskuz:** dizkigu.
Amaxe: amama, amatxi, amona.
Geli: behikia, okela.
Upia: upa, kupel.
05. **Doguz:** ditugu.
Zerren: ze, zeren.
Koltza: ganbara edo sabai antzekoa ba-
 serrietan.
Daukaguz: dauzkagu.
Ondamu: bekaitz, inbidi.
06. **Eben:** zuten.
08. **Pagetako:** pagatzeko, ordaintzeko.
Bataz: batekin.
Deusku: digu.
09. **Horregaitino bere:** horregatik ere, hala
 eta guzti ere.

- Itxi:** utzi.
Noz: noiz.
Pinportiak: pinportak, presumituak.
Eruan: eraman.
Deiguzan: diezazkigun.
10. **Sisak:** zerbaitetik osten, ebasten diren
 zatiak.
Darue: daramate.
11. **Galerazo:** galazi, debekatu.
Mendi tantai: mendi landu gabeak, be-
 rez dauden moduan.
12. **Urrin:** urrun, urrutiko.
13. **Trisketan:** triskatzen, zehatzen, arras
 puskatzén.
14. **Olak:** burdin lantegiak.
Zarraturik: itxita, hertsirik.
Mutildurik: muskildurik, murrizturik,
 ezer gabe.
15. **Aldian:** aldean, soinean.
16. **Higitu:** azkar mugitu.
Lajia: laia, bi hortz luzeko lanabesa.
Ugartu: uhartu, erdoitu, erdoildu.
17. **Haretzez:** haritzez.
Kortak: ikuiluak, tegiak.
Satsa: simaurra, ongarria.
Zemendian: azaroan.
18. **Osteria:** osteria, joanetorria, itzulia, bi-
 daia.

- Hatxurren:** haitzurketan, haitzur lanean. 21. **Auzuakaz:** auzoekin.
Oparik: opaturik, eskainirik.
 20. **Biharrik:** beharrik, lanik. **Doguz:** ditugu.
Atsereteko: atsedeen egiteko.
Gox: goiz.

Hau eta aurreko bertso sorten izenburuak dio: "Gaboneco cantac
 Jesusen jaiotziaren ganian 1831 garren urterako"

ZERUA DAGO ARGÍ (1832)

(Azkue Biblioteka - Euskaltzaindia - Bilbo. 63916)

Sarrerria:

Zerua dago argi
 ez dago lainorik
 soinu pozgarriak
 alde guztietatik
 ez dogu guk bere
 bihar nahibagarik.

Pozgarria:

Poztu poztu
 zahar ta gaztiak
 Jesusek opa deuskuz
 guri bakiak
 zabal zabalik dagoz
 zeruko atiak.

Zortzikua

01. Jaio jakun ezker
 bake ekarlaia
 zer guk esan ginaike
 ezpada bakia?
 Bakia auzuakaz
 etxian bakia
 hau izan bihar dogu
 gaur gure kantia.

02. Jesusen jaiotzia
 badogu kantetan
 ez da esamesarik
 bihar herrietan.
 Poza ta atsegina
 bazter guztietan
 guztiok alkarturik
 bera adoretan.

03. Gure asaba zaharrei sarri agindua gaur dakusku lurrian ondo humildua. Bete dira azkenik gure gurariak orain prestau daiguzan guk bere opariak.
04. Urre, mirra, intzentsorik ez dau eskatuten arima onak bakarrik ditu bilatuten. Ona ez danak bere ondu gura badau bere bihotza beti prest aurkituko dau.
05. Adanek bagenduzan betiko gu lotu ta bere pekatuak gizona ezaindu Dabiden sorreratik datorren seintxuak gu itxi bihar gaitu gaur lokabetuak.
06. Jesus gure Jaun maite adogarria ez arren gaur ukatu gure eskaria. Bitarteko harturik zeure ama maitia zuzenduko dau berak gure eskabidia.
07. Guztiok bat eginik deiogun eskatu guda edo gerratik gaizala aldendu. Ta zabaldu dedila erreinu honetan zeruko iruntz ederra bazter guztietan.
08. Gordeko bagendukez bere aginduak izango ginaindekez lurrian dontsuak. Jainkuaren legia guztiz da biguna osoro betetako egin ahal doguna.
09. Berak itxi baditu zeruak gugaitik eta jatsi lurrera haragiz jantzirik bere gainera harturik gure pekatuak ez dogu izan bihar esker gaiztokuak.
10. Kendu alde batera lehengo gorrotuak eta beti maitetu lagun ta auzuak. Jaunaren agindua da parkatutia eta ez gorrotorik inori izatia.

11. Estua da bidia zerura igoteko zer egin bihar geunke hara juateko? Autortu pekatuak arimak garbitu bizimodu barri bat aurrera jarraitu.
12. Halan izango dogu heriotza ona eta haren ondoren zeruko ondasuna. Hau nik opa deitsuet bizkaitar maitiak egin daiguzan bada harako bidiak.

- Nahibagarik:** nahigaberik, atsekaberik, saminik.
01. **Jakun:** zaigun.
Ginaike: genezake.
Auzuakaz: auzoekin.
Opa deuskuz: eskaintzen dizkigu. *Desio dizkigu* ere badaiteke.
Dagoz: daude.
02. **Kantetan:** kantatzen.
Esamesarik: erran-merranik, ele-mele-rik.
Adoretan: adoratzen.
03. **Dakusku:** ikusten dugu.
Gurari: nahikari, desira, gogo.
Prestau: prestatu, prest, gertu jarri.
Daiguzan: ditzagun.
05. **Bagenduzan:** bagintuen.
Ezaindu: itsustu, deformatu.
Seintxu: haurtxo.
Itxi: utzi.
Lokabetuak: deslotuak, askatuak.
07. **Deiogun:** diezaiogun.
Iruntz: ihintz.
08. **Bagendukez:** bagenituzke.
Izango ginaindekez: izango ginateke.
Dontsuak: bertutetsuak, santuak, do-hatsuak.
Osoro: osoki, erabat, guztiz.
Betetako: betetzeko.
11. **Bihar geunke:** behar genuke.
12. **Opa deitsuet:** nahi, desio dizuet.
Daiguzan: ditzagun.

Bertso sortak izenburutzat dio: "Gaboneco cantia Jesusen jaiotzaren ganian 1832 garren urteraco".

NOR NOR? HIRUTIK BAT (1803)

(Azkue Biblioteka - Euskaltzaindia - Bilbo. Zenbaki gabea, nik jaso nuenean behintzat)

Sarrera:

Nor, nor?
 Hirutik bat.
 Zein, zein
 jaio da bart?
 Birjina baten
 semia.
 Mundua mundu dala
 inoz ikusi ez ahal da
 itsuak bai
 gorrak ez, ez
 dontzeila izanik
 eitia...
 Bai, bai
 halantxe da
 ziur, ziur
 hau izan da
 guztiontzako
 zoria.

01. Mundu guzti guztia
 Jaunaren gosiaz
 eguan sikaturik
 negarrak botiaz.
 Negar tanta goriak
 Jaun hau bigundurik
 gosia kendu deusku
 usterik bagarik.

Pozgarria:

Hau da Gabon
 hau da gau on
 hau bai dala gosia
 gure bila
 esker mila
 bart jaio da grazia
 bai gizonak
 barri onak
 poztuteko gogua
 merke dakar
 guretzako
 janari osua.

02. Gosiau kenduteko
 janari bizia
 Belenen heldu jaku
 ontzi bat betia.
 Ontzi honi deritxo
 bai Andra Maria
 guri kentzera dator
 gose ta egarria.

03. Ondo etorri gatoz
 guztiok emoten
 zatozalako guri
 nekiak kenduten.
 Bizi zaitetz, Maria
 bizi zeure Seme
 bizi bedi Josephe
 baita zeuen Jaube.

04. Pekatuen urolak
 gizona galdurik
 gatx handi gelditu zan
 guztiz zabaldurik.
 Hagaitik hemen gaukaz
 azpian harturik
 gudan iminte ezpadau
 Jaun onak eskurik.

05. Aita eta Semia
 eskuak harturik
 dantza bat egin daigun
 Belenen sarturik.
 Ez dira ez faltako
 atso, neskatilak
 eurak izan ez arren
 ointxuak bardinak.

01. **Gosiaz:** gosearekin.
Eguan: zegoen.
Sikaturik: lehorturik, idorturik.
Deusku: digu.
Bagarik: barik, gabe.
 02. **Gosiau:** gose hau.
Jaku: zaigu.
Jaube: jabe.

06. Bardintasunen bila
 bagabiz luzatu
 inok barre eginda
 dantza ez amaitu.
 Ez daigun hemen hasi
 dantzia luzia
 ekarriko deuskuna
 gabagaz gosia.

07. Bilboko Huri noble
 Bizkaiaren burua
 askori hausiteko
 goizerik barua.
 Zure moduztasunak
 bihotzak pozturik
 zugana bihar dogu
 besuak zabalik.

08. Gure gose ta egarri
 oraintxe kenduten
 dator seintxu eder bat
 egun zabalduen.
 Pekatu gau iluna
 ondo zapaldua
 itxiko dau beronek
 lortzeko zerua.

04. **Urolak:** uholak, uholdeak.
Gatx: gaitz.
Gaukaz: gauzka.
Iminte ezpadau: iminten, ipintzen ez
 badu.
 05. **Daigun:** dezagun.
 06. **Bagabiz:** bagabiltza.
Gabagaz: gauarekin batera.

07. **Goizerik:** goizetik.

Moduztasunak: moduak, aberastasunak.

08. **Egun zabalduten:** eguna zabaltzera, argitzera.

OH TXIT, OH POLIT (1803)

(Aurreko separata bera)

Sarrera:

Oh txit,
oh polit
oh galant
oh zu etxizagarria!
Zu nor?
Zu Jesus!
Jesus zu zara
zeru-lurren pozgarria
bizi dedila zure izena
da euskel onragarria
bai antxinatik
guk izan dogu
zu ta honen egarria.

Pozgarria:

Pozaren pozak
dauko Bizkaia
gaur egunian
muturik
dakuselako
libratzailia
Belen Hurian
jaiorik.
Eta bai eta
euskeldun batek
maisuz guztiak
goiturik
euskerarako
bai honentzako
ez da lurrian
besterik.

01. Erakusla handi bat
txikarretati
Belenera heldu da
zeruetati.
Euskera baki
puntuan egin deuste
eutsi eta tati.

02. Vamos nobles vizcainos
eskolarantza
sin que dexemos todo
bai atzerantza.
Vámonos todos
Bilbao ta alde-herriok
de todos modos.

03. Antxinakok euskera
esan ohi eban
ardoa merke urtian
bai saldu neban.
Fraka ta amila
aurten hau jazotia
zer marabila.

04. La seca de este año
bai kikildurik
las gentes han dexado
gosiak hilik.
Cúralo todo
orain etorri jaku
solo en un tomo.

05. Urtetako hiletatik
bat urtarrila
etxe bat deritxona
bai Artabilla
Bizkaian dago
asko dituz lagunak
hainbat dongago.

06. Señores de Castilla
gau onez aurren
quién ver! Con qué gusto
artoa jaten.
Y cómo! Si hubiera
baneuka baneukoke
dicen por fuera.

07. Askok aurtengo urtian
ardura бага
gura leuke izatia
euskeldun harra.
Eta zegaitik?
Dongago daoalako
bai Gaztelatik.

08. Un hombre sin sagundo
aurtengo urtian
la Europa ha movido
gitxien ustian.
Con su baskuence
zeinek honi ukutu
está el lance.

09. Euskerian arerio
gizon handiak
orain agertu bihozuz
zeuen bidiak.
Zer esan bozu
hemen nago begira
ukatu ez bozu.

10. Viva y siempre viva
Euskel Herria
y viva el Mesías
Maisu zoria.
Y tambien viva
euskeria apaindu arte
nuestro Don ... viva.

11. Agur, neure jentiak
nahi dozun arte
agur egiten dogu
gaur bihar arte.
Guzti guztiok
Maisu honi jarraitu
daigun bidiok.

- Honragarria:** ohoragarria.
Antxinatik: aspalditik, duela denbora lu-
zetik.
Dauko: dauka.
Dakuselako: ikusten duelako.
Goiturik: goia, gaina harturik, menpera-
turik.
01. **Erakusla:** erakusle, irakasle.
Txikarretati: txikitatik, txikarra, txikia
dela.
Baki: badaki.
Deuste: didate.
02. **Alde-herriok:** albo-herriok, inguruetak
herriok.
03. **Eban... neban:** zuen... nuen.
Amila: soingainekoa, jantzi mota bat.
04. **La seca:** lehortea, idortea esan nahi du.
Kikildurik: uzkuriturik, oiloturik.
Jaku: zaigu.

05. **Txarrago:** okerrago.
07. **Baga:** barik, gabe.
Gura leuke: nahi luke.
Harra: zomorro, koko.
Daozalako: dagozelako, daudelako.
08. **Ukutu:** ikutu, ukitu, hunkitu.
09. **Arerio:** etsai, izterbegi.
Bihozuz: behar dozuz, dituzu.
Zer esan bozu: badozu, badaukazu.
Ez bozu: ez badozu.
10. **Maisu zoria:** Maisu heldua, patxadazkoa.
11. **Daigun:** dezagun.
Bidiok: bide hauek. Esaldi hau ez dago
argi. Maisuaren bideak jarraitzea esan
nahi badu, *daioguzan* -diezazkiogun-
behar zuen gutxienez, esaldia eratuta
dagoen moduan.

Bertso sorta hau eta aurrekoa separata berean datoz, gaztelaniazko beste Gabon-kanta batzuren ondoren eta izenburu luze hau dakar: *Villancicos que se han de cantar en la solemne Misa del sagrado nacimiento de nuestro Señor, y Redentor Jesu-Christo, en el real e Imperial convento de nuestro Padre San Francisco, de esta noble Villa de Bilbao. Año de 1803. Puestos en música por el P. Fr. Antonio de Zabala, Vicario de dicho Convento.*

Berriz ere musikagilearen izena ematen da, baina bertsoegilearenik ez. Bigarren sorta honetan euskara-erdarak nahasten dira, nahizta bistan den Gaztelari bekaitz handirik ez diola. Nor ote da izendatzen ez den beste Don... hori?

BIDETAR LOHI BAT

(Azkue Biblioteka - Euskaltzaindia - Bilbo. 9582)

Bidetar lohi bat egarriz hilik
dator errerik Belenera
iturriren bat ete daguan
herritxu hatan jakitera
amatetako bere egarria
garbituteko erropia.

Oles
nor da?
Bai da
zer gura?

Esan egizu ete daguan
herri honetan iturririk
bada egarriak itorik nauka
lohiagaz nago errerik.
Huri honetan etxe zahar baten
bart agertu da iturri bat
noren ur gozo edaten bozu
ez dozu eukiko egarririk.
Ur hau izanik garbitasuna
kenduko deusuz orbanak.

- Guazan, guazan, erdu guztiok
osasuneko Iturrira
ase gaitazan zeruko urez
izan ez daigun egarririk.
Garbitu daigun geure bihotza
korront ugari zeruan.
Guazan, guazan, guazan guztiok
ez bedi inor alper izan.
01. Iturri bat eguan
atsegin lekuan
etzan besterik bihar
munduan orduan.
Urtenik lau lekutik
ibai zabaletan
lurra bustiten eban
edozein lekutan.
02. Suge guzurti batek
asmu deungiagaz
galdu zituzan urak
beneno minagaz.
Lohiturik iturriak
hausirik kainua
errerik geratu zan
egarriz mundua.
03. Jaungoiko zerukuen
ontasun handiak
emon dituz lurrian
iturri barriak.
Iturri honen ura
izanik gozua
gozoz aseko deusku
guztien gogua.
04. Kainua izango da
Birjina Maria
zabal, sendo, ederra
mirariz garbia.
Pozik harturik ura
zeruko mendian
ugari emongo deusku
Belengo Hurian.
05. Sarturik iturria
ibaien erditik
garbi etorriko da
ur lohien artetik.
Kainuak emon arren
Jesus ur santua
beti geratuko da
guztiz zarratua.
06. Kainuak emongo dau
ugari ezta
esniak kenduko dau
gure egarrira.
Egarri zarianok
erdue iturrira
lohiturik zagozanok
ur guztiz garbira.
07. Kainua izan arren
kostu handikua
ur hau emoten jaku
duharik nahikua.
Bost lekutan daukazu
agirian ura
guztiok hartuteko
bakotxak nun gura.

08. Lehenago izan bada
herri hau lihorra
ugari dauko orain
ur osasunkorra.
Betoze geixo dirianak
ur hau edatera
osasun betikua
bertan hartutera.

∞

- Ete: ote.
Hatan: hartan.
Amatetako: amatatzeko, itzaltzeko, iraun-
gitzeko.
Egizu: ezazu.
Noren: erlatiboa hemen.
Bozu: badozu.
Deutsuz: dizkizu.
Guazan: goazen.
Daigun: dezagun.
03. **Deusku:** digu.
05. **Zarratua:** itxia, hertsia.
06. **Zarianok:** zaretanok.
Zagozanok: zaudetanok.
07. **Jaku:** zaigu.
Duharik: dohan, dohainik.
Nun gura: non nahi.
08. **Lihorra:** lehorra, idorra.
Geixo: gaiso, eri.
01. **Eguan:** Zegoen.
Urtenik: irtenik, jalgirik.
Eban: zuen.
02. **Deungiagaz:** deungearekin.
Deunge: gaizto, zital.
Beneno: pozoin.

Gaztelaniazko lau gabon-kantaren ondoren, bosgarrentzat bertso sorta hau dakarren paperak izenburutzat dio: *"Villancicos que se han de cantar en la solemne Misa del sagrado nacimiento de nuestro Señor, y Redentor Jesu-Christo, en el real e imperial Convento de nuestro Padre San Francisco. Puestos en música por el P. Fr. Antonio de Zabala, Vicario de Coro de dicho Convento"*.

Zenbatgarren urtea den ez du jartzen.

ZERUKO EJERZITUAK (1801)

(1801.eko Gernikako Gabon-kanta bat, Adolfo Arejita. Euskeraren Iker Atalak 6 - Labayru Ikastegia, 9. or.)

Introducción

01. Zeruko ejerzituak
batzarra eginik
Belenera datoze
guztiak hegazik.
Klarin eta dultzainak
dakardez aldean
martxa barri bategaz
musika ederrean.

Marcha

02. Hemen gatoz Jaun maitea
dirautso San Migelek
zeru altu eta munduan
agindu ezilei bestek.
Entzunik hau Luziferrek
(...) handi baten
bunba zeruti infernura
ikusen eben jausten.

03. Horra zeru ederrak
bakian paraturik
dantzan dabiltz angeruak
arkal banatu biharrik.
Esetsi bada guztiok
bakotxak bere lanari
alabetako Jangoikoa
kantu eta musikari.

Estrivillo

04. Ea ea goazan goazan
zahar eta gazte guztiak
Belenera eroaten
gabonkari ugariak:
Ardi bi ta lau bildots
pitxar handi bat esne
sagar da intxaur gaztainakaz
altzoa bete bete.

Coplas

05. San Gabriel mensajeru
zeruti jatsirik
hegaz dabil munduan
kontentuz beterik.
Poztu zaitez gizonak
dehadar egiten dau
Adanen pekatuak
gaur dirade borrau.

06. Abenduen hogeta
laugarren gabeen
firmadu da bakea
portale batean
konpontzaile izanik
Jose ta Maria
testigu idiagaz
Bizkaiko Nausia.

07. Lehenengo kondizinoa
Jesusek dirausku
bake eta amistadea
beti izango dogu.
Bigarren: ez da inoz
kuramentu egingo
ezta maldizinerik
inori botako.

08. Hirugarrenak dino
gorde bihar dala
domeka eta jaiak
inoz falta baga.
Laugarrenean kontu
onradutiagaz
guraso eta nausiak
ondo amauagaz.

09. Bostgarrenian bardin
ez inor hilteko
deseo txarretati
alderatuteko.
Seigarrenean kontu
Adanen semeak
kojidu ez zagizan
Ebaren kateak.

10. Zazpigarrena, ezer
inori ez ostu
zergatik biharkozun
atzera bihortu.
Zortzigarrenak barriz
aginduten deusku:
projimuari onria
ez da bihar kendu.

11. Gehien amaduko da
geure Jangoikoa
baita norbera legez
bere projimua.
Hona hemen kondizino
guztiz suabiak
imini dituzanak
zeruan jabiak.

12. Ez dau berak esaten
mundukoak bezela
Zeilango probintziak
bihar dituzala.
Gizonik ez dau gura
galdu Egiptuan
ezta bere ontzirik
Mediterranean.

13. Indietako flotak
dituz betatuak
beretzako dirade
sagar ustelduak.
Pobrezia dana legez
bere handitasuna
ezetako ez dau bihar
inoen ondasuna.

14. Gauzatxu bat bakarrik
eskatuten deusku:
arima garbi onak
beretzat nahi ditu.
... (direre)ntzia
... tera
... gietati
...tara.

Burlescos

15. Garizima hurrengo azkenengo astian konfirmauko da bakia bariku arratsaldian. Bizitza emotiarren gizonen onian Jesus eskegiko da arbola batian.
16. Herriko andrak dituez euren maina onetan kostrunbre guztiz onak erregaluetan. Baina ez hartuteko inoz petardorik egia garbi batzuk esango dodaz nik.
17. Artxo eta ternera kapoe lodituak onak dira oilanda artoz asetuak. Txakolina eta arraina hartu, badakarde endemas dirianian erretornu bage.
18. Sagar eta gaztainak arrautza gitxigaz atzera emon, badatoz esku urriagaz. Fruta gauzia bada dala ordu onian merkiago da plazan saltzian danian.
19. Arbi eta porruak puntak agiririk zestiletan kukuka datoz armaturik. Zapitxu bat ganian bistoso iminita hurira sartzian dira guztiz harrotuta.
20. Maularik gehien dago pitxar esnietan etorten dirialako tripia betetan. Urliak emon eutsan honelako bateri egosi ta zopakaz jateko berari.
21. Jan ezkerro dirautso: -Esniaz ganeti aldian daroazuz libra t'erdi ogi. Uste zuk izan dozu mesede ein dozula zoaz esne ta guzti pobetxu on daizula.
22. Fiesta egunetan enbarazugarri sinpleza bat dakarde alkahuetagarri. Beragaz eguerdian dira geratuten meriendiagaz be ez dira ahaztuten.

23. Herrikoak badatoz altzo betiagaz da zerbait logretako pentsamentuagaz. Duda barik dakarde gehienez ustia sabela betetu ta gehiago kentzia.
24. Eurena egin artian dagoze suabe berbatxu bigunakaz ondo esaten dabe. Baina egin ezkerro bakotxak beria espaldia bolbidu: a ze maletia!
25. Ez dot hemen berbeiten jente onak gaiti ezpada aprobetxadu dirianak gaiti. Ez gara haserratuko dirautsuet artez gauzia ekarten bozu da ezer hartu ez.
26. Horra neure jenteak ze desengainua! Duda bagarik dago galdurik mundua. Jakindu egon zaitez dirautsut benetan maula handiak dagoz erregaluetan.
- ∞
01. **Ejerzituak:** armadak.
Hegazik: hegaz, hegan, airean.
Dakardez: dakarzte, dakartzate.
Bategaz: batekin.
02. **Dirautso:** dinotso, diotsa, esaten dio.
Ezilei: ezin lei, ezin liteke.
Bunba: erortzearen onomatopeia.
Eben: zuten.
Jausten: erortzen.
03. **Arkal:** elkar.
Banatu biharrik: apurtu, txikitu beharrik.
Esetsi: eraso, ekin.
Alabetako: alabatzeke.
04. **Gabonkari:** gabon sari, gabon opari.
Altzoa: magala.
05. **Mensajeru:** mezulari, mandatari.
Borrau: borratu, ezabatu.
06. **Firmadu:** sinatu.
Idiagaz: idiarekin.
07. **Kondizinoa:** kondizionea, kondizioa, baldintza.
Dirausku: dinosku, diosku, esaten digu.
08. **Dino:** dio.
Domeka: igande.
Falta baga: hutsik gabe.
Onradutiagaz: ondratzeaz, ohoratzeaz.
Amauagaz: amatzeaz, maitatzeaz.
09. **Alderatuteko:** urruntzeko, apartatzeko.
Kojidu: harrapatu, hatzeman.
Zagizan: zaitzan.
10. **Biharkozun:** beharko dozun.
Bihortu: bihurtu, itzuli, bueltatu.
Deusku: digu.
Onria: ondra, ohorea, dedua.

11. **Amaduko:** maitatuko.
Legez: moduan, bezala.
Imini: ipini, jarri.
Dituzanak: dituenak.
Zeruan: zeruaren.
12. **Dituzala:** dituela.
13. **Betatuak:** beteak.
Dana legez: denez, denez gero.
Ezetako: deusetako, ezertarako.
15. **Konfirmauko:** konfirmatuko, berretsiko.
Bariku: ostiral.
Emotiarren: emateagatik.
Eskegiko: esekiko, dilindatuko, zintzilik jarriko.
16. **Dituez:** dituzte.
Petardorik: ziririk, timorik.
Dodaz: ditut.
17. **Artxo:** bildots, arkume, axuri.
Ternera: txahal, txahalki.
Badakarde: badakarte.
Endemas: gainera, batez ere.
Erretornu bage: ordainik gabe, ezer ordeztan eman gabe.
18. **Gitxigaz:** gutxirekin.
Gauzia: gauza, jeneroa.
Saltzian: saltzen.
19. **Zestiletan:** zaretxoetan, otarre, saskitxoetan.
Kukuka: behin agertuz, behin ezkutatzuz.
Kuku egin: arinki, unetxo batez agertu, berriz ezkutatzeko.
- Sartzian:** sartzen.
20. **Maula:** iruzurra, engainua.
Betetan: betetzera.
Urliak: halakok. Zehaztu gabeko norbait izendatzeko era.
Eutsan: zion.
Zopakaz: zopekin.
21. **Aldian:** aldean, soinean.
Daroazuz: daramatzazu.
On daizula: on egin diezazula.
22. **Enbarazugarri:** trabagarri, oztopogarri.
Beragaz: berarekin.
Be: ere.
23. **Betiegaz:** beteaz, betearekin.
Logretako: logratzeko, lortzeko, erdies-teko.
Dakarde: dakarte.
24. **Dagoze:** daude.
Berbatxu: hizño, hitz arin.
Dabe: dute.
Espaldia: bizkarra.
Bolbidu: bihurtu, itzuli.
Maletia: fardela, alproja.
25. **Berbeiten:** mintzatzen, hitz egiten.
Ezpada: baizik, bai ordea.
Artez: zuzen.
Bozu: badozu.
26. **Jakindu:** jakitun, jakile.

A. Arejitak esku-izkribua eta transkripzio zehatza ematen du, baita testu gaurkotua eta gaztelaniazko itzulpena ere. Haserako "introducción" eta tarteetako "marcha", "estrivillo", "coplas" eta "burlescos" hitzak esku-izkribuak berak dakartzanak dira. Artikuluan bertso sorta honi buruzko argibide eta azalpen ugari dator.

HELDU DIRA JENTIAK (1804)

(Durangaldeko Andre Mari eta Gabon-kanta zahar batzuk zortzikoan, Xabier Altzibar. Euskeraren Iker Atalak 6 - Labayru Ikastegia, 46. or.)

01. Heldu dira jentia
justu Patriarkak
atzezin bage itxaron
zitu en egunak.
Bete dira Igarlen
sarriko esanak
helduko zala Jauna
salbetan gizonak.
03. Agertu da Belenen
egun gaberdian
eskiniriko Jauna
aingeru artian.
Gizon eginik dator
amatat harturik
Birjina Andra Maria
Pepegaz loturik.

Errepika

Olgau gaitian guztiok
egun olgurazko honetan
daiogun solas sein honi
atzezin jazarririk.
Eragiok tanbolin horri
da trago bat ezarri.
Ai! Oraintxe nak ni egarri
zuen osasunagaiti.

02. Bost mila ta gehiago
urte osuetan
zizpuruka asabak
ikusit genduzan
bialdu eien zeruak
irinzgozuetan
eskinirik eutsena
etorriko bazan.

04. Aingeruen eginez
barri hau da agertu
Belengo artzainetara,
halan da sinistu.
Arin arinka duaz
barri hau entzunik
jaio dana ikustera
atzezin bagarik.
05. Esaiguzue artzainak
nor dozue ikusi
Belengo portalian
aingeruakandi?
-Jaiakera eder bat
olguraz beterik
ipini gaituana
guztiz zoraturik.

06. Jaio dan Sein eder hau
bedeinkatutera
guazan, daigun guztiok
portale hatara.
Maria ta Josepe
dagoz ahuspazturik
artzainai sein hau nor dan
agertu ezinik.

07. Ea bada jendiak
gogo argiturik
arima ta gorputzak
ondo ipinirik
gertu gaitian laster
emoiten Jaun honi
barri honen eginez
laztantxu barri bi.

01. **Atze gin:** atsegin. Hemen atsedan, atsen egin, hats egin. Errepikako *atseginen*: hats egiten, atsedan egiten. *Txizeginen*: hats egiten, atsedan egiten, ogi egiten... bezala. *Ginen* edo *ginan* atzizki hau bizkaieraren inguru zabaletan oso ezaguna da oraindik, galduz badoa ere.
Atsen: gelditzeko agindua, atsedan egiteko. *Atsegin*, beraz, izena eta aditza izan daiteke. Sorta honetako *atsegin* hitza azepzio honetatik ulertu behar dela uste dut eta ez *atsegin* = gozo, gustagarri, gozamen... esanahitik. Artzainak *atseginen jazartzen* dira, atsen egiten dute, Haur jaio berriaz gozatzeko.
Sarriko: sarritako, maiz, askotan esanak.
Salbetan: salbatzera.
Olgau: olgatu, jolastu, dibertitu.
Olgura: olgantza, jolas, dibertsio.
Daiogun: egin diezaiogun.
Solas: azasku, dibertsio. *Hitz* edo *hautua* ere izan daiteke.
Jazarririk: eserita.
Nak: naiagok, nagok.

02. **Zizpuruka:** hasperenka, zinkurika.
Genduzan: genituen.
Eien: zezan. Baita *ziezaien* ere.
Irinz: ihintz.
Eskinirik eutsena: eskainia ziena.
03. **Pepgaz:** Peperekin. Jose edo Josepe izena *Pepe* gisa ematea errespeto gutxikoa irudituko zaio zenbaiti.
04. **Arin arinka:** lasterka, korrika.
Bagarik: barik, gabe.
05. **Jaiakera:** jaiokera, jaiotza.
06. **Sein:** haur, ume.
Guazan: goazen.
Daigun: dagigun, egin dezagun, jo dezagun portale hartara.
Dagoz: daude.
Ahuspaztu: ahoz behera jarri, makurtu.
07. **Gertu:** gertatu, gertu jarri, prest jarri.

JESUSEN JAIOTZEA

(**Doinu Zaharren Inguruan.** 50. or. Dimako Oban jaio eta Mañarian bizi den Luzia Arteagari jasoa. Agurtzane Zubikarai, Juan Mari Beltran, Antton Mari Aldekoa-Otalora... Hamaika partaideren arteko lana. Udako Euskal Unibertsitatea)

01. Berri onakin gera
jentia etorri
aingeruak zerutik
diegu ekarri.
Hain da zoragarria
enbajada hori
geuk bere emon behar
deutseguz alkarri.

04. Gugaz errukiturik
Jaun benerabilia
andra bat kriatu dabe
hain soberania.
Maria pekatuaren
mantxarrik gabia
zugandik jaio behar dau
gure Salbadoria.

02. Adan eta Ebaren
hutseginakaitik
desterratuta gagoz
gu paradisutik.
Balle triste honetan
egon behar beti
etortzen ez bazaigu
Mesias zerutik.

05. Gero tratatu zuen
askoren artian
berhala errebistara
presentau zaitian.
...
...
...
...

03. Profetak eman zuten
aditzen lehenago
Mesias prometidua
etortzeko dago.
Aingeruak aitortu zuten
zer nola dan klaro
dontzeila batengandik
bihar zala jaio.

06. Errebista eginda
gaba etorri da
hain da ikusgarria
hango jende pila.
Beste diran guztiak
alojatu dira
Jose eta Maria
ostatuaren bila.

07. Hamazazpi etxetan
egin dute oles
gaurko alojamentua
izango dan galdez.
Hainbeste habitantetan
lekurik eman ez
Jose bai triste dago
penaz da dolorez.
08. Atera zituezan
kalian kanpora
erretiratu ziren
estalpe batera.
Gaurko alojamentua
han doaz hartzera
astoen ta idien
lastoen artera.
09. Estrabila honetan
Jose ta Maria
hemen pasatu zuten
euren afaria.
Ailegau zirenian
gabaren erdian
Jesus hirugarrena
zuten famelian.
10. Askatxu batian da
lastoa berogarri
horrelan da mundura
infante eder hori.
Beruaren egilea
izanik berori
aberien artian
pobre bat dirudi.
11. Gaba izanagatik
bada hemen argia
zerutik etorri da
hain ikusgarria.
Biluts bilutsik dago
haur jaio berria
arnasaz berotzeko
astoa ta idia.
12. Aingeruen esana
artzaiak mendian
ongiroz hartu zuten
gure memorian.
Salto ta brinko datoz
gabaren erdian
ardiak itxirikan
euren artegian.
13. Ailegau ziranian
infante horrengana
han ekarri zioten
arkumatxo bana.
Ondo ezaguturik
gau hau ona zana
haur honek baduala
dantza nok emana.
14. Zerutarrak hasi ziren
musikia joten
aingeruzko pila bat
gloriaz kantatzen.
Artzaiak belauniko
Jesus adoratzen
Jose eta Maria
begira zoratzen.

15. Horrela jaio zaigu
Haur hori Belenen
hori ere sinisten du
ikusi baino lehen.
Adoratu dezagun
bihotzetik hemen
gero bizi gaitezkan
alkarrekin. Amen.
01. **Diegu ekarri:** digu, dizkigu ekarri.
Enbajada: albiste, mezu, berri.
Deutseguz: dizkiogu.
02. **Hutseginakaitik:** hutseginengatik, oke-
rrengatik.
Gagoz: gaude.
Balle: aran.
03. **Eman zuten aditzen:** aditzera eman
zuten, adierazi zuten.
Prometidua: agindua, promestua.
Dontzeila: birjintasuna galdu gabeko
emakumea.
04. **Gugaz:** gutaz, gurekin.
- Kriatu dabe:** hazi dute. *Kreatu* edo *sorre-
razi* ere izan daiteke.
Soberania: *soberanoa* ren femeninoa.
Mantxarik: orbanik, makularik, zikinik.
05. **Zaitian:** zedin.
06. **Alojatu:** aloiatu, ostatu, ostaturatu.
07. **Oles:** dei, eupada.
08. **Zituezan:** zituzten.
09. **Estrabila:** ikuilu, abeltegi.
Ailegau: ailegatu, iritsi, heldu.
12. **Ongiroz:** onberatasunez, bihotz onez.

BERTSO POLITIKOAK

BERTSO BIZKAITARRAK

(*Bertso Bizkaitarrak*, Joseba Lakarra. *Anuario del Seminario de Filología Vasca "Julio de Urquijo" XVIII - 2 - 1984*, 96. orrialdetik aurrera).

01. Altibezea zeugaiti, zenbat kalte munduari! Besa berak nola jakan lehen da gero etorri. Itaun bekio ezpabere egun Gipuzkoari, esango dau, zerren baki.	05. Inposible da bestela hain laster mosketera, noizbait Moretek dinoan legez egon zara atzera. Zek ekarri zaitu orain dekretoa egitera, bai Bizkaia hiltera?
02. Zeruti gaitean hasi, Luzbelegan zan ekusi, azartu zan esatera "izango naz goiti". Barriz Gipuzkoari enzun deusagu sarri gareala beheiti.	06. Gauza hau neure iritxian fundaetan da inbidian zerren garean ezagunak gu erreinu guztian prebilegiaduak gara Gaztela zahar da barrian, ez Gipuzkoako herrian.
03. Aitak nola Ikarori Aranburu honei konseju ei eusten emon "ez igon altuegi". Obedezidu ezagaiti halango gurasoari, hagaiti dira jausi.	07. Valladiliko salea Gipuzkoar(ra)i berea txintxurrak sarri gorde deuste honrrea eta bizitzea ezagutzen ezpadaue halango mesedea haxe bai banidatea.
04. Kontu honetan pensatzen nago dala kulpante Marruko <i>caue de pala</i> etorri jat bersoan azartuteko. Nola baki Marrukok jaiten soinua txito dultzero, zenduzan etxizaduko.	08. Idiakaizko semea Insaustiko jaubea, zeure pausoak eztituez estimadu sobrea. Insaurrak dakusela tratamentu deungea emon ohi dau frutea.

09. Horra gure pagua
gal didila mairua
Kain nolan kendutera
dator guri burua
izango ezta neure ustean
hain golpe segurua
ezpada amenazua.
10. Uste al dozu Bizkaian
hain jente biguna dala
nola zeuen alardeen
bildurak dagoezala?
Con todo mosugorak dira
gizonak hemen bere
ezpadozu bere uste.
11. Sikiera Don Lope,
zuek ezpadakizu bere,
disparaetan dakiana da
arkabuz eta moskete.
Besteok ezer ezta kigula
Gipuzkoan ei dinoe,
zuentzat hori bere hobe.
12. Jaunaren probidentzia,
nola bada handia,
kabu faltaz ezta itxiko
Bizkaiko herria.
Hartuteko kapaz gara
gu honen industria
gehi(a)go ez Probintzia.
13. Ez eban nahi zeruak
gura eukean pobluak
zuekaz kanpainara urten
da probadu eskuak.
Gure buruan hausiteko
ekarri ei zenduz goruak,
halan dino foruak.
14. Goruak zuek hobeto
beste armarik baino
goruak beti izango dira
balaak ta gezi baino.
Herkules baino hobe dogu
geure parteti Bulkanoko
goruetan ha badago.
15. Honetarako mea
da gauza inportantea,
hagaz baizin ezin lei
goruako arma.
Estimaduaz ez admiradu
geure halango prentea,
bedeinka herri geurea!
16. Zuen koronel Isasi
ei da soldadu handi,
con todo ezta oraindiko
Bilbaon oinik ifini.
Hobe dau egoitea
bere herri aldeti
egun, bihar didin bizi.

17. Bentaja romanoai
deroesu Isasi
guztiak bildur jatezanak
bildur jakuzan guri.
Gauza handi bat logratzea
intentatzen dauena
konta dila azainea.
18. Tolosa aldeko mendia,
zeure hagin orria,
entzutea dot izan zala
giza eraila handia.
Romanoak logradu eban
intentoaren erdia
beretutea Probintzia.
19. Bizkaiari eskerra
igaro ezan aurrera,
okasinoe guztietan
izan da zuen brokela.
Aurrerontzean beharko dozu
Bizkaiaren defentsa
ezpa Juan Errochela.
20. "Poloniako errege"
gizon honei dereste
nola suzedidu jakez
Turkoagaz hainbeste.
Bere moduan Bizkaia
bigunago ezta bapere,
ezpa ekusiko dabe.
21. Betor hara Arratabe
ei da txito baliente.
Guztiak ez arren batzuk
bira hagaz *hombre a hombre*.
Mila gizon gitxi badira
pigmeoak bagina bere
Bilbaon. Halan ei dinoe.
22. Apasto badau babea
Arabak mortandadea
zuen alde egin dai
dozun anae maitea
beretuteko usteagaz.
Arma ta dibisela
arbola-ese pare.
23. Orduña aldeko hatxa
bego iregi baga,
zuok ere bazaozke hor
gure mearik baga.
Arabak ekarriko dau
Gipuzkoa onestera,
lagun ezteio gerrara.
24. Ze dasadan bestela
harako Beltran: "Kortera
-zuk esan ei zenduen-
Bizkaigaz pleitea"
podoreak hartu eta
juaterren kortera.
Ze ebilgura herrena!

25. Franzesak Ondarribia
beti ohi dauka kutizia.
Al Ahaztu jatzu, Gipuzkoa
Domingo de Egia.
Goruntzean bialdu jatzun
soldaduzko elia,
kabu Etxaburu handia.
26. Orduan ere Araba
Moretek dinoan nola
etorteko ezan izan
franzesaren bistara.
Joango gara norabuena
zuentzat garitara
baia ez armadara.
27. Orain badozu mea
Oropesari mesedea.
Emon deusu sinistea
-Andikanoren berbea-
franzesari ze zatozan
iditera atea.
Oi ze marabilea!
28. O ze estratajamea
eroateko mea!
Gaizki permitidu izan da
ez batzuk desterretea
eta Orana lantza banagaz
laurak bialdutea.
Ezan gaiztoa lauea!
29. Bizkaiagaz Motriku,
nok eukean sinistu
franzes ontzia eukeala
belaetarik bilostu!
Markinako erregearen
lehen diite behartu
ze ez hango tratuaeren gu.
30. Kalebarrengo jaubea,
baita estudiantea,
nun daukazu Durangoren
goarnizi(n)o eskargea,
Padre Pedro Geronimoren
barrako txokolatea?
Oi ze jentilonbrea!
31. Zezeilgo erurra
ezan heldu Ermura.
Eguno inok entzun eztau
honelango freskura.
Guztiz hoba leuke Heibarrek
burdina zein da erurra,
baita kapa ehuna negura.
32. Al fin plazentinoa
Lekeitioko astoa,
zegaiti deusazu egin
hain pasaje geiztoa?
Ez eroan hak gainean
Balan profeta falsua
ezpa lebaz freskoa.

33. Ez da ona Bergara
zu hobeia ezara
geure herriko gizonai
ideteko oihala.
Hagaiti deritxu zuri
"zeinatu ta aigara"
ezpa itxi bai azala.
34. Akabadu yat musea,
ze dasadan sobrea,
goruntzekoa itxiteko
ia da denporea:
anae ta auzoari
galdutea lustrea
ezta gure honrea.
35. San Ignazio geurea
egizu arren bakea
dozun ezkerro han da hemen
zeure senipartea.
Ez begiratu egiteaz
gizonak hutsegitea
bada ezagutzea.
36. Badakigu garbatu
bitartekotzat zeu hartu,
ze ezta Gipuzkoa
guganik konsegidu.
Haek nola gu bere gara
zugana interesadu,
hagaiti patroï nonbradu.
37. Ezin daizu ukatu
nolan askok adbertidu
zaituzan egin behar jakala
Bizkaiari erregu.
Santua bere ezta kidizu
horregaz baliadu,
baia zu obstinadu.
38. Paralitikoaren kejea
gizonik ez edutea,
nor baliu daukazula
zeuen terkedadea.
Urte askotan zeuek dozu
osasanaren faltea,
Jaunak dizula eбилtea.
01. **Altibezea:** altibezia, urgulua, harrokeria.
Besa: esan beza.
Jakan: zaion.
Itaun: itaundu, galdetu.
Ezpa bere: bestela.
Egun: gaur.
Zerren baki: zeren badaki, bai bait daki.
02. **Ekusi:** ikusi.
Azartu: ausartu.
Goiti: goiko, nagusi.
Deusagu: diogu.
Sarri: maiz, askotan.
Beheti: beheko, azpiko, gutxiago.
03. **Ei:** omen.
Eusten: eutsen, zion.
Obedezidu: obeditu.
Halango: halako.
04. **Marruko:** nor-izena. Ezizena edo goitizena ere izan daiteke. Dantza kopla batean gaur ere kantatzen da *marruko* marrokiar esanahian.
Cabe de pala: gaztelaniazko esakera, *oso aisa, errez baino errezago* esan nahi duena.
Jat: zait.

- Baki:** badaki.
Jaiten: jotzen.
Txito: txit, oso, biziki.
Dultzero: dultzeki, gozoki.
Zenduzan: zintuen.
05. **Dinoan legez:** dion bezala.
Egon zara atzera: egon zara uzkur, lotsati, bildurti.
06. **Fundaetan:** fundatzen, oinarritzen.
Zerren garean: zeren garen, bait gara.
07. **Valladiliko:** Valladolid-ko.
Txintxurak: zintzurak, etzarriak.
Deuste: deutse, die.
Ezpadaue: ez badabe, ez badute.
Haxe: huraxe.
08. **Eztituez:** ez dituzte.
Estimadu sobrea: estimatu larregi, gehiegi.
Insaurrak: intxaurrak, eltzaurrak.
Dakusela: ikusten duela.
Deungea: gaiztoa.
Emon ohi dau: eman ohi du, ematen du.
09. **Pagua:** ordaina. Oraindik bada esaera oso ezagun hau: *ondo eginaren pagua, ate ostean palua*.
Didila: dadila.
Ezpada amenazua: baizik mehatxua.
10. **Alardeen:** erakutsien, fanfarrieren.
Dagoezala: daudela.
Mosugorak: muturgorak, burua altu daramatanak.
Ezpadozu bere uste: uste ez baduzu ere.
11. **Disparaetan:** disparatzen.
Ei dinoe: omen diote.
12. **Kabu:** gradu militar bat.
Itxiko: utziko, lagako.
Hartuteko: hartzeko.
Gehiago ez: baina ez. Erdarakada omen da, *mas no*.
13. **Eban:** zuen.
Gura eukean: gura, nahi zukeen.
- Pobluak:** jendeak.
Zuekaz: zuekin.
Da probadu: eta probatu.
Hausiteko: hausteko.
Ei zenduz: omen zenituen.
Gorua: iruteko tresna.
Halan dino: hala dio.
14. **Ha:** hura.
15. **Mea:** minerala.
Hagaz baizin: harekin baizen, baizik.
Ezin lei: ezin liteke.
16. **Egun:** gaur.
Didin: dadin.
17. **Deroesu:** daroiezu, daramaiezu.
Jatezanak: jakezanak, zitzaizkionak.
Jakuzan: zitzaizkigun.
Dila: dezala.
18. **Hagin orria:** hagin hostoa.
Hagina: gure mendietako zuhaitz bat.
Giza eraila: giza eraile, giza hiltzaile.
 Gerran, etsaien esku ez erortzeagatik, hagin hostoaren pozoina hartuta hiltzea nahiago zutenak esan nahi du.
Eban: zuen.
19. **Bizkaiari eskerra:** Bizkaiari eskerrak, esker.
Igaro ezan: igaro, iragan, pasatu ez zen.
Brokela: babesa, defentsa.
Ezpa: bestela.
Errochela: Errochelera. Larroxelara?
20. **Dereste:** deritzote, deitzen diote.
Jakez: zaizkie.
Turkoagaz: turkoarekin.
Dabe: dute.
21. **Bira hagaz:** badira harekin.
Halan ei dinoe: hala omen diote.
22. **Apasto:** ugari.
Babea: baba, alea.
23. **Hatxa:** haitza.
Iregi bage: ireki bage, gabe.
Bazaozke: bazauzke, egongo zara.

- Onestera:** maitatzera, maitasunera.
24. **Ze dasadan:** zeren diodan, esan dezadan.
Bizkaiagaz pleitea: Bizkaiarekin auzitara.
Podoreak: botereak.
Juaterren: joatearren, joateagatik.
Ebilgura: ibilkura, ibilera.
25. **Kutizia:** gutizia, harrapatu nahia.
Jatzu: zaizu.
Jatzun: zaizun. *Zitzaizun* ere izan daiteke.
Elia: multzo edo sail handia.
26. **Dinoan nola:** dion bezala.
Ezan: ez zen.
Baia: baina.
27. **Deusu:** dizu.
Ze zatozan: zeren zetozen, bait zetozen.
Iditera: irekitzera.
28. **Eroateko:** eramateko.
Orana: Oran-era.
Banagaz: banarekin.
29. **Nok eukean sinistu:** nork sinetsiko zuen.
Belaetarik bilostu: beletarik, beletatik biluztu, bela gabe utzi.
Markinako erregearen...: lehenago behartuko dira Markinako erregeaz, ezen ez gu hango tratuaz, gu hango tratuaz baino. Inoiz ere ez, beraz, Markinan ez bait zegoen erregerik.
30. **Eskargea:** eskerga, izugarri handia.
31. **Zezeilgo:** otsaileko.
Erurra: elurra.
Ezan: ez zen.
Eguno: egundaino, inoiz.
Honelango: honelako.
Burdina zein da erurra: burdina elurra bezala, elur hainbat burdina.
32. **Plazentinoa:** Plazentziakoa, Plaentxiarra.
Deusazu: diozu.
- Hak:** hark.
Ezpa lebaz: baizik legatz.
33. **Ideteko:** kentzeko.
Deritxu: deritzu, deritzazu, deitzen dizute.
Zeinatu ta aigara: Aitaren egin eta igaro, iragan. *Bergara, zeinatu eta igara*, dio esaera ironikoak, aitaren egin eta aurrera. Alegia, Bergaran kontuz, zeinatzeko edo aitaren egiteko aina denbora bakarrik egin bertan.
Ezpa itxi bai azala: bestela azala utzi, azala kenduko dizute.
34. **Yat:** zait.
Ze dasadan sobrea: zeren gehiegi diot, gehiegi esaten ari naiz.
Goruntzekoa itxiteko: gainerakoa, gainontzekoa uzteko.
35. **Senipartea:** senitartea, ahaideria. Senidetatsuna edo ahaidegoa ere izan daiteke.
Bada ezagutzea: baizik ohartzea, aitor-tzea.
36. **Badakigu garbatu:** damutu badakigu, damutzen bazaigu.
37. **Ezin daizu:** ezin duzu.
Zaituzan: zaituen.
Jakala: zaiola.
Eztakidizu: ez dakizuke.
Horregaz baliadu: horrekin, horretaz baliatu.
Baia: baina.
Obstinadu: setatu, tematu, burugogortu.
38. **Kejea:** kexua.
Edutea: edukitzea.
Daukazula: eduki dezazula.
Dizula ebiltea: eman diezazula ibiltzea, ibilpidea.

Bertso hauek, euren hizkuntz zailtasunez gainera, hainbat izur daukate, garaiko estilo ironikoa ezagutu ezik, ulertzen zail dena. Horrez gainera, Bizkaia, Gipuzkoa eta Arabako aipuek kontextu politikoaren ezagutza handia eskatzen dute. Argitasun gehiago nahi duenak Joseba Lakarraren aipatu artikulu luzea ikus beza.

GERTU ESPAÑATARRAK

(Euskalerraren Yakintza IV, 141. or., R. M. Azkue)

01. Gertu Españatarrak ez lo egin, gertu gure erreinu maite hau ez daiten hondatu.	04. Esango dautsuedaz egia garbiak edegi dagiezan itsuai begiak.
02. Gizonik galduenak dituguz gaur buru España nahi dabenak betiko zapaldu.	05. Ez uste direala gaurko jaun barriak jauregi zabaletan jaio ta haziak.
03. Adi, Españatarrak adi belarriak entzun nortzuk diraden gure agintariak.	06. Gehienak orain arte arlote jantziak izan dituez lagun ugari zorriak.

01. **Gertu:** prest, erne.
Daiten: dadin.

02. **Dabenak:** dutenak.

04. **Dautsuedaz:** dizkizuet.
Edegi: ireki, zabaldu.

Dagiezan: ditzaten. *Diezazkieten* ere izan daiteke.

06. **Dituez:** dituzte.

Azkuek dio bertso hauek azken karlista gerran asko kantatu zirela. Sorta honek berez luzeagoa izan behar zuela dirudi. Lehen lau koplak gaia prestatzen eta arreta jar erazten eginik, gero esan beharreko egia garbi horiek bi kolpetan ebazten dira, eta hori ez da batere normala. Koplariak hori baino gehiago esateko gogoia eta gaitasuna erakusten du.

Bestalde, Azkuek sei koplatan banatzen du sorta eta hala uzten dut, baina zortziko txikien itxura gehiago daukate, errima bera ere ondo datorrelarik.

BIZKAITAR LINARGIAK

(Bonaparteren mikrofilmeak. Azkue biblioteka - Euskaltzaindia - Bilbo)

Sarrerria:

Ezin dogu estaldu
poza bularrian
Bagilaren hamasei
garren egunian.
Ordu zoragarria
Bizkaiko lurrian
dakuskuna Fernando
begien aurrian.

Zortzikua:

01. Bizkaitar linargiak
jauna ikusirik
pozaren pozez dagoz
erdi zoraturik.
Adurra dariue
gaur ezpanetatik
bedeinkatuten dabe
bihotz bihotzetik.

Pozgarria:

- Ongi etorri
geure jauna
bizitza luze
ta osasuna
opa deutsuez
Bizkaitarrak
zeruraino jasorik
euren dihadarrak.
02. Bere emazte maite
Josefa Amalia
ikustia Bizkaian
da atsegin betia.
Izanik hain handia
da bere honestia
jakituna ta dohe
guztien jaubia.
03. Nekia igarota
ohi da atsegina
hau berau jazoten da
gaur egin egin.
Lihortu bitez bada
leialen malkuak
poztu bene benetan
herri Bizkaikuak.
04. Kataluñan jagirik
malmutz ta gaiztuak
laster agertu ziran
zituen asmuak.
Guzurrezko jantziaz
ondo apaindurik
berbatxu labanakaz
engainau gurarik.

05. Jainkuaren legia
harturik minian
plagiaren asmua
euken bihotzian.
Gura eben Fernando
eretsi tronotik
eta itxi España
betiko galdurik.
06. Baina jaun honek deutsez
bidiak zarratu
ez ditezan ostera
inolaz azartu.
Eraile prestuezen
aurrian jarririk
itxi dituz guztiak
zurtu ta harriturik.
07. Amaitu ziraneko
hango zereginak
heldu ziran Bizkaiko
biralkai jakinak.
Erregututen deutse
datorrela hona
eta bertatik euken
bere bai emona.
08. Bizkaitarren bihotzak
dagoz harroturik
euren jaun ta jaubia
eurakaz eukirik.
Nok sinistu eukian
igazko urtian
zein poz izango ginan
gaurko egunian?

09. Esker mila deutseguz
Fernando Jaunari
bere duni dan Andra
gure laztanari.
Maitetuko dituguz
bizitza guztian
azkeneko arnasa
amaitu artian.
10. Beti Bizkaia leial
bere jaunarentzat
eta izugarria
arrotz geiztuentzat.
Bizkaiko bularretan
gaztelu senduak
aurkituko dituez
zure areriuak.
11. Bizkaitarren bihotzak
zuriak izanik
ezin emon ginaizu
ondasun hobarik.
Jauna, zure aurrian
guztiak jarririk
ez daukagu zer egin
beste eskintzarik.
12. Isuri bihar balitz
odola zugaitik
ez genduke egingo
inok atzerarik.
Zaharrak eta gaztiak
guztiak dagoz prest
preminarik baletor
inoz zoritxarrez.
13. Fernando ta Maria
Josefa Amalia
gure bihotzetako
Señora maitia.
Zeruari deusagu
bai erregutuko
gorde zaiguezala
urte askotako.

- Bagila:** ekaina.
Dakuskuna: ikusten duguna.
01. **Linargiak:** nobleak, aitonsemeak.
Dagoz: daude.
Adurra: lerdea.
Dariue: darie.
Opa deutsuez: desio, nahi dizkizute.
Dihadarrak: deihadarrak, oihuak, zantz-
tzoak.
02. **Da bere honestia:** eta baita, eta ere
honestia. *Honestoa* ren femeninoa.
Dohe: dohai, gaitasun.
03. **Jazoten:** gertatzen.
Egin egin: berbera, pare parekoa.
Egin eginean zatoz: juxtu juxtuan, une
unean zatoz.
Lihortu: lehortu, xukatu.

04. **Jagirik:** jaikirik, altxaturik.
Malmutz: maltzur, amarruti.
Berbatxu: hizño, hiztxo.
Labanakaz: labainekin, irristakorrekin, hots, gozo baina engainagarriekin.
Gurarik: nahiz, nahirik.
05. **Minian:** mihian.
Plagiaren: plagaren, gaiztakeriaren.
Eben: zuten.
Eretsi: jaitsi erazi, kendu.
Itxi: laga, utzi.
06. **Deutsez:** dizkie.
Zarratu: itxi, hertsia.
Ostera: berriz, berriro.
Azartu: ausartu, atrebitu.
Eraile: hiltzaile, erhale.
Prestuez: doilor, zital.
Zurtu: durditu, harritu.
07. **Biralkai:** diputatu.

- Deutse:** die.
Euken: zeukaten.
Bai emona: baietza, baiezkua.
08. **Eurakaz:** eurekin, berekin.
Sinistu eukian: sinistuko zukeen, uste-ko zuen.
09. **Deutseguz:** dizkiegu.
Duni: duin.
10. **Dituez:** dituzte.
11. **Ginaizu:** geinkizu. Geniezakezu.
Hobarik: hoberik.
12. **Premina:** premia, beharrizana.
13. **Deutsagu:** diogu.
Gorde zaiguzala: gorde zaitzagula.
 Baita izan daiteke *gorde zaitzala guri*, guretzat.

Paperak izenburutzat dio: *Vizcai guztiz linargui eta leyalac Don Fernando 7. eta Maria Josefa Amalia bere jaun eta jaubiei baguillaren eta 16, 1828 garren urtian.*

JAUNGOIKUA TA HERRIA

(Bonaparteren mikrofilmeak. Azkue biblioteca - Euskaltzaindia - Bilbo)

Errepika:

Ea bada mutilak
 jagi gogorturik
 fusilak, baionetak
 hartu berbertarik.

Jaungoikua ta Maria
 doguz gure aldetik
 Europa kontra izanik
 ez dogu beldurrik.

01. Hogeta hamabost urte
 diraz iraguak
 agintzen deuskuela
 liberal gaiztuak.
 Astruzia handiagaz
 madarikatuak
 engainau zituezan
 español zintzuak.
02. Judasek saldu eban
 zeruko maisua
 Maroto jeneralak
 Karlos gizaisua.
 Bilaukeria honegaz
 jaso zan tronua
 España guztientzat
 zorigaiztokua.
03. Isabelen gerizan
 baltz infernukuak
 bete dituez ondo
 euren poltsikuak.
 Kendu deuskuez guri
 geldika foruak
 askok hartu ditue
 gradu ta enpliuak.
04. Inoz aspertu ezinik
 dauken egarria
 mutildu dabe ederto
 España herria.
 Geratu erreinu hau
 oh ze lotsaria!
 alkarren jelsiaz
 galduta guztia.
05. Eskerrik baltzanagaz
 oh ze jente fina!
 azkenez bota dabe
 euren erregina.
 Agintari izatia
 dirua, atsegina
 izan da liberalak
 beti zuen grina.
06. Agintari jarri da
 jente itsusia
 Serrano ta Topete
 Prim da familia.
 Honelan bete dabe
 dauken baneria
 orbaindurik galanto
 euren kontzentzia.
07. Ardien narruagaz
 jantziriko otsuak
 izan dira ta dira
 liberal paltsuak.
 Otso honen artian
 ez dira mankuak
 ardi triskantzarako
 gaurko ministruak.
08. Eleiza santiari
 deutsen gorrotuak
 hartu eragin deutsez
 diabruzko asmuak.
 Herbestetu ditue
 Jesusen soldauak
 eta bota lutarras
 mojen konbentuak.

09. Liberalen artian daukaz diabruak arimak galduteko lagun azartuak. Entzun dituz Madrilgo diputau-lekuak dardar eragiteko hizkuntza moduak.
10. Ukatu da Jesusen Jaungoikotasuna ta bardin Mariaren Dontzeilatasuna. Handia da benetan Jaunen ontasuna igaroteko isilik irain hain astuna.
11. Baltzen gaiztotasunak ez dauko neurririk ezin dabez ikusten fededun gizonik. Pekatu handienez aspertu bagarik aldendu gura dabe fedia gugandik.
12. Mespreez dituez honen erreguak Espāñan ez sartzeko Jaungoiko paltsuak. Eregi daiezala –dinue– tenpluak Heretiko, Judegu Jentil da Turkuak.
13. Oraindino badago Espāñan lotsarik ezin igaro leikez gauza honek geldirik. Euskaldunen artian ote da mutilik ala dagoz gizonak oilo bihurturik?
14. Hamar mila aingerugaz ez horrelangorik! Euskaldunen bihotza ez dago oiloturik. Jaki gaitez beraz danok bat eginik liberal harruari jarkiten gogotik.
15. Bai, bai irazartu da lo zegon legoia Espāñan entzuten da orain bere orroia. Alperrik jarri kontra Tirio ta Troia Karlosek jantziko dau errege koroia.
16. Karlos Zazpigarrena geure jaun maitia zure preminan dago euskaldun jentia. Zapaldurik betiko liberal kastia zugaz eukiko dogu bihar dan gutzia.

- Jagi:** jaiki, altxatu.
Doguz: ditugu.
01. **Iraguak:** igaroak, iraganak.
Deuskuela: digutela.
Astruzia: aztikeri, sorginkeri.
Handiagaz: handiz, handiarekin.
Zituezan: zituzten.
02. **Eban:** zuen.
Honegaz: honekin.
03. **Dituez:** dituzte.
Deuskuez: dizkigute.
Geldika: astiro astiro, poliki poliki.
Ditue: dituzte.
Enpliuak: enpleguak, postuak.
04. **Aspertu:** ase, asetu.
Dauken: daukaten.
Mutildu: murriztu, muskildu, lumatu.
Ederto: ederki.
Lotsaria: lotsatzeko motiboa, lotsakizuna.
05. **Baltzanagaz:** beltzenarekin.
Dabe: dute.
06. **Dauken:** daukaten.
Galanto: galanki, ederki.
Baneria: manera, modua.
07. **Honen:** honein, hauen.
Triskantzarako: hondamen, suntsipen, txikiziorako.
08. **Santiari:** *santua*'ren femeninoa.
Deutsen: dioten.
Eragin: erazi.
Deutsez: dizkie.
- Lutarras:** lur-tarras? Horrela bada, lurrean tarras edo tatarrez, herrestan, arrastaka.
09. **Daukaz:** dauzka.
Azartuak: ausartak, kementsuak.
Dardar eragiteko: dardar egin erazteko.
10. **Jaunaen:** Jaunaren.
11. **Ezin dabez ikusten:** badirudi *ezin dabez ikusi* izan behar duela, eta hobeto *ezin dabe ikusi*, ondorengo mugagabearen arabera.
Bagarik: бага, barik, gabe.
Aldendu: urrundtu, desagertu.
12. **Eregi:** eraiki.
Daiezala: ditzatela.
Dinue: diote.
Judegu: judu, judutar.
13. **Leikez:** litezke.
Honek: honeik, hauek.
Dagoz: daude.
14. **Honelangorik:** honelakorik.
Jaki: jaiki, jaiki, altxatu.
Jarkiten: jarkitzera, aurre egin, aurpegi ematera.
15. **Irazartu:** itzartu, atzarri, ernatu, esnatu.
16. **Preminan:** premian, beharrean.
Kastia: kasta, enda, etorki.
Zugaz: zurekin.

Paperak izenburutzat dio: "1874. Neurtiztarien gudua. Saraco bestan. Lehen garhait-saria, makilla, eraman duen cantua BISCALTARRAC egina".

ESPAÑAKO HENBREN KINTIARI
 (“Verso berriac Españolco hembren quintiari jarriac”)

(Bonaparteren mikrofilmeak. Azkue Biblioteka - Euskaltzaindia - Bilbo)

01. Bertso berri batzuek nahi nunkez notatu Españeko neskatxak direla juntatu. Eurek emonguzela laster kunplimentu erregina baldin bada eurekin kontentu.	04. Ordiezkorik ez da ametitzen kintan eurek komendante ta igual kapitan. Ziudade danetan jarriko da listan kantinerua franku euko dabe bistan.
02. Listak zabalduko dira datorren hilian kintako neskatilak nunguak dirian ze ofizio eta zelan bizi dian moda berriak dira geure Españian.	05. Erreginari ein duze presentazinua euren kontura ixteko orain nazinua mudau daitela laster gobernazinua jan baino ez dabelako eiten razinua.
03. Henbren ejerzitua ifini ezkeron naziorik gure kontra ez degu espero. Geuk ein biherko degu kozinan be gero orduen euko degu etxaldia bero.	06. Juntatu daitenian ejerzitu dana juen biher ei dabe erreginagana. Gerrara baino lehenago lehenbiziko lana Madriden nora juen botako du plana.

07. Doña Napolitana neskatxa ederra nonbratu ei dabe ministro de guerra. Harek gobernaukoituz ez bada alperra badago gobiernu on baten bihera.	11. Arrantxoko denporan sarjento ta alferez atakeko denporan igual baperez. Regimentoko buru Doña Mariteres hala gerra irebazten ez deukazu errez.
08. Koartelak dijez orain kolokatzen hasi dira neskatxak behinguan armatzen zirku guztietatik Madridera batzen gero handik hasikoira kanpora zabaltzen.	12. Hamar erregimentu danak henbra hutsak bizkaitar ta arabar hurrengo kiputzak. Aragon eta Mancha eta andaluzak hogeta hamar batailoe daoz granaderutzat.
09. Españolco neskatxen ejerzitu abila Turkiara dijez kontrario bila. Alper jarriko dira bakotxentzat mila harek diran artian ondo dao Madrila.	13. Artileria eta bai kabaileria han izengo da henbrazko barrabankeria. Ikusiko genduke henbrazko gerria nok aditzen harei emon bakotxak beria.
10. Batzuek oinez eta bestiak zaldian bada henbria franku oinguen aldian. Korrirako denporan balegoz Alban bista ona leukie kamino berrian.	14. Hamalau bertso berri henbren gerrienak mundu honetan diran miserablienak. Ezin jarri lezakez euskaraz dienak papelian oten dira ifinten dienak.

01. **Nunkez:** nituzke.
Emonguzela: emongo deutsela, eman-
go diotela.
02. **Zelan:** nola.
03. **Ejerzitua:** armada.
Biherko: beharko.
Be: ere.
Euko: eukiko, ukanen.
04. **Ordiezkorik:** ordezkorik.
Franku: frango, ugari.
Dabe: dute.
05. **Ein duze:** egin deutse, diote.
Ixteko: uzteko.
Mudau: mudatu, aldatu.
Daitela: dadila.
Razinua: errazioa, jan neurria.
06. **Daitenian:** dadinean.
Juen biher ei dabe: joan behar omen
dute.
07. **Nonbratu:** izendatu.
Gobernaukoituz: gobernatuko ditu.
Biherra: beharra, premia.
08. **Dijuez:** doaz.
Zirku: bide, zador.
09. **Alper:** alperrik.
Bakotzentzat: bakoitzarentzat.
Harek: hareik, haiek.
Dao: dago.
10. **Oinguen:** oraingoan.
Balegoz: baleude.
Leukie: lukete.
11. **Baperez:** bat bere ez, bat ere ez.
12. **Daoz:** dagoz, daude.
Granaderutzat: granadariak, *granadak*
izeneko lehergaiak jaurtitzeko eginkizu-
na daukaten soldaduak.
13. **Barrabankeria:** deabrukeria, demonio-
keria.
Gerria: gerra, gerla.
Nok aditzen emon: nork aditzera eman,
nork uler erazi.
Harei: haiei.
14. **Gerrienak:** gerrarenak.
Lezakez: leikez, litezke.
Dienak: direnak, diren denak.
Oten: egoten.
Ifinten: ipintzen, jartzen.

GOROGI

(Cancionero Popular Vasco, 671. or. R. M. Azkue)

01. Gorogi paltsuaren
lehenengo papera
Espainiako soldaduak
baltzeko Nortera.
Bai eta frantsesa bere
Madrilgo kortera
baina ez ditudaz hitzak
konpondu harela.
02. Balentziako suan
ginaden atzera
artzaia denpora hartan
lo izan artera.
Hogeta bi jeneral
joiazan galtzera
zergatik etorri ez zara
harek libratzera?
03. Bostehun boluntario
lehengo egunean
Lekeition sartu diraz
buenamentean.
Mina de bebia, Longa de mi amor
Antsotegi, Campillos
de mi corazón.

01. **Ditudaz:** ditut.
Bere: ere.
Joiazan: zihoazen.
Harek: haiek.
02. **Lo izan artera:** esaldi iluna. Baliteke
artean izatea, hots, lo egon artean, bitar-
tean.
03. **Bebia:** ez dakit zer izan daitekeen.

CANCIONES DE LOS URBANOS

(Karliten lenengo gerrateko bertsoak. A. Zavala. Auspoaren sail nagusia-4. 189-190. or.)

01. En el nombre del Padre
banoa hasiera
a cantar unos versos
erdiak euskeraz.
Siempre con esperanzas
hemen bizi gera
cuándo viene esa gente
Bilbao atakatzera.
02. Tenemos la noticia
batozela nafarrak
tambien los chapel chiquis
eta bizkaitarrak.
Cuando vean esa gente
kainoi ta bonbakaz
los urbanos se ponen
tripetako minakaz.
02. **Batozela:** badatozela, heldu direla.
Bonbakaz: bonbekin.
Urbanos: urbanoak, hirikoak. Urbano edo hiriko hauek liberalek antolatutako soldadu mota bat zirela dio A. Zavalak, armaz horniturik, herriak eta hiriak zaintzeko prest zeudenak. Eta ondoren bertso hauek 1835. urteko ekainaren aurrekoak direla ateratzen du, bertso hauetan ez bait da aipatzen data horretan gertatu zen lehen eraso.
Minakaz: minekin.
03. Poniendo los cañones
Begoña partean
pondrán el parlamento
entregau gaitean.
Si no, de lo contrario
gogortzen badira
los urbanos afligidos
arkituko dira.
04. Las paredes tienen secas
karrerikan gabe
qué sirven las trincheras
ez badagoz fuerte?
Porque al primer cañonazo
horren kastilua
por más fuerte que sea
behera badijua.
04. **Kare:** kisu, latsun.
Ez badagoz: ez badaude.
Horren kastilua: horrein, horien gaztelua.

BIBA TROPA ESPAINOLAK

(Frantzeseko bertsoak (I). A. Zavala. Auspoa 212. 123.127. or. Bertsoak eta doinua Azkueren esku-idatzietatik hartuak dituela dio, zeinak halaber Bizkaiko Ereñon bildu omen zituen)

01. Biba tropa espainolak
biba Bitoria
handikan agertu jaku
guretzat argia.
Hain ekarren espainolak
balore handia
zatitu ta erretzeko
frantzesaz guztia.
02. Lau mila prisioneru
hamar mila hilak
lehenengo entrada
Longaren mutilak.
Geureak bazirean
batzun-batzuk hilak
harek zerura ziran
zirako finak.
03. Kotxe ta karromato
litera ta burdi
Bitorian gelditu da
ondasuna lodi.
Gainera artilleria
bertan dabe itxi
frantzesen erregeentzat
ez da lotsa gitxi.
04. Mina ta Pastorea
Longa hirugarren
Mugartegi jarri da
Bizkaian laugarren.
Haren ejerzituak
ikusitako ezker
ezin leike fuertzarik
frantzesak gehiago.
- Errepika:
- Napoleonen anaia
errege botila
traguak edateko
haura zan mutila.
Ondoren dituela
Longa ta Mina
basoan galdu ei dau
bere espadina.

01. **Jaku:** zaigu.
Ekarren: zekarten.
Haura: hura.
Ei dau: omen du.
Espadina: ezpata mota bat.

02. **Entradea:** sarrera.

• **Batzun-batzuk:** textuak *batzuk-batzuk* dakar, baina *batzun-batzuk* behar du, *batzuren-batzuk* laburtua. Ereñotarrak hala kantatuko zuen.

Harek: hareik, haiek.

03. **Burdi:** gurdi.
Ondasuna lodi: ugari, ondasun asko.
Dabe itxi: dute utzi.
Gitxi: guti.

04. **Ezin leike fuertzarik:** ez dezake bortzarik, indarrik egin.

KONSTITUZINOEKO DAMIARI ZORTZIKUA

(“Marquina, Xemein ta Echevarric, irurac bat, agur deutse eguiten constitucinoeco damiari”)

(Bonaparteren mikrofilmeak. Azkue Biblioteka - Euskaltzaindia - Bilbo. Baita *Baskischen Sprache*, 1967. 69. or. Antropological Publications Oosterhout -Niederlande).

01. Nozbait bihar genduzan
bihotzak askatu
lehengo iluntasunak
pozagaz argitu.
Katigario gogor
hiru urtekua
ez da seinale baga
halan ixtekua.

02. Neure adiskide on
alkarri eutsiak
igaro badituguz
garratz ta gaziak
alkarregaz igaro
daiguzan gozuak
hasi bada iminten
mahai ta basuak.

03. Ez izanik Markinan
boluntariorik
Xemein ta Etxebarrin
lege barrikorik
horregaitik guztiok
gaur umore onik
gagoz ez dogulako
txanbelan usainik.

04. Hemen ikusten dogu
hara hirurok bat
halan alkartuterik
nun ete ta zenbat?
Hirurogetaz lagun
merindadekuak
abade eta fraile
justiziakuak.

05. Banderola gorria
darua Paiazok
ez dakuse hurretik
lehengo mutil baltzok.
Ez da zetan gehiago
munduan eskatu
baldin berau alferrez
agertu bajaku.

06. Lelengo Te Deuna
ostian mezia
soinu egokiagaz
izan da guztia.
San Martingo ermita
ondo entzunian
maiatzaren hogeta
zazpigarrenian.

07. Egun alegria zan
San Martin muruan
mila ta zortzirehun
ogeta hiruan.
Kukuak berak bere
aurtengo soinuan
zerbait biharko zana
esan gura eban.

08. Txupin ta eskopeta
ondo garbituak
guztiak dira hemen
ondo horniduak.
Euren trumoe latzak
gaituz gaur poztuten
Bizkaitarren garaitzak
deuskuz gogoratzen.

09. Bolandera argi ta
gora beherakuak
izarren irudira
polbora asmuak
Markinan egin dira
ez da hau txantxia
guztiok dakigula
fabrika etxia.

10. Bibolin, gitarra ta
flauta gozatsuak
egozan zertxubaita
erdi garratuak.
Aspaldian ez dogu
izan umorerik
ta halan egon dira
luzaro geldirik.

11. Damaren irudian
konstituzinua
ekarri izan dogu
zori gaiztokua.
Aituten emoteko
gure pozkeria
betiko amaitzeko
gurari bizia.
12. Guztia da garbia
olgantza honetan
gauza txarrik ez dala
ezetan nahastetan.
Halan beti bihar da
serbilen artian
nahi dogulako izan
Jaunaren legian.
13. Jana eta edana
guztia ugari
baina zenbat ahal eban
bakotxak igarri.
Ez da albo alboka
inortxu ikusi
zelan olgau bihar dan
hara nun ikasi.
14. Paiazo gizaixua
ez asko edanaz
ezpada neure ustez
berde asko janaz
zertxubait galdu jakun
eubarte orduko
baina atsedean eban
botarik mandako.

15. Horregaik Paiazok
gure damiari
bota eutsan bersua
txito harrigarri.
Ah zital galdukua!
Heuk dona agiri
zelakua al hazan
erdi sorgin hori.
16. Lehen iraguak nekez
orain kantetia
orduak garratz zana
orain olgetia.
Sarri egin genduan
barua nahi ta ez
jan ezin genduala
sabeleko minez.
17. Baita ibili gara
behin barriz igesi
armarik ez geunkanok
mendi eta sasi.
Batian batera ta
bestian bestera
noz bait gazapotuta
zelan ohi zan era.
18. Etorten ziranian
pezeta bikuak
baita bolante eta
boluntariuak
gure kamisatuak
jantzirik soinian
gu hotzak igaroten
mendien gainian.

19. Aurten lino hazia
bihar da ugari
bota erruki baga
giaurik lurrari
baita gorua bere
eragin azarri
ezpada bihar dogu
laster barregarri.
20. Okela samurra ta
ardaua ugari
ez ohi ziran lapurrak
gabian egarri.
Asmauala guztia
pezeta bagarik
oilo eta kapoiak
hartzea dugarik.
21. Txapalangarra bere
mutiltxu samurra
astuak mutiltzeko
ez txito makurra.
Behin heldu bazan bere
dogu ezaguna
triskiladoria zan
bere aita jauna.
22. Iriarte, Soroa
biak ze mutilak!
Esanik dirianok
ginala serbilak.
Odonel hirugarren
gizontxu biguna
ondo txupau euskuen
mamin eta huna.
23. Castañon komandante
Neronen lagunak
erakutsi euskuzan
larriak egunak.
Preso eruan euskun
geure markes jauna
baita bikariua
doktore entzuna.
24. Torrijos jeneralak
bere seinalia
preso eruatia
neure alkatia.
Artzainak salatziak
ixildurik bera
agertu izan euskun
zelan euskun gura.
25. Kartutxo kartutxera
erropa barriak
hemen hartzen zituen
mutiltxu zuriak.
Zenbat honako gauza
ixil ta agiri?
Baltzak etozanian
emon igesari.
26. Hamaika bidar entzun
genduan tragala
zalako gure herria
-zinuen- serbila.
Zenbat bider zemaia
erre ta hiltia?
Edo bai euren bando
armak hartutia.

27. Baina alper alperrik
zemaia guztiak
bardin euren pezeta
sarri eskiniak.
Gurasuen legia
ez dau batek saldu
lehenago zahar ta gazte
bizitzia galdu.
28. Nun ete dira orain
komandante jaunak
guztiok egiteko
pozik esku-munak?
Damuz ezin ginaindez
euren bila hasi
beti dabilzalako
serbilen igesi.
29. Sabelak estututa
ezpanak sikurik
dabilz lironak orain
buruz beheraturik.
Poltsak urritu eta
ez adiskiderik
inok hartu nahi ezta
ezetan lotsarik.
30. Txapalangarrak dauka
orain fortuna
astakuak mutiltzen
zihatx jakitia.
Pastoriak ardiak
ez ditu faltako
baltzak badira bere
udagueneko.
31. Damatxu apaindua
beste kortejuak
probetxu on eginik
lehengo urtekuak
baru egin daiela
Pazkua ostian
azkeneko kostia
laster jo artian.
32. Zuk bere bihar dozu
atsegin saria
izan zarialako
eurak iminia.
Zer emongo ahal jatzun
bazkari ostian
erabagiten dogu
guztien artian.
33. Ondo begiratuta
hara sententzia
aho batezkua da
hau harrigarria!
Tatarraz erabili
azkenian erre
guztiok egiteko
algara ta barre.
34. Honen ostian dogu
gaur limonadia
begira izan ez dadin
belaun-ikaria.
Hotzak eragin leio
asko sentitzaka
atsuak eukiteko
barrez ixiltzaka.

35. Hotz askoren ondoren
ardao garbia
brinduak botateko
txito egokia.
Bakotxak hartuten dau
eskura basua
aho batez esateko
hurrengo bersua.
36. Bizi bedi Fernando
baita Amalia
ainenak eruan dau
liberal damia.
Bizi bedi Egia
Fernando Zabala
Diputazino barri
prestu eta ahala.
37. Orduan dirianok
eskuak emonik
agur egin genduan
geldi ta zutunik.
Adiskide leialak
orain bihar arte
beti biharko dogu
lagun eta maite.
01. **Genduzan:** genituen.
Pozagaz: pozez, pozarekin.
Katigario: gatibutza, morrontza.
Baga: bagarik, barik, gabe.
Istekua: uztekoa.
02. **Daiguzan:** ditzagun.
03. **Gagoz:** gaude.
Txanbelan: subirano baten ganbarazai-
na. Gaitzizen bat dirudi, karlistek libera-
lei edo inguru hartako norbaitzuri eza-
rria.
04. **Hirurogetaz:** hirurogeitik gora.
05. **Paiazok:** arteko norbaiten goitizena.
Baltzok: beltz hauek.
Beltzak: karlistek liberalak izendatzeko
modua.
Dakuse: ikusten dute.
Alferez: armadako gradu bat.
Bajaku: bazaigu.
06. **Ostian:** ostean, ondoren, atzetik.
07. **San Martin muruan:** San Martin
Muruan? Martin Murua Gernikako an-
tzinako misiolari bat izan zen, baina ez
santu egina. Bestalde, textuan *muruan*
hori minuskulaz dator. Muruan edo mu-
rruan agian?
Eban: zuen.
08. **Txupin:** danbada, txupinazoa.
Deuskuz: dizkigu.
09. **Bolandera:** txapligu, etxafero, suziri.
Gora beherakuak: gora eta behera egi-
tekoak, suziriak.
10. **Gozatsuak:** gozamina ematen dutenak,
gozo eta samur sartzen direnak.
Egozan: zeuden.
Zertxubaita: zerbaitxo, pixka bat.
11. **Aituten emoteko:** adierazteko, uler eraz-
teko.

- Gurari:** nahi, desira.
12. **Olgantza:** jolas, olgeta, dibertsio.
Ezetan: ezertan.
Serbilak: karlistei eransten zitzaien goitzen bat dirudi.
13. **Albo alboka:** aldo maldoka, kolokan, zutik egon ezinez.
Olgau: olgatu, jolastu, dibertitu.
14. **Ezpada:** baizik, ordea.
Jakun: zitzaigun.
Eubarte: eguarte, eguerdiarte, eguerdi aurrea.
Mandako: mando txikia. Hemen goitika, oka.
Mandako bota: botaka, goitika egin.
15. **Eutsan:** zion.
Txito: txit, arrunt, guztiz, biziki.
Galdukua: galdua, galdutakoa.
Dona: don, dun.
16. **Iraguak:** igaroak, iraganak, paseak.
Kantetia: kantatzea.
Olgetia: olgeta, olgatzea, jolasa.
17. **Behin barriz:** behin eta berriz.
Geunkanok: geneukanok.
Gazapotuta: gazapo edo untxi bihurtuta, gordean, izkutuan.
Zelan ohi zan era: era edo ohitura zen bezala. Baita izan liteke *nola ohi zen era* edo aukera, segun zer komenentzi edo modu zegoen.
18. **Kamisatxuak:** alkandoratxoak.
19. **Lino:** liho, izen bereko landarearen zuntzez egindako ehuna.
Giaurik: landurik, prestaturik.
Gorua: haria egiteko tresna.
Azarri: patxadaz, egoki.
Ezpada: bestela.
20. **Asmauala guztia:** asmatzen zuten guztia.
Bagarik: barik, gabe.
Dugarik: dohan, dohainik.
21. **Txapalangarra:** inguruko norbaiten goitizena dirudi.
Mutiltzeko: hegaztiak lumatu. Astoak moztu.
Triskiladoria: mozlea, motzailea, moztaila.
22. **Dirianok:** denok.
Txupau: txupatu, xurgatu.
Euskuen: ziguten.
Huna: muina, hezuraren barnekoa.
23. **Neron:** Erromako enperadore krudela.
Euskuzan: zizkigun.
Eruan euskun: eraman zigun.
24. **Zelan euskun gura:** nola maite gintuen.
25. **Honako:** honelako.
Etozanian: zetozenean.
26. **Tragala:** gaztelaniazko *trágala* edo *irents ezak*, *aguanta ezak* ez bada.
Zinuen: zioten, esaten zuten.
Zemaiak: mehatxuak.
Bando: alde.
28. **Esku-munak:** eskuan ematen diren mun edo musuak, errespeto edo erreberentzi gisa.
Damuz: zoritxarrez, lastimaz.
Ginaindez: gintezke.
29. **Sikurik:** lehorrik, idorrik.
Laironak: liberalen beste goitzen bat dirudi.
30. **Zihatz:** zehatz.
Udagueneko: udazkenerako. Artzainak ardirik ez duela faltako, beltzak badira ere, liberalak edo *baltzak* mendian ihesi ibiliko direlako.
31. **Daiela:** dezala.
Kostia: kosta, azken bazterra.
32. **Jatzun:** zaizun.
Bazkari ostian: bazkal ostean, bazkal ondoan.
33. **Tatarraz:** herrestan, arrastaka.

34. **Leio:** leikio, liezaioke.
Sentitzaka: sentitu gabe.
Barrez: irriz.
35. **Brinduak:** topak, brindisak.
36. **Ainenak:** deabruak, parte txarrekoak.
Prestu eta ahala: jator, guren eta ahaltsua.
37. **Zutunik:** zutik, tente.

Bertso sorta honen izena hamaikagarren bertsoak ematen du: *Damiaren irudian konstituzinua*. Horrek esan nahi du konstituzio liburua-
ren azalean edo atarian dama baten irudia aurkezten zela, konstituzioa
erakargarriago egin nahirik. Hurrengo bertso sortan deskribatzen da
zehatzago dama horren itxura. Beraz, konstituzioko dama hau Cadizen
aldarrikatu zen konstituzioa da, foruak mozten zituena.

KONSTITUZINOEKO DAMIAREN ASMUAUAK ZORTZIKUAN

(Baskichen Sprache, 1967. 71. or. Antropological Publications Oosterhout - Niederlande.
Baita Bonaparteren mikrofilmeak. Azkue Biblioteka - Euskaltzaindia - Bilbo)

01. Alperrik dau sagarrak
kolore gorria
usteldurik badauka
barruko hazia.
Laster agertuko da
bere malizia
adi bada euskalduna
ta argi begia.
02. Engainuak ez ohi dau
plazu hain luzerik
askozaz gitxiago
inoz azken onik.
Halan jazoten jaku
gure egunetan
esango dodan legez
zortziko honetan

03. Politika izena
daben damatxua
Cadiztik agertu zan
txito apaindua.
Berba labanak eta
barrez arpegia
barrua euki arren
ez txito garbia.
04. Liburu bat eskuan
urrez estaldua
liberaltxu zaldunen
dau erregalua.
Libertade barri bat
bardintasunagaz
nor gozatuko ez da
liburu honegaz?
05. Frantzia igartu zan
arbola ederrak
eragin bai eutsezan
askori negarrak.
Hara bada bizturik
España barruan
liberalen bitartez
liburu dontsuan.
06. Errege bera bere
guztien mendian
erakutsiten jaku
gaur bere legian.
Guztiok agintari
guztiok nagusi
baina halan ete dan
begira, ikusi.
07. Eskintzari ederra
español maitiak
egin deuskuz ugari
damatxu gaztiak.
Baina liberalentzat
dituz ondasunak
libertade, agintza
nagusitasunak.
08. Eurak dira bakarrik
Españan juezak
alperrik bai ikusi
jentien nahi ezak.
Tragau biharko dala
euren agindua
dogu lairon harruen
lelo ta soinua.
09. Abade gitxi eta
euren gisakuak
arrozturik betiko
lehenge legekuak.
Dotrinatxu eurenak
nahi ez dituenak
izan arren Volterren
ta nahi Rusorenak.
10. Agur beti betiko
monja ta frailiak
malkuak bota arren
jente ta pobriak.
Misinoe barriak
bere legietan
ifini izan ditu
herri handietan.

11. Kinta ta miliziak
lantzian ta sarri
ez deusku euskaldunoi
lan txarra ezarri.
Agur gure foruak
agur noblezia
koldarturik balego
hemengo jentia.
12. Petxu eskabidiak
egunero legez
inoren izerdiaz
aspertu ezinez.
Pantete ta registro
zenbat beste asmo
ez eutsan Barrabasi
goguak emongo.
13. Horra libertadia
diruak kendurik
ez genduan izango
lapurren bildurrik.
Damatxu apainduak
eukan bai tranpia
ez da gitxi jakina
enemigadia.
14. Baina damatxu harro
ta bere laironak
Napoleontar malmutz
ondo ezagunak
lehenago leher egingo
dozue guztiok
guri ezarri baino
zuen buztarriok.
15. Euskaldun garbi sendo
prestu ta nobliak
gorde gura dituez
asaben legiak.
Mutilak horretako
armetara dira
zaharrak bere nahi leuke
gaztiak balira.
16. Jangoikuak nahi eta
agintari onak
euskaldunak ditue
txitoko entzunak.
Egia zaharra dogu
guztien burua
Quesada hurrengua
guztiz jakintsua.
17. Don Fernando Zabala
brigadier jaunak
irabazirik daukaz
gure esker onak.
Gorostidi laguna
txitoko firmia
Francho guztiz sendua
baita Barrutia.
18. Katalan ta Naparrak
baita Arabarrak
dituguz zorionez
beti geuretarrak.
Beste probintzietan
gure bando asko
egunik egunera
dozuz ikusiko.

19. Alperrik Gipuzkuan
pezeta bikuak
Bilbon barriz bolante
boluntariuak.
Kamisa hutsian duaz
igesi gaisuak
urten arren etxetik
txitoko majuak.
20. Armak lepotik bota
ortozik igesi
ez zenduzan lehenguan
Mungian ikusi?
Mutil urten barriak
badituez goitzen
zer da ikustekua
badira ohituten?
21. Ai liberal tristiak!
Egin dau zuenak
laster dozuz ikusi
betiko azkenak.
Laironak lutuz dagoz
damia geisorik
ez dago osatzeko
inon medikurik.
22. Prestau egizu laster
bere enterrua
egin bere daiala
gaur testamentua.
Zuzen zuzen juatzu
zuei herentzia
guzur enbusterien
poltsa ugaria.
23. Baina beragaz nahaste
lurpetu bihozu
ta hau benetan dana
sinistu egizu.
Guk egingo deutsuguz
onra alegriak
ijui eta txalo
pozezko barriak.
24. Agur bada betiko
liberal harruak
agur lairon ta dama
agoniak. *agoniak*
Cadiztik urten eta
bihurtu bertara
zuen hazur ustelok
han hobitutera.

01. **Adi:** zuhur, erne.
02. **Plazu:** epe.
Jazoten jaku: gertatzen zaigu.
Legez: bezala.
03. **Daben:** duen.
Txito: txit, oso, arrunt, guztiz.
Berba labanak: hitz labainak, limurko-
rrak, engainagarriak.
Barrez: irriz.
04. **Bardintasunagaz:** berdintasunarekin.
Honegaz: honekin.
05. **Eutsezan:** zizkien.
Dontsuan: santuan, bedeinkatuan.
06. **Mendian:** menpean, azpian.
Jaku: zaigu.
07. **Deuskuz:** dizkigu.
Agintza: aginte.

08. **Juezak:** jujeak, epaileak.
Tragau: irentsi.
Lairon, laironak: liberalen goitizena.
Deusku: digu.
Lelo: errepikatzen den doinua edo esa-
na.
09. **Volter:** Voltaire.
Ruso: Rousseau.
11. **Lantzian:** lantzean, noiz behinka, noizik
behin.
12. **Petxu:** petxa, zerga.
Aspertu: ase, asetu.
Pantete: ez dakit zer den, *patente ez*
bada.
Eutsan: zion.
13. **Eukan:** zeukan.
Enemigadia: *Enemigadua* ren femeni-
noa. Etsaia, arerioa.
14. **Malmutz:** maltzur, azpikari.
15. **Dituez:** dituzte.
Nahi leuke: nahi leukie, lukete.
16. **Ditue:** dituzte.
Txitoko entzunak: oso, arrunt ospe-
tsuak, famatuak.
17. **Daukaz:** dauzka.
Txitoko firmia: txit, arras, biziki irmoa,
tinkoa.
18. **Egunik egunera:** egunetik egunera,
egunez egun.
Gure bando: gure alde, aldeko.
Dozuz: dituzu.
20. **Lepotik:** bizkarretik.
Ortozik: oinutsik.
Zenduzan: zenituen.
Badituez goitzen: badituzte garaitzen,
menperatzen.
Ohituten: ohitzen. Esan nahi du ezen
mutil irten berriek, hasi berriek, hala
menperatzen badituzte, zer ikusiko ote
den, ohitzen edo benetan ikasten dute-
nean.
21. **Dozuz:** dituzue.
Dagoz: daude.
Osatzeko: sendatzeko.
22. **Prestau:** prestatu, atondu, prest jarri.
Enterrua: lurperatzea, ehorzketa.
Bere daiala: ere, baita dezala.
Juatzu: doakizu, doakizue.
Guzur enbusterien: gezur eta amarruke-
rien.
23. **Beragaz nahaste:** berarekin nahastean,
batera.
Bihozu: behar dozu.
Egizu: ezazu.
Deutsuguz: dizkizugu.
Ijui: irrintzi, zantzo.
Barriak: barreak, irriak.
24. **Bihurtu:** itzuli.
Hobitutera: hobiratzer, hilobiratzer,
ehorztera.

AMA DONTZEILIARI ZORTZIKUA

(Baskischen Sprache, 1967. 73. or. Antropological Publications Oosterhout - Niederlande.
Baita Bonaparteren mikrofilmeak. Azkue Biblioteka - Euskaltzaindia - Bilbo)

01. Oraindik bizi zala munduan Maria zeruen erregina egiaz garbia Españan hartu eban bere jartokia Jesusen Ama zanak oh, zer miraria!	04. Agindu izan deutsu bere anparua zaitualako -dino- herri maitatua. Oh Israel ederra benetan garbia! zuretzat izan dozu bai tenplu bizia.
02. Pilar baten ganian herri jakinian edertasunen ama agertu zanian ainguruak begira dakustaz zurturik zeruak eurak bere guztiz harriturik.	05. Españolen bihotzak pozez zoraturik dontzeila ta amari dagoz eskinirik. Bere anparupian ez dauke bildurrik guztiak dira sendo inor ez koldarrik.
03. España dohatsua zeren jaube zara? Begira nahi dabena edozein aldera ez entzun ta ez ikusi inoz da oraindik ez dau gura aldendu Mariak zugandik.	06. Españolen izenik ez jake emoten bandera okerretan diranei sartuten. Honek iges eginik amaren mendetik kendu bitez betiko begien aurretik.

07. Luziferrek bai deusku guri enbidia ikusirik patrona Españan Maria. Bere diszipuluak dauke egarria ezin dabe iruntsi gure poz bizia.	11. Alperrik liberalak Luzifer nagusi laster dira txanbelan barriro ikusi. Norako ete diran itaunen alkarri dabiltz aspalditxuan jaken lez igarri.
08. Luziferrek nahi eban España beretu patroa ta nagusi betiko gelditu. Horretarako bada bere eskiniak egin deuskuez sarri liberal barriak.	12. Luziferrek bai dituz lekuak zabalak bilatu ez daiezan Español serbilak. Bildur naz ete diran beragaz sartuko zulo izugarrian sekula betiko.
09. Uste eben guztiak tontuak bilatu azpian hartu eta betiko sakatu. Eleixa eta kanpo guztian agindu ez eben horregaitik hain gitxi eskatu.	13. Españolen bihotzak izanik nobliak ez deutsez inoz opa halako kaltiak. Arieriuei bere dakie parkatzen eurak gaitik Amari ondo erregutzen.
10. Harrotasunak ez dau inun neurrik ezta agindu nahiak ezetan mugarik. Hagaitik liberalak guztia gurarik dakuskuz gaur igesi España itxirik.	14. Horregatik bihar dau Españak garbitu hatarako juezak erreinuak ditu. Euren eskuan dago zuzen justizia guk bata bestiari parkatu guztia.

15. Juez jaunak dakie
traidore paltsuak
eraso dituela
askoren malkuak.
Ahaleginez dabela
errege zematu
Eleixako fedia
gugandik aldendu.
16. Euren jakituriak
ez dau ez estali
zelan liberaltxuak
jakuzan ibili.
Gauzarik santuenei
burla egitia
izan dala askoren
oraingo modia.
17. Garizuma santuan
dantza zoruetan
ez dira Pazkuetan
heldu konpesetan.
Gisa honetan dua
enparau guztia
gehiago esateko
bihar da astia.
18. Lagun zakiguz beti
Birjina Maria
esker emoten dozu
España guztia.
Zuganik hartu dogu
orain biktoria
gura deusugu emon
ahal dogun gloria.
19. Baina oraindik bere
gatortzuz gu eske
katigu dagolako
Fernando errege.
Gure bihotzak dabe
txito bera maite
beragaz bada arren
errukitu zaite.
20. Lehen bere han egon zan
kautibo Frantzian
baina zure mesedez
ondo etorri zan.
Ezpata ta koroia
egun garratzetan
itxi izan eutsuzan
zure eskuetan.
21. Halan gorde zeuntsazan
etorri artian
Atotxako Eleixa
ondo entzunian.
Bihurreran eskini
eutsun erreinua
zaukazalako beti
amatzat hartua.
22. Alperrik liberalak
guzurrak ugari
bere kontra ditue
Españan ezarri.
Gure amodiua
hotzitu gurarik
ibili jakuzana
ez dago dudarik.

23. Josefa Amalia
bere esposia
erregina garbi ta
birtuten loria.
Nahibagez geisoturik
katigarian
dago gau ta egunaz
malko eriuian.
24. Españak ikusirik
gaur eskandaluak
emoten dituenak
liberal galduak
bihotzumilduagaz
deutsu eskatuten
inok egia dana
ez dau ukatuten.
25. Gure amodiua
hain dauke bizia
senar eta emazte
euren egarria.
Gugaz bizi guria
Amaren mendian
zauritzen dituana
bien bihotzian.
26. Eskubide guztien
jaubia izanik
egizu bada, Ama
negarrez entzunik
alkartu gaitezala
errege jaunagaz
ta bizi zure nahian
bihotz garbiakaz.
- ∞
01. **Eban:** zuen.
Jartokia: aulkia, eserlekua.
02. **Pilar:** pilare, harroin, zutabe.
Dakustaz: ikusten ditut.
Zurturik: harriturik, txunditurik.
Dabenak: dutenak.
Aldendu: urrundu, desagertu.
04. **Deutsu:** dizu.
Anparua: babesu, magalpea.
Dino: dio, esaten du.
05. **Dagoz:** daude.
Dauke: daukate.
06. **Jake:** zaie.
Honek: honeik, hauek.
Mendetik: menpetik, azpitik.
07. **Deusku:** digu.
Enbidia: ondamura, bekaitza.
Patrona: ugazabandre, zaindari.
08. **Patroe:** ugazaba, nagusi, zaindari.
Eskiniak: eskaintzak.
Deuskuez: dizkigute.
Sarri: sarritan, maiz.
09. **Eben:** zuten.
Sakatu: bultzatu, sorkatu.
10. **Ezetan:** ezertan, deusetan.
Gurarik: nahirik.
Dakuskuz: ikusten ditugu.
Itxirik: utzirik.
11. **Txanbelan:** subirano baten ganbarazai-
na. Hemen liberalen goituzen bat dirudi.
Ete: ote.
Itaunen: itaun egiten, itaunka, galdezka.
Jaken lez: zaienez, zaien bezala.
12. **Daiezan:** ditzaten.
Beragaz: berarekin.
13. **Deutsez:** dizkiete.

- Areriuerei bere:** etsaiei ere, izterbegiei ere.
Dakie: dakite.
14. **Hatarako:** hartarako.
Juezak: jujeak, epaileak.
15. **Eraso:** atera, eragin, isur erazi.
Dabela: dutela.
Zematu: mehatxu egin, mehatxatu.
16. **Zelan:** nola.
Jakuzan: zaizkigun.
17. **Konpesetan:** konfesatzen, konfesatze-ra.
Enparau: gainerako, gainontzeko, beste guztia.
18. **Zakiguz:** zakizkigu.
Esker emoten dozu: eskerrak ematen daukazu.
Deutsugu: dizugu.
19. **Gatortzuz:** gatozkizu.
Katigu: atxilo, menpeko.
Txito: txit, arras, guztiz.
Beragaz: berarekin.
20. **Lehen bere:** lehen ere.
Itxi: laga, utzi.
Eutsuzan: zizkizun.
21. **Halan:** hala.
Zeuntsazan: zenizkion.
Ondo entzunian: entzute, fama handikoan, ospetsuan.
Bihurreran: itzuleran, berriz etortzean.
Eutsun: zizun.
Zaukazalako: zauzkalako.
22. **Ditue:** dituzte.
Hotzitu gurarik: hoztu nahirik.
Jakuzana: zaizkiguna, zaizkigula.
23. **Nahibagez:** nahigabez, atsekabez, saminez.
Katigariuan: gatibutzan, atxilotua.
Eriuan: erioan, jarioan, malkoak erioten, isurtzen.
24. **Dituenak:** dituztenak.
Deutsu: dizu.
Dana: dela.
25. **Dauke:** daukate.
Gugaz: gurekin.
Guria: gura, nahia.
Mendian: menpean, azpian.
Zauritzen dituana: amaren mendean gurekin bizi nahia da zauritzen dituena bien bihotzean.
26. **Garbiakaz:** garbiekin.

Xabier Altzibarrek, bere *Bizkaierazko Idazle Klasikoak* liburuan, Konstituzioko damiaren eta Ama dontzeiliaren bertsook Jose Antonio Mogelenak ez ote diren defenditzen du. Hori oso litekeena izanik ere, oraingoz izengabeetan uztea erabaki dut.

RODAS ETA AZNAR (1896)

(*Rodas eta Aznar. Ondarruako bertso berriak. 1896. Agustin Zubikaraik utzitako karpeta bateko bertsopaper solte bat*)

01. Mila zortzirehun laroitamar da seigarreneko urtian dibertsio bat paratu nahi det gazte guztien artian. Botaziuak euki ditugu Ondarruako partian nahi dutenikan ez dute egin arrantzalien artian.
02. Hamaika bada ate ondora botuen bila etorri oponiuak guri kenduta bueltatziarren Aznarri. Horrelakorik egiterikan ez zan tokatzen Rodasi finak zein diran herri honetan aurten ditugu ikusi.
03. Gizon bateri botuengatik agindu batel berria kafian bertan hartu zioten bela berrien neurria. Suskriziuan batzen hasi ta gelditu dira erdira Pio horrekin pasatu dute izugarrizko feria.
04. Domeka horretan diru eskeintzen hoiek hor ziraden hasi Matias horrek zertan zebiltzan laister zituan ikusi. Albora juañ zan hitz egin nahita horri ez zioten utzi herritik horla bialtzerikan horrek ez zuan merezi.
05. Egun horretan begien bistan askok ikusitakua gizon bateri nola eskeintzen hasi ziraden dirua. Aurrerakorik zabaldu zuten kalietara bandua ordenarikan ez zala izango eskeintzerikan dirua.
06. Zuek bertsuak paratutzeko Aznar zala Bizkainua seguru asko badakigu guk dala hori Kastillanua. Orain lau urte Rodas daukagu mesede egindakua marinelari tokatutzen zan jaun horrentzako botua.

07. Hainbeste urtian egondu gera moila batzuen eskian esan bezela logratu eta hor ari dira lanian. Rodas jaunaren erregalua hor dakagu hondarrian gizon batzuek hori saltzeko dabilta beste aldian
08. Txaketa beltza alkondara plantxa zigarro puro ta guzi gizon eder bat baporengana juaten zuten ikusi. Rodas jaunarena zala aditu ta hasi omen zan igesi Kafe batera sartu omen zan bolandera eta guzi.
09. Foral batzuek amorratutzen Otxana ziraden hasi faltso batzuek parte emanda hau ere degu ikusi. Kulparik gabe ez genduela juezak zuen ikasi berak hartu ta eramatia hoiek bai dute merezi.
10. Zer izaten dan badakigu guk diputadu egitia adituekin entera zaite kontra zeraten jentia. Handiagua dana badakit Bizkaiko senadoria gizonarentzat ondrik onena mantxarrik gabe jartzia.
11. Bilbo aldian irabazi du tranparik gabe legian ez gera asko ikaratuko kantatzen zuen aurrian. Maketo asko jarriagaitik Aznarrek bere guardian Martinez Rodas paratu dute senadoretzat kortian.
12. Gizon batzuek ibiltzen dira bide askotxo pasatzen beste batzuek egoten dira burutik ondo pentsatzen. Bilbo horretan erreza ez zan senadoretza logratzen Rodas nagusi jarriko zanik ez zuten hoiek pentsatzen.
13. Gizon handia egiteko ere diruak beti balio Rodas horrekin horregatikan izaten ginan gu fio. Lehen daduzkan graduak ere orain gora zainzka io nahi ezagatik Aznarri ere berak aginduko dio.
14. Hamalau bertso jarri ditugu oso onradamentian gauza txarrikan esan gaberik tokatutzen dan legian. Aznar horrekin konpondu zaite zuek nahi dezun legian gu Rodasekin egongo gera beti bezela firmian.

02. **Oponiua:** opinioa, eritzi politikoa.
Buelatziarren: bihurtzeagatik, itzultzeagatik.
03. **Batel:** ontzi, txalupa.
Kafian: kafetegian. Pio eta beherago agertzen diren Matias eta Otxana orduko Ondarrutar batzuk.
04. **Domeka:** igande.
Horla: horrela.
05. **Aurrerakorik:** aurreragotik, lehenago.
07. **Moila:** kaia.
Logratu: lortu, eskuratu.
Hondarrian: hondarrean, hondartzan, harean.
08. **Bapore:** motoredun untzia.
Bolandera: txapligu, etxafero, suziri.
09. **Juezak:** jujeak, epaileak.
10. **Mantxarrik:** orbainik, zikinik, lohirik.
Adituak: dakitenak, jakitunak.
Enteratu: zerbaiten berri jakin, jabetu.
11. **Paratu:** ipini, ezarri.
13. **Fio izan:** fidatu.
14. **Onradamentian:** onratuki, zintzoki.
Firmian: tinko, irmo.

Bertso hauek, bertso gisa, ez dira noski zehatzegiak, baina hauteskunde batzuen giroa ederki adierazten dute. Bestalde Ondarroan, bertso-tarako euskalkitzat, gipuzkera hartzeko joera aspaldikoa dela argi uzten dute.

KIRIKIÑO HILTZEAN

(Doinu zaharren inguruan, 63. or. U. E. U. Luzia Arteaga. Amaia Agirre, Juan Mari Beltran... hamaika partaideren arteko lana)

01. Bihotz handiko gudalburuak zintzo baino zintzo lanian alde danetan beti kementsu jarraitu ondorenian. Gazteri sendoz inguraturik dago alderdi onian Ahalguztidunak besarkaturik jarri dau atsedenan.
02. Hor dau hainbeste maite genduen Kirikiñoren gorpua aitarene seme zintzorik bazan zintzoenatarikua. Euskera eta uzurtza aldeko langile nagia bakua San Frantziskoren jantzi latzagaz deun baten irudikua.

03. Hil zarela ta zotinka gagoz
zure adiskide guztiak
hil zarela? Lo zagoz ba ta!
Lo dagoz zure begiak.
Hilda gero be bizi antzian
zeukaz Jaungoiko handiak
zintzoa izaten ikasi daien
zugandik Euskal Herriak.

04. Deunen bizitza egin zuen ta
heriotza be deunena
zure bakezko lo gozo hau da
ezaugarrik onena.
Aita goikoak neke saritzat
emotsun sari gorena
zure gomuta beti izango da
gugan iraungo dabena.

01. **Zintzo baino zintzo:** esakera honek
zintzo baino zintzoago izan behar du, edo
bestela, probableena denez, *zintzo be zin-*
tzo (guztiz zintzo, zintzo baino zintzoago)
izango da, hau bait da esakera naturala
eta neurrian ondo datorrena. *Zintzo baino*
zintzoago ere esakera naturala da, baina
luzeegia neurritz, eta *zintzo baino zintzo*
gisa laburturik, oker esana eta hala ere ez
da neurrian sartzen.
Ahalguztidunak: textuak *Ahalguzti De-*
unak dakar, baina bistan da bestea behar
duela.

02. **Dau:** dago.
Gorpua: hilotza.
Uzkurtza: erlijioa.
Nagi bakua: nagitasun, alperkeri gabea.
San Frantziskoren jantzi latzagaz: San
Frantziskoren soineko latzarekin. Hilo-
tza Frantziskotar jaztea ohitura zen.
Deun: santu, saildu.

05. Nahigabeturik gagozan arren
zu barik gelditutiaz
poztutzen gara zeugana laster
helduko garean ustiaz.
Artian zintzo jarri ezkerro
geure biharko guztiak
egun baten argi egingo deusku
betiko zorun eguzkiak.

03. **Zotinka:** asperenka, arnasgoraka.
Gagoz: gaude.
Lo zagoz ba ta!: lo zaude ordea, lo zaude
barren!
Dagoz: daude.
Gero be: gero ere.
Bizi antzian: bizirik bezala, bizien itxu-
ran.
Zeukaz: zaukaz, zauzka.
Daien: dezan.

04. **Emotsun:** emon deutsun, eman dizun.
Gomuta: oroitzapena, gogorapena.
Dabena: duena.

05. **Gagozan:** gauden.
Barik: gabe.
Gelditutiaz: gelditzeaz, geratzearekin.
Garean ustiaz: garen ustearrekin.
Artian: artean, bitartean.
Deusku: digu.
Zorun: textuak *zerun* dakar, baina *zorun*
behar du, *zorion*.

Bosgarren bertsoak nahiko aldrebestua dirudi, neurritz eta zenbait
esakeraz. *Geure biharko guztiak*, adibidez, zer izan daitekeen antzemate-
rik ez dago. Bertso hau honela berregingo nuke:

Nahigabeturik gaukazan arren
zu barik gelditutiaz
poztutzen gaitu zeugana laster
helduko garen ustiak.

Artian zintzo jarri ezkerro
geure bitarte guztiak
egun batean argi egingo
deusku zorun eguzkiak.

ARANA GOIRIREN HERIOTZA

(Aurreko bera, 66 or.)

01. Adinik guztiz ederrenian
hogeta hamazortzigarren
urtian hil zan Sukarrietan
Euskadi askatutiarren.
Nor dala baina holan hil zana?
Aita Sabin Euskotarren
irakaslia, etsai guztiak
jarten zirala pozarren.

02. Hamaika urte gaur dira bete
guztiok gomutau gaizan
Euskadirentzat ez dala behintzat
egun baltzagorik izan
beren semerik argitsuena
eta zintzoa benetan
heriotzako kodainiak jo
ebala Sukarrietan.

03. Haren gorpua hilotziturik
ebela lurreratuten
itxirik bere ama Euskadi
negar saminez urtuten.
Baita Euskotar jeltzale zurtzat
giniela geratuten
gomuta horrek geruau gehiau
ginuzala nahigabetzen.

04. Bera zan eusko abertzaletan
irakaslari zuzena
ta Euskadiren gatzak hain ondo
ezagutu zituena.
Baita berberau ezaututeko
zeru biderik onena
berak iratzi eban hain ondo
alderdi euskotarrena.

05. Alperrekua izan ete da hain gogoz egin ebana? Ez ete dau ba zorigaitzotik atara aberri laztana aldatuteko, berjaristeko bizikera berberana? Ama betiko izango ete da guretzat pasatu dana?
06. Adiskidiak asko eukoza eta galdu zitun berez diruak urtu, galdu osasuna bizia emon Jel alde. Danak alperrik ein ete dauz ba etsaiak uste daben lez? Ez, alperrik ez, on egin danak Jaunan sariak ohi dabez.
07. Aberriaren berbizkundia izaten hasi ta orduan Jaunak esautsan Sabini: erdu jartzera neure onduan. Egia da ta eusko zintzuok tamal handia genduan hain gazte zala egin biharra beti betiko eruan.
08. Baina nork daki nahitaezkua bazan bere heriotzia heriotzatik haratuteko gure aberri maitia? Aberri alde opa eutsan lez beren izate guztia egun hartantxe beteko jakon izentauriko epaia.
09. Gizonen alde Korkostegian Jesus kurutzian hil zan Euskadin alde haren antzera Sabin be Sukarrietan. Aberri alde opa eutsona bere ludiko bizitzan azilaren hogeta bostian Jaunari ordaindu eutsan.
10. Atsekabiak gure ahalmenak ipini dauskuz lotuta ama Euskadi daukaguleko motzen azpian galduta. Seme ustelak barriz lo dagoz ezagueria galduta ta orain zeinek itzartuko dauz irakaslia hil da-ta?
11. Baina hiloge buruan dauku gotzon bat geure pozgarri gardentasunez hain adoretu aberriaren zaindari. Itsukun guztiz handiaz dino heldurik ikurrinari Sabin hil dala baina Jel alde jarraituteko berari.
12. Ikusten doguz euskotar oste handiak bertan batzaurik ta kurutzadun Jel ikurrinak gotzonagandik harturik. Hain adoretu doaz aurrera negar guztiak itxirik itsukunak bultz eginda zuzen maitetasunez beterik.

13. Baita badaukuz Jel ikurrinak jasorik mendi gainean belaunikotu direla danak kurutze deunen aurrian. Oto eginda lau haizetara zutik jarri dabenian didar ein dabe Gora Euskadi osperik haundienian.
14. Didar honeri erantzun deutse hatx, erreka, arro ta ibai mendi, erreka, iturritxuak ta beste gehiagok be bai. Gora Jaungoiko ta Lagi Zaharrak didar egin dabe alai aberriaren berbizkundia lehenbaitlehen dabelako nahi.
15. Eusko gaztedi zintzua berriz Euskadi askatuteagatik gau eta egun lanian dabiz hori edozeinek daki. Arana Goirik itxartu zitun eusko semiak lotatik aberriaren berbizkundia dator bere heriotzatik.
- ∞
01. **Hogeta hamazortzigarren urtian:** adin horrekin hil zen Sabino Arana 1903. urtean.
Holan: horrela, honela.
Pozarren: poz pozik, biziki pozik.
02. **Gomutau gaizan:** gomutatu, oroitu, gogoratu gaitzen.
Beren: beraren, bere.
Kodainiak: kodainak, segak.
Ebala: zuela.
03. **Gorpua:** gorputz hila, hilotza.
Hilotzitu: hilotzu.
Ebela: zutela.
Itxirik: utzirik.
Zurtzat: zurtz gisa, umezurtz.
Giniela: ginela.
Gomuta: gogorapen, oroitzapen.
Geruau gehiau: gero eta gehiago.
Ginuzala: gintuela.
04. **Gatzak:** gaitzak, makurrak.
Ezaututeko: ezagutzeko.
Iratzi eban: idatzi zuen.
05. **Berjaristeko:** berriz jaristeko, lortzeko, erdiesteko.
Bizikera berberana: berberaren, berbere biziera, bizimoldea.
06. **Eukoza:** zeuzkan.
Jel alde: Jelen alde, Jaungoikoa eta Lagi zaharraren alde.
Ein ete dauz: egin ote ditu.
Uste daben lez: uste duten bezala.
Jaunan sariak ohi dabez: Jaunaren sariak ukan ohi dituzte.
07. **Berbizkundia:** berpiztea, pizkundera.
Esautsan: esan zion.
Erdu: zatoz, etor zaitez.
Jartzera: esertzera, jezartzera.
Eruan: eraman.

08. **Haratuteko:** harago eramateko, apartatzeko.
Opa eutsan lez: opatu zionez, eskaini zionez gero.
Beren: beraren, bere.
Jakon: zitzaion.
Izentauriko: izendaturiko, erabakitako.
09. **Korkostegian:** Koskotegian, Burezurtegian, Kalbarioan.
Euskadin alde: Euskadiren alde.
Be: ere.
Opa eutsona: eskaini ziona.
Ludi: lur, mundu.
Azilaren: azaroaren.
Eutsan: zion.
10. **Dauskuz:** dizkigu.
Motzen: belarrimotzen. Kanpotarrak izendatzeko irain-hitza.
Dagoz: daude.
Ezagueria: ezaguera, ezagumena, zentzuna.
Itzartuko dauz: ernatuko, esnatuko ditu.
11. **Hiloge:** hilohe, hilkutxa, zerraldo.
Dauku: daukagu.
Gotzon: aingeru.
Itsukun: itsumen edo itsutasun? Bero-tasun? Hurrengo bertsoan ere agertzen den hitz honi ez diot antzik hartzen.
Handiaz: handiz, handiarekin.
12. **Doguz:** ditugu.
Oste: talde, multzo, jendetza.
Batzaurik: baturik.
Itxirik: utzirik.
13. **Badaukuz:** badauzkagu.
Didar ein dabe: deihadar, oihi egin dute.
14. **Deutse:** diote.
Hatx: haitz.
Erreka: hitz hau bi aldiz hain jarraian ez da normala.
Be bai: ere bai.
15. **Dabiz:** dabilta.
Itxartu: atzartu, ernatu, esnatu.

Bertso sorta hau zenbait gauzatan orraztu egin dut, zentzu gabeko pasarteak ageri bait ziren. Esaterako, bosgarrenaren azkena: *ama betiko izango ete da ba guk pasau izaten zerana*. Seigarrenaren azkena: *on egin dala Jaunak sariak ohi dabez*. Zazpigarrenaren hirugarren puntuan: *tamal errua genduan*. Zortzigarrenaren bigarrenaren: *akaturteko gure aberri maitia*. Beheratxoago: *bete bai jakun*. Etab. Horiek ez daukate zentzurik. Argi dago pasarte asko deformaturik daudela. Bertso hauen estiloa Luzia Arteagaren oroimenean ez zen nonbait naturalegi kokatzen. Dena dela, estilo herritarrean ere, eta hain sorta luzean, honelako akatsak eta gehiako ere normalak izan ohi dira.

Bertso hauek 1914. urtekoak dira, bigarren bertsoan dionetik: *hamaika urte gaur dira bete*. Sabino Arana 1903an hil zen. Garaiko neologismoak eta esakera bortxatu samarrak barkatuz gero, sorta indartsua eta ondo eramana da noski.

KINTOTIK SEPTIMORARTE

(Ondarroako Kepa Arrizabalagak eskuz idatzitako papera. Bere aitak eta bestek lagunartean kantatzen omen zituzten eta berak behin papereratu, bestela galduko zirela pentsaturik)

01. Bazterrak nastutzen
hor dabilzate
Kintotik hasita
Septimorarte.
Buru gogorrekuak
zertan zabilzate
herrira ekartzen
hainbeste kalte?
- Izer egingo ezta
bazterrak nastu
Karlosen partiduak
gauza onik eztu.
02. Auan harturikan
relijuiua
gaizki egiteko
intentziua.
Hori da erakutsi
daben leziua
beste gauzarik ez da
traiziua.
- Engainatu dituzte
fraile ta apaizak
horra zertako diran
Karlosen gauzak.
03. Apaizen kalian
dute kuartela
ezin konsegitu
inun bestela.
Andaluzaren gisa
mingaina azkarrak
garaituko dituzte
hoien indarrak.
- Pezeta bat egunero
eta erropak
merke bilatzen ditu
Karlosek tropak.
04. Ez da basta guri
kantak jartzia
eta Doña Blancak
barrez leitzia.
Errespeto pixka bat
hoba da hartzia
autan ibili gabe
gezur ta saltsia.
- Guzurretan jarritzen
guri bertsuak
karlistak beti izan
dira faltsuak.

05. Kantak jarri eta
firmarikan ez
ia gizon txarrak
diran edo ez.
Guk hori jartzen degu
legez eta bidez
ez zuek bezelaxe
ipini ta iges.

Orain arte bertsuak
dituk ikusi
paperetan jarriak
firma eta guzi.

06. Ez dakit noraino
diraden sartu
burubide onak
ohi dituzte hartu.
Euren aita Karloskin
honenbeste lantu
errege baino hoba da
jarri Aita Santu.

Koroi Española
Don Karlosentzat
handiegia da
iruditzen zat.

01. **Kintotik hasi eta Septimorarte:** Karlos
Bosgarrenetik Zazpigarrenerarte.
Izer: ezer, deus.

02. **Auan:** ahoan.
Daben: duten.

03. **Konsegitu:** lortu, erdietsi.
Azkarrak... indarrak: eskuizkribuak
azkarra... indarra dakar, baina pluralean
behar dutela dirudi.
Garaitu: gaingitu, menperatu.
Karlosek: paperak *Karlosen* dakar.

04. **Basta:** aski, nahikoa.
Parrez leitzia: irriz irakurtzea.
Hoba: hobe.
Autan: ahotan, mihian.

05. **Firma:** izenpe, sinadura.

06. **Burubide:** asmo, egiteko.
Lantu: auhen, erosta, deitore.
Zat: paperak *zait* jartzen du.

Bertso hauek, nabari denez, egitura berezia daukate. Baita doinua ere, Kepa Arrizabalagak kantatu zidana, bere aitari ikasia. Neurri guztiz zehatza eta uniforme ematen ez duten arren, zortzikoaren lehen bi puntuak sei-bost silabakoak eta hurrengo biak zazpi-seikoak direla esan daiteke. Eta errepika diruditenak, baina beti letra ezberdina daramatenak, zazpi-bostekoak.

Sorta honetan bertso izengabeak edo sinatu gabeak hain gogor gaitzesten badira ere, berauen egilearen izenik ez dut aurkitu, bertso-paper orijinala sinaturik egongo zen baina. Paperak iradokitzen duenez, bertso-paper truke handia izango zen garai hartan. Noiz? Mende honen hasera inguruan honelako bertso-paperak ugari izan ziren Ondarroan eta hau ere garai beretsukoa izango da.

ZORTZI DIRA LEHENGUAK

(Bertso berriak, arrantzale batek jarriak. Rodasen aldekoak. Agustin Zubikaraik utzitako karpeta bateko bertso-paper solte bat)

01. Zortzi dira lehenguak
diputaduenak
ta orainguan hamabi
senadorienak.
Papelak orain hartu
dirua duenak
aguru ikasteko
gustua duenak.

02. Lehenbizi diputadu
eiten ginan hasi
horla uzterik horrek
ez zuen merezi.
Osasunagatikan
eskatu Jesusi
urte askuan hori
dedin ondo bizi.

03. Oinetik degu Rodas
aberats handia
gurasuetatikan
horrela jarria.
Ez dute sinistatzen
hau dala egia
Bizkaiko senadore
gure alderdia.

04. Orain pazientzia
bihezute hartu
nahiz barrengo kezka
asko ernegatu.
Aznar zertako degu
hemen diputadu?
Rodas senadoretzat
digute nonbratu.

05. Aznar etortzekotan
zeguan jarria
ongi maneatua
nunbait janaria.
Beti esperantzetan
hau da komeria
ongi tenplatua da
hoien bazkaria.
06. Neronek aditua
esaten hoieri
berrogei bana duro
eman baietz guri.
Gainera bazkaria
eingo dute jarri
Aznar tartian dala
han jente danari.
07. Neskatilak baziran
hor preparatuak
aingeruak jartzeko
Aznar partekuak.
Orain gelditu dira
oso aldrebestuak
gala ordez hobe dute
jartzia lutuak.
08. Aingeruak jartzeko
zuten esperantza
romeriak eginaz
musika ta dantza.
Ezagutua nago
horien balantza
gazte ordez daukate
neskazaharren antza.
09. Lehenguak kontra eginik
guk herrikuari
moilak bihar zirala
gogor ginan jarri.
Deseo ziran eta
horra orain ekarri
Rodasen erregalu
zoragarri hori.
10. Orduan baziraden
esaten zutenak
zertarako ditugu
herriko gizonak?
Iraulika ta arria
errio zutenak
hoiek dira herrian
guretzat gauz onak.
11. Maiatzaren hileko
hogeita bostian
Rodas senadoretzat
jarri da kortian.
Enrerorikan gabe
bien bitartian
haren partidukuak
alegrau gaitian.
12. Horra hamabi bertso
zortziko puntuan
nik esplikatu ditut
ahal dedan moduan.
Rodas senadoretzat
hemen nahi genduan
Aznar jarriko'ezute
zuek hurrenguan.

80

01. **Aguru:** agudo, arin, bizkor.
02. **Horla:** horrela.
04. **Bihezute:** behar dezute, duzue.
Ernegatu: amorratu, haserretu.
05. **Maneatu:** prestatu, atondu, janariak ondu.
07. **Gala:** luxuzko jantzia, normala baino askoz ikusgarriagoa.
09. **Moila:** kaia.
10. **Iraulika ta arria errio zutenak:** Esaldi hau ez dut hatzematen. *Iraulika* badirudi *hidraulika* dela. Orri hauetan erratak ere asko izaten direnez, arria ez ote da argia? *Errio* itsasadarra da, Ondarroan badutena. Baina kontzeptuak hauek direla emantik ere, esaldiari ez diot antzik hartzen.
11. **Kortian:** gortean.
Enrero: nahaste, nahaspila.

HAUTESKUNDE EDO ELEZINOIETAKUAK

(Agustin Zubikaraik utzitako karpeta bateko bertsopaper solte bat)

01. Bertso batzuek aurtengo urtian
asmua hartu det jartzeko
karlista hoi buru gogorrek
errespetuan jartzeko.
Beste asmorik ez dute izan
danak azpiratutzeko
beste guztiak zapaldu eta
eurak agintzen jartzeko.
02. Ikusirikan Iperkalian
eurena zan bentajia
beste konturik atera gabe
hemen zan bai komeria.
Atso guztiak ujuka eta
ajaka ziran kalera
erromeria polita izan da
Ondarruako herrian.
03. Beste andra batek Iperkalian
paratu zuan bandera
pentsatuagaz eurena zala
triumfo edo biktoria.
Bapor bat berriz moila aldi
txistuka zuten jarria
hobe izango eban haren jabiak
biztu ez baleutso labia.
04. Gizontxu batek taberna baten
salto eginaz goraka
esaten eban: biba geu nausi
halantxe komeni zan da.
Beste aldetik entzun ebanian
azpiratuak zirala
penaz beterik ohian sartuta
gaixoturikan egon da.

05. Gizon batzuek eskopetakin kazan balitzaz bezela baserrietan botuen bila ibiliak izan dira. Egun batian inok hil eta ekarri zuten erbia eurak hilteko astirik ez ta beste bati errosia.
06. Hilabete bat falta zutela botaziuak oraindik gizon horiek hasiak ziran armak eurakin harturik. Gizon horiek eginagaitik makinatxo bat ahalegin probetxu ona atera dute mendietako bueltakin.
07. Mutil txiki batzuek egiteko hau izan da azuia oso bentaja handiarekin garbitu botaziua. Oker urtenda gelditu zaie eurak euren desia sonbrerodunak izanagaitik txapelak nausiagua.
08. Propietario jaun handi hoiek egin dute ahalegina errenteruak derriorrian mudatutzen euegana. Uste al zuten etxe jaberik eurak baino ez eguala? Orain artian bizkorrak ziran oraintxe makaldu dira.
09. Karlista hoiek pentsatzen zuten urtengo ebela maiorian liberalakin bat egin eta presentatuaz nahastian. Onra hobia izango zuen egon baziran bakian horregaitikan nahi izan ez arren egon bihar dute azpian.
10. Zeinek entzun dau gaur egunian enpliau batzuk herrian aiuntamentu jaunaren kontra agente dabiz kalian. Abuso franko gizon horiek egin dute orain artian merezi dabe kendu ditzala enpleotikan airian.
11. Kofradia ere zan herri hontan kostan ez dan modukua gizon batzuek ziran merio izan zan enreatua. Inuzentia engainatuta eurak ezkutatu ziran honetxenbeste esan ezkerro badakizu nortzuk diran.
12. Bada hamabi bertso honekin akabatzen nijua oraindik gehio jarriko neuke paperak balu lekua. Errezoirikan ez da faltatu ateratzeko bertsuak orain bildurrik gabe esaten det Gora Euskadi Askatuta!

02. **Bentajia:** abantaila, aldea.
03. **Bapor:** bapore, motoredun untzia.
Moila: kaia.
Eban: zuen.
Baleutso: balio.
05. **Kazan:** ehizan, ihizian.
Balitzaz: balira.
Inok: inork, bestek, beste batek edo batzuek.
07. **Aziua:** ekintza maltzurra, gaiztakeria.
Euken: zeukaten.
08. **Errenteruak:** maizterrak.
- Derriorrian:** derrigorrean, beharturik, nahitaez.
10. **Enpliau:** enplegatua, enplegudun langilea.
Aiuntamentu: udaletxe, herriko etxe.
Dabiz: dabilta.
Dabe: dute.
Airian: airean, berehala eta indarrez.
11. **Ziran merio:** zirela bide.
Enreatua: nahastua, albrebestua.
12. **Nijua:** noa.
Gehio: gehiago.

BOTUAK BILA JAUNTXOAK DATOZ

(Botazinoetako bertsoak, Adolfo Arejita. Idatz-Mintz, Literatur atalen sorta 12. 16. or.)

01. Botuak bila jauntxoak datoz sakela diruz beterik txarri bat legez geutaiko batek saltzen dauenez gogorik. Baina erosle horrein etxean ez dago zidar-urrerik euren arimak ez daukelako asto baten preziorik.
02. Esku batian boltsa betia eta bestian zigorra eta bestian zigorra botuakaitik eskintzen daude agoan dauken txokorra. Arda gorria izango ei da atrapau arte mozkorra eta zuontzat, andratxuontzat seda hutsezko atorra.

03. Urdai gozoa katilupian
ipinten jake saguai
gero ur berroz narru osoa
kentzen deutsie gaixoai.
Baina oingoan baserrietan
bada urdaia zeinbat nahi
kontra egiten dautsazulako
gure kortako txarriai.

04. Kapela asko ikusten dira
etxe ondoko landetan
esku garbiak daukezan eran
eingo ei dabe laietan.
Baina holako gizon koipeak
hasten badira lanetan
erregaluak itxikoituez
soloko artoartetan.

01. **Legez:** bezala.
Geutaiko: geutariko, gutako, gure arteko.
Dauenez: duen ala ez.
Horrein: horien.
Daukelako: daukatelako.
02. **Daude:** dute.
Dauken: daukaten.
Txokorra: zigarro purua.
Ei: omen.
Atrapau: hatzeman, harrapatu.

03. **Jake:** zaie.
Deutsie: diete.
Oingoan: oraingoan.
Dautsazulako: diozulako.
Korta: ikuilu, tegi.
04. **Landetan:** motetan, zelaietan, balardietan.
Daukezan: daukaten.
Dabe: dute.
Itxikoituez: utziko dituzte.
Erregaluak: opariak, hots, kaka multzoak artoarteetan.

Bertso hauek Dimako Bargundiako Patxi Bilbaok kantatuak dira. Jasotzailea Karmen Bernaola, Mikel Zarate Iker Mintegiko lankidea. Nik ere zenbait ipuin jaso nizkion Patxi honek - bere kontakerak harritu ninduen- bertso hauei buruz dio hauteskunde batzutan Markinako Jose Luis Lekanda Ayala diputautzara aurkeztu zela, karlisten aldetik edo, eta galtzea gertatu, oso aberatsa izan arren. Eurei jazotako deskalabrua ezin irentsirik, amari negarrez joan omen zitzaion, eta amak, semearen deseperazioa ikusirik, esan omen zion:

– Jose Luistxu, ez negarrik egin. Neuk ekarriko dizut zuri bizikletea.

Eta pozik geratu omen zen. Gero bertsoak atera ziren. Bertsio honetan lau ahapaldi besterik ez dira, baina segur dozenaren bat izango

zirela, ohitura zenez. Eta lau hauetatik, sorta zorrotza izango zela atera daiteke.

GURE HERRIEN DAGO GIZON BAT

(Jon Enbeita bertsolariak Ereñoko Jorge Elordietari jasoak)

01. Gure herrien dago gizon bat
ministrue esateutsena
txindi asko ta aziendatan
oso aberatsa dana.
Azino askon jaubie ei da
adin argidun gizona
entzute handie deko bedorrek
dalako gizon zuzena.

04. Tituluren bat bihar leuke ta
Alfontso datorrenien
Errepublikak nahi ez badeu be
emongo deutsegu hurrien.
Konde ez bada markes egingo
egunez edo gaubien
ze gizon zinduek merezi deu te
erie datorrenien.

02. Jakituriek erantzi deutsoz
buruko ule guztiek
errespetaua dala dirudi
bere soineko janzkiek.
Mosuak bere biribilek dauz
gainera bizar zuriek
ta ikusmen ona dirudienak
dekoz bai bere begiek.

05. Ondo merezi leukena da ba
markesaren titulue
diputadutzet izengo litze
gizon berebizikue.
Ministrotzat bat egokie da
dalako gizon fijue
aziendakaz be aitue dan lez
izan lei bai bertakue.

03. Bakezalie dala dinue
gure herrien berori
herritarrentzat mesedegine
txarrik ezer bez inori.
Kokot ederra deko bedorrek
perretxiko bat dirudi
Gil Roblesegaz buztertuteko
gizon egokie da hori.

06. Perituek be ikeratzen dauz
berorren jakituriek
horren parera ez diraz heltzen
lege-gizonik erdiek.
Hara ta hona igaro dituz
munduko herri nausiek
holango asko ez dauz eukiko
Españako aberriek.

07. Ameriketan egin ei eban
bere aberrie ukatu
lehen Españarra izen zan legez
Yankia eginda kitu.
Hango subdito, hemengo baltza
inok ezin leike aditu
Españerriek holako asko
sarriten eukiten ditu.
08. Espāñan daozen agrarioak
zedaz alkarri lotute
horren onduen jartzen badirez
danak dagoz lotsatute.
Zintarik gabe lur zabalenak
neurtu egingo lituzke
mujo-harriak nun behar diran
laster jakingo ei leuke.
09. Lizarraga zan karlisten buru
Gipuzkuan izan zana
Santa Kruz eta bere lagunei
kalte asko egin eutsena.
...
...
...
...
10. Santa Kruz jauna hil egiela
Lizarragak agindu eban
arerioei parkatu eta
karlistak hilten zituan.
Masoien lagun izango zana
hemen aitu lei behinguan
handik honako karlistak ere
jarri leiz bere onduan.
11. Alfontso Karlos bidian ei da
zaldi zurien ganian
laguntasuna ez deu faltako
hona etortzen danian.
Lizarragaren antzeko asko
badagoz gure herrian
... hona etorri baino
hoba deu egon Austrian.

01. **Esateutsena:** esaten diotena.
Txindi: txintxin, diru.
Aziendak: etxe abereak, behi, ardi, txerri etab. Baita ondasunak ere.
Azino: akzio, kapital zatia.
Askon: askoren.
Jaubie: jabea.
Ei: omen.
Entzute: ospe, fama.
- Deko:** dauka.
Bedorrek: berorrek. Begirunezko tra-
taera.
02. **Deutsoz:** dizkio.
Ule: ile.
Errespetaua: errespetatua, errespeto-
duna.
Mosuak: muturrak.
Dauz: ditu.

- Dekoz:** dauzka.
03. **Dinue:** diote, esaten dute.
Mesedegine: mesedegilea, on egilea.
Bez: be ez, ere ez.
Kokot: lepo edo samaren atzekaldea, garondo azpia.
Roblesegaz: Roblesekin.
Buztertuteko: uztartzeko.
04. **Deutsegu:** diogu.
Hurrien: hurrean, hain baten, nonbait, agian.
Gaubien: gauean.
Ze: zeren.
Zinduek: zintzoak, sanoak.
Merezi deu te: merezi du ta, merezi bait du.
Erie: era, aukera, egokiera.
05. **Litze:** litzateke.
Berebizikue: aproposa, berarizkoa, aparta.
Fijue: finkoa, segurra.
Aziendakaz: aziendekin.
Aitue: aditua, dakiena, expertua.
Dan lez: denez, denez gero.
Bertakue: Ministeriokoa esan nahi du, *azienda* ren zentzu bikoitzarekin jokatuz.
06. **Nausiek:** nagusiak, printzipalak.
Holango: honelako.
07. **Izen zan legez:** izan zen bezala.
Kitu: kito.
Baltza: liberalei deitzeko era arbuiozkoa.
Leike: liteke.
Aditu: ulertu, konprenitu.
Sarriten: sarritan, maiz.
08. **Daozen:** dagozen, dauden.
Agrarioak: lur lantzari dagozkionak, lan-
gileak nahiz adituak.
Zedaz: zetaz, zirikoz.
09. **Eutsena:** ziena.
10. **Egiela:** zezatela.
Arerioei: etsaiei, izterbegiei.
Aitu: ulertu, konprenitu.
Lei: liteke.
Behinguan: behingoan, berahala, bapa-
tean.
Leiz: litezke.
11. **Zurien:** zuriaren.
Hoba deu: hobe du.

Bertso sorta zorrotza eta bitxia da hau. Baditu esaera txokanteak: *jakituriak erantzi dizkio buruko ile guztiak*, burusoila dela esateko. *Kokot ederra dauka berorrek, perretxikoa dirudi, zetaz alkarri lotuta, zaldi zuria-
ren gainean...* Dauzkan akats teniko batzuk -segurrenik bitartekoenak, ez egilearenak- orraztuz gero, kantatzean gozatzeko bertsoak dira.

GURE IRAKASLE SABINEN GOMUTAZ

(Berriatuko Jose Luis Basterretxea "Altzalei" bertsolariaren etxean daukaten paper kopiatu bat)

01. Gure didarrak ez entzuteko nun zara, Aita Sabino? Zuri negarrez urtutzen gagoz alde zenduan ezkino. Etsaiakaitik zu hil bazinan gure bihotzak zer dino? Zu hilda bere etsai gogorrek bizi dirala oindino.	04. Goiko Jaun ona, Sabin maitien lan danak artuxuz haintzat berak igaro zitun nekiak daukadazalako gaitzat. Mingostasunak izaten zitun gozotasunen ordaintzat orain zeruan aulki eder bat emoiozu bere lantzat.
02. Oker lekutik, Sabin maitia zuk ein ginduzun zuzendu orain euskeraz Euzkadin eiten nok eingo deusku gebendu? Geure aberri maite maitetik ez dogu gura aldendu Gora Euzkadi didar eingogu nahita bizitzia kendu.	05. Goiko Jaun ona, gu zer ginian kendu zeuskunian Sabin? Negar ulua baino besterik ez zan geratu Euzkadin. Ama Euskerak negar eiteban ta bere semiok bardin esaten eben: umezurtza lez geratu gara oragin.
03. Etsai gogorrez inguratua zu zinan ludi honetan Euzkadigaitik ibili zinan gudarik gogorrenetan. Geure aberri guztiz laztana maite zenduan benetan hargaitik zintzo jarraitu zendun bere legiak gordetan.	06. Beti izan da gozua edo eztitsua gure lurra eta euzkoak azaltzen daben egia barriz zigurra. Zu zinan, Sabin, buru argiko gizon leial eta zuhurra hargatik azkar sartu zenduan erdaldunetan bildurra.

07. Abertzaliak zer ziran bere geuk ez genkian antzina Sabin maitiak argitu arte ilunik geunkan adina. Zer izango zan gaur arte, Sabin zu bizi izan bazina euskaldunentzat poztasuna ta erdaldunentzat samina.	11. Osagarri hain gozatsuakaz osatzen ari zinian ta itxarturik amari adi jarri Euzkadi danian. Arrotz lainoen euri galkorrek jarraitu eutsun ganian ipar haxetan zer egin zendun irribarre eutsuenian.
08. Baina hil zinan igaro ondoren ludiko egun laburrak askori zotin eragin eutsan zure betiko agurrak. Hobiratuten ginoiazala Sabino zure hazurrak begietatik jausten jakuzan malko ugari samurrak.	12. Euskal Herriren maitetasunak zinopa ein zinduzana ta Euzkadiren alde eginik hartuten zenduan dana. Azilan hoge eta bostian betiko Sabin Arana agur eginda itxi zenduan geure aberri laztana.
09. Irakurririk hainbat edesti ta ikasirik askoak jakinik zer zen egin eutsena amari seme gaiztoak didar ein zendun: iratxartuta jarri zaiteze euzkoak ama onari ekarriteko osagarri berezkoak.	13. Ikusi zendun samintasunez alde batetik bestera Euzkadi danan ia galdurik askatasun ta hizkera. Ta bihurturik guztien jaube zan ama ona Euskera zintzo ai zinan zer eskubide zenduan irakastera.
10. Osatu eta goratu zedin zeunkan gurari sutsua askatasunan alde jarririk euzko abenda ahalsua argitu euskun euzkotar askok geunkan sinismen itsua ta zer da azkenez jazo jatzuna zeu izanik hain zintzua?	14. Ludiko gauza danari agur eginda juan zinian erakutsi on asko emonda Euzkadin zorionian. Beti zintzua zinialako zeure bizitza danian opa dautsugu gerta zaitiala betiko atsedenan.

15. Zu izan zinan, Sabin maitia
euzkotar seme azkarra
zu izan zinan abertzalien
maixu jakintsu bakarra.
Orain, Sabin, zuk zeureganduta
zeruetako batzarra
maiteko dozu Jaungoiko ona
eta lehengo Lagi Zaharra.

01. **Didarrak:** deihadarrak, oihuak.
Gagoz: gaude.
Ezkino: ezkerro.
Etsaiakaitik: etsaiengatik.
Dino: dio.
Bere: ere.
Oindino: oraindio, oraino, oraindik.
02. **Deusku:** digu.
Gebendu: debekatu, galazo.
Ez dogu gura: ez dugu nahi.
Aldendu: urrundu, desagertu.
Eingogu: egingo dugu.
Nahita: nahizta, nahiz eta.
03. **Ludi:** lur, mundu.
Legiak gordetan: legeak gordetzen, jagoten, zaintzen.
04. **Hartuxuz:** hartu egizuz, har itzazu.
Daukadazalako: dauzkadalako.
Mingostasunak: garraztasunak, mikaztasunak.
Emoiozu: emaiozu.
Bere lantzat: bere lanen alde. Ala *lantzat*, hots, beretzat lain edo merezitzat? Esakera iluna, batera nahiz bestera-izan.
05. **Zeuskunian:** zenigunean.
Ulua: garraisia, marruma.
Eiteban: egiten eban, zuen.
Eben: zuten.
Lez: bezala.
Oragin: orain. Textuak *orain* jartzen du,

- baina neurrian silaba bat faltako litzateke. Nik uste orijinala *oragin* izango dela. Ez da oso zuzena, baina kultismo hau garai haietan eta batez ere honelako bertsuetan oso erabilia izan da.
06. **Euzkoak:** Euzkadiarrak. Euskaldunak esateko neologismoa.
Daben: duten.
Zigurra: ziurra, segurra, hutsik gabea.
Zuhurra: zolia, argia, ernea.
07. **Genkian:** genekien.
Geunkan: geneukan.
Adina: adimena, burua.
08. **Igaro:** iragan, jasan.
Eragin eutsan: eginarazi zion.
Hobiratuten ginoiazala: hilobiratzera, ehorztera gindoazela.
Jausten jakuzan: erortzen zitzaizkigun.
09. **Edesti:** historia.
Eutsena: ziotena.
Iratxartuta: itzarturik, atzarturik, esnaturik.
Ekarriteko: ekartzeko.
Osagarri: sendagarri, sendakin.
10. **Osatu:** sendatu.
Gurari: nahikari, gogo.
Abenda: enda, arraza.
Euskun: zigun.
Jazo jatzuna: gertatu zaizuna edo zitzaizuna.

11. **Gozatsuakaz:** gozatsuekin.
Gozatsu: gozotasun handikoa, emankorra.
Itzarturik: itzarturik, ernaturik, atzarturik, esnatu-rik.
Eutsun: zizun.
Haxetan: haizetan.
Irribarre eutsuenian: irripar egin zizutenean. Bertsoaren bigarren erdi hau iluna da. Textuak *jorritu, galgorrak, irribarri* jartzen du.
12. **Zinopa:** martiri.
Zinduzana: zintuena.
Azilan: azaroaren.
Itxi: utzi.
13. **Danan:** danean, denean.
Jaube: jabe.
Ai zinan: ari zinen.
14. **Opa dautsugu:** desiratzen dizugu.
Zaitiala: zaitezela.
15. **Lagi:** lege.

SASIAK SORTZEN DIREZ

(**Doinu Zaharren Inguruan.** 58. or. Dimako Oban jaio eta Mañarian bizi den Luzia Arteagari jasoa. Olatz Narbaiza, Miren Barrutia, Joxe Ramon Arbe... Hamaika partaideren arteko lana. Udako Euskal Unibertsitatea)

01. Sasiak sortzen direz
solo ederretan
nekazari alperrak
bai dabiltz eurretan.
Eta gauza onari
itxi ez ernetan
hori jazotzen jaku
Euskadi honetan.
02. Karlista ta liberal
lehenago alkar hiltzen
odol errekartian
zirean ibiltzen.
...
...
...
...
03. Espainia baino Euskadi
mila urteraino
zaharra izenda umetzat
daukie oindino.
Nik ez dot ikusi ba
orain arteraino
alaba zaharragorik
beren ama baino.
04. Liberal ta karlistak
finek zireanak
eusko abertzaletan
ziraden gehienak.
Ta guk anai artera
etortzen direnak
pozez ta alaitasunez
hartzen doguz denak.

05. Gizonak ez dau behar
hitz onik ukatu
gezurre esan baino lehen
isilik geratu.
Ekandu txarrak itxi
ta onai oratu
gure dabenak egiz
Euskadi goratu.

06. Euskotar izan gaitezen
bihotz gogorrakin
hitzez abertzaleak
ta hizkeraz be bardin
izan zan legez gure
irakasle Sabin
nahi badogu zoriona
jaritxi Euskadin.

01. **Sasiak:** larrak.
Solo: soro.
Itxi ez ernetan: utzi ez ernetzen.
Jazotzen jaku: gertatzen zaigu.
02. **Errekartian:** erreka, ibai artean.
Zaharra: zaharrao, zaharrago.
03. **Izenda:** izanik.
Daukie: daukate.
Oindino: oraindik, oraino.
Beren: beraren, bere.

04. **Finek:** finak, zintzoak.
Doguz: ditugu.
05. **Ekandu:** ohitura, aztura.
Itxi: utzi.
Oratu: heldu, atxiki.
Gure dabenak: gura, nahi duenak.
06. **Be:** bere, ere.
Legez: bezala.
Jaritxi: eskuratu, erdietsi, lortu.

BERTSO ERLIJIOZKOAK

Bertso eta kanta erlijiozkoak ugari dira. Sail honek labor samarra badirudi ere, liburu osoan bilduma erlijiozkoa proportziorik handienekoa da askogatik. Kontuan izan Gabonak saileko gehienek eta koplartzako konposizio askok eta askok motibo erlijiosoak darabilte.

KRISTINAU ONAK

(Cancionero Popular Vasco, R. M. Azkue. 885. or.)

01. Kristinau onak behar leuke jaian jaian pentsadu aste guztian zeinbat bider ein ete daben pekatu.	04. Kristo gure jaunak urteten deutso dana piedadez beterik. -Arima ona, zeuk zer dakazu zeure munduko gauzarik?
02. Kristinau on bat hilten danean egiten dabe bi parte gorputza eroan elizara ta lurraz estalduten dabe.	05. -Umildadea, karidadea Jauna, ez dakat besterik -Horrexek biak dakazan horrek ez dau besteren beharrik.
03. Arima ona badoia eta nora dan inok ez daki paradisuko atean dago isilik eta tristerik.	06. Aingerutxoak, hartu egizu arima on hau eskutik eroan eizu paradisura beste guztien aurretik.

∞

01. Jaian jaian: jaiero, jai guztietan. Ete daben: ote duen.	05. Dakat: dakart. Horrexek: horiexek. Dakazan: dakartzan.
02. Eroan: eraman.	
04. Kristinau: giristino, kristau. Urteten deutso: irteten, jalgitzen zaio. Piedadez: errukiz, urrikalmenez. Dakazu: dakarzu.	06. Egizu: ezazue. Eizu: ezazue.

AGUR DOLOREZKO AMA

(Cancionero Popular Vasco, R. M. Azkue. 836. or.)

01. Agur dolorezko
Ama larritua
erregina laztan
errukiz urtua.

03. Zeure zazpi ezpata
arma zorroztuak
belan apurtzeko
deabru galduak.

02. Zeure sabeleko
seme dan frutuak
hartu izan deuskuz
geure pekatuak.

Errepika:

Hartu gaizuz, Ama
seme nekatuok.

02. **Deuskuz:** dizkigu.

03. **Belan:** bela, berehala.
Gaizuz: gaitzazu.

ENTZUN EGIZUZ

(Cancionero Popular Vasco, R. M. Azkue. 862. Or.)

01. Entzun egizuz, pekataria
arima baten negarrak
zeure burua salbatzerako
guztiz dirala beharrak.

02. Dolore minez zauden arima
zer dozun esan eidazu
zeure negarrez neure bihotza
erdiratuten deustazu.

01. **Egizuz:** itzazu.
Beharrak: beharrezkoak.
Zauden: zagozan.

02. **Eidazu:** iezadazu.
Erdiratu: erdibitu, pitzatu, hautsi.
Deustazu: didazu.

HARTU GAIZUZ AMA

(Bonaparteren mikrofilmeak. Azkue Biblioteka. Euskaltzaindia - Bilbo)

Hartu gaizuz, Ama
seme nekatuak.

01. Agur dolorezko
Ama larritua
erregina laztan
errukiz urtua.

03. Zeure bihotzeko
kanibet sutsuak
sartu izan deustuz
geure pekatuak.

02. Oh Rachel ederra
nekez asetua
gu semeok gagoz
negarrez urtuak.

04. Oh Ama biguna!
Oh errukitsua!
Arren izan gaitzez
zeruan sartuak.

Gaizuz: gaitzazu.

02. **Gagoz:** gaude.

03. **Kanibet:** ganibet, haizto, labana.
Deustuz: dizkizu.

04. **Arren:** otoi, mesedez.
Gaitzez: gaitezen, gaitezela.

JESUS ESKATZEN DEUTSUT

(Bonaparteren mikrofilmeak. Azkue Biblioteka. Euskaltzaindia. Bilbo).

Jesus eskatzen deutsut
neuk parkazinoia
lotsaz beterik nator
guztiz damutua.

01. Bigundu kristinaua
bihotz gogor hori
damuz begiratuaz
arren arimari.
Noz arte bihar dozu
egon pekatuan
ikusirik zauzala
ia infernuan?

03. Neure bihotz guztiko
Jesus txit maitia
badakit ni naizala
borregu zuria.
Egite dongagaz ta
ibili txarrakaz
ultzez josi dotzudaz
oinak eskuakaz.

02. Deiezka daukazu
zeure Jaun maitia
bere besoetara laster
arin jua zaitian.
Alferrik bizi izan naz
pentsatu bagian
nun bihar dodan izan
hilten nazanian.

Deutsut: dizut.
Parkazinoia: barkamena.

Pentsatu bagian: pentsatu bagerik, bari-rik, gabe.

01. **Kristinaua:** giristinoa, kristaaua.
Arren: otoi, mesedez.
Noz: noiz.
Zauzala: zagozala, zaudela.

03. **Borregu zuria:** zure borrheroa, zigortzai-
lea.
Dongagaz: dongarekin, gaiztoarekin.
Txarrakaz: txarrekin.
Ultzez: iltzez.
Dotzudaz: dizkizut.

02. **Arin:** azkar, lasterka.
Zaitian: zaitezen.

ARANTZAZUKO JAUNGOIKOZKO ERROMERIAN

(Biboko Euskaltzaindiaren Azkue Bibliotekako karpeta batean aurkituriko orri musikatu bat)

Erromeria santu honegaz
Maria daigun goratu
eta halantxe egingo dogu
Aita Santua gaur poztu.

01. San Frantziskoren hirugarrengo
Ordenakoak dan danak
Arantzazura goazan ahal bada
itxirik enparau lanak.
Atsegin hartu egin dagian
hantxe zain daukagun Amak
grazian bete nahi dauzalako
gaur hara heltzen diranak

04. Oh gure Ama, zure nahia zan
arantza horretan jartea
ta birtutezko lorategira
leku hau bihurtutea.
Nondik urten zan Mejikorako
parebagako lorea
Frai Zumarraga, zabaldu teko
Indiatarrari fedea?

02. Bera da zeru-lur bientzako
zorionean sortua
ekatx artean gabilzanentzat
salbazinoko portua.
Bera da gure Ama, bizi-tza
gozotasuna osua
bera aingeruen zoragarria
poztuteko duin zerua.

05. Gau baten zelan pozik egon zan
umilik zure aurrean
San Inazio dontsua bere
erregu bero artean.
Zuk ez gaituzu gu bere poztan
nahibagietan lurrean?
Nogana doaz itsas-gizonak
estutasunak hartzean?

03. Izarraitz eta Aizkorri baino
sendoagoa bera da
olatu harro infernutarrak
geratu ahal daikezana.
Luzifer bere harrokerian
oinpera sartu ebana
bera bakarrik sortueratik
dalako orbanik baga.

06. Hortixek zagoz Euskal Herriko
seme guztiai begira
euren kontrako arerioak
gaur, Ama, gitxi ez dira.
Zugana gatoz, Ama maitea
mantu urdin horren azpira
txitak doiazan legetxe bardin
amaren hego azpira.

07. Agur zeruen edertasuna
larrosa zuri gorria
lorarik onen ederrenakaz
Jaunak berberak jantzia.
Arantza baga arantza artean
ikusgarriri jagia
zaindu egizu zaindu bai hortik
Oh Ama, Euskal Herria!

- Honegaz:** honekin.
Daigun: dezagun.
01. **Itxirik:** utzirik.
Enparau: gainerako, gainontzeko.
Dagian: dezan.
Dauzalako: dituelako.
02. **Ekatz:** ekaitz, denborale.
Duin: lain, gai.
03. **Daiketzana:** ditzakeena.
Ebana: zuena.
Baga: barik, gabe.
04. **Bihurtu:** bilakatu, gauza bat beste egin.
05. **Zelan:** nola.
Dontsua: dohatsua, santua.
Gu here: gu ere.
Nahibage: nahigabe, atsekabe, samin.
Nogana: norengana.
06. **Zagoz:** zaude.
Arerioak: etsaiak, izterbegiak.
Doiazan: doazen.
Legetxe: bezalaxe.
07. **Ederrenakaz:** ederrenekin.
Jagia: jaikia, goratua.
Egizu: ezazu.

LAUKO LABURRAK SOINU ZALENTZAKO

(Bilkoko Euskaltzaindiaren Azkue Bibliotekan aurkituriko paper solte bat).

01. Zelakua dan gure
munduko bizitza
halantxe izango da
gero heriotza.
02. Asko bizi ohi dira
munduan erorik
zeruak itxaroten
nekatu bagarik.

03. Zenbat dagoz erreten
ifernu barruan
uste ebenak egon
betiko zeruan?
04. Zuri beste hainbeste
jazoten bajatzu
belu ezagututa
zer egingo dozu?
05. Zeure burutazinoe
lagunen esanak
ai zein zorigaiztuan
galdu zenduzenak!
06. Munduko ezti gozo
poztu zenduzenak
ez ditue izango
azken atseginak.
07. Arimiagaz ahaztu
bizi atseginez
zelan dozu ustia
amaitzeko onez?
08. Jaunaren berbiari
burla edo gortu.
Beti sinisten dozu
biguna bilatu?
09. Jaun onak aginduak
imini zituan
gordetako, sartuko
baginan zeruan.
10. Bere berba handiak
ez dau huts emongo
oraingo isiltasuna
dau bai agertuko.
11. Harako azkeneko
egun hasarrian
agertuko da ondo
guztien aurrian.
12. Ez da ez han izango
burla ta barrerik
ez munduko aldeko
lagun pozgarririk.
13. Asko badira bere
bide nasaikuak
bardin hartuko ditu
epai betikuak.
14. Askoren gatx eginak
poztuten bazaitu
guztientzat lekua
izentaurik dozu.
15. Zer dira bere aurrian
munduko gizonak
guztiak izan arren
ez badira onak?
16. Oh Jaun haundi ta jaube
beti betikua
egizu izan nadila
zure aldekoa.

17. Ondo bizi nadila
bai ondo hilteko
betiko zeruetan
zugaz egoteko.

Orriak bertsoen ondoren dio: "Egunoroco lan-on ta erregubak meza santuba ondo entzuteko, konfesino eta komuninoya biar da leguez eguiteko prestaera eta zucen-bidiac, etc, emoten ditu arguitara Vizcaico nequezalien adisquide batec. Biardan baiemonagaz. Bilbon: Jose Basozabal-en Sillutegian 1.820 garren urtean"

01. Zelakua: nolakua. Halantxe: halaxe.	07. Arimiagaz: arimarekin.
02. Bagarik: barik, gabe.	08. Berbiari: hitzari. Bilatu: aurkitu. Beti biguna aurkitzea uste al duzu?
03. Dagoz: daude. Erreten: erretzen. Ebenak: zutenak.	09. Gordetako: gordetzeko.
04. Jazoten bajatzu: gertatzen bazaizu. Belu: berant, berandu.	12. Barrerik: irririk.
05. Burutazinoe: burutapen, pentsakizun. Zenduzenak: zintuztenak.	14. Gatz: gaitz. Izentaurik: izendaturik.
06. Ditue: dituzte.	16. Jaube: jabe.
	17. Zugaz: zurekin.

SAN INAZIO LOIOLAKORI GOZUAK

(Baskischen Sprache, 1967, 77. or. Anthropological publications Oosterhout - Nederlande)

Sarrera:

Deiez dago Ondarrua
auaz eta gogotik
San Inazio zerutik
iguzu zeure eskua.

01. Loiolatik zuk dozu aitaren jatorria amaren hidalgia Ondarruan daukazu. Halan Kiputz ta Bizkaiak zaukez erdibiturik San Inazio zerutik iguzu zeure eskua.	03. Agertu nahi badozu dozun esku handia zure asaben herria dohez bete bihar dozu. Hau gagoz eskatuten berbia zoliturik San Inazio zerutik iguzu zeure eskua.
02. Likuako jauregia dago zahartuta hemen ta zein ezaguna lehen orain baina jausia. Ai imini ahal bagengi Loiola bat eginik San Inazio zerutik iguzu zeure eskua.	04. Ez handi ez txikinik arkitu da munduan euren bihar-orduan lagundu ez dozunik. Itxiko ete dozu bada zeure herria bakarrik? San Inazio zerutik iguzu zeure eskua.

05. Geure bihar estuak
gakaz gu gaur zugana
bakizu ondo dana
biletia santuak.
Guk esketan doguna
emoiguzu bertatik
San Inazio zerutik
iguzu zeure eskua.
06. Asko da lehen munduan
zuk egin zenduana
gatoz bada zugana
zagozala zeruan.
Ez zinan horra juan
egoteko alperrik.
San Inazio zerutik
iguzu zeure eskua.
07. Lehen ta gero bat zara
ongina zu bai beti
ez uka arren guri
amarena bazara
inok bere ez dauka
guk beste eskubiderik.
San Inazio zerutik
iguzu zeure eskua.
08. Lihorrez ta itsasoz
zenbat on egin dozu?
Zerbait itxi badozu
izan da gure alperrez.
Gura dozun guztia
daukazu zuk eginik.
San Inazio zerutik
iguzu zeure eskua.
09. Ikusiko ez genduan
Frantsesen Esetsian
garau bat geure herrian
euki bagendu orduan
zu legez Panplonan
koldartzen ez danik.
San Inazio zerutik
iguzu zeure eskua.
10. Herri dana errerik
lehen legez zure etxia
jausi бага Ornia
suak bota bagarik.
Ez da ez mirari hau
eukiteko ahazturik.
San Inazio zerutik
iguzu zeure eskua.
11. Zenbiltzala itxasuan
jagi jatzun trujua
zeruraino olatua
ta zu bisuts barruan.
Baina etxatzun ikusi
ikararen apurrik.
San Inazio zerutik
iguzu zeure eskua.
12. Zu hartu etzenduzan
ontzia hondaturik
ta jentia itorik
behinguan geratu zan.
Baina zugaz juazanak
izan ez eben kalterik.
San Inazio zerutik
iguzu zeure eskua.

13. Behin baino sarriago
arkituten gara gu
itxasuan larri-estu.
Nok lagundu ez dago.
Ai gomutau bagina
zugaz ordu hatatik!
San Inazio zerutik
iguzu zeure eskua.
14. Ez genkian guk ez lehen
ziniana geuria
zure amaren etxia
geunkala bertan hemen.
Ez gara ez biziko
aurreruntzian ahazturik.
San Inazio zerutik
iguzu zeure eskua.
15. Izanik zu beti
hain anima zalia
Ondarruako jentia
kendu ez eizu gogoti.
Egon gaitian gero
zeruan alkaturik.
San Inazio zerutik
iguzu zeure eskua.

- Auaz:** ozenki, oihuz.
Iguzu: egiguzu, emauguzu.
01. **Hidalgia:** aintosemego, kaparetasun.
Zaukez: zauzkate.
02. **Jausia:** eroria.
Begengi: begeneza.
03. **Dohez:** dohaiz, gauza onez.
Gagoz: gaude.
Berbia: hitza.
Zolitu: bizkortu, argitu.
04. **Itxiko:** utziko, lagako.
05. **Bihar:** beharrizan, premia.
Gakaz: gakartza.
Biletia: bilatzea.
Esketan: eskatzen.
06. **Zagozala:** zaudela.
07. **Ongina:** ongilea, on egiten duena.
Guk beste: guk bezanbat, guk aina.
08. **Lihorrez:** lehorrez.
09. **Esetsian:** erasoan, oldarrean.
Garau bat: ale, bihi. Hots, ez genuen ikusiko garau bat ere, inor ere.
Legez: bezala.
10. **Baga, bagarik:** barik, gabe.
11. **Jagi jatzun:** jaiki, altxatu zitzaizun.
Trujua: truxua, euri edo ur kopuru oso handia.
Bisuts: haize eta eurizko zirimol bortitza.
Etxatzun: ez zitzaizun.
12. **Etzenduzan:** ez zintuen.
Behinguan: berehalaxe, atoan.
Zugaz: zurekin.
Juazanak: zihoazenak.
Eben: zuten.
13. **Gomutau:** oroitu, gogoratu.
Hatatik: hartatik.

14. **Ziniana:** zinena, zinela.
Geunkala: geneukala.
Aurreruntzian: hontaz aurrera, hemendik aintzina.
15. **Eizu:** ezazu.

Bertso hauek nahiko kutsu zaharra daukate, baita halako xarma bat ere. Egitura ere nahiko bitxia daukate, 1-4, 2-2 eta 6-7 puntuak errimatuz, azken biok ahapaldi aldakorra errepikarekin lotzen dutelarik. *Bertsuak* orde z *gozuak* hitza ere ohargarri da.

AMA BIRJINA BEGOÑAKUARI ("Gernikako erromesen kantia")

(Bonaparteren mikrofilmeak. Azkue Biblioteka - Euskaltzaindia - Bilbo. Paperak sinadura gisa T. de O. jartzen du. Egilearen izen-deituren inizialak segurrenik).

Gernika aldetik
 Begoñara
 gatoz zu, Ama
 onretara.

01. Euskaldun kristinauak
 guazan Begoñara
 geure zain dago bada
 guztioren ama.
 Ez da ez damutuko
 hara datorrena
 goratu eta poztuten
 amarik onena.

02. Begoñako Birjina
 mirariz betia
 noragino heldu ez da
 zure entzutia?
 Larregi ez da bada
 gaur zuk ikustia
 erromesez beterik
 eleixa guztia.

03. Ez dago baserririk
 ez itsas hegali
 zure entzute ona
 hartu ez dabenik.
 Horregaitik guztiok
 poz handiz beterik
 gaukazuz hemen, Ama
 oinetan etzunik.

04. Zu esleidu zenduzan
 geure Jaungoikuak
 amaia euki leian
 arin pekatuak.
 Ez dau zer ikusirik
 zugaz infernuak
 gorde zenduzalako
 Aita zerukuak.

05. Zarian ezkerro bada
 ahaltsu eta handia
 euki egizu, Ama
 gugaz errukia
 zuk ondo bai dakutsu
 geure miseria
 ukatu ez daikizun
 miserikordia.

06. Itxaropen honegaz
 danok sendaturik
 parka-eske gaukazuz
 guztiz damuturik.
 Grazia bada, Ama
 guretzat zerutik
 ez daigun guk ikusi
 inoiz infernurik.

07. Agur honen bestegaz
 Maria, guztiok
 hemendik eta handik
 zugana etorriok.
 Ez gara gu ahaztuko
 Begoñan egona
 Jaunak gorde zaizala
 geure Ama ona!

Onretara: ondraztera, ohoraztera, onestera.

01. **Kristinauak:** kristauak, giristinoak.
 02. **Noragino:** noraino.
Larregi: gehiegi.
Eleixa: eliza.
 03. **Hegali:** bazterrik, ertzik.
Dabenik: duenik.

Gaukazuz: gaukazuz.
Etzunik: etzanik, ahospezturik.

04. **Esleidu:** esleitu, izendatu, zerbaiterako erabaki.
Zenduzan: zintuen.
Leian: zezan.
Zugaz: zurekin.
Zenduzalako: zintuelako.

05. **Egizu:** ezazu.
Gugaz: gurekin.
Dakutsu: ikusten duzu.
Daikizun: dakizun. Forma ilun samarra. Badirudi *daiguzun* edo *daiskuzun* esan nahi dela, hots, *ukatu ez diezaguzun*.
06. **Honegaz:** honekin.
Daigun: dezagun.
07. **Honenbestegaz:** honenbestekin.

ANA BIRJINA ORDUÑAKOAREN

aingeru soinuak.

(Bonaparteren mikrofilmeak. Azkue Biblioteka - Euskaltzaindia - Bilbo. Baita *Euskal Parlanzu edo Piastac Marquiñan*, Azkue Biblioteka - Euskaltzaindia - Bilbo - 4583"

01. Aingeru ederrendako
 al da hemen zerurik?
 Masustapian dabilizan
 artzainakaz nahasturik
 hor dagoz agur agurka
 belaunak makurturik
 urrezko hegoak zabal
 zeruan lez kantaurik.
02. Haitzetan dardaturik
 soinu gozo pin pina
 kantu lirainez goitutzen
 dihardue ahalegina.
 Gizon guztien poza ta
 zoragarri Birjina
 Jainko beraren Ama ta
 zeruko Erregina.
03. Kantu hoiek liri liri
 han dijuan haizetan
 irristaka mendi tontor
 ibar da zelaietan
 hor hemen atsedendurik
 pitxilora gainetan
 soinu berriak sorturik
 txorien mokoetan.
04. Hoiek aitzeko goizago
 euzkia da jaikitzen
 Gorbearen lepo mardul
 danak dira zutitzen.
 Iturri gorriko gainak
 gora zuzen ziritzen
 ta euren errekatxuak
 pilpil zilipurditzen.

05. Bitartean aingeruak
 agitz esaten due:
 "Gizon onak, gizon onak
 ondo adi zazue.
 Zuen artian Birjina
 zenbat bider dozue?
 Mila ta gehiago urtez
 herritar daukazue.
06. Antxina antxina agertu zan
 Euskal Herri aldian
 harrizko pilare polit
 eder baten gainian
 hil baino lehen Diegori
 Ibaibero ertzian
 maiteko zuala beti
 España adiraztian.
07. Hona barriro Lurdesen
 Euskal Herri onduan
 pekatariak deika
 zelan pozik dagan.
 Ai gizonak, ai gizonak!
 Har zazue goguan
 zeuek gaitik Birjin Amak
 zenbat egiten duan.
08. Zeuen asabetan berak
 sutu eban fedea
 Jesusen sinistia ta
 Jainkozko amoreta.
 Itsasoz eta ligorrez
 gura dau azaltzea
 edozein lekutan beti
 zeuen ama maitea.
09. Masusta arbola gainian
 ikusirik Maria
 artzain txabola onduan
 zeruko edergarria.
 Nor geldi harritu baga
 bere bihotz guztia
 ezagunik zenbat maite
 daben Euskal Herria?
10. Arantzazun da Begoñan
 Itziar da Arraten
 Aizkibel da Arzenigan
 Ibañeta, Garesen
 zenbat mesedez jendiak
 berak dituz betetzen
 bere mantupera beti
 gogoz hurbil ditezen?
11. Zoazte bai mantupera
 Birjina Amarengana
 arinduko deu poz pozik
 zeuen neke ta lana.
 Zeron arimak garbitzen
 egin zuek ahal dana
 berak eruan artian
 zerura Jesusgana.
12. Han zeuek, hantxe geu bere
 aingeru ta gizonak
 azkan-gabiak daukaguz
 Jaungoikoak emonak
 bihotza betetzen daben
 betiko zorionak
 ezin aserik egundo
 Jaunagaz han egonak".

01. **Ederrendako:** ederrentzat.
Artzainakaz: artzainekin.
Dagoz: daude.
Hegoak: hegalak.
Lez: legez, bezala.
Kantaurik: kantaturik.
02. **Dijuan:** doan.
Pitxilora: bitxilore.
04. **Aitzeko:** entzuteko.
Lepo: bizkar.
05. **Agitz:** sendoki, gihartsu.
Due: dute.
06. **Pilare:** zutoin, zutabe.
Adiraztian: España beti maiteko zuela adieraztean.
07. **Zelan:** nola.
08. **Eban:** zuen.
Ligorrez: lehorrez.
Gura dau: nahi du.
09. **Geldi:** gelditu.
Baga: barik, gabe.
Daben: duen.
11. **Deu:** du.
Zeron: zeuen.
Eruan: eraman.
12. **Azkan:** azken.
Daukaguz: dauzkagu.
Daben: duten. Azken gabeak dauzkagu bihotza betetzen duten betiko zorionak, Jaungoikoak emanak.

INDIETAKO APOSTOLUA

(Euskalerrriaren Yakintza IV, 103. or. R. M.Azkue)

01. Indietako apostolua
aita Jabier gurea
pelegrinuen jantzian dator
bidezkarren trantzean.
- Ez aurrera joan, gelditu hemen
gure huria goratzen
behar zaituguz betiko
Aita Jabier Frantzisko.
02. Lekeitioko huri noblea
oh zeure zoriz betea
Napolestikan ekarri dabe
Naparroako semea.
- Ez aurrera joan, gelditu hemen
gure eskariak entzuten
behar zaituguz betiko
Aita Jabier Frantzisko.

01. **Pelegrinuen:** erromesen.
Bidezkarren: bidez bide dabilzanen.
Huria: hiria.
02. **Dabe:** dute.

AITA SAN ANTONIO

(Bertso berriak, San Antoniori atariak. Bonaparteren mikrofilmeak. Azkue Biblioteka - Euskaltzaindia - Bilbo)

01. Aita San Antonio
milagroz betia
harriturik jarri da
hemengo jentia.
Abadinoko herriko
ein dabe juntia
Santu gloriosuok
behera bajetia.
02. Abadinoko herriko
herrematantiak
mesede izen dabe
santua ekartiak.
Sikaturik egozan
artuak guztiak
estututzen zituzan
hamarren batziak.
03. San Antonio Abat
bigarren Padua
santu gloriosookaz
beuku anparua.
Arima garbijegaz
eskatzen badua
orduan lograukusku
geure sokorrua.
04. Oraingua izen da
milagro handije
hain laster mudatzia
lehengo eguraldije.
Artietan izen da
denpora argije
ekarri ordukoxe
ieban eurije.

05. Hasarraturik geunian
Jaungoiko handije
ezpatia ganian
heldu jakun ije.
Arren eukizu, Jauna
gugaz errukije
pekatari gaisuok
badegu premije.

06. Ije beterik dago
guretzat neurrije
ifini ezpajako
enpeinu handije.
San Antonio eta
Birjina Marije
honek aplakau dabe
hasarre gurtzije.

07. Mila ta zortzirehun da
berrogeta hamazazpi
nekazale gehienok
parau gera azpi.
Jornalak eskasak da
ogije garesti
por fuerzakua da
bizitia gazki.

08. Zelan emongo deusku
Jaungoikuak gauzona
ez bada akordatzen
beragaz gizona?
Zeugaz ahazturik gagoz
hainbeste persona
larrei parkatzen kusu
gure Jesus ona.

09. Jaungoikuak gure dau
bera ametia
berak gordeko badau
munduko jentia.
Nahiz dala jaieguna
eta domekia
egun santu honetan
bera ondretia.

10. Moises haren denporan
gizakume bati
bizije kendu eutsen
egur batzigaiti.
Jaungoikuak esanda
Moisesi zeruti
harrike hil daijien
kentzeko herriti.

11. Lehen hainbat kastigu ta
orain danak parkatu
ha baino lan gehiagogaz
egin du pekatu.
Santuok ez balebe
Jaungokuari eskatu
ezin gentekez inoz
gu Zeruen sartu.

12. Biba San Antonio
Padua ta Abat
askok pentsatzen dabe
bijek direla bat.
Santuok bijok dira
onak enpeinutzat
Santu distingeduek
Jaungoikoarentzat.

13. Mana izena eukan
erremediuz
osatuten zituzan
euren milagruaz.
Arkantzua bazeukan
Jesus dibinuaz
oin ere nausi dire
euren enpeinuaz.

14. Erdu neure jentiak
San Antoninora
hara nahi ez dabena
ez juen inora.
Lagun daiogun danok
bere parajera
premina guztietan
han ongo da bera.

15. Agustuko hilaren
hamairugarrena
Santu hau Urkiolatik
bajatu dabena.
Hogeita bederatzien
eruen dabena
Abadinon egon da
ordurik eta hona.

16. Biba Abadiano
santu honen herrije
bere kostuz eieben
kamino berrije.
Lastimez da birieiu
lurre ta harrije
haren kostuz egilei
dana urregorrije.

17. Santu honi bihotzetik
eskatu ezkeru
faltatuko deuskunik
nik ez dot espero.
Aurretitez ein arren
siku eta bero
eguraldi ederrak
egin deuskuz gero.

18. Obra onak egiten
ez izen nagijek
ondo santifikadu
domeka eta jaijek.
Arkantzau nahi badoguz
betiko gloriyek
hau desiatutzen du
Juan dendarijek.

∞

01. **Milagro:** mirakuluz.
Ein dabe: egin dute.
Juntia: junta, batzarra, bilkura.
Bajetia: bajatzea, jaistea.

02. **Herrematantiak:** badirudi *herremanda-*
diak edo *hermandadeak* —aro, elkarte—
izan behar duela.
Sikaturik: lehorturik, idorturik.
Egozan: zeuden.

Zituzan: zituen.
Hamarren batziak: hamarrenak ba-
tzeak, biltzeak.
Hamarren: hamarretik bat emateko zer-
ga erlijiosoa.

03. **Beuku:** badaukagu.
Garbijekaz: garbiekin.
Eskatzen badua: eskatzera badoa.
Lograukusku: logratuko, lortuko, esku-
ratuko digu.

04. **Eguraldije:** eguraldia.
Artietan: artean, ordurarte.
Eieban: egin eban, zuen.
05. **Geunian:** eguenian, zegoenean.
Jakun: zitzaigun.
Ije: ia, kasik.
Gugaz: gurekin.
Premije: premia, premia, beharra.
06. **Ezpajako:** ez bazaio.
Enpeinu: bitartekotasun, influentzia.
Honek aplakau dabe: hauek aplakatu, baretu, ematu dute.
07. **Nekazale:** nekazari.
Parau: paratu, jarri gara.
Porfuerzakua: nahitaezkoa, ezinbestekoa.
Bizitia: bizitzea.
08. **Zelan:** nola.
Deusku: digu.
Akordatzen: oroitzen, gogoratzen.
Beragaz: berarekin.
Gagoz: gaude.
Larrei: larregi, gehiegi.
Parkatzen kusu: parkatzen deuskuzu, diguzu.
09. **Gure dau:** nahi du.
Ametia: amatzea, maitatzea.
Domekia: igandea.
Ondretia: ondratzea, ohoratzea.
10. **Bizije:** bizia.
- Eutsen:** zioten.
Batzigaiti: batzea, biltzeagatik.
Daijen: dezaten.
11. **Ha:** hura.
Egin du: egin dogu. Dogu-dou-du.
Balebe: balute.
Gentekez: gintezke.
12. **Distingeduek:** apartak, gutxi bezalakoak.
13. **Eukan:** zeukan.
Osatuten: osatzen, sendatzen.
Arkantzua: lortzeko, erdiesteko ahalmena, irismena.
14. **Erdu:** zatozte.
Juen: joan.
Daiogun: diezaiogun.
Ongo da: egongo da.
15. **Eruen:** eraman.
Ordurik: ordutik.
16. **Eieben:** egin eben, zuten.
Birieu: bire, bide hau.
17. **Deuskunik:** digunik.
Aurretijez: aurretiaz, alde aurretik, alde aitzin.
Siku: lehor, idor.
Deuskuz: dizkigu.
18. **Nagijek:** nagiak, motelak.
Santifikadu: donetu, santu egin.
Arkantzau: alkantzatu, lortu, erdietsi.
Badoguz: baditugu.

AGUR BALENTIN BERRIOTXOA

(Gozuak Berriotxo Balentin zorionekuari. Bonaparteren mikrofilmeak. Azkue biblioteka - Euskaltzaindia - Bilbo)

Agur Balentin Berriotxo
 Elorrioko loria
 zure pekuan hartu egizu
 Euskal Herriko jentia.

01. Dakust argitsu ta zoragarri
 izar bat zeru ederrian
 bere argiaz gu gaukazala
 gozatsu hemen lurrian.
 Berriotxo da izar eder hau
 adi aingeruen artian
 palma ederraz bere eskuan
 gloriaz bete betian.
02. Jargoi eregi ta eder horretik
 zagoz bai guri begira
 Jaungoikuaren eta antxinako
 Lauburu zalen herrira.
 Zeruko dohe dontsotasunak
 isuri Euskal Herrira
 esku zabalaz bota ugari
 Elorrioko hurira.
03. Larrosa gorri usain gozatsuz
 karidadiaz sutua
 bihotz zailenak bigunduteko
 asko zana ta nahikua
 zeunkazun zugan, zinduzalako
 maitetu lagun urkua
 baina barruko gar gorienaz
 gainezka Jaun zerukua.
04. Su gar honegaz, adore handiaz
 zinan jua Tonkin aldera
 bildurrik baga zure ariman
 Apostoluen antzera
 hango aldeko jentil danari
 fedia irakastera
 eta Jesusek erosiriko
 arimak zerututera.
05. Handiak ziran euki zinduzan
 nekiak Tonkin aldian
 barriz oinaza ta atsakabiak
 ezin zenbatu ahalian.
 Mendirik mendi, basorik baso
 gosiaz hiltan bidian
 ipintiarren arimatxu bat
 Jesukristoren fedian.
06. Deunga bat legezu zinduezan
 ipini kaiolapian
 ukatu daizun zeure fedian
 neke ta oinaza artian.
 Baina zengozan katez loturik
 uren bitsen gan-ganian
 ta emon zenduan odol gutzia
 pozez ta atsegin betian.

07. Mundua mundu dirauan arte
eta eguzkia jiretan
izar artian dabilen hainbat
zeru urdin zabal goietan
gizon guztiak santututeko
negarrezko ibar honetan
irakatsirik nahikua dauke
zure egikera danetan.

08. Dantzuzuz orain, gure Balentin
zagozan jargoi altutik
ama txit maite dontzeil garbiak
isuri daizan zerutik
dohe ta grazi ugarienak
ta eruan gaizan eskutik
zure ondora ta beragana
bizi garian ermutik.

Pekuan: pekoan, karguan, ardurapean,
zainpean.
Egizu: ezazu.

05. **Barriz:** ostera, ordea.
Oinaza: nahigabe, samin, min zorrotz.
Ipintiarren: ipintzeagatik.

01. **Dakust:** ikusten dut.
Gaukazala: gauzkala.
Adi: begira, ernai.
Ederraz: ederrarekin.

06. **Deunga:** gaizto.
Legez: moduan, bezala.
Zinduezan: zintuzten.
Daizun: dezazun.
Zengozan: zeunden.

02. **Jargoi:** jargi, jarleku, tronu.
Eregi: altu, gora.
Zagoz: zaude.
Dohe: dohai.
Dontsotasun: santutasun.
Hurira: hirira.

Bitsen: bitsaren, aparraren.
Gan-ganian: gain-gainean.

03. **Zeunkazun:** zeneukan.
Zinduzalako: zenituelako.

07. **Jiretan:** jiratzen, biratzen, itzulka.
Dauke: daukate.
Egikera: egintza, egite.

04. **Honegaz:** honekin.
Baga: barik, gabe.
Zerututera: zeruratzera.

08. **Dantzuzuz:** entzuten dituzu.
Zagozan: zauden.
Daizan: ditzan.
Eruan gaizan: eraman gaitzan.
Ermutik: eremutik, mortutik.

SAN MIGEL DOGU

(Cancionero Popular Vasco, 902. or. R.M. Azkue)

San Migel dogu geure patroia
jarraitu ondo berari
zapalduteko zintzo burua
infernuko dragoiari
mundu honetan egin ez daigun
sekula gatzik inori.

Izanik aldi hatan
zeruko jentea
alde bat guztiz ona
deungea bestea
esetsi gogor batek
birrindurik Luzifer
geratu zan kapitan
zeruko San Migel.

Bernagoitiko aldaera:

San Migel aingerua
zeru altuetan
dago gure arimak
errezi bieran.

Patroia: zaindaria, begiralea.
Daigun: dezagun.
Gatzik: gaitzik.
Hatan: hartan.

Deungea: gaiztoa.
Esetsi: eraso, oldarraldi.
Birrindu: xehatu, haustu, txikitu.
Errezibietan: errezibitzen.

URIBARRIKO LIRIO EDER

(Durangaldeko Andre Mari eta gabon-kanta zahar batzuk zortzikoan, Xabier Altzibar. **Euskeraren Iker Atalak 6** - Labayru Ikastegia, 35. or.)

Ze u bihar dan legez alabetako
nok izango dau gaur mina
Uribarriko lirio eder
Asunzinoeko Birjina?

01. Manso Lopezen debozinoak
ezin aurkitu eikian
prenda hobarik Durangorentzat
bere ondasunen artean.
Bere izena ahaztu ze zidin
eregi eban Imajina
Uribarriko lirio eder
Asunzinoeko Birjina.
02. Kunplidu ez eban bere gustua
bera bizi zan artean
baina agindu eban egin zidila
azkango borondatean
Elexa eder bat han ifinteko
zeruetako erregina
Uribarriko lirio eder
Asunzinoeko Birjina.
03. Andra Maria Arandoñoko
(zein zan bere lehengusina)
erakutsi zan enkargu honetan
ondo dobotea eta fina.
Bere lurrean ifinten ebala
Serafinen Serafina
Uribarriko lirio eder
Asunzinoeko Birjina.
04. Zeruko ondasun parebagean
izan zedintzat komuna
huri noble hau nahi izan eban
egin Jaubea eta Jauna.
Zeuk bakarrikan pagadu zeinke
zeure honelako ongina
Uribarriko lirio eder
Asunzinoeko Birjina.
05. Joia eder hau beretu azkero
Durangoko herri nobleak
bera adoretan ifinten ditu
bere kuidadu guztiak.
Ezin hobeto enpleadu leite
nola zeugan ge(u)re ahalegina
Uribarriko lirio eder
Asunzinoeko Birjina.
06. Ondo pagetan dozu andrea
deutsuen debozinoa
mesede baga itxi bagarik
inoren petizinoa.
Hagaiti zara elexa honetan
gure Patrona egina
Uribarriko lirio eder
Asunzinoeko Birjina.

07. Hainbat mirari ikusten dogu
geure begien aurrean
zeinda uste dogun, Ama maitea
zaukaguzala lurrean.
Baia bakigu geuk zariana
zeruetako erregina
Uribarriko lirio eder
Asunzinoeko Birjina.
08. Nor izango da egongo dana
nobena hau akabadurik
bere pena eta miseriaren
konsueloa bagarik,
izanik bere debotoentzat
hain ongi egila fina
Uribarriko lirio eder
Asunzinoeko Birjina.

- Legez:** moduan, bezala.
Alabetako: alabatzeko.
Nok: nork.
Asunzinoeko: asuntzionario, asuntzionario.
01. **Debozinoak:** debozionarioak, debozioak.
Eikian: zezakeen.
Ze zidin: ez zidin, ez zedin. Forma zaharra.
Eregi eban: eraiki zuen.
02. **Kunplidu:** kunplitu, bete.
Azkango: azkenengo.
Ifinteko: ipintzeko.
03. **Debotea:** *debotoa*'ren femeninoa.
04. **Zedintzat:** zedin.
Komuna: parteko, kide.
Pagadu: pagatu, ordaindu.
Zeinke: zenezake.
Ongina: ongilea, on egiten duena.
05. **Joia:** bitxia.
Beretu azkero: beregandu, bere eginez gero.
Adoretan: adoratzeko.
Kuidadu: kontu, ardura.
Enpleadu: enplegatu, erabili.
Leite: liteke.
06. **Pagetan:** pagatzen, ordaintzen.
Deutsuen: dizuten.
Baga: barik, gabe.
Itxi: utzi.
Petizinoa: eskea, eskaera.
Elexa: eliza.
07. **Zeinda:** ezen, hala nola.
Zaukaguzala: zauzkagula.
Baia: baina.
Bakigu: badakigu.
Zariana: zarena, zarella.
08. **Nobena:** bederatziurrena.
Egila: egile.

Bertso hauen egitura gozoa eta sarkorra da. Lehen bi puntuak alde batera eta hirugarrena errepikari lotzen zaiola, mugimendu ziklikoaren sentipen intimoa sortzen du. Baita solemnitatea ere.

AGUR ZERUETAKO

(Berriatuko Jose Luis Basterretxea "Altzalei" bertsolariaren etxean daukaten paper zahar bat)

01. Agur zeruetako Erregin ederra amarik maitiena guretzat zu zara. Amodio garbia errukia bera zugaz gu oroitzean oso pozten gara.	04. Gertatzen jakunian mundua istia zukanatuizu gure arima tristia. Gehien nahi doguna zuk guri iristia zeruan beti beti Jesus ikustia.
02. Zure aho gozotik urteten dan hitza da zerutik guretzat datorren bizitza. Izanik gloriako atearen giltza zure esperantzaz gu munduan gabiltza.	05. Oh bihotz biguneko Ama ta Birjina egin egizu gure alde ahalegina izateko Jesusen aginduen dina eta zeruetan zu gure atsegina.
03. Pekatuaren bidez Jaunaren hasarrez zoritxarra besterik munduan ezer ez. Herbestetuak gagoz zuri dihadarrez suspiruz, sentimentuz penaz da negarrez.	06. Baina zugandik alde bihotzak ezin dau zugana beti dua zugaz bizi nahi dau. Birjin bardin bagia bedeinkatu gaizuz agur, Ama neuria agur, agur, agur!

01. Zugaz gu oroitzean: zutaz, zurekin gu gogoratzean. Paperak <i>zutaz oroitzean</i> jartzen du, eta eskuz zuzendurik <i>zugaz</i> <i>gu</i>.	04. Jakunian: zaigunean. Istia: uztea. Zukanatuizu: zugana ezazu. Tristia: gaizoa, errukaria. Iristia: lortzea, erdieste, eskuratzea.
02. Urteten dan: ateratzen, jalgiten den.	05. Egin egizu: egizu, egin ezazu. Dina: duin, din, merezle.
03. Herbestetuak: atzerriratuak, desterra- tuak. Gagoz: gaude. Dihadarrez: deihadarka, oihuka. Suspiruz: zizpuruz, hasperenez.	06. Alde ezin dau: ezin du alde egin, ihes egin. Zugaz: zurekin. Bagia: gabea. Gaizuz: gaitzazu.

ONDARRUATIK ITZIARRERA

(Ondarruko bertso ta Abestiak. Jose Mari Etxaburu, 62. or.)

01. Ondarruatik Itziarrera sinismen bizi bategaz Amaganako amodiak izioturik garoiaz.	04. Maria han daukagu itxaroten guri bixita bat gaur egin daiogun berari.
02. Itxas gizonak Debaruntz doiaz batel ederren gainean lihorrekuak oinez aldraka Ama laztanan bidean.	05. Gure mendietako zelai tontorretan bere bizilekuak dira begiztetan.
03. Guazen Itziarrera guazen arin guazen juan gabe gelditu inor ez gaitezen.	06. Begoñan, Arantzazun Oron ta Antiguan baina gaur gara bildu Itziarko goian.

07. Hain bere badaukagu
etxean Maria
guazen Itziarrera
zahar eta gaztiak.

08. Begira zelan haintxe
dagoen begira
gau eta egun zoli
itxaso zelaira.

09. Truxu ekaitz dongara
olatu artian
euskaldun marinela
galdu ez daitian.

10. Haugaitik guk daukagu
jarrita ustia
bera dala guretzat
anparo guztia.

11. Agur bai Itziarko
agur, gure Ama
agur itxas gizonen
pozezko izarra.

12. Legor zaliok agur
dirautsu, Andria
Agur bai Itziarko
Oh Ama gurial!

13. Lurrian gura dogu
zeure seme izan
zeruan gero beti
ikusitzaiguzan.

14. Agur geure bihotzak
zuri eskinirik
bialdu gaizuz, Ama
gaur bedeinkaturik.

01. **Bategaz:** batekin.
Iziotu: izeki, irazeki, piztu.
Garoiak: garamatza.

02. **Lihorrekuak:** lehorrekoak.
Aldraka: saldoka, multzoka, taldeka.

03. **Arin:** azkar, fite, agudo.

04. **Bixita:** bisita.
Daiogun: diezaiogun.

05. **Begiztetan:** begiztatzen, begiz jotzen,
ikusten.

06. **Oro:** Aretxabaletako auzoa.

07. **Hain bere:** han ere.

08. **Haintxe:** hantxe.
Zoli: erne, argi.

09. **Truxu:** zaparrada handia, eurijasa.

Donga: deunge, gaizto, zital.

Olatu: uhin.

Daitian: daitezana. Textuak *daitezana*
dakar, baina bertsogintzan oso normala
den eta egileak segurrenik jarriko zuen
daitian forma behar du.

10. **Anparo:** babes, estalpe.

12. **Legor zaliok:** lehorzaleok, lehorrekook.
Dirautsu: diotsugu, erraiten dizugu.

13. **Gura:** nahi.

Zaiguzan: zaitzagun.

14. **Gaizuz:** gaitzazu.

EZKONGAIAREN GAINIAN

(Bertso berriak ezkongaiaren gainian jarriak. Ezkondu bearreko bertsoak. A. Zavala. Auspoa
187, 107 orrialdetik aurrera)

01. Orain kantu berri bat
bihar det ipini
neure eretxirako
txit dana konbeni.
Ezkongaiak ezkontzaz
zer modutan hasi
kantuz ahal banezake
zerbait erakutsi.

02. Zer modutan egin
ezkontzeko lanak
ongi erabaki zitun
Kristo gure Jaunak.
Halan agintzen digu
Eliza Ama Santak
alperrik damuko du
deskuidatzen danak.

03. Ez degu gutxi bidar
pulpitutik entzun
ezkontza zer modutan
egin bihar degun.
Espiritu Santua
arren eidazu lagun
gauza hau esplikatzeke
konbeni dan modun.

04. Ezkontza egiteko
ona ta garbia
preziso bihar degu
Jaunaren grazia.
Egin hau logratzeko
ahalegin guztia
bitarteko harturik
Birjina Maria.

05. Ongi errezibitzeko
sakramentu hori
Jaungoikuaz konforme
bihar degu jarri.
Asmuak onak enda
animia garbi
Jaungoikuak berak
agintzen du hori.

06. Ezkongeiak kontuan
nahi zaituet ipini
aberiak bezela
ez zaitezten ibili.
Jakin baino lehenago
gurasuen berri
ezkontzetzeko hitzak
ez emon alkarri.

07. Enkargatzen ditut
nik asko guraso
umiari horretan
egiteko kaso.
Ezkontza gaiztuak
dirala akaso
munduan izaten da
nahigaberik asko.
08. Oztaz ikasi dute
mosua garbitzen
euran buruz dabilza
ezkontzak egiten.
Ez det ikusten baina
hala den aditzen
oraingo gazte asko
zer moduz dabilten.
09. Kuidadua izan
aitak eta amak
errespetoz hazitzen
seme ta alabak.
Jaunaren bildurrian
ongi bizi danak
nekez egingo ditu
horrelango lanak.
10. Animako artzaia
kura parrokoa
bere eskuan dauka
gure Jaungoikuak.
Esplikatu garbiro
nork beren kontuak
aditu eta egin
haren konsejuak.
11. Inor aurkitzen bada
bai honetan dudan
parroko jaunagana
bihar degu jua.
Hark erakutsiko du
kosta bage duhan
kristauak ezkontzeko
zer egin behar duan.
12. Gaztia, badaukazu
ezkontzeko grina
emandako hitzetan
izan zaitez fina.
Ahalbait konpritutzero
egin ahalegina
gero izan ez dedin
sekulako mina.
13. Munduan badirade
asko ezkutari
dakienak neskatzai
hitz egiten poliki.
Txoralda gaixuak
sinistu hoieri
zeinbat engainatzen dan
Jaungoikuak daki.
14. Orain ikusten dira
asko begietan
da partikularmentie
erromerietan
gau eta gaberdi
bide erdietan
bekatu egiteko
peligro handietan.

15. Mutil erdi mozkorrak
aguak beruak
haien kontuak aditzen
neskatxa eruak.
Nolakuak ohi diran
orduko tratuak
neuri esan dirade
eskarmentatuak.
16. Zaharrak ere badira
horretan maisuak
Satanasen eskolan
estudiatuak.
Gazteari emaiten
ejenplo gaiztuak
gero pagatzen dute
inozente gaixuak.
17. Jesukristok dio
Ebanjeluan
bekatu eragiten
duenak munduan
errota-harri bat
loturik lepuan
hobe leukiala hondatu
betiko itxasuan.
18. Batekin hitzak enda
bestekin kontuak
ez du hori agintzen
gure Jaungoikuak.
Barruldi saldu eta
kanpoko mosuak
hoiek izan ohi dira
Judasen tratuak.
19. Pobria jantzirikan
aberatsen klasen
eroaren gisa dabil
beren burua saltzen.
Gainetikan jentia
dau gaizki esaten
horren lujua ez da
errez konbertitzen.
20. Pobre ta aberatsak
guztiak munduan
erabili klase hori
daukien moduan.
Bizimodu santu bat
egin munduan
gero sartu nahi bazu
betiko zeruan.
21. Amodio garbia
kariñua fina
ojala hil artian
izango bagina.
Bitarteko harturik
zeruko Erregina
alkar ondo estimatzen
egin ahalegina.

01. **Eretxi:** iritzi, uste.
Konbeni: komeni.
02. **Halan:** hala.
Damuko du: damu izango du.
03. **Gutxi bidar:** gutxitan, gutitan.
Eidazu: egidazu, egin iezaazu.
Modun: moduan.
05. **Jaungoikuaz:** Jaungoikoarekin.
Enda: eta. Arkaikoa.
06. **Zaituet:** zaituztet.
07. **Dirala akaso:** badirudi *dirala kaso* behar lukeela, nahizta pota izan.
Nahigabe: atsekabe, min, oinaze.
08. **Oztaz:** nekez, juxtu, ikasiz batera.
Mosua: muturra, aurpegia.
Euran: euren, beren.
09. **Kuidadua:** kontua, arreta, ardura.
Horrelango: horrelako.
11. **Bage:** gabe.
Duhan: dohan, dohainik.
12. **Ahalbait konpritutzeroa:** ahalik gehien edo ondoen kunplutzera, betetzera.
13. **Ezcutari:** ezkutu zalea, azpikaria, maltzurra, amarrutsua.
Dakienak: dakitenak.
Txoralda: mamala, inozo, txolin.
14. **Peligro:** peril, arrisku.
15. **Aguak:** ahoak.
Dirade: didate.
17. **Leukiala:** lukeela.
18. **Barruldi:** barrutik, barnetik.
Mosuak: musuak, laztanak.
19. **Klasen:** klasean, mailan.
Beren: beraren, bere. A. Zavalak zuzendu eta *bere* jartzen du, baina *beren* bizkaieraz oso naturala da, *beraren* en laburdura gisa.
Dau: du, dauka. Dago-ren laburdura ere izan daiteke.
20. **Daukien:** daukaten. Textuak *dadukien* jartzen du, baina neurriak eta herri hizkerak *daukien* eskatzen du.
Bazu: baduzu.
21. **Kariñua:** xera, laztan, maitasun.
Ojala: oxala, hobe.

Prediku gisako bertso sorta hau bizkaierazko eta gipuzkerazko nahastea da. Bizkaieraren zantzu garbiak dauzka: eretxi, halan, enda, zaituet, emon, mosua (aurpegi esanahian), euran (beraien), beren (beraren, bere), horrelango, bage, konpritu, leukiala, barruldi, daukien... Bertsoen egileari Deba Garaikoa, Arrasate aldekoa edo, izan daitekeen usaina hartzen diot.

GERTAERAK ETA UMOREZKOAK

TXOMIN ETA ERROSE

(Luzia Arteaga Bilbao, Dimako Obakoa. **Doinu Zaharren Inguruan**, U.E.U., Antton Mari Aldekoa- Otalora, Juan Mari Beltran eta hamarren artean)

01. -Txomin, astelehenian
ostuta baztarrak
nora dozuz eroan
zuk gure sagarrak?
-Zer dinozu, Errose?
Nik zure sagarrak?
-Bai, Txomin, saldu dozuz
gorri ta ederrak.
02. -Urkiolan egon naz
egun ta erdian
beste bat ibiliko zan
zure sagastian.
-Zeuk eroan zenduzan
haraxe burdian
eta saldu zenduzan
hogerleko bian.
03. -Nik hori? Ze barraban!
Holako asmorik!
-Hantxe saldu zenduzan
ez esan guzurrik
Harizpetar Tomasek
gozotuta pozik.
Guzurra dariozu
Txomin, edonundik.
04. -Tomasek saldu nau ni
Errose, benetan
sagarrak erosi ta
zer eukan zer esan?
Ipini bazituzan
sabai zabaletan
gozo jango genduzan
guk jatorduetan.
05. -Baina Jauna daukagu
leku guztietan
berak jakin bagarik
ezin lapurretan.
Autortu dozu, Txomin
gauza zer jazo zan
betor dirua, bakez
gelditu gaitazan.
06. -Hona hemen, Errose
hogerleko biak
zure asmoak beti
dira galgarriak.
Honek dira edesti
gogoan jarriak
orain jarraituteko
ekandu garbiak.

01. **Dozuz:** dituzu.
 02. **Eroan zenduzan:** eraman zenituen.
Hogerleko: bost pezetakoa, duroa.
 03. **Ze barraban:** zer demonio.
Dariozu: darizu, isurtzen zaizu.
Edonundik: nondiknahi, nonahitik.
 04. **Eukan:** zeukan.
Bazituzan: bazituen. Hemen *balitu* da-
 gokio.

- Sabai:** mandio, lastategi.
Genduzan: genituen.
 05. **Bagarik:** barik, gabe.
Jazo: gertatu.
 06. **Honek:** honeik, hauek.
Gogoan jarriak: hemen segurrenik *go-
 goangarriak* izango da, hots, gogoratze-
 ko, oroi- tzeke modukoak.
Ekandu: ohitura, usadio.

DIMAKO IDIARI

(Dimako Bargundiako Patxi Bilbao. **Doinu Zaharren Inguruan**, U.E.U., 17. or. Antton Mari Aldekoa- Otalora, Juan Mari Beltran eta hamarren artean)

01. Laguntasun bat eskatzen dautset
 Aita San Antoniori
 bere izenean jarri ahal baleiz
 bertso pare bat edo bi.
 Berak eginda ikusten doguz
 makinatxo bat mirari
 horretarako bat gura neunke
 papel honetan ezarri.
02. Bizkaiko bazter-bazter bateko
 Dima deritxon herrian
 idi eder bat zelan dagoan
 nago esan beharrian.
 Hasi buruan eta atzera
 hiru metro dau luzian
 hamairu arrak gogor gogorrak
 biribilean garrian.
03. Apatxetatik goiko palara
 dituz bederatzi arra
 aurreko beso bien erdian
 barriz metro bat zabala.
 Lurrean ere erdi tarraska
 darabil bere bularra
 burua eta adar txikia
 kolorez pinto nabarra.
04. Honen luzia ta honen zabala
 ta honen gorputzen ederra
 itsasontzi bat dirudiela
 atzetik eta aurrera.
 Aste Santuen idi eder hau
 eroan deurie Bilbora
 bertan hilteko uste osoaz
 baina bizirik lotu da.

05. Tamalez dagoz berau hilteko
 hain den ganadu ederra
 San Isidroak pasatuteko
 daroadie Madrileru.
 Ganadu eder ederragorik
 han agertuko ete da?
 Guztiz famadu ein dan idia
 orain doaz han saltzera.
06. Nor dan be esan beharra dauku
 berau loditu dauena
 apeli dua Arriortua
 Pedro dau bere izena.
 Etxe bi daukaz errentadunak
 berea hirugarrena
 horrez gainera esku artean
 bastante ondo daoena.
07. Beti izan da famili hori
 ganadu eder zalea
 antxinetatik eta gehiago
 haren etxean hagea.
 Ointxe urte bi hazi eutsien
 auzoko batek hobea
 orduko faltak bardinduteko
 oingoak yeukek sobrea.
08. Agur gozo bat opa dautsegun
 Pedro Arriortuari
 ta honez ganera emazteagaz
 seme ta familiari.
 Guzti guztiok opa dautsegun
 hementxe danok agiri
 holangoxeak loditu daizen
 datorren urterako bi.

01. **Dautset:** diot.
Baleiz: balitez.
Doguz: ditugu.
Gura neunke: nahi nuke.
02. **Deritxon:** deritzan, izena duena.
Zelan: nola.
Arra: zehé. Luzera neurria, ahurra zaba-
 lik erpurutik hatz txikira dagoena.
03. **Apatx:** animalien hatzazala.
Tarraska: tatarrez, arrastaka, herrestan.
04. **Eroan deurie:** eraman dute.
Lotu: gelditu, geratu.
05. **Dagoz:** daude.
Daroadie: daroe, daramate.
Famadu: famatu, ospetsu.
06. **Be:** ere.
Dauku: daukagu.
Apeli dua: deitura.
- Daukaz:** dauzka.
Esku artean: esku arteko diruan. Diru
 bat da ondasunetan edo bankuan dagoe-
 na, eta bestea esku artekoa, egunero gas-
 tatzekoa.
Daoena: dagoena.
07. **Hagea:** kasta, etxe edo famili bati jatorriz
 datorkion izaera ona edo txarra.
Ointxe: oraintxe.
Eutsien: zien.
Oingoak: oraingoak.
Yeukek: zeukatek.
Sobrea: soberakina, sobratzen dena.
08. **Opa dautsegun:** hemen aginduzko esa-
 nahia dauka, beraz, subjuntiboa beharko
 luke: *opa daiogun*, desiatu diezaiozun.
 Bestela, azken enea sobra dago.
Daizen: ditzan.

BARTOLOK

(Juanita Unzueta. Aramaio. **Jon Aurre** sorta)

Bartolok egin ei dau
lastozko zubixe
handixik pasetako
bera ta nobixe.
Pasetan hasi die
jausi da zubixe
Bartolo fine da ta
eingo dau barrixe.

Juanitak eta bere lagunak asmatua:

Lorentzok egin ei dau
zubixe barrixe
handixik pasetako
Matea ta bixek.

Mateak egin ei dau
jabonadurie
Lorentzon frakak eta
beraren gonie.

Errekara juen eta
jo dau lexibie
urek eruen dotso
bere kamisie.

Ei dau: omen du.

Zubixe, nobixe: zubia, nobia, andregai.

Pasetako: pasatzeko.

Pasetan hasi die: pasatzen hasi dira.

Fine: fina, langilea, lanean asko saiatzen dena.

Bixek: biak.

Juen: joan.

Lexibie: lixiba, arropi, xaboiu ondoren, ematen zaien lixibaldia. Oro har, arropa garbitze osoa.

Eruen dotso: eraman dio.

Kamisie: atorra.

PELOTIAREN GAINKO

(Pelota partiduetako kanta berriak. Bonaparteren mikrofilmeak. Azkue Biblioteka - Euskaltzaindia - Bilbo. 1852. urteko bertsozintza)

01. Pelotiaren gainko
berso bat edo bi
atera nahi nituzke
neronek bai ongi.
Eskaturik lehenengo
Birjina Amari
berorren laguntasuna
egin bada neri.

04. Baina Jazintotxua
zeuan enpeinaurik
Durangon behar zala
hasi lehenengotik.
Ez zala ba ostian
salduten ardorik
ezta herrian ere
gelditu sisarik.

02. Durangoarrak ziran
kontra Markinarren
hori plazatan bleka
jokatutziarren.
Launa mila errial
aposta zituen
hirutikan bi zeinek
irabazten zuten.

05. Entzunik Markinarrak
Jazintotxuari
utzi zioten laster
diferentziari.
Markinarrak beti on
esan det nik sarri
ez nion nik utziko
elezioari.

03. Hiru pelota toki
eskojitu ziran
Durango, Markina ta
halan Elgoibarren.
Lehenengo nun jokatu
inork ez zekian
eta hori bihar zan
bota suertian.

06. Lehenengo partidua
joka zan Durangon
sekula larriago
ez naiz inun egon.
Jokua irabazi ta
burlaz ezin egon
gauza hau usatzen da
bakarrik Durangon.

07. Partidu aurretikan
abertitu bage
idi zahar bat sokatik
han atera dabe.
Ez zuen aterako
galdu izan balebe
Durangoarrak beti
juizio bage.
08. Bigarren partidua
joka zan Markinan
eta Durangoarrak
ez ziran gauza han.
Durangoko aldian
gutxi luzitu zan
inor insultatzia
han pentsatu etzan.
09. Horra pelotariak
igual jokuak
erabagi bihar du
oin Elgoibarkuak.
Ez du han balioko
tranpako jokuak
ez bada blekari
beso onekuak.
10. Zuek eman dozue
motibua franko
zezen eta kohete
harrokeri asko.
Inon usatzen ez dan
burla ta parriak
egin izan dizkigu
Durangon jentia.
11. Dianak Elgoibarren
ziraden juntatu
eta gizon sastar bat
ez zaitan gustatu.
Beraren izenikan
ez nuen aditu
baina Txapero zala
nuen entenditu.
12. Gizon hau bazebilen
batetik bestera
laguna Zengotita
albuana zebala.
Markinalde honetan
dirurik ez zala
dihadar egiten zuten
astuak bezela.
13. Hasi ziran jokatzin
lau pelotariak
laster ziran bentajan
Markinako biak.
Ikaratu ginduzan
errementariak
hori da jokatzia
dino mundu guztiak.
14. Itzala ez zait gustatu
Elgoibarko plazan
zerren tanto bat gaitik
txaloka hasi zan.
Bizimodu gaitikan
ez det nik zer esan
zerren gizon bezela
portatu izan zan.

15. Probintzia guztia
Markinarren alde
Debar bigaz bestiak
ez ziran haserre.
Kaso txit gutxi ohi da
distingio bage
Debar bi hoiek ere
hargaitik ein dabe.
16. Debako apaiz jaun bat
kiputzen artian
ongi galdu eragin du
bai kosta aldian.
Pilua zuen lagun
onentzat ustian
zer moduz bihar zuen
egin trabesian.
17. Trabesatu izan zan
dirua ugari
ta horra partidua
Markinarrak garbi.
Biba, biba mutilak
Benito Subarri
halako blekaririk
ez da hona etorri.
18. Ea Durangoarrak
zerate aspertu
ala oraindik ere
nahi dezu probatu?
Nere uste guztian
askoz hobe dezu
etxera juan eta
idia korritu.
19. Baina oraindik ere
nahi bada kantatu
zapuaren soinua
guk entzun nahi dogu.
Hemen dozu Benito
Markina aldian
bota desapixua
zeuen eretxian.
20. Beniton kontra inork
nahi badu bai jarri
mano-mano jokatzin
pronto dago beti.
Pelota librieikin
etxiaz kanpoti
edozein denboratan
parte eman honi.
21. Marragero gaztia
zuten botileru
haren erakutsiak
asko balio du.
Irabaziko zala
honek sarri esan du
opininuen kontra
profeta irten du.
22. Adios Durangoarrak
hurrengo artian
jo egizu "tronpia"
umore onian.
Errege edo Prinzipe
zeuen Bizimodu
Benito enperadore
jarri behar degu.

23. Hau jazoko zanikan
gutzik zuen uste
bandera Markinarrak
usteltzeko dauke.
Orain artian nausi
gizaldi guztian
Jaunaren faboreaz
nahi aurrerantzian.

24. Hogeita lau bersotan
horra aditzen eman
Durangoarrak zeintzuk
izan litezkezan.
Oraindik gehiago
nahi nukian esan
baina nahi izan arren
ez det astirikan.

02. **Ble:** ple, pilota joku modu bat.
Blekari: pilota modu horretan jokatzeko duena.
Jokatutziarren: jokatzegatik.
Aposta: jokatu.
03. **Eskojitu:** hautatu, aukeratu.
Enpeinaurik: hartan saiaturik, tematurik, setaturik.
Ostian: ostean, ostantzean, bestela.
Sisarik: diru kopuru bati kentzen edo osten zaion zatia.
05. **Elezioari:** hautuari, hautapen edo aukezeari.
07. **Abertitu:** abisatu, oher erazi.
Dabe: dute.
Balebe: balute.
Bage: gabe.
09. **Oin:** orain.
10. **Kohete:** txapligu, etxafero, suziri.
Parriak: barreak, irriak.
11. **Dianak:** direnak, denak.
Sastar: zirtzil, ganorabako.
Zaitan: zitzaidan.
12. **Zebala:** zuela.
Dihadar: deihadar, oihu, zantzoz.

13. **Bentaja:** abantaila, alde.
Ginduzan: gintuen.
Errementariak: suarotzak.
15. **Bigaz bestiak:** bitaz, bi ez besteak, bi ezik beste denak.
Kaso gutxi...: Distintzio gabe edo zerbaitetan nabarmendu ezik, inori ez zaiola kasurik egiten esan nahi du.
16. **Eragin:** erazi.
Trabes: partiduetan jokatzeko edo trabesten den dirua.
18. **Aspertu:** asetu, nahikoa egin.
19. **Zapuaren soinua:** Durangori *Zapoerri* deritzo.
Desapixua: desafioa.
Eretxian: iritzian.
20. **Pronto:** prest, gertu.
21. **Marragero:** koltxoigile edo koltxoi saltzaile.
Botileru: laguntzaile, aholku emale.
22. **Tronpia:** Durangoren beste goitizen bat *Tronperri* da.
23. **Jazoko:** gertatuko.
Dauke: daukate.

UNAS CANCIONES NUEVAS

(Mallabian, Pello Elgetzuk Gereako Felix Longarteri jasotako sorta, eta aspalditik neukan paper bat, nondik eskuratu nuen gogoan ez daukadana. Bien artean osatu dut sorta)

01. Unas canciones nuevas
nahi nukez kantatu
con la esposa mía
zer zaidan pasatu.
Con un cortejo nuevo
neri eskapatu
aquella habra creído
ez dala pekatu.
02. Dejando a su hija
desanparaturik
con el pasiego ha ido
plagiak harturik.
Ai qué mula tan falsa
iduki nuan nik
en las tres provincias
etxauk holakorik.
03. Ama Elgoibartarra
ella de Orozko
neri eskapatu dit
con otro morrosko.
Zazpi urte pasa dira
que yo le conozco
y por dónde anda ella
nik ez dakit asko.
04. Que ya dije por ella
ospital batian
que no me visitara
sendatu artian.
Que ya tenía otro
bien bitartian
me dicen que anda ella
Montaña partian.
05. Teníamos una hija
nor ete du aita?
Como si fuera mía
nik izan det maita.
En Muniketa, señores
lehenbizikoetan
como marido y mujer
egon ziran bertan.
06. La mujer vendería
gizonaren prakak
sin que el marido sepa
andriaren tranpak.
La mujer bebedora
ez dok emendatzen
tiene todos los vicios
daukezanak saltzen.

07. Con una sestillita
besuan harturik
para imitar en casa
erdi zoraturik
pero aquella no tiene
buruko faltarik.

08. Como era anciana
nobia gaztia
le calentó a su mujer
atzeko partia.
Los dos dicen que beben
goizetik gauera
tres azumbres de vino
edanda ogera.

09. Yo era culpante beste
asko ibilita
tú y Felix el marido
amorraturuz aita.
Vive Jesús andria
Juana eta Juakin
nahikua esan dizut ba
nahi badezu jakin.

02. **Plagia:** plaga, bolada edo aldikada gaiz-
toa, gaiztakeria.
Etzak: ez jagok, ez zegok.

04. **Montaña:** Santander.

06. **Emendatzen:** asetzen, nahikotzen.
Daukezanak: dauzkanak.

07. **Imitar:** imintzioak, plantak egin. Beraz,
hemen zoro-buru egin.

Bertso hauek asko kantatu izan dira Bizkai aldean, nahizta bertsoio zatikatuak izan beti. Hori normala da, baina sorta honek bertso paper baten itxura osoa dauka, eta baliteke paper hori oraindik nonbait osorik egotea.

MARITXU MENDAROKO

(*Maritxu Mendaroko* koarentzat. Ezkondu bearreko bertsoak. A. Zavala. Auspoa 187. 105-106 or.)

01. Maritxu Mendaroko
neskatila fina
burutikan ez balitz
pixka bat arina.
Ai Maritxu, Maritxu
hain apaina!
Zeinek txoratu zaitu
zu horren adina?

02. Maritxu Mendaroko
hilean birritan
Bilbaora joaten da
kolore gorritan.
Ai Maritxu, Maritxu
ez sarritan
deskuidatu ibiltzen
beste herrietan.

03. Neskatalak ez badau
ona juizioa
inork ez dau eukiko
horren desioa.
Ai Maritxu, Maritxu
hau lezioa!
Bakarrik izango dezu
desprezioa.

04. Maritxu Mendarokok
gura luke hartu
gizon on bat balego
harentzako gertu.
Ai Maritxu, Maritxu
horra ugartu!
Uste zenduen baino
lehen neskazahartu.

05. Maritxu Mendaroko
domeketan plazan
neskazahartuta ere
bapo dabil dantzan.
Ai Maritxu, Maritxu
beti olgantzan!
Zure edertasuna
kakatara juan zan.

01. **Zu horren adina:** zu horren beste, zu neurri horretan. Textuak *zu orrela adiña* dakar, baina *orren adiña* behar duela dirudi. Zenbait belarriri esamolde hori ez badagokio ere, bertsolariak *adina beste* ren sinonimotzat erabil zezakeen, bizkaieraz *honen beste*, *horren beste* eta *haren beste* edo *hain beste* —banan ala baturik idatzi gutxiena da— normalak bait dira.
02. **Birritan:** bitan, bi aldiz.
Sarritan: maiz, usu.
03. **Ez badau:** ez badu. Textuak *badauka* dakar, baina neurriak *badau* eskatzen du.

Eukiko: textuak *edukiko* dakar, baina neurriari eta herri hizkerari *eukiko* dago.

04. **Gura:** nahi.
Gertu: prest, zerbaiteko gogoz.
Ugartu: uhartu, herdoildu.
Baino: textuak *baiñan* dakar. Baliteke bertsolariak lokalismo hori erabiltzea, *baino* ren sinonimotzat, baina bizkaieraz probableago da *baino* jartzea.
Lehen: lehenago.
05. **Domeketan:** igandeetan.
Olgantzan: dibertsioan, jolasean.

Bertso dotoreak benetan. A. Zavalak dionez, *Madalen Busturingo* doinu kanta daitezke. Doinu horrek bosgarren lerroa lau edo bost silabako eta zortzigarrena bost edo seiko moduan kantatzeko aukera ematen du.

EZ DAUKAT UMORERIK

(Bizkaiko baserriko nekazalientzat olgarria: Peru eta Juaneren artian berbakuntzia 1832. urtea. Azkue Biblioteka - Euskaltzaindia - Bilbo. 63917)

Peru:

01. Ez daukat umorerik aurtengo urtian pozagaz kantetako suaren aurrian. Koltzan artorik ez ta okelia auzuan koipe asko ez dago gure lapikuan.
02. Ibili biharko dau bai gure atsuak huritikekateko tremes ta artuak. Baina dirua nun da? Hor dago ultzia saldu biharko dogu daukagun guztia.
03. Galiziatik dator sardina gazia gure lauko apurren eroangarria. Urak ez deusku hilgo haren egarria zegaz erosiko da txakolin barria?
04. Ondo hotza daukat nik kutxa kisketia ez asko beruago ziskuko poltsia. Idi makar bi dagoz gure okoiluan saldu biharko ditut aurtengo neguan.
05. Beti jagot albuana Maria guria negarraren soinuana joten hiletia. Ardaa ta pipia itxi daidazala lehenago itxiko dot daukadan azala.
06. Ugazaba jaunari neuk esango deusat igazko errentia itxi parkatutzat. Aurten jausi jatana abuztu ostian pagauko deusadala diru ederrian.

Juane:

07. Ai Peru, Peru zara
zu beti alperra
sarri izango dozu
alkondara zaharra.
Belauna agirian
prakien zulotik
adurra ta mokuak
okotzingurutik.
08. Ziztrina dariatzu
ukonduetatik
txapelaren atala
belarri ondolik.
Alkondara barririk
ez jatzu ikusten
gorurik zure etxian
ez dabe egiten.
09. Nik etxian daukadaz
zezin ta urdaia
artorik ez badago
jango dot ogia.
Neure troxak daukadaz
gariz beteturik
urte barru honetan
ez daukat goserik.
10. Etxian hasi beti
bigae marduak
gero euki daiezan
beterik erruak.
Esnetxu gozuagaz
ai ze edaria
esan leiteke dala
zerutik jatsia.

11. Etxian hazitako
zekortxu ederrak
egin ohi daruadaz
soloko biharrak.
Ez deutset Montañesei
dirurik emoten
merkaturik merkatu
ez naz ni ibilten.
12. Zuk bere bazenduke
egingo biharra
eta ondo nekatu
gerriko hazurra
ez heldu inoz bere
ardantokietan
dirua bazeunkake
esturasunetan.

Peru:

13. Ai Juane, errez da
kontuok esaten
baina nik ez dot errez
dinozuna egiten.
Zelan euki ginaike
hainbeste ganadu
biri zer jaten emon
bere ez badaukagu?
14. Udabarrian hartu
negurako saldu
bitartian bidetan
eteten ditugu.
Irabazten doguna
lehenaz dago janik
ez dogu guk urtengo
bizitza honetatik.

Juane:

15. Euki ezkerro, Peru
daukazun bazterra
zuk bere hartu zinaike
labore ederra.
Nabua ta bedarra
ganaduentzako
esnia ta okelia
jatorduetako.
16. Itxi ibiltiari
beti karriuan
biharra egin zoli
etxeko soluan.
Ez dau lurra emoten
berez ondasunik
hatxur ta laijiagaz
aztertu bagarik.
17. Pipa motxa hautsian
txapela okerturik
zeure zopita zaharrak
arrastau ezinik.
Beti zabilz bidetan
gelditu bagarik
holan izango ez dozu
arto ez garirik.
18. Aldatu bihar dozu
bizimodu hori
benetan gura bozu
ondasunak euki.
Seme-alabei bere
biharra erakutsi
ta dotrina onian
familia hazi.
19. Ez daiela ikasi
lapurkeriarik
ezta bere esaten
inoz berba txarrik.
Gazte gaztetxutatik
beti elexara
zeuen abadiaren
berbak entzutera.
20. Zuzen gabiltzan beti
Jaunaren bidian
ta ez esa-mesarik
auzuen artian.
Halan egin ezkerro
herbeste honetan
gloria izango dogu
gero zeruetan.
21. Agur Peru neuria
hurrengo artian
alkar daigula ikusi
datorren urtian.
Ganbaria beterik
upia gainezka
txahaltxu jaiio barriak
atentan saltoka.
22. Jesusen izenian
eruan nekiak
geroko irabazteko
atsegin betiak.
Itxi gaurtik aurrera
taberna zuluak
eta ondo atondu
baso ta soluak.

01. **Pozagaz kantetako:** pozez kantatzeko.
Koltza: ganbara antzeko gunea baserrietan.
Okelia: okela, jateko haragia.
02. **Tremes:** garia eta zekalea nahasiz egindako ogia.
Ultzia: untzea, iltzea.
Hor dago untzea, ultzea: hor dago gakoa, koska.
03. **Lauko:** lauко dirua, lauzurikoa.
Eroangarria: eramatekoa.
Deusku: digu.
Zegaz: zerekin.
04. **Kisketia:** kisketa, krisketa.
Zisku: kutxatxoa. Josteko kutxatila.
Okoiluan: ikuiluan, tegian, kortan.
05. **Jagot:** dagokit.
Joten hiletia: hileta jotzen, gauza txarrak eta kexuak kontatzen.
Itxi daidazala: utzi ditzadala.
06. **Ugazaba:** nagusia.
Deutsat: diot.
Jausi jatana: erori zaidana.
Ostian: ostean, ondoren.
Pagauko deutsalada: ordainduko diodala.
07. **Prakien:** prakaren, galtzaren.
Adurra: lerdea.
08. **Ziztrina:** filda, dindirria.
Dariatzu: darizu.
Jatzu: zaizu.
Gorua: iruteko edo haria egiteko tresna.
09. **Daukadaz:** dauzkat.
Troxak: toxak, ale edo bihiak gordetzeko kaxak.
10. **Bigae:** bigai, bigantxa.
Marduak: beteak, potoloak.
Daiezan: ditzaten.
Erruak: erroak, animalien ditiak.
11. **Egin ohi daruadaz:** egin ohi ditut.
Eroan en azeptio bat maiztasuna da. Beraz, hemen bi aldiz markatzen da maiztasuna, *ohi* ere horixe bait da.
Deutset: diet.
12. **Biharra bazeunkake:** lana bazenuke, edukiko zenuke.
13. **Dinozuna:** diozuna, esaten duzuna.
Ginaike: genezake.
Bere: ere.
14. **Lehenaz:** lehendik, alde z aurretik.
15. **Bazterra:** etxaldea, baserria.
Zinaike: zenezake.
16. **Itxi:** utzi.
Karriuan: garraioan, lorrean.
Biharra egin: lan egin.
Zoli: bizkor, argi, zuhur.
Laijiagaz: laiarekin.
Bagarik: barik, gabe.
17. **Zopita:** abarken ipinkiak, adabuak, txatalak.
18. **Biharra erakutsi:** lana, lanean erakutsi.
19. **Daiela:** dezatela.
Berba: hitz, ele.
Elexa: eliza.
Abadiaren: apezaren, apaizaren.
20. **Esamesarik:** ele-melerik, erran-merranik.
21. **Daigula:** dezagula.
Upia: upa, kupel.
Atentan: hau segurrenik *atetan* izango da, hots, atarian, etxe aurrean.
22. **Eruan:** eraman.
Itxi: utzi, laga.
Atondu: konpondu, antolatu.

SAN ANTONIO SANTU HANDIA

(1985. Apirilaren 20ko EGIN egunkarian, JAIEGIN saileko *Herri eta Irri* orrian neuk emanak. Baita *San Antonio Santu handia*, Adolfo Arejita. **Idatz-Mintz, Literatur atalen sorta, 9** -18. or. Bi sortekin batasun osatua eginik ematen dut)

01. San Antonio santu handia
Urkiolako mendian
zeugana nator bihotz bihotzez
gauza baten eskarian.
Ilunetako gauzak nahi neukez
ipintea agirian
neskatxa batek zer darabilen
Zeberiko herrian.
02. Dino berari kendu deutsalada
onrea eta konduta
bera bestela egongo zala
aspalditik ezkonduta.
Hori entzunda negarrez nago
beragaz errukituta
senargei barik lotu beharra
halako neska polita.
03. Zeure onrea galdu badozu
zeuk egin dozu pekatu
nik neuk ez daukat zurerik eta
kendu deitsunari eskatu.
Ene Dominga bihotzekoa
ez zaitez holan estutu
zugaz ezkondu gura ez dabena
derrigorrean ez deitu.
04. Zenbat alditan deituten zeunstan
egunez eta gaubean
behatz-harria bazina legez
beti zengozan aurrean.
Erromerira neure atzean
baso eta iturrian
aldi horretan zedozen bila
ibili ete zinean?
05. Beste batzutan deituten zeustan
irak ebaten basora
zeuk izentauta ipinten zendun
alkarregana jokera.
Ni makal samar nengoala ta
joaten zinan aurrera
haretx inosi haundi batzuek
dagozanetik hurrera.
06. Herri guztian zabaldu dozu
ez zagozala nitzako
kalabazakaz itxi nozula
ni moraza nazalako.
Kalabazarik ez dot agiri
ta kortan ganadu asko
mesede handia egingo zendun
txarri bat lodituteko.

07. Ene Dominga, ahaztu al jatzu zelan ginaden egoten etxe aurreko intxaur azpian berba gozoak esaten? Harek intxaurrek baldin baleki gizonak lez berba egiten gauzak argiro esango leukez minagaz isildu zaiten.
08. Nigaitik zabilz txarto esaten ume gaiztoen antzean baina egi bat esan behar dot tamalagaz bihotzean. Urdai zati bat dirudizula zabilz katuen atzean nor atrebitu zure lakoa emaztetzako hartzean?
09. Arpegi ona ipinten dozu garbia zarelakoan Bilbo aldean ikasitako malezi asko kolkotan. Grina txarreko egikerakaz guzurra merke pikuan baina bakea gura izaten dau bakotzak bere lekuan.
10. Nire aurretik zenbiltzanagaz zabilza orain barrian zerorrentzako beste mutilik apenas dagon herrian. Hogeita hiru urte daukazuz sasoirik ederrenean pentsa horregaz hutsa badozu nogaz egingo zarean.
11. Mutil horregaz izaten zendun zer esan asko pikuan edozein mutil herri honetan lortuko zendulakoan.
...
...
zeure txistua iruntsi dozu madaria dalakoan.
12. Hamabi bertso barri honeikaz lan hau gura dot amaitu egi hutsakaz jarriak dira inok ezin leiz ukatu. Agur Dominga bihotzekoa txarto badinot parkatu zeure burua jagoizu eta nire ardurarik ez hartu.

Nire lekukoak honela amaitzen ditu azken bi puntuak:

Bertsoak jarri dodazelako bazara zu deskontentu non bizi nazen badakizu ta nahi dozun lekura deitu.

01. **Neukez:** nituzke.
02. **Dino:** dio, esaten du.
Deutsala: *deutsadala* laburturik, diodala.
Onrea: ohorea, izen ona.
Beragaz: berarekin.
Barik: bagarik, gabe.
Lotu: gelditu, geratu.
03. **Deutsunari:** dizunari.
Holan: honela.
Zugaz: zurekin.
Gura ez dabena: nahi ez duena.
04. **Zeunstan:** zenidan.
Behatz-harria: behaztopoa, oztopo egin erazten duen harria edo zerbait.
Legez: bezala.
Zengozan: zeunden.
Zedozen: zer edo zeren, zerbaiten.
Ete zinean: ote zinen.
05. **Irak ebaten:** irak ebakitzera.
Ira: iratze, garoa.
Izentauta: izendaturik, seinalaturik.
Haretx: haritz.
Inosi: inausi, adarrak moztu.
Dagozanetik: daudenetik.
Hurrera: hurbilera.
06. **Zagozala:** zaudela.
Nitzako: niretzat.
Kalabazakaz: kalabazekin.
Kalabazak eman: neskak mutilari edo mutilak neskari ezetz esan.
Itxi: utzi.
Moraza: maraza, zimela, indargea.
Kortan: ikuiluan, tegian.
07. **Jatzu:** zaizu.
Zelan: nola.
Berba: hitz, ele.
Harek intxaurrek: intxaur hark.
Lez: bezala.
Leukez: lituzke.
Minagaz: mihiarekin, mingainarekin.
Minarekin ere izan daiteke, baina lehenengoak bidezkoago dirudi, hots, *mihi hori isilik eduki dezazun*.
Zaiten: zaitzen.
08. **Txarto:** gaizki.
Zure lakoa: zu lakoa, zu bezalakoa.
Hartzean: hartzen.
09. **Egikerakaz:** egikerekin, egiteekin.
Pikuan: mokoan, hots, mihian, hizketan.
10. **Zenbiltzanagaz:** zenbiltzanarekin.
Barrian: barriro, berriz.
Daukazuz: daukazazu.
Honegaz: honekin.
Hutsa badozu: porrota badozu, alegia, huts egiten baduzu.
Nogaz: norekin.
Zarean: zaren.
11. **Madari:** udare, txermen.
12. **Honeikaz:** hauekin.
Hutsakaz: hutsekin.
Leiz: litzake.
Badinot: badiot, esaten badut.
Jagoizu: jagon, zaindu ezazu.
Dodazelako: ditudalako.

Bere generoan oso bertso sorta gogokoa dudan hau EGINen eman nuenean, nire lekukoak ez zuen bere izenik agertu nahi, ezta emakumearenik ere, oraindik bizi zela-ta. Hargatik *Jazinta* jarri nuen. A. Arejitaren

bertsioan egizko izena ageri denez, bera utziko dugu. Laurogeita bostean *Dominga* emakume adintsua bazen, eta hemen hogeita hiru urte zeuzkaneko gorabeherak kantatzen badira, bertso hauek 1920-30 bitartekoak izango dira.

UDIARRAGAN DINGILIZ DAGO

(*Ermitas de Bizkaia, Tomo II. 221. or. Gurutzi Arregi Azpeitia. Diputación Foral de Bizkaia. Instituto Labayru - Bilbao - 1987*)

01. Udiarragan dingiliz dago tupin haundia harizpean Andra Mariako meza ondoren jarririk bere inguruan tira guztiok, zahar ta gaztiok jan daigun alkarren lehian.	04. Katar gosia etorri ei zan oilo erre bat hartzera arrano batek bie heldu ta igon ebazan torrera erakarririk oso osorik sukalkinaren eskura.
02. Oilo, erbiak, eper, bildotsak hoge erraldeko txahala basurde bat da odolostiak txakolinagaz janala ekin edaten inardu jaten ase artian sabela.	05. Gaurko egunez gure asabei esan ei eutsen Mariak: hemen naz zuen bitartekoa arinduteko nekiak. zoritxarretan neke-esturetan neugana heldu guztiak.
03. Sukalkina behin meza entzuten zain atartetik egoan ixil-ostuka erdaldun batek bildots errea eroian. Kanpaien minak iges eginak beso hausita itxi eban.	06. Agur Maria, Jaungoikoaren eta gizonen Ama ona otoi egizu bai gure alde lortu daikegun zoruna goralduteko beti betiko Jesus gure Jaun laztana.

80

01. Udiarraga: Bizkaiko Ugaoko leku bat. Dingiliz: dilindan, zintzilik, dingilizka. Tupin: dupina, galdara, pertz. Daigun: dezagun.	Eroian: zeraman. Minak: mihiak. Itxi eban: utzi zuen.
02. Erralde: bost kiloko pisu neurria. Odolostiak: odolestek, odolkiak. Txakolinagaz: txakolinarekin. Inardu: ihardun, jardun.	04. Ei: omen. Igon: igo, jaso, altxatu. Ebazan: zituen.
03. Sukalkina: sukaldaria. Atarte: atari, ateta. Egoan: zegoen. Ixil-ostuka: Isil ostenka, izkutuka, gordeka. <i>Ostu</i> —lapurtu edo ebatsiz gainera—<i>ostendu izkutatu</i> izan daiteke.	05. Eutsen: zien. 06. Daikegun: ahal dezagun, dezakegun. Zoruna: zoriona.

Bertso hauen motiboari buruz, Gurutzi Arregik xehetasun ugari ematen du aipatu liburuan. Oso antxinatik, irailaren lehen igandean, Kofradi Jaia egiten omen da. Horretarako, bezperan Udiarragako zelaian batzen ziren eta han zekor handi bat hil. Hurrengo egunean, zekor osoa kabitzeko moduko tupin handian, okela jana eta jaia izaten zen, meza ondoren. Gero tupin hori ermitan bertan gordeko zuten hurrengo urterarte.

ARIN ELEXARA

(Jose Miguel de Barandiaran - *Obras Completas. Eusko-Folklore II*, 172. orrialdetik aurrera. Biblioteca de la Gran Enciclopedia Vasca).

Arin elexara
eroan eztaigun
Birjinea plazara.

01. Plazarrak egin euren kostaz elezea entradaz behar dala eurentzat mezea.
02. Plazatarren defentsore plumea abile papelak baltzitude jo daure Madrile.
03. Haintxe topau daure Andra Erregine
...
...
04. Arpelik izingo dire zuen ahaleginek abarka-mantadunek beti dagoz firme.

- Arin:** azkar, agudo.
Elexara: Elizara.
Eroan eztaigun: eraman ez dezagun. Zentzua eraman ez dakigun edo eraman ez diezaguten da.
01. **Euren kostaz:** euren kostuz, eurek ordaindurik.
Entradaz: aukeran, eroso.
02. **Plumea:** luma, idazluma.
Baltzitude: beztuta.
Jo daure: jo dute.
03. **Topau daure:** topatu, aurkitu dute.
Andra erregine: Isabel II nonbait, Barandiaranek dionez.

04. **Arpelik:** alperrik.
Izingo: izango.
05. **Batze auren:** batzean euren, batzen zuten.
Txakur de katu: txakur eta katu. *Txakur*'en esanahi bikoitzez jokatuz: animalia eta dirua edo txakur handiak eta txikiak.
Ezin daure: ezin dute.
06. **Eurekaz:** eurekin.
Daure: dute, daukate.

Zeanuriko eliza plazatik urrun samar egonik, plazatarrek sarritan ahalegindu izan dira parrokia beheko San Isidro ermitara ekartzen. Baserritarrek berriz asmo horren zeharo kontrakoak ziren eta gisako bertsoak kantatu ohi zituzten. Eliz kontu honek hamaika haserre sorrerazi omen du Zeanurin.

ZEANURIKO ELIZA ERRETZEA

(Jose Miguel de Barandiaran - *Obras Completas. Eusko-Folklore - II*, 173. orrialdetik aurrera. Biblioteca de la Gran Enciclopedia Vasca).

01. Bertso berri batzuek nahi nunkez kantatu motibo handi batek nola obligatu. Behar bezela ezin ondo esplikatu txarto esaten badet beharko parkatu.
02. Elixaren ganean nahi nunke berba egin ez dakit zer gertatu behar dan berakin. Horrela ikustea ez da ba atsegin errazoa non dagoan nahi nunke nik jakin.
03. Eleixa ikustea abandonaturik neure bihotza dago tristezaz beterik. Santu guztiak bere despreziaturik Elixori daukagu pastore bagarik.
04. Hiru mile hoguerleko koruko organuek hainbeste ta gehiago beste enpaduek. Fazil largau dituzte horko enkarguek noz entzungo ete doguz barrero soinuek?

05. Atxine ibili zirean
dirue batzean
konpondu behar zala
uda maiatzean.
Bueltak eman dituzte
bien bitartean
elixa hori daukogu
estadu txarrean.
06. Arketitoxa joan zan
gauza pentsaute
konpontzeko elixa
berak esan du-te.
Jaun horren errazoaia
geratu zen ahaztute
orain gehienak dagoz
arkalegaz nahastute.
07. Gero pentsatu dute
eitia barria
baldin konforme balitz
Zeanuriko herria.
Berrogeita hamar metro
luzia naurria
haraxe bajetako
Birjina Maria.
08. Hor dabildez gizonak
atzero ta aurrera
eleixa barrireko
ematen indarra.
Zahar hori badatorrela
lastertxo lurrera
ezin altzau laiela
inondik inora.
09. Atxakie franku
badago hoiien artean
plazan on gure daure
guztiak nahastean.
Foltsan dirue balauke
bien bitartean
pozik ongo litzakez
barrie ein artean.
10. Ez dute kapiduko
neure eretxian
asmu asko dabilde
denpora gitxian.
Gizonak engainatzen
erdi ixilean
traizioan duena
beti bildurrean.
11. Batuteko dirua
agertu bagarik
asmu bila dabilatzaz
bape bildur barik.
Ezin bizi ginala
gizon hori barik
bere faltak gabiltza
disimulaturik.
12. Lelengo egunean
gogor ein bagendu
orain ezkindu uko
honenbeste damu.
Eleixan ez da egon
horrenbeste dainu
gizonak iminteko
eleixen enpeinu.

13. Hirurogeita sei urtean
gizon batzuk gaitik
hasarre handiek ziran
motibo horregaitik.
Kabidu behar zutela
guztien gainetik
santuak atera ezin
egoazan lekutik.
14. Era horretan zirian
Matxino-Jeboak
bape hobeak ez dira
horrazkerokoak.
Orain ezautu deguz
gure kontrarioak
beti izan ei dira
errezelokoak.
15. Eba despatxatu ta
Don T... atera
batentzat mesedea
bientzat kaltea.
Azpitikan satorra
fin ibiliten da
kanpotik dabizenak
zoliagoak dira.
16. Munduen asko deguz
geure amigoak
beste batzuek berriz
txit kontrarioak.
Fazil ematen ditue
horreik kanbioak
Don J...eri bere
eman premiua.
17. Ez du ezer jakiten
hemen aldeetan
zer pasatuten jakun
gure herrietan.
Eleixara joaten gara
beti domeketan
meza nausie barriz
bedratzi t'erdietan.
18. Orazinoko etseak
atxinako legean
plazatikan aparte
egiten zirean.
Orain egin gura dabez
plaza bazterrean
konpromisoa franku
dagoen aldean.
19. Eleixa barri hori
askok du espero
hamaika mila asko
prestatu azkerok.
Neronen deseoa
esango det klaro
eleixa zahar horrekin
neu konforme nago.
20. Beti gorde gura det
bere dezenzie
Birjina Ama dalako
bitarteko haundie.
Orain artean elixa
izan da beria
haintxe dago gustura
Birjina Maria.

01. **Nunkez:** nituzke.
Txarto: gaizki, oker.
02. **Berba:** ele, hitz.
03. **Elixori:** eliza hori.
Pastore bagarik: artzain gabe.
04. **Hogerleko:** bost pezetakoa, duroa.
Enpaduek: enparaduak, gainerakoak, gainontzekoak.
Fazil: aisa, errez.
Largau: utzi, abandonatu.
Doguz: ditugu.
05. **Atxine:** antxina, behinola, aspaldi.
Batzean: batzen, biltzen.
Estadu: egoera.
06. **Arketittoa:** arkitektoa.
Te: ta, eta.
Dagoz: daude.
Arkalegaz: elkarrekin.
07. **Bajetako:** bajatzeko, jaisteko.
Naurria: neurria.
08. **Dabildez:** dabilta.
Altzau: altxatu, jaso.
Laiela: litekeela.
09. **Atxakie:** aitzakia.
Franku: frango, ugari.
On gure daure: egon nahi dute.
Balauke: baleukate.
Litzakez: lirateke.
10. **Kabidu:** norberea egin, norbere asmoa aurrera atera.
Eretxian: iritzian.
Asmu: asmo, plan.
Dabilde: darabilte.
Duena: doana. *Dagoena* ere izan daiteke.
11. **Batuteko:** batzeko, biltzeko.
Barik: gabe.
12. **Ezkindu uko:** ez gindun eukiko, ez genuen edukiko.
Dainu: kalte, oker.
Gizonak iminteko eleixen enpeinu: Gizonak eliz kontuetan hainbeste enpeinatze edo arduratzeko.
13. **Egoazan:** zeuden.
14. **Matxino-Jeboak:** *Matxinoak* plazatarren edo hurikoen ezizena. *Jeboak* baserritarren ezizena.
Horrazkerokoak: horrez gerokoak, gerortzikoak.
Deguz: ditugu.
Ei: omen.
15. **Fin:** langilea, asko saiatzten dena.
Dabizenak: dabilzanak.
Zoli: argi, zuhur, bizkor.
16. **Amigoak:** lagunak.
Txit: oso, arras, biziki.
Horreik: horiek.
Bere: ere.
17. **Ez du:** ez dogu.
Hemen aldeetan: hemengo aldeetan, alde hauetan.
Pasatuten jakun: pasatzen zaigun.
Domeketan: igandeetan.
Bedratzi t'erdietan: meza nagusiarentzat ordu raroa.
18. **Orazino:** orazione, otoitz.
Etseak: etxeak.
Atxinako: antzinako, lehengo lege zaharreen.
19. **Hamaika mila asko:** esaldi bihurri samarra. *Milako asko* edo *diru asko* esan nahi du.
Klaro: argi.
20. **Dezenzie:** dezentzia, duintasuna.

1919. urtean Zeanuriko Andra Mariaren parroki eliza suak hartu zuen. Ondoren berriz ere eztabaida latzak sortu ziren, berria plazan egin ala zaharra berritu. Azkenean eliza erre bere lekuan berritu zuten eta oraindik han jarraitzen du, azken urteetan, zenbait lur mugimenduz, berriz arazoak sortu badira ere. Oraingoan ez dirudi antxinako haserrerik piztuko denik.

ARDUAREN IPUIAK

(Ibaizabal, 59, 2. urtea, 1903 - Zezeila, 3. or.)

01. Arduaren ipuiak
asko ta luziak
ezin esan nezakez
nik orain guziak.
Horregatikan ere
bere txit zaleak
hara hemen nolabait
onak albisteak.
02. Zeinbat gizasemekin
du burla egiten
mahatsaren urbeltz urak
igaz eta aurtan.
Edan ardura gabe
-dio-merke nago
zuen sabel barruan
ongi naiz egongo.
03. Hasi eta nahiago
merkeaz pozturik
denbora gutxi barru
ongi beroturik.
Ez da handik aurrera
senide pobrerik
gaztaina eta arto
ez gari urrik.
04. Trago baten ondoren
lastertxo bestea
fortuna askorentzat
jarrita egotea.
Jaikitzen diranean
dirade kontuak
nola aurkitzen diran
belaun ta buruak.

05. Bide guztiak dira berentzat estuak mutilen parregarri dijoaz gajuak. Begi gorrituekin ekusi ezinik nonbait gelditu arte lupatzen etzunik.
06. Batzuek hasten dira orduan kantatzen non da baleudez legez ohe bigun baten. Besteak hatzaparrak guziz zabaldurik lupatza izten dabe ongi markaturik.
07. Jira eta biraka han jaiki ezinik ez da erraz aurkitzen urde hain zikinik. Horra zertara duan gizonak burua maitetu dualako larregi ardua.
08. Gabak asko emanda gehien gehienez dirade etxeraten ez ordu onean. Batzuek berehala ohera sarturik diote ez dutela gaitzezko katurik.
09. Beste batzuek berriz diote pozarren ez diradela inoiz lurrera erorten. Baina beren buruak ongi lainotuak hala gaxoak daudez ongi mozkortuak.
10. Pipia aterata ezin ondo sutu edo bai berehala laster amatatu. Hau da seinale ona gizonen artean tabernatik etxera dijoazenean.
11. Hor ta hemen gelditu pausu bakoitzean mormorietan jardun bakar bakarrean. Egia esateko dute bai laguna hartan hasi ezker txito ezaguna.
12. Erderazko hizketa dute txit maitea lotsaria bezela euskera egitea. Hitz bero bakoitzean lurrera txistua ez da ez mozkorraren seinale gaiztoa.

13. Ardoz bete ezker ez da ez txatxarrik ez bera bildurtzeko zenzo eta zorrik. Ez badu ere emango tabernan pagurik larga du saltzailea guzia pozturik.
14. Zaharrak ahaztuten dira beren urteakaz itxu eta herrenak eri guziakaz. Ixilak berriketan atsoak kantatzen ez det nekatu gura gehiago kontatzen.

∞

01. **Nezakez:** nitzake, neikez.
Txit: oso, arrunt, biziki.
04. **Fortuna:** zortea, suertea.
Jarrita: jezarrita, eserita.
05. **Dijoaz:** doaz.
Gajuak: gaizoak, gizajoak.
Lupatza: basatza, lokatza, lohia.
Etzunik: etzanik.
06. **Baleudez legez:** baleude bezala.
Izten dabe: uzten dute.
07. **Urde:** zerri.
Duan: duen, daukan.
Larregi: gehiegi.
08. **Katurik:** mozkorrik. *Katua, hatxurra, anporra, kakota...* hainbat ezizen dauka mozkorrak.
09. **Pozarren:** poz pozik.
10. **Pipia:** pipa, pipontzia, tabakoa erretzekoa.
Amatatu: iraungi, itzungi, itzali.
11. **Mormorietan:** marmarrean, berriketan, erasian.
Txito: txit, oso, arrunt.
12. **Lotsaria:** lotsakizuna, ahalkea.
Hitz bero: madarikazio, birao.
Txistua: tua, listua.
13. **Txatxar:** txiki eskasa, koskorra, ziztrina.
Zenzo: ez dakit zer izan daitekeen. *Zentso-zentsu* 'tik ez dirudi zentzurik daukanik, *zerga* esan nahi ez badu.
Pagurik: ordainik, irabazirik.
Larga du: laga, utzi du.
14. **Urteakaz:** urteekin.
Eri: eritasun, gaiso.

Bertso hauek, ikusten denez, gipuzkerara joera handikoak dira, baina argi dago egilea bizkaieratik datorrela: *nezakez, etzunik, baleudez legez, izten dabe, larregi, amatatu, urteakaz* eta abar nekez nahastuko dira berea gipuzkera duenarengan.

BERRIATUKO FILARMONIKIE

(Joseba Arregi "Altzu" Berriatuar bertsolariak Aulestiko Olalderi jasoak)

01. Elgoibarretik Ondarruara igaro nintzan lehenguan Berriatuko hautu polit bat bide batez jakin nuan. Bertso berriak ataratzea orain jarri jat buruan guzur bagarik egia garbiz dana jazo dan moduan.	04. Eleiza dan lez garan kristinau guzti guztien batzarra haugaitik dago bere agindua zintzoki bete beharra. Baina gazteak zoro ta mizke beti dantzarako garra hortik sortu zan hainbeste nahaste saltsa, guda edo gerra.
02. San Antolingo eleiz onduan jaiegun arratsaldetan Berriatuko gazte jentea han ibiltzen zan olgetan. Batzuk jotzeben filarmonika beste batzuk bizkor dantzan arratsaldea pozez beterik horrela igarotzen zan.	05. Handik behinguan egiten dabe filarmonikie ostu nork ostu eban jakin ezinda zebiltzan larri ta estu. Juzgu dongiak izeko-osaba lehengusinen da lehengusu Nikolas eta Pedro zirala besterik ezin sinestu.
03. San Jose eguna beti martian hemeretzigarrenian da garizuman gainera beti neure gomuta danian. Eleizak dino ez ibiltzeko olgetan, dantzan, lanian baina gazteak zeinek gelditu soinua hasten zanian.	06. Ondino ere nahi eben eurak zigurrago jakitie horretarako gomuta jaken astruengana juatie. Hak esan eutsen jakina dan lez eurek nahiben lez guztie "eta apurturik agertuko da ostu dautzuen gauzie".

07. Gogortu ziran konsulta hori emondakuan astruak zigur zirala Nikolas eta Pedro soinua ostuak. Juzgu dongiau laster jakiben Berriatuko auzuak hau jakitian larri ta estu mutil honein gurasuak.	11. "Neuk ostu neban etxian daukat kuma barruan gorderik horretan ez dau bestek parterik neu naz errudun bakarrik. Uste dot bera egongo dala hartu neban lez osorik" esan da egin, ekarri eban ezer apurtu bagarik.
08. Josepa Antoni ta Mariari etorri jaken gomutie Arimari ta San Antolini meza bi ataratie jakitearren nok ostu eban zigur filarmonikie ez ebelako gura lapurtzat erru bakorik eitie.	12. Horra nun diran atso sorginak horra nun diran astruak horrein insulta edo konsulta guztiak okerrekuak. Alperrak dira horrein bihotzak buru, hanka ta eskuak bizimodua galtzen dabizan igarla guzurrezkuak.
09. Handik behinguan nun jazoten dan mirari harrigarrie agertzen dala inok usterik ez eukan pekarie. Damutasunez autortutzen dau eindako gaiztakerie ikaturik geratutzen da Berriatuko herrie.	13. Gauza guztie igarritzeko jakituria balauke urtengo daben loteriako txartel bat hartu behar leuke inok ezelan ez dakiela jartzeko aberastute ibili barik gosiak hiltzen eskekuak lez arlote.
10. Zer moduz edo zelan ostu dok berari itandu eutsien mutil koskorak garbi dirautse aingeru baten antzian. "Ura edaten atetik sartu inor ez zan lez etxien ausartu nintzan gora joanda filarmonika hartzien".	14. Goguan hartu zer esan dodan oraingo bertso barrian alperrik jarri ez zagiezan horrelanguen aurrian. Zeruko Jauna jakiturizat hartu bihotzen erdian kristau zintzuak izan gaitzen batez be Euskal Herrian.

15. Berriatuko atzera-aurrerak
guzurrak eta nahastiak
dardar gainera jarri errurik
ez euken mutil gaztiak.
Baina azkenik apurtzen ditu
sorgin da saltsa guztiak
zorioneko Arimari ta
San Antolinen meziak.

01. **Igaro:** iragan, pasatu.
Hautu: solas, hizpide, berriketa.
Bagarik: barik, gabe.
Jazo: gertatu.
02. **Olgetan:** jolasean, jostatzen.
Jotzeben: jotzen eben, zuten.
03. **Martian:** martiaren, martxoaren.
Gomuta: oroitzapen, gogorapen, akordu.
Dino: dio, esaten du.
04. **Dan lez:** denez, denez gero.
Mizke: gozozale, edozer jaten ez duena, beti zerbaiten bila sosegatzen ez dena.
05. **Behinguan:** berehala, oso laster.
Ostu: ebatsi, lapurtu.
Eban: zuen.
Juzgu: eritzi, uste, pentsamen.
Dongiak: dongeak, gaiztoak.
Izeco: izeba.
06. **Ondino:** oraindik, oraino.
Zigurrago: ziurrago, segurrago.
Gomuta jaken: gogoratu, oroitu zitzaien.
Astru: azti, etorkizuna igartzen duena.
Eutsen: zien.
Nahiben lez: nahi eben lez, nahi zuten bezala.
Dautzuen: dizuten.
07. **Dongiau:** donge hau, gaizto hau.
Jakiben: jakin eben, zuten.
Honein: hauen.
08. **Jaken:** zitzaien.
Jakitearren: jakiteagatik.
Ebelako: zutelako.
Bakorik: gabekorik.
09. **Eukan:** zeukan.
Autortutzen: aitortzen, konfesatzen.
10. **Itandu:** galdetu.
Eutsien: zioten.
Dirautse: dinotse, esaten die.
Antzien: antzean, antzera.
Ura edaten: ura edatera.
Ez zan lez: ez zenez, ez zenez gero.
Hartzien: hartzen.
11. **Kuma:** sehaska.
Neban lez: nuen moduan, bezala.
12. **Horrein:** horien.
Dabizan: dabilizan.
Igarla: igarle, asmatzaile.
13. **Balauke:** baleukate.
Urtengo daben: irtengo, aterako den.
Leuke: lukete.
Ezelan: inola, neholatan.
Barik: bagarik, gabe.
Eskekuak: eskaleak.
14. **Zagiezan:** zaitzaten.
Horrelanguen: horrelakoen.
15. **Euken:** zeukaten.

Bertso sorta hau dotorea da benetan. Gaia aurkeztean, garatzean eta amaitzean, narrazioa argi eta bizi darama, tarteka elkarriketak sartuz. Bestalde bizkaiera huts eta naturalean doa dena. Baditu ikutu kulto samarrak eta ahalegin moralkoak ere, baina oro har, oso hizkera herritarra darabil.

ERMUKO MUTIL GAZTE BATEK ("Berso berriak, Ermuko mutil gazte batek jarriak, 1908 garren urtian")

(Berriatuko Jose Luis Basterretxea "Altzalei" bertsolariaren etxean daukaten bertsopaper bat. Azpian jartzen du: Guernica. Imp. de A. Egurrola)

01. Berso berriak jartzera nua
ejemplo eder batian
gazte jendia dibertitzeko
ez da inoren kaltian.
Mingaina dabil oso legala
bihotza tranpaz betia
nere nobia izan dalako
badaukat nahiko kaltia.
02. Penagarrizko gauzak dirate
mundu hontako kasuak
inok ez ditu disimulatzen
projimuaren pausuak.
Gertatu diran komeri hoiak
dauzkat goguan jasuak
gure herriko neskatxa bati
jarri biharzat bersuak.
03. Lasubidetik neskatxa hori
agertu dala medio
hizketan hasi eta nunahitik
enbusteria dario.
Salbaziorik Jangoikoak horri
baldin ematen badio
fintasunian ibilitziak
ez du orain asko balio.
04. Hizketan ere poliki daki
inor engainatu arte
ezagutuzten ez da erreza
neri kosta zait bastante.
Alperrik galtzen bazeguala
neska hori bezin ederrik
sorgin guztiak dantzan jartzeko
ez du inoren beharrik.

05. Mundu honetan ez dira falta
hi bezalako trastiak
plaza batera atera leikez
holako neska gaztiak.
Euren artetik atera ziran
ezkontza tratu guztiak
hoietatikan libre nago ta
Jangoikoari graziak.
06. Pentsatzen ez dan gauza asko da
mundu honetan gertatzen
hemen edo hor disgustorikan
behin ere ez da faltatzen.
Gutziz benetan hasi nitzan ni
neskatxa eder bat gustatzen
gauzak honela suzeditzerik
ez nuan asko pentsatzen.
07. Ezkontza hori galduagatik
lehen hainbatian banago
Braulia horrek karino gutxi
neretzat zeukan lehenago.
Bere obreri begiratuta
itxura horrela dago
neskatxa bera muratu zaigu
ezkondu baino lehenago.
08. Nola dagan deseatatzen
senar baten beharrian
inozentia izan banitza
ez neguan leku txarrian.
Horren gustua ezin eginda
hor ibili naiz gau ta egun
orain graziak eman beharrik
kopeta jartzen dit ilun.
09. Beratzi ezkongei lehen izan ditu
ni nintzan hamargarrena
itxura horretan ez da izango
hori maleta zuzena.
Esosatuta pasaukogula
bizimodu bat bikaina
hori esaten hasi zanian
moztu banion mingaina!
10. Uju ta aja beti hor dabil
mutil guztiak atzian
neska hoberik daguanikan
ez du pentsatzen herrian.
Neskatxa horren edadia da
hogeita la edo bost urte
malizia ta tranpa badauka
sorgin guztiakin beste.
11. Nik gertatua agertutzen det
papel hau eskribituta
Braulia, onra goguan izan
gauza honek adituta.
Meritu asko irabazten da
finezari segituta
urte askuan bizi izan zaitte
senar formal bat hartuta.
12. Orain aitu det badabilela
beste galaian batekin
hori mudatzen erreza da ta
kontuz mutilak horrekin.
Despedidia ematen dinat
horra hamabi bersokin
neskatxa hori bizi dedila
aita eta amarekin.

02. **Dirate:** dirade, dira.
Bihartzat: behar dizkiot.
03. **Lasubide:** toki izena izan liteke —Lasunbide, Lasuenbide...—, baina ingurukoek ez didate konfirmatu. **Lazubide** edo tranpabide ere izan liteke.
Enbusteria: zurikeria, labainkeria, engainua.
04. **Inor:** besteak, beste norbait.
Bastante: aski, nahikoa.
05. **Trastiak:** aleak, elementuak, trepetxuak.
Leikez: litezke.
06. **Ero:** edo.
Suzeditzerik: gertatzerik.
07. **Lehen hainbatian:** lehengo neurrian, lehen bestean, lehen bezanbatean.
- Karino:** xera, laztan, maitasun.
Obreri: obrei, egiteei, ekintzei.
Muratu: mudatu, aldatu, ganbiatu.
08. **Inozentia:** inozoa, zozoa, kokoloa, malezi gabea.
Kopeta: bekokia.
09. **Beratzi:** bederatzi.
Maleta: fardel, karga.
Pasaukogula: pasatuko dugula.
Mingaina: mihia.
10. **Hogeita la:** hogeita lau.
Beste: bezanbat, aina.
11. **Onra:** ohorea, duintasuna.
Finezta: fintasun, prestutasun.
12. **Galaian:** galairen.

Bertso hauen paperak oker nabariak eta ugari dauzka transkribapenean. Zuzendu egin ditut, begi bistakoak bait dira. Hamaikagarren bertsoaren lehen erdia dena interpretatu dut, dagoen bezala ez bait dauka zentzurik: *Nic aldua aguertsen det papel au escrituta, Braulia oara goguac isan gausa oneo adituta*. Beste guztiak nahiko akats argiak dira.

Bestalde, bertsozintza Ermuarra izan arren, gipuzkera hartzen du eredutzat, bizkaitar askoren hobe-usteari jarrai, baina tarteka bizkaiera nabarmentzen zaio: *bihartzat, leikez, pasaukogula, beste, honek* (honeik, hauek), *beratzi*... Baita inguru horretako lokalismo garbia ere: *la edo bost*. Erriman ere Bizkaiko bertsozintzaren tradizioa bistan du, batzutan —lau, zortzi eta hamargarrenean— bi puntu batera eta bi bestera errimatzen bait ditu. Potoari ere ez dio garrantzi handirik ematen, zazpigarrenean ageri denez.

KALIFORNIAKO MENDIAN
 (“Bertso berriak, Californiako mendian
 ardizain batek jarriak. 1911”)

(Ameriketako bertsoak. A. Zavala. Auspoa 176, 79-84 or.)

01. Bertso berri batzuek nahi nitukez jarri pastore tristiaren eskermentugarri. Mendi altu honetan guztiz nago larri geure pasadizua esan gabe garbi.	04. Hogei urte oin dira ni jaio nitzala gaztia izen arren eginda nau zaharra. Gorputzian badaukat ulia ta bizarra berbetan aztutia izango da txarra.
02. Neu naz pastoria ta neuk dakit onduen geure pasadizua nola dan munduen. Ia bada, jendiak aditu kantuen hemen kanteko dot nik ahal dodan moduen.	05. Gure bizimodua bere modukua ezin konparau leike motxila pilua. Koltxila zahar pare bat olana orrutua haixe izaten degu gure lo-lekua.
03. Bakarta handiagaz neguko hotzetan egon biharko degu mendi mortuetan. Personian sonbria hilian birritan ikusiko bagendu gagoz gu pentsetan.	06. Goizian goiz jagita agudo hanka biak balio izan bihar da zaintzeko ardiak. Kunplitu gura bada bai geure legiak gaberako eiten jakuz orpuan babiak.

07. Gosia tripan eta bai hanka-jokua ezin pijatu leike geugaz kameilua. Tentera juateko geure kontentua zetan ete daguan indar lapikua.	10. Otsua eta gukarra alkate basahuntza eta alboko arbolan zantzoka gabontza. Pastore gizajuak lurrian lo hotza esan lei nahi duela eman heriotza.
08. Edurra eta euria afrontu guztiak pasatu bihar ditu gure espaldiak. Kapa bat erosteko gagoz aspaldian herrira joateko gagoz urrunian.	11. Indarra ta arroza zentenua ogi horixe izaten da bai gure janari. Bastimentu eskasa guztiz da bai hori pozu geldiko ura ganera edari.
09. Uda partia bada arbola tartian koltxila bat botata lo lurren ganean. Izarrak teiletutzat edurre darian pastoriak egon bihar du holango lanian.	12. Mila bederatziehun eta hamaikagarren urtian Kristo jatxi zanetik hona bitartian irilian hogeta bederatzian dauz jarrita San Migelen egunian ondo egongo dira ipinita inprentau dan egunian.

01. Nitukez: nituzke. Bizkaiera-gipuzkeren nahastea. Pasadizua: gertaera, gorabehera, joane-torria.	Personian: pertsonaren, lagunaren. Sonbria: geriza, itzala. Birritan: bitan, bi aldiz. Gagoz gu pentsetan: gaude gu pentsatzen. Alegia, hilean bi aldiz ere ez zeuka-tela pertsona bat ikusterik.
02. Onduen: ondoen, ongien. Kanteko: kantatuko.	
03. Bakarta: bakartate, bakartasun. Handiagaz: handiz, handiarekin.	04. Oin: orain. Izen: izan. Nau: nago. Textuak <i>neu</i> dakar, baina

nau behar du. Dena dela, *neu* ere izan liteke *nago* ren laburdura.

Ulia: ilea.

Berbetan: hizketan, mintzatzen.

Aztutia: ahaztea, ahanztea.

05. **Konparau leike:** konpara liteke.

Motxaila: moztaille, gehiengan jitoak edo buhameak.

Pilua: mordo, saldoa, andana, aldra.

Koltxila: koltxoi edo lastaira txikia eta gogorra, kurtxoia.

Orrutua: urrutua, urratua, tarrat egina.

Haixe: huraxe.

06. **Jagi:** jaiki.

Agudo: azkar, fite, arin.

Gura bada: nahi bada.

Eiten jakuz: egiten zaizkigu.

Babiak: babak, oin azpian, ibiliak edo oinetako estuak eraginda, sortzen diren handituak, baba antzeko beltzuneak.

07. **Hanka-jokua:** abiada handia, ihesa, arrapalada.

Pijjatu: fidatu. A. Zavalak papereko *pisatu* zuzendu eta *konparau* jartzen du, baina *pijatu* behar du. Bertsolariak ez zuen jakingo *pijatu* (jota frantsesa) nola idatzi eta *pisatu* jarriko zuen. Alegia, zeukaten gosearekin, gamelua ez zitekeela haiekin fidatu, hura ere jango bait zuten.

Geugaz: gurekin.

Tentera: dendara, kanpadendara. Ameriketako egonek hala esaten dute, ingeleseko *tent* hitzetik.

Zetan ete daguan: zertan oten den, nola ote dagoen.

Indar: indiar, indaba, babarrun.

Lapikua: eltzea.

08. **Afrontu:** normala baino haize gogorragoa. Haizebegia bera.

Espaldiak: bizkarrak.

Urrunian: urrun, urruti.

09. **Lurren ganian:** lurraren gainean.

Eduurre: elurra.

Holango: honelako, horrelako.

10. **Gukarra:** jaguarra, oso pizti arriskutsua.

Zantzoka: oihuka, garraisika.

Gabontza: gauhontza, hontza.

Gizajuak: gaizoak, gizagaizoak, errukarriak.

Esan lei: erran liteke.

Eman heriotza: heriotza irudikatu, heriotzaren antza hartu.

11. **Zentenua:** zekalea, landare belarkara bat.

Bastimentu: hornimen, hornidura, jan-horni.

Pozu: putzu, osin.

12. **Jatxi:** jaitsi, jetxi.

Hona: honera, hunat.

Irilian: irailaren.

Dauz: dagoz, daude.

Inprentau: inprentatu, inprimatu.

Zortzigarren bertsoaren lehen zatia honela dakar testuak:

Goizian goiz jagita
ancuac agudoac
balio izate biar
dabe zaintzeko...

Horrek ez dauka zentzurik eta neure modura berregin dut. Hamaigarrena ere oso aldrebes dago. Azkena zortziko handian egitea pentsatu zuela dirudi, baina hala ere ganora gabe, eta hori nahiko raroa da, aurreko bertsoetan neurtzen badakiela erakutsi bait du. Honela berregingo nuke:

Mila ta bederatzirehun eta
hamaikagarren urtian
Kristo zerutik jatxi zanetik
eta hona bitartian
irailan hogeta beratzian
San Migelen egunian
jarrita dagoz publiketako
inprentatzen diranian.

Kristo zerutik jatxi zanetik (eta) hona bitartian —Bizkaitik at *hone-raino bitartian*— oso formula hedatua da. *Beratz* ere oso laburdura ohikoa da. *Dagoz publiketako*: daude publikatzeko.

Horiek eta beste zenbait akats txiki orrazturik, benetan bertso sorta polita gelditzen da. Badira oso esakera adierazkorrak: *personian sonbria*, *berbetan aztutia*, *ezin pijjatu leike geugaz kameilua*, *izarrak teiletutzat*, *pozu geldiko ura*, eta oro har kontakizun guztia.

IZAGIRREKO IDI NOBLIAK

(Bertso berriak Izagirre'ko idi nobliak jarriak. Euskal jokoak bertsoan (II). A. Zavala. Auspoa 183, 113. orrialdetik aurrera)

01. Arratsaldeko hirurak jo eben orduan sartu ziran idiak Zorrontzako plazan. Noble heldu zirian plaza horretara jente asko egoan eurari begira.	04. Aurrera bajoiezan gana surretara atzian akuluek zan guztietara. Ordubete bakarra izan da zuentzat aprobetxau zarie ondo ordu hatan.
02. Lanien hasirikan eskoien aldera bigarrenko hausian untzeko sarria. Oh ze mingostasuna bihotz barruena zelan izango ete dan euren tratu eina!	05. Oh ze sentimentua neure ustian Nabarra sokorrukan plazan ikustian! Ezin defendidurik nengoan lekuan entregauta egoan Pauloren eskuan.
03. Laster hartu zirian medio barriak itxi harriari ta akuluka biak. Jarri alde banatan akulari biak oh ze kolpe kruelak lepoan idiak!	06. Nabarra, urten dozu plazetan nagosi horregaiti zuretzat krueldade hori. Sokaz kargau zaitue alderdi batetik bestetik akulue gorputz guztitik.

07. Oh ze sentimentua lehengo etsekoentzat ikustian idiak tratamentu hatan! Gainera ikustian Zorrontzako plazan inozente dirua jausi zala bertan.	11. Txomin Desiertuko motibo hartuta ezin prestau izan da idi horren kontra. Laster etorriko da bakar bat hartuta ez dakit ze buelta izango dan bera.
08. Jakin izan balabe ordu haren barri ez eutsezan emongo idiak inori. Oin arte ez da izan euren deseoa proba engainuzkorik inun ikustia.	12. Proba zarratu dabe Gerniken eiteko herridien lepoak osatu orduko. Banango idiekaz herridien kontra harri nagosi eta akulari bana.
09. Urten, ahal bada, izu zuk Nabarra, plazati gero agertuko zu einiko tratu hori. Noble urten dozue plaza guztietan horregaiti bihotzak dekoguz mingostuta.	13. Sartu dire goizian banango idiok egin ditue harek ahal dituen markok. Gure izen dabe hartu harri hori sarran indar gitxi dauke ta beti hausietan.
10. Min asko ibili da berbaz zuen kontra pareja bat zuentzat ezin bilatuta. Zaoz lekoan gero Zorrontzan galduta idi banakoak jarri dire kontra.	14. Atsaldian plantau dira bertoko herridiak lepo minberatuak zituezan biak. Kontuz ibili zaitue horren gorputzetan zergaitik oraindino minbera daukezan.

15. Suabe hartu ditu
Alonsok idiak
halan bere tapau ditu
goizekoen markak.
Euki ez baleitue
lepo mailetuak
ordu erdiko biharrik
ez zan horrentzat.
16. Herridiok urten dabe
plazetan nagosi
lau proba egin eta
danak irebazi.
Proba gehiau ein orduko
gurot hil ditezen
gehiago engainurik
jausi ez daitien.
17. Penoso urte bientzat
idiak hiltia
zergaiti beti izan dan
euren amantia.
Plaza biten gobernatu
urte biak ondo
berdigu gogorraurik
izen da horrentzako.
18. Barriro jausi barik
ez, euren aldietan
hoba da urte bitan
horrek hil daitezana.
Bizkaien jaio ziran
Bizkaien hazita
orain gelditu dira
danak benziduta.
19. Hiru urte osoak
Izagirren egin
azkeneko egunak
Marzelinorekin.
Nobliak izan dira
jaiotzatik hona
azkenian mailetuakin
horrek hil biharra.
20. Agur, zuri-nabarrak
Alonsorekin
horrek gelditu dire
Bizkai danen goiti.
Probentzie aldi
danak bildurturik
biba zu, Alonso
gorri-nabarrakin.
01. **Eben:** zuten.
Zorrontza: Zornotza, Amorebieta-Etxano.
Egoan: zegoen.
Eurari: eurei, berei.
02. **Eskoiaren:** eskoiaren, eskuinaren.
Hausia: tirakada batean harriari eragiten zaion aurreraldia.
Untze: plaza, probalekuan alde batetik bestera dagoena.
- Sarria:** sarrea, sarra, harriaren abia-kolpea. Oro har arrastea bera.
Mingostasuna: mikaztasuna, garratzasuna.
Zelan: nola.
Ete: ote.
Euren tratu eina: eurek, berek egin dako tratua.
03. **Itxi harriari:** utzi, laga, jarein harriari.

- Akulari:** akuilua daramana.
Lepoan: bizkarrean.
04. **Bajoiezan:** baldin bazihoazen.
Gana: akuiluaren kina edo eztena.
Surretara: sudurretara.
Zan: zain.
Aprobetxau zarie: profitatu zarete.
Hatan: hartan.
05. **Nabarra:** idiaren izena.
Sokorrukan: orroeka, marruka, urrumaka, sokorrua edo laguntza eskatzen bezala.
Entregauta: utzia, emana.
06. **Urten dozu:** irten, atera zara.
Kargau zaitue: zamatu zaituzte.
07. **Lehengo etsekoak:** lehenago idien jabe izanak. Abereak etxetik etxera saldu izango zituzten.
Jausi: erori.
08. **Balabe:** balute.
Eutsezan: zizkioten.
Oin: orain.
09. **Urten, ahal bada, izu zuk:** Urteizu ahal bada zuk, irten, jalgi zaitez ahal bada.
Agertuko zu: agertuko dozu.
Einiko: eginiko, egindako.
Urten dozue: irten, atera zarete.
Dekoguz: dauzkagu.
10. **Min:** mihi, mingain.
Berbaz: berbetan, hizketan, eleketan.
Pareja: pare, bikote.
Zaoz lekoan gero: *zaozelakoan, zaudetelakoan gero* izan daiteke, honela ez bait da ezer.
Idi banakoak: idi banakakoak, uztarri bakarrekokoak.
11. **Desiertuko:** Erandioko.
Horren: horrein, horien.
12. **Proba:** dema, jokoa.
Zarratu dabe: itxi, burutu, erabaki dute.
Herridiak: idi gorriak, pirenaiakoak.
Harri nagosi: harri haundi.
13. **Banango:** banakako, uztarri bakarrekoko.
Ditue harek: dituzte hareik, haiek.
Markok: marka hauek.
Gure izen dabe hartu: nahi izan dute hartu.
Sarran: arrastan, tatarrez.
Gitxi dauke: guti daukate.
Hausietan: tiratu eta gelditu, eramanaldi laburretan.
14. **Atsaldian:** arratsaldean.
Plantau: plantatu, jarri, aurkeztu.
Zituezan: zituzten.
Horren: horrein, horien.
Oraindino: oraindio, oraindik, oraino.
Daukezan: dauzkaten.
15. **Halan bere:** hala ere.
Tapau: ondu, hautsi, estali.
Ez baleitue: ez balituzte.
Lepo mailetuak: bizkar kolpatuak, kolpeka mankatuak.
Biharrik: beharrik, lanik.
Horrentzat: horreintzat, horientzat.
16. **Urten dabe:** irten, atera dira.
Gehiau ein orduko: gehiago egin aurretik, gehiago egin baino.
Gurot: gura dot, nahi dut.
Daitien: dadin.
17. **Urte bientzat:** bi urte eginda, bi urtez proban ibilita.
Biten: bitan.
Berdigu: berdugo, borrero, zigortzaile.
Gogorraurik: gogorragorik.
Izen da horrentzako: izan da horientzat.
18. **Jausi barik:** erori gabe.
Hoba: hobe.
Benziduta: bentzuturik, menperaturik.
19. **Hona:** hunat, honera.
Mailetuak: mailatuak, kolpeen ondoriozko zauriak.
20. **Danen:** denaren, guztiaren.
Goiti: gainetik, garaile.
Probentzie: probintzia, Gipuzkoa.

Tamalgarrria da hain bertso sentiberak eta herrikoiak izan litezkeenak, teknikaz, batez ere errimaz, hain makalak izatea. Argi dago ahapaldi bakoitza bi puntu batera eta bi bestera errimatzen direla, Bizkaiko tradizio zaharraren arabera, baina hala ere ez da egokitzen. Orraztu bat emanik -handi samarra noski-, sorta adierazkorra atera liteke.

OTXANDIOKO MAKAILAUA

(Jon Enbeita bertsolariak Ereñoko Jorge Elordietari jasoak)

01. Bertso berriak jartzera nua gusto duenak aditu geure buruak agertu gabe ezin genzakez gelditu. Zeren daukagu geure artian makinatxo bat meritu zeren geraden kuadrila haundi bat lastimaz gera gitxitu nola geraden dibertiduak askok ezagutzen gaitu.	03. Gauza bat degu jarritakua lehenengo artikuluan alkarregana batun gaberik inora ezin geinkez juan. Romeri danak ikusi bihar nahi udan da nahi neguan retiro txarra jakina dago diru gutxi boltsiluan baina kantua ez da faltako gu sartzen geran lekuan.
02. Zelan mendian alkarregana batutzen diran ardiak eta gu gera zazpi laguntxu alkar estimagarriak. Ezaguturik daukaguz ondo Bilboko taberneriak eta sarritan bisitatzia agintzen digu legiak lastimaz degu falta txiki bat ez geradela hordiak.	04. Oraintxe dira ia bi urte Otxandiora juanikan geure herria bisitatzera geu hangiak izanikan. Diru guztiak kendu zizkuten merienda bat einikan bost duro t'erdi pagatu bihar makailao zahar bat janikan eskerrak Bilbon ez daguala holako tabernarikan.

05. Makailaua jan bagenduan be zan ondo pagatutzeko gero bertsuak jarri genduzan guztiak ordaindutzeko. Zeinek erosi be ez zan falta ta geu berriz pozik saltzeko tabernerari bialdutsaguzan bihotza alegratzeko lehenengo leidu zizkala eta makailaua erretzeko.	08. Zapatuetako erretirua goizeko ordu bietan domekakua dirurik bada igual hiru t'erdietan. Dirua gutxi tabernan eta eskuak boltsiluetan serenuari haserre eginaz kalerik kale kantetan hotz haundirikan ez da izaten gure tripa bazterretan.
06. Guztiok gera ofeziokuak harotzak eta harginak igeltseruak ere bagera guztiok buru-arinak. Tabernetara joaten zaleak jeniuak ere berdinak ikusirikan daukaguz ondo inguruetako eskinak sarri juaten ez bagerade eragiten digu ezinak.	09. Gabon jaietan etxera juanda lehendabiziko berbia ama etorten zaigu atera: -Hemen da nere semia. Bilbo aldeko irabaziak aspaldikoak hemen dia ekarriko dau honek dirua nik baukot esperantzia. -Ez dezu euki espero txarra ene amatxo maitia.
07. Zazpirok gera erdi zoruak danok oraindik soltero eta gainera ezkonduzerik batek be ez degu espero. Sarri dakiguz geuk erabiltzen hankak hotz burua bero tabernetara juaten ere errimiak gara entero bijili asko ez da faltako gugaz ezkondu ezkerro.	10. Amari atzera kontestau bihar neuk baukot asko penarik -Bilbo aldetik aspaldi hontan ez dago irabazirik. Patronak daudez karuak eta erdietan bihar barik trena pagauta etxat sobratu txakur txiki bat besterik hoba zenduan ein ez bazendu nere moduko semerik.

01. **Genzakez:** gintezke.
Dibertiduak: jostariak, dibertsio zaleak.
02. **Zelan:** nola.
Daukaguz: dauzkagu.
Hordiak: mozkorrak.
03. **Batun:** batu, bildu.
Geinkez: gintezke.
Boltsiluan: poltsikoan, sakelean, patrikan.
04. **Zizkuten:** zizkiguten.
05. **Be:** ere.
Genduzan: genituen.
Bialdutsaguzan: bialdu geuntsazan, genizkion.
06. **Eskinak:** bazterrak, zokoak.
Eragiten: egin erazten.
07. **Soltero:** gai, ezkongee.
Errimiak: errimeak, trebeak, zerbaiteira joera handikoak.
- Entero:** oso, guztiz, arras.
Bijili: haragi uzte. Ezkontzakoa esan nahi du.
Gugaz: gurekin.
08. **Zapatu:** larunbat.
Domeka: igande.
Serenua: gaueko udaltzaina.
Kantetan: kantatzen.
09. **Berbia:** berba, elea, hitza.
Dia: dira.
Baukot: badaukat.
10. **Atzera:** bueltan, berriz.
Kontestau: erantzun.
Patrona: ugazabandre, nagusiandre.
Karuak: karioak, garestiak.
Bihar barik: lan gabe.
Pagauta: ordaindurik.
Etxat: ez zait.
Hoba: hobe.

LUMOKO EULALI

(Berriatuko Jose Luis Basterretxea "Altzalei" bertsolariaren etxean daukaten bertso-paper bat)

01. Eulali, zertan zabiz inor engainetan ez diranak kontatzen bazter guztietan? Zeuk errua euki ta zeu zabiz berbetan? Zer dan neuk esango det bertso berrietan.
02. Zeuk biraldu zenduan errekaduakin esaten nahi zendula ezkondu nerekin. Baietz eraso arte ekin eta ekin Ai nik baneu orduan zu nor zeran jakin!

03. Zeuk errekadu einda ni zugaz batzeko biok bizimoduan alkarraz jartzeko ta oin modu horretan atzeratutzeko zer motibo izan da ezkontza galtzeko?
04. Norbera ibili barik burua jasoten auzoetan dakite poliki esaten. Ondo dakigu zuri zer jatzun gustatzen inori lanak erain zeu on deskantsatzen.
05. Bilbon kriada onda etorri Lumora puska bat deskantsatzen osaban ondora. Hor zabiltz erregina bazinan modura zure besteko bat barriz topau lei nun gura.
06. Lumoko herrian dauzan mutil aberatsak nahi bazendu lortuko zendukez zeuretzat. Halan kontatzen dezu hegaletan behintzat kontuz hartu ez zaizan norbaitek zorotzat.
07. Painelo gorria ta erropia beltza moda ekarri dezu Bilbotik honantza. Harro pasatzen dezu Lumoko aldatza baina beste batentzat mutil aberatsa.
08. Ez dago zu langorik Lumoko partian zeu zara ederrena guztien artian. Zuretzat senargeirik hemen parajian ez dago Madrilera mobidu ezian.
09. Uste dezu zerala ia erregina ta bai zerala markes gazte baten dina. Gorputzez txit ederra azalez urdina udebarriko lora edo kabelina.
10. Diputedu gazte bat lobratu artian zugaz ez dau gauzonik bien bitartian. Senarra dozunian Madrilgo kortian zeuk hara urtetako automobilian.

11. Markesen batatz laister
ezkontzen bazera
ta pasiatzen juan
beraz Parisera
geu be despeditzeko
prest egongo gera
emanik biderako
ehun bat bolandera.

12. Hamabi bertsorekin
horra despedida
Eulalitxo, zurekin
komediak dira.
Juaten zermanian
Lumotik Madrilerera
enamorauko jatzuz
painelo gorrira.

01. **Zetan zabiz:** zertan zabilta, zertan ari zara.
Engainetan: engainatzen, iruzur egiten.
Berbetan: eleka, hizketan.

02. **Errekadu:** mandatu, mezu.
Esaten: esatera, esanez.
Eraso: esan erazi, esan nahi ez dena atera.

03. **Zugaz:** zurekin.
Alkarraz: alkarrekin.
Oin: orain.

04. **Barik:** bagarik, gabe.
Jatzun: zaizun.
Erain: eragin, egin erazi.
On: egon.
Deskantsatzen: atsedenean, atsedean hartzen.

05. **Krieda:** neskame.
Onda: egonda.
Osaban: osabaren.
Besteko bat: ainako bat, zure neurrikoa.
Topau lei: kausi, aurki liteke.
Nun gura: nonnahi, edonon.

06. **Dauzan:** dagozen, dauden.
Zendukez: zenituzke.
Hegaletan: bazterretan, han-hemen.
Zaizen: zaitzan.

08. **Langorik:** lakorik, bezalakorik.
Hemen parajian: paraje, inguru honetan.
Mobidu: mugitu, abiatu.

09. **Dina:** din, duin, markesa merezi duena.
Txit: biziki, oso, arrunt.
Udebarri: udaberri, bedats.

10. **Lobratu:** logratu, lortu, eskuratu.
Kortian: gortean.
Urtetako: irteteko, jalgitzeko, ateratzeko.

11. **Bataz:** batekin.
Beraz: berarekin.
Geu be: geu ere.
Bolandera: txapligu, etxafero, suziri.

12. **Enamorauko jatzuz:** enamoratu, maiteminduko zaizkizu.

GAZTE SOLTERO NAGO

(Bertso berriak soltero daenak espabilatzeko jarriak. Ezkondu bearreko bertsoak. A. Zavala. Auspoa 187, 121. orrialdetik aurrera)

01. Gazte soltero nago
hala nahi det izan
ez ezkondu ta jarri
bela familian.
Gauza falta danian
beti armonian
hau subertatutzen da
leku gehienian.

02. Hasten diradenian
ezkontza tratatzen
aberatsak dirala
dute kontatzen.
Ez da orduan ezeren
faltarik izaten
dendara juan eta
soinekuak hartzen.

03. Soinekuaz gainera
erosi peinetak
zertarako diradez
horlako puinetak?
Raskamoinuak eta
abaniko beltzak
ez din asko balio
zuen interesak.

04. Diruak kastatu ta
panparroikerian
zerbait luzitziarren
euren gorputzian
ezer bihar ez balitz
bezela etxian
soinekua arrastaka
hor zabiltz kailian.

05. Neronek izen banu
ezkontzeko grina
andragei bat banaban
Josepa Juakina.
Zu Josepa Juakina
ni naiz Jose Juakin
izenez ondo gatoz
biok alkarrekin.

06. Zure kuartuan ongi
luzitu nahi bozu
estampa eder batzuek
be bihar dituzu.
Gainera sila finak
jarriko dituzu
ixpilu bat ere bai
ongi nahi badezu.

07. Badakik diriana
zaharrak baino hobiak
kama barkuak eta
komoda berriak
alfonbre ederrak eta
mesa de notxiak
gustora eukiteko
norberen begiak.

08. Oraindik falta dira
gainera tretxuak
kurtine ederrak eta
serbiletatxuak
mahaia tokadoriakin
eta floreduak
gauza asko bihar du
bizitza osuak.

09. Sukaldian bihar da
orain zeinbat gauza
eltze ta kazuela
jikerara ta taza
kutxara ta tenedor
kutxilo ta gasa
almaiz, txokolatera
trebera ta taza.

10. Fratel eta katilu
zartagi ta kazo
paleta ta tenesa
enburu ta baso
arrai parrila eta
beste gauza asko
falta dirala uste dot
bolinero ta auspo.

11. Sekule ezin kunplitu
lezake etxia
horregatik hobe da
libre egotia.
Beti animoso da
soltero gaztia
horrek libre izaten du
noranahi juatia.

12. Ezkondu ta asko dagoz
ondo damaturik
etxe ta familia
ezin atondurik
errenta ta inguruak
pagatu ezinik
horla bizi dirianak
ezin ein gauz onik.

13. Umiak bilosik ta
norbera gosian
ez dago animo handirik
haren bihotzian.
Konfientzaik ez inun
da ezer ez etxian
miseriak pasatzeko
ezkondu zinian.

01. **Bela:** berehala.
Gauza falta danian beti armonian: zer izan liteke faltatzean armonia dakarren gauza hori, normalean ezak armoniaren alderantzizkoa eragiten bait du? Neska-mutilen arteko zera esan nahiko du, ezkon aurreko elkar-grina debekatu hori.
Subertatzen: gertatzen.
03. **Peinetak:** buruko orraziak.
Puineta: gaztelaniazko *puñeta*, birao kutsuko hitza.
Raskamoinua: emakumeen moinoa edo adatsa apaintzeko orratza.
Abaniko: haizekin, haizemaile.
04. **Kastatu:** gastatu, xahutu.
Kailian: kalean.
05. **Izen:** izan.
Banaban: banuen.
06. **Bozu:** badozu.
Be: ere.
Sila: kadira, aulki.
07. **Kama barkuak:** barku formako oheak.
Komoda: arropak edo zenbait tresna gordetzeko armairua.
Mesa de notxiak: mesanotxeak, gaumahaia.
Norberen: norberaren, norbere.
08. **Tretxuak:** trepetxuak, haltzariak.
Kurtine: gortina.

- Tokadore:** apain-mahaia, ispilu eta abarrez hornitua.
Floreduak: lorontziak.
09. **Jikera:** kikara.
Taza: katilu.
Kutxara: goilare.
Almaiz: almeriz, mortairu, metalezko ontzia, barruan aleak eta abar xehatzeko.
Txokolatera: txokolatontzi.
Trebera: eltzea su gainean jartzeko hiru hankako tresna.
Taza: ontzi hau bertso berean, eta pota eginez, bi aldiz kontatzea raroa da. Beste hitz bat izan behar du.
10. **Fratel:** plater.
Kazo: burduntzali.
Tenesa: orrikak, kurrikak.
Enburu: inbutu.
Baso: edalontzi.
Bolinero: ehogailua.
12. **Dagoz:** daude.
Atondu: moldatu, konpondu, eraman. Textuak *atendurik* dakar, baina *atondurik* behar du.
13. **Bilosik:** bilutsik, biluzik.
Konfientzaik: konfidantzarik.

Bertso sorta xelebrea, soineko eta etxekeo tresnen kontaduri zehatza eta graziosoa egiten duena. Hizkeraz bizkaieraren lorratz nabariak dauzka.

LANGOSTATAN

(Ondarru: kantu, otoi, orru..., 50. or. Ondarroako Kultur Etxearen argitarapenak - 1984)

Itxaso ta legorrez
egunez ta gauez
beti gabilz poz pozez.
Osasunez
maitasunez
alaitasunez
gure herria goratzen.

01. Pittu zaharran semiak
Ean dabiz hiru
langostatan onena
gaztenak urten du.

03. Gaubian berandu ta
goizian goizetik
Joakin Pittua doia
bestien atzetik.

02. Jentia esan arren
hau edo bestia
Joakinek harrapatu
beti langostia.

04. Txalupatik urtenda
handik *Maitene*'ra
hurrengo estazioia
Soziedade'ra.

Gabilz: gabilza.

03. **Gaubian:** gauean.

01. **Ea:** Bizkaiko itsas herri bat.
Dabiz: dabilza.
Urten du: irten, atera da.
Langostia: otarraina.

04. **Estazioia:** estazionea, estazioa, gelto-
kia.

HAMAR MARINEL ITO DIRADE

(Agustin Zubikaraik utzitako karpeta batetik jasotako orri solte bi).

01. Hamar marinela ito dirade
Kantabriako uretan
negar garraxiz beteta dago
Ondarru bere etxetan.
Hemeretzitik hamar itoak
bederatzi salbatuak
goiko Jaun ona zer dira baina
zure desio ezkutuak?

04. Hamar gizon batera ito eta
hainbesteik ez bizirik hartu
salbatu ziran bederatzik be
larri ziraden azaldu.
Promesa eta ofrezimentu
erruki eta errezu
holakoetan gertatzen dan lez
danak ziraden han keixu.

02. Mutriku hortan bazan dei larri
eta gizonen ezbihar
olatueta trabes zanian
Nuestra Señora de Itziar.
Herri guztia begira zeuan
argi gabeko iluntzian
potin handia tira-biratan
igarri zeuen trantzian.

05. Bada negarra Ondarru hontan
tristura eta lutua
alargun eta umezurtzetan
inkesa eta ulua.
Kanpotik bialdu arren
errukarrien dirua
diruz sekula ez da onduko
behar genduken tratua.

03. Isidoro zan patroia abila
lagunentzako noblia
itxasoetan asko ibilia ta
gizon onaren ondria.
Parte faltsurik euki ez arren
izan dau azken tristia
ahalegin sendo eginagaitik
betiko galdu lemia.

06. Anai bezala jokatu da
Mutriku guri laguntzen
alkar arteko aixa txikiak
ez dira orain kontatzen.
Jarraitu daigun danon artean
geure zereinak ondutzen
itxasoaren tentazioak
sekula ez dira ta ahaztutzen.

02. **Ezbihar:** ezbehar, oker, hondamen.
Trabes: noraezean, behar zuenaz bestera.
Zeuan: zegoen.
Potin: untzi mota bat.
Zeuen: zuen.
03. **Ondria:** ondra, ohorea.
Sendo: gogorki, indartsu.
Lemia: lema, untziazen norabidea gidatzeko ohol laua.
04. **Bederatzik be:** bederatziaik ere.
Lez: bezala.
Keixu: kexati, gauza txarren edo tristen kontari.
Inkesa: auhen, zinkuri, intziri.
06. **Aixa:** haserre, liskar.
Daigun: dezagun.
Zereinak: zereginak, egitekoak.

Paperak sarrera gisa dio: *1902'an, Abendua'ren 29'an, N. Sra Iciar txalopandia galdu zan Mutrikuko sarreran.* Bertsoen ondoren ito zirenen eta bizirik hartuak izan zirenen zerrendak dakartza. Itoak hamar eta salbatuak bederatzia. Eta honela amaitzen da orria: *Mutrikuko ayuntamentuak Ondarrura bialdu eban kartan diño: ... 'contribuyendo a la magnitud del siniestro la gran oscuridad que inutilizaba todos los esfuerzos.*

GURE SEBERO

(Agustin Zubikaraik utzitako karpetatik jasotako orri soltea)

01. Trintxatik gora dator
gure Sebero
ikusiaz batera
hotz ez dana bero.
Zenbat edan ete dau
iluntze ezkeror?
Andria, zetan zagoz
beraren espero?
02. Kontu kontatzen daki
sagardandegixan
eta txurruta egin
lagun onen fixan.
Gero lo konkor hemen
eskatzeko maixan
hor konpon etxequak
miserikordixan.

03. Andria, zetan zagoz
beraren espero?
Umiak lotaratu
ta eurekin zeu gero.
Itxasuan ei daki
ibiltzen primero
lihorrian kakaztu
eta gero zero.
04. Ohiean sartu zaitez
eta zaindu ondo
birtutiak gordeta
prest euki ukondo.
Sermioia botateko
hemen naz egongo
nik behintzat parkazioik
ez dausat emongo.
05. Eskilaretan gora
badator Sebero
andria, zetan zagoz
beraren espero?
Komedia hau dogu
ia egunero
negarra egin bihar
gabero gabero.

01. **Iluntze ezkeror:** iluntzetik gora, ilunabarretik hasita.
Zetan zagoz: zertan zaude, zertan ari zara.
02. **Sagardandegixan:** sagardotegian.
Fixan: fian, fidantzan.
- Eskatzeko:** sukaldeko, suteko.
Maixan: mahaian.
03. **Primero:** aurrenen, lehenen.
Lihorrian: lehorrean, lurrean.
04. **Parkazioik:** barkamenik.

ANTON TXIKIXANIAN

(Agustin Zubikaraik utzitako karpetatik jasotako orri soltea)

01. Anton Txikixanian
laster da montxorra
gaixuman sartuarren
pagauko dau zorra.
Oraindik ahaztu barik
lehenako mozkorra
Txominek ezin kendu
begiko txinorra.

02. Aste baten batela
bestian txanela
txalopaik ez danian
pael nahi toleta.
Biharrik ez da falta
hau da gure beta
noiznahi montxorra ere
naparrez beteta.

03. Tabernan ase
t'ohiean txis
bihar be eukiko
moko t'atxis.
Ai, ai andrea
gaizki gabiz
ni ez banabil
zu ez zabiz.
Komeixetan lez
eskatu bis
behin hil ezkerro
rekiem pazis.

01. **Txikixanian:** txikiarenean, txikiaren etxean.
Montxorra: monjorra, etxearen edo lan garrantzitsu baten amaia ospatzeko egin ohi den jatordua.
Gaixuman: garizuman.
Pagauko dau: pagatuko, ordainduko du.
Barik: bagarik, gabe.
Lehenako: lehenagoko, aurreragoko.
Txinorra: txindorra, betxindorra, begian sortzen den garau edo bikorra.

02. **Pael:** txalupa barruan trabes jartzen den oholezko zorua.
Tolet: arraunari eusteko, batelaren karelean dagoen zutikako ziri zilindrikoa.
Biharrik: lanik.
03. **Moko:** muki.
Atxis: usin edo domistikunaren hotsa.
Gabiz: gabiltza.
Komeixetan lez: komedietan bezala.
Bis: berriz, bigarrenez.

ONDARROAKO ARRAINARI (1890)

(Agustin Zubikaraik utzitako karpeta batetik jasotako bertso papera. Azkenean eskuz idatzita ipintzen du: "Eibar. Inprenta de Or. (Bertso papera Blas Iturriza'ren liburua)").

01. Mila zortzirehun laro-
geita hamarrian
apirilan hogeia zan
igande egunian.
Esplikatuko ditut
euskera garbian
zer gertatu zaizkigun
Ondarroako herrian.

02. Baserrin txalopia
Isidoro atzian
itxasora juan ziran
igande goizian.
Arrain hori topa zuen
mila bi t'erdian
arponada ematera
preparatu ziran.

03. Arrain ikaragarri bat
dute harrapatu
jende asko egin du
horrek ikaratu.
Horren pasadizua
nahi det publikatu
bertsuak hargatikan
ditut ateratu.

04. Arrain hori askok
ikusi du aurten
baina hargana inor
ez zan atrebitzen.
Arrain txiki guztiak
hasia da jaten
ez digu horrek utziko
ezer irabazten.

05. Hego bat zeukan bistan
gorputza ezkutuan
begiratu guztiok
hara nun dijuan.
Hargana dijuana
jartzen da arriskuan
preparatu gaberik
ez zaitezte juan.

06. Arrimatu baino lehen
arrainarengana
mutil bakotxak hartu
bakotxak ahal dana.
Derrigor hasten bada
batu alkargana
bestela galduko da
deskuidatzen dana.

07. Ia mutil maitiak unamok libratu arpoi ta aparejuak ondo preparatu. Liborio, petxura ondo apuntatu bestela arrain horrek danok jango gaitu.

08. Gure armamentua preparau artian arrain hori iges einda zeuan apartian. Harrapauta jo gendun tripa barrenian behin ere ez zan gelditu hondora artian.

09. Hondua jo zuenian haren arrabia ez zedukaten unama berria. Batian hala eta bestian erria ezin sosegaturik ha zan komeria.

10. Gora etorri zanian kostauan trinkatu nahi izanagaitik ezin sosegatu. Amarra bat eman bestia faltatu nahi zuen baina handik ezin zan libratu.

11. Beste txalupetatik zuten begiraten txalupa horrekin zer ete dan gertatzen. Baina halako gauzarik ez zuten pentsatzen bestela laster ziran gugana anparatzen.

12. Goiko partera zuten bigarren tirua nola portatua dan esatera nua. Indar gogorrarekin kolpe segurua ederki azertatu zioten burua.

13. Bi milan jo zuten da hirurak bitarte arrain hori zebilan gogor eta fuerte. Lagunak ere kantsauta bazeuden bastante gogorra izan arren sosegatu dute.

14. Berrogeta bi oineko txalopa bakarrak hargana arrimatzeke ez ziraden txarrak. Alkarri lagundutzen gazte eta zaharrak ez ziran errez bentzitu arrainan indarrak.

15. Seirehun arrua pasa dan animalia txalopa batentzako ikaragarria. Sinistu nahi duenak horren ibilia historia honetan daukate jarria.

16. Hamaika ta erdietan etxera hasirik eguna pasa dute ezin ekarririk. Bi treneru txalupak atoian harturik barrara ekarri dute oraindik bizirik.

17. Bilbora eraman dute gure enkargukuak laster jaube egin dira Klub Nautikokuak. Eta errekonozitu dute medikuak arrain hori galdu du buruko tiruak.

18. Esaten zuten: Hau arrain itzal eta baltza behar du izan horrek lantzia zorrotza. Garunak apurturik jo dio bihotza orduan izandu da horren heriotza.

19. Arrain horrekin izan diran nagusiak esplikatu dituzte hango irabaziak. Hainbeste danik sinisten ez duten guztiak hogeit bat mila errial badira pasiak.

20. Hogeigarren bertsuan ditut despeditu arrainan pasadizuak horra esplikatu. Eibarren behar ditut hoiek inprentatu gaztiak ikasteko papel hoiek hartu.

80

02. **Baserrin txalopia:** Baserriren txalupa. **Topa zuen:** topatu, aurkitu zuten. **Mila:** itsas luzera neurria, 1852 metro. **Arponada eman:** arpondu, arpoia sartu.

03. **Pasadizua:** gorabehera, gertaera.

05. **Hego:** hegal. Hemen hegatsa. **Dijuan:** doan.

07. **Unamok:** unama hauek. Soka lodi eta indartsuak.

Aparejuak: aparailuak, tresnak. **Petxura:** paparrera, bularrera.

08. **Zeuan:** zegoen.

Tripa barrenian: triparen behe aldean. Bizkaierarik gehienez *barrena* beheko aldea da: arropa barrena, solo barrena,

- mendi barrena. *Barren-goienak*: barrena eta goiena, beheko eta goiko alde.
09. **Arrabia**: amorrua, haserre handia.
Hala: izan liteke adberbio erakuslea, hots, era hartan, baina baita *ala!* edo *ale!* interjekzioa ere, hots, eman, heldul, hurrengo *erria*'ren kontraposizioz.
Erria: jarein, laga, utzi joaten.
Ha: hura.
10. **Kostauan**: alboan, saihetsean.
Trinkatu: gogor lotu, estekatu.
Amarra: lokarri, soka, esteka.
11. **Anparatzen**: laguntzera.
12. **Azertatu**: parean jo, bertan jo.
13. **Kantsauta**: nekaturik.
- Bastante**: aski, nahiko.
14. **Bentzitu**: menderatu.
15. **Arrua**: arroa, pisu neurria, hamabi kilo eta erdi.
16. **Treineru**: untzi mota bat.
Atoian: tiraka, arrastaka.
17. **Errekonozitu**: aztertu, ikertu.
18. **Itzal**: eskergea, oso handi, izugarri.
Lantzia: lantza.
Garunak: burmuinak.
19. **Errial**: erreal, pezeta laurden.
Pasiak: pasatuak, iraganak, hots, hoge mila errealetik gora.
20. **Inprentatu**: inprimatu.

ALABAREN HERIOTZA

(*Mendebaleko euskal baladen antologia*, A. Arejita, I. Etxebarria, J. Ibarra. **Euskeraren Iker Atalak 5** - Labayru Ikastegia, 108. or.)

01. Birjina Karmengue
Jaungoikoaren Ama
pekatari guztien
ausilio dana
konfiantza osuaz
nator ni zugana
hemen amaituko da
hasiogun lana.
02. Señora bat bizi zan
bere familiagaz
bihotz gogorreko ama
nire eretxian.
Eukan señora horrek
alabatxu bat be
Jaungoikuak emonda
fortunarik gabe.

03. Alabiek bokaziua
eukan mojatza
amak nahiago zuen
berriz ezkontzeko.
Nobiue topaute
zeukan alabientzat
Don Isidro Fernandez
zala aberatsa.
04. Leku onekue zala
eukela kondukta
-Nahiozu hau edo beste?
Sokiegaz lotuta
beheko bodegan hil zuen
kutxilue sartuta.
05. Sokorruka didarrez
alaba tristie
egiteko mesede
bizirik istie.
Bihotz gogorreko ama
lehoian kastie
beren eskuetan hilteko
alaba tristie.
06. Aite bator etxera
biaje batetik
alabiaren preguntia
ein zuen bertatik.
Ia nora juen zan
alabia etxetik
amak ez zekiela
nun zan haren barri.
07. Bazkaltzen hasi ziren
aitarekin ama
amari mudau jakon
senblantie dana.
Beren senarrak dirautso:
-Zer dozu Fernanda?
-Etxat ezer pasetan
neronen senarra.
08. Jagi mahaitikan eta
juen zan bodegara
bestidu eder bategaz
alaba ederra.
Lau kandela biztute
aurrien dabela
aite suspentsatu zan
ikusirik hala.
09. Ama doie kalera
hasten da didarrez
aitak hil ziola-ta
faltsian negarrez.
Amaren informia
guztia aldrabes
aite kulpe bagia
han zeuen bildurrez.
10. Aite kulpe bagerik
sartu eben preso
griloz ondo kargeute
hainkak eta beso.
Orduaren begira
noiz ordure kaso
falso testimonio
urkamendirako.

11. Ez eukela Fernandok
horregaz kulperik
inuzentzian bizia
kentzeko berari.
Inuzentzian bizia
kentzeko berari
eta urketuteko
andria bertatik.

12. Desgrazia bat pasau da
Billaroko herrian
ez da pasau holakorik
Espainia guztian.

01. **Ausilio:** laguntza, salbamen.
Osua: osoarekin.
Hasiogun: hasi dogun.

02. **Señora:** andere.
Familiagaz: familiarekin.
Eretxian: iritzian.
Eukan: zeukan.
Bat be: bat ere.

03. **Alabiek:** alabeak, alabak.
Nobiue: nobioa, senargaia.
Topaute: topaturik, kausiturik, aurkiturik.

04. **Sokiegaz:** sokarekin.
Bodegan: sotoan, etxazpian.
Kutxilue: ganibeta, labana.

05. **Didarrez:** deihadarrez, oihuz, dei oze-
nez.
Istie: uztea.
Kastie: kasta, enda, izaera.

06. **Aite:** aita.
Bator: badator.
Biaje: bidaia.
Preguntia: itauna, galdea, galdera.
Juen: joan.

07. **Mudau jakon:** mudatu, aldatu zitzaion.
Senblantie: aurpegia, begitartea.
Dirautso: dinotso, diotsa, esaten dio.
Etxat ezer pasetan: ez zait deus pasatzen, gertatzen.

08. **Jagi:** jaiki.
Bestidu: soineko, jantzi.
Bategaz: batekin.
Aurrien: aurrean, aitzinean.
Dabela: duela.
Suspentsatu: suspentsuan, airean, no-raezean gelditu.

09. **Doie:** doa.
Faltsian: faltsukerian, gezurrean.
Kulpe bagia: kulpa, erru gabea.
Zeuen: zegoen.

10. **Bagerik:** gabe.
Eben: zuten.
Grilo: lotzeko kate sendoa.
Kargeute: kargaturik, zamaturik.
Noiz ordure kaso: esaldi iluna. *Noiz ordua helduko zain* edo horrelako zerbait dirudi.

Falso testimonio: gezurrezko lekukotza, testigantza.

11. **Horregaz:** horrekin.
Urketuteko: urkatzeko.
Bertatik: berehala, derrepente. Baita izan liteke adberbio erakusle soila, hots, gizona bertatik, zegoen urkabetik, andrea urka zezaten oihuka.

12. **Billaro:** Areatza. Bizkaiko Arratia arane-ko herri bat.

Historia benetan lazgarri hau oso argi doa hamaikagarren bertsoraino, non nahasten den, hamabigarrena ere erdizka utzirik. Argi dago hemen zatiren batzuk falta direla, hain azken dramatiko horrek garapen gehiagorako bidea ematen bait du. Pasarte batzuk osaturik eta neurrian eta erriman ukitu bat emanik, sorta dramatiko urragarria geratuko litza-teke.

LAPUR FAMATUA

(*Mendebaldeko euskal baladen antologia*, A. Arejita, I. Etxebarria, J. Ibarra. *Euskeraren Iker Atalak 5* - Labayru Ikastegia, 113. or.)

01. Bertso berrian batzuk
behar ditut jarri
neure lagun guztien
eskrementugarri:
Trantze estu honetan
guztiz nago larri
neure pasadizua
esan barik garbi.

02. Bengantza honetantxe
gau triste batian
puinala ta trabukoa
harturik aldian
ondo loturik ninoiela
esanik atian
derrepente sartu nitzan
beraren etxian.

03. Apaltzera zegozan
senar-emaztiak
ezkon berriak eta
ziraden gaztiak.
Ez osten kuidaturik
emoten hiltiak
suberte onari begira
han egozan tristiak.

04. Neronen ezkongea
lehenango hil zan hori
begirazko egoan
begira neroni.
Bost puinalada lelengo
eman nion berari
ez Jesus eta ez amen
juan zan munduti.

05. Senar tristia egoan
andriari begira
baina honek be bazeukan
gania erida.
Berari tiratu nion
petxuaren erdira
horra zer pasatu zan
esanda egia.
06. Senar eta emazte
sukaldian biak
han gelditzen ziraden
derrepente hilak.
Ez izan balirade
sanoak eta finak
horra zer subertie
gaizki dabilenak.
07. Neuri hitza emonda
besterekin ezkondu
horrek emoten dost neuri
bihotzien damu.
Hauxe zan motibua
baldin izan badu
horregaitik bihar dogu
orain biok galdu.
08. Azino hau eginda
urten nuan etsetik
justizie altoka
banuan atzetik.
Ni gelditu ta berriz
tiratu gogoti
lau soldadu tiro baten
han ziraden jausi.
09. Gaua pasatu eta
hurrengo egunsentian
gizon bat topa nuan
kaminoaren erdian.
Apuntatzen ninoela
neure trabukoakin
bajeu bihar izan neuan
zaldiaren ganetik.
10. Itxi egin deitzela
diru ta zaldie
egin gura ez baeban
munduko aldie.
11. Zaldi gania noa
mutil armatua
abidatu han nitzan
lapur famatua.
Atzetikan banuan
nork harrapatua
baina bilatzen nuan
non ezkutatua.
12. Partida bat zebilen
gau eta egun
enemigua franku
banuan ingerun.
Halan da be deskantsurik
ez neukan inun
gainera bi soldadu
neronek hil nitun.
13. Urtebete osoa
beti lapur eginik
batzutan kaminoan
bestietan mendin.

14. Lerida pasatu eta
hurrengo herrian
ze obra egin nuan
nik Katalunian.
Bost lagun bizi ziran
euren familian
bostak hil nituzan
gauaren erdian.
15. Pekatu zala ere
nik ez nuan uste
bihotzari jartzen naz
parkazino eske.
16. Aitek biraldu eusten
neuri notizie
ez einkiela berak
asunto guztie.
Jausirik egoela
neure sententzie
harrapatu ezkeru
kentzeko bizie.
17. Abisu hau hartuta
hurrengo egunian
kontrarioa franku
baneukan aurrian.
Zaldia be ibili
zidaten hil biharrian
zortzi soldaduk tiratuten
zidaden aurrian.
18. Bi balazo nituzan
esku ta buruan
odola ba zidaden
itur bi moduan.
Halan da be trabukoa
disparatu nuan
gainera bi soldadu
eridu nituan.
19. Bi bakarra zidaden
neuri oratu han
balentia izen arren
umildadu nituan.
20. Amarratu ninduen
zaldiaren gania
ondo lotsa nitzala
egunaren erdian.
21. Joan bihar izan neban
han guztiaren erdian.
22. Ailegatu nintzarian
neronen herrira
betorren jentie franku
neroni begira.
23. Ai neure orduko
lotsa ta larria
zergaitik egin dodan
hainbat pikardia.
Ezkontza bat motibo
izen da guztia
hamairu personari
kentzeko bizia.

24. Jaungoikoaren ofentsa
guztiz dot damu
zergaitik egin dodan
hainbeste pekatu.

25. Pekatarien ama
Birjina Maria
Jaungoikoaren aurrerako
bitarteko handia.
Emon egidazu
zeure grazia
ondo konfesatzeko
bihar dodan guztia.

26. Hamaika ordu santuak
bete dire urki
orduente hilteko
guztiz nago larri.
Ai nok euki leikien
arimie garbi
kontua emateko
gure Jangoikoari.

27. Adios mundutarrak
neure aita eta ama
senidekaz batera
adiskide danak.
Akabatu dirade
neure munduko lanak
lagun egin daistela
gure Jaungoiko Jaunak.

01. **Eskrementugarri:** eskarmentagarri.
Pasadizua: gorabehera, gertaera.
Barik: bagarik, gabe.

02. **Bengantza:** mendeku.
Puinala: sastakaia.
Trabukoa: zizpa edo eskopeta mota bat.
Ninoiela: nindoala.

03. **Zegozan:** zeuden.
Ez osten: ez eustan, zidan.
Kuidadurik: ardurarik, kezkarik.
Egozan: zeuden.

04. **Lehenango:** lehenik, lehenengo.
Egoan: zegoen.

05. **Ganian:** gainean.
Erida: zauria.
Petxuaren: paparraren, bularraren.

07. **Dost:** dit.
Damu: min, pena.

08. **Etsetik:** etxetik.
Altoka: alto edo geldi oihuka.
Jausi: erori.

09. **Topa nuan:** topatu, kausi, aurkitu nuen.
Apuntatzen ninoela: apuntatzera nindoala.
Bajeu: bajatu, jaitsi.
Neuan: nuen.

10. **Itxi:** utzi.
Deitzela: ditzala. Hemen *diezazkidala*.
Gura ez baeban: nahi ez bazuen.

11. **Abidatu:** abiatu.

12. **Enemigua:** etsaia, arerioa, izterbegia.
Franku: frango, ugari.
Ingerun: inguruan.
Deskantsurik: atsedunik.

14. **Nituzan:** nituen.

15. **Parkazino:** barkamen.

16. **Eusten:** zidan.
Ez einkiela: ez zekiela. Aitak notizia bidali zion, berak -aitak- asunto guztia ez zekiela edo jakin gabe, hots, hilketak batzuren berri jakinik, baina ez ondorengo guztiena.
Asunto: afera, auzi.
Jausirik: erorita, emanda.
Egoela: zegoela.

17. **Tiratuten:** tiratzen.
Aurrian: aurrean, aitzinean.

18. **Zidaden:** *zeridan* izan behar duela dirudi.
Itur bi: iturri bi.
Eridu: zauritu.

19. **Oratu:** heldu, atxeki.
Umildadu: umildu, apaldu.

20. **Amarratu ninduen:** lotu, estekatu ninduten.
Lotsa: ahalke.

22. **Betorren:** baetorren, bazetorren.

24. **Ofentsa:** laidoa, iraina.

25. **Egidazu:** iezadazu.

26. **Urki:** aurki, hainbaten, nonbait, segurasko. Baita izan liteke *laster, berehala*, nahizta azepzio hau bizkaieraz ez den normalena.

Leikien: lezakeen.
Arimie: arimea, arima.

27. **Senidekaz:** senideekin.
Daistela: diezadala.

Aipatu liburuan Dimako eta Morgako aldaerak datoz, beste eskuizkribu bateko aldaerarekin batera. Hemen Morgakoa hautatu dut, pasarte batzuk Dimako aldaeratik ordeztuak. Bi puntuko koplak gisa emanda datozenak lau puntuko bertsotan jarri ditut, bistan bait dago zortziko txikien egitura. Hala ere batzuk erdizka gelditzen dira.

LAPUR FAMATUA (I)

(Bertso berri ta kanta zar (I). Karmel aldizkariaren ardurapean. 7-10 or.)

01. Orain kanta berri bat nahi nuke nik jarri munduko kriaturen eskarmentagarri. Trantze estu honetan guztiz nago larri nere pasadixuak esan gabe garbi.	04. Ai hau nere suerte ikaragarria! Jaunak bere eskutik nendukan utzia. Neskatxa bat motibo izan da guztia hamairu personari kentzeko bizia.
02. Ia, nere kristauak aditu kontuan nere deskalabrua ze-nolan munduan. Hamairu heriotza urtebet barruan neskatxa bat motibo nola egin ditudan.	05. Neri hitzak emanda bestia ezkondu horrexek ematen dit bihotzian damu. Hutsa zan sikiera motibu izan balu beragatik behar degu orain biok galdu.
03. Hoge eta bost urte dauzkat nik oraindik oraindano izan naiz beti neskasari. Eninduen alperrik gurasuak hazi ez diet azkenian eman pena gutxi.	06. Bengantza horretikan gau triste batian puinal eta trabuko harturik aidian ondo loturik nenguan etsaien kation derrepente sartu nintzan beraren etxian.

07. Afaltzen ai ziraden senar-emaztiak ezkonbarriak eta ziraden gaztiak. Ez ziaten ematen penarik hiltziak suerte onaren begira han zeuden tristiak.	11. Tiratu ta tiratu nik berriz gogoti lau gizon tiro batez han ziren erori. Horra sei heriotza gau batian egin animak nola ziran nahi nuke nik jakin.
08. Bost puinalara lehenen eman nik berari ez Jesus ta ez amen juan zan munduti. Senar tristia zeguan andriari begira baina ezin kendu zun zedukan herida.	12. Kristauaren bihotza ikaragarria gizonari ematen halako larria. Utzi zezala bertan diru ta zaldia egin nahi ez bazuan munduko aldia.
09. Berari tira nion petxuaren erdira horra zer pasatu zan esan det egia. Senar eta emazte sukaldian biak han gelditu ziraden derrepente hilak.	13. Zaldiaren gainian gizon armatua abiatu nintzarian lapur famatua. Atzetikan banuan nork harrapatua baina bilatzen nuan nun ezkutatua.
10. Ez izan baziraden sano eta finak horra zer suertia gaizki dabilenak! Azio hau eginda irten nun etxetik justizia altoka han nuan atzetik.	14. Partira han zebilen gau eta egunian enemigua franko banun inguruan. Ia deskansurikan ez nedukan inun hala ere zazpi soldau neronek hil nitun.

15. Urtebete osuan
beti lapur egin
batzuetan kaminoz
bestietan mendin.
Hainbeste heriotza
gainera nik egin
ez dakit zer gertatu
bihar dan nerekin.

16. Aitak biraldu ziran
neri notizia
zekiena bezela
asuntu guzia.
Erabakia zala
nere sententzia
harrapatu ezker
kentzeko bizia.

17. Abiso hau hartuta
hurrengo egunian
partirak harrapatu
ninduen mendian.
Zaldia hil zidaten
hala biharrian
zortzi soldaduk tira
zidaten batian.

18. Bi balazo nituen
beso ta buruan
odola bazajuan
iturri moduan.
Hala ere trabukua
disparatu nuan
bi soldadu gainera
eritu nituan.

19. Lehenengo neuri helduak
bi bakarrik ziran
baleroso izan arren
umildatu nitzan.
Bagagiak har ninduen
loturik zaldian
zortzi soldadu ziran
nere guardian.

20. Lotsa asko nintzala
egunen erdian
juan bihar izan nuan
guztien erdian.
Ailegatu nintzarian
neronen herrira
bazan jendia franko
neroni begira.

21. Ia nere orduko
lotsa ta larria
zergatik egin neban
asko pikardia.
Bela sartu ninduen
kapilla batian
Santo Kristo bat para
zidaten aurrian.

22. Esamina egiteko
nere apartian
ia zenbat oker neban
animen kaltian.
Pekatoriok, Ama
Birjina Maria
Jaungoikuen aurrian
bitarte haundia.

23. Jaungoikuen ofentsak
ditut guztiz damu
arren miserikordia
nizaz izan zazu.
Luzifer lagunakin
hazia zeruan
pekatuagatikan
dago infernuan.

24. Ni gehiago eginda
bizi naiz munduan
ez dakit neretzat ere
zer sententzi dagan.
Hamaika ordu santuak
ia dira aurki
hil bihar det eta guztiz
nagotzu ni larri.

25. Kontua emateko
gure Jesus onari
adios, mundutarrak
ta nere aita-amari.
Senidiakin batian
adiskide danak
akabatzen dirade
mundu hontako lanak.

26. Hogeita bost urtekin
uzten ditut danak
arren lagun daidela
gure Jesus onak.
Horra baten okerrak
zenbat kalte ekarri
mundu guzia nizaz
eskarmenta bedi.

01. **Pasadixuak:** gorabeherak, hara-honak, gertatuak.

02. **Urtebet barruan:** urte baten, urtebete-
ren barnean.

03. **Neskasari:** nekezale, nekazari.
Eninduen: ez ninduten.

04. **Nendukan:** nindeukan.

05. **Bestia ezkondu:** *bestiaz* edo *bestekin*
ezkondu behar luke.
Damu: min, nahigabe.

06. **Etsaien:** textuak *etsien* dakar, baina *etsai-*
en behar duela dirudi.

07. **Gaztiak:** textuak *guztiak* dakar, baina
gaztiak behar du.

14. **Partira:** partida, saldoa, soldadu taldea.

19. **Bagagiak:** ez dakit zer den.

21. **Neban:** nuen.
Bela: berehala.
Ninduen: ninduten.
Para: paratu, jarri, ezarri.

24. **Nagotzu:** nagokizu.

26. **Lagun daidela:** lagun diezadatela, lagun
nazatela.

Bertsio honek, aurrekoaren zenbait osagarri falta baditu ere, hark ez dauzkan beste asko dauzka. Oro har, argi dago osoagoa eta koherenteagoa dela eta forma aldetik zehatzagoa, bai neurritz eta bai errimaz.

Hemen bizkaieraren zantzuak badaude, baina askoz gutxiago. Ahapaldi asko bi puntu batera eta bi bestera errimaturik daude. Hori Bizkaiko tradizioa da.

Dena den, baliteke zenbait ahapaldi nahasirik egotea. Esaterako, zortzigarrenaren bigarren erdia bederatzigarrenaren lehenengoarekin, honen bigarrena hamargarrenaren lehenengoarekin eta honen bigarrena hamaikagarrenaren lehenengoarekin hobeto datozela dirudi eta horrela izango da segurrenik. Zortzigarren ahapaldiaren lehen erdia beste bertso baten bigarren zatitzat dator aurreko bertsoan, laugarren ahapaldian.

Bi euskalkien muga inguruko piezaren bat ote da? Ala aurreragoko piezaren baten moldakera ezberdinak? Lapur hori euskalduna al zen ala beste nondibait etorritako historia kontatzen da? Norbaitek jakingo du agian zer erantzun eta entzungarria litzateke, bertso sorta hau, daukan jatorria daukala, ikaragarria bait da.

JOSE DE LARRINAGA

(Gure Kantuak. Udako euskal ikastaroa. Derio, 1991. 100. or. Labayru Ikastegia)

01. Bertso barri batzuek
 behar ditut jarri
 neure lagun guztien
 eskarmentagarri.
 Trantze estu honetan
 guztiz nago larri
 neure pasadizua
 esan gabe garbi.

02. Hau, ene kristinauak,
 aditu kontuen
 neure deskalabrua
 nola dan munduen.
 Hamairu heriotza
 urtebete barruen
 neskaxa bat motibo
 nola egin nituen.

03. Neuri hitza emanda
 beste batekin ezkondu
 horrexek emoten dit
 bihotzean damu.
 Hutsa zan sikiera
 motibo izan balu
 orain beragaitino
 biok bihar galdu.

07. Senarra triste egoan
 emazteari begira
 baina ez zieten kendu
 zeukaten herida.
 Berari tirau nion
 petxoaren erdira
 horra zer pasatu zan
 esan det egia.

04. Bengantza bat harekin
 gau triste batean
 puinal eta trabuko
 harturik aldean.
 Ondo loturik negoan
 etsaien atean
 derrepente sartu nintzan
 beraren etxean.

08. Akzinoa eginda
 urten naben etxetik
 justizia altoka
 banuen atzetik.
 Tiratu ta tiratu
 nik berriz gogotik
 lau gizon tiro bataz
 han ziraden jausi.

05. Afaiten han ziraden
 senar-emazteak
 ezkonberriak eta
 ziraden gazteak.
 Ez zioten emoten
 penarik hilteak
 suerte onari begira
 egozan tristeak.

09. Bi balazo nituan
 beso ta buruan
 odola bazihoan
 iturri moduan.
 Trabukoa disparatu
 halabeharrear
 gainera bi soldadu
 heridu nituan.

06. Lau puinalada lehenengo
 eman nion berari
 ez Jesus eta ez Amen
 joan zan mundutik.
 ...
 ...
 ...
 ...

10. Zaldiaren gainean
 gizon armatua
 abiatu nintzanean
 lapur famatua.
 Utzi ziola bertan
 diru ta zaldia
 bestela egingo diola
 munduko aldia.

11. Urtebete osoan
beti lapurrekin
batzutan kaminoz ta
besteetan mendiz.

...
...
...
...

12. Kristauaren bihotza
ikaragarria
Jaunak bere eskutik
ninduan utzia.
Hamairu pertsonari
kentzeko bizia
neskatxa bat motibo
izan da guztia.

01. **Pasadizua:** gertaera, joanetorria, gora-behera.

02. **Kristinauak:** girstinoak, kristauak.

03. **Bihotzean damu:** bihotzean min, pena.
Sikiera: bederen, gutxienez.
Beragaitino: beragatik.

04. **Bengantza:** mendeku.
Trabuko: su-arma mota bat.
Aldean: soinean, bere gain.

05. **Afaiten:** afaritan, afaltzen.
Egozan: zeuden.
Tristeak: gaizoak, errukarriak, gizajoak.

07. **Egoan:** zegoen.
Herida: zauria.
Petxoaren: bularraren, paparraren.

08. **Akzinoa:** akzioa, egintza gaiztoa, makurkeria.
Urten naben: irten, atera, jalgi nintzen.
Alto: geldi. Geldiarazteko agindu hitza.
Bataz: batez, batekin.
Jausi: erori.

09. **Heridu:** eritu, zauritu.

10. **Munduko aldia egin:** munduko denbora bukarazi, bizia kendu.

Bertso sorta hau aurreko bien aldaera laburrago bat da. Bai hau eta bai lehengo argi dago nahiko bertso bihurriak direla. Ahapaldiak erdizka edo bata-bestearekin gurutzatuak daude eta hizkeraz ere bizkaiera eta gipuzkera nahasten dira.

BERTSO BERRIAK ASTO BATERI JARRIAK

(Noeren ontzia. A. Zavala. Auspoa 136. 87-91 or.)

01. Bertsuak ipinten nua
asto zahar batentzat
komeniko dirala
iruritutzen zat.
Zer esana nahikua
ipini du behintzat
kontu parregarriak
leiduten dunentzat.

02. Asto eme bat Lejonan
egon da saltzeko
merkataria nahikua
izen da hartzeko.
Nok kobratu asko ta
gutxi pagatzeko
horregaitik bertsuak
nago ni jartzeko.

03. Kobratzeko dauana
aurkitzen da larri
dirurikan etxera
ezin du ekarri.
Orain kulpak ipinten
dabiltzez alkarri
nor astuo diraden
ezin leike igarri.

04. Lehenengo Erriojanu bat
zan astu horren jabe
beste laurok sozio
gero ein dirade.
Bat formal antzekua
eurokin badebe
bainan bestiok mozkor
galantak dirade.

05. Erriojanu horrek astua
egin zuan saldu
merkataria nor zan
ez dot nahi azaldu.
Etxera ekarri bai baina
auguro bialdu
etxetik arin kentziaz
ez du asko galdu.

06. Hirugarrenez Donatok
egin du tratua
hoge ta hamar pezeta
pagadu astua.
Etxera eman baino lehen
dago damutua
berak saldu artian
larri egondakua.

07. Irabazi bageko lanak
ez dute balio
danok tratamenturako
ez gerade jaio.
Engainatu artian
serio serio
harek berriz Antoniori
enkajatu dio.
08. Azunbre erdi bat ardau
gehio pagatuta
Antonio gelditu da
konprometituta.
Ha bere laster zeuan
ondo damututa
irabazteko ustian
astua salduta.
09. Hartu orduko danok
aspertu dirade
laste bota du etxetik
Antoniok bere.
Inok ez du nahi traturik
irabazi gabe
danon artian Apala
kargatua debe.
10. Bostgarrengez Apalak
egin du erosi
pagatzeko kontuan
bera da nagusi.
Antoniok bere zerbait
badu irabazi
kafia kopiarekin
puru eta guzi.
11. Orain astuen jabia
zu zera, Apala
ondo kuidatzen badezu
ez zera makala.
Entzun det umia bere
eiteko dauala
harek irabaziko du
zuk gastatuala.
12. Alkarren antzekuak
guztiok dirade
tabernarako biriak
ikisita daure.
Gastu guztiak kontuan
jartzen badirade
astuak ez du balio
ardotako bere.
13. Euren korredoria
da Sarria zaharra
hori bere eraten
apenas da txarra.
Apala esandako
berbakua bada
astuak umia eitian
zelako mozkorra!
14. Federiko dago barriz
papelak saltzeko
hark bere esperantzia
zeozer hartzeko.
Asko sobratuko balitz
errepartzeko
zerbait berko da astua
gobernaturtzeko.

15. Federiko asto gainian
egingo da jarri
papelak errepartziten
erosten dunari.
Ezagutu nahi duenak
gure asto hori
Andre Mari egunian
Ondizera etorri.
16. Gehiago bertsorikan
ez nua esaten
honekin despedida
nua ni ematen.
Gusto duenak jakin
etorri erosten
hamasei bertso barri
txakur handi baten.

01. **Ipinten:** ipintzera, jartzera.
Iruritutzen zat: iruditzen zait.
Leiduten dunentzat: irakurtzen duena-
rentzat.
02. **Lejona:** Leioa.
Merkataria: eroatera edo tratura dato-
rrena.
Izen: izan.
03. **Dauana:** dagoena.
Astuo: astoago.
04. **Badebe:** badute.
05. **Auguro:** agudo, azkar, fite, arin.
06. **Pagadu:** pagatu, ordaindu.
07. **Bageko:** gabeko.
Enkajatu: sartu, erantsi.
08. **Azunbre:** bi litroko neurria.
Ha bere: hura ere.
Zeuan: zegoen.
11. **Astuen:** astoaren.
Kuidatzen: zaintzen, jagoten.
Dauala: dagoela.
12. **Biriak:** bideak.
Ikisita daure: ikasita daude.
13. **Eraten:** edaten.
Berbakua: hitzekoa.
Zelako: nolako.
14. **Barriz:** berriz, osterera, ordea.
Papelak saltzeko: bertso-paperak sal-
tzeko alegia.
Hark bere: hark ere.
Berko: beharko.
15. **Ondiz:** Leioako auzo bat.
16. **Txakur handi:** pezeta baten hamarrena.

Historia bitxia eta xelebrea benetan, asto bat zela bide. Bertso hauek orraztu txiki batekin, -neurrian eta hizkeraren koherentzian batez ere-, sorta dotorea egingo lukete. Bertso jartzaileak Leioa aldera bizitzera etorritako giputzen bat —muga samarrekoa— edo denboraldi batean alderantziz egindako bizkaitarren bat izan behar du.

BESTE BATZUK

Hemen bide batez aurkitzen joan naizenak sartu ditut, alboan uzteak pena ematen bait zidan. Badakit bilduma hau ez dela lokantak, okasioetako formulak eta gisakoak biltzeko tokia, edo nire asmoa ez zen behintzat. Atal honek, beraz, ikutzen dituen generoetan, ez dauka inolako bilduma pretentsiorik.

GAISORIK HAGO

(Cancionero Popular Vasco, 308 or., R. M. Azkue)

Gaisorik hago, etika hori
agiri dona antzean
izerdi on bat hartu beharkon
geure kortako saspean
geure kortako saspean
zazpi txarrien artean
amilu moltzo bat eperdian da
ni ilentiaz atzean
orduantxe bai ikusikogu
zein arinago garean.

Etika: *etiko*'ren femeninoa. Tisikoa, bularre-
tikoa.

Dona: don, dun.

Antzean: itxuran, aurpegikieran. *Hatsean*,
kiratsean ere izan liteke.

Beharkon: beharko don, dun.

Kortako: ikuiluko, tegiko.

Saspean: simaurpean, ongarripean.

Amilu: liho mota zakar bat. Iztupa, amukoa.

Ikusikogu: ikusiko dogu, dugu.

OTXANDIOKO ERREMENTARIAK

(Cancionero Popular Vasco, 199 or., R. M. Azkue)

Otxandioko errementariak
frakatxo zaharrak eta begi gorriak.
Alperrik egingo jok
ehun erreal gariak
ardaoa edango jok
errementariak.

Frakak: prakak, galtzak.
Errementari: suarotz, sugin.
Jok: dik.
Erreal: pezeta laurden.

ANTONEK DAUKO

(Cancionero Popular Vasco, 146 or., R. M. Azkue)

Antonek dauko besigua
 zezina legez gazitua.
 Gabon gabeen harek beharko jok
 ahukadan ahukadan tragua.
 Ai oi, Alejo
 zahatoa beterik baleuko!
 Maria Belantx
 eradale barria.

Dauko: dauka.
Besigua: bixigua.
Zezina: gatza emandako okela, haragia.
Legez: bezala.

Jok: dik.
Ahukadan ahukadan: ahokada bakoitzean.
Eradale: edaten emaile, edan erazle.

DANTZADU DAIGUN SONBRILU

(Cancionero Popular Vasco, 302 or., R. M. Azkue)

Berriz

01. Dantzadu daigun sonbrailu
 bagila jaku azaldu
 bagila datorrenean
 zaharrok hilgoituk
 gazteak hurrengo urtean
 zaharrok hilgoituk
 artean
 olgadu gaitean.

02. Dantzadu daigun sonbrailu
 Maria jaku ezkondu
 harexen eztegurako
 txarri buztana
 laban labana
 gatzetan gordeta dogu
 txarri buztana
 laban labana
 guztiok gaur jango dogu.

Bergara

03. Dantzau daigun sonbrailu
 Maria zaigu ezkondu
 haretxen eztegurako
 txarri buztana daukagu.

Elgoibar

04. Dantzan darabilgun sonbrailu
 bagila zaigu azaldu
 zaharrok hilgoituk
 biziko gaituk gazteak.
 Begiratu ekiok sutako egurrari
 dantzan dabilen neskatila horrek
 ardatza dirudi.

01. **Dantzadu daigun:** dantza dezagun.
Sonbrailu: kapela, gaztelaniazko *sombrero* 'tik.
Bagila: ekaina.
Jaku: zaigu.
Olgadu gaitean: josta, diberti gaitezen.

02. **Eztegu:** eztaiak, ezkontza.
Labana: guria, irristakorra, limurkorra.
 04. **Ekiok:** egiok, iezaio.

DAMUKORTAN

(Cancionero Popular Vasco, 749 or., R. M. Azkue)

Damukortan etxetzea
 Imintolan gisatzea
 Larruskaingo basatia
 Garramiolan aldapea
 Agoritan alkatea
 parerik gabea
 Olazarko printzipea
 Olabarriko joilea
 Amaillobietako lukenagea
 Egurrolako torrea
 aurrean daukat errotea
 atso askoren botikea
 han ei da Maripena
 dontzeila estimadea
 haren atzeko putzak darabil
 Gabiolako errotea...

Aulesti edo Murelagako baserrien izendapenak jarraitzen du eta honela amaitzen:

Latsurikako dukea
 duke errenta bagea
 baketa narru, dukattxu bi
 zentzuna kokotzaz atzetik.

Etxetze: etxe multzoa, mordoia.

Gisatze: gisats edo isats multzoa. Basoko zuhaizka bat.

Joilea: jolea, jotzen dakiena edo zalea.

Lukenagea: sastrea.

Ei: omen.

Estimadea: *estimadua* ren femeninoa.

Baketa: zaldiak eta menperatzeko zigorgailua.

Dukattxu: dukat txikia. Lehengo txanpon bat.

TXIRIN TXANKETAN

(Euskalerrriaren Yakintza IV, 373 or., R. M. Azkue)

01. Txirin txanketan Bilbora noa
txirin txanketan zer egiten?
Txoria txoritxo txilibitaria.
02. Txirin txanketan makailautxoak
txirin txanketan ekarten.
Txoritxo txilibitaria.
03. Aurten ezkondu gura dabenak
erein beharko jok garia.
Txoria, txoritxo txilibitaria.

03. **Gura dabenak:** nahi duenak.
Beharko jok: beharko dik.

OILASKOTXUA HARILETAN

(Cancionero Popular Vasco, 719 or., R. M. Azkue)

Oilaskotxua hariletan
 oiloak hurun eralten
 sagutxu txikia josten
 arratoetxua labratzen
 astoa tanbolin josten
 haren guztien artean bere
 zorria barrez itotzen.

Hariletan: harilak, harilkoak, hari opilak egiten.
Hurun: hirin.

Eralten: eralgiten, eralkitzen.
Labratzen: lurra edo harria lantzen.
Barrez: irriz.

NEURE ASTOTXU MALTZINA

(Cancionero Popular Vasco, 716 or., R. M. Azkue)

Neure astotxu maltzina
joan zinean antxina.
Pelizek dauko zurekin
kuadratu ezina
ikusi eta muzina
ez gazte izan bazina.

Maltzina: gaztelaniazko *malsin*. Berritsu, gaizki esalea.
Antxina: aspaldi, duela denbora anitz.
Kuadratu: egokitu, bat egin.

JOAN NINTZAN MERKATURA

(Euskalerrriaren Yakintza, 327 or., R. M. Azkue)

01. Joan nintzan merkatura
erosi neban txakurtxoa
txakurtxoak au au au
katutxoak miau miau miau
txoritxoak txorrotxiotxi
ai ze gaba neukan nik!

02. Joan nintzan merkatura
erosi neban kitarratxoa
kitarratxoak grin grin grin
tanbolintxoak rau rau rau
txilibitotxoak txiru liri li
ai ze gaba neukan nik!

01. **Neban:** nuen.
02. **Txilibitotxoak:** txistutxoak.

BEHIN JOAN NINTZAN

(Cancionero Popular Vasco, 617 or., R. M. Azkue)

01. Behin joan nintzan azokara
erosi neban txakur bat
txakurrak txau txau txau
nik txi txi berari
ekarri neban etxera.

03. Behin joan nintzan azokara
erosi neban txori bat
txoriak txio txio
nik barriz negar lodi
iges ein ostan basora.

02. Behin joan nintzan azokara
erosi neban txistu bat
txistuak fli fli fli
txakurrak txau txau txau
eroan notsan amari.

01. **Neban:** nuen.

03. **Barriz:** berriz, ordea.

02. **Eroan notsan:** eraman nion.

Ein ostan: egin zidan.

BELA BELA JAUNA

(Euskalerrriaren Yakintza IV, 298 or., R. M. Azkue)

Bela bela, jauna
non dago aita jauna?
Soloetan jauna.
Soloetan zer eiten?
Artoak ereiten.
Artoa zetako?
Oiloarentzako.
Oiloa zetako?

Arrautza egiteko.
Arrautza zetako?
Abadearentzako.
Abadea zetako?
Mezea emoteko.
Mezea zetako?
Purgatorioko arimentzako.

Zeanurin: *"Aingerutxo biren erdian zerura joateko"*

Bela bela: esanahi zehatzik gabea, bizkaieraz *bela* esaten den belea ez bada.

Zetako: zertarako?

HIRU ERREGE MAGOAK

(Euskalerrriaren Yakintza IV, R. M. Azkue, 329. or.)

Hiru errege magoak
hain bide luzean
zeruan musikea
munduan tronpetea
andra Kosepa tronpeta joten
Kriston erreberentzia
jarri belauniko
adora Jesukristo
gure zelaian nor dabil?
Azaburuak loratzen
aitatxu, amatxu
hurra, hurra pitxitxu!

KANDELERA, KANDELERIO

(Euskalerrriaren Yakintza IV, R. M. Azkue, 332. or.)

01. Kandelario lario
hatxari ura dario
makatzari madari
eutsi, Peru, hankeari.

03. Kandelario lario
hatxari ura dario
sagartxoari mustio
akerrak dantzan idiak dantzan
astoa tanbolintero.

02. Kandelarioz eguzki
negua dago aurreti
kandelarioz edurra
joan da neguaren bildurra.

04. Kandelario lario
hatxari ura dario
erroteari huruna
hauxe da guk behoguna.

05. Kandelario lario
hatxari ura dario
olibeari orio
sagarrari bustino
sagar gainean makatz
makatz gainean madari
nun da Peru kantari?

01. **Hatzari:** haitzari.
Makatz: basa madaria, madari txertatu gabea.
Madari: udare, txermen.
04. **Huruna:** hirina.
Behoguna: behar doguna.
Bustino: mustio, mostoa.
03. **Mustio:** mostoa.

KARATULA SORKI

(Euskalerrriaren Yakintza IV, 333 or., R. M. Azkue)

Ez karatula
bai karatula
txarri arrandula.

01. Karatula sorki
ken hakit horti
nik okelea janda
katuari zapi.
02. Karatula begi gorri
marinerua
ahuntzak jan dauksala
bere burua.

- Karatula:** aurpegi moztorra.
Arrandula: ez dirudi esanahi zehatzik daukanik.
01. **Sorki:** kapete, buruan ilez edo zapiz egin-dako koro gisakoa. Sorki hau sukaldeko
- trapua ere izan daiteke, mahaia garbitze-ko eta erabiltzen dena.
Zapi: katuari *hoa* edo *ken hortik* esateko erabiltzen den hitza.
02. **Dautsala:** diola.

KEIA KEIA MENDIRA

(Euskalerrriaren Yakintza IV, 335 or., R. M. Azkue)

01. Keia keia mendira
oilotxo tokira
neskatxo dotrinara
amandrea elizara
aitajauna tabernara.
02. Euria dator menditi
Nafarroaren gaineti
amak opila labati
aitak ardua tabernati
hartu kapela zahartxo bat eta
banoa herri honetati.

01. **Keia:** kea.
Tokira: oilategira.
- Amandre:** amama, amatxi, amona.
Aitajauna: aitita, aitatxi, aitona.

HORRA NUN DAGOAN

(Euskalerrriaren Yakintza IV, 357 or., R. M. Azkue)

01. Horra nun dagoan botea
ardao klaret onez betea
guztiok haren zaleak gaituk
guztiok haren zaleak.
03. Horra nun dagoan sagua
ebagi ebana sokea
estu ebana botea... etab.
02. Horra nun dagoan sokea
estu ebana botea
ardao klaret onez betea
guztiok haren zaleak gaituk
guztiok haren zaleak.
04. Horra nun dagoan katua
uxatu ebana sagua
ebagi ebana sokea... etab.
05. Horra nun dagoan txakurra
hantxitu ebana katua
uxatu ebana sagua... etab.

06. Horra nun dagoan palua
jo ta hausi ebana txakurra
hantxitu ebana katua... etab.

07. Horra nun dagoan sua
erre ebana palua
jo ta hausi ebana txakurra... etab.

08. Horra nun dagoan ura
itzungi ebana sua
erre ebana palua... etab.

09. Horra nun dagoan idia
edan ebana ura
itzungi ebana sua
erre ebana palua
jo ta hausi ebana txakurra
hantxitu ebana katua
uxatu ebana sagua
ebagi ebana sokea
estu ebana botea
ardao klaret onez betea
guztiok haren zaleak gaituk
guztiok haren zaleak.

01. **Botea:** zahatoa.

02. **Estu ebana:** estutu, lotu zuena.

03. **Ebagi:** ebaki, moztu.

05. **Hantxitu:** hatzeman, harrapatu.

08. **Itzungi:** itzali, amatatu.

TXINTXIN TXIRRIKITIN

(Mari Elozegi eta Mari Angeles Olaldekoa. Larrabetzu. Jon Aurre sorta)

01. Txintxin txirrikitin txorie
txoritxo txilibitarie
erain neuen garie
oso arlo handie
uste neuen ehun anega
imina bat zan guztie.
imina bat zan guztie.

02. Txintxin txirrikitin txorie
txoritxo txilibitarie
atsoaren zaurie
sendatzera etorrie
oge sabaien da gero
txindor papar-gorrie
txiolaritxo zolie.

01. **Txilibitarie:** txilibitu edo txistu jolea.
Anega: aleen neurria, berrogeita hamar
kilo.
Imina: aleen neurria, anega laurdena.

02. **Txindor:** txantxangorri.
Oge sabai: ohe zapai, ohearen gainal-
dea.
Zolie: argia, bizia, bizkorra.

TXINGILIN TXINGILIN

(Euskalerrriaren Yakintza IV, 369 or., R. M. Azkue)

Txingilin txingilin maina
Bihar Santa Maina
etzi Domun Santu
umeak zuloan sartu
ama negarrez
aita dolorez
abareak kantetan
errealen pozez.

Santa Maina: Santa Marina.
Domun Santu: Domuru Santuru, Santu
guztien eguna.

Abareak kantetan: abadeak, apaizak kanta-
tzen.
Erreal: pezeta laurdena balio duen txanpo-
na.

ASPALDION EZ DA

(Mari Elozegi eta Mari Angeles Olaldekoa. Larrabetzu. Jon Aurre sorta)

01. Aspaldion ez da gure etxian ogirik ikusi baina gaur txitxi ta parra ixango da ugari.	02. Gaur bai jana ta edana labirulera jango ete dogu dana labirula gaur jana ta edana labirulera jango ete dogu dana.

NI MENDIXARA

(Cancionero Popular Vasco, 335 or., R. M. Azkue)

01. Ni Mendixara San Pedroetan banoa zezenetara harek bai neskatzak ederrak, galantak Lekeitiarren aldean Mendixan Elizaldean.	02. Igaztik hona urtebete da denporionen luzea! Harik honako gau-egunetan mudatu leike gaztea.

Errepika

Da Sa Dxuan, da San Dxuan
beti zaukadaz goguan.

01. **Harek:** haiek.
02. **Denporionen:** denbora honen.
Harik: handik, ordutik.
Zaukadaz: zauzkat.

SAN PEDRO ZERUETAKO

(Cancionero Popular Vasco, 346 or., R. M. Azkue)

01. San Pedro zeruetako giltzaren jaubea zurea txalopea neurea sarea.	04. Antonek badaki txairo ta galanki emoten bostekoa hori dok, Anton, txokoa! Anton Tanbolin Peru Atabal egin hemen brinkoa ez dok hori lehenengoa.
02. Jaigi zaitetz, gizonak sareetarako astean launa marai zuei emoteko.	
03. Gora gora doa San Pedrotxoa ha baino gorago doa gure Jaungoikoa.	

01. Txalopea: txalupa, batela.	03. Ha: hura.
02. Jaigi: jaiki. Zaitetz: zaitetzte. <i>Zuek</i> subjektuaren forma arkaikoa. Marai: antzinako txanpon bat, gaztelaniazko <i>marabedia</i> .	04. Txairo: dotore, txukun, airosoa. Brinkoa: jautzia, ihutia.

DRINGILIN DRON

(Cancionero Popular Vasco, 165 or., R. M. Azkue)

01. Mazkelo bete aza egosi hori, zuri ta gorriak brehala irunsi notsazan azkenengoko orriak.	02. Hiru hortzeko tresnatxo batez morokil-ore bailitzan ezti-lapiko handisko bati barrua huts huts ein notsan.

Errepika:

Dringilin dron
gaur Gabon
sabela betea daukat eta
besteak hor konpon.

01. Mazkelo: galdara, pertz. Irunsi notsazan: irentsi nizkion.	02. Handisko: handitxo, handixe. Ein notsan: egin nion.

OI BART

(Cancionero Popular Vasco 196 or., R. M. Azkue)

01. Oi bart, oi bart!
Usapal bi ta eper bat
janaritzat
hiru atsorekin hamabost agurek
ai zer aparria genuen bart.

02. Oi bart, oi bart! Bederatzi zezen haundi zortzi idi ta zazpi behi sei ahari ta bost antzar lau oilo, hiru uso usapal bi ta eper bat janaritzat hiru atsorekin hamabost agurek ai zar aparria genuen bart.	03. Oi bart, oi bart! Hamabi zama ardo zuri hamaika zama ardo beltz hamar anega ogi berri bederatzi zezen haundi zortzi idi ta zazpi behi sei ahari ta bost antzar lau oilo, hiru uso usapal bi ta eper bat janaritzat hiru atsorekin hamabost agurek ai zer aparria genuen bart.

01. **Usapal:** uso mota bat, lirainagoa eta Euskal Herrian urria.
03. **Zama:** karga.
Anega: aleen neurria, berrogeita hamar kilo.

ARRATOIA HARILETAN

(Euskalerrriaren Yakintza IV 284 or., R. M. Azkue)

01. Arratoia hariletan sagua tanbolin joten astoa eta mandoa dantzan zorria barrez itoten.	02. Txantxilon eta txantxilon marabedian bost gizon ehun dukaten andrea hauxe da eroste merkea.

01. Hariletan: harilak, harilkoak, hari opilak egiten. Barrez: irriz.	02. Marabedi: marai, lehengo txanpon es- painiar bat. Dukaten: dukatean, dukatetan. Lehen- go txanpon bat, balio handikoa.

Bigarren ahapaldian ohargarri da gizonaren eta andreaken prezioen aldea. Oso balio gutxi daukan marabedi batean bost gizon eta hain balio handiko ehun dukat behar, andrea ordaintzeko, eta hala ere eroste merkea. Marabedia eta dukata balio aldakorreko txanponak izan dira. Marabediari txakur handi baten balioa eta dukatari hamar pezetarena jorik, batetik ehunerako aldea dago. Marabedian bost gizon sartzen direla eta andreak ehun dukat balio duela jorik, proportzioa batetik berrogeita hamar milara doa. Beraz, emakume batek berrogeita hamar mila gizon balio du. Edo emakumea gaur baino estimatuago zegoen, edo gizonak gaur aina balio zuen.

ATXIE MOTXIE

(Juanita Unzueta - Aramaio. **Jon Aurre** sorta)

Atxie motxie pillori pan
neure semie errotan
errota txikine klin klan
Behin joan nintzan basora
topau neban astotxo bat
tireka tireka atera neutsan buztana
sartu neutsan eztena
botikario, kalendario.

Atxie motxie: esanahi zehatzik gabea, atze eta motz hitzetatik garatua.
Pillori pan: esanahi zehatzik gabea.

Txikine: txikia.
Topau neban: topatu, aurkitu nuen.
Neutsan: nion.

ATXIA MOTXIA

(Cancionero Popular Vasco, 287 or., R. M. Azkue)

Lekeitio

01. Atxia motxia perolipan nire semea errotan errotara ninoiala topa neban asto bat kendu neutsan buztan bat ipini neutsan beste bat errota txikinak klin klan.	02. Atxia motxia perolipan nire semea errekan errekara ninoiala topa neban erbi bat kendu neutsan begi bat ipini neutsan beste bat erreka txikinak plist plast.

Ermua

03. Atxia motxia besteren kotxia
zirrin zarran txurrunplet
olea bite konkolo
gauza on zalea neu nago
atzera begira dagonentzat
ezer bere ez dago
zidarra kanpan
zidarra kanpan gari bat.

01. **Ninoiala:** nindoala.

03. **Txurrunplet:** zurruta, edari alkoholdu-
nak edatea.

Olea bite: oleatu bedi, oliatu, olio z igur-
tzi.

Konkolo: esanahi zehatzik gabea.

Kanpan: kanpae, kanpai.

DINDAN NOR HIL DE

Din dan nor hil de
 Peru zapaterue
 zer egin deu pekatu
 auzoko txakurre urketu
 zizailupien beratu
 handik etxera joan eta
 arrutze bigaz koipetsu
 hori ez dona pekatu.

(Gure etxean esaten genuena)

Zizailu: jarleku luzea eta bizkarduna.
Beratu: uretan luzaro edukita bigundu.

Bigaz: birekin.
Koipetsu egin: urdai, lukainka eta holako erregaiekin jan bat egitea.

BAT BI HIRU LAU

(Euskalerrriaren Yakintza IV 294 or., R. M. Azkue)

01. Bat bi hiru lau
 hamar hamalau
 aitag saldu nau
 amak erosi nau
 Bilboko alkate zaharrak
 preso sartu nau.

02. Bat bi hiru lau
 saguzarrak jango ahal hau!
 Sagua ta Pilipe
 jaunak, nundik zatozte?
 Kaleak gora kaleak behera
 biribiltxoak alkate
 boltsan urre gorria
 amilostxoak baleki
 atarako leuskio begia.

02. **Jango ahal hau:** hobe, oxala jango bahindu.
Atarako leuskio: aterako lioke.

BASERRITARRA

(Cancionero Popular Vasco, 672 or., R. M. Azkue)

01. Baserritarra zegoanean
 dirua kontatzen zirzirzir
 eskribau jauna aldamenean
 barreaz itotzen kirkirkir.
 Zun eta zun, zun eta zun
 Isabela, Manuela
 Margarita, Katalina zun!
 Peru, largaidazu
 Mari, oratuidazu.

02. Etxekoandrea ari zanean
 sardinak erretzen txirtxirtxir
 katar saloa zoko batean
 muturra mihizkatzen pzipipzi!
 Zun eta zun... etab.

01. **Barreaz:** barrez, irriz.
Largaidazu: lagaidazu, utz nazazu.
Oratuidazu: helduidazu, atxiki nazazu.

02. **Saloa:** jatuna, tripazaia, sabelkoia.
Mihizkatzen: milikatzen.

LEHEN ZAZPI KANA

(Cantares populares recogidos en Zeanuri por Eulogio de Gorostiaga. Anuario de Eusko-Folklore, 1930, Tomo X 14. or.)

Lehen zazpi kana tela
nahiko baziran
orain behar da doblea
merinakedun dama gaztea
hurrengo arte adio
merinakerik ez daukenak
orain ez dau balio.

Merinake: gonak aldaka parean harrotzeko, emakumeek jazten zuten metalezko egitura. Hortik ehun edo tela gehiago behar izatea, piezatxo honek dionez.

TXAPEL IGERREK

(Aurreko sorta bera, 20. or.)

Txapel Igerrek hil dau txarrie
arroa bi t'erdia pixitu i dau guztiek
handi be Monterolari emon behar erdie
hau dok demoninokerie.

Arroa: hamabi kilo t'erdiko pisu neurria.
Pixitu i dau: pisatu ei dau, omen du.

TAN PARRAN PATAN

(Aurreko sorta bera, 23. or.)

Tan parran patan
akerra jantzan
astoa bilulin joten
azagarie sueri puzke
erbie hurun eralten.

Bilulin: bibolin.
Azagarie: azeria.
Hurun: hirin.

Eralten: eralkitzen.

JOAN NINTZAN MADRILERA

(Cancionero Popular Vasco, 699 or., R. M. Azkue)

01. Joan nintzan Madrilera
bai etorri bere, bai etorri bere
hango neskatxuak
enabe ni maite, enabe ni maite.
02. Hango neskatxuak
maite nabenean, maite nabenean
praile sartuko naz ni
komendu batean, komendu batean.

03. Kerizak heldu dira
 bai Kanalekoak, bai Kanalekoak
 trapu punta-luzeak
 bai Angelukoak, bai Angelukoak
 garagar-herrikoak
 Natxitu aldekoak, Natxitu aldekoak
 abarka-manta zale
 bai Izpasterkoak, bai Izpasterkoak.
04. Guztizko panparroiak
 Lekeitio aldekoak, Lekeitio aldekoak
 neska gona-gorriak
 Amoroto aldekoak, Amoroto aldekoak
 uraldeko berdetxak
 Gizaburukoak, Gizaburukoak
 dantzari bailesteak
 Ailustiakoak, Ailustiakoak.
05. Guztiz gerri-mardoak
 bai Nabarrizkoak, bai Nabarrizkoak
 eskribau herrikoak
 Gernikaldekoak, Gernikaldekoak
 eskuara-buruak
 Arrietakoak, Arrietakoak
 artobero zaleak
 Emerandokoak, Emerandokoak.

01. **Enabe:** ez nabe, ez naute.

02. **Nabenean:** nautenean.

03. **Kerizak:** gereziak.

04. **Uralde:** urondo, ibaialde.

Berdetxa: berdexka, berdail, berde antzekoa.

Bailesteak: bailestak, baleztak, hots, baleztak bezalakoak.

05. **Mardo:** gizen, potolo, betea.

Eskuara: eskuare, hamar-hamabi hortzeko lanabesa.

Gernikatik Lea Ibarrera bitarteko herriak izendatzen diren honetan, harritzekoa da hortik oso urrun eta beste eskualde batekoak diren Arrieta (Sollube azpiko herri bat) eta Emerando (Meñakako auzo bat) agertzea. Horrek beharbada esan nahi du zerrenda luzeago baten zati bat galdu egin dela.

IGAZ SOLOAN

Igaz soloan luze egonda
 neukazan libra bi ogi
 aurten beharra eginda bere
 jentea dago ziogi.
 Igazko urteaz, aurtengo hori
 etxat bardina etorri.

(Piezatxo hau ez dakit nondik jaso dudana)

Soloan: soroan.

Neukazan: neuzkan.

Beharra eginda bere: lan eginda ere.

Ziogi: urri, zuhur.

Etxat: ez jat, ez zait.

LAU AEROPLANO

(Bermeo-6, 126. orritik aurrera. 1986-87. Uetena Taldeak)

Egije da egije da
neuk ikusikoa da ta
egije da egije da
porque lo he visto yo.

01. Lau aeroplano pasata bat itxasora jeusi Ekarri, Sebastianek ekarri Sebastianek ekarri, Sebastianek Artzan enkalleta itxi.	04. Agostuen hamabijen Patxi Bermiora etorri. Ekarri katxalotia ekarri katxalotia ekarri katxalotia puf! Artzan enkalleta itxi.
02. Lau terrestre mariñero Jose <i>Loidi</i> patroie ekarri aeroplanua ekarri aeroplanua ekarri, aeroplanua Artzan enkalleta itxi.	05. El aviador de <i>Kakapur</i> tambien quería volar. Etzo itxi, diktadoriak etzo itxi diktadoriak etzo itxi diktadoriak barrabaskeijen gaitik.
03. Bermioko portuan goizeko ordu bijetan ez da entzuten besterik ez da entzuten besterik ez da entzuten besterik Txo! Atrakaizu batela.	

01. Jeusi: jausi, erori. Enkalleta: enkailatuta, hondartua, hon- doa jota. Itxi: utzi, laga.	04. Patxi: Francisco Franco diktadorea. 05. Etzo itxi: ez deutso itxi, ez dio utzi. Barrabaskeijen: barrabaskerien, de- abrukerien.

03. **Atrakaizu:** atreka ezazu, kairatu.

AI ENE

(Aurreko bera)

Ai ene! Oi ene!
Hagiñeko miñe
medikuañe
Ai ene!
Oi ene!
Hagiñeko miñe
medikuañe.

Miñe: mina.
Medikuañe: medikuarengana, medikura.

ARRE KATXUTXA

(Aurreko bera)

Arre katxutxa
txapela frente
haren ganian
hiru komediate.
Haren ganian
bela zuria
haren ganian
arrotxa gorringo.
Urta, Jose babil
Jose babil, Jose babil.

Bela: Izan liteke untzi-bela, edo baita *belea* edo *erroia* deritzon hegaztia ere. Bermeon lehenengoa bidezkoago da, baina txapel beltzak, bele zuriak eta arraultza gorringoak ere ez dute komedia gaizki dekoratzen.

Arrotxa: arraultza.

Babil: badabil.

EISENHOWER

(Aurreko bera)

Esinjauer Lameran dau kaka eitzen
tio Patxiko Alfan dau tximiñoitxen
Jose Komentu palomari jaten emoten
da Sabino Barriketa ikurriña eskeitxen.
Lara lara lara lara.

Lamera: alameda, zumardia.

Dau: dago.

Esinjauer: Eisenhower, bermeotar baten ezizena. Hemen ageri diren beste izenak ere Bermeoko pertsonaia ezagunak.

Tximiñoitxen: tximinoi edo txipiroi lanean.

Palomari: usoei.

Eskeitxen: eskegitzen, esekitzen, dilindatzen.

PETRATXU

(Aurreko bera)

Petratxu Arraingorri
kantxontxillo gorri
botuen batxien dabil
gaurik gau erdi
ifami txar txarra
juen zan Mundekara
aise sartun jako
kamisetik gora.

Botuen batxien: botuak batzen.

Ifami: fama.

Juen: joan.

Aise: haizea. Edo agian *haixe, haxe, huraxe*, hots, bere fama txarra.

Sartun jako: sartu zaio.

AI ALFARA

(Aurreko bera)

Por el camino del Alfa, la encontré
a una chica muy guapa, la besé
me dijo sinvergüenza, me callé
y un poquito más arriba, ai!
más sinvergüenza es usted.
Ai Alfara, ai Alfara
gora ta behera, behera ta gora
txoferra txise daijola
Errosatxu, Errosatxu
hagiñik ez da txurrua
nondik jangozu?

Txise daijola: txiza, piza dariola.

Txurrua: txurroa, hirinezko orea, tutu gisa luze eta mehe frijiturik jatekoa.

Jangozu: jango dozu.

ANDRA ZANTARRAK

(Aurreko bera)

Traola traola traola, soijie
itxasorako ordue.

01. Itxasotik gatozenian
arrain barik etxera
andra zantarrak bialtxen gaitxuz
afari barik ogera.

02. Ogean popia emon
hau da betiko kontua
Holako andrakaz ezkontxen dana
ez da makala tontua.

Traola: itsasoan aparailuak —bela, soka etab.— batzeko zurezko laukia.
Soijie: Aparailuei uretatik untzirantz tira-tzean, karela ez gastatzeko jartzen zaion babes lizarrezkoa edo banbuzkoa. Orain plastikozkoa ere bai. Ondarroan *sokie* eta Lekeition *jujia* esaten dute.

01. **Barik:** bagarik, gabe.
Zantar: zital, gaizto.
Bialtxen gaitxuz: bidaltzen gaitu.

02. **Popia:** popa, atzea, ipurdia.
Andrakaz: andrekin.

ERREGELAK

(Durango Merinaldeko Dantzari Dantza - Antton Mari Aldekoa-Otalora. **Gerediaga 3.** aroa, 3. zenbakia. Durango)

01. Abarketak urratuta
zapatarik ez
Bermion gelditu naz
oinetako minez.

08. Baina horigaitik, hil
Betor ardaa
edan dezaigun eta gero
gogoz dezaigun alegres.

02. Hauxe dok egije
zortziko barrije
hiru txiki pagaturik
librako ogije.

09. Erropatxu zaharrak eta
eztarría garbi
zorra dogu franku baina
harturenak gutxi.

03. Ardautxuak parau gaitu jantzari
bai eta koplari
ez gaituk mutiltxuok egarri
ta zertaz egoki.

10. Bart gure auzuan
ziraden hasarrez
bai batzuetan geu ere
baita orain ere
gogoz dezaigun alegres
alegrentian
egongo gariaren artian
leku batian
bihar artian
gogoz dezaigun alegres
alegrentian.

04. Neronen afezinua
beti dok tabernarako
bestela gure finak
eskian beharko.

05. Ezin faltadu
kondezintxuak ere
onak ditugu.

06. Goizean joaten gara tabernara eta
arratsean berandu etxera
gero juaten gara.

11. Hau da ta San Sebastian
orain dantzau gaitian
ia ba joaten badok
erdian aurrera.

07. Atzo eta gaur
harainegun ere bai
hiruretan izan da
gure herrian jai.

12. Dantzan dabilen horrek
ditu oinak arinak
ez baldin baditu
oinak arinak
etxok horrek luzitzen baina
ederki jok dantzatzen.
13. Arduaren bentajak hain dira handiak
zuretzat nere bihotza
ardaurik edan barik
dago gaur haixe hotza.
14. Atzo goizian joan nintzan
tabernara eta atera neban
txupin erdi bat.
Orain konfesa dezadan
dan legez egia
hareixek berak kendu zidan
neri egarria.
15. Ardaua eta kartak
ditudaz nik adiskidiak.
16. Ez daukat nik beste maiterik
ez emakumetan afezinorik, ez alerik
ardautxuak nauko enamoraturik.
Oi hau pena
ardaurik eza!
Neure bijotzeko penagarria.
Ongi ta ongi
gerta dedila
orain arte edan deun
guzti guztia.
Ez dala bere hobetuago
aurrentzatian
edaten deun guzti guztia.

01. **Parau:** paratu, jarri.
04. **Afezinua:** afizioa, zaletasuna.
05. **Faltadu:** falta, faltatu.
Kondezinotxuak: kondiziotxuak, baldintzatxuak.
07. **Harainegun:** herenegun.
09. **Franku:** frango, ugari.
Harturenak: hartzekoak, zorraren alde-rantzizkoak.
Alegrementian: alegeraki, alaiki.
10. **Gariaren:** garian, garean, garen.
12. **Etxok:** ez jok, ez dik.
Jok: dik.
13. **Barik:** bagarik, gabe.
Haixe: haize.
14. **Neban:** nuen.
15. **Ditudaz:** ditut.
16. **Nauko:** nauka.
Edan deun: edan degun.
Aurrentzatian: hau errakuntzaren bat izango da. Aurrerantzean, hontaz aitzina.

Ikusten denez, aditzean gipuzkerazko formak nahasten dira. Horrez gainera esamolde xeblebre samarrak daude —*gogoz dezaigun alegres, gariaren artian*, errakuntzak ez badira—. Honelako textuetan gramatika ere astintzea normala da, kantariak eta entzuleak ez bait daude hitzen adi, dantzarietara eta haien mugimenduetara begira baizik.

UAUATXOA LO LO LO

(Antología de Poesía Popular Vasca, 13. or. Juan Gorostiaga)

01. Uauatxoa lo lo lo
zeuk orain eta nik gero
zeuk gura dozun egunen baten
biok egingo dogu lo.
02. Apa luze bat, seintxu txikarra
apa luze bat egizu
txatxa ederrez bete beterik
laster helduko natxazu.

02. **Apa:** laztana, musua, haurtxo hizkeran.
Txatxa: sagar, madari eta holako frutak haurtxo hizkeran.
- Helduko natxazu:** etorriko, iritsiko natxazu.

UAUATXOA LO TA LO

(Cancionero Popular Vasco, 253 or., R. M. Azkue)

01. Uauatxoa lo ta lo nik orain eta zuk gero biok batera lo egiteko eguna lar bero dago.	02. Neure maite polit hau hazita baneuko aitari tabernatik ardaua ekarteko amari esantxoak zehatz egiteko.

01. **Lar:** larregi, gehiegi.
Lar bero: beroegi.
02. **Esantxoak:** esan txikiak, agindutxoak.

NERE MAITEA, MAITE POLITA

(Cancionero Popular Vasco, 246 or., R. M. Azkue)

01. Nere maitea, maite polita ez egin lorik basoan azeritxoak jan ez zagizan oiloa zarelakoan.	03. Buztana mardo mardo lepoa beilegi haren arrautzatxoak harila dirudi.
02. Oiloa galdu jako auzoko Manuri seinaleak baditu agertu baledi.	04. Binbilin bolon bolua urak daroa zorroa garia bada betorge eta artoa bada bixoa.

01. Ez zagizan: ez zaitzan. 02. Jako: zaio. 03. Mardo: potolo, lodi, betea. Lepoa: bizkarra. Beilegi: hori, laru. Harila: harilkoa, hari opila.	04. Daroa: darama. Betorge: Azkuek <i>betorge (y)eta</i> transkribatzen du. Y grekoa kantuan bokaletik bokalera sartzeko ohitura dela emanik, <i>betorge</i> horrek <i>betor</i> soila izan behar du, neurrirako luzatua, <i>betorke</i> izateak ez bait du zentzurik. <i>Betor gehi</i> eta ez bada, hots, <i>betor gehiago</i>. Bixoa: bihoa, joan bedi.

LO LO LO

(Cancionero Popular Vasco, 237 or., R. M. Azkue)

01. -Lo lo lo. Aingerua, zeruan ze barri? -Zeruan barri onak orain eta beti.	03. -Eguerdi hain luzean zer dozu egiten? -Aingeru barrientzat hegoak eihoten.
02. -Goiz ta gau zelan bizi da han goiko herria? -Han ez da goiz ez gaurik beti da eguerdia.	04. -Aingeru barri horrek nun sartu ohi jatzuz? -Lurreko sehasketan begiz jotzen doguz.

02. Zelan: nola. 03. Eihoten: ehoten, ehuna egiten.	04. Horrek: horiek. Jatzuz: zaizkizu. Doguz: ditugu.

Azken hiru koplak Azkuek asmatuak dira. Lehen koplako hasera hain poetikoaren jarraian, herriak zer kantatzen zuen jasotzen hainbat

alperreko ahalegin egin ondoren, haurtxoaren amaren eta haren ain-geruaren arteko elkarrizketa berak garatzea pentsatu omen zuen.

AZTANEN PORTALEAN

(Cancionero Popular Vasco, 226 or., R. M. Azkue)

01. Aztanen portalean
arbola eder bi
bata da laranja
bestea madari.

02. Larrosatxoak bost orri daukaz
kabelineak hamabi
gure umea gura dabenak
eskau bekio amari.

03. Txikitxua naizela
nago neu astuna
ez al nazu botako
karkaban barruna.

01 **Aztan:** nor-izena izan daiteke. Beste alda-
era batzutan *laztanen* (laztanaren) ageri
da. Hau litekeenago da.

Madari: udare, txermen.

02. **Orri:** hosto.

Daukaz: dauzka.

Eskau bekio: eskatu begio, biezaio.

03. **Karkaba:** hobi, zulo. Komuna ere izan
daiteke.

Barruna: barrura, barnera.

ATZO GOIZEAN

(Cancionero Popular Vasco, 221 or., R. M. Azkue)

01. Atzo goizean goiz jagi nintzan
birigarroa goizago
birigarroan kanta soinuan
lo eiten dogu gozaro.

02. Eperrak kantatzen dau
goizean bostetan
ez egon neskatilak
mutilen pentzutan.

01. **Jagi:** jaiki.

Gozaro: gozoki.

02. **Pentzutan:** mendean, gorabeheran.

Ondoren Zeanuriko aldaera dakar:

01. Txikirritxu, nongoa zara?
-Jauna, ni Markinakoa.
Lauzuri baino nahiago neuke
bazina neure herrikoa.

02. Urruela, Urruela
epetxak antzarra jan duela
epetxak antzarra jan badau
tripa zitala bete dau.

01. **Lauzuri:** lauzuriko, antxinako txanpon bat, lau zuri balio zuena.

SEHASKAKOAK ETA BESTE BATZUK

(*Cantares populares recogidos en Zeanuri por Eulogio de Gorostiaga. Anuario de Eusko Folklore, 1930, Tomo X, 24. orrialdetik aurrera hautatuak*)

01. Obabatxoa lo ta lo
zuk orain eta nik gero.
02. Obabatxoa lo lorine
hauxe da nire pospoline.
03. Neure pospoline ta gaita
neure seme laztan maitea.
04. Sein honen aite prailea da ta
ama beata santea
begi ederrokaz ama dirudi
hanka okerrokaz prailea.
05. Obabatxoa lo balde
ardiok itxi baleide
ardiok dire hiru mile
banabilde bile bile.
06. Obabatxoa lo ta lo
zuk orain eta nik gero
zeuk gura dozun orduen baten
biok egingo dogu lo ta lo.
07. *Umea lehen pausotxoak ematen
hastean:*
08. *Sugandilak harrapatzeko:*
Subalandarea mar-mar-mar
aite zopak jaten
ama ardao eraten.
09. *Denporaleak jotzean:*
Santa Barbara, Santa Kruz
Jaune, balio zakiguz
inoxenten ogie
Jaune, miserikordie.
10. *Marigorringo bat aurkitzean:*
Marigorri, gona gorri
biher eguzki, etzi euri.
11. *Sagarra jotzean:*
Kolan kolan
zapatak holan
artoa itxite
ogie jan.

Txiri, txiri, oñe oñe
aite legez, ama legez
Pelipe erregea legez.

12. Bat eta bi hiru te lau
bost eta bi zazpi te lau
Sasiolako konbentopetik
hamalau frailek urten dau.
-Fraile manga tximurre
antxine neutsun bildurre.
-Andrea, zer dozu bularretan?
-Zezenak hartu neu adarretan.
-Zetan zegozan orduetan?
-Zeruko ixerrak kontetan.
-Zeinbat ziren ixerrak?
-Bat eta bi hiru te lau
bost eta sei zazpi te lau.
13. Kandelario lario
hatxari ura dario
erroteari hurune
hauxe da guk behogune.

∞

02. **Lorine:** *Lo*'tik ateratako hitz laztankorra.
Pospoline: pospolina, galeperra. Adjeti-
bo gisa, polita, xarmanta.
04. **Sein:** haur, ume.
Ederrokaz...okerrokaz: ederrokin, oke-
rrokin. Eder hauekin.
05. **Ardiok:** ardi hauek, arkakusoak.
Banabilde: banabil.
Bile: bila, xerka.
07. **Legez:** moduan, bezala.
08. **Eraten:** edaten.
09. **Zakiguz:** zakizkigu.
11. **Kolan kolan:** sagar jotzearen onomato-
peikoa.
Holan: honela.
Itxite: utzita.
12. **Urten dau:** irten da, jalgi da.
Manga: mahuka.
Tximurre: zimurra.
Antxine: aspaldi, duela denbora anitz.
Neutsun: nizon.
Zegozan: zeunden.
Ixerrak kontetan: izarrak kontatzen.
13. **Hatxari:** haitzari.
Hurune: hirina.
Behogune: behar doguna.

LOTXO BAT ETA LOTXO BI

(Juanita Unzueta - Aramaio. Jon Aurre sorta)

01. Lotxo bat eta lotxo bi
aitak eperrak ekarri
beste guztiei bana ta bine
gure umetxuei hamabi.

02. Gure umie logure egisan
ez egin lorik basoan
azeritxoak hartuko zaitu
bildotxa zeralakoan.

01. **Umetxuei:** umetxoari, haurtxoari.

02. **Umie:** umea, haurra.

Logure egisan: ez dakit zer izan daitekeen. Loguregi zan? Edo logure ei zan?

Txeru kartzelan dago
da umie kanpuen
Txeruk nahiago leuke
balego albuen.
Lo lo lo...
zuk orain eta nik gero.

ANDRES MANDRES

(Euskalerrriaren Yakintza IV, 280 or., R. M. Azkue)

Andres Mandres
kolko bete tremes
harek janda gosez
soloak gora
sola behera
negarrez.

Tremes: ogi zakar samarra, zahia, zekalea edo holako zerbait nahasturik egina.

Harek: haiek.

Soloak: soroak.

SEINERU GAIZTO

(Cancionero Popular Vasco, 1040 or., R. M. Azkue)

Seineru gaizto denemanesok
beti itsasorako deia?
Lau sagar gordin ta ogi puska bat
egun guztiko jakia.
Hamarretako ekarrikona
heutzako ardao zuria.

Seineru: arrantzale kofradian, itsasoratzeko
eguraldi ona ala txarra dagoen abisatzen
duena.

Denemanesok: demoniook.
Ekarrikona: ekarriko don, dun.
Heutzako: heuretzat.

BIRA BIRA MONTE

(Euskalerrriaren Yakintza IV, 300 or., R. M. Azkue)

Bira bira monte
zozo balkate
Ibarrangelun alkate
Bilbon errejidore
gure auzoko Petratxu bere
atzera bira leiteke.

SAN JOAN

(Gure etxean kantatzen genuena)

San Joan, San Joan
nik ez daukat besterik gogoan
arrautza bi kolkoan
beste bi altzoan
artoak eta gariak gorde gorde
lapurrak eta sorginak erre erre!

Altzoan: magalean.

SAN JUAN

San Juan, San Juan goizean
atsoa gindaren gainean
agurea azpian negarrez
hil ez daitean bildurrez.

Ez daitean: ez dadin.

SAN JUAN BAGILEAN (I)

(Cancionero Popular Vasco, 1035 or., R. M. Azkue)

01. San Juan bagilean denpora ederrean hamalau atso tronpeta joten motrailu baten ganean.	03. Maiatzean lirio ederra baia orain bagilean hirukotxa ederrago da Paskua-maiatzean.
Udan udan udan San Juanetan dantzan eingo dogu ifar airetan. Ujuju San Juanera goaz gu.	04. Gure ortuan ginda lorea San Juanetako heldua San Juanak baino lehenago gure usoak batua.
02. Lirio lora ederra jaio da bagilean lora ederrez beterik dago Paskua-maiatzean.	

01. **Bagil:** ekain.
Motrailu: mortairu, zurez edo metalez egindako ontzia, aleak xehatzeko etab.
03. **Baia:** baina.
04. **Ortuan:** baratzean.

SAN JUAN BAGILEAN (II)

(Cancionero Popular Vasco, 1037 or., R. M. Azkue)

01. San Juan bagilean
denpora ederrean
edozein bedarrek usaina dauko
Doniane goizean.
02. Ia da Doniane
edo jentea triste dago
San Juan bera bere
loak hartuta dago
03. Atzo San Juan San Juan zan
da gaur da San Juan Bautista
Jesukristoren lehengusua da
San Juan Ebanjelista.

01. **Bedar:** belar.
Dauko: dauka.
02. **Bera bere:** bera ere.

ITSU GAISOA

(Cancionero Popular Vasco, 987 or., R. M. Azkue)

Itsu gaisoa, zer eiten dozu
pagu ondoan bakarrik?
Tantian tiarian lairu
pagu ondoan bakarrik.

UPIN UPIN

(Euskalerrriaren Yakintza IV, 378 or., R. M. Azkue)

Upin upin perrezil
ahuntzen babak egosi
gora ta behera nabilen artean
txoritxu batek iruntsi.

SAGUZARRA

(Zeanuriko kopia zaharrak, A. Arejita. Eusko Ikaskuntza - Sociedad de estudios vascos
- Hizkuntza eta Literatura 2, 229. or. Ondorengoak ere sorta berekoak)

01. Saguzarra eutsi hagin zaharra ekazu hagin barria saguzar barregarria.	02. Errotari molinero zahie janda putze bero.

03. Ababatxoa lo ta lo
ze karajo ta ze koino
ababatxoa lo doa
arraino demoninoa.
04. Aita aita da ta
Susulen berbe
ama ama da ta
Masuste berbe.
05. Txalopin txalo
katutxoa mesmeruen
ganean dago
badago bego
zapatatxo barrien
begire dago.
06. Ababatxoa txingorrigau
ez egin lorik basoan
azagariak jan ez zagizen
bildotsa zaralakoan.
07. Ababatxoa lo ta lo
nik orain eta zuk gero
zeuk gura dozun orduen baten
biok egingo dogu lo ta lo.
08. Arakanatan
akerra dantzan
astoa biolin jotan
azagarie sueri puzke
erbie hurun eralten.
09. Eurie dakar menditik
Naparroaren ganetik
amak ogie labatik
aitek ardaoa zahagitik
edan mutilok gogotik.
10. Din dan
nor hil da
Peru zapatarie
Zer egin dau pekatu?
Auzoko txakurre urkatu
hori baino egin ez badau
beharko jakola parkatu.
11. Txilin txilin mañe
bihar Santa Mañe
etzi Domu Santu
zeinek zuloan sartu.
12. Ama negarrez
aita dolorez
abadea kantetan
eleizako atetan
errealen pozez.

01. **Eutsi:** tori, har ezazu.
Ekazu: ekarzu, ekar ezazu.
03. **Arraino:** arraio, barraban.
04. **Berbe:** beste aldaera batzutan berde
ageri da.
05. **Mesmeru:** mizpira.
06. **Azagariak:** azeriak.
Ez zagizan: ez zaitzan.
10. **Jakola:** zaiola.
11. **Domu Santu:** Domuru Santuru, Omnia
Saindu, Santu guztien eguna.
12. **Kantetan:** kantatzen.

DOMURU SANTURU

(Euskalerrriaren Yakintza IV, 305 or., R. M. Azkue)

Domuru Santuru Santuru
txarri handi bat hil dogu
buztana ez bestea jan dogu
bera lapikoan daukagu.

Domuru Santuru: Omnium Sanctorum, Santu guztien eguna.

DRON DRON KELEDRON

(Euskalerrriaren Yakintza IV, 306 or., R. M. Azkue)

Dron dron keledron
marabedian bost gizon
ehun dukaten andrea
hauxe dok denpora merkea.

Marabedi: marai, mari, antxinako diru mota bat.

Dukat: antxinako diru mota bat, balio handikoa.

DONDON KANDEL

(Cancionero Popular Vasco, 624 or., R. M. Azkue)

Dondon kandel
miko miko muskatel
txiribiri gaina
norezikan baina
pera paruala
txiribon txiribon.

LOREN ARTEAN EDERRENA

(Cancionero Popular Vasco, 886 or., R. M. Azkue)

Loren artean ederrena
Lirio maiatzekoa
halan bere ta ederragoa
San Juan Bagilekoa.
Da San Juan, da San Juan
beti zaukadaz gogoan.

Halan bere: hala ere.

Bagilekoa: ekainekoa.

Zaukadaz: zauzkat.

ARRELA MARRELA

(Maria Astobiza - Orozko. Jon Aurre sorta)

Arrela marrela
zerzelin
kondilo-kandulo
zelemedin
bino ba-bil
zalanadrin
anatxo abe
txokatapin.

AINEKETIE

(Juanita Unzueta - Aramaio. Jon Aurre sorta)

Aineketie mozolinue
danganilue lepuen
ez dok hartuko
bai dok hartuko
gure umie lepuen.

Ainekete: arineketa, lasterketa, korrika.
Mozolinue: beste aldaera batzutako *motxolina*, panpin antzeko irudi bat. *Mozolo* hitzetik segurrenik.

Danganilue: beste aldaera batzutako *domingiloa*, dantzarako erabiltzen den trapu-lastozko irudia.

MUTIKOTIEI

(Juanita Unzueta - Aramaio. Jon Aurre sorta)

Antonio, Jeronimo
Paskual, Bixente
antxinako nobixie
aurrian presente.

Nobixie: nobia, andregaia.

OTXO POR OTXO

(Juanita Unzueta - Aramaio. Jon Aurre sorta)

Otxo por otxo
Martina Potxotxo
Santanako zubipeien
bost txorikumatxo
aite ta ama siete
ta habixiaz otxo.

Zubipeien: zubipean.
Habixiaz: habiarekin, kabiarekin.

URRA PAN

(Juanita Unzueta - Aramaio. Jon Aurre sorta)

Urta pan pan Xixili
jo lapikue ta itxuli
urra pan pan Manuela
antzarrak umie jan dauela
antzarrak umie jan badau
tripa zikin hori bete dau.

Lapikue: lapikoa, eltzea.
Itxuli: itzuli, irauli.
Umie: umea, haurra.

IZENEKIKOAK

(Gure herrian, Etخانon, esaten genituenak)

-Bat, bi, hiru, lau
Txominek andrie falta dau.

-Txomin, Txomin, txorijek hankan min.

-Nikolas, tripie bete okelaz.

-Esturoarra tirri tarra
jan bedarra, bota uzkerria.

-Jose, janda beti gose
edanda egarri
Jose beti baragarri.

Esturo: gure etxetik hur zegoen Gorozikako auzo bat. Beste edozein auzo edo herri izeni aplikatzen zitzaion.

AITE ETERNOA

(Ajangizko Biaskoa baserriko Gregoria Egia Bollar, 77 urtekoari, neuk jasoa).

Aite eternoa, lotara noa
lagun zakidez, hiru aingeru
bat buruen, bi oinetan.
San Juan, nun dozu semie?
Hortik gora doa, amandrie
burua kargadurik
gorputza llagadurik.
Hau hiru bider esan ezker
ez dago inpernure jausterik.

Zakidez: zaizkit.

Amandrie: *ama* hitzaren ordeko errespetoduna.

Llagadurik: zauriak eginik.

Bider: aldiz.

Jausterik: erortzerik.

HIZTEGIA

Zerrenda honetan agertzen diren berba orokorretan ez ditut noski bakoitzaren azeptzio guztiak ematen, bizkaieran ezberdin direnak baizik. Horrela, esaterako, *lotu* aditzaren azeptzio ezagunak ez ditut izendatzen, Bizkaiko zenbait eskualdetako esanahi berezia baizik: *gelditu*, *geratu*.

A

Abade: apez, apaiz.

Abazuza: txingor, kazkabar, harri, inetazi.

Adi: begira, beha, so.

Aditu: begiratu, behatu, so egon. / Ulertu, konprenitu.

Adur: ahotik erioten den ttua, listua. Inguru batzutan *adurra* gozoa, kutuna da, haurrena adibidez. Handienari edo higuina ematen duenari *lerdena* deritzo.

Agiraka: haserre edo errita eginez, akarka, larderiaz.

Ahal: desira edo itzaropena adierazten duen partikula. *Sendatuko ahal naiz:* hobe sendatuko banintz.

Ahuspaz: ahozpez, ahoz behera.

Aiko: hona, horra, hara. *Aiko hemen, aiko hor, aiko han:* hona hemen, horra hor, hara han.

Aitita: aitajaun, aitatxi, aitaxe, aitona.

Aitaxe: aitita.

Aldats: aldapa, malda. *Aldasgora, aldasbehera:* gorako malda, beherako malda.

Aldendu: urrundu, desagertu.

Aldra: talde, mordo, saldo.

Altzo: magal

Amama: amandre, amaxe, amatxi, amona.

Amatatu: iraungi, itzungi, itzali.

Amaxe: amama, amona, amatxi, amandre.

Anae, anaje: anai, anaia.

Anda: hilkutxa, zerraldo. / Gaisoak erama-

teko ohetxo. *Andan eraman:* zerbait bi edo gehiagoren artean bizkarrera jaso gabe eraman.

Andari: anda edo hilkutxa eramalea.

Anega: pisu neurria, berrogeita hamar kilo.

Antxina: aspaldi, duela anitz denbora.

Apalazio: Erregenetako, Errege egun inguruko kantuetan agertzen den hitza. Latinezko *apparitio*'tik, agerpena esan nahi duena.

Apatx: animalien hatzazala.

Aratoste: haragi uzte, ihauteri.

Ardi: kukuso, arkakuso.

Arerio: izterbegi, etsai.

Arineketan: lasterka, antxintxika, korrika.

Arran: arren, joare, zintzarri.

Arren: otoi, mesedez.

Artasi: guraize.

Artez: zuzen.

Artxo: bildots, arkume.

Aspertu: ase, asetu, nahikotu.

Atarte, etarte: atari, batez ere baserri batzuk ataurrean daukaten gune estali gabea.

Atoian: tiraka, beste zerbaiti loturik, rulota eraman ohi denez.

Atondu: konpondu, moldatu, eratu.

Atxaki: aitzaki.

Aurretiaz: aurrez, aldez aurretik, aintzinetik.

B

Baga: bage, barik, gabe.
Bagakoa: bagekoa, gabekoa.
Baia: baina.
Baino ez: baizik ez, besterik ez.
Bakoa: bagekoa, gabekoa.
Baltz: beltz.
Baltzio: dantza lotua. *Vals'*etik.
Banakak: bakanak, gutxi-gutxiak.
Banan, banango: banaka, banakako.
Bape: bat be, bat ere.
Bapere: bat bere, bat ere.
Baratz: mantso, bare, astiro.
Barberu: sendagile, praktikante antzekoa.
Barraban: barrabas, bihurri, gaizto.
Barre: irri, parra.
Barren: gauza baten beheko aldea. *Barrena:* gutxienez.
Be, bere: ere.
Bedar: belar.
Behar: lan.
Behatz, bihetz: zango edo hankako hatza. Eskukoa *hatza* edo *hatzamarra*.
Behingoan: berehala, atoan.
Beilegi, belegi: hori, laru.
Belu: berandu, berant.
Berba: hitz, ele.
Berebiziko: Berarizko, aparta, zerbaiterako oso egokia.
Beste, besteko: aina, ainako, bezanbat, bezanbateko.
Bez: be ez, ere ez.
Birrindu: xehetu, zehatu, txiki-txiki egin. *Ogi birrina:* ogi papurra.
Birritan: bitan, bi bider, bi aldiz.

D

Deunge: gaizto, zantar.
Dingiliz: dingilizka, dilindan, zintzilik.

Domun Santu: domu santu, domuru santuru, omia saildu, santu guztien eguna.

Dontsu: dohatsu, santu.

Dukat, duket: antzinako txanpon bat, balio aldakorra, baina beti ere handia zeukana.

E

Ebagi: ebaki.
Edegi, edei: ireki, zabaldu.
Eden, edendu: pozoin, pozondu.
Ederto: ederki.
Eguno, egundo: egundaino, inoiz, sekula.
Eho, eiho: ehuna egin. / Aleak hirindu.
Ehule: chungile, ehuna egiten edo ehotez dutena.
Ehun: edozein motatako hari edo zuntzak elkar gurutzatuz egiten den materiala, oiha.
Ei: omen.
Ekandu: ohitura, aztura. / Ohitu.
Elaztun, eroztun: eraztun.
Eli: saldo, talde, samalda, multzo handia.
Enparadu: gainerako, gainontzeko, beste guztiak.
Entzuna: ospetsua, famatua.
Entzute: ospe, fama.
Era: aukera, egokiera. *Erara:* aukeran, modu egokian, alde.
Erabagi: erabaki.
Eraitsi, eratsi: jaitsi erazi, lurreratu, behera ekarri.
Eraso: esan erazi, norbaitek ezkutuan daukana atera. / *Meza eraso:* bereter lana egin mezan, mezan apaizari lagundu.
Erdu: zatoz, etor zaitez.
Ernegu, ernegatu: haserre, haserretu, amorratu, amorratu.
Erralde: pisu neurria, bost kilokoa.
Erramu: erromeru. / Aste santuan sartzen den igandea.
Errime: iaioa, zerbaiterako jite edo joera handia daukana.

Erroi: bele.

Esamesa: elemele, erran-merran.

Esetsi: eraso, ekin.

Eskape, eskepe: aterpe, lehorpe.

Eskatz, eskaratz: sukalde, sute.

Eskegi: eseki, dilindatu, zintzilikatu.

Eskerga, eskarge: izugarri handia.

Ete: ote.

Ettagun: etxejaun, etxejabe.

Ettaguntza: norbera den etxaldea.

Etxe-kalte: etxearentzat edo etxekoentzat txarra den pertsona, etxe hondatzailea.

Etzun, etxun: etzan

Eutsi: tori, har ezazu.

Eutsiz: har itzazu.

Ezain, ezaindu: itxurga, itxurgatu, deformatu, deformatu.

Ezpa: baizik, bestela.

Ezpabe, ezpabere: baizik, bestela.

Ezpadaze: baizik.

Ezpan: ezpain.

Eztegu: eztei.

F

Frakak, prakak: galtzak.

G

Galazo, galerazo: debekatu.

Gan, ganean, ganera: gain, ganean, gainera.

Garau, garaun: ale, bihi. / Burmuin.

Garbai: damu.

Garbatu: damutu.

Gatx: gaitz, kalte. / Gaitz, zail.

Geli: behikia, okela.

Geriza, gerizpe, kerizpe: itzal, itzalpe.

Gitxi: gutxi, gutti.

Goien: zerbaiten goiko aldea. Mendiaren

barren-goienak: mendiaren beheko eta goiko aldeak.

Goitu: goia hartu, garaitu, menperatu.

Gomuta: gogorapen, oroitzapen.

Gomutatu: gogoratu, oroitu.

Gorpu: gorputz hila, hilotza.

Gura: nahi.

H

Ha, hak: hura, hark.

Habia: kabi.

Hage: etxe batean jatorriz edo herentzia datorren izaera. Esaterako, umeek gurasoen bizioaren bat, edo zorte txarren bat dakartenean, esan ohi da: *etxe horrek hagea dauka*.

Halan, halango: hala, halako.

Hats: kirats. *Usaina ona dok, hatsa dok txarra*.

Hautu: hautatu, aukeratu. / Solas, berrikeria, ele gaia.

Hegaz: hegan, airean.

Hileta: kexu solasa, beti txarra kontaktzen ari denarena.

Hileta jo: alde okerrak edo penazkoak kontaktatu.

Hogerleko: hogei errealeko, bost pezetako. Duroa.

Holan, holango: honela, honelako.

Hordi: mozkor, mozkorti.

Hun: muin, zerbaiten barneko gaia, hezurrena adibidez.

Huri: hiri.

Hurrik emon: antzik eman, zerbaitera inguratu.

I

Idun: sama, lepo.

Ijui: irrintzi, zantzo.

Iko: piku, biku.

Imina: ale neurria, anega laurden.

Imini, ifini: ipini, ezarri, jarri.
Inausi, inosi, inusi: zuhaitzari adarrak moztu.
Inetazi: txingor, kazkabar, abazuza, harri.
Inude, inunde, unide: beste baten haurra hazten edo bularra ematen dion emakumea.
Ira, iratze: garo.
Irago: igaro, iragan.
Iraitzi, iraizi: jaurti, egotzi, indarrez bota.
Iraungi, itzungi: itzali, amatatu.
Irontz: ihintz.
Iretargi, itargi, idergi: ilargi.
Irritu: larritu, artega jarri. / Ernegatu, armindu, haserretu.
Itaun, itaundu: galde, galdera, galdetu.
Itxi: utzi, laga.
Itzal, itzel: oso handia, oso ona.
Itzartu: ernatu, esnatu.
Itzuli: irauli.
Izara: maindire, mihise.
Izako: izeba.
Izilu, zizeilu: eserleku luzea, mahaitzat ere moldatzekoa.
Izio, iziotu, ixotu: piztu, izeki.

J

Jagi: jaiki.
Jagon, jaban: zaindu, begiratu.
Jantza: dantza. Bizkaierarik gehienez ez da dantza esaten, *yantza, jantza* edo *jjantza* baizik.
Jaretxi, jaritxi: erdietsi, lortu, eskuratu.
Jarki: aurre egin, kontra egin.
Jausi: erori.
Jazo: gertatu.
Jezarri, jazarri: eseri.
Juzgu, juzku: eritzi, uste.

K

Kadera: hanka, zango.
Kana: luzera neurria, metroa baino zerbait gutxiago.
Kanpo-eder: etxean ohi duen baino itxura hobe kanporatzen saiatzen dena, kanpoan ondo portatzen edo atsegina izaten saiatzen dena.
Karabi, karobi: karea edo kisua egiteko hobia edo zuloa.
Karu: kario, garesti.
Katigatu, katiatu: lotu, estekatu, gatibu egin.
Kerexa, kerixa: gerezi.
Koiu, koxu, kohidu: harrapatu, hatzeman.
Kokot: lepo edo samaren atzekaldea, garondo azpia.
Koltza: ganbara antzeko gunea baserrietan.
Kopeta: buruko ilez egiten den txorta luzea.
Korta: ikuilu, tegi.
Koxo: herren.
Kristinau: giristino, kristau.
Kurtze: gurutze.

L

Laban: irristakor, lerrakor, labain.
Lain: aina, beste.
Landa: zelai, pentze, belaze.
Lango: lako, bezalako.
Lantzean: noizean, tarteka. *Lantzean bat:* noizean bat.
Lantzean-lantzean: noizik noizera, noizean behin.
Lapiko: eltze.
Laprast egin: laban, irrist egin, lerratu.
Lar, larregi: gehiegi.
Lata: teila azpian sartzen den ohola.
Legez: lez, bezala.
Leisiba, lixiba: lisiba, garbi-ikuzirako likido alkalinoa.
Lisiba jo: likido horretan edukitako arropa harri gainean jo. Oro har, garbiketa osoa.

Lelo: behin eta berriz errepikatzen den zerbait.

Lepo: bizkaierarik gehienez bizkarra. Gorputzaren eta buruaren artekoari sama deritzo.

Linetazi: txingor, kazkabar, harri.

Loka: koloka, ondo lotuta ez dagoena. / *Oilo loka:* oilo kolka.

Lokatu: kolkatu.

Lorrin: euriak ereiteko lurrean jartzen duen azaro likina, lehortu arte itxoian beharrekoa. / Lardaska, gauza taxu gabe eta nahasian egina.

Lotu: gelditu, geratu.

Lupetz: basa, lokatz, lohi.

M

Madari: udare, txermen.

Mailuki, mailubi: marrubi.

Makatz: madari txertatu gabea. / Zerbait basa, landu gabea, berez datorren modukoa.

Malmutz: maltzur, azpikari.

Mankatu: kolpearen ondorioz zauritu.

Marai, mari: lehengo espainiar txanpon bat, *marabedia*.

Mardo: mardula eta sendoa, betea.

Marro: zerbaiten barruko hutsunea, haritzarena adibidez, barrutik huts dagoena.

Marro egin: zapuztu, engainatu.

Merkatari: erosle.

Miesa: mihise, lihoz edo kalamuz eginiko ehuna.

Min: mihi, mingain.

Mizke: edozer jaten ez duena, beti zerbait berriaren bila dabilena.

Mosu: mutur. Oro har, aurpegia. / Laztan, musu.

Muna: soro eta landa ertzeko lur zatia, belarrez estalia. Aldasbeheran dauden soroei egiten zaien jasounetxoa.

Mustur: mutur.

Mutildu, muskildu: moztu, bipildu, luma-tu, dena kendu.

N

Neba: senideen artean neskaentzat mutila, arrebaren alderantzizkoa.

Nabar: kolore bat baino gehiago daukana.

Nekezale, nekazale: nekazari, baserritar.

O

Obatu, ebatu, oratu: heldu, atxeki.

Odoleste, odoloste: odolki, odol egosia eta zenbait osagarri estean sarturik egiten dena.

Oinaztu: tximista, justuri, iortziri.

Okan, okaran: aran.

Okela: jaten den haragia. *Haragia:* gorputz bizian dagoena.

Ola: burdinola, burdina lantzeko lantegia.

Oles: agurra, batez ere atera heltzean egiten dena.

Olgadu: jolastu, jostatu, dibertitu.

Olgetan: jolasean, jostetan. / Txantxetan, benetaren alderantzizkoa.

Ondamu: bekaitz, inbidia.

Ondino, oindino: oraino, oraindik.

Oneretxi: maite izan. Maitasuna.

Opa, opatu: nahi izan, desiratu. / Eskaini.

Orio: olio.

Orri: hosto.

Ortozik: oin hutsik.

Ortu: baratz.

Ortuari: barazki.

Osatu: sendatu, gaisotasuna kendu.

Oste: atzean, zerbaitz handik dagoen gunea. / Ondorioa, atzea. *Mozkorrak oste txarra uzten du.* / Ondo, ondoren. *Jan ostean:* jan ondoan, ondoren.

Ostean, ostantzean: bestela, bertzenaz.

Ostera: berriz, berriro. / Joanetorria, itzulia.

Ostu: ebatsi, lapurtu.

Otsain, otsein: zerbitzari, morroi nahiz nekame.

P

Paratu, parau: jarri, kokatu. *Parau hor:* jarri hor.

Pasadizo: gorabehera, gertakaria, pasatzen edo gertatzen den zerbait.

Pentzutan, pentzudan, pentzuan, pentzura: gorabehera, mendean, arabera. *Inoren pentzura egon beharra tristea dok:* besteren gorabehera egon beharra tristea duk.

Postura: apustu, joko, trabes.

Pozarren: poz pozik, arrunt pozik.

Premina: premia, beharizan.

Proba: dema, abereekin egin ohi den harri arrastea. *Gizon-proba:* gizonetzkoek egiten dutena.

Probalari: kirol horretan diharduena.

S

Sabai: mandio, lastategi.

Sama: lepo, idun.

Sats: simaur, abereen azpi hartzitua, ongarritzat erabiltzen dena. *Satsa lez:* ugari, erruz. *Dirua satsa lez eduki:* satsa bezala, diru asko eduki.

Sein: haur. Seintxo: haurtxo.

Siku: lehor, idor.

Solo: soro, lantzen den lur zatia, belardia ez dena.

Sorotsi: begiratu, zelatatu, zaindu.

Sunde: kutsu, keru, usain.

Sur: sudur.

Sute, suete: sukalde.

T

Tarras, tatarrez: herrestan, arrastaka.

Tertzio: tenore, ordu, sasoi.

Topatu: aurkitu, kausitu.

Txairo: dotore, txukun, airoso.

Txapligu: suziri, etxafero.

Txarto: gaizki.

Txatal: zati txikia, batez ere ehun, paper eta holakoena.

Txikar, txiker, txikin: txiki, tipi.

Txindor: txantxangorri, papargorri. / Txinor, betxindor, begian irteten den bekatxoa.

Txito: txit, oso, arrunt, biziki.

Txurruplin, txurrunplet, txunpletin: zurruta, batez ere edari alkoholikoena.

U

Udaguen, udagoien: udazken, larrazken.

Ugazaba, uzaba: nagusi, patro.

Ule: ile.

Untze, ultze: iltze.

Upa: upel, kupel.

Urin: ur, jus, zuku.

Uriola: uhol, uholde.

Urliak: izenik zehaztu gabe aipatzeko era. *Urliak esan du:* halakok esan du. *Urliak hau, sandiak hori, berendiak hura.* Espainolezko *fulano, mengano y zutano* bezala.

Urrin: urrun, urruti.

Urten: irten, jalgi, atera.

Usegi, usiki: ausiki, kosk, horzka egin.

Z

Zaldar: azal azpiko zelulak zoltzean sortzen den bikorra.

Zan: zain.

Zapa: ile, hari eta gisakoen multzo handia eta eragabea. / Behiei eta idiei, uztarri he-deek minik ez egiteko, bekokian jartzen zaien babeskia.

Ze: zeren, zerren.

Zegan: zer preziotan. *Zegan daukazuz intxaurrak:* zer preziotan daukazu intxaurrak.

Zemai: mehatxu.

Zindo: zuhaitz eta frutuetan ustelik edo harririk gabea. / Pertsonetan zintzoa, amarririk gabea.

Zoli: erne, argi.

Zuhur: argi, bizkor, oharkabea ezer pasatzen ez zaiona.

Zurtu: txunditu, harritu. Zur eta lur: erabat txunditurik.

Zutundu: zutitu, tentetu.

Zutunik: zutik, tente.

ASTEAREN EGUNAK

Astelehen

Martitzen: astearte

Eguazten: asteazken

Eguen: ostegun

Bariku, egu(b)akoitz: ostiral

Zapatu: larunbat

Domeka: igande

URTEAREN HILAK

Urtarril

Zezeil: otsail

Marti, epail: martxo

Jorrail: apiril

Maiatz, lorail

Bagil: ekain

Garagarril: uztail

Dagenil: abuztu

Irail

Urri, urril

Zemendi, azil: azaro

Abendu, gabonil, lotazil

Hauetatik, *martia* gaur ere erabilera osoan dago, *zezeil, epail, bagil* eta *zemendi* zenbait adinekoren ahoan entzun daiteke, eta besteak idatzietan aurkitzen dira.

ADITZ FORMA OHIZKOENAK

IZAN

Naz, haz, da, gara, zara, zare-zarie, dira.

Naiak: natzaik.

Naiatzu-e, natxatzu-e: natzaizu, natzaizue.

Naiako, naiake: natzaio, natzaie.

Jat, jak, jako, jaku, jatzu, jatzue, jake: zait, zaik, zaio, zaigu, zaigu, zaizue, zaie.

Jataz, jakak, jakoz, jakuz, jatzuz, jatzuez, jakez: zaizkit, zaizkik, zaizkio, zaizkigu, zaizkizu, zaizkizue, zaizkie.

Nintzan, hintzan, zan, ginan-gintzan-gintzazan, zinan-zintzan-zintzazan, ziran.

Nintzaan, nintzakon, nintzatzun, nintzatzuen, nintzaken: nintzaian, nintzaion, nintzain, nintzaizuen, nintzaizen.

Nintzake-nintzateke.

Nintzakik, nintzakio, nintzakizu, nintzakizue, nintzakie: nintzaiake, nintzaioke, nintzaizuke, nintzaizueke, nintzaieke.

Litzake-litzateke. Litzakit, litzakik, litzakio, litzakigu, litzakizu, litzakizue, litzakie: litzaidake, litzaiake, litzaioke, litzaiguke, litzaizuke, litzaizueke, litzaiake. Litzakez-litzatekez.

Litzakidaz, litzakizak, litzakioz, litzakiguz, litzakizuz, litzakizuez, litzakiez: litzazkide, litzazkiake, litzazkiok, litzazkiguke, litzazkizuke, litzazkieke.

Naiten, haiten, daiten, gaitezen, zaitezen, daitezen: nadin, hadin, dadin...

Zakidaz, zakiguz: zakizkit, zakizkigu.

EDUN

Dot, dok, dau, dogu, dozu, dozue, dabe-daue-daude-deure-dabie-deurie: dut, duk...

Dodaz-ditut, dozak-dituk, dauz-ditu, doguz-ditugu, dozuz-dituzu, dozuez-dituzue: bietara herrien arabera.

Dabez-daez-daudez-deurez-dabiez-deuriez: dituzte.

Dautsat, dautzut: diot, dizut.

Dautsadaz, dautzudaz: dizkiot, dizkizut.

Daust-deust-dost-dust, dautsa-deutso, dauku: dit, dio, digu.

Daustaz, dautsoz, daukuz: dizkit, dizkio, dizkigu.

Dauste, dautse-dautsie, daukue: didate, diote, digute.

Daustez, dautsez-dautsiez, daukuez: dizkidate, dizkiote, dizkigute.

Neban-neuen, eban-zeban-zeuen, eben-zeben-euren: nuen, zuen, zuten.

Nebazan, ebazan, ebezan: nituen, zituen, zituzten.

Neutsan-neutson, neutzun: nion, nizun.

Neutsazan, neutzuzan: nizkion, nizkizun.

Eustan, eutsan-eutson, eutzun: zidan, zion, zizun.

Eustazan, eutsazan, eutzuzan: zizkidan, zizkion, zizkizun.

Neukez, heunkez, geunkez, zeunkez, zeunkiez, leukez, leukiez: nituzke, hituzke, genituzke, zenituzke, zenituzkete, lituzke, lituzkete.

Neuskik, neuskio, neuskizu, neuskizue, neuskie: nizek, nioke, nizuke, nizueke, nieke.

Leuskit, leuskik, leuskio, leuskigu, leuskizu, leuskizue, leuskie: lidake, liake, lioke, liguke, lizuke, lizueke, lieke.

Da(g)idan, da(g)ian, da(g)igun, da(g)izun, da(g)ien: dezadan, dezan, dezagun, dezazun, dezazuen, dezaten.

Daidazan, daizan, daiguzan: ditzadan, ditzan, ditzagun.

Daiala, daiela: dezala, dezatela.

Daizala, daiezala: ditzala, ditzatela.

E(g)idazu, e(g)iozu, e(g)guzu:iezadazu, iezaiozu, iezaguzu.

EKARRI

Dakardaz, daka(r)z, dakarguz, dakaruz, dakarrez-dakardez: dakartzat, dakartza, dakartzagu, dakartzazu, dakartzate.

Nenkarzan, ekarzan, genkarzan, zenkarzan: nekartzan, zekartzan, genekartzan, zenekartzan.

Ekazu: ekarzu.

Beka(r)z, daka(r)zala: bekartza, dakartzala.

EROAN

Daroat, daroak, daroa, daroagu, daroazu, daroazue, daroe-daroie: daramat, daramak, darama...

Daroadaz, daroazak, daroaz, daroaguz, daroazuz, daroazuez, daroaz-daroiez: daramatzat, daramatzak, daramatza...

Neroan, eroian-eroian, eroen-eroien: neraman, zeraman, zeramaten.

Neroazan, eroazan, eroezan: neramatzan, zeramatzan, zeramatzaten.

Eroaizu, eroaidazu, eroaiozu: eramazu, eramaidazu, eramaiozu.

EDUKI

Dauka-dauko-deko, dauke-deke-dekoie-dekie: daukate.

Daukadaz, daukazak, daukaz, daukaguz, daukazuz, daukazuez, daukez: daukatzat, daukatzak, daukaza, daukaguz, daukazuz, daukazuez, daukate.

Neukazan, heunkazan, eukazan, geunkazan, zeunkazan, eukezan: neuzkan, heuzkan, zeuzkan, geneuzkan, zeneuzkan, zeuzkaten.

JAKIN

Dakie: dakite.

Dakidaz, dakizak, dakiz, dakiguz, dakizuz, dakizuez, dakiez: dakizkit, dakizkik, dakizki, dakizkigu...

Ekien: zekien, zekiten.

Nenkizan, henkizan, ekizan, genkizan, zenkizan, zenkiezan, ekiezan: nenkizkien, henkizkien, zekizkien, genkizkien, zenkizkien, zenkizkiten, zekizkiten.

Banekiz, balekiz, begenkiz, bazenkiz, balekiez: banekizki, balekizki, bagenekizki, bazenekizki, balekizkite.

ESAN

Dinot, dinok, dino, dinogu, dinozu, dinoe-dinue: diot, diok, dio, diogu, diozu, diote.

Dinodaz, dinozak, dinoz...: esaten ditut, esaten ditut, esaten ditu...

Dinost, dinotso, dinosku, dinotzu, dinotse: esaten dit, esaten dio, digu, dizu, die.

Ninoen, inoen, inuen: nioen, zioen, zioten.

Dinostaz, dinoskuz, dinotzuz: esaten dizkit, dizkigu, dizkizu.

Ninoezan, inoezan, inuezan: esaten nituen, zituen, zituzten.

Dirautsat, dirautsut, dirautsuet, dirautset: esaten diot, dizut, dizuet, diet.

Dirautsadaz, dirautsudaz...: esaten dizkiot, dizkizut...

Bistan da bi aditz hauek, *esan* en esanahaia eduki arren, ez datozela aditz horretatik. *Esan* ek bazuen bere joko propioa. Liburu honetan hiru forma hauek agertzen dira: *besa*, *desadan*, *desagun*: esan beza, esan dezadan, esan dezagun.

ERETXI-ERITXI

Deritxat, deritxak, deritxo, derisku, deritxu, deritxue, deritxe: deritzait, deritzaik, deritzaio, deritzaigu, deritzaizu, deritzaizue, deritzaie: deitzen naiz, deitzen haiz..., hots, halako izena eduki.

Deritxot, deritxok, deritxo, deritxogu, deritxozu, deritxozue, deritxe: deritzaiot, deritzaio..., hots, irizten diot, diok... iruditzain zait, zaik...

Neritxon, eritxon: neritzaion, zeritzaion, hots, irizten nion, zion, iruditzen zitzaidan, zitzaion.

EGON

Nago, hago, dago, gagoz, zagoz, zagoze, dagoz.

Nengoen, hengoan, egoen, gengoan, zengoan, zengozen, egozan: nengoen, hengoan, zegoen, geunden, zeunden, zeundeten, zeuden.

Gengokez, zengokez, zengokeze, legokez: geundeke, zeundeke, zeundekete, leudeke.

Bagengoz, bazengoz, balegoz: bageunde, bazeunde, baleude.

Nagoko-naiagoko, nagotzu: nagokio, nagokizu.

Dagot-iagot, dagoko-iagoko, dagoku-iagoku, dagotzu-iagotzu, dagoke-iagoke: dagokit, dagokio, dakokigu, dagokizu, dagoke-iagoke.

Begoz: beude.

IBILI

Nabil, habil, dabil, gabiz, zabiz, zabize, dabiz: gabilta, zabilta, zabilzate, dabilta.

Nenbilen, henbilen, ebilen, genbizan, zenbizan, ebizan: zebilen, genbiltzan, zenbiltzan, zebiltzan.

Bagenbiz, bazenbiz, bazenbize, balebiz: bagenbiltza, bazenbiltza, bazenbiltzate, balebiltza.

Dabilt-iabilt, dabilko-iabilko, dabilku-iabilku, dabilzu-iabiltzu, dabilke-iabilke: dabilkit, dabilkio, dabilkigu, dabilkizu, dabilkizue, dabilkie.

Nenbilkon, nenbizun-nenbiltzun, nenbilken: nenbilkion, nenbilkizun, nenbilkien.

Ebildan, ebilkon, ebilgun, ebiltzun, ebilken: zebilkidan, zebilkion, zebilkigun, zebilkizun, zebilkien.

Bebiz: bebiltza, ibil bitez.

JOAN

Noa, hoa, doa, goaz, zoaz, zoaze, doaz.

Noako, noatzu, noatzue, noake-noakie: noakio, noakizu, noakizue, noakie.

Ioat, ioako, ioaku, ioatzu, ioatzue, ioake: doakit, doakio, doakigu...

Beihoa: bihoa, joan bitez.

ETORRI

Nator, hator, dator, gatoz, zatoz, zatoze, datoz.

Natorko, natortzu, natorke: natorkio, natorkizu, natorkie.

Iatort, iatorko, iatorku, iatortzu, iatorke: datorkit, datorkio, datorkigu, datorkizu, datorkie.

Gatorkoz, gatortzuz, gatorkez: gatozkio, gatozkizu, gatozkie.

Zatordaz, zatorkoz, zatorkuz, zatorkez: zatozkit, zatozkio, zatozkigu, zatozkie.
Iatordaz, iatorkoz, iatorkuz...: datozkit, datozkio, datozkigu...
Nentorkon, nentortzun: nentorkion, nentorkizun.
Etordan, etorkon, etortzun: zetorkidan, zetorkion, zetorkizun.
Gentozkon, gentortzun, gentozken: gentozkion, gentozkizu, gentozkien.
Zentordazan, zentorkozan, zentorkuzan, zentorkezan: zentozkidan, zentozkion, zentozki-
gun, zentozkien.
Etordazan, etorkozan, etorkuzan, etortzuzan: zetozkidan, zetozkion, zetozkigun, zetozki-
zun.

JARDUN-IHARDUN

Dihardut, diharduk, dihardu, dihardugu, diharduzu, diharduzue, dihardue.
Niharduen, hiharduen, ziharduen (hark, eurek), **ginarduen, zinarduen** (zuk-zuek).

IKUSI

Dakust, dakus, dakuse: ikusten dut, du, dute.
Nekusan, zenkusan: ikusten nuen, ikusten zenuen.

IRAKIN

Diraki, zirakian: irakiten du, irakiten zuen.

ERAGO-ERAGON

Aditz honen jokoa guztiz galtzear dago. Nik neuk bakarria entzun dut Arratia aldean: *daragoio*. *Dihardu, ari da* esan nahi du. Bada esanahi berean beste aditz joko bat, oso ezaguna gaur ere Lea-Artibai inguruan:

Deutsot, deusok, deutso, deusogu, deusozu, deusozue, deutse: ari naiz, ari haiz...
Neutson, heuntson, eutson, geuntson, zeuntson, zeuntsoen, eutsen: ari nintzen, ari hintzen, ari zen...

Aditz honek datiboa eskatzen duela badirudi ere, ez da horrela. Beraz, *lanean deutsot, dantzan deutse, zertan deusozu...* eta ez: *lanari deutsot, dantzari deutse* etab.

ERDU, EUTSI

Bi aditz forma hauek oso erabiliak dira gaur ere, eta forma horietan fosildurik daude.

Erdu: etor zaitez, etor zaitetze. Gaur zuek subjektu denean, *erdue* edo *erduze* entzuten da.
Eutsi: tori, har ezazu.
Eutsiz: har itzazu.

ZENBAIT ATZIZKI

ETAN-ATEN: pentsetan, kantetan, topetan, sometan... edo pentsaten, kantaten, topaten, somaten...: pentsatzen, kantatzen, topatzen, somatzen.

TZEAN-TZIEN: hartzean-hartzien, saltzean-saltzien, sartzean-sartzien...: hartzen, saltzen, sartzen.

KETAN: urketan, sinesketan, zabalketan, igarketan...: urtzen, sinesten, zabaltzen, igarketan.

TAKO-TEKO: pentsetako-pentsateko, kantetako-kantateko, parkatako-parkateko...: pentsatzeke, kantatzeke, parkatzeke.

TZEAKO-TZIEKO: hartzeako-hartzieko, saltzeako-saltzieko: hartzeko, saltzeko.

TEA-TIE: olgetea-olgetie, betetea-betetie, koloketea-koloketie...: olgatzea, betetzea, kolokateza.

TUTEA-TUTIE: apurtutea-tie, ostutea-tie, lagundutea-tie...: apurtzea, ostea-ostutzea, laguntzea.

TUTEKO: onduteko, hartuteko, biztuteko...: ontzeko, hartzeko, bizteko.

TEARREN-TZEARREN: jotzearren, egitearren, ikustearren...: jotzeagatik, egiteagatik, ikusteagatik.

ADU-AU: kantadu-kantau, paradu-parau, olgadu-olgau...: kantatu, paratu, olgatu.

IDU: mogidu, hornidu, sentidu, errendidu...: mogitu, hornitu, sentitu, errenditu.

TZITU-TSITU: silababakar batzuk adiztean: baltzitu, hatsitu, hotzitu, hutsitu, putzitu...: beztu, hastu-kirastu, hoztu, hustu, puztu.

GINEN-GINAN: kakaginen-ginan, ikazginen-ginan, hariginen-ginan, ogiginen-ginan: kaka egiten, ikatza egiten, haria egiten, ogia egiten.

AZO-ERAZO: atarazo, janazo, biztuazo, galazo...: atara erazi, jan erazi, biztu erazi, gal erazi.

TAN: iratan, egurretan, perretxikotan, behitan...: ira, egur, perretxiko, behi... bila ibili, haien garraioan ari.

REAN: idunerean, bentanarean: idunetik, bentanatik. Atzizki arkaikoa.

GAZ: nigaz, zugaz, gugaz, amagaz, hagaz, horregaz...: nirekin, zurekin, gurekin, amarekin, harekin, horrekin.

KAZ: Aurrekoaren plurala: zuekaz, eurekaz, txoriekaz, diruekaz...: zuekin, eurekin, txoriekin, diruekin.

TX = ITZ: bakotx, bikotx, gatx, hatx, ekatx, haretx...: bakoitz, bikoitz, gatx, haitz, ekaitz, hareitz-haritz.

ZINO-SINO: salbazino, okasino, parkazino, sesino...: salbazione-zio, okasione-sio, barkazione-zio, sesione-sio. N hori bizkaieraren eskualde askotan busti egiten da: salbaziñoa, salbaziñua, salbaziñue, salbaziñú...

ZIÑOI-SIÑOI: forma hau erabiltzen den leku guztietan bustitzen da N-a: leziñoia-leziñoie-leziñoi: leziñea-leziña.

RO: osoro, gozaro, dultzero, zintzoro, barriro...: osoki, gozoki, dultzeki, zintzoki, berriro.

DO-TO: ondo, txarto, ederto, hobeto, gaiztoto, zuzento...: ongi, txarki-gaizki, ederki, hobeki, gaiztoki, zuzenki.

OK: plural hurbila: danok, guztiok, gizakiok, begiok, ederrok: gu denak, gu guztiak, gu gizakiak, begi hauek, eder hauek. Aurreko hurbiltasuna ere izan daiteke. *Nok emon dautzuz begi ederrok:* norik eman dizkizu begi eder horiek.

MUGATZAILEA: A berezkoz amaitzen diren hitzak bizkaiera guztian batuaz ezberdin osatzen dira mugatzaile singularrean, subjektua, konplementua, datiboa, genitiboa, genitibotik harako atzizkietan, eta AZ-GAZ atzizkian eta ergatiboan. Har dezagun, adibidez, *berba* hitza. Subjektua: *noren berbea izan da?* Konplementua: *Berbea jan dozu.* Datiboa: *berbeari eutsi.* Genitiboa: *berbearen balioa.* Genitibotik harako atzizkiak: *berbearentzat, berbearekin...* AZ-GAZ atzizkia: *berbeaz* edo *berbeagaz.* Ergatibo singularra: *berbeak.* Jokaera honek, jakina, azpi-euskalkien aldaera guztiak hartzen ditu, eskualdeen arabera: *berbia-berbie- berbé-berbí, berbiak-berbiek-berbék-berbík,* etab.

Hori ez da gertatzen zenbait atzizkitan, non, nongo, nondik, nora... adierazten dutenetan. Hauetan batuan bezala dihardu. Beraz, *berban* (ez berbean), *berbako, berbatik, berbara...* Hauekin osaturiko atzizki bikoitzetan ere berdin noski: *berbarako, berbatiko,* etab.

Besteetan ere, plural mugatuan, ergatibo pluralean eta mugagabe guztian, batuan bezala deklinatzen da. Azalpen honek ez dauka guztizkoa izateko asmorik. Horretarako deklinabide eta atzizki zerrenda osoa zehaztu beharko genuke. Hemen handi-handika bururatu zaidana jarri dut. Eta garrantzitsuena duda gabe.

ERAKUSLEAK: aditzarekin batera, beharbada izenorde erakusleak dira bizkaieraz kanpokoei arraroen egiten zaizkienak.

Hau-honek-honeik: hau-honek-hauek.

Hori-horrek-horreik: hori-horrek-horiek.

Ha-hak-harek-hareik: hura-hark-harek-haiek.

Teorikoki eta zenbait idazkitan bereizketa honi eusten bazaio ere, berbakeran ez da ia inon errespetatzen, hizlari kulturen baten ahoan izan ezik, ergatiboa eta plurala nahasten direlarik. Horrela, berdin entzungo da: *ume honek zoratu behar nau,* nahiz *ume honek zoratu behar nabe-naute,* edo *sagar horrek kolore ederra dauka,* nahiz *emoizazuz sagar horrek-emaizkidazu sagar horiek.* Leku askotan azentuak bereizten du noiz den bata eta noiz bestea. Eta bestela kontextuak.

Horrez gainera, bizkaierarik gehienean erakuslea atzean nahiz aurrean nahiz bietan batera jartzeko ohitura—edo agian bizioa—dago. Honela: *gizon hori ondo ezagutzen dut,* nahiz *hori gizon hori ondo ezagutzen dut,* nahiz *hori gizona ondo ezagutzen dut.* Edo: *ume honek buru argia dakar,* nahiz *honek ume honek buru argia dakar,* nahiz *honek umeak buru argia dakar.* Edo: *diru horregaz ez dozu ezer egingo,* nahiz *horregaz diru horregaz ez dozu ezer egingo,* nahiz *horregaz diruaz ez dozu ezer egingo.* Erakusle hauek hizkeran etengabe biraka dabiltzanak izanik, ez da harrizkoa belarri ez-ohitua deskolokatzea, baita mintzea ere.

Azkenik, esan dezadan atal honetan emandako argitasunok bizkaierazko oihanaren argi-ikutu bat besterik ez direla. Ez du inola ere esan nahi forma horiek bizkaiera osoakoak direnik, hango edo hemengoak baizik. Baina baita ere bego argi ez direla lokalismo xeheak, denak ere esparru handi samarra hartzen dutenak baizik.

**PIEZEN
AURKIBIDE
ALFABETIKOA**

A

Abadearen lapikotxua	171
Abadiñoko Karmentxu	63
Abarketak urratuta	164
Abel Muniategi sorta	96
Abendu bertsoak	316
Abereen izenak	213
Agate Deuna 1969	149
Agostuaren (I)	226
Agostuaren (II)	228
Agostuen lelengua	82
Agur agur agur	72
Agur Balentin Berriotxo	509
Agur dolarezko ama	490
Agur euskaldunak (1826)	386
Agur Jesus Maria Jose	333
Agur zeruetako	514
Agura zaharra	219
Ai Alfara	631
Ai Anjela	168
Ai ene	629
Ai hau gabaren	331
Ai Mari Migel	165
Ai neure baltzerana	184
Ai Peru Peru	198
Ai ze polit pinpina	322
Ai ze gizon zuhurra	187
Aiko Juaniko	64
Aineketie	651
Aita San Antonio	505

Aita San Migel	64
Aite eternoa	654
Aitita dala	169
Aizazu txiki	176
Alabaren heriotza	582
Aldaztorrean	225
Altuan San Bernabe	73
Ama	203
Ama Birjina Begoñakuari	500
Ama Birjina eguna da ta	234
Ama Birjinearen barri onak	263
Ama Dontzeiliari zortzikua	458
Ama ezkondu (I)	228
Ama ezkondu (II)	229
Amaren alabarik	65
Ana birjina Orduñakoaren	502
Ana Juanita (I)	243
Ana Juanita (II)	244
Ana Juanixe (I)	238
Ana Juanixe (II)	241
Ana ta Jokin	330
Andra zantarrak	632
Andres Mandres	643
Antonek dauko	604
Antonio de Ribera	166
Antonio goiko kalekok	183
Anton Txikixanian	578
Antxinako kankak	309
Antxinatik egozan	319
Apalazio	344
Aramaioko kantea	30
Arana Goiriren heriotza	467
Arantzazu	237
Arantzazuko Jaungoikozko erromerian	493
Arantzazure joan behar det	236
Ardaotxo baltza	175
Arduaren ipuiak	549
Arin elexara	543

Arrasateko erreketeta	31
Arratoia hariletan	619
Arre katxutxa	629
Arrela marrela	651
Asier gehigarria	150
Asier saila	98
Aspaldion ez da	616
Asto bat daukat	180
Atsein handia da amore eutea	37
Atsoa zer dinoe	177
Atxia motxia	621
Atxie motxie	620
Atzo Bilbon	66
Atzo etorri jataz	224
Atzo goizean	639
Aztanen portalean	638

B

Bakarrik aurkitzen naz	262
Bakia bakia (1815)	359
Bart hamarretan	162
Bartolok	526
Baserritarra	623
Bat bi hiru lau	622
Bedinka gerta dedila	329
Behi arrandune	74
Behin joan nintzan	609
Bela bela jauna	610
Belen Belen	330
Belengo portalian	302
Belerego hurian	322
Berriatuko filarmonikie	552
Berrizko itsuari	124
Bertso berriak asto bateri jarriak	597
Bertso Bizkaitarrak	425
Biak Belenera	326

Biba tropa espainolak	326
Bidetar lohi bat	409
Bieta Santa Klara	256
Bira Bira Monte	644
Birjina Arratekoa (I)	269
Birjina Arratekoa (II)	271
Birjinearen gaba (I)	332
Birjinearen gaba (II)	332
Bizkaian ez da bihar (1824)	382
Bizkaiko	327
Bizkaiko tierras	165
Bizkaiko hatxurlari ta nekezale (1831)	397
Bizkaitar linargiak	433
Bizkaitar sendo bihotz handikuak	372
Bizkaitar sendo izugarriak (1818)	369
Botuak bila jauntxoak datoz	477

C

Canciones de los urbanos	444
--------------------------------	-----

D

Daigun ta daigun	321
Damukortan	606
Dan dan dan	325
Dantzadu daigun sonbrailu	605
Dantzari dantza	83
Dimako idiari	524
Din dan nor hil de	622
Domuru Santuru	649
Dondon kandel	650
Dringilin dron	618
Dron dron Keledron	649

E

Eder ederra	72
Edurra teilatuan	67
Eguen zuri	128
Eguen zuri koplak	133
Eguen zuri gordetan	127
Eguen zuriko eguna	130
Egun on Jainkoak	222
Eguna zala	230
Egune zala egune zala (I)	231
Egune zala egune zala (II)	232
Egune zala egune zala (III)	233
Ehuntegietan daukat	223
Eibarko Gabon kantak	311
Eisenhower	630
Emon emon	198
Ene astotxu mantxine	181
Ene begiakaz bihozeen artean	36
Enojadurik	266
Entzun egizuz	490
Erderaz Santa Klara	258
Erdu erdu erdu (1828)	392
Ermuko mutil gazte batek	555
Eroztunean	132
Erregelak	633
Erromerua	140
Esan dot lehen bere ta	73
Españako henbren kintiari	440
Estudiantea naiz	278
Eulogio Gorostiagaren bilduma	54
Ez daukat umorerik	535
Ez poztu neskatila	212
Ezkondurintzanean	215
Ezkongaiaren gainian	517

F

Familia dot erdi bilosik	172
Frantziako bezperak	193
Fuenterrabia	170

G

Gabon dala ona	334
Gabon gaueko afalorduan	315
Gabonak eta Erregenak	308
Gaixorik hago	603
Gaminde gehigarria	154
Gaur gabon gaba	324
Gautxu baten	209
Gazte soltero nago	571
Gazteak badakizu	68
Gertu Españatarrak	432
Gizaburuaga	132
Gizon ta andra (1814)	356
Gizonak ez dau behar	180
Goazen goazen	342
Goizean Parisen	161
Goizean zala baina	219
Goizeti jagi zara I	219
Goizeti jagi zara II	220
Gora gora	68
Gorogi	443
Gure herrien dago gizon bat	479
Gure irakasle Sabinen gomutaz	482
Gure Sebero	576

H

Hamar marinel ito dirade	575
Hartu gaizuz ama	491

Hasiak egina dirudi	62
Hasiko naz albiste hau	328
Hauteskunde edo elezinoietakuak	475
Heldu dira jentiak (1804)	417
Hiru errege	339
Hiru errege magoak	611
Hiru lau txokolateak	70
Horrako goiko otia	143
Horra hor goiko	160
Horra nun dagoan	613
Horra nun doian	337

I

Ia dirade hirurogei urte	261
Igaz soloan	627
Iunabarrian saiatu nintzan	211
Indietako apostolua	504
Iñaki Gaminde saila	115
Iretargiak argi eiten dau	204
Itsue gaisoa	647
Itsue eta eskribaua	167
Iurretako Santa Agedak	146
Izagirreko idi nobliak	562
Izar ederrak (I)	205
Izar ederrak (II)	206
Izar ederrak (III)	207
Izar guztien argi (1828)	390
Izenekikoak	653

J

Jagijentia	336
Jaio da	342
Jaun Diaoz Arokoa	34
Jaun Zuriano	267

Jaungoikua ta herria	436
Jesus Ave Maria	341
Jesus eskatzen deusut	492
Jesus jaio baino lehenago	297
Jesusen Jaiotza Bermeon	303
Jesusen jaiotzea	419
Joan nintzan Madrilera	625
Joan nintzan merkatura	609
Jon Aurre sorta	89
Jose de Larrinaga	594
Jose Mondragok deko	194
Jose Mondragonek	195

K

Kaliforniako mendian	558
Kalzakorta saila	103
Kandelera, kandelario	611
Karatula sorki	612
Katigatu ninduzun librea ninzana	37
Keia Keia Mendira	613
Kepa Arrizabalaga sorta	77
Kintotik septimorarte	471
Kirikiño hiltzean	465
Konstituzinoeko damiaren asmuak zortzikuan	453
Konstituzinoeko damiari zortzikua	446
Kristinau onak	489
Kukua eta amilotsa	160

L

Landa ederretan	73
Langostatan	574
Lapur famatua	585
Lapur famatua (I)	590
Larrosa krabel	267

Lastozkoa bentanie	119
Lau areoplano	628
Lauko laburrak soinu zalentzako	494
Laztanen portalean	159
Lehen zazpi kana	624
Leisibatxu zuria	221
Lelo	29
Leon-Maurizia-Fasio	79
Lo, lo lo	637
Loren artean ederrena	650
Lotxo bat eta lotxo bi	642
Londresen dot neure senarra	189
Lumoko Eulali	568

M

Maitia nahi badozu	122
Manuel Lekuonaren bilduma	50
Maria Eugenia saila	101
Maria Josepa Lakabeko	276
Marijese koplak batzuk	310
Marijesiak	285
Mari kortederreko	162
Mari Peliz	177
Mari Trapuzar	75
Maritxu Mendaroko	533
Martin Joanes	38
Matxalen Busturiko	216
Mendi goietan	178
Milia Lasturko	33
Mutikotiei	652
Mutil	70

N

Nahi duen ezkerro	335
Nere maitea, maite polita	636
Nere maite polita	189
Neska soldadua	272
Neskatila gazte batek	74
Neure alaba Manuelatxu	185
Neure astotxu maltzina	608
Ni Mendixara	616
Nik badaukat alkondarea	173
Nor nor? Hirutik bat (1803)	404
Nora izan zara Mari	217
Nundik hator astoa?	173

O

Oh gau ederra (1831)	395
Oh txit, oh polit (1803)	406
Oi bart	618
Oies	159
Oilaskotxua hariletan	607
Oinetako lur hau	35
Olaso	32
Oles nor da gau erdian (1815)	364
Olgadu nahi dabenak	75
Ondarroako arrainari (1890)	579
Ondarruatik Itziarrera	515
Orbelak airez airez	249
Oromiñoko abendua	300
Orriak airez aire	247
Otsainaren kantua	208
Otxandioko errementariak	603
Otxandioko makailaua	566
Otxo por otxo	652

P

Paskualatxu	246
Pastorcitos a Belen (1815)	361
Pelotiaren gaineko	527
Perretxikotan	191
Perretxikotan nenbilenean	192
Perutxoren kanta	35
Petratxu	631
Prantzie-kortekoa	250
Prantzie-kortekoaren gehigarriak (I)	252
Prantzie-kortekoaren gehigarriak (II)	255

R

Rodas eta Aznar (1896)	463
------------------------------	-----

S

Saguzaharra	647
Salinasko kontea	32
Saltulari Kaminok	197
San Antonio Santu handia	539
San Inazio Loiolakori gozuak	497
San Joan	644
San Juan	645
San Juan bagilean	174
San Juan bagilean (I)	645
San Juan bagilean (II)	646
San Kasiano	129
San Migel dogu	511
San Nikolas	136
San Nikolas Koronado	137
San Nikolas Koronero	138
San Martin	201
San Pedro eta zerura doana	264

San Pedro zeruetako	617
Sandailia	30
Santa Ageda	138
Santa Ageda abestiak	147
Santa Ageda koplak Iurretan	144
Santa Agedak	141
Santa Luzietan	71
Santulari zetan doa	179
Sarri askotan ibiltzen dala	169
Sasiak sortzen direz	485
Sehazkakoak eta beste batzuk	640
Seineru gaizto	643
Solora ninoala	188

T

Tan parran patan	625
Tomas abade dago	343
Txomin eta Erróse	523
Txakur famatua da	279
Txantonek ei dekola	196
Txapel igerrek	624
Txingilin txingilin	615
Txintxin txirrikitin	614
Txioka dago mirua	131
Txirin txanketan	607
Txomin ze ordu de?	200

U

Uda barriko	163
Udabarria datorrenean	163
Udabarrian	245
Udiarragan dingiliz dago	542
Uauatxoa lo lo lo	635
Uauatxoa lo ta lo	636

Ume eder baten bila	302
Una canciones nuevas	531
Upin upin	647
Urdaibaiko Marijesiak	293
Uribarriko lirio eder	512
Urkiolarajoan	167
Urta pan	653
Urrexolako gudua	32
Urte barri	345
Urte barri barri	343
Urte guztietako (1794)	353
Urteizu jentea	324
Usoak	186
Uso zuri eder bat	260
Uzaba, nahi badozu	277

Z

Zamalloa marijesiak	305
Zeanuriko eliza erretzea	545
Zeanuriko koplak zaharrak	41
Zer da gaur dakuskuna (1820)	378
Zer da gaur jazo dana (1818)	366
Zerua dago argi (1832)	401
Zeruko ejertzituak (1801)	412
Zeruko erregea	338
Zetan zoaz ferira	218
Zortzi dira lehenguak	473
Zungulu bedarrarenak	190
Zure begi ederrok	36

Erabili ditudan iturri nagusien aipua egitean, hona garrantzitsuenak zeintzuk izan diren:

- Euskalerrriaren Yakintza* IV. R. M. Azkue.
- Cancionero popular vasco*. R. M. Azkue.
- Anuario de la sociedad de Eusko-Folklore, 1921, 1922, 1930 eta 1933*.
- Idazlan guztiak. 1. Aozko Literatura*. Lekuona'tar Manuel.
- Eusko Ikaskuntza. Sociedad de estudios vascos*. Cuadernos de sección. Hizkuntza eta Literatura 2.
- Auspoa Bilduma*. A. Zavala.
- Dantzari dantza*. Gerediaga 3. aroa, 3. zenbakia. Gerediaga Elkartea, Durango. Iraila, 1983.
- Coplas de romería y cuestación en Bizkaia*. Asier Astigarraga Zelaia. Labayru Ikastegia. Bilbao. Actes del colloqui sobre cançó tradicional. Reus, setembre 1990. Biblioteca Abat Oliba, publicacions de L'Abadia de Montserrat.
- Ahozko literatura: genero txikiak*. Maria Eugenia Markaida, Iñaki Gaminde, Sabin Barruetabeña, Jabier Kalzakorta, Jaione Ibarra, José Ignacio López de Luzuriaga. Gauontza sorta, Labayru Ikastegia.
- Euskeraren Iker Atalak*. Labayru Ikastegia. Zenbaki asko dira eta ateratzen jarraitzen dute.
- Idatz-Mintz. Literatur atalen sorta*. Labayru Ikastegia. Zenbaki asko dira eta ateratzen jarraitzen dute.
- Doinu Zaharren Inguruan*, U.E.U. Agurtzane Zubikarai, Marta Fuidio, Maria Pilar Calvera, Olatz Narbaiza, Miren Barrutia, Amaia Gorosabel, Amaia Agirre, Pili Castro, Juan Mari Beltran, Antton Mari Aldekoa-Otalora, Joxe Ramon Arbe.
- Euskal Baladak - Bigarren liburua*. Joseba Lakarra, Koldo Biguri, Blanka Urgell.
- Literatura oral vasca*. Manuel de Lekuona. Kardaberaz bilduma, 22 - B.
- Aratosteak Durangaldean*. Gerediaga Elkartea. Durango.
- Bonaparteren mikrofilmeak*. Euskaltzaindiaren Azkue Biblioteka. Bilbo.
- Baskischen Sprache, 1967*. Anthropological publications Oosterhout. Niederlande.
- Textos arcaicos vascos*. Koldo Mitxelena.
- José Miguel de Barandiaran - Obras completas. Eusko-Folklore - II*. Biblioteca de la Gran Enciclopedia Vasca.
- Anuario del Seminario de Filología Vasca "Julio de Urquijo"*, XI eta XVIII.

Hauen artean ere, batzuk besteak baino emankorragoak izan dira noski. Hona behinenak: Azkueren *Cancionero Vasco* eta *Euskalerrriaren Yakintza IV*, *Bonaparteren mikrofilmeak*, *Auspoa bilduma*, Gerediaga

Elkartearen *Dantzari dantza* eta *Aratosteak Durangaldean, Doinu zaharren inguruan, Eusko-Folkloreko urtekariak, Euskal baladak - Bigarren liburua*, eta *Labayru Ikastegiaren argitalpenak*, batez ere *Idatz-Mintz* eta *Euskeraren Iker Atalak*. Hauetan izen garrantzitsu asko aurkitu dut: Adolfo Arejita, Asier Astigarraga, Maria Eugenia Markaida, Iñaki Gaminde, Jabier Kalzakorta, I. Etxebarria, J. Ibarra, Xabier Alzibar... Bizkaieraren ahozko altxorra jasozten eta aztertzen duen, eta zorionez luzaro jarraitzeko antza daukan lantalderik garrantzitsuenak Labayru Ikastegiaren inguruan dihardu.

Hona orain erabili dudan beste zenbait iturri:

- Gure kantuak*. Udako Euskal Ikastaroa. Derio, 1991. Labayru Ikastegia.
- Berriatuko Jose Luis Basterretxea "Altzalei" bertsolariaren etxeko *bertso-paperak*.
- Alboka eta trikitrixa*. Leon - Maurizia - Fasio. Xoxoa diskak, Autapen SA.
- Milla Euskal Olerki Eder*. A. Santiago Onaindia.
- Ondarru: kantu, otoi, orru...* Ondarroako kultur etxearen argitarapenak. 1984.
- Treiñeru estropadak. Ondarroa'ko Talaitik. 1865-1970*. Agustin Zubikarai.
- Zer*. Aldizkaria. 1984, 77. zenbakia.
- Eibar* aldizkaria.
- Durangoko Plateruak*. Antton Mari Aldekoa-Otalora. Gerediaga Elkartea. Durango.
- Villancicos de Navidad en vascuence. Gabonetarako kantak*. Bittor Gaubeka Duo. Librería Gaubeka. Gernika.
- Euskalzale*. Aldizkaria.
- Ermitas de Bizkaia, Tomo II*. Gurutzi Arregi Azpeitia. Diputación Foral de Bizkaia. Instituto Labayru. Bilbao, 1987.
- Poesía Bascongada. Dialecto Vizcaino*. Jose Antonio Uriarte. Jon Kortazar eta Miren Billelabeitiak prestatutako edizioa.
- Ibaizabal* aldizkariak. Bata Bilbokoa, mendearen hasera ingurukoa, eta bestea Durangokoa, oraintsukoa.
- Bermeo-6. 1986-87*. UETENA Taldeak. Urtekaria.
- Antología de poesía popular vasca*. Juan Gorostiaga. Biblioteca vascongada de los amigos del país.
- Ondarruko bertso ta abestiak*. Jose Mari Etxaburu.
- Bertso berri ta kanta zar (I)*. Karmel aldizkariaren ardurapean.
- Euskal Kantak*. Euskaltzaindiak 1960. urtean argitaratua.

Badira gero handik-hemendik eskuratu ditudan separata eta paper solteak, banaka izendatzerik merezi ez dutenak. Paperok batzutan orbel galduak bezala etorri zaizkit eta gehienez jarraian izendatuko ditudan sorta edo karpetetan. Iturri hauek oso garrantzizkoak izan dira, askotan textu berriak aportatu bait dituzte. Hona izen oparoenak:

Arana Martija Jose Antonio, euskaltzaina. Gernika.

Aurre Jon, irakaslea. Zornotza.

Enbeita Jon, bertsolaria. Muxika.

Zubikarai Agustin, idazlea. Ondarroa.

Badira gero beste batzuk, beherago aipatzen ditudanak, banaka ekarri laburragoak izan arren, denen artean oso sare garrantzitsua osatu dutenak.

Esan dezadan azkenik paper eta separata solte asko Euskaltzaindiaren Bilboko Azkue Bibliotekan aurkitu dudala, Jose Antonio Arana Martijak eta batez ere Begoña Olabarriak lagundurik.

Hona orain autore eta kolaboratzaile guztien zerrenda alfabetikoa. Izen batzuk bi zerrendetan agertzeak bietan dagokiela esan nahi du, bai autore eta bai kolaboratzaile gisa erabili ditudalako.

AUTOREAK

Aldekoa-Otalora, Antton Mari:

- Durangoko Merinaldeko Dantzari Dantza*. Dantzari Dantza. Gerediaga. 3. aroa. 3. zenbakia. Gerediaga Elkartea.
- Doinu zaharren inguruan*. U.E.U. Hamaika partaideren artean.
- Eguen zuri*. Aratosteak Durangaldean. Gerediaga Elkartea. Durango.
- Durangoko Plateruak. Gerediaga Elkartea. Altube Seber: *-Antxinako kantak*. Orri solte bat, *Altubetar Seberrek papeleratua* diona.

Alzibar, Xabier:

- Durangaldeko Andre Mari eta Gabon-kanta zahar batzuk zortzikoan*. Euskeraren iker atalak 6, 46. or.

Amuriza, Xabier:

–*San Antonio santu handia*. Egin, 1985-4-20, Jaiegin saileko Herri eta Irri.

Angoitia, Garbiñe:

–*Abadearen lapikotxua*. Idatz-Mintz. Literatur atalen sorta 12, 17. or.

Arbe, Jose Ramon:

–*Doinu zaharren inguruan*. U.E.U. Hamaika partaideren artean.

Astigarraga Zelaia, Asier:

–*Coplas de romería y cuestión en Bizkaia*.

Arejita, Adolfo:

–*Zeanuriko koplak zaharrak*. Eusko Ikaskuntza - Sociedad de estudios vascos. Cuadernos de sección - Hizkuntza eta Literatura 2, 222. or.

–*Iretargiak argi eiten dau*. Idatz-Mintz - Literatur atalen sorta 5, 10. or.

–*Mendebaldeko euskal baladen antologia*. (A. Arejita, I. Etxebarria, J. Ibarra). Euskeraren iker atalak 5.

–*Arantzazure: Erromantze zahar ezezagun bat*. Idatz-Mintz - Literatur atalen sorta 3/4, 29. or.

–*Ana Juanita Erromantzea - Eredu barriak (eta bigarren parte)*. Idatz-Mintz - Literatur atalen sorta 7.

–*Orriak airez aire: Jainko giroko balada kantu bat*. Idatz-Mintz - Literatur atalen sorta 9, 26. or.

–*XVII. mendeko Bizkaiko amodio-kantu ezezagun bat: ENOJADURIK*. Euskeraren iker atalak 5, 16. or.

–*1801.eko Gernikako Gabon kanta bat*. Euskeraren iker atalak 6, 9. or.

–*Botazinoetako bertsoak*. Idatz-Mintz, Literatur atalen sorta 12, 16. or.

–*San Antonio santu handia*. Idatz-Mintz, Literatur atalen sorta 9, 18. or.

Arregi Azpeitia, Gurutzi:

–*Ermitas de Vizcaya. Tomo II*.

Barandiaran, Jose Miguel:

–*Obras completas, Eusko-Folklore II*.

Karmel aldizkariaren ardurapean:

–Bertso berri ta kanta zar (I).

Azkue, R. Maria:

–*Euskalerraren Yakintza*.

–*Cancionero Vasco*.

Beltran, Juan Mari:

–*Doinu zaharren inguruan*. U.E.U. Hamaika partaideren artean.

Billelabeitia, Miren:

–*Poesía Bascongada - Dialecto Vizcaíno*. Jose Antonio Uriarte.

Biguri, Koldo:

–*Euskal Baladak - Bigarren Liburua*. (Joseba Lakarra, Koldo Biguri, Blanka Urgell)

Bonaparte, Luis Luziano:

–*Bonaparteren mikrofilmak*. Azkue biblioteka. Euskaltzaindia. Bilbo.

Egillor, Bego:

–*Abadearen lapikotxua*. Idatz-Mintz, Literatur atalen sorta 12, 17. or.

Etxaburu, Jose Mari:

–*Ondarruko bertso ta abestiak*.

Etxebarria, Igone:

–*Arantzazu y Arrate en el cancionero tradicional vasco*. Actes del Colloqui sobre cançó tradicional. Reus, setembre 1990.

–*Mendebaldeko euskal baladen antologia*. (A. Arejita, Ibone Etxebarria, J. Ibarra). Euskeraren iker atalak 5.

Etxenagusia, Karmelo:

–*Euskal idazleak bizkaieraz*.

Etxezarraga, Jesus A.:

–*Laztanen portalean*. Idatz-Mintz. Literatur atalen sorta 1, 7. or.

Fasio:

–*Leon-Maurizia-Fasio. Alboka eta trikitixa*. Xoxoa diskak. Autapen, SA.

Gaminde, Iñaki:

–*Umeentzako ehun kanta Bizkaiko*. Euskeraren Iker Atalak 6, 57. or.

–*Urduliz ingeru, berbak eta bizimodu*.

Gaubeka, Bittor:

–*Gabonetako kantak, Gernikan eta albo-herrietan kantetan diran lez*. Librería Gaubeka Gernika.

Gorostiaga, Eulogio:

–*Cantares recogidos en Zeanuri por Eulogio Gorostiaga*. Anuario de Eusko-Folklore, 1930, Tomo X, 7. or.

Gorostiaga, Juan:

–*Antología de Poesía Popular Vasca*.

Ibarra, Jaione:

–*Mendebaldeko euskal baladen antologia*. (A. Arejita, I. Etxebarria, J. Ibarra). Euskeraren iker atalak 5.

Kalzakorta, Jabier:

–*Sehaska kantak. Ahozko Literatura: genero txikiak*. Maria Eugenia Markaida, Iñaki Gaminde, Sabin Barruetabeña, Jabier Kalzakorta, Jaione Ibarra, José Ignacio López de Luzuriaga.

Kortazar, Jon:

–*Poesía Bascongada - Dialecto Vizcaíno*. Jose Antonio Uriarte.

Lakarra, Joseba:

–*Euskal Baladak - Bigarren Liburua*. (Joseba Lakarra, Koldo Biguri, Blanka Urgell)

–*Bertso Bizkaitarrak*. Anuario del Seminario de Filología Vasca Julio de Urquijo XVIII - 2 - 1984, 96. or.

Lekuona, Manuel:

–*Cantares recogidos por Manuel de Lekuona*. Anuario de Eusko-Folklore, 1930. Tomo X, 37. or.

–*Cantares coreográficos - Fandango, danza de pandereta o trikiti*. Idazlan guztiak 1. Aozko Literatura. 37. or.

–*Idazlan guztiak 1. Aozko Literatura*.

–*Literatura oral vasca*.

–*Santa Klararen kantak*. Idazlan guztiak 1. Aozko literatura, 469. or.

Leon:

–*Leon-Maurizia-Fasio. Alboka eta trikitixa*. Xoxoa diskak. Autapen, SA.

Markaida, M. Eugenia:

–*Umeen hizkuntza eta lexikoa. Ahozko Literatura: genero txikiak*. Maria Eugenia Markaida, Iñaki Gaminde, Sabin Barruetabeña, Jabier Kalzakorta, Jaione Ibarra, Jose Ignacio López de Luzuriaga.

–*Jaun Zuriano baladaren eredu berria eta azterketa*. Euskeraren iker atalak 5.

Kalzakorta, Jabier:

–*Sehaska kantak. Ahozko Literatura: genero txikiak*. Maria Eugenia Markaida, Iñaki Gaminde, Sabin Barruetabeña, Jabier Kalzakorta, Jaione Ibarra, Jose Ignacio López de Luzuriaga.

Mardaraz, Kristina:

–*Oromiñoko abendua*. 1969, zemendiak 7.

Maurizia:

–*Leon-Maurizia-Fasio. Alboka eta trikitixa*. Xoxoa diskak. Autapen, SA.

Mitxelena, Luis:

–*Textos arcaicos vascos*.

Onaindia, Aita Santi:

–*Mila euskal olerki eder*.

Sagarna, Izaskun:

–*Abadearen lapikotxua*. Idatz-Mintz. Literatur atalen sorta 12, 17. or.

San Martín, Juan:

–*Eibarko Gabon kantak*. Eibar aldizkaria, 1986ko abendua, 287. zenbakia.

–*Ai Mari, ai Jose*. Hoja del Lunes, 27 de diciembre de 19... (Azken zenbakiak ez dira irakurtzen).

Sarasola, Ibon:

–*Contribución al estudio y edición de textos antiguos vascos*. Anejos del Anuario del Seminario de Filología Vasca Julio de Urquijo, XI.

Txistularre:

Izenordea, Euskalzale, 405. or.

Urgell, Blanka:

–*Euskal Baladak - Bigarren Liburua.* (Joseba Lakarra, Koldo Biguri, Blanka Urgell)

Uriarte, Jose Antonio:

–*Poesía Bascongada - Dialecto Vizcaíno.* Jon Kortazar, Miren Billelabeitiak prestaturiko edizioa.

Zamalloa, Felix:

–*Fiestas populares.* Anuario de Eusko-Folklore II, 1922, 81. or.

Zavala, Antonio:

–Noeren ontzia. Auspoa 136.

–Karliten lenengo gerrateko bertsoak. Auspoaren sail nagusia-4, 137-141.

–Frantsesteko bertsoak (I). Auspoa 212.

–Ezkondu beharreko bertsoak. Auspoa 187.

–Ameriketako bertsoak. Auspoa 176.

–Euskal jokoak bertsoan (II). Auspoa 183.

Zubikarai, Agustin:

–*Ondarru: kantu, otoi, orru....* Ondarroako Kultur Etxearen argitarapenak, Agustin Zubikarairaren zuzendaritzapean.

–*Treñneru estropadak. Ondarroako Talai'tik. 1865-1970.*

KOLABORATZAILEAK

Aldekoa-Otalora, Antton Mari. Idazlea. Iurreta.

Arana Martija, Jose Antonio. Euskaltzaina. Gernika.

Arregi, Joseba. Bertsolaria. Berriatua.

Arrizabalaga, Kepa. Panderojolea. Gatika.

Arrizabalaga, Kepa. Itsasgizona. Ondarroa.

Aurre, Jon. Irakaslea, Zornotza.

Barcelo, Fermin. Irakaslea. Berrizko Andikoa.

Basterretxea, Jose Luis. Bertsolaria. Berriatua.

Egia Bollar, Gregoria. Baserritarra. Ajangiz.

Elgetzu, Pello. Irakaslea. Mallabia.

Enbeita, Jon. Bertsolaria. Muxika.

Legarreta, Asier. Bertsozalea. Mungia

Lopategi, Jon. Bertsolaria. Muxika.

Muniategi, Abel. Abokatua. Ereño.

Sardui, Deunoro. Bertsolaria. Muxika.

Uribe, Julen. Argazkilaria. Berriz

Zubikarai, Agustin. Idazlea. Ondarroa.

Hauen artean neure burua ere sartu beharko dut, zenbait gauzatan bera izan bait dut iturri.